

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

***“Конкурентоспроможна модель
інноваційного розвитку
економіки України”***

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

11 квітня 2018 року

Збірник тез доповідей

Кропивницький
“Ексклюзив-Систем”
2018

УДК 330.34:330.117

Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 11 квітня 2018 року, м. Кропивницький. – Кропивницький: “Ексклюзив-Систем”, 2018. – 343 с.

Редакційна колегія: Левченко О.М., Горбунов О.В., Музиченко А.С., Шалімова Н.С., Жовновач Р.І., Плинокос Д.Д., Малаховський Ю.В., Зайченко В.В., Сторожук О.В., Заярнюк О.В., Ткачук О.В., Царенко І.О.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України”, яка відбулася 11 квітня 2018 року у Центральноукраїнському національному технічному університеті.

У доповідях розглянуто науково-теоретичні і прикладні проблеми бюджетно-податкових відносин в умовах інноваційного розвитку економіки. Досліджено особливості інноваційного розвитку реального сектору економіки, галузей та інфраструктури. Висвітлено вітчизняний та міжнародний досвід державного регулювання інноваційного розвитку економіки, формування та розвитку сучасних інноваційно-інтегрованих структур, роль територіальних громад у забезпеченні інноваційного розвитку.

Розкрито соціально-економічні питання забезпечення конкурентоспроможності суб’єктів господарювання в умовах становлення інноваційної парадигми розвитку. Охарактеризовано кількісні та якісні аспекти розвитку людського потенціалу в контексті інноваційно-інвестиційних трансформацій. Розглянуто особливості інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку.

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Центральноукраїнського національного технічного університету(протокол №4 від 26 квітня 2018 року)

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Левченко О. М.

Матеріали збірника публікуються в авторській редакції.

За достовірність наведених у публікаціях даних, географічних назв, власних імен, цитат та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей.

ISBN 978-617-7079-70-1

©Автори, 2018

©Центральноукраїнський національний технічний університет, 2018

ЗМІСТ

1. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Лісовий А. В. УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК МЕТОД ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	10
Горбунов О. В. УКРАЇНА В МІЖНАРОДНОМУ РЕЙТИНГУ ВІДКРИТОСТІ (ПРОЗОРСТІ) БЮДЖЕТУ «OPEN BUDGET INDEX»: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	12
Manole T. SUSTAINABILITY INDICATORS AND CORRELATION BETWEEN PUBLIC DEBT, BUDGET DEFICIT AND TAX POLICY	15
Шалімова Н. С. МІЖНАРОДНИЙ РЕЙТИНГ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ (BENCHMARKING PUBLIC PROCUREMENT) В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	18
Кузьменко Г. І. ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	22
Магопець О. А. ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	25
Лисенко А. М. ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ	27
Фомічов К. С. УПРАВЛІННЯ НЕДЕРЖАВНИМИ ПЕНСІЙНИМИ ФОНДАМИ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	30
Гнибіденко О. М. ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	32

2. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ, ГАЛУЗЕЙ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ

Биковець В. М. РОЛЬ І МІСЦЕ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ В СИСТЕМІ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	35
Петрова І. Л. ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	38
Антонюк В. П., Підоричева І. Ю. НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ	41
Холявко Н. І. ОСНОВНІ ОЗНАКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ...	44
Бондар Ю. А., Легінькова Н. І. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	46
Кернасюк Ю. В. ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕПОХУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	49
Дубина М. В. РОЛЬ ІНФРАСТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО РИНКУ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	52

Kotsiurba O. INNOVATIVE DEVELOPMENT OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES	54
Полтавець М. М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ	56
Пильникова Я. І. РОЛЬ ТОВАРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	59
Герасименко Г. В. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ	62
Лагно В. О., Немченко Т. Б. УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ВИХОДУ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ НА МІЖНАРОДНІ РИНКИ	66
Журибіда Н. Р. РОЛЬ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ	70
Шпомер Т. О. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ	72
Вінтсі Ж. КОМПАРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНИХ АГРОХОЛДИНГІВ	76
Драч О. В., Глевацька Н. М. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	78

3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Левченко О. М. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ	81
Chkhaidze I., Kintsurashvili S. REGULATED ROLE OF THE STATE IN IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE POLICY	85
Mikeladze E. THE ROLE OF JAPANESE STATE AND STRATEGIC APPROACH OF COMPANIES TO DEVELOP THE ECONOMICS	89
Makharadze N. CALCULATION METHOD OF THE COMPETITIVENESS POLYGON.....	96
Герасименко О. О. ДЕРЖАВНІ ПРІОРИТЕТИ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	100
Парубець О. М., Сугоняко Д. О. РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФОНДУ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ЗРОСТАННІ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	102
Nabulsi H. N. INTERNATIONAL APPROACHES TO REGULATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP	104
Haidura H. M. REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM' RESEARCH SECTOR	110

АлебіКансо А. А. МЕЗОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ	114
Плинокос Д. Д. РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОСНОВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	117
Красножон Н. С. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	118
Царенко І. О. ЗАСАДИ МОДЕЛІ ПОТРІЙНОЇ СПРАЛІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	121
Шелковникова О. В., Шелковникова В. С. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕДОВИХ КРАЇН ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	124
Грінка Т. І. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ	126
Фрунза С. А. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	129
Золотарьов О. О., Глевацька Н. М. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	131
Герасимець Я. О. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД.....	133
Калашнікова А. К. СВІТОВА ПРАКТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	135
Карасенко В. О. ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	137

4. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР

Пугаченко О. Б. ВИДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	141
Лисенко І. В., Лисенко Н. В. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЕНЕРГЕТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ	145
Харченко І. В. Романюк Л. М. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ В СВІТЛІ ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	147
Орлова А. А. ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	150
Малаховський Ю. В. ФАКТОЛОГІЧНА ОСНОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ	153
Агура Ю. О., Сторожук О. В. КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР	159

Ковальчук Г. В. РОЗБУДОВА «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	162
Щербина С. В. СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР	164
5. РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	
Зайченко В. В. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПРИСКОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	167
Шалімов В. В. ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	169
Гора А. В. РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ	172
6. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ	
Каленюк І. С. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ФОРМИ ТА СУЧАСНІ ТРЕНДИ	175
Šoltés M. THE ECONOMIC ASPECTS OF SOCIAL SERVICES DEVELOPMENT IN SLOVAK REPUBLIC IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC CHANGES ..	180
Сторожук О. В. ЕКОНОМІЧНА І ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	184
Сочинська-Сибірцева І.М. НАДІЙНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВАЖІЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	187
Шаумян О. Г. СОЦІАЛЬНІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КЕРІВНИКІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ	190
Гмиря В. П. АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	192
Барабаш Л. В., Копитіна І. В. ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	194
Власюк С. А., Бондаренко Н. В. РОЛЬ АВАРІЙНИХ КОМІСАРІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	197
Сисоліна Н. П., Чумаченко О. С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	199
Тарасенко А. В., Дубина П. В. ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРИРОДИ ФАКТОРИНГУ ТА ЙОГО РОЛІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	200

Середа Н. М. ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ СИСТЕМИ НА МІЖНАРОДНУ МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ	202
Карпенко Н. М., Ямчук Г. М. КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	205
Гребінчук О. М. МОТИВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	207
Балика О. Г. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ	208
Гнибіденко О. М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	210
Фабрикантов М. І. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ КОМУНІКАЦІЄЮ ЗВО	213
Ситник О. Ю., Шестіна Є. С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВІАПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	215
Ситник О. Ю., Хван К. В. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЛОГІСТИКИ, ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВІАКОМПАНІЇ, В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	218
Степанюк Ю. С. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	221
Жуманазарова С. Ж. ПОЗИЦІОНУВАННЯ ТОВАРУ В УМОВАХ ЗАРУБІЖНОГО РИНКУ	223

7. КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Луцай Л. А. ЄВРОПЕЙСЬКІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО УМОВ УКРАЇНИ	226
Левченко А. О. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	229
Сибірцев В. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ	231
Смутчак З. В. ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ	234
Козир І. С. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА КОРПОРАТИВНОМУ РІВНІ	237
Запирченко Л. Д., Рябоволик Т. Ф. ЗМІНА ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ПРОДУКТИВНОСТІ	239
Дем'яненко А. А. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ	241
Кравцов С. О. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ І ПОШУК ШЛЯХІВ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ	244

Решитько Т. В. ЩОДО СПРИЯННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ	247
Шестаковська Т. Л. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ	249
Миргородська О. Л., Пропадуший А. М. СТАН ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	252
Рингач Н. О. ЗДОРОВ'Я ЯК ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ЗАПОРУКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ	255
Кравчун А. С. СУТНІСТЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ В СТРУКТУРІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	257
Насипайко Д. С., Резніченко О. О. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	260
Чернушкіна О. О. МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА МАШИНОБУДІВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	262
Василичев Д. В., Нєнова Л. І. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВТІЛЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	266
Карпенко А. В., Полежаєва К. В. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ТА КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	269
Запірченко Л. Д., Микитенко М. А. ПЕРЕДУМОВИ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ	271
Дудко С. В. СПЕЦИФІКА РЕГУЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ	274
Маклаков С. М. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОТИВАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ	277
Горпинченко О. В. ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ	279
Корнєєва Т. С. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАЦІ.....	281
Кіріченко О. В. КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	283
Коваленко С. В. ЯКІСТЬ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	285
Сало А.В. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИПУСКНИКІВ ВНЗ	288
Столярець Л. К., Шеремет П. М., Сторожук О. В. ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ	291
Онофрійчук А. В., Заярнюк О.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	294

Кадомець А. О. ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ЛЮДИНИ	297
Пустовойченко А. О. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	299
Храмова А. Ю. ВПЛИВ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА РОЗВИТОК ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ	301
Продкун В.М., Соколенко О.С. ТЕНДЕНЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	304
Бляшук С. Г. КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ SMART-ПРАЦІВНИКІВ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ПРАЦІ	307
Ткачук О. В. РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	309
Savitska I. THE DEVELOPMENT OF THE HUMAN CAPITAL IN TERMS OF THE FORMATION OF THE INNOVATION-INTEGRATED STRUCTURES AT THE PRESENT STAGE	311
Панченко Е.О. РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ВАРТОСТІ ТНК	315

8. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Фоміна Т. В. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ	318
Пілевич Д. С. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	321
Марченко Н. А., Губко Н. В. ПРОНИКНЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	324
Мельник Т.А. ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ НЕЧІТКИХ МНОЖИН ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (РЕГІОНУ, КРАЇНИ)	327
Заярнюк О.В. ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	330
Андрощук І. І., Шалімова Н. С. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗВІТІВ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ УЧАСНИКІВ РИНКІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ	333
Куц А. Р. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	336
Гончар Т.І., Тегляй О.М. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ)	339

Бюджетно-податкові відносини в умовах інноваційного розвитку економіки

Лісовий А. В.

*доктор економічних наук, професор
Університет державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Київська обл., Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК МЕТОД ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Протягом останніх років, спостерігається значне поширення фактів ухилення від сплати податків, які раніше мали разовий характер. Кількість схем мінімізації податків не піддається вичерпному аналізу і навіть обліку.

Прийнятий в грудні 2010 р. Податковий кодекс в значній мірі усунув недоліки податкового законодавства та ліквідував багато відомих схем ухилення від оподаткування, але не зміг ліквідувати основної причини цього ухилення. Поки мінімізація податків буде економічно вигідна суб'єктам бізнесу, доти негативні тенденції, які є основою тіньової економіки та податкового шахрайства будуть поглиблюватися.

Тому із ситуації, що склалася, є два виходи, які можуть використовуватися, як відокремлено, так і в комплексі:

1. Посилити покарання за податкові злочини (збільшити терміни ув'язнення за особливо важкі злочини та підвищити розміри штрафів аж до конфіскації майна).

2. Створити прозору, просту для платників податків та ефективну, з точки зору наповнення бюджету, податкову модель, за якої обманювати державу стане не вигідно, тобто витрати на впровадження і здійснення податкових махінацій, на ризик бути викритим і покараним, не покриватимуться відповідною грошовою компенсацією.

Сьогодні Україні необхідна нова модель оподаткування, за якої тіньова економіка має сплачувати податки з доходів – незалежно від того, як, коли і де їх було отримано. Податкова система повинна бути переорієнтована з оподаткування доходів за місцем їх створення на оподаткування цих доходів за місцем їх використання.

Тобто, потрібна система, яка зробить доходи всіх громадян прозорими. За таких умов тіньова економіка взагалі зникне як економічне явище й трансформується на додаткову базу оподаткування, оскільки нова система оподаткування потребуватиме обліку всіх грошових коштів при їх використанні на споживання товарів, послуг і робіт. Ця система має передбачати звільнення системи оподаткування від адміністративного тиску на процес формування податкових надходжень і діяти за принципами самоорганізації.

При цьому, обґрунтована, заснована на вищезазначених принципах податкова система має вирішити й соціально-економічну проблему, яка полягає в наступному: якщо сплата податків є необхідністю та обов'язком усіх громадян, об'єктивно визнаними суспільством, то чому платники податку повинні утримувати фіскальну службу чисельністю понад 40 тис. осіб, що як свідчить практика, має надкорумповану систему, оскільки саме вона здійснює контроль за грошовими потоками.

Висока чисельність працівників фіскальної служби, і, відповідно, відносно високі грошові витрати визначаються високими трудовитратами на адміністрування податків, і, насамперед, на прибуток підприємств та ПДВ. А крім того, величезними є витрати на адміністрування податків на підприємствах. Справа в тому, що високий

рівень цих витрат еквівалентний підвищенню податкових ставок, так як для підприємства в принципі байдуже перераховувати кошти до бюджету, або витратити їх на адміністрування податків, утримуючи великий штат співробітників.

Значна кількість висококваліфікованих спеціалістів витрачають дорогоцінний робочий час на вивчення 20 розділів (357 статей) Податкового кодексу з метою знайти нові “шпарини” в законодавстві для впровадження нових схем мінімізації та приховування податків. І цей процес безперервний: ніхто не збирається стовідсотково дотримуватися податкового законодавства. А все тому, що добрих податків не буває в принципі. Ніхто не хоче платити податки, якщо є можливість їх не платити.

А чи є такі податки, які ми платимо на всі 100 %? Виявляється є. Наприклад, 3, 4 чи 5 % вартості придбаного автомобіля при постановці його на облік чи 1 % вартості придбаної нерухомості сплачуються у Пенсійний фонд. Цей податок настільки простий в адмініструванні, що обійти його неможливо. Отже можливість збирати податки таким чином, щоб не було ніяких “схем” є. То чому подібним чином не спростити податок на прибуток підприємств чи все податкове законодавство?

Податок на прибуток підприємств є найбільш складним для розуміння платниками податків: в Податковому кодексі він найбільший за обсягом, має багато винятків, уточнень, пояснень. Відповідно суттєво спростити його не вдасться, тому слід розглянути питання про заміну податку на прибуток підприємств на інший податок, що вимагає меншого адміністрування і отже знижує витрати і підвищує прозорість податкової системи

В якості альтернативи ми вважаємо за доцільне ввести податок на купівлю, який обчислюється у відсотках від вартості продукції, що купується [1].

Дійсно, чому б всі українські товари не обкласти податком на купівлю у розмірі 3 % (як тепер при купівлі автомобіля)? Але якщо податок з прибутку підприємств замінити податком на купівлю, то виявиться, що ми зменшили податковий тиск на підприємства і збільшили його на населення. Тому при цьому необхідно ліквідувати також податок на доходи фізичних осіб. Тобто замість податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб буде діяти один спрощений до мінімуму податок на купівлю. Обґрунтуємо рівень податкової ставки цього податку, який буде достатнім для збереження обсягів бюджетних надходжень (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок ставки податку з купівлі

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
ВВП (у фактичних цінах), млрд грн	1 465,2	1 586,9	1 988,5	2 385,4
Випуск товарів та послуг, млрд грн	3 260,6	3 558,2	4 488,4	5 420,4
Імпорт товарів і послуг, млрд грн	764,7	826,8	1 083,4	1 316,0
Експорт товарів і послуг, млрд грн	629,4	771,1	1 045,9	1 176,0
Куплено товарів і послуг в Україні, млрд грн	3 395,9	3 613,9	4 525,9	5 560,4
Податок на прибуток підприємств, млрд грн	55,0	40,2	39,1	60,2
Частка податку на прибуток підприємств від вартості купленої продукції, %	1,620	1,112	0,864	1,083
Податок на доходи фізичних осіб, млрд грн	72,2	72,7	90,8	127,3
Частка податку на доходи фізичних осіб від вартості купленої продукції, %	2,126	2,012	2,006	2,289
Розрахункова ставка податку на купівлю, %	3,7	3,1	2,9	3,4

Розраховано автором за даними: [2; 3, с. 13, 17].

Отже для компенсації відміни податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб ставка податку з купівлі має бути на рівні 3-3,5 %.

Але за оцінками експертів реальний обсяг виробництва товарів і послуг перевищує статистичний на 55 %. Навіть якщо ВВП України, завдяки нашим

пропозиціям, приросте всього на 25 з 55 % тіньової економіки, то обсяг куплених в країні товарів і послуг зросте до 7 трильйонів гривень. Це означає, що ставка податку з купівлі може бути на рівні 2,7 %. При цьому збільшення бази оподаткування має відбутися не лише за рахунок скорочення тіньового сектора, але й від появи на українському ринку нових підприємств, в тому числі іноземних.

Податок на купівлю дуже простий в адмініструванні і дозволить суттєво скоротити витрати на адміністрування податків і, відповідно, чисельність працівників фіскальної служби та бухгалтерій переважної більшості підприємств. Рівень податку з купівлі на рівні 2,6 % зробить нерентабельними навіть можливі схеми мінімізації та ухилення від оподаткування, оскільки ставка переведення коштів у готівку в даний час значно перевищує цей відсоток.

Таким чином зменшиться до мінімуму готівковий обіг грошей. Всі доходи населення отримуватиме на електронні картки, якими й буде розраховуватися в магазинах з автоматичною сплатою певного відсотка націнки до ціни товарів. Консервативна частина суспільства, яка звикла розраховуватися готівкою, зможе отримати її в банкоматах, але із сплатою комісійних відсотків за обмін електронних грошей на готівкові, адже ця готівка призначена для використання на споживчі цілі і при купівлі товару за готівку податок вже не буде стягуватися.

Ліквідація готівкового обігу зробить прозорими всі товарно-грошові відносини, а це значить, що доходи і витрати всіх членів суспільства можна буде легко проконтролювати.

Бізнес, нарешті, стане чесною справою, отримуватиме чесний прибуток і буде вірити владі та активно інвестувати в розвиток, що знову ж таки збільшить бізнесові обороти, а значить і обсяги нових надходжень до бюджету.

В результаті ми отримаємо гіперактивну економіку, чесний та активний бізнес, здорову атмосферу в суспільстві.

Література:

1. Лісовий А. В. Удосконалення системи оподаткування в Україні / А. В. Лісовий, С. В. Кирпа // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 86–91.
2. Звіти про виконання Державного, Зведеного та місцевих бюджетів України за 2013-16 рр. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
3. Національні рахунки України за 2016 рік : статистичний збірник / За ред. І. М. Нікітіної // Державна служба статистики України. – 2018. – 203 с.

Горбунов О.В.

Народний депутат України

Голова підкомітету з питань видатків державного бюджету

Комітету Верховної Ради України з питань бюджету

м. Київ, Україна

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНОМУ РЕЙТИНГУ ВІДКРИТОСТІ (ПРОЗОРОСТІ) БЮДЖЕТУ «OPEN BUDGET INDEX»: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Необхідним є комплексний аналіз місця України серед інших країн, які охоплені Індексом відкритості бюджету з метою конкретизації недоліків та проблем, притаманних країнам світу в цілому та Україні зокрема. Прозорість є важливою умовою для забезпечення найповнішого та відкритого обговорення бюджету й

відповідного його моніторингу, нагляду, контролю (аудиту). Разом з тим, створення умов, при яких уряд може бути притягнутий до відповідальності за неналежну ефективність та дієвість управління державними коштами, також потребує запровадження значимих можливостей для громадян та громадянського суспільства для участі в бюджетному процесі. Це також потребує потужного формального контролю з боку законодавчої влади та Вищого органу фінансового контролю (з огляду на українську практику – Рахункової палати України), щоб підвищити підзвітність уряду з питань акумуляції та витрачання суспільних коштів.

Тому фактично Індекс відкритості бюджетів (Open Budget Index) в Звіті за 2017 рік представлений шістьма самостійними показниками, перші п'ять з яких мають кількісне оцінювання:

- 1) індекс відкритості бюджету (“Transparency (Open Budget Index)”);
- 2) індекс участі громадськості (“Public Participation”);
- 3) індекс нагляду з боку законодавчих органів (“Oversight by Legislature”);
- 4) індекс нагляду з боку Вищого органу фінансового контролю (“Oversight by Supreme Audit Institution”);
- 5) узагальнюючий індекс нагляду з боку законодавчих та контролюючих органів (“Oversight by Legislature and Supreme Audit Institution”) - введений лише в Звіт за 2017 рік;
- 6) наявність незалежного фіскального органу (“Independent Fiscal Institution”) – введений в Звіт за 2017 рік.

Оцінка України за рівнем відкритості бюджету зросла з 55 балів в 2008 році до 62 балів в 2010 році.

Це відбулося в основному за рахунок того, що Україна почала публікувати більш повні проекти бюджетних документів, поточні звіти про виконання бюджету, а також аудиторські звіти. В 2012 році Україна посіла 35 місце серед 100 країн, отримавши 54 бали зі 100 можливих, який більше за середню оцінку в 43 бали для всіх досліджуваних країн, але нижче показника в 62 бали 2010 року. Індекс відкритості бюджету України в 2015 році склав 46 балів зі 100 можливих, що вище за середню оцінку в 45 балів для всіх 102-х досліджуваних країн, проте нижче за показник сусідніх країн, зокрема Румунії (75 балів), Росії (74 бали), Польщі (64 бали), Словаччини (57 балів), Угорщини (49 балів). Фактично Україна за результатами дослідження 2015 року знаходиться на 56 місці (приймаючи найкращим 1 місце). Індекс відкритості бюджету України в 2017 році склав 54 бали зі 100 можливих, що вище за середню оцінку в 43 бали для всіх 115 досліджуваних країн і це на 18 позицій більше, ніж в попередньому Звіті 2015 року. Фактично Україна за результатами дослідження 2017 року знаходиться вже на 39 місці (приймаючи найкращим 1 місце).

Зниження рейтингу в 2012 та 2015 роках в основному було спричинено непослідовністю у питанні доступності для громадськості окремих бюджетних документів: з одного боку, підвищено доступність бюджетної інформації завдяки підвищенню повноти прийнятого бюджету та річного звіту, але, з іншого боку, знижено доступність бюджетної інформації, внаслідок зниження повноти бюджетної пропозиції виконавчої влади, не було досягнуто прогресу в питаннях публікації бюджету для громадськості та піврічного огляду, аудиторський звіт продовжував містити мінімальні дані щодо бюджету. На жаль, рейтинг України мав негативну тенденцію також не лише тому, що знижувалися бали (їх коливання в цілому не є надто значним), але і тому, що суттєво знижувалося місце України серед інших країн. Це свідчило про те, що при розширенні кількості країн, які охоплені дослідженням, рівень їх Індексу відкритості бюджету перевищував рівень України.

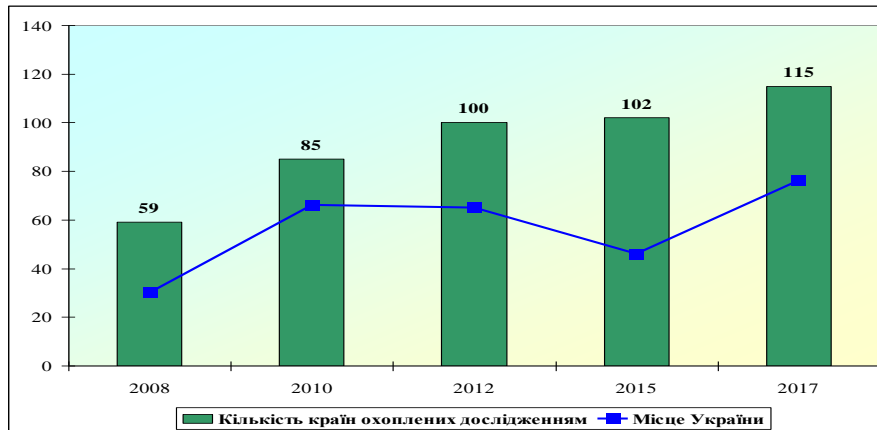

Рис. 1. Місце України за Індексом відкритості бюджету “Transparency (Open Budget Index)”

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звітів щодо Індeksu відкритості бюджету (Open Budget Index)

З 2015 року Україна підвищила рівень доступу бюджетної інформації та відповідно рівень індексу відкритості бюджету завдяки таким заходам:

- публікація громадського бюджету;
- збільшився обсяг інформації, представленої в бюджетній пропозиції виконавчої влади;
- підвищилася якість аудиторських висновків.

Разом з тим, відмічено, що Україна не досягла позитивних результатів в питаннях розробки піврічного огляду.

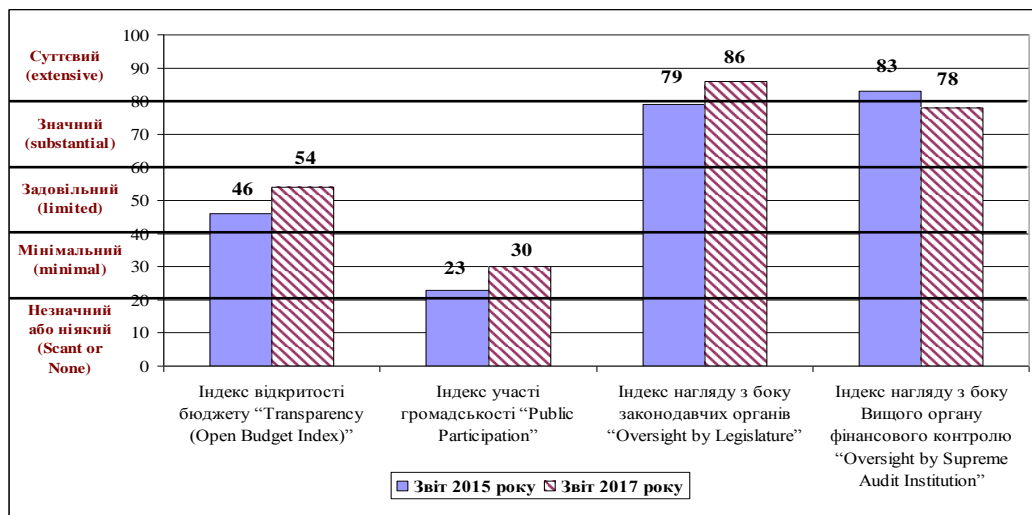

Рис. 2. Індеси України в Звітах щодо оцінювання рівня відкритості бюджету «Open Budget Index» за 2015 та 2017 роки

Джерело: узагальнено та побудовано автором на основі Звіту щодо Індeksu відкритості бюджетів (Open Budget Index) за 2015 рік та за 2017 рік

Проведене дослідження підтверджує, що бюджетна прозорість, участь громадськості в бюджетному процесі та ефективні інститути формального контролю повинні працювати разом, щоб створити надійну систему бюджетної підзвітності. Без повної бюджетної інформації формальні інститути контролю та громадянське

суспільство не здатні в повній мірі контролювати розробку та реалізацію бюджетної політики. Без адекватного доступу до формальних та неформальних засобів впливу на бюджет суспільство не зможе пропонувати уряду, тобто суб'єкту, який приймає рішення, власні пропозиції щодо бюджетної політики на основі повної інформації та з урахуванням національних пріоритетів. Без необхідних повноважень, сфери дії та ресурсів формальні контрольні та наглядові установи не зможуть ефективно виконувати свої функції в сфері забезпечення ефективності акумуляції та витрачання державних фінансових ресурсів. Відсутність або нестача будь-якого з цих трьох основних елементів негативно впливає на функціонування всієї системи, зменшуючи ймовірність відображення в бюджетній політиці потреб та пріоритетів нації та збільшуючи можливості прояву корупції й неефективного управління державними коштами. Лише при наявності всіх цих компонентів бюджетний менеджмент буде ефективним.

Література:

1. Open Budgets. Transform Lives. The Open Budget Survey 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/downloads/>

Manole T.

doctor habilitat in economics,

University professor,

Awarded with the medal "CANTEMIR DIMITRY"

of the Academy of Sciences of the Republic of Moldova for

Research in science

SUSTAINABILITY INDICATORS AND CORRELATION BETWEEN PUBLIC DEBT, BUDGET DEFICIT AND TAX POLICY

INTRODUCTION

The Republic of Moldova in all 27 years of independence faces economic problems with a lack of financial resources; the current period is no exception. That is why foreign capital flows are natural and favorable to the efficiency of the economic system, but they can also lead to debt crisis situations, and it is often considered that external debt creates so many problems as it solves.

The ability to repay debt depends on the government's ability to subsequently obtain primary surpluses in the budget and hence on the government's ability to mobilize tax resources and control public spending.

The government has to control the correlation between public debt and budget deficit, which is related to the fiscal policy it promotes. Responsibility for rigid state debt management required the Government of the Republic of Moldova to adopt a Program on "Medium Term Debt Management (2017-2019)". In this Program, the Government deals with a range of medium-term debt sustainability indicators, approves S1 and S2 strategies for sustainable debt management.

Classic economists (XVIII century) drew attention to the correlation between public debt and the fiscal policy of the village, which ultimately influences the budget.

Thus, in the literature we deal with two main concepts regarding public debt: *the Ricardian concept and the traditional concept*. These two concepts, from our point of view, refer to the correlation between the fiscal policy of the state related to the fiscal policy, with influence on

public debt, on the one hand, and consumer behavior, on the other hand, who is also a tax payer.

We are aware that many things have changed in society today. Public debt is not a scare. It is important that every borrowed money unit be used efficiently in return to honor the repayment of the debt and the payment of the service of that debt.

Thus, the state debt of the Republic of Moldova towards the end of 2016 amounted to USD 1 609.5 million. The share of government debt in GDP at the end of 2016 was 42.0% or 14.5 pp more than executed for the end of 2015. The dynamics of government debt in GDP in 2013-2016 is presented below.

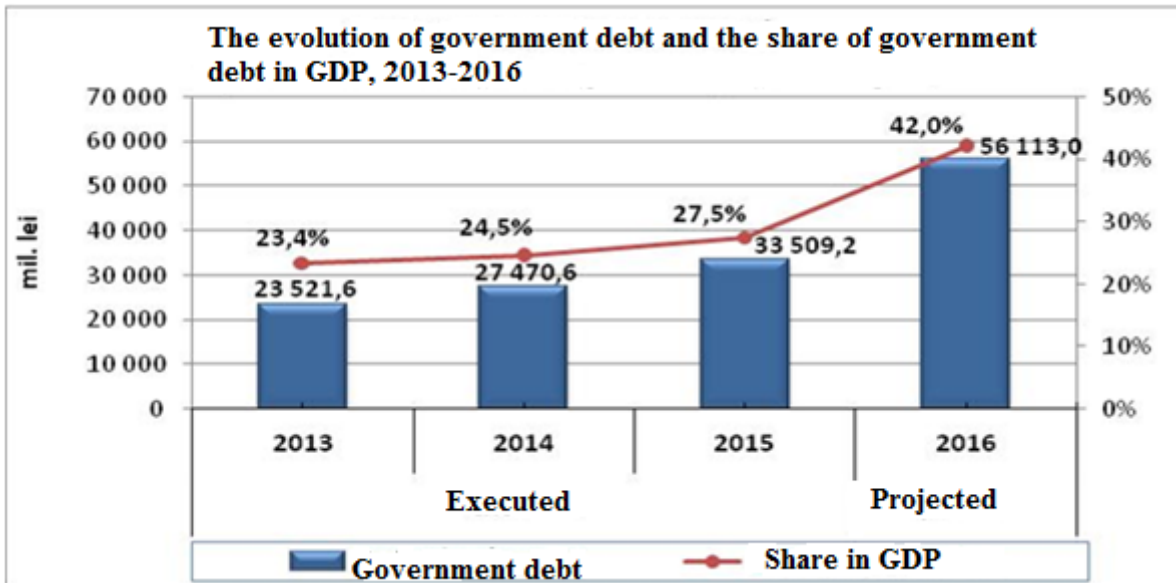

Figure 1. Evolution of government debt and their weight in GDP, 2013-2016

Source: Ministry of Finance of the Republic of Moldova

Practice shows that, on the grounds, the budget deficit generates the emergence of public debt. In the table below, we are looking at the budget deficit (conventional and primary) against GDP, 2011-2017.

Thus, according to the data in the table, we find that the conventional budget deficit as a share in GDP is kept below 3.0%. This level is acceptable.

The Council of the European Union has imposed restrictive measures set by the Brussels Treaty of 9 December 2011 on the admission of a budget deficit of up to 3% of GDP and the indebtedness of the European states indebted to reduce to 60% of GDP. The Republic of Moldova seeks to respect these restrictions.

With large deficits and high public debt, public finances are finding it very difficult to cope with ever-increasing public spending. In addition, public finances in countries hit by the financial crisis are finding it increasingly difficult to reduce the budget deficit and replenish the huge public debt.

The Republic of Moldova keeps the budget deficit under control, respecting the requirements of the European Union.

Thus, according to the (admissible) limit of sustainability set by the provisions of the "Medium-Term State Debt Management Program (2017-2019)", the weighted state debt-to-GDP ratios and the state budget revenues are not at risk for macroeconomic stability.

Table 1

The evolution of the macro-fiscal framework of the national public budget (BPN) of the Republic of Moldova for the period 2011-2017

Years	2011 <i>executed</i>	2012 <i>executed</i>	2013 <i>executed</i>	2014 <i>executed</i>	2015 <i>executed</i>	2016 <i>executed</i>	2017 <i>approved</i>
Indicators							
BPN Income	30139,7	33530,3	36899,2	40442,5	44221,4	45 946,9 ex.	49844,0
<i>Share in GDP,%</i>	36,6	38,0	36,9	38,1	37,0	35,32	35,0
BNP expenditures	32101.0	35373.4	38651.4	43242.8	47206.5	48 434,0 ex.	52840.8
<i>Share in GDP,%</i>	39.0	40.1	38.7	40.8	39.5	37,23	37.1
Budget deficit (conventional): <i>Does not include the loans</i>	-1961.3	-1843.1	-1752.2	-2800.3	-2985.0	-3 252,6	-2996,8
<i>Share in GDP,%</i>	-2.4	-2.1	-1.8	-2.6	-2.5	- 2,5	-2.1
Primary deficit: excludes from the conventional deficit the SDS payment (state debt service)	-1288.0	-1148.8	-1259.5	-2140.9	2245.4	- 2.487,1 ex.	-2215.1
<i>Share in GDP,%</i>	-1.6	-1.3	-1.3	-2.0	-1.9	- 1,9	-1.6
Deficit without <i>grants</i>	-3666.4	-3479.6	-3835.6	-5269.0	-5065.5	- 4490.1	-3893.0
<i>Share in GDP,%</i>	-4.5	-3.9	-3.8	-5.0	-4.2	-3.5	-2.7
GDP _n (mil. lei)	82349	88228	99879	106100	119400	134 476,0	142600

Source: Calculations based on the Ministry of Finance's information on BPN execution for those years.

Below we present the sustainability indicators for state debt, 2014-2016 (%) (see Table 2).

Table 2

Sustainability Indicators* of the State Debt, 2014-2016, (%)

Indicators	31 dec. 2014	31 dec. 2015	31 dec. 2016	The limit set in the Program
Share of government debt and of territorial- administrative units in GDP, (%)	24,8 %	27,7 %	38,1 %	≤60%
Share of state debt service in VBS,%	2,1 %	3,7 %	6,1 %	≤15%

Source: Developed by the author on the basis of the Report of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova on the situation in the field of public sector debt, state guarantees and state re-crediting for 2016

The Government's responsibility requires adopting and respecting the sustainability indicators, regarding the sustainable development of the country.

CONCLUSIONS

1. The concept of the correlation between public debt, budget deficit and fiscal policy has dealt with the minds of economics scholars, especially the classics of the 18th-19th centuries - Adam Smith (1723-1790), David Ricardo (1772-1823).

2. For about three centuries, today's scholars today can understand the course of this concept from classics (18th century) to the present (21st century), when mankind faces the globalization process globally.

3. Following the development of this concept over time, we are trying to some extent to determine the changes that have taken place at this time, at least for the Republic of Moldova.

As mentioned above, the concept remains current, but from our point of view, the focus moves from public debt and tax to budget deficit and identifies cost and risk factors.¹

Public debt has a high cost and involves a series of risks, first of all, financial risks (interest rate risk, currency risk, refinancing risk). *These circumstances change the emphasis on village and tax debt, the foreseeable financial risks and the high costs involved in state debt. All this requires a prudent management of state debt. To this end, sustainability indicators have an important role to play.*

BIBLIOGRAPHY:

1. Law no. 181 from 25.07.2014 on Public Finances and Budget-Tax Responsibilities (OJ No 223-230 of 08.08.2014, as amended)
2. Law no. 89 of 29.05.2014 "On Public Debt, State Guarantees and State Recredit" (Published: 04.07.2014 in Official Gazette No 174-177 Art. 395. Date of entry into force: 04.01.2015).
3. Moşteanu, Tatiana (coord.). Budget and public treasury. University Publishing House, Bucharest, 2000. ISBN 973-8499-79-8
4. Manole, Tatiana. Public Finance Management. National Institute of Economic Research. - Chisinau: Technique - Info, 2016. - 803 p. ISBN 978-9975-63-401-4, p. 727.
5. REPORT of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova on the situation in the field of public sector debt, state guarantees and state re-crediting for 2016.
6. PROGRAM OF THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA ON "Medium Term Debt Management (2017-2019)

Шалімова Н.С.

доктор економічних наук, професор

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

МІЖНАРОДНИЙ РЕЙТИНГ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ (BENCHMARKING PUBLIC PROCUREMENT) В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Публічні закупівлі – це не лише процес замовлення продукції (товарів, робіт, послуг) та їх виробництва й постачання (надання, виконання), але і інструмент виконання державою функцій в сфері національної безпеки та її складових (економічної, продовольчої, соціальної, екологічної тощо), вирішення таких завдань, як розвиток ринку та збереження конкурентного середовища, підтримка певних регіонів та груп населення, розвиток певних галузей та суб'єктів ринку тощо. Але хоча публічні

¹ From the Government Strategy of the Republic of Moldova on Medium-Term Government Debt Management 2017-2019, we note that "the Government focuses on the strategy of financing the state budget balance (deficit) and identifying the related cost and risk factors".

закупівлі можуть бути стимулом для розвитку, вони також можуть стати основою для корупції та шахрайства. Розглядаючи проблеми державного управління та корупцію, найбільш вразливими інститутами Деніел Кауфман називає публічні (державні) закупівлі, податкову, митну та судову служби [1].

Важливу інформацію щодо ефективності системи публічних закупівель представляє міжнародний рейтинг, підготовлений робочою групою Світового банку. Але незважаючи на те, що методики розрахунку міжнародних рейтингів та напрями використання їх результатів достатньо широко представлені в економічній літературі, рейтинг ефективності системи публічних закупівель залишається поза увагою. Надзвичайно актуальним є дослідження місця України в міжнародних рейтингах з акцентом на ефективність системи публічних закупівель як важливого та невід’ємного елементу державного регулювання й підприємницького середовища, виявлення факторів, які впливають на зміни показників, їх критичну оцінку з огляду на такі міркування: по-перше, необхідно розуміти те середовище, за яким нашу країну сприймають міжнародні організації, інвестори, кредитори та інші зацікавлені особи, щоб визначити напрями удосконалення та їх прогностичний вплив на позицію нашої країни з метою збільшення її рейтингу, в тому числі і в сфері ефективності системи публічних закупівель; по-друге, вивчення та аналіз складових елементів міжнародного рейтингу дозволяє підвищувати якість підготовчої роботи при проведенні публічних закупівель в сфері інноваційної діяльності та ринку інноваційних продуктів.

Дослідження ефективності системи публічних закупівель (Benchmarking Public Procurement) було започатковано Світовим Банком в 2013 році. На даний час опубліковано три звіти: 2015 року (охоплено 10 країн) [2]; 2016 року (охоплено 77 країн) [3]; 2017 року (охоплено 180 країн) [4]. Україна була включена до дослідження, починаючи з 2016 року. В дослідженні 2017 року [4] методика оцінки системи публічних закупівель включає такі групи показників (табл. 1).

Оцінка ефективності системи публічних закупівель України 2017 року за показниками, які охоплюють так званий їх «життєвий цикл», представлена такими цифрами. Найвища оцінка (86 балів) отримана за показником «розкриття конвертів, оцінка та вибір переможця». Високі оцінки (70 балів) отримані за показниками «зміст та умови укладання контракту», «оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)». Середні оцінки отримані за показниками «подача заяв (пропозицій)» та «забезпечення виконання контракту» – 59 та 50 балів, відповідно. За показником «оплата виконаних за контрактом зобов’язань» Україна отримала лише 37 балів зі 100 можливих.

Інформативним є порівняння отриманих оцінок з країнами Європи та Центральної Азії (група, яка охоплює 25 країн і до якої включено Україну), а також з окремими країнами ОЕСР, які віднесені до групи країн з високим рівнем доходу.

Таблиця 1

Показники та сфера оцінювання Benchmarking Public Procurement 2017

Показник	Опис
<i>представлені в описовому вигляді та оцінюються кількісно (в балах, максимальна оцінка за кожним показником, який оцінюється кількісно, становить 100 балів)</i>	
Оцінка потреб, розміщення інформації про закупівлі, підготовка заяв (пропозицій)	Метою використання індикатора є оцінка прозорості та інформаційного потоку на підготовчій (попередній) стадії публічних закупівель. Оцінюванню підлягають консультації з приватним сектором, тендерні методи, потенційна доступність покупців та продавців до інформації про закупівлі.

Подача заяв (пропозицій)	За допомогою індикатору оцінюються вимоги, які висувуються до постачальників (продавців) при розміщенні заявок (пропозицій), включаючи: процес реєстрації органом державної реєстрації, можливість доступу для іноземних фірм, можливість подавати заявки (пропозиції) в он-лайн режимі, мінімальні часові вимоги щодо подачі заявок (пропозицій), вимоги щодо захисту заяв (пропозицій).
«Розкриття конвертів», оцінка, вибір переможця	Метою індикатора є оцінка прозорості процесів на стадіях «розкриття конвертів» та оцінювання. В процесі визначення індикатора розглядаються методи «розкриття конвертів», включаючи доступність покупців (замовників) до даного процесу, справедливість (чесність) оцінки заяв (пропозицій), повідомлення та зворотній зв'язок з учасниками, які не виграли тендери, наявність стандартизованої форми контракту.
Зміст та умови укладання контракту	При визначенні даного індикатора оцінюються відповідні процедурні вимоги, можливість модифікації або обмеження контракту із закупівель після його підписання, процедури прийняття завершених робіт.
Забезпечення виконання контракту (гарантії)	Індикатор дозволяє оцінити умови забезпечення виконання контракту (гарантії по контракту), включаючи такі показники, як моніторинг покупця (замовника), необхідні гарантії виконання контракту та їх обсяг, умови повернення гарантій, наявність окремого суб'єкту, який наглядає за рішенням підприємства щодо відмови.
Оплата виконаних за контрактом зобов'язань	При визначенні даного індикатора оцінюються процедури, які стосуються вимог постачальника (виконавця) щодо оплати, часові рамки виконання платежів покупцем (замовником), часові рамки фактичного отримання постачальником (виконавцем) платежів, штрафні санкції, які можуть бути застосовані постачальником (виконавцем) у випадку затримки платежів.
<i>представлені лише в описовому вигляді</i>	
Структура механізму оскарження	Включає опис законодавчо-нормативної бази, яка регламентує механізм оскарження та його структуру
Механізм оскарження першого рівня	Включає аналіз та оцінку таких питань, як складання скарги, яка стосується умов тендеру та процесу закупівлі, вартість подання скарги, обов'язки щодо повідомлення, зупинення платежів, незалежність та професійна компетентність осіб, які відповідають за розгляд скарг, часові рамки для винесення рішення, передбачені законодавством засоби правового та судового захисту, публікація рішень
Механізм оскарження другого рівня	Передбачає аналіз та оцінку процесів оскарження рішень органів першого рівня, включаючи час, виділений для оскарження рішення, вартість повторного оскарження, дії, які необхідні для початку процесу оскарження, часові рамки для прийняття рішення, засоби правового та судового захисту, доступні на етапі оскарження другого рівня, публікація рішень.
Наступні скарги	Включає вивчення процедур та часу, передбаченого умовами контракту та законодавством для скарг після апеляції

Враховуючи те, що в Звіті відсутня підсумкова оцінка та підсумковий рейтинг, доцільним є порівняння за сумою балів (рис.1).

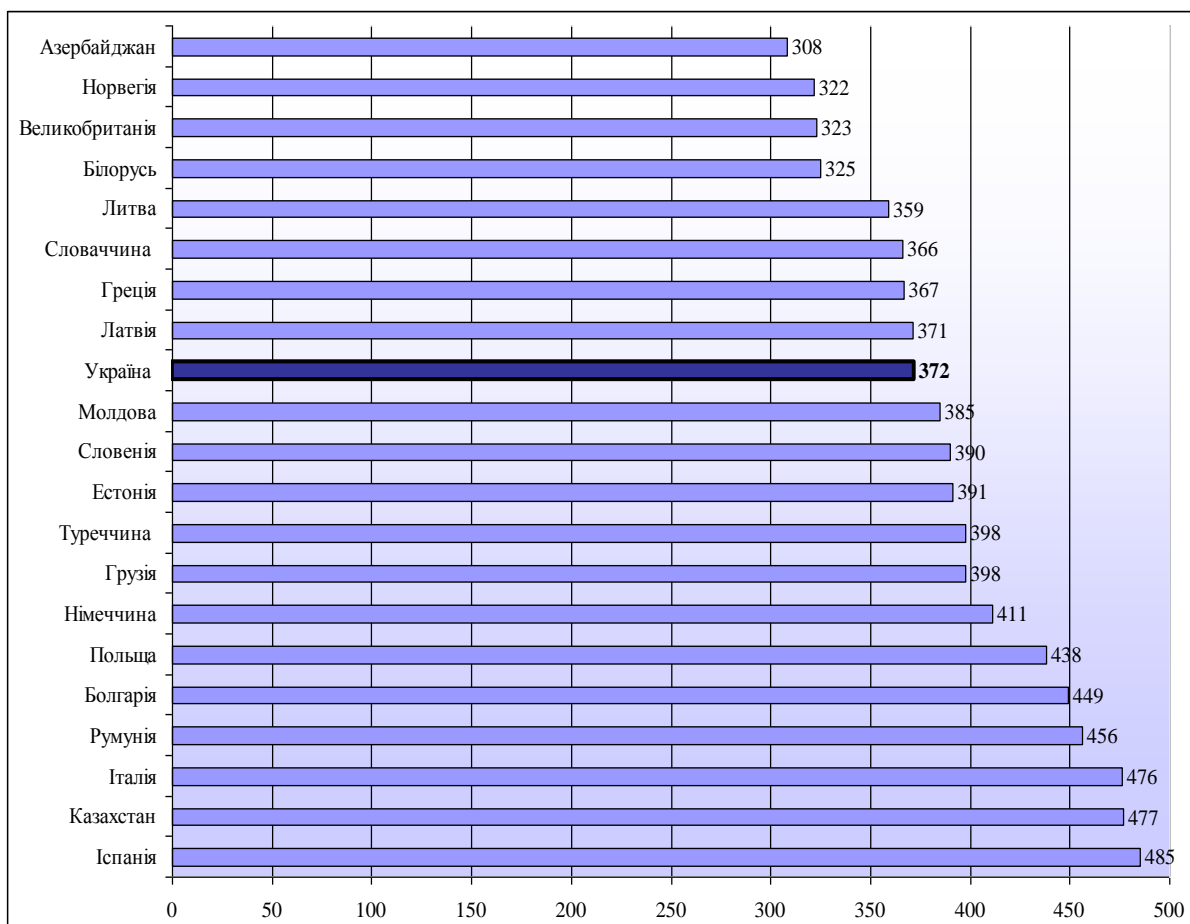

Рис. 1. Рейтинг ефективності системи публічних закупівель окремих країн ОЕСР та групи «Європа та Центральна Азія» за підсумковою кількістю балів

Як свідчать представлені дані країни Європи (в основному це Східна Європа) та Центральної Азії отримали не менше 250 балів (лише Узбекистан має 247 балів в підсумку, а Сан-Маріно – 253 бали). Бали в межах від 301 до 400 отримало 16 країн (64% всіх країн групи), а 7 країн (28%) мають бали в межах від 401 до 500. Україна, отримавши 372 бали (або в середньому 62,0 бали) знаходиться на 13 місці, випередивши Латвію, Киргизстан, Сербію, Литву, Таджикистан, Хорватію, Чорногорію, Білорусь, Азербайджан, Вірменію, Сан-Маріно та Узбекистан. Найвищі підсумкові бали в групі отримала система публічних закупівель Казахстану – 477 балів (середній бал – 79,5). Як свідчать представлені дані підсумкова кількість балів країн Європи – членів ОЕСР з високим рівнем доходу не перетинає нижню межу в 300 балів. Бали в межах від 301 до 400 отримало 17 країн, а 8 країн мають бали в межах від 401 до 500. Найвищу кількість балів отримала система публічних закупівель Іспанії – 485 балів. Як свідчать розрахунки, система публічних закупівель України за сумою балів випередила такі країни – члени ОЕСР з високим рівнем доходу, як Ісландія, Норвегія, Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Швейцарія, Фінляндія, Люксембург, Швеція, Чехія, Португалія, Словаччина, Греція.

Результати порівняльного аналізу сфери публічних закупівель свідчать про існування певних недоліків, які відповідають низьким балам України за даними оцінювання Світовим банком, та дозволяють виявляти зони ризику, а відповідна інформація може бути використана при розробці рекомендацій та пропозицій щодо підвищення ефективності системи публічних закупівель особливо в умовах

реформування законодавства про публічні закупівлі та запровадження нової системи «Прозорро» («Prozorro»).

Література:

1. Кауфман Д. 10 мифов о государственном управлении и коррупции / Дэниел Кауфман. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2005/09/pdf/basics.pdf>.
2. World Bank Group. 2015. *Benchmarking Public Procurement 2015: Assessing Public Procurement Systems in 77 Economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>
3. World Bank Group. 2016. *Benchmarking Public Procurement 2016: Assessing Public Procurement Systems in 77 Economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>
4. World Bank Group. 2017. *Benchmarking Public Procurement 2017: Assessing Public Procurement Regulatory Systems in 180 economies*. [Електронний ресурс]. – Washington, DC: World Bank. – Режим доступу: <http://bpp.worldbank.org/reports>

Кузьменко Г.І.

*кандидат економічних наук, заслужений економіст України
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Розвиток кожної країни, її регіонів та суб'єктів господарювання безсумнівно залежить від інновацій. Основним критерієм, що дозволяє оцінити можливості інноваційної діяльності та спрогнозувати стратегією інноваційного розвитку є інноваційний потенціал. Сам інноваційний потенціал залежить від системи потенціалів, які варіюються залежно від рівня його розгляду та оцінки (макро-, мезо- та макрорівень): виробничо-технологічний, кадровий, інформаційний, фінансовий, організаційний тощо. В цей перелік обов'язково слід включити податковий потенціал, від величини якого залежить, в першу чергу фінансування інноваційної діяльності як на рівні підприємств, так і на рівні регіону та держави шляхом залучення бюджетного фінансування.

Якщо абстрактно уявити категорію податкового потенціалу як суб'єктивну формалізацію процесів вилучення певної частини ресурсів власників для задоволення національних потреб (на різних рівнях), можна припустити, що спроможність економіки створювати нову вартість, відповідно, як і державні претензії на вилучення частки цієї вартості, визначають процес відтворення фінансових ресурсів. Більшість науковців, які займаються дослідженням проблем, так чи інакше пов'язаних з категорією «податковий потенціал», схилиються до єдиної точки зору відносно того, що податковий потенціал це, насамперед, можливість податків, завдяки мобілізації оподатковуваних ресурсів, приносити доходи в бюджет. У даному контексті, експонуючи податковий потенціал через призму податкових відносин, як врегульованих нормами податкового права суспільних фінансових відносин, які виникають з приводу встановлення і справляння податків з підприємств і фізичних

осіб, доцільно говорити про загальну можливість податків (зборів), податкових інститутів і інструментів, сукупність яких забезпечує деяку умовну суму податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. Під оподатковуваними ресурсами, в даному випадку розуміють ресурси, які відповідно до податкового законодавства держави, виступають об'єктами оподаткування і виступають основою для обчислення бази оподаткування того чи іншого податку.

В таких умовах, актуальним є питання визначення природи податкового потенціалу суб'єкта господарювання, можливостей формування інтересу підприємства, в особі власників капіталу і менеджерів, до визначення величини і оцінки податкового потенціалу, не тільки з позиції отримання вигоди у взаємовідносинах з державою, але і з позиції факторів, які забезпечують сприятливі умови для створення і приросту вартості підприємства.

В даному ракурсі справедливим є визначення сутності податкового потенціалу Каламбет С.В. [2, с. 163], яка зазначає: «на мікрорівні відповідно до структури економічної діяльності суб'єктів господарювання під податковим потенціалом розуміється сукупність статичних та динамічних складових забезпечення сталого функціонування і розвитку підприємства». При цьому статична складова економічної діяльності підприємства, як зазначає автор, об'єднує всі засоби, здатності та можливості, що дозволяють підприємству виробляти прибуток (земля, будинки, обладнання, положення в інфраструктурі, грошові кошти, виробничі запаси, транспортні засоби тощо), а динамічна складова являє собою матеріальні й фінансові потоки підприємства (матеріальні витрати, оплата праці, реалізована продукція, виручка, додана вартість тощо), які, об'єднуючись зі статикою, перетворюють здатності статистики виробляти прибуток у дійсність [2, с. 197].

Як відомо, податкові відносини не можуть відбутися тільки завдяки зусиллям однієї держави, як і будь-які інші відносини, вони є двосторонніми. Отже, формування податкових доходів держави, з одного боку, і податкових витрат підприємств, як форми реалізації податкового потенціалу, з іншого боку, передбачає активну участь платників податків у цьому процесі. Ця участь реалізується в рамках визначеної на законодавчому рівні податкової поведінки, основу якої повинні складати не тільки такі ознаки податків як законність і примусовість, але і, як справедливо відзначає І.В. Горський [1, с. 24], відтворюваність податку.

Відтворюваність податку обумовлена, насамперед, тривалістю існування податку як фінансової категорії в рамках держави. Крім того, з метою реального забезпечення відтворення податку, потрібно забезпечити відтворення бази оподаткування. База оподаткування, у свою чергу, є похідною результатом від організації руху капіталу. У цьому зв'язку будь-який суб'єкт господарювання, у межах якого здійснюється рух капіталу, не буде мати економічної можливості звести податкові відносини з державою до «нуля» за допомогою різних способів ухилення або обходу податків у випадку, якщо немає регламентації цього процесу з боку самої держави.

Податкові відносини є двосторонніми, у яких однією зі сторін є платник податків - суб'єкт господарювання (підприємство, установа, організація), а іншою стороною – держава. Основу податкових відносин складають податкові зобов'язання. Виходячи з теорії зобов'язань, вони також повинні бути двосторонніми. Це означає, що якщо платник податків (підприємство) формує податкові зобов'язання і виступає перед державою як боржник, то і держава, у силу двосторонності зобов'язань, також повинна приймати на себе податкові зобов'язання та бути зобов'язаною перед платником податків, щонайменше, за однозначність трактування податкового законодавства і нести відповідальність за ефективне використання мобілізованих податкових доходів.

У цих умовах інтерес до формування податкового потенціалу суб'єкта господарювання буде реалізований не тільки з боку держави, але і з боку самого економічного суб'єкта (підприємства) – платника податків з позиції оптимізації величини податкового потенціалу та використання його як фактора створення і максимізації доданої вартості.

Таким чином, на підставі аналізу сучасних концепцій визначення сутності податкового потенціалу на макро- та мікрорівні, можна запропонувати авторське визначення поняття «податковий потенціал суб'єкта господарювання». Податковий потенціал суб'єкта господарювання - це цільова ідентифікативна величина ресурсів суб'єкта господарювання, які можуть бути трансформовані у податкові надходження до бюджетів різних рівнів, за певних умов формування і використання таких ресурсів, в процесі провадження звичайної діяльності суб'єкта господарювання, створення ним доданої вартості і забезпечення її максимізації. Місце і роль категорії «податковий потенціал» в системі податкових відносин можна розкрити таким чином: це інтегральний показник, який характеризує можливість і спроможність суб'єкта господарювання забезпечити формування дохідної частини бюджетів різних рівнів та водночас раціональне використання власних ресурсів з метою збереження стабільного стану і стійкого розвитку економічної системи

Виходячи з місця і ролі податкового потенціалу суб'єкта господарювання в системі податкових відносин, доцільно класифікувати його на оптимальний та фактичний. Оптимальний податковий потенціал суб'єкта господарювання - це максимально можлива величина ресурсів суб'єкта господарювання, яка може бути трансформована в системі оподаткування даного суб'єкта господарювання у податкові платежі, в процесі провадження ним звичайної діяльності, за стандартних податкових умов і зусиль, при оптимальному використанні ресурсів та створення доданої вартості. Фактичний податковий потенціал суб'єкта господарювання - це реальна величина ресурсів суб'єкта господарювання, яка підлягає вилученню в системі оподаткування даного суб'єкта господарювання, у вигляді податкових платежів в процесі провадження ним звичайної діяльності, за певних умов формування і фактичного використання ресурсів (відмінних від стандартних), обумовлених впливом факторів внутрішнього або зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, в процесі створення доданої вартості.

Структуру податкового потенціалу можна представити за допомогою двох підходів. Відповідно до ресурсного підходу – це сума можливих в даних умовах податкових вилучень, диференційованих за видами оподатковуваних ресурсів (податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, плата за землю тощо). Відповідно до структурного підходу – це сума можливих в даних умовах податкових вилучень, диференційованих залежно від організаційної структури бізнесу (галузь, вид діяльності тощо). Можна виділити три функції податкового потенціалу: ресурсозабезпечувальна – передбачає акумулювання фінансових ресурсів для забезпечення державних потреб; регулююча – виступає індикатором регулювання структури бізнесу (виробничої, організаційної тощо); інформаційно-аналітична – дає можливість здійснювати оцінку, аналіз, планування і прогнозування податкових надходжень до бюджетів різних рівнів.

Відповідно кількісне оцінювання податкового потенціалу пропонується здійснювати, базуючись на результатах попереднього оцінювання виробничого, інноваційного, фінансового, маркетингового, управлінського, мотиваційного потенціалу суб'єкта господарювання, оскільки саме від цих складових значною мірою залежить податковий потенціал підприємства. Врахування всіх означених вище складових дозволить забезпечити комплексну та всебічну оцінку податкового потенціалу підприємства.

Література:

1. Горский И.В. Налоговый потенциал в механизме межбюджетных отношений / Горский И.В. [Текст] // Финансы. - 1999. - №6. - С. 10-27.
2. Каламбет С.В. Податковий потенціал: теорія, практика, управління: [наукова монографія] [Текст] / С.В. Каламбет. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. - 304 с.

Магопець О. А.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Роль податкових інструментів у стимулюванні інноваційної діяльності полягає, насамперед, у можливості держави спонукати платників податків здійснювати відповідну діяльність через відмову від певної частини коштів, які у вигляді податків повинні надходити від суб'єктів підприємницької діяльності до бюджетів різних рівнів. Як правило, такі кошти залишаються у розпорядженні відповідних суб'єктів підприємницької діяльності з метою їх спрямування на проведення НДДКР, використання і комерціалізацію їх результатів, впровадження інновацій, модернізацію виробництва тощо.

Аналіз закордонної практики та вітчизняних здобутків в сфері податкового стимулювання інноваційної діяльності засвідчує, що інструментами такого стимулювання здебільшого виступають податкові пільги. Податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності певних підстав (п. 30.1 Податкового кодексу України), під якими розуміють особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат [1].

Податкові пільги надаються шляхом :

- податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку і збору;
- встановлення зниженої ставки податку та збору;
- звільнення від сплати податку та збору (п. 30.9 Податкового кодексу України) [1].

Нині в Україні у якості податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності застосовуються податкові пільги у вигляді звільнення від оподаткування певних видів діяльності та окремих операцій у межах визначених видів діяльності за обмеженим переліком податків і зборів, а саме: податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість та плати за землю.

Світова практика застосування податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності налічує значно більший арсенал податкових пільг, хоча перелік податків і зборів в межах яких вони застосовуються теж не дуже широкий, здебільшого це податки, що стосуються оподаткування капіталу, праці й споживання.

В межах оподаткування податку на прибуток ефективно використовуються такі інструменти стимулювання інноваційної діяльності, як [2, с. 20-35]:

– списання поточних витрат пов'язаних з НДДКР (передбачає списання витрат у тому звітному році, у якому вони фактично здійснювались. У випадку виникнення збитків, останні можуть бути віднесені на майбутні або ж минулі звітні періоди);

– податкова знижка (вирахування) (передбачає зменшення бази оподаткування податку на прибуток на певний відсоток вартості НДДКР);

– податковий кредит на НДДКР (передбачає зменшення суми нарахованого податку на прибуток на певну величину витрат пов'язаних з НДДКР, що визначається процентною ставкою податкового кредиту. Право на таку пільгу виникає при наявності витрат на НДДКР (за обсягом – величина податку зменшується на частку загальної фактичної суми витрат на НДДКР у звітному періоді) або ж їх приростом (зміна показника у порівнянні з попереднім рівнем – величина податку зменшується на певну частину перевищення витрат на НДДКР у звітному періоді порівняно з попереднім періодом));

– спеціальні режими амортизації основних засобів (спрямовані на стимулювання придбання капітальних активів, необхідних для провадження НДДКР. Використовується так звана «вільна» амортизація (відсутній встановлений метод списання, передбачає можливість одномоментного повного списання всіх інноваційних капітальних витрат в перший рік експлуатації) і прискорена амортизація (дозволяє списувати більші суми в перші роки експлуатації, ніж у наступні, протягом періоду корисного використання, або ж скорочує строки списання порівняно із строком фактичного використання));

– податкові канікули (передбачає звільнення від оподаткування прибутку отриманого від реалізації інноваційних проектів на певний період або ж звільнення від оподаткування на певний період прибутку, отриманого суб'єктом інноваційної діяльності);

– зменшення ставок податку на прибуток (передбачає зменшення ставок оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності або ж зменшення ставок податку з прибутку, отриманого від реалізації інноваційного проекту (продукції)).

Певний стимулюючий ефект мають пільги спрямовані на зменшення прибуткового оподаткування і соціальних внесків. Так, для фізичних осіб, які відносяться до наукового персоналу застосовується податковий зарплатний дослідний кредит, дія якого спрямована на зменшення величини податків на заробітну плату наукового персоналу і внесків (податків), які сплачуються із фонду заробітної плати такого персоналу.

Практично у всіх розвинених країнах світу, де існують податки на споживання, застосовуються знижені (диференційовані) ставки ПДВ на товари інноваційного призначення, або ж передбачено звільнення від оподаткування відповідних операцій.

Отже, застосування податкових інструментів для стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання властиво більшості країн світу, а стрімкий інноваційний розвиток їх національних економік довів їх ефективність, що у свою чергу підкреслює можливість і доцільність використання відповідних податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні, навіть попри неоднозначне сприйняття податкових пільг, внаслідок складності їх адміністрування.

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
2. Налоговое стимулирование инновационных процессов / под ред. Н. И. Ивановой: [монография]. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 160 с.

Лисенко А.М.
кандидат економічних наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ

Одним із пріоритетних векторів розвитку економіки є її інноваційна спрямованість як важливий чинник впливу на конкурентоспроможність та засіб ефективного функціонування суб'єктів господарювання на основі впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій. Проте у рейтингу країн світу за глобальним індексом інновацій у 2017 р. Україна посіла лише п'ятдесяте місце [9], що значною мірою пов'язано з недосконалістю засобів державного регулювання інноваційних процесів в економіці.

Інноваційний розвиток економіки на рівні держави може забезпечуватися як засобами прямого впливу (шляхом фінансування НДДКР та інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів, формування державної інноваційної інфраструктури і т. ін.), так і непрямими способами (запровадженням інструментів податкового регулювання). Засоби прямої державної підтримки мають, як правило, адресний характер, тоді як непрямі способи стимулювання інноваційного розвитку відкривають більш широкий діапазон дії та є краще узгодженими з умовами ринкових відносин. Зокрема, регулювальна функція оподаткування реалізується за допомогою спеціальних інструментів, вбудованих у систему оподаткування загалом та, зокрема, у кожний податок.

За характером дії інструменти податкового регулювання економічних процесів поділяються на три групи [2]:

1. Системні – засоби податкового регулювання, вбудовані в систему оподаткування (загальний рівень податкового навантаження; структура діючої в країні системи оподаткування; застосування альтернативних систем оподаткування);
2. Комплексні – одночасно стосуються кількох податків чи зборів (спеціальні податкові режими, які вводяться за територіальною або галузевою ознакою);
3. Локальні – пов'язані з реалізацією регуляторного потенціалу кожного окремого податку чи збору (інструменти, пов'язані з об'єктом оподаткування; склад платників; принципи встановлення та розмір ставки податку чи збору; механізм обчислення бази оподаткування, податкових зобов'язань; податкові пільги).

Основні інструменти податкового регулювання інноваційних процесів, які застосовуються в економіці різних країн світу, узагальнено на рис. 1.

Як зазначають Кизим М.О. та Касьянова Л.В., непряма державна підтримка не знижує ступінь участі та впливу держави на інноваційні процеси, адже інструменти податкового регулювання, порядок та умови їх застосування регулюються державними органами [3, с. 24]. Проте в Україні відсутня чітка стратегія регулювання інноваційних процесів в економіці на основі застосування ефективних податкових інструментів. Так, в Законі України «Про інноваційну діяльність» виключено розділ V «Особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності» [6]. Не прописано особливості податкового стимулювання інноваційної діяльності і в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» [7].

Одним із інструментів податкового регулювання економічних процесів є податкові пільги. Податкова пільга являє собою «передбачене податковим та митним

законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі» [5, ст. 30, п. 30.1] за наявності визначених податковим законодавством підстав (особливостей, які характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат) [5, ст. 30, п. 30.2].

Рис. 1. Основні інструменти податкового регулювання інноваційних процесів, які застосовуються в економіці різних країн світу

Джерело: узагальнено автором на підставі [1, с. 175; 3, с. 27; 4, с. 363]

Порядок надання та застосування пільг по податках нині визначає Податковий кодекс України [5], проте поняття «інноваційні процеси» та «інноваційна діяльність» у ньому відсутні. Однак підприємства інноваційної сфери, залежно від виду здійснюваної ними господарської діяльності, можуть отримати податкові пільги (табл. 1).

Слід зазначити, що з 2015 р. перелік пільг у сфері регулювання інноваційної діяльності суттєво скоротився. Діючі на теперішній час податкові пільги не можуть належним чином стимулювати інноваційний розвиток економічних процесів в Україні. Так, у 2015 р. на промислових підприємствах країни було впроваджено 1217 одиниць нових технологічних процесів, у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних – 458, у той час як у 2010 р. – відповідно, 2043 та 479 [8, с. 209].

Податкові пільги у сфері регулювання інноваційних процесів, передбачені Податковим кодексом України (ПКУ)

№ з/п	Сутність пільги
1.	Звільняються від оподаткування ПДВ операції із ввезення на митну територію України (якщо ці товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні) (п. 16 ст. 197 ПКУ):
	- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;
	- матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва: устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії; матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії; енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів; засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.
2.	Не підлягають оподаткуванню акцизним податком операції з реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії (пп. 213.2.8 п. 213.2 ст. 213 розділу VI ПКУ).

Джерело: систематизовано автором на підставі [5]

З метою забезпечення ефективного впливу податкових інструментів на регулювання інноваційних процесів в економіці України необхідно чітко прописати податкові регулятори інноваційної діяльності в Законі України «Про інноваційну діяльність» та Податковому кодексі України, запровадити дієву систему податкових пільг, застосовувати у вітчизняній практиці досвід економічно розвинених країн світу.

Література:

1. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / В.В. Білик // Економіка і суспільство: Електронне наукове фахове видання. – Мукачів: Мукачівський державний університет. – № 10, 2017 р. – с. 172-176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-10/17-stati-10/1052-bilik-v-v>.
2. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В.В. Карпова // Податковий менеджмент: навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 525 с.
3. Кизим М.О. Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій / М.О. Кизим, Л.В. Касьянова // Проблеми економіки. – Харків: ВД ІНЖЕК, 2012 р., №4. – С. 23-29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages-23_29.pdf.
4. Марченко О.І. Інвестиційний податковий кредит як стимул до нарощування випуску інноваційної продукції в Україні / О.І. Марченко, Г.С. Мельничук // Вісник ЖДТУ, серія: Економічні науки. – 2013 р., №1(63). – С. 362-366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/29799/36837>.
5. Податковий кодекс України / Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (редакція від 27.02.2018 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Про інноваційну діяльність // Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV (редакція від 05.12.2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

7. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності // Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI (редакція від 05.12.2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
8. Україна у цифрах у 2016 р. Статистичний збірник / За ред. І.Є. Вернера. – К.: Державна служба статистики України, 240 с.
9. The Global Innovation Index 2017 Innovation Feeding the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf.

Фомічов К.С.
*кандидат юридичних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

УПРАВЛІННЯ НЕДЕРЖАВНИМИ ПЕНСІЙНИМИ ФОНДАМИ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Стаття 46 Конституції України гарантує громадянам право на соціальний захист, “що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними” [1].

У зв’язку з проведенням в Україні соціальних реформ, в тому числі і реформи пенсійної системи, держава прагне все більше прав і відповідальності в сфері матеріального забезпечення населення в період старості перекласти на роботодавців та самих працівників. Світовим досвідом доведено виняткова перспективність такого кроку. Одним з результатів подібних перетворень в Україні стало виникнення недержавних пенсійних фондів (далі - НПФ) - особливих форм некомерційних організацій соціального забезпечення. Дані організації можна назвати справді унікальними, оскільки вони одночасно виконують функції соціального забезпечення і є одними з найважливіших фінансово-інвестиційних інститутів.

Необхідно звернути увагу на те, що управління НПФ здійснюється через адміністратора.

З точки зору реалізації правосуб’єктності НПФ через адміністратора у зарубіжній практиці можна виділити два кардинально протилежних підходи до побудови систем недержавного пенсійного забезпечення.

Відповідно до першого підходу, наприклад, у Канаді, у побудованій системі недержавного пенсійного забезпечення НПФ є повноправною юридичною особою і може самостійно набувати та здійснювати всі права й обов’язки, пов’язані з недержавним пенсійним забезпеченням, — починаючи від приймання пенсійних внесків вкладників і закінчуючи інвестуванням залучених коштів та депозитарним обслуговуванням фонду [2, с. 27].

Інший підхід передбачає, що НПФ хоч і є юридичною особою, але всі права й обов’язки НПФ в рамках договірних відносин із вкладниками, учасниками, іншими суб’єктами недержавного пенсійного забезпечення набуває і здійснює адміністратор

НПФ. За таким принципом функціонують фонди у Чилі, Мексиці, Сальвадорі, Колумбії, Аргентині, Болівії [2, с. 27]. В Україні система недержавного пенсійного забезпечення побудована згідно з цим підходом і передбачає існування адміністратора як суб'єкта недержавного пенсійного забезпечення.

Якщо говорити про законодавче визначення адміністратора, то відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України про недержавне пенсійне забезпечення адміністратором НПФ є юридична особа, що здійснює адміністрування НПФ на умовах цього Закону. Визначення містить тавтологію, оскільки не розкриває сутність поняття „адміністратор НПФ”. Зрештою, поняття „адміністрування”, що вживається у визначенні, також не розкривається у тексті Закону [3].

Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України про НПЗ адміністратором НПФ може бути: 1) професійний адміністратор, тобто юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування НПФ; 2) юридична особа — одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду; 3) компанія з управління активами .

В абзаці 2 ч. 4 ст. 21 Закону України про НПЗ міститься норма, відповідно до якої адміністратор діє від імені пенсійного фонду та в інтересах його учасників. Відповідно до законодавства адміністратор є тією особою, яка від імені пенсійного фонду укладає контракти із вкладниками, забезпечує здійснення пенсійних виплат учасникам пенсійного фонду, веде бухгалтерський облік та подає фінансову звітність пенсійного фонду відповідним органам державної влади й раді фонду.

Однією із найважливіших послуг, які адміністратор надає НПФ, є ведення персоніфікованого обліку учасників НПФ. Ведення персоніфікованого обліку полягає у збиранні, обробці, систематизації і зберіганні передбаченої законодавством інформації про учасників НПФ, відомостей про їхні права на пенсійні виплати за рахунок грошових коштів, накопичених на їх користь, а також відомостей про розподіл цих виплат. Для цього кожному учаснику адміністратор відкриває індивідуальний пенсійний рахунок, на якому обліковуються його пенсійні кошти. По суті, за допомогою системи персоніфікованого обліку адміністратор веде облік зобов'язань НПФ перед учасниками та отримувачами пенсії.

З огляду на вищезазначене, під „адмініструванням” слід розуміти зобов'язальні правовідносини між НПФ та адміністратором, що полягають у наданні адміністратором за плату комплексу послуг із прийняття пенсійних внесків, здійснення пенсійних виплат, ведення персоніфікованого обліку, організаційно-технічного і матеріального забезпечення діяльності ради і зборів засновників фонду, а також рекламних, агентських, бухгалтерських, інформаційних та роз'яснювальних послуг.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. –1996. – №30. – С. 141.
2. Федоренко И. Общие положения об администрировании пенсионных фондов. Зона повышенного внимания / И. Федоренко // Финансовые услуги. – 2014. – №3. – С. 26-29.
3. Закон України „Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09 липня 2003 року №1057-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – №33. – Ст. 70.

Гнибіденко О.М.

асистент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Висока інноваційна активність є одним з головних чинників досягнення високих темпів зростання економіки України та її структурної модернізації. Закономірно, що стимулювання інноваційної діяльності – це один з головних напрямів економічної політики, який наразі розвивають уряди більшості країн світу з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки.

Разом з тим, впровадження інноваційної діяльності пов'язано з високим комерційним ризиком, що робить її менш привабливою з економічної точки зору, ніж звичайна господарська діяльність. Внаслідок цього залучення в економіку інвесторів, які будуть готові інвестувати кошти в розвиток інновацій, можливе лише через створення для них сприятливих умов діяльності та зниження їх витрат, що частково компенсує вищу ризикованість інвестицій. В умовах економіки зі слабкими ринковими інститутами і нерозвиненою фінансовою системою найбільш дієвими та ефективними інструментами для вирішення таких завдань є інструменти бюджетно-податкової політики.

Бюджетно-податкова політика є складовою фінансової політики держави, основними інструментами якої виступають податки та державні витрати. В розвинутих країнах світу через бюджети та державні соціальні фонди відбувається перерозподіл від 37 до 55% валового внутрішнього продукту (надалі ВВП).

З урахуванням сучасних тенденцій глобалізації та інтеграції економічних систем, посилення міжнародної конкуренції, бюджетно-податкова політика будь-якої держави – це сукупність правових, фінансових і організаційних заходів держави у сфері регулювання бюджетних і податкових відносин, які направлені на формування і використання фінансових ресурсів в системі регулювання економічного розвитку країни. Найчастіше її ототожнюють з фіскальною або податковою політикою.

Держава здійснює реалізацію бюджетно-податкової політики за допомогою певних органів державного управління, які з урахуванням ролі, функцій та обсягів діяльності поділяються на такі групи: загальнодержавні органи управління та органи оперативного управління.

В Україні держава реалізує бюджетно-податкову політику через Міністерство фінансів України (центральний апарат та місцеві фінансові органи). Крім того, для забезпечення виконання Державного бюджету існує ряд органів, а саме Рахункова палата України, Державне казначейство, Державна контрольна ревізійна служба, система органів Державної податкової служби України, митні органи України.

Законодавчо-правове забезпечення бюджетно-податкової політики – комплекс правових документів та нормативно законодавчих актів, що регламентують бюджетні відносини та оподаткування [2].

Основною метою грошово-кредитної політики є стабільність національної грошової одиниці та грошового обігу за рахунок контролю за емісією грошей і кредитним механізмом.

Бюджетно-податкова політика як складова фінансової політики держави відіграє важливу роль в економічних процесах країни та має проводитися відповідно

до принципів ефективності досягнення соціально-економічного розвитку країни. Шляхи застосування бюджетно-податкової політики залежать від економічних умов, в яких перебуває економічна система певної країни, та цілей, поставлених перед урядом, що приймає відповідні рішення.

Головними інструментами бюджетно-податкової політики є обсяги та структура державних видатків та система оподаткування.

Протягом останніх десяти років Україна зробила певні кроки щодо створення умов для інноваційної діяльності. Головним серед них стало формування законодавчої бази для впровадження важливих механізмів цієї політики. Наразі застосування бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності Україні передбачено низкою документів, зокрема: Законами України «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про наукові парки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Постановою КМУ «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури», Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи», «Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері»[3].

Чинним законодавством України визначено досить широкий перелік бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності. Суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів може бути надана фінансова підтримка шляхом:

а) повного безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів;

б) часткового (до 50%) безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

в) повної чи часткової компенсації (за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам, та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

д) майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування»(85/96-ВР)[1].

Перелік бюджетних інструментів для конкретного інноваційного проекту залежить від низки умов. Зокрема, від правового режиму, який застосовується до суб'єкта інноваційної діяльності – виконавця інноваційного проекту. Так, для технологічних парків визначений спеціальний режим інноваційної діяльності, який передбачає застосування декількох інструментів бюджетного стимулювання (повне або часткове безвідсоткове кредитування, повну або часткову компенсацію банківських відсотків), а для наукових парків – два інструменти (пряме фінансування виконання інноваційних проектів та пріоритетний порядок розгляду звернень наукових парків щодо державного замовлення на постачання продукції, виконання робіт і надання послуг для забезпечення пріоритетних державних потреб)[3].

Враховуючи обмеженість і недостатність бюджетних ресурсів для фінансування переходу економіки України на інноваційну модель розвитку, провідну роль має відігравати податковий механізм стимулювання інноваційної діяльності разом з заохочувальними організаційними заходами шляхом звільнення від

оподаткування прибутку суб'єктів господарювання, отриманого ними від реалізації інноваційних проектів за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності. Україна не має фінансових ресурсів для того, щоб фінансувати розбудову потужної інноваційної інфраструктури в частині надання значної прямої бюджетної підтримки, тому для стимулювання інноваційної активності необхідне пріоритетне спрямування кредитних ресурсів державних банків для кредитування інноваційних проектів.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 року № 40 – IV.
2. Куценко Т.Ф. Бюджетно-податкова політика : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – 256 с.
3. «Щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні». Аналітична записка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1104/>.

Інноваційний розвиток реального сектору економіки, галузей та інфраструктури

Биковець В.М.,
*генеральний директор Спілки
підприємців малих, середніх і
приватизованих підприємств
України, м. Київ, Україна*

РОЛЬ І МІСЦЕ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ В СИСТЕМІ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

За роки незалежності української держави постійно робились спроби щодо подолання проблем економічного розвитку за рахунок застосування інновацій. Майже кожен уряд пропонував відповідні програми. Втім, за статистичними даними щодо інновацій, Україна поки що все ще відстає від багатьох країн світу. Стан інноваційних процесів у промисловості України є кризовим і не відповідає рівню промислово розвинутих країн.

Недостатніми є обсяги реалізованої промисловістю інноваційної продукції, її відсоток з року в рік зменшується.

Ключовими проблемами сталого інноваційного розвитку економіки України є:

- зменшення рівня наукомісткості валового внутрішнього продукту;
- низький рівень розробки та споживання інноваційної продукції, що базувались би на основі відповідних цільових програм розвитку промисловості України, відсутність дієвих державних програм з імпортозаміщення. Йдеться, насамперед, про електротехнічне, важке, транспортне і сільськогосподарське машинобудування, розвиток якого в усьому світі розглядається як провідний чинник забезпечення науково-технічного прогресу в економіці;
- відсутність моделі державної підтримки та сприяння розвитку галузей з високою додатковою вартістю продукту (фінансовий ресурс інноваційного розвитку національної економіки “випав” з кредитного портфелю діючих фінансових установ);
- низький рівень використання механізму державно-приватного партнерства у реалізації інфраструктурних та інноваційних проєктів;
- низькі соціальні гарантії для науковців та висококваліфікованих спеціалістів;
- низький рівень взаємодії між бізнесом та вищими навчальними закладами;
- низький рівень навчання практичним технологіям;
- невідповідність якості освіти потребам ринку.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні залишаються власні кошти підприємств (70-85% від загального фінансування). В умовах кризи, подорожчання імпортованих запчастин та ресурсів, необхідності виконувати соціальні зобов'язання, підприємства змушені скорочувати обсяги фінансування не лише інноваційної діяльності, але і науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР).

Дуже показовим в цьому контексті є частка витрат на науково-дослідні роботи у структурі валового-внутрішнього продукту (ВВП) та її розвиток протягом певного періоду. Заможні країни витрачають на науково-дослідні роботи значно більшу частку ВВП, ніж бідні. Середнє значення для розвинутих країн – 2,3%. Росія офіційно

витрачає 1,14%. Більшість країн, що розвиваються, практично не займаються науково-дослідними роботами. Індонезія, наприклад, витрачає на них 0,1%, Колумбія – 0,2%, Кенія – 0,5%, Україна – 0,95%, тоді як за всіма розрахунками має бути не менше 1,75%.

Відсутність доступу до капіталу, відсутність державної підтримки, зокрема, на початкових етапах розвитку інновацій, яким притаманний високий ступінь ризику, а також низка внутрішньополітичних викликів та регуляторних вад фактично унеможливають залучення кредитних коштів для інноваційної та наукової діяльності.

Подальшого вдосконалення потребує вітчизняна нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності та адаптації до європейського законодавства.

Низька ефективність судової системи призводить до небажання підприємців реєструвати права інтелектуальної власності на вітчизняні розробки в Україні та стимулює піратство в сфері програмного забезпечення, підробки, порушення законодавства в сфері промислових зразків.

Основними високотехнологічними напрямками для України є високотехнологічне машинобудування; розвиток інноваційної екосистеми; розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій; застосування інформаційних технологій в АПК, енергетиці, транспорті та промисловості; створення нових матеріалів; розвиток фармацевтичної та біоінженерної галузі.

Помітну роль в системі розвитку інноваційної діяльності в Україні мали б відігравати бізнес-асоціації, які в більшості країн світу є ключовим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва, невід'ємною частиною громадянського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту своїх прав і представлення своїх інтересів.

Бізнес-асоціації – це:

- реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців та колег на чисто прагматичних засадах;
- спільне вирішення багатьох проблем, з якими підприємець знаходиться один на один;
- можливість власними руками формувати сприятливі умови для успішного вирішення проблем економічного розвитку, в тому числі за рахунок застосування інновацій.

На жаль, діяльність таких бізнес-асоціацій в Україні, не набула такого масштабу, який ми спостерігаємо в багатьох країнах світу. Підприємці в Україні досить скептично ставляться до своєї участі в роботі бізнес-об'єднань.

Численні дослідження, проведені міжнародними організаціями і національними соціологічними центрами свідчать, що основними причинами, які стоять на заваді вступу підприємців до підприємницьких об'єднань, є наступні причини:

- підприємці не володіють інформацією про відповідні об'єднання;
- підприємці не завжди отримують від таких об'єднань належну практичну підтримку;
- об'єднання підприємців не відстоюють чи неефективно відстоюють інтереси своїх членів;
- підприємці не мають достатнього часу, щоб брати участь в роботі підприємницьких об'єднань;
- підприємців “відштовхують” членські внески.

Разом з тим, не зважаючи на перелічені причини, в Україні існують бізнес-асоціації, які:

- дійсно активно працюють і лобіюють інтереси підприємництва;
- орієнтовані на своїх членів;

- надають їм істотну допомогу і суттєву підтримку.

Бізнес-асоціації в Україні, так само, як і в інших країнах, намагаються сприяти розвитку підприємництва, в тому числі інноваційного, підвищенню його іміджу.

Послуги, що найчастіше надаються бізнес-асоціаціями своїм членам, включають:

- надання інформації;
- проведення різноманітних заходів (тренінгів, семінарів, конференцій, круглих столів);
- пошук партнерів, налагодження ділових контактів;
- доступ до новітніх комп'ютерних технологій;
- пошук фахівців для підприємств – членів об'єднання;
- сприяння просуванню товарів та послуг своїх членів на зовнішніх ринках.

Шляхом активної участі представників об'єднань підприємців у роботі дорадчих рад, комітетів, комісій, створених при органах виконавчої влади різного рівня, об'єднання намагаються впливати на рішення, які стосуються підприємництва, беруть участь у підготовці проектів законодавчо-нормативних актів, їх обговоренні, надають свої зауваження і пропозиції до таких проектів. Тим самим підприємницькі об'єднання демонструють розуміння того, що набагато краще запропонувати зміни на стадії підготовки окремого проекту законодавчо-нормативного акту, ніж потім намагатися скасувати вже прийняті рішення.

Якщо уважно проаналізувати основні завдання, види діяльності бізнес-асоціацій, то можна виділити декілька основних функцій, які вони виконують:

- захисна (захист позицій підприємців, їх прав та інтересів, в тому числі і перед громадськістю);
- представницька (вплив підприємницьких об'єднань на державні механізми щодо створення правових основ розвитку підприємництва, визнання його як рушійної сили економічного прогресу);
- консультативно-освітня, методична (надання інформаційних, консультативних послуг, організація навчання тощо).

З метою вирішення багатьох проблем, з якими стикається бізнес, підприємницьким об'єднанням необхідно:

- активізувати роботу щодо участі своїх представників у формуванні та реалізації державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності;
- брати більш активну участь в роботі консультативно-дорадчих органів (громадських рад), публічних заходах (конференції, громадські слухання, круглі столи, форуми тощо);
- в своїй діяльності більш широко використовувати різноманітні публічні заходи, ЗМІ, опитування, анкетування тощо;
- подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;
- у випадках, передбачених законодавством, брати активну участь у розробці проектів регуляторних актів;
- подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів.

Петрова І.Л.

*д.е.н., проф., зав. каф. маркетингу
та поведінкової економіки*

Університет економіки та права «КРОК»

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ознакою сучасного економічного розвитку є інноваційність, яка є ключовим фактором реалізації конкурентних переваг як суб'єктів господарювання, так і держави в цілому. Інноваційність проявляється як процес безперервного оновлення та змін в усіх сферах діяльності шляхом впровадження та поширення нововведень. Результатом інноваційного розвитку стають нові технологічні способи виробництва, нові стани соціально-економічних систем.

З початку ХХ століття якісно змінилися джерела суспільного багатства: екстенсивні шляхи практично вичерпалися, і сформувалось усвідомлення необхідності пошуку нових технологій, здатних забезпечувати ефективність виробництва за відносно менших витрат. Вимогою часу стає економізація технологічного прогресу – зменшення кількісних параметрів за рахунок підвищення якісних характеристик виробничих структур і процесів, в умовах, коли подальше інтенсивне використання вже задіяних фізичних, матеріальних та людських (не інтелектуальних) ресурсів веде до їх деградації. У цей же період загострюється екологічна ситуація і разом з тим з'являється необхідність пошуку нових технологій, орієнтованих на природозбереження, формування екологічної культури суспільства, екологічного мислення і способу життя.

У світі розгортається конкурентна боротьба між принципово різними підходами в реалізації мети наукових досліджень та досягненні суспільно важливих результатів. Виникає альтернатива в застосуванні біотехнологій та мікропроцесорів, хімічних досліджень та програмного забезпечення, нано- та інформаційних технологій. З'являється можливість у поєднанні принципово різних технологій для одержання синергетичного ефекту в процесі досягнення поставленої мети.

Новітньою рисою часу стає четверта промислова революція, так звана «індустрія 4.0». Перша промислова революція була пов'язана з енергією пари та появою машинного виробництва, друга – з електрифікацією і виникненням конвеєрного виробництва, третя – з суцільною комп'ютеризацією. «Індустрія 4.0» докорінно відрізняється від попередніх. Згідно фахівцям Всесвітнього економічного форуму, вона об'єднує цифрові, біологічні та фізичні системи. За іншими уявленнями, «індустрія 4.0» включає Інтернет речей та кіберсистеми і передбачає новий рівень і навіть мову спілкування людини і техніки.

За таких обставин інновації перетворюються на головний індикатор суспільного розвитку, знаменуючи водорозділ між передовими країнами та аутсайдерами. За оцінками експертів, інновації у вигляді нових продуктів та технологій забезпечують до 90% зростання ВВП промислово розвинутих країн світу. Програш на інноваційному полі гри загрожує відсталістю, збідненням, відривом від нових соціокультурних цінностей.

Глобальний звіт із конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Report) ранжирує країни залежно від рушійних сил економіки, поділяючи їх на три стадії (типи): 1) ресурсні економіки; 2) економіки, що розвиваються за рахунок ефективності; 3) інноваційні економіки та перехідні стани між цими трьома стадіями. Найбільш ефективні економіки з вищим рівнем життя населення конкурують між собою на третій

стадії. Згідно цього підходу, Україна віднесена до другої групи країн, де ключовими рушійними силами економіки є фактори ефективності. Для того, щоб залишити цю групу країн та вийти на перехідний рівень між стадіями «економічна ефективність» та «розвиток за рахунок інновацій» (де знаходяться, наприклад, Бразилія, Латвія, Литва, Польща, Росія, Туреччина), потрібно залучити інноваційні фактори розвитку.

Наразі Україна продовжує втрачати позиції у глобальному рейтингу країн світу за показником конкурентоспроможності. Так, за опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 (*The Global Competitiveness Index*), Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу 79-а позиція). Туреччина, Росія та Польща у цьому ж рейтингу посідають 55-е, 43-є та 36-е місце відповідно [1].

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників («Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» та «Інноваційний потенціал») за 3 основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення».

Остання група показників є визначальною для підвищення конкурентоспроможності економіки. У загальному підході інновація – це нововведення, яке пов'язано з науково-технічним розвитком і полягає в упровадженні результатів нової якості через заміну на сучасні або модернізацію наявних засобів виробництва. Технологічні інновації – це дослідження та розробки; придбання нових машин і устаткування, технологій; виробниче проектування; навчання й підготовка персоналу; маркетингові дослідження. Організаційні інновації – це впровадження сучасних методів управління на основі ІКТ технологій; створення нових або значно змінених організаційних структур; застосування сучасних систем контролю якості, сертифікації товарів, робіт, послуг; реалізація заходів, спрямованих на розвиток персоналу. Маркетингові інновації включають реалізацію маркетингової стратегії, орієнтованої на розширення складу споживачів або ринків збуту; використання прогресивних прийомів просування товарів, сучасних концепцій презентації товарів; застосування нових цінових та комунікаційних стратегій під час продажу товарів і послуг. При всьому різноманітті інновацій провідними є технологічні, які спричиняють хвилю базисних змін в авангардних країнах світу.

За позицією «Інновації та фактори вдосконалення» Україна посідає 73-є місце, а за субіндексами – «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» та «Інновації» – 98-е та 52-е відповідно. Особливе занепокоєння в даному аспекті викликає стан українського бізнесу, який характеризується станом розвитку кластерів (125-е місце), шириною ланцюга створення вартості, управлінням міжнародного розповсюдження, модернізацією виробничого процесу та ін. Аналіз цих та інших показників свідчить про неконкурентоспроможність бізнесу в Україні.

Аналізуючи субіндекс «Інновації», варто зауважити таку особливість. З шести залучених показників три (здатність до інновацій, якість науково-дослідних інститутів і наявність вчених та інженерів) знаходяться серед перших 50-и місць. Водночас решта показників (витрати компаній на дослідження і розробки, співпраця університетів і промисловості у дослідженнях і розробці, державні закупівлі високотехнологічної продукції) мають значно нижчий рівень. На нашу думку, це доводить те, що інноваційний потенціал, накопичений в економіці України, реалізується неповною мірою.

Як наслідок, рівень зносу основних фондів складає 83,5% за всіма видами економічної діяльності загалом та 60,3% у промисловості. Економічне зростання відбувається без визначеного державою стратегічного вектору та концентрується у сировинних галузях і галузях із низьким рівнем доданої вартості, що розвиваються за рахунок екстенсивних факторів та мають низький рівень інноваційності. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції складає всього 2,5%. Інноваційна активність українських підприємств не досягає 18%, тоді як середній показник серед країн-членів ЄС складає 44%. Інноваційна діяльність в Україні є відокремленою від конкурентних процесів, які відбуваються на ринках інтелектуальної власності, товарів і послуг, праці.

Відставання у розробці та здійсненні інновацій породжує значний ризик втрати конкурентних позицій, обмеження можливостей розвитку та використання інтелектуального потенціалу. Подальше використання витратної економічної моделі, висока матеріало-, капітало- й енергоємність виробництва, відсутність стимулів до інновацій і розвитку нових технологічних укладів обумовлюють неконкурентоспроможність української економіки, унеможливають підвищення рівня та якості життя населення, провокують збільшення соціальної напруги і посилюють загрози економічній безпеці держави.

Для подолання технологічного відставання необхідно перейти до інноваційної моделі, спрямованої на "стратегії інноваційно-технологічного прориву", коли інновації виступають як "точки росту" у циклічному процесі загальної модернізації, як "якісні перегони", що забезпечують принципово новий розвиток техніки й технологій, зміну одного технологічного укладу іншим. Особливістю такої моделі має бути опора на внутрішні ресурси, а не на зовнішню допомогу, застосування ринкових механізмів активізації інноваційної діяльності й підприємництва, створення однакових стимулів для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності, впровадження енергозберігаючих технологій, зростання продуктивності праці, зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників, формування інфраструктури для інноваційної діяльності, розвиток державного-приватного партнерства.

Література:

1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017. - Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-inksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>. Дата звернення: 01.03.18

Антонюк В. П.

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
економічних проблем соціальної політики
Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ)*

Підоричева І. Ю.

*кандидат економічних наук,
завідувач відділу проблем
інноваційно-інвестиційного розвитку промисловості
Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ)*

НЕОІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасному світі в умовах геополітичних, соціально-економічних та екологічних викликів головним джерелом конкурентоспроможності та лідерства країни виступають інтелектуальні ресурси, якісний людський капітал і розвинена переробна промисловість. Саме вони надають країні унікальні конкурентні переваги, які дозволяють «на рівних» діяти в системі світогосподарських зв'язків.

Володіючи значними природними, людськими та матеріальними ресурсами, за рівнем соціально-економічного й технологічного розвитку Україна значно поступається усім європейським країнам. Обсяг ВВП на душу населення в Україні є менше в 2,2 рази, ніж у Франції, в 1,8 рази – порівняно з Чехією, у 1,5 рази – порівняно з Польщею та у 1,2 рази – порівняно з Болгарією. Суттєво знизилась протягом останніх років частка індустріального сектору економіки – промисловості та будівництва – у складі валової доданої вартості – на 4,3% і 1,3% відповідно, натомість частка аграрного сектору виробництва, навпаки, зросла на 45,2% (табл. 1).

Таблиця 1

**Структура валової доданої вартості за 2010-2016 роки
(у постійних цінах), % ***

	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.
Сільське, лісове та рибне господарство	8,4	9,6	9,2	10,3	11,3	11,8	12,2
Добувна промисловість	6,6	6,9	6,9	6,7	6,0	5,7	5,5
Переробна промисловість	15,0	14,7	14,3	12,8	12,6	11,7	11,8
Промисловість усього	21,6	21,7	21,2	19,5	18,6	17,4	17,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,2	3,2	3,2	3,0	3,0	2,9	2,8
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,8	0,8	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4
Будівництво	3,7	3,5	3,1	2,7	2,4	2,1	2,4
Сфера послуг	62,3	61,3	62,7	63,9	64,2	65,4	64,9

* Розраховано за: [2, с. 56]

Україна продовжує спеціалізуватись на не вигідних для неї видах діяльності, які фактично позбавлені потенціалу з накопичення знань та інновацій, експортує здебільшого сировину та продукти низького ступеня переробки: частка продукції АПК і харчової промисловості у структурі товарного експорту України складає 24,3%, на частку продукції металургійного комплексу доводиться 16,6% [1]. У структурі експорту українських товарів до країн-членів ЄС ці частки є ще більшими – 32,2% і 21,0%.

Експорт високотехнологічної української продукції становить лише 7,2% загального експорту промислових товарів. Обнадійливими виглядають тенденції підвищення цього показника: з 2011 р. – на 2,9%. Разом із тим відставання від нових індустріальних країн все ще є вражаючим – у 3-9 разів (рис. 1). Наслідком негативних структурних зрушень в економіці стала зміна обсягів і структури зайнятості практично в усіх сферах економічної діяльності. Частка зайнятості в аграрній сфері зростала і перевищила частку зайнятості у промисловості (рис. 2).

Все це є результатом слабких модернізаційних процесів та відсутності прогресивних структурних зрушень в економіці практично упродовж усього періоду незалежності. В Україні відбуваються процеси деіндустріалізації економіки, фактично країна перетворилась з індустріально-розвиненої, якою була раніше, в аграрно-індустріальну з низьким рівнем технологічного розвитку та конкурентоспроможності на світовій арені.

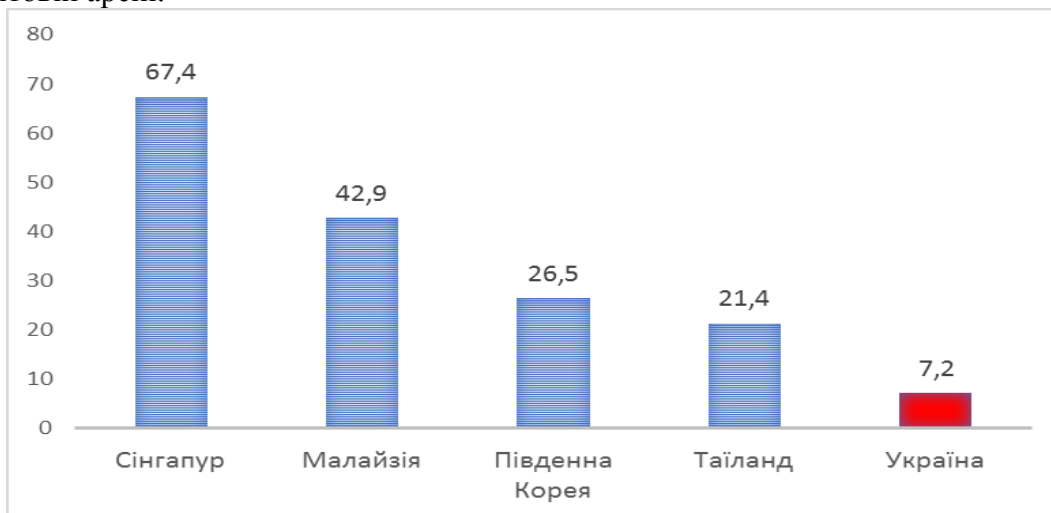

Рис. 1. Частка високотехнологічного експорту у загальному експорті промислових товарів у деяких нових індустріальних країнах та в Україні станом на 2016 р., % *

* Побудовано за: [3]

У міжнародних рейтингах Україна посідає низькі позиції. За даними *The Global Competitiveness Report 2017-2018*, Україна займає 81 місце зі 137 країн. За показниками інноваційного потенціалу, найнижчу оцінку отримали «державні закупівлі високотехнологічної продукції» (96 місце), «витрати компаній на дослідження і розробки» (76 місце) та «співпраця університетів та промисловості у дослідженнях і розробках» (73 місце), найвища оцінка присвоєна показнику «наявності вчених та інженерів» (25 місце) [4, с. 297]. Однак, і цей показник при збереженні тенденцій до скорочення чисельності науковців може найближчими роками суттєво знизитися і значно погіршити рейтинг України за інноваційним потенціалом.

У «Звіті про промисловий розвиток – 2016» ЮНІДО зазначається, що подолати економічне й технологічне відставання можливо шляхом просування технологічного

розвитку, який забезпечується інвестиціями в людський капітал, удосконаленням систем впровадження інновацій та розвитком глобальних ланцюгів доданої вартості. Надзвичайно важливу роль в цих процесах відіграють освіта та кваліфікація [5, с. ix, 6]. Формування людського капіталу на основі розвитку загальної освіти, інвестицій у професійну освіту та формування сучасних знань і компетентностей є основою індустріалізації на новій технологічній основі.

Рис. 2. Структура зайнятого населення за сферами економічної діяльності в Україні, % до всіх зайнятих в економіці *

* Побудовано за: [6;7]

Для країн з перехідною економікою, такої як Україна, індустріалізація в її сучасному розумінні або неоіндустріалізація, яка передбачає розвиток «розумного» наукомісткого виробництва та підтримку його високих темпів, забезпечує перехід від трудомістких до більш капітало- та технологічностістких видів діяльності, набуває пріоритетного значення, оскільки дозволяє долати структурну слабкість економіки, здійснювати диверсифікацію на користь сучасної переробної промисловості, а, отже, виступає визначальним фактором економічної модернізації.

У загальному вигляді виділяють два типи модернізації: адаптивний (імітаційний) – здійснюється переважно шляхом запозичення нововведень та формує наздоганяючий тип розвитку економіки; креативний – здійснюється переважно на основі власних інновацій та формує випереджаючий тип економічного розвитку. Ці типи не є альтернативними, можуть поєднуватися у певних пропорціях з перевагою того чи іншого типу, що визначається обраною стратегією розвитку країни.

В Україні пріоритет має бути відданий креативному типу модернізації, оскільки він базується на тих перевагах, які Україна ще зберігає попри усі втрати – розвинену систему освіти та високоосвічене населення, розгалужену систему науково-дослідних інститутів і провідних наукових шкіл, інженерні кадри та традиції винахідництва і раціоналізаторства.

Література:

1. Експорт товарів і послуг України за дев'ять місяців 2017 року / Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/output>
2. Національні рахунки України за 2016 рік: статистичний збірник/ Державна служба статистики. – Київ, 2017. – 203 с.
3. High-technology exports (% of manufactured exports) / Дані Світового банку [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS?locations=UA-KR-MY-SG-TN>

4. The Global Competitiveness Report 2017-2018 / Klaus Schwab, World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
5. Отчет о промышленном развитии – 2016. Роль технологий и инноваций во всеохватывающем и устойчивом промышленном развитии. Обзор / Организация Объединенных Наций по промышленному развитию. – Вена, 2015. – 77 с.
6. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2000-2012 рр. (КВЕД-2005) Статистична інформація/ Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2016 рр. (КВЕД-2010). Статистична інформація / Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Холяк Н.І.

кандидат економічних наук, доцент

*Чернігівський національний технологічний університет
м.Чернігів, Україна*

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Зростання ролі та посилення впливу інформації й інформаційно-комунікаційних технологій на протікання соціально-економічних процесів обумовлює перехід суспільства на функціонування на принципово нових засадах. Поряд із постіндустріальним суспільством, іноземні та вітчизняні вчені відзначають становлення інформаційного суспільства. Динамічність науково-технічного й інноваційного процесів спричинює появу певних модифікацій в особливостях, ознаках та проявах інформаційного суспільства на різних етапах його становлення і розвитку [5].

Концептуальні основи дослідження інформаційного суспільства закладено в наукових працях Ф. Махлупа, Д. Белла, Е. Тоффлера, Й. Масуді, М. Кастельса, М. Пората. Досліджуючи питання зародження й еволюції інформаційного суспільства, вчені конкретизують головні риси, що характеризують новий тип суспільства, дозволяючи якісно його вирізнити від попередньої стадії. Одним із розробників концепції інформаційної економіки Д. Беллом запропоновано наступні ознаки:

– зростання ролі знань у суспільному й соціально-економічному розвитку (у тому числі, теоретичних знань, що закладають фундамент для генерації технологічних інновацій);

– зростання ролі науки як основи для розробки нових технологій;

– розробка і впровадження новітніх технологій;

– збільшення питомої ваги висококваліфікованих фахівців у структурі зайнятих в країні;

– нарощення масштабів виробництва послуг;

– зміна самого характеру праці;

– економічна теорія інформації;

– мінімізація ймовірності виникнення дефіциту товарів і послуг тощо [1; 5].

Наведений вище перелік ознак інформаційного суспільства постійно доповнюється вченими з метою привнесення змін відповідно до викликів динамічного зовнішнього економічного середовища. Так, О. Ракітовим виокремлено такі риси:

– забезпечення вільного доступу будь-якого суб'єкта до інформації;

– використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життя суспільства та господарської діяльності економічних суб'єктів;

- активізація процесів автоматизації та роботизації виробництва;
- розширення спектру інформаційних послуг, що надаються економічними суб’єктами;
- активний розвиток інформаційної інфраструктури;
- прискорення науково-технічного прогресу [2-3].

Результати узагальнення наукових підходів до визначення ознак інформаційного суспільства представлено даними рис. 1.

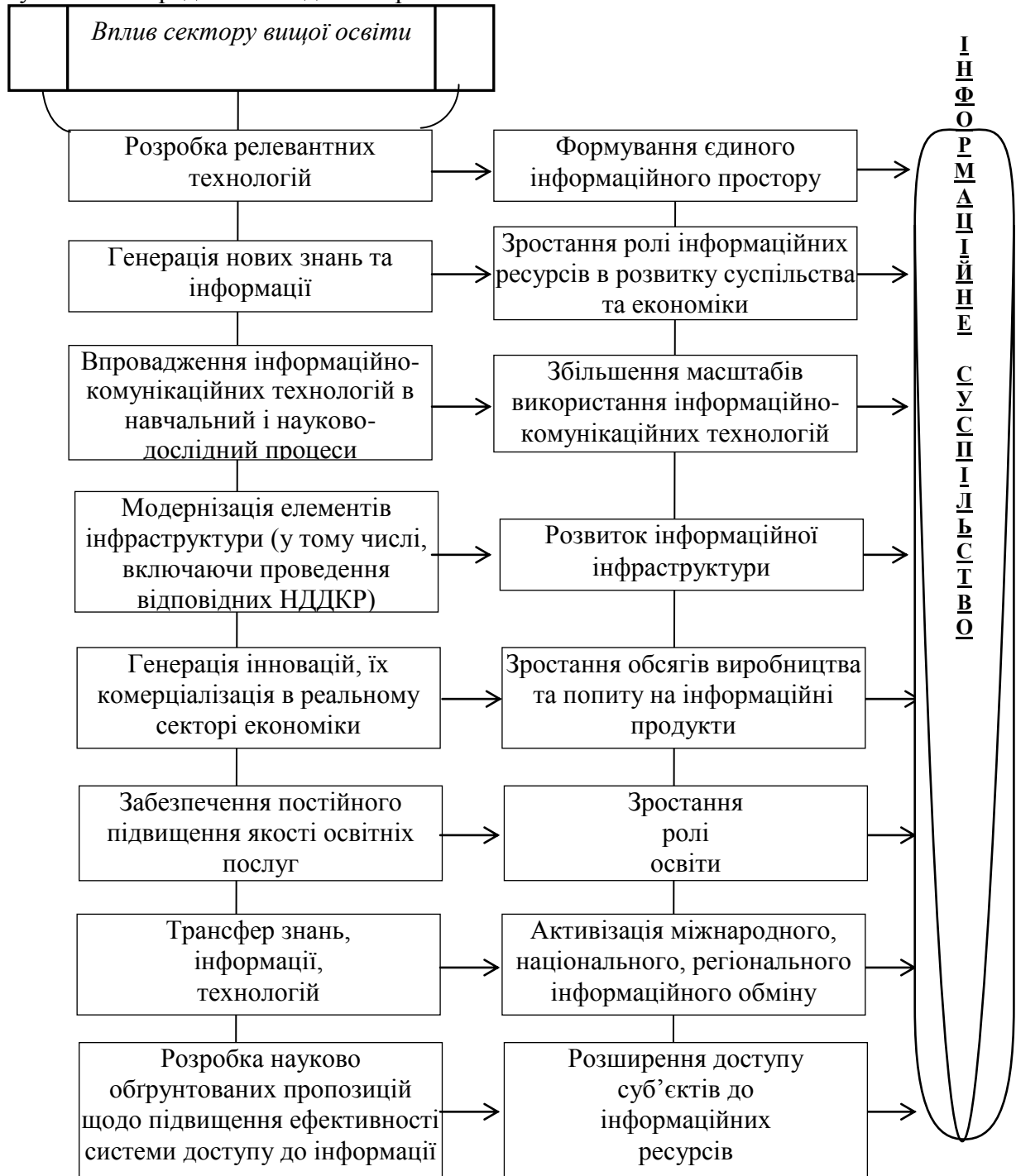

Рис. 1. Основні ознаки інформаційного суспільства

Джерело: побудовано автором [5]

Українським ученим Скалацьким В. систематизовано індикатори процесу формування інформаційного суспільства шляхом їх групування: 1) індикатори технологічної оснащеності; 2) індикатори прозорості комунікацій; 3) індикатори стану інформаційного суспільства (у структуру яких включено характеристики стану комп'ютерної, інформаційної, інтернет, соціальної інфраструктури) [4].

Становлення і розвиток інформаційного суспільства детермінується впливом низки техніко-технологічних, інформаційних, інтелектуально-знанневих факторів, особливе місце в системі яких займає вища освіта. Реалізуючи освітню, науково-дослідну й інноваційну діяльність, вищі навчальні заклади активізують процеси формування суспільства й економіки інформаційного типу (рис. 1). З огляду на вищезазначене, сукупність ознак інформаційного суспільства, на нашу думку, доцільно доповнити наступними: модернізаційні процеси в системі вищої освіти; підвищення динамічності й гнучкості освітньої діяльності університетів; активізація трансферу знань та інформації, генерованих у ході науково-дослідної діяльності вищих навчальних закладів; розширення практики комерціалізації результатів наукових досліджень учених; підвищення прикладної спрямованості наукових досліджень; розвиток співробітництва між суб'єктами секторів вищої освіти та підприємництва; збільшення обсягів патентування винаходів; зростання кількості розроблених технологічних інновацій; нарощування обсягів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в діяльність освітніх установ та ін. [3].

Література:

1. Белл Д. *Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования* / пер. с англ. М.: Academia. 1999. 956 с.
2. Ракитов А.И. *Информационная революция: наука, экономика, технология*. М. 1993. 213 с.
3. Ракитов А.И. *Философия компьютерной революции*. М.: Политиздат. 1991. 287 с.
4. Скалацький В.М. *Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі* (соціально-філософський аналіз): автореф. дис... канд. філос. наук: спец. 09.00.03. К.: КНЕУ. 2006. – 17 с.
5. Холявко Н.І. Вища освіта в системі факторів впливу на становлення інформаційної економіки. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3.

Бондар Ю.А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки та права
Льотної академії Національного авіаційного університету*

Легінькова Н.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки та права
Льотної академії Національного авіаційного університету*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах постійних змін в структурі економіки, постійного збільшення як морального, так і фізичного зносу основних засобів, росту конкуренції та дефіциту фінансових ресурсів постає необхідність щодо визначення перспектив інноваційно-інвестиційної діяльності не тільки на рівні держави, а і на рівні підприємств, в тому числі визначення їх інноваційно-інвестиційного потенціалу. У сучасних економічних умовах підприємство зможе підтримувати й підсилювати свої конкурентні позиції за

умови активного впровадження інноваційно–інвестиційної діяльності у процеси виробничого, економічного, управлінського, соціального характеру.

Необхідність управління інноваційно–інвестиційним потенціалом підприємства зумовлена тим, що результат його використання має різноплановий характер. Введення в науковий вжиток поняття «потенціал» було пов’язане з розробкою проблеми комплексної оцінки рівня розвитку виробничих сил у двадцяті роки минулого століття. У вітчизняних наукових визначеннях це поняття у широкому сенсі визначають як можливості, наявні сили, запаси, засоби, які можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь. Деякі вчені (наприклад, Г. Ю. Дарнопих [2, с. 12], В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко [4, с. 89] розглядають потенціал у якості «...адитивної сукупності матеріально-речових ресурсів економічного агента», які визначають результативність щодо їх перетворення у бажаний результат у трьох категоріях - економічній, виробничій та науково-технічній.

Тобто, «потенціал» - це засоби, запаси, джерела, що є в наявності й можуть бути використані, приведені в дію для досягнення певної мети, виконання плану, розв’язання завдань, можливості якої-небудь соціальної системи у певній сфері [1, с. 84]. Таким чином, термін «потенціал» означає наявність прихованих можливостей, які ще не виявилися, або здатності діяти у відповідних сферах.

Інноваційно – інвестиційний потенціал підприємства включає дві складові - інноваційний потенціал та інвестиційний потенціал, які формуються під впливом науково-методичного, матеріально-технічного, трудового, організаційно-управлінського та інформаційного потенціалу. Можна акцентувати увагу на тому, що інноваційно–інвестиційний потенціал підприємства є поєднанням таких характеристик як «ресурс» та «резерв». Остання характеристика вказує, що існують певні нереалізовані, незадіяні, латентні, не формалізовані можливості у підприємства стосовно його шляху розвитку. Також у визначенні закладено ідею про те, що інноваційно–інвестиційний потенціал не може бути сформований шляхом простого додавання складових ресурсів підприємства. Інноваційно–інвестиційний потенціал підприємства можна охарактеризувати як цілісність, пропорційність, складність, інноваційність, структурованість, гнучкість, оптимальність, відкритість, достатність, мобільність, стабільність, еластичність, адаптивність, самоорганізація, зорієнтованість, саморозвиток, керованість.

Більшість підходів до розгляду складових інноваційно–інвестиційного потенціалу підприємства базуються на ресурсній теорії. Єршова Г. у складі інноваційно–інвестиційного потенціалу виділяє: кадровий потенціал; виробничий потенціал; інвестиційний потенціал [3, с. 137-148]. Багато вчених стверджують, що інноваційно–інвестиційний потенціал підприємства складається із певних складових за їхніми функціями.

Слід зазначити, що структура інноваційно–інвестиційного потенціалу підприємства формується наступними складовими:

Ринкова складова. Відображає ступінь відповідності інноваційних розробок підприємства (існуючих і перспективних) потребам і запитам споживачів.

Інтелектуальна складова. Визначає можливості генерації і сприйняття ідей і задумів новацій і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень.

Кадрова складова. Характеризує можливості застосування персоналом підприємства нових технологій, реалізації нових організаційних та управлінських рішень, розробки і виготовлення нових товарів.

Технологічна складова. Відображає здатність оперативно перебудуватися,

переорієнтувати виробничі потужності і налагодити економічно ефективне виробництво нових продуктів, що відповідають запитам споживачів.

Інформаційна складова. Відображає інформаційну забезпеченість підприємства, ступінь повноти інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень.

Інтерфейсна складова. Характеризує можливість приведення у відповідність і узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного процесу: розробників інновацій; виробників нових товарів; інвесторів, постачальників вихідної сировини, матеріалів і комплектуючих; торгових і збутових посередників; споживачів; суспільства в цілому тощо.

Науково-дослідна складова. Характеризує наявність напрацьованих результатів науково-дослідних робіт, достатніх для генерування нових знань, здатність проведення досліджень з метою перевірки ідей новацій і можливості використання новацій у виробництві нової продукції.

Фінансова складова. Характеризує можливість забезпечити фінансовими та інвестиційними ресурсами проекти інноваційного розвитку, а також фінансову стійкість підприємства в процесі їх реалізації.

Організаційно-управлінська складова. Характеризує наявність сприятливих організаційно-управлінських умов забезпечення інноваційної діяльності: організаційна структура системи управління, механізми мотивації, інноваційна культура.

Розглянуті складові характеризують інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства та визначають його можливості розвиватися інноваційним шляхом. Аналіз інноваційно-інвестиційного потенціалу за визначеними складовими дає можливість розробити процедури оцінки його достатності для розробки і просування на ринок конкретних інновацій з метою оптимізації їх вибору.

Розглядаючи існуючі нині підходи до оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства, можна виділити три основні підходи.

Оцінити інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства можна за допомогою SWOT-аналізу, який дає змогу не просто оцінити здатність підприємства реалізувати інновації, а й визначити, яким чином впливає на цю здатність інноваційно-інвестиційний ландшафт.

Оцінювання рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства доцільно здійснювати шляхом порівняння фактичних значень показників, що характеризують його складові із тими значеннями, які є оптимальними для ефективного здійснення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Високий рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу може бути достатнім для реалізації однієї інноваційно-інвестиційної стратегії і недостатнім для реалізації іншої. Однак, залежно від виду обраної стратегії найважливіші складові інноваційно-інвестиційного потенціалу повинні мати страховий резерв, який у разі негативних відхилень в реалізації стратегії міг би зіграти роль буфера.

Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства це сукупність засобів і методів спрямованого впливу, що знаходяться у постійній динамічній трансформації під впливом зовнішніх та внутрішніх умов з орієнтацією на раціональне використання їх фінансових ресурсів, і забезпечення необхідних пропорцій функціонування виробництва через взаємозв'язок його суб'єктивних та об'єктивних складових елементів. Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства відбуваються під впливом низки чинників. За баченням Смеричевської С.В. та Сидича О.В., найбільш визначальними з них можна вважати: розвиненість систем стимулювання та адекватності маркетингових заходів; інноваційний клімат держави;

якість прийняття рішень з інноваційно-інвестиційних заходів; гнучкість організаційного дизайну та управління інноваційними та інвестиційними процесами; специфіка інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства; сучасне інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу [5].

Проведене дослідження дозволяє окреслити інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства як наукову категорію, яка відображає методологічні основи багатьох реальних процесів і явищ, що відбуваються на підприємстві в економічному просторі. Підприємства, що акцентують свою діяльність на інновації, мають удосконалювати свою виробничу базу, систему матеріально-технічного забезпечення, оптимізувати структуру збутової мережі і систему руху товарів, адаптуючи їх до змін ситуації на ринку.

Література:

8. Бабанова Ю.В. Инновационный потенциал – основа экономической безопасности в условиях кризиса [Електронний ресурс] / Ю.В. Бабанова. – Режим доступу: <http://www.lib.csu.ru/vch/147/023.pdf>.
9. Дарнопих Г.Ю. Елементи системи національної економічної безпеки держави / Г.Ю. Дарнопих // Економічна безпека: проблеми і стратегія забезпечення в Україні. – Харків: ХІБМ, 1998. – С. 9-17.
10. Єршова Г.В. Інноваційна діяльність в Україні: основні тенденції та проблеми / Г.В. Єршова // Економіка та прогнозування. – 2017. – № 4. – С. 137-148.
11. Політологічний енциклопедичний словник / [упоряд. В.П. Горбатенко]; за ред. Ю.С. Шемшумченка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
12. Смеричевська С.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / С.В. Смеричевська, О.В. Сидич // Матеріали Другої науково-практичної конференції «Альянс наук: вчений вченому». – Режим доступу: http://www.confcontact.com/Okt/18_Smerich.php.

Кернасюк Ю.В.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії маркетингу, економічного аналізу
та захисту інтелектуальної власності
Кіровоградської ДСГДС НААН
м. Кропивницький, Україна*

ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕПОХУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Сучасний етап розвитку людства нині супроводжується прискоренням темпів науково-технічного прогресу, все зростаючою інтелектуалізацією усіх сфер діяльності і формуванням перших осередків інноваційної економіки знань.

Знання сьогодні стають стратегічним фактором економічного зростання в умовах ствердження нової цивілізаційної парадигми – сталого розвитку.

«Сталий розвиток (англ. sustainable development) – розвиток, який дає змогу задовольнити потреби теперішніх поколінь і залишає можливість майбутнім поколінням задовольнити їхні потреби. Це збалансований розвиток країни і регіонів, при якому економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь» [1].

Питання розгляду генезису концепції сталого розвитку, незважаючи на значне і ретельне їх вивчення, залишаються одним із найбільш актуальних напрямків досліджень як вітчизняних, так і закордонних вчених.

«Людство стоїть на порозі глобальних екологічних та соціальних катастроф, тому настав час замислитися над усталеним економічним ладом, в якому дотепер на перше місце висували отримання прибутку будь-якою ціною. Як виявляється, від проведення активної виробничої діяльності найбільш постраждало навколишнє середовище. Суспільство повинно переоцінити пріоритети, якими керувалося протягом багатьох століть. Бездумна експлуатація природних багатств уже призводить до зміни клімату, зменшення біорозмаїття, збільшення кількості важких захворювань, що зумовлює збільшення витрат на відшкодування збитків, пов'язаних зі зміною природних систем. І чим більше економічна діяльність нищить, тим більше вона в результаті втрачає. Світовій громаді, зокрема представникам урядів, слід переходити до розвитку, який забезпечив би надійне співіснування екології, економічної сфери, соціальної сфери та розвиток науково-технічної діяльності. Єдиним підходом, який відповідає окресленим вимогам, є концепція сталого економічного розвитку» [2].

На наш погляд, незважаючи на наявний суттєвий науковий доробок, у дослідженнях різних аспектів сталого розвитку недостатньо уваги приділяється факторам, які в певному сенсі є складовими умовами забезпечення процесу функціонування, а також у деякій мірі виступають інституціональною основою для його появи у якості цілісної концепції соціальних і економічних відносин.

Аналіз і узагальнення результатів досліджень дозволяє стверджувати, що основними факторами сталого розвитку є знання, інновації та наукоємна економіка, яка однак також може виявляти і дуалістичну сутність (рис. 1).

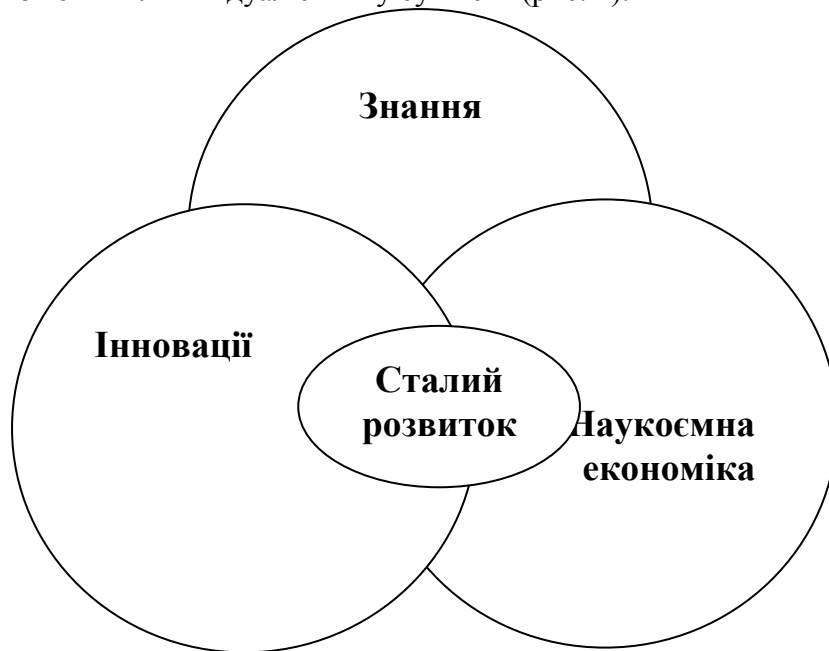

Рис. 1. Синергія факторів сталого розвитку в економіці знань

Джерело: розроблено автором самостійно

Знання – самий важливий фактор у цій тріаді, що є її фундаментальним базисом та відіграє вирішальне значення для становлення концепції сталого розвитку.

Інновації – це той рушій, який забезпечує економічне зростання та сталий розвиток, а по суті є не менш значущим фактором, ніж знання. Адже як свідчить світовий досвід, окремі країни можуть мати розвинуту систему освіти, значні

досягнення в різних сферах науки та культури, однак певним чином поступаються в створенні та поширенні інновацій.

Наукоємна економіка має дуалістичну сутність у якості не менш значущого фактору і, водночас, як можна також стверджувати, продукту нових виробничих відносин у результаті взаємодії двох вище зазначених складових – знання та інновацій, що базується на випуску продукції, робіт та послугу з використанням останніх досягнень науки і техніки за рахунок освоєння значних обсягів науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок.

У вітчизняних умовах при розбудові інституціональних засад раціональне поєднання вказаних факторів може сприяти виникненню ефекту їх синергетичної взаємодії, що за відповідних умов забезпечить реалізацію основних глобальних цілей сталого розвитку на період до 2030 року, які найбільш повно розглянуто і затверджено у 2015 році на саміті ООН. Вони включають 17 глобальних цілей сталого розвитку для усього світу [3]:

- подолання бідності;
- подолання голоду;
- гарне здоров'я;
- якісна освіта;
- гендерна рівність;
- доступ до чистої води та належні санітарні умови;
- відновлювальна енергетика;
- гідна праця та економічне зростання;
- інновації та інфраструктура;
- зменшення нерівності;
- сталий розвиток міст та спільнот;
- відповідальне споживання;
- боротьба зі зміною клімату;
- збереження морських екосистем;
- збереження екосистем суші;
- мир та справедливість;
- партнерство заради стійкого розвитку.

Сьогодні світова спільнота зіткнулася із численними проблемами сталого розвитку, які поставили людську цивілізацію під загрозу подальшого існування. Нині на перший план виходять такі проблеми як нестача і ризик зменшення різних видів природних ресурсів, небезпеки пов'язані із значними втратами людського потенціалу та підвищенням нерівності в якості життя, розподілі доходів, добробуту, стандартів і умов існування та розвитку людства.

Відомі західні дослідники проблем сталого розвитку Tracey Strange і Anne Bayley у одній із своїх робіт відзначають із цього приводу, що «точно не можна знати, які наслідки виникнуть від неконтрольованого або погано керованого розвитку, але ми маємо достатньо інформації, щоб зрозуміти – вони потенційно негативні, дорогі та незворотні. Сталий розвиток дає нам новий спосіб мислення та управління впливом людини на світ – той, який може здобути довгострокові позитивні результати для більшої користі людських суспільств» [4, с. 20].

Науковий дискурс вітчизняних вчених зосереджений навколо шляхів забезпечення сталого розвитку і спрямований на вирішення комплексу проблем із забезпечення продовольчої безпеки держави, формування нових збалансованих і високопродуктивних соціально-економічних екосистем, підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції, соціальної захищеності та добробуту населення, зменшення диспропорцій між окремими регіонами і територіями у якості життя.

Тому проблема наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад формування концепції сталого розвитку і його факторів в епоху становлення економіки знань залишається актуальною, а також є в певному сенсі вимогою сьогодення та визначатиме порядок денний економічної думки і в майбутньому.

Література:

1. ПРОЕКТ Версія 3.0 Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://sd4ua.org/wp-content/uploads/2016/11/Strategy_Sustainable_Development_UA.pdf
2. Тищенко М.П. Генезис та трансформація концепції сталого розвитку / М.П. Тищенко // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – 2015. – № 1(35). – С. 77-82.
3. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web(2).pdf).
4. Sustainable Development – Linking Economy, Society and Environment [Text] Tracey Strange, Anne Bayley. – OECD : Paris, 2008. – 142 p.

Дубина М.В.

*к.е.н., доцент, докторант кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Чернігівського національного технологічного університету,
м. Чернігів, Україна*

РОЛЬ ІНФРАСТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО РИНКУ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Загалом, роль інфраструктури у розвитку будь-якого об'єкта пізнання є у багатьох випадках визначальною. За допомогою реформування інфраструктури та її модернізації, цілком можливо скеровувати розвиток необхідних об'єктів у певному напрямку і забезпечувати їх належний рівень розвитку. Інфраструктура як окрема економічна категорія є універсальною дефініцією, яка використовується фактично у всіх сферах економічного знання та при дослідженні економічних систем різної природи. В цілому, інфраструктура – складна, динамічна система, елементи якої мають спільну мету діяльності, яка полягає у формуванні та реалізації заходів з метою створення передумов функціонування певного явища, об'єкта, процесу, тобто сприяння розвитку іншої системи [3].

Кредитний ринок як система, що складається із низки різних кредитних установ, їх клієнтів та сукупності взаємовідносин, може виступати окремим об'єктом пізнання та вимагати реалізації низки заходів необхідних для його подальшого розвитку, формування цивілізованих кредитних відносин у межах країни, створення міцного фундаменту для подальшого функціонування суб'єктів підприємницької діяльності, які об'єктивно завжди мають потребу в кредитних коштах. Це вимагає аналізу та розробки основних заходів щодо реформування та розвитку кредитного ринку у цілому та його структурних елементів зокрема. Важливу роль в окресленому процесі відіграє інфраструктура як незмінний і необхідний атрибут розвитку будь-якої економічної системи. Роль інфраструктури важко переоцінити у процесі функціонування кредитного ринку, оскільки у її межах формується базис подальшого розвитку та визначається його потенціал до продукування позитивних ефектів у національній економіці.

На нашу думку, інфраструктура кредитного ринку – це складна, динамічна система, мета функціонування якої полягає у формуванні та реалізації різнобічних заходів (включаючи надання супутніх послуг) з метою створення сприятливих умов

формування та розвитку відносин між кредитними установами та їх клієнтами. На рис. 1 наведено концептуальну схему інфраструктури кредитного ринку, до складу якої віднесено найбільш важливі елементи, функціонування яких спрямовано на створення сприятливого середовища розвитку кредитних відносин в країні, серед яких визначені наступні [2; 3].

1. *Нормативно-правове забезпечення* – сукупність законодавчих актів, постанов, указів та інших нормотворчих документів, що фактично створюють правовий фундамент функціонування кредитних установ в країні, регулюють кредитні відносини та встановлюють права та обов’язки кредиторів та позичальників. Без даного виду інфраструктури розвиток кредитного ринку можливий лише у зародковому стані, який відбувався у стародавніх країнах сходу і здійснювався між окремими фізичними особами, що виступали з одного боку позикодавцями, а з іншого – позичальниками.

2. *Інституційне забезпечення* – сукупність інститутів, які відіграють ключову роль у розвитку кредитного ринку, відсутність яких унеможливило б його функціонування. Це юридичні особи, які мають право у відповідності до діючого законодавства надавати позики іншим економічним суб’єктам. Під такими інститутами ми розуміємо систему кредитних інститутів (кредитних установ), які охоплюють комерційні банки, кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії та інші суб’єкти.

3. *Інформаційне забезпечення* – сукупність інституцій, що формують інформацію у межах кредитної системи про кредитні установи та їх послуги і надійність, про позичальників та їх кредитну історію. До таких установ нами віднесені:

4. *Технічне забезпечення* – полягає у сприянні створення передумов для ефективної роботи кредитних установ. Таке забезпечення дозволяє останнім ефективно виконувати свою роботу та надавати якісні кредитні послуги своїм клієнтам.

5. *Розрахункове забезпечення* – інфраструктура, яка дозволяє позичальникам більш зручно здійснювати платежі за своїми кредитними позиками, моніторити стан кредитних рахунків та більш оперативно контролювати виконання кредитною установою своїх зобов’язань. В Україні на сьогодні вже створена досить потужна система різних терміналів, де можна зробити оплату за кредитними договорами.

6. *Кадрове забезпечення* – забезпечення кредитних установ необхідним кваліфікованим персоналом, який готується навчальними закладами. З огляду на те, що кредитний ринок є сукупністю кредитних відносин між позичальниками та кредитними установами, які виробляють послуги, то кадрове забезпечення є важливою складовою функціонування будь-якого кредитного ринку і визначає ефективність його існування загалом.

Розуміння сутності і функціонального призначення інфраструктури кредитної системи та їх взаємозв’язку і взаємодії з інститутами кредитної системи дозволяє сформулювати сукупність заходів стратегічного і тактичного характеру спрямованих на підвищення ефективності функціонування кредитної системи у цілому.

Література:

1. Дубина М.В. Кредитна інфраструктура: особливості визначення сутності категорії / М.В. Дубина, В.Ю. Прокопенко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія „Економіка”. – 2015. – Випуск 1 (45). – Том 1. – С. 209-212.
2. Топчій Ю.В. Формування інфраструктури кредитного ринку України / Ю.В. Топчій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 12 (139). – С. 46-49.
3. Dubyna M. The scientific approach to the identification of the essence of the category „infrastructure” / M. Dubyna // Problems and prospects of economics and management : scientific journal / Chernihiv National University of Technology. – Chernihiv : Chernihiv National University of Technology, 2015. – № 1 (1). – P. 31-36.

Kotsiurba O.

PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University

Kropyvnytskyi, Ukraine

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES

Carrying out activities in the areas of the housing stock' exploitation, external improvement and lighting, municipal and domestic services, gas and heat supply, hotel industry, economic management of the housing and communal services and fire protection, and realizing the social function by establishing partnerships with consumers of housing and communal services, housing and communal services enterprises (HCS) occupy one of the leading positions in the infrastructure of the national economic complex. In other words, housing and communal sector is a sphere of national economy, which includes multidisciplinary objects, the use of which is aimed at ensuring the normal life of the population and supplying different enterprises with the necessary resources to create conditions for their functioning and achieve certain strategic goals.

Housing and communal services is one of the most resource-intensive spheres of the economy, which determines the formation and implementation of the energy saving policy, the innovation model introduction and technical re-equipment as strategic directions and the basis for HCS reforming.

Considering that housing and communal services are a set of subsystems and their elements, which are interconnected by contractual relations and operate within a specific territory, the possibilities of HCS innovative development should be considered in the context of the innovative model formation for the region development.

The innovative model formation for the development of the state economy and regions in particular, according to Levchenko O.M. and Tkachuk O.V., will be facilitated by the innovation-integrated structures creation, which are capable of ensuring the high technologies implementation and sustainable economic development [1, c. 29]. And the innovative-integrated structures main types, that have become widespread, are innovation clusters, innovative business incubators, scientific and technical alliances, technology parks, technopolises, innovation centers, venture companies, technology transfer centers, regional business support funds, spin-out companies, spin-off companies, technology platforms, new and high technology development zones, regions of science and technology [2].

For the city innovative-investment model formation Soskin O. I. [1, c.15-19] proposes to create business agencies, business incubators, city venture funds, an integrated scientific and analytical team that would bring together local government representatives, business structures, scientific research potential of the city – that is, structures, which stimulate the private initiative manifestation and create the basis for the territory development, forming a middle class. He also emphasizes the investment segment allocation in the city budget, which will become a financial source for the city new image formation.

Territorial communities implement some measures in this direction, but they are non-systemic and marked by considerable asymmetry depending on the regionality of their implementation, that complicates the possibility of HCS modernization and innovation as a component of the region and the city.

The financial resources limitation for projects various types implementing is no less a major barrier to the HCS modernization and capital attraction through venture capital funds can become the engine of the HCS innovative development. Because the venture funds

feature is the high-risk innovative projects implementation [4, с. 272], characterized by HCS innovative projects due to its scale and critical condition.

The analysis of potential venture investors showed that one of the most interested in restoring the HCS quality and one of the most reliable borrowers is the Ukrainian population, which is the consumer of services [5, с. 27].

Creation of venture companies of communal services consumers will provide the opportunity to use advance payments by consumers for services as venture capital sources, and ensuring the future instalments repayment for services should become the guarantee the invested funds return to consumers. The main venture capitalists are the HCS companies themselves, which carry the main risks and receive the main benefits from the innovative projects introduction. That is, the principle of housing and communal enterprises innovative activity self-financing with a delay in investment through advanced amounts of housing and communal services consumers is supported [6, p. 85]. Consumers act as venture coinvestors and bear exclusively the risk of lost profits loss in case of unsuccessful innovation project implementation. In the event of its successful implementation, consumers will be guaranteed higher quality services and dividends on invested capital.

Venture financing of housing and communal services can be carried out at the following stages:

- provision by HCS consumers as venture capital of personal savings as future payments advance for housing and communal services;
- innovative enterprises in exchange for the invested capital offer housing and communal enterprises to implement their projects;
- provision of services to consumers, which were paid previously in the form of venture financing of innovation projects.

However, the success of the implementation will largely depend on the interaction of innovative enterprises, HCS and venture investors, and the appropriate conditions creation for activating innovation in HCS. In our opinion, this will be facilitated:

- legislative entrenchment of returning guarantees to HCS consumers invested as venture capital resources;
- partial innovative projects financing in the area HCS through budget resources;
- normative enactment of creation of the consumers' venture companies institution;
- preferential taxation of profits from the venture capital fund activity;
- possibility of public control over contractual obligations fulfillment of all venture financing participants.

References:

1. Levchenko, O.M., & Tkachuk O.V. (2017). Stratehichni aspekty rozvytku innovatsiino-intehrovanykh struktur v Ukraini: osnovni skladovi ta suchasnyi instrumentarii [The Strategic Aspects of the Development of Innovative Integrated Structures in Ukraine: Basic Components and Contemporary Instrumentation]. *Naukovi pratsi Tsentralnoukrajinskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu: Ekonomichni nauky – Scientific papers of the Central Ukrainian National Technical University: Economic Sciences*, 32, 28-39 [in Ukrainian].
2. Levchenko, O.M., Tkachuk O.V., & Tsarenko, I.O. (2017). Innovatsiino-intehrovani struktury v suchasni ekonomitsi: yikh klasyfikatsiia [Innovative-integrated structures in the modern economy: their classification]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 10. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5791> [in Ukrainian].
3. Soskin, O. I. (2008). *Shliakhy vprovadzhennia innovatsiino-investytsiinoi modeli rozvytku v ukraïnskykh mistakh* [Ways of introduction of development innovation-investment model in Ukrainian cities]. Kyiv: Instytut transformatsii suspilstva [in Ukrainian].
4. Levchenko, O.M., & Tsarenko, I.O. (2017). Venchurni firmy yak forma innovatsiino-intehrovanykh struktur: yikh perevahy ta nedoliky [Venture companies as a form of innovation-integrated structures: their advantages and disadvantages]. *Naukovi pratsi Tsentralnoukrajinskoho natsionalnoho tekhnichnoho*

universytetu: Ekonomichni nauky – Scientific papers of the Central Ukrainian National Technical University: Economic Sciences, 32, 271-280 [in Ukrainian].

5. Horchakova, I. A., & Chepurko O. S. (2012). Investuvannya innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv zhytlovo-komunalnoho hospodarstva [Investing in the innovation development of housing and communal enterprises]. *Biznes Inform – Business Inform, 8, 26-28 [in Ukrainian].*
6. Brazhnikova, L.N. (2012). Alternatyvnye ystochnyky fynansovoho obespecheniya ynnovatsyi v ZhKKh [Alternative of financial security of innovative in HCS]. *Innovatsii. Investytsii. Konkurentospromozhnist – Innovations. Investments. Competitiveness, 1(2), 82–93 [in Russian].*

Полтавець М.М.

викладач

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Глобалізація економіки, постійне зростання грошових ринків, загальна комп'ютеризація і розвиток ІТ-технологій, спричинили появу в нашому суспільстві великої кількості нових інститутів, фінансових інструментів та форм взаємодії між людьми. Одним з таких інститутів, що забезпечують можливість он-лайнного механізму оплати та сприяють розвитку електронної комерції у сучасному світі виступають електронні гроші. На особливу увагу заслугове новий підвид цифрових валют, що отримав назву криптовалюти.

Метою даного дослідження є визначення сутності, особливостей, механізму функціонування та перспектив розвитку криптовалют, як сучасного інструменту обігу та платежів. Для більш глибокого розуміння ролі криптовалюти ключовим питанням є визначення її економічної природи так як будь-яке економічне явище є проекцією системи відносин між людьми з приводу виробництва, обміну, розподілу, споживання різного роду продуктів і послуг, а також їх похідних в умовах обмеженості ресурсів.

Офіційним роком появи криптовалют вважається 2009 рік, коли почала діяти пірингова мережа Bitcoin, розробником якої виступила людина чи група людей під псевдонімом Сатоші Накамото. Від його імені було опубліковано протокол Bitcoin та здійснено першу транзакцію. Термін «криптовалюта», (cryptocurrency) вперше було використано у 2011 році в журналі Forbes в статті про Bitcoin. Згодом, даний термін почав використовуватись для характеристики всіх подібних цифрових валют.

На сьогоднішній день термін «криптовалюта» має безліч визначень та тлумачень [1; 2; 3]. Проаналізувавши та узагальнивши найбільш популярні з них можна дати наступне визначення криптовалюти - це вид цифрової або віртуальної валюти, що не випускається жодним центральним органом, що, теоретично, надає йому імунітет від урядового втручання або маніпуляцій, який використовує криптографію для забезпечення безпеки та заснований на складних обчисленнях деякої функції, що легко перевіряється зворотними математичними діями, і основними схемами емісії якої є протоколи: «доказу виконання роботи» Proof-of-work, «доказу наявної частки» Proof-of-Stake, «доказу активності» Proof-of-Activity.

Принцип Proof-of-work передбачає, що єдиним способом випуску валюти є виконання великої кількості обчислювальних операцій з вирішення криптографічних задач різної складності з використанням потужностей обладнання. Даний процес отримав назву майнінгу (від mining – добувати). Кінцевою метою майнінгу є підбір цифрового підпису, який закриває блок, та отримання за це визначеної винагороди у

вигляді певної кількості валюти. Різновидом майнінгу є форджинг – отримання винагороди за утримання певної частки криптовалюти.

Крім майнінгу існують і інші способи отримання криптовалюти: заробіток та купівля. Найбільш розповсюдженими способами заробітку є: крани - сервіси по роздаванню криптовалюти за виконання дрібних завдань (розгадування каптчі, веб-серфінг та ін.) та баунті – процес реклами нових проектів через постінг, репостінг, переклади. Придбати ж криптовалюту можна через відповідні біржі, обмінні онлайн-сервіси та спеціалізовані термінали.

Так як криптовалюта існує лише в електронному вигляді, для зберігання і здійснення трансакцій кожному клієнту потрібно спеціальне програмне забезпечення – електронний гаманець.

Фундаментальною концепцією функціонування криптовалют є технологія Blockchain (в дослівному перекладі «ланцюжок блоків»). Це відкрита децентралізована база даних в яку заносяться і в якій зберігається інформація про всі трансакції. Вона не розміщується на якомусь окремому електронному носії інформації, а розподілена по вузлах. Така побудова значно підвищує рівень безпеки системи так як для зміни окремого блоку необхідно зламати всі блоки в ланцюжку, що є практично неможливим.

З кожним роком популярність використання криптовалюти в світі постійно зростає. Так, тільки за 2017 рік, капіталізація ринку криптовалют зросла з 17 до 612 млрд. доларів, а кількість її різновидів склала більше 1300. До основних переваг криптовалюти як фінансового і платіжного активу слід віднести:

- відкритий код алгоритму, який дозволяє займатися майнінгом кожному бажаючому;
- анонімність трансакцій так як загальнодоступним є лише номер електронного криптогаманця, а будь-яка інформація про власника відсутня;
- децентралізованість використання через відсутність єдиного цифрового банку і контролю за трансакціями;
- низький рівень інфляції так як емітується обмежена кількість монет;
- високий рівень захищеності через практичну неможливість підробки.

Поряд з перевагами існують і суттєві недоліки криптовалюти: висока волатильність, відсутність гарантій збереження криптогаманця, зниження рентабельності майнінгу через складність алгоритмів. Анонімність платежів робить криптовалюту привабливою в злочинному середовищі, що може привести до додаткової тінізації економіки.

Основною проблемою використання криптовалюти є невизначеність її фінансово-правового статусу. Саме від вирішення питання чи є криптовалюта новим інноваційним видом електронних грошей, чи грошовим сурогатом, який є тимчасовим економічним феноменом залежать подальші перспективи її існування і розвитку.

Правовий статус криптовалюти в різних країнах визначається по-різному. У Канаді, США та Нідерландах до криптовалют ставляться як до електронних грошей [4; 5], у Німеччині криптовалюти визначаються як «приватні кошти», які можуть використовуватися в якості оплати і замінювати традиційну валюту в цивільно-правових договорах [6]. У Швейцарії криптовалюти визнаються спеціальним видом валют - цифровою валютою, яка має такий же правовий статус, що і національна валюта [7]. Сінгапур також прийняв нову валюту і заявив про оподаткування обороту криптовалюти стандартним податком на доходи в розмірі 7%.

Протилежну позицію зайняли в таких країнах, як Китай, Російська Федерація, Індія, Індонезія, Ісландія: криптовалюти визнані грошовим сурогатом, а їх обіг заборонено [8; 9].

Що стосується України, то досі ще не вироблено підхід до регулювання криптовалют і відносин, що виникають в результаті їх використання, а Національний банк України не рекомендує користуватися криптовалютами та пояснює це тим, що відповідно до ст. 9 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» платіжні організації платіжних систем, учасники платіжних систем та оператори послуг платіжної інфраструктури мають право здійснювати діяльність в Україні виключно після їх реєстрації НБУ. А відповідно до вимог ст. 15 даного Закону право випуску електронних грошей надано виключно банку. Банк, який має намір здійснювати випуск електронних грошей, зобов'язаний до початку їх випуску узгодити з НБУ правила використання електронних грошей в порядку, встановленому нормативно-правовим актом НБУ.

Але, не зважаючи на позицію НБУ, Україна входить в топ-10 країн світу за кількістю користувачів першої та найрозповсюдженішої криптовалюти світу - Bitcoin. В Україні здійснює свою діяльність Kuna Bitcoin Agency, одним з проєктів якого є найбільша у Східній Європі криптовалютна біржа. Існує в Україні і криптовалютне товариство. Так в 2014 році було створено Bitcoin Foundation Ukraine (BFU) - першу громадську організацію, метою діяльності якої є розвиток криптовалют.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки України, криптовалюта стала об'єктивною реальністю, та є новою формою електронних грошей, що слугує для накопичення, оплати чи визначення вартості товарів і послуг, і ціна на яку визначається рівновагою попиту та пропозиції. До того ж, слід відмітити, що подальший розвиток криптовалют в Україні неможливий на основі лише неформальних норм і вимагає термінового законодавчого врегулювання. Невизначеність правового статусу або проста заборона їх обігу буде лише створювати підґрунтя для розвитку тіньового бізнесу.

Література:

1. Лубенец И. Обзор цифровых криптовалют [Электронный ресурс] /Игорь Лубенец //Простоблог - блоги экспертов о финансах. – 2014. – Режим доступа: http://www.prostoblog.com.ua/lichnye/byudzhet/obzor_tsifrovyh_kriptovalyut
2. Огляд цифрових валют [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.prostobank.ua/internet_banking/stati/obzor_tsifrovyh_kriptovalyut.
3. 12 фактів про криптовалюту Bitcoin [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://hitech.vesti.ru/news/view/id/3771>.
4. Вахрушев Д.С. Криптовалюта как феномен современной информационной экономики: проблемы теоретического осмысления / Д.С. Вахрушев, О.В. Железов // Наукоеведение. - 2014. - Вып. 5. - С 4-15.
5. Court officially declares Bitcoin a real currency [Internet Resource] - Mode to access : <http://rt.com/usa/bitcoin-sec-shavers-texas-231/>
6. Германия признала Bitcoin [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.vestifinance.ru/articles/31342>
7. Биткойн в Швейцарии - криптовалютный рай? [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.coinfox.ru/faq/4071-bitkoin-v-shvejtsarii>
8. ЦБ Китая запретил банкам операции с Bitcoin [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.vedomosti.ru/finance/news/19690711/cb-kitaya-zapretil-bankam-operacii-s-bitcoin#ixzz2myQN49z2>
9. ЦБ приравнял обмен биткоинов к сомнительным операциям [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.interfax.ru/business/354207>

Пильникова Я. І.

завідувач відділу товарознавчих досліджень та оціночної діяльності
Кіровоградського НДЕКЦ МВС України

РОЛЬ ТОВАРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Судова товарознавча експертиза є одним з відносно нових видів експертиз. Вона призначається у випадках, коли при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень або судовому розгляді кримінальних проваджень, цивільних, господарських справ і справ про адміністративні правопорушення виникає потреба у спеціальних знаннях у галузі товарознавства.

Становлення ринкових відносин, розвиток підприємництва, збільшення кількості суб'єктів, що здійснюють різні види діяльності і часто недостатньо компетентно, призвело до зростання кількості господарських справ, пов'язаних з недотриманням договірних відносин, із фальсифікацією продукції, недобросовісною конкуренцією. Значна кількість експертних товарознавчих досліджень проводиться за цивільними позовами про захист прав споживачів, а також при розгляді цивільних справ, пов'язаних з розподілом майна, відшкодуванням збитків при пошкодженні майна, випуском або продажем недоброякісної продукції, коли обставини потребують дослідження споживчих властивостей продукції, товарів і сировини [1].

На сьогоднішній день розвиток експортного потенціалу нашої держави є одним з найвагоміших чинників формування передумов для подальшого зростання вітчизняної економіки у довгостроковій перспективі. На жаль, реалії сьогодення свідчать про зниження цієї стратегічної переваги впродовж останніх років. Так, зведений зовнішньоторговельний баланс України (рис. 1) мав тенденцію до зниження.

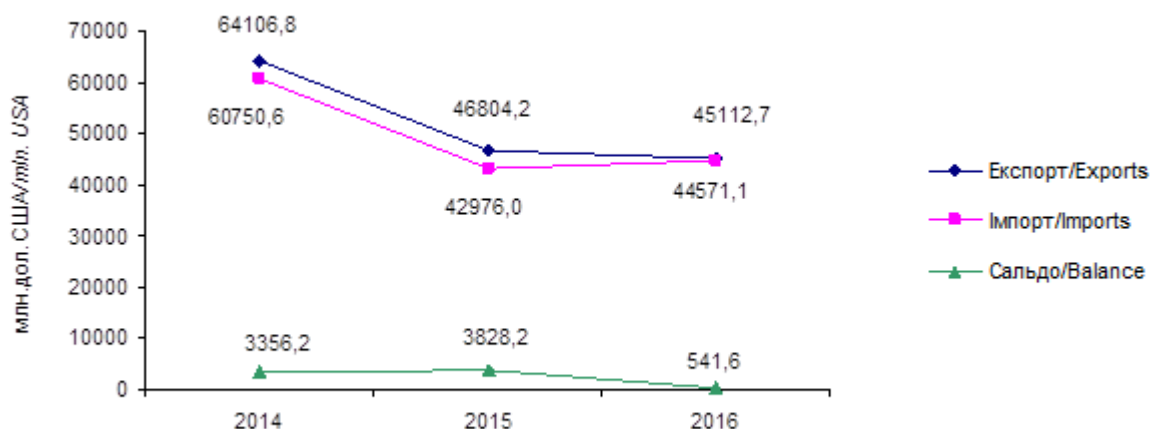

Рис. 1. Зведений зовнішньоторговельний баланс України у 2014-2016 рр.

Джерело: [2]

При цьому, вкрай негативні тенденції спостерігалися стосовно зовнішньої торгівлі товарами (рис. 2), та дещо більш позитивні – щодо зовнішньої торгівлі послугами (рисю 3).

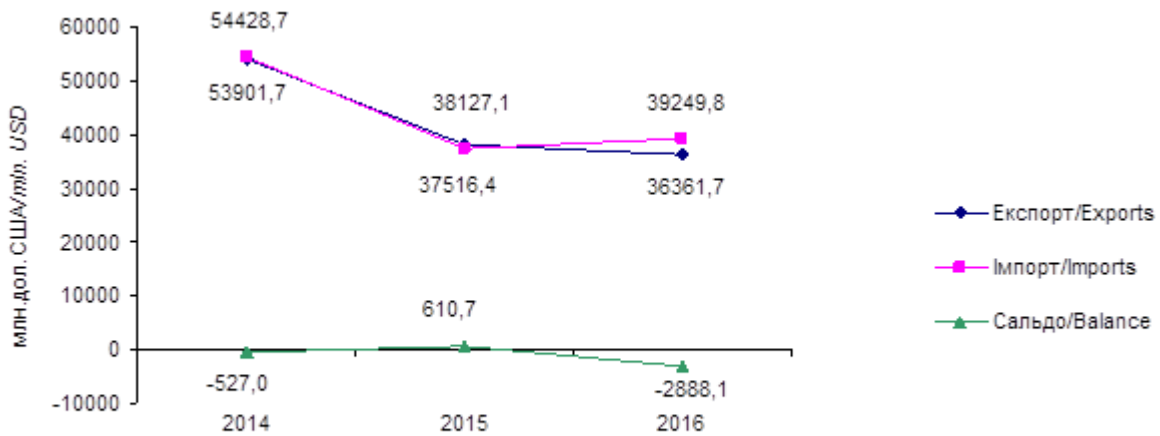

Рис. 2. Зовнішня торгівля товарами України у 2014-2016 рр.

Джерело: [2]

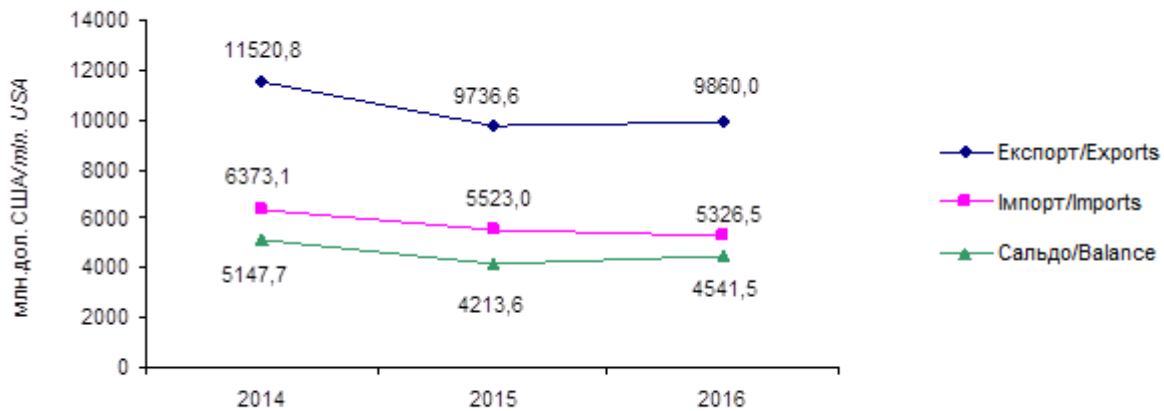

Рис. 3. Зовнішня торгівля послугами України у 2014-2016 рр.

Джерело: [2]

За таких умов, зростає актуальність поліпшення якості проведення товарознавчих досліджень, як передумови зростання експортного потенціалу нашої держави.

Товари, що сьогодні є об'єктами судової товарознавчої експертизи, в основному реалізуються за вільними ринковими цінами, які є результатом встановлення рівноваги між попитом і пропозицією і можуть змінюватися залежно від кон'юнктури ринку, що характеризується сукупністю ознак і відбиває стан ринку конкретних товарів у певний проміжок часу. Будь-який товар має дві властивості – вартість і споживчу вартість. Попит і пропозиція пов'язані з вартістю, котру має товар, затребуваний на ринку. Тобто це товар, який має споживчу вартість і характеризується корисними властивостями, які дістають вияв у процесі експлуатації (використання). При проведенні товарознавчих

експертиз необхідно встановлювати різноманітні властивості об'єктів дослідження. У товарознавчій експертизі для встановлення ціни нового виробу використовують різні джерела цінової інформації; при визначенні вартості конкретного виробу необхідно врахувати ситуацію, яка складається на ринку щодо нього і характеризується рівнем попиту й пропозиції, кон'юнктурою ринку в конкретний проміжок часу та в конкретному регіоні, а також аналізувати цінову інформацію з достовірних легітимних джерел.

До об'єктів судової товарознавчої експертизи, яка провадиться в експертних установах, належать: будівельні, меблеві, косметичні, галантерейні, канцелярські товари, одяг, взуття, побутова техніка, фото-, радіо- та відеоапаратура й матеріали, обчислювальна техніка, ювелірні вироби тощо. Об'єктами експертизи цього виду можуть бути й інші товари, які мають споживчі якості й певну ціну. Проведення експертизи є можливим, якщо в експертній установі є фахівці відповідної спеціалізації, яким надано право на проведення такої експертизи [1].

Основними завданнями товарознавчої експертизи є:

- визначення вартості товарної продукції;
- визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері;
- визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності;
- визначення змін показників якості товарної продукції;
- установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;
- визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

- Яка вартість об'єктів дослідження як на території України, так і за її межами?
- Яке найменування та призначення товарів?
- Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам товару?
- Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?
- Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів?
- Які умови приймання, зберігання та відпуску товару?
- Чи правильно виконані маркування та пакування товару? Чи відповідає маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?
- Яким підприємством і коли виготовлено товар (за умови наявності маркувальної інформації або відповідних супровідних документів)?
- Яким характеристикам відповідає товар згідно з Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності?
- Який розмір матеріальної шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок пошкодження цього майна (при пожежі, залитті тощо)?
- Яка ринкова вартість зерна (зернобобових культур) станом на дату укладення контракту (на поточну дату) з урахуванням його якісних показників? [3].

Відзначимо, що якісне проведення товарознавчої експертизи виступає запорукою мінімізації здійснення виявлених правопорушень у майбутньому та сприятиме поліпшенню якості вітчизняних товарів, забезпеченню їхньої відповідності

світовим стандартам, а отже, й зростанню їх конкурентоспроможності на світовому рівні.

Література:

1. Судова товарознавча експертиза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/74915/pravo/sudova_tovarovnavcha_ekspertiza.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затв. Наказом Міністерства Юстиції України від 08.10.1998 р. №53/5, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

Герасименко Г. В.

аспірант

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

В умовах становлення багатовекторної нової економіки інноваційний розвиток відіграє роль одного із факторів посилення конкурентоспроможності вітчизняної економіки у національному та міжнародному масштабах. Збільшення сегменту високотехнологічних виробництв позитивно впливає на динаміку експорту та сприяє посиленню конкурентних переваг вітчизняної економіки.

З урахуванням переліку високотехнологічних виробництв, які визначено Міжнародним стандартним промисловим класифікатором [7] та положеннями класифікації ОЕСР [8], до видів високотехнологічної економічної діяльності промисловості, які відображуються вітчизняною статистикою, можна віднести такі як виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництво електричного устаткування. За причиною конфіденційності вітчизняна база офіційної статистичної інформації не містить даних по виробництву повітряних літальних апаратів і космічних кораблів.

Опрацювання наукового доробку дозволяє стверджувати, що джерелом інноваційного розвитку є інновації, а інноваційний розвиток підприємства ідентифікується з пошуком та створенням нової продукції і нових процесів на основі використання сукупності всіх наявних засобів та можливостей підприємства, що веде до якісних змін (підвищення конкурентоспроможності, збільшення стійкості в мінливих зовнішніх умовах, формування нових ринків збуту тощо) [2; 3; 5]. Важливе значення для пояснення сутності інноваційного розвитку має його трактування з точки зору безперервного руху, що базується на впровадженні та реалізації інновацій, які

зумовлюють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для його прогресивного розвитку [6].

Дослідження показників інноваційного розвитку високотехнологічних підприємств (табл. 1) дозволяє стверджувати про відмінності у ступені заінтересованості керівництва та стимулюванні інноваційної активності працівників на підприємствах державного та недержавного сектору. Так, кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції в галузі «Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів», де згідно з даними офіційної статистики частка зайнятих на державних підприємствах є найменшою, впродовж досліджуваного періоду зросла вдвічі – з 91 од. до 182 од. Натомість, для галузей «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції» та «Виробництво електричного устаткування» властиве поступове зменшення кількості впроваджених інноваційних видів продукції. Так, наприклад, на підприємствах з виробництва електричного устаткування спостерігається зменшення даного показника з 233 од. у 2013 р. до 96 од. у 2016 р. Подібна тенденція проявляється в динаміці кількості впроваджених нових технологічних процесів. Привертає увагу той факт, що у галузі «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції» з найбільшою серед досліджуваних підприємств часткою зайнятих в державному секторі спостерігається значне погіршення ситуації щодо створення та використання передових технологій на тлі зменшення кількості підприємств, які займалися інноваційною діяльністю.

Таблиця 1

Основні показники інноваційного розвитку високотехнологічних галузей промисловості України за 2013-2016 рр.*

Галузь	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів				Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції				Виробництво електричного устаткування			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Показник												
Кількість промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, од.	32	29	29	29	70	71	39	36	80	64	48	36
Частка промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, в загальній кількості промислових підприємств, %	41,0	38,2	47,5	50,9	35,7	34,0	37,5	40,0	28,5	23,2	28,2	24,5
Кількість промислових підприємств, які витрачали кошти на внутрішні НДР, од.	11	10	13	16	29	23	18	28	20	14	14	11
Частка промислових підприємств, які витрачали кошти на внутрішні НДР, в загальній кількості промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, %	34,4	34,5	44,8	55,2	41,4	32,4	46,2	77,8	25,0	21,9	29,2	30,6
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	29	25	21	21	58	62	26	26	63	57	27	27

Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, в загальній кількості промислових підприємств, %	37,2	32,9	34,4	36,8	29,6	29,7	25,0	28,9	22,4	20,7	15,9	18,4
Кількість промислових підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, од.	28	25	25	27	51	52	32	32	57	49	40	29
Частка промислових підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, в загальній кількості промислових підприємств, %	35,9	32,9	41,0	47,4	26,0	24,9	30,8	35,6	20,3	17,8	23,5	19,7
Кількість підприємств, які займалися створенням і використанням передових технологій та ОПІВ, використанням раціоналізаторських пропозицій, усього	34	31	37	33	72	58
Частка підприємств, які займалися створенням і використанням передових технологій та ОПІВ, використанням раціоналізаторських пропозицій, в загальній кількості таких підприємств загалом в економіці України, %	1,61	1,87	1,76	1,99	3,42	3,50
Кількість підприємств, які створили передові технології	2	3	2	1	1	3
Частка підприємств, які створили передові технології, в загальній кількості таких підприємств загалом в економіці України, %	1,14	2,83	1,14	0,94	0,57	2,83
Кількість підприємств, які використовували передові технології, од.	34	31	37	33	72	58
Частка підприємств, які використовували передові технології, в загальній кількості таких підприємств загалом в економіці України, %	1,64	1,89	1,78	2,02	3,47	3,55
Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції, од	91	118	116	182	135	103	112	86	233	221	138	96
Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од.	28	28	55	37	55	50	54	39	61	69	38	25
Заявки на винаходи	4	4	2	15	4	13	–	–	5	9	10	3
Патенти на винаходи	2	3	3	7	–	2	11	1	7	5	3	4
Заявки на корисні моделі	12	10	9	44	–	16	4	10	22	21	18	13
Патенти на корисні моделі	18	7	10	29	–	12	7	4	31	23	19	19

* Складено за [1].

Позитивним моментом в динаміці інноваційного розвитку підприємств високотехнологічних галузей промисловості є помітне збільшення у 2016 році в порівнянні з попереднім кількості підприємств, які витрачали кошти на внутрішні НДР у галузях «Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів» та «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції».

Виключенням є галузь «Виробництво електричного устаткування», де впродовж досліджуваного періоду кількість інноваційних підприємств зменшилась майже вдвічі – з 20 од. у 2013 р. до 11 од. у 2016 р.

Стійкою є тенденція щодо поступового та стрімкого зменшення кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації. Однак, на фоні зменшення загальної кількості промислових підприємств за галузями, що аналізуються, частка промислових підприємств, які впроваджували інновації, залишається відносно стабільною (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка зміни кількості промислових підприємств за напрямками проведених інновацій, інноваційною діяльністю та впровадженими інноваціями за високотехнологічними галузями промисловості України у 2013-2016 рр.

Позитивна динаміка відносних показників щодо підприємств, які реалізували інноваційну продукцію, впродовж 2013-2016 рр. притаманна для підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, а також комп'ютерів, електронної та оптичної продукції.

Передумови такого стану інноваційної активності промислових підприємств високотехнологічних галузей, на думку автора, закладено в ресурсному забезпеченні діяльності підприємств. Показовою є структура обсягів фінансування інноваційної діяльності за джерелами. Так, у галузі «Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів», за даними офіційної статистики, переважають власні кошти та залучені кредитні ресурси. Кошти держбюджету витрачались на інноваційну діяльність в галузі фармацевтики лише у 2016 році та в незначних обсягах, які склали 0,15 % від загальних обсягів фінансування [1]. Витрати на оплату праці в цілому та фонд оплати праці зокрема, як елемент ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, в абсолютному вираженні характеризуються нестійкою динамікою, зокрема для підприємств галузі «Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів» ця динаміка є стабільно зростаючою, для підприємств галузей «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції» та «Виробництво електричного устаткування» спостерігається помітний спад у 2014 р. в порівнянні з попереднім та подальше їх зростання у 2015-2016 рр. [4].

Наведені тенденції дозволяють зробити висновок щодо необхідності вдосконалення інституціонального регулювання діяльності підприємств високотехнологічних галузей вітчизняної промисловості загальними нормами державного впливу та поліпшення локального інструментарію стимулювання інноваційного розвитку суб'єктів високотехнологічної діяльності.

Література:

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.gov.ua.
2. Погорелов Ю. С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства : монографія / Ю. С. Погорелов. – Луганськ : Глобус, 2010. – 512 с.
3. Поляков С. Г., Степнов И. М. Модель инновационного развития предприятия / С. Г. Поляков, И. М. Степанов // Инновации, 2003. - № 2-3(59-60). – С. 36-38.
4. Праця України. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.gov.ua.
5. Федулова І. В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства / І. В. Федулова // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2010. – № 36. – С. 114-118.
6. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.
7. ISIC REV. 2. International Standard Industrial Classification.
8. ISIC REV. 3 TECHNOLOGY INTENSITY DEFINITION Classification of manufacturing industries into categories based on R&D intensities.

Лагно В.О,
студентка,
Немченко Т. Б.
к.ф.н., доцент,

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ВИХОДУ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ НА МІЖНАРОДНІ РИНКИ

Зовнішня торгівля для відкритої української економіки є важливим чинником економічної динаміки. Від спроможності українських виробників знаходити можливості для виходу на нові ринки чи розширювати свою діяльність на ринках, де вони вже присутні, залежать перспективи поживлення економічної активності в країні, поліпшення бюджетної, валютної та соціальної ситуації в країні.

Світова економічна динаміка характеризується неоднозначними проявами, зумовленими необхідністю забезпечення стійкого зростання в умовах суперечливих глобальних тенденцій. Так, окрім «традиційних» завдань зростання і розвитку, сьогодні перед урядами та міжнародними фінансовими інститутами дедалі частіше постають проблеми, спричинені значними змінами в глобальній економічній структурі, а також зміною головних акторів формування сучасних світогосподарських зв'язків [6].

Поліпшення інвестиційного клімату, інтеграція в європейську спільноту – такі стратегічні цілі наша держава ставить перед собою вже декілька років поспіль. Досягнення цих цілей залежить, зокрема, від того, наскільки легким для українських компаній є процес виходу на міжнародний ринок і подальше провадження діяльності у обраній країні. В різні періоди цю проблему з різних сторін досліджували такі науковці як Мовчан В., Мерза Н.З., Покришка Д.С., Фалович В.А. [2, 5, 6, 7]. Тим не менш, їх наукові роботи не є вичерпними і все ще залишають простір для додаткових досліджень.

Вихід українських компаній на міжнародні ринки і розширення торгових відносин з зарубіжними країнами диктується різними потребами підприємства та причинами їхнього виникнення. Загалом вони такі:

- розвиток внутрішнього ринку (насичення ринку товарами);
- підсилення тиску конкурентів;
- зростання залежності від посередницької торгівлі, особливо в питаннях якості, цін, капіталовіддачі та розширення виробництва;
- зростання зборів, пов'язаних із захистом довкілля;
- труднощі дотримання соціального законодавства), при якому вигідно вкладати капітали за кордоном [4].

Слід зауважити, що будь-яка діяльність, передусім діяльність на зовнішніх, зарубіжних ринках починається з переговорів, що актуалізує в сучасному глобальному середовищі знання з міжнародної ділової культури, культурних відмінностей між країнами. Відсутність культурної компетентності та розуміння національних відмінностей часто можуть бути причиною втрати компанією додаткових прибутків, отримання контракту, виходу на нові ринки збуту. Важливо розуміти, що те, що для однієї сторони означає лояльність, правдивість або питання щодо “втрати обличчя”, то для другої не обов'язково це повинно мати таке саме значення. Методи, які успішно застосовуються щодо підрядників з однієї країни, можуть виявитися абсолютно провальними під час переговорів з підрядником з іншої [8].

Звичайно простіше виходити на європейські ринки з тими товарами, які найменше вимагають підтвердження дотримання певних стандартів. Значно складніше виходити на ринки з продукцією, виробництво якої вимагає попередньої перевірки підприємств та підтвердження якості товару. Це все додаткове навантаження на підприємство. Наприклад, підтвердження високих стандартів вимагає виробництво в сільському господарстві, в харчовій промисловості, товарів тваринного походження та складного машинобудування [2].

Із приходом Зони вільної торгівлі Україна отримала торговельні преференції – безмитні тарифні квоти для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та альбуміни тощо). У свою чергу, Україна встановила тарифні квоти для 3-х видів товарів (м'ясо свинини; м'ясо птиці й напівфабрикати з м'яса птиці, цукор).

За даними Державної служби статистики, у перший рік вільної торгівлі з ЄС український експорт до ЄС зріс на понад 3%, а товарообіг – на понад 6%. Але загалом торгівля агропродуктами не настільки жвава, як очікувалося. Безмитні квоти використовуються швидко, а загальні умови не надто привабливі й посилені для вітчизняних виробників.

Так, у 2016 році швидко вичерпалися 11 груп товарів за квотами. Основними драйверами прискорення закриття квот на експорт вітчизняної продукції до ЄС стали такі групи товарів, як глюкоза та сироп із неї (квоту в 2016 році використано на 58,7% проти 6,1% у 2015-му), ячмінь (99,8% проти 77,7%), солод і пшенична клейковина (100% проти 72,9%), м'ясо птиці (додаткова квота, 43% проти 22,5%), висівки (42,8% проти 22,7%), крохмаль (18,8% проти 9,6%).

Цього ж року Україна почала використовувати нові квоти. Зокрема, на безмитний експорт обробленої продукції з молочних вершків (квоту використано на 24,4%), обробленої продукції з зернових (2,7%) та грибів (0,1%). Також Україна почала експортувати сухе молоко (30%) і масло (46%).

Цифри останньої статистики свідчать про те, що українські виробники почали нарощувати експорт товарів із доданою вартістю. Такі темпи торгівлі дали поштовх до

ініціювання збільшення квот. До слова, сьогодні право експорту до ЄС мають вже 288 українських підприємств. Зокрема 108 експортують на цей ринок харчову продукцію.

Наприкінці 2016 року Європейська комісія прийняла пропозицію українських виробників і в травні 2017 року збільшила квоту на крупи та борошно на 7,8 тис. т, овес – на 4 тис. т, кукурудзу – 650 тис. т, мед – 3 тис. т, пшеницю – 100 тис. т, виноградний сік – 500 т, перероблені помідори – 5 тис. т, ячмінь – 350 тис. т. [1].

Станом на 4 жовтня 2017 року вже вичерпано на 100% імпорتنі тарифні квоти ЄС на такі українські товари, як: мед, цукор, ячмінна крупа та борошно, оброблені помідори, виноградний та яблучний сік, овес, ячмінь, кукурудза, пшениця. На 98% вичерпано квоту на безмитний експорт солоду та пшеничної клейковини. Експерти відзначають, що у порівнянні з минулим роком динаміка закриття квот значно прискорилася. Але залишається низка товарів, де квоти не вичерпано взагалі: баранина, яловичина, гриби, продукція з обробленого молока тощо.

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, ЄС є найбільшим торговим партнером України з питомою вагою торгівлі товарами та послугами за 6 місяців 2017 року в 40%. За результатами 6 місяців 2017 року, обсяги торгівлі товарами з ЄС зросли на 24,9%, обсяги експорту – на 26,1%, імпорту – на 24,0%.

У 2017 році в експорті з України до ЄС з'явилося 870 нових товарних підкатегорій (це додаткові \$61,7 млн експорту товарів). Серед них і товари з доданою вартістю. Кількість компаній, які експортують до ЄС, неухильно зростає.

147 компаній отримали статус уповноваженого експортера, що дає їм можливість самостійно визначати країну походження товару. У вересні 2017 року додатковими підприємствами України отримано можливість експортувати вершкове масло та інші перероблені продукти з молока. На сьогодні 18 українських підприємств експортують молочну продукцію до ЄС.

Найбільшими торговими партнерами для України в ЄС залишаються шість країн — Нідерланди, Іспанія, Італія, Польща, Франція та Німеччина. Їхня сукупна частка в обороті перевищує 73%.

Україна входить до ТОП-10 найбільших постачальників агропродукції до ЄС (8-ме місце). Водночас, за багатьма позиціями Україна традиційно посідає перші місця, займаючи суттєві ніші ринку: по пшениці – 32% від загального імпорту ЄС, кукурудзі – 62%, ячменю – 74%, вівсу – 68%. У свою чергу, Україна імпортує з ЄС зернові культури, насіння олійних, какао-боби і шоколад, різні харчові продукти, спирт і алкогольні напої, відходи переробної промисловості та тютюнові вироби.

За підсумками таких даних легко визначити, що Зона вільної торгівлі принесла українським виробникам додаткові можливості для експорту, проте її умови не можна назвати ідеальними та надто вигідними для українців. Відштовхуючись від цього, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України ініціює аналіз поглиблення умов торгівлі з Європейським Союзом: перегляду умов вільної торгівлі, митний союз та інші можливі додаткові механізми [1].

Слід зазначити, що загалом для підприємств України практичні знання щодо іноземних ринків обмежені, бо досвід в цій діяльності невеликий. Тому саме таким «недосвідченим» фірмам характерні такі послідовні етапи інтернаціоналізації:

- ініціатива міжнародної експансії найчастіше надходить ззовні;
- у процесі інтернаціоналізації використовують агентів та інших посередників, які мають відповідний досвід і займають певну позицію на ринку, а співпраця з ними не вимагає великих капіталовкладень;
- поширюється сфера діяльності насамперед на “близькі” ринки (в географічному або культурному плані).

Негативним фактором, що впливає на можливість виходу українських підприємств на міжнародні ринки, є все, що ставить під сумнів конкурентоспроможність підприємства. Крім того, задля подальшого опрацювання шляхів вирішення проблем, вважаємо необхідним розділяти проблеми на дві групи – первинні та вторинні. До первинних проблем, які заважають Україні розширювати свою діяльність на закордонні ринки, відносять два основних аспекти. Перший – це застарілість технічного обладнання та неефективність управління підприємствами. За даними Державної служби статистики середній ступінь зносу за всіма сферами економічної діяльності за 2016 рік становить 58,1 %, у 2015 60,1%, а у 2014 році 83,5%. Порівняно з 2014 роком рівень зносу основних засобів безперечно покращився, але цього недостатньо для ефективної діяльності підприємств. Друга проблема – і вона є тісно пов’язаною з першою – це неефективне управління підприємствами.

Слід зазначити, що первинні проблеми ведуть за собою вторинні – невідповідність якості українських товарів та послуг міжнародним стандартам, відсутність вільних коштів на переформування виробництва та модифікацію товарів, відсутність коштів на закріплення на міжнародному ринку.

Одним з можливих шляхів до вирішення вищезазначених проблем може стати визначення спеціалізації української економіки, тобто зосередження діяльності на одній або деяких основних сферах. Так, це може мати негативний ефект, але розглянемо спеціалізацію як початковий крок до розвитку економіки в цілому, а не як самоціль. В короткостроковій перспективі зосередження фінансових та людських ресурсів в одній сфері економіки призведе з одного боку до дисбалансу, з іншого ж боку – до здобуття певної переваги серед конкурентів на міжнародному ринку. Процес інтеграції стосується не тільки відносин між країнами, а ще й сфер виробництва, отже в довгостроковій перспективі одна добре розвинена галузь позитивно вплине спочатку на розвиток суміжних галузей, а з часом і на економіку взагалі [7].

Звісно, такий план дії потребує ретельної підготовки. По-перше, це детальне дослідження слабких та сильних сторін національної економіки. Важливим кроком є акцентування уваги на вже існуючих перевагах, які не залежать від змін у політичному або економічному устрої країни і можуть полягати, наприклад, в територіальному розташуванні та природних ресурсах України.

По-друге, створення державою певних програм підтримки підприємницької діяльності, безперервна робота цих програм та постійне активне залучення нових ресурсів і використання нових можливостей розвитку.

По-третє, постійний моніторинг сучасних трендів, їх своєчасна імплементація та адаптування під українські реалії. Під трендами маються на увазі інновації і відкриття, які можуть бути корисними для підвищення ефективності підприємницької діяльності та виробництва товарів [3].

Отже, існуючі проблеми виходу вітчизняних підприємств на зовнішній ринок наразі є важливим питанням, яке потребує відповіді. В сучасних умовах інтеграції країн Україна не може зостатися осторонь, ризикуючи не реалізувати свій виробничий потенціал.

Література:

1. В Зоні вільної торгівлі. Як змінилися торги між Україною та ЄС // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://agropolit.com/spetsproekty/368-v-zoni-vilnoyi-torgivli-yak-zminilisya-torgi-mij-ukrayinoyu-ta-yes-za-tri-roki>
2. Мовчан В. Чи легко потрапити на ринки ЄС // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/movcan/chi-lehko-potrapiti-na-rinki-jes-2454839.html>
3. Методи виходу на світовий ринок // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://library.if.ua/book/21/1642.html>

4. Методи проникнення на міжнародний ринок // [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://studme.com.ua/15890315/marketing/metody_proniknoveniya_mezhdunarodnyy_rynok.htm
5. Мерза Н.З. Режим вільної торгівлі з Європейським союзом як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tib.znaimo.com.ua/docs/25500/index10148-1.h>
6. Покришка Д.С. Розвиток експертного потенціалу малих та середніх підприємств як чинник компенсації втрати традиційних зовнішніх ринків збуту // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/eksportniy_potensial-69e44.pdf
7. Фалович В. А. Перспективи залучення промислових підприємств України до міжнародних ланцюгів поставок // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/34898/1/27_170-177.pdf
8. Перепони на шляху України до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://milkua.info/uk/news/8643/>

Журибіда Н. Р.

аспірант,

Львівський торговельно-економічний університет,

м. Львів, Україна

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

В умовах глобальних викликів та загроз реалізації національних інтересів держави провідна роль належить інноваційно-інвестиційній складовій економічної безпеки. Це обумовлено тим, що сучасні процеси економічного розвитку супроводжуються різким погіршенням інвестиційного клімату, зниженням інвестиційної привабливості, відтоком іноземних інвестицій, гальмуванням інноваційних процесів та їх деструктивним впливом на глобальну конкурентоспроможність та економічну безпеку національної економіки. Одним із базових пріоритетів держави є забезпечення безпеки банків як фінансових посередників, які здійснюють мобілізацію тимчасово вільних фінансових ресурсів та їх перерозподіл між різними ланками народного господарства, активно впливаючи на формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки.

В умовах сьогодення необхідність формування системи економічної безпеки банків обумовлена тим, що: 1) банківська система не лише забезпечує механізм безпечного й ефективного міжгалузевого й міжрегіонального перерозподілу фінансових ресурсів, але й виступає ключовою ланкою кредитної системи, розрахункового й платіжного механізму країни; 2) стан банківської системи суттєво визначає стійкість національної валюти, її купівельну спроможність та динаміку інфляційних процесів; 3) діяльність банків пов'язана із вирішенням фінансових інтересів необмеженого кола суб'єктів щодо формування й перерозподілу фінансових ресурсів; 4) банки здійснюють вплив на активізацію економічних процесів в країні та інноваційно-інвестиційний розвиток економіки; 5) методи правового й економічного регулювання банків є більш централізованими та директивними в порівнянні з іншими суб'єктами економічних відносин.

Згідно Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29 жовтня 2013 року № 1277 банківська безпека є складовою фінансової та являє собою рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її

функціонування [1]. З таких позицій в основу безпеки банків покладено їх фінансову стійкість та можливість протистояти ризикам та загрозам.

С. В. Васильчак стверджує, що економічна безпека є комплексною категорією в системі забезпечення безпеки банку, надійність і ефективність функціонування якої буде оцінюватись за критеріями недопущення або своєчасного виявлення загроз фінансам банку, його інформації та матеріальним цінностям. Головним же критерієм оцінки системи економічної безпеки банку буде стабільність економічного розвитку банку згідно з його планами і завданнями [2, с. 292]. Отже, такий підхід визначає фінансову, інформаційну та матеріальну складову економічної безпеки банків.

Реалізація інвестиційних можливостей банків, нарощення обсягів інноваційно-інвестиційної складової в їх активах та забезпечення максимальної дохідності інвестованих коштів повинні стати стратегічними завдань реформування банківського сектору економіки та забезпечення інноваційно-інвестиційної безпеки України.

Слід зазначити, що відповідно до оновлених Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки, інноваційно-інвестиційна безпека є одним з видів економічної безпеки держави та трактується як «стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів укласти кошти у розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфер із метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки та створення продукції з високою часткою доданої вартості»[1].

Інноваційно-інвестиційна безпека - це стан, при якому забезпечується оптимальне задоволення поточних потреб економіки в капітальних вкладеннях за обсягом і структурою з урахуванням максимально ефективного корисного економічного ефекту від коштів, які інвестуються. Інноваційно-інвестиційну безпеку розглядають одночасно як стан і як процес. Її позитивний аспект — поєднання захищеності і розвитку національної економіки; нормативний — поєднання стану і процесу розвитку. Основними характеристиками інноваційно-інвестиційної безпеки є:

1. Спроможність економічної системи акумулювати і підтримувати нагромадження і капітальні вкладення на рівні (кількісно і якісно), що гарантує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію і технологічне оновлення економіки, уможлиблює розвиток науково-технічного та інтелектуального потенціалів, підтримку конкурентоспроможності економіки, стає зростання ВВП за збереження і відновлення природних ресурсів, утримання на безпечному рівні екологічних параметрів. Забезпечується за умов певного співвідношення між споживанням і нагромадженням.

2. Здатність спрямовувати інвестиційні ресурси на інноваційний розвиток, забезпечувати умови реалізації керованого мультиплікативного ефекту інвестицій з метою структурної перебудови економіки.

3. Спрямованість на забезпечення незалежності національної економіки; збереження цілісності та єдності фінансової системи, здатності економіки до відтворення, збереження соціально-політичної стабільності у суспільстві за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів, протистояння загрозам. Головним критерієм достатності інноваційно-інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки.

Забезпечення інноваційно-інвестиційної спрямованості розвитку економічних процесів необхідно здійснювати з врахуванням безпекоорієнтованого підходу із залученням потенціалу банківської системи. На нашу думку, інноваційно-інвестиційна складова належить до вагомих чинників формування безпеки банків. Процес формування системи безпеки банків базується на взаємозв'язку низки елементів,

раціональне поєднання яких дозволить установам забезпечити їх прибутковість та стабільний розвиток з врахуванням ризиків мега-, мезо-, макро- й мікрорівнів. Комплекс заходів з підвищення рівня безпеки банків покликаний забезпечити мінімізацію фінансово-інвестиційних загроз, покращення фінансово-економічних параметрів їх діяльності, організаційної структури, підвищення якості кадрового потенціалу, що дасть змогу менеджменту більш якісно захищати власні фінансові інтереси та розробляти заходи із протидії загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища.

На нашу думку, банківська безпека тісно пов'язана із економічною безпекою держави, є її складовою, функціональною підсистемою і активно впливає на інноваційний розвиток економіки. Рівень забезпечення безпеки банків визначається загальноновизнаними критеріями їх надійності, а також показниками, які відображають здатність банківських установ протистояти існуючим ризикам, викликам та загрозам й розглядається у розрізі забезпечення фінансової, організаційної, кадрової, інформаційної, силової, ринкової й політико-правової її складових. Інноваційно-інвестиційна безпека банків є основою технічного оновлення, модернізації, переоснащення та розвитку галузей економіки на інноваційних засадах і повинна займати важливе місце серед інших її складових.

Отже, пріоритетними напрямками економічної політики забезпечення інноваційно-інвестиційної безпеки та підвищення рівня конкурентоспроможності мають стати: створення сприятливого макроекономічного та підприємницького середовища, сприяння розвитку підприємництва, створення інноваційних кластерів, інвестування у людський та соціальний капітал для скорочення регіонального та структурного безробіття, детінізація економіки, захист власників та посилення ефективності й прозорості використання державних фінансів.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України N 1277 від 29.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
2. Васильчак С. В. Економічна безпека банків та методи її забезпечення / С. В. Васильчак, Р. Ю. Моцьо// Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 287-293.

Шпомер Т.О.

аспірант

Чернігівський національний технологічний університет

м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

Інноваційний розвиток підприємств сільськогосподарського машинобудування сприяє удосконаленню аграрних технологій, що підвищує експортні можливості аграріїв та зміцнює продовольчу безпеку країни. Звідси, забезпечення інноваційного розвитку підприємств вказаної підгалузі машинобудування є досить важливим завданням, вирішення якого має бути в складі національних пріоритетів держави.

На сьогодні проблема фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування залишається нерозв'язаною, оскільки умови інвестування не задовольняють економічні інтереси інвесторів за інвестиційною привабливістю об'єктів інвестування, низькою віддачею на вкладений капітал, тривалим терміном окупності, існуючими ризиками інвестування, інвестиційним кліматом в країні, політичною та економічною нестабільністю. Про низький рівень техніко-технологічного розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування свідчить той факт, що аграрні підприємства в Україні експлуатують переважно сільськогосподарську техніку зарубіжних виробників. Продукція вітчизняних підприємств сільськогосподарського машинобудування в Україні не витримує конкуренції з зарубіжними виробниками цієї продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Це свідчить про необхідність концентрації зусиль як держави, так і бізнесу на активізації інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування.

На сьогодні в Україні відсутні відпрацьовані схеми і механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування, що позначилось на матеріально-технічній базі виробництва продукції для АПК.

За умов дефіциту державного бюджету, нестачі власних фінансових ресурсів на підприємствах сільськогосподарського машинобудування інноваційний розвиток вказаної підгалузі машинобудування потребує пошуку нових підходів, нестандартних рішень, оригінальних схем щодо пошуку та залучення фінансових ресурсів, які б в умовах, що склалися, дозволили б знайти ресурси і можливості для виконання поставлених завдань щодо виводу сільськогосподарського машинобудування на шлях стійкого економічного зростання.

Раціональне використання акумульованих фінансових ресурсів в умовах їх дефіциту, потребує зважених рішень щодо вибору напрямів вкладення коштів, посилення відповідальності за їх цільове використання, що є актуальним при інноваційному розвитку сільськогосподарського машинобудування у ринкових умовах функціонування. Необхідність задоволення попиту споживачів продукцією сільськогосподарського машинобудування пов'язана з виробництвом машин та обладнання з високими експлуатаційними характеристиками та високою якістю, що визначає інвестиційні пріоритети вкладення коштів в ті засоби виробництва та в ті технології, які дозволять налагодити випуск саме тієї продукції, яку потребує ринок. Звідси з'являється необхідність розробки ринково орієнтованої моделі фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування (рис. 1).

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування потребує створення відповідного механізму, який би забезпечив при обмежених фінансових ресурсах ефективні заходи щодо пошуку, акумуляції та фінансування інноваційних проектів, які реалізуються в цій підгалузі машинобудування. Під механізмом фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування слід розуміти сукупність методів, принципів, підходів та важелів зовнішнього і внутрішнього впливу на пошук інвестиційних джерел, залучення інвестиційного капіталу, реалізацію схем інвестування з оптимізацією грошових потоків та раціонального їх використання із застосуванням відповідного нормативно-правового та інформаційного забезпечення.

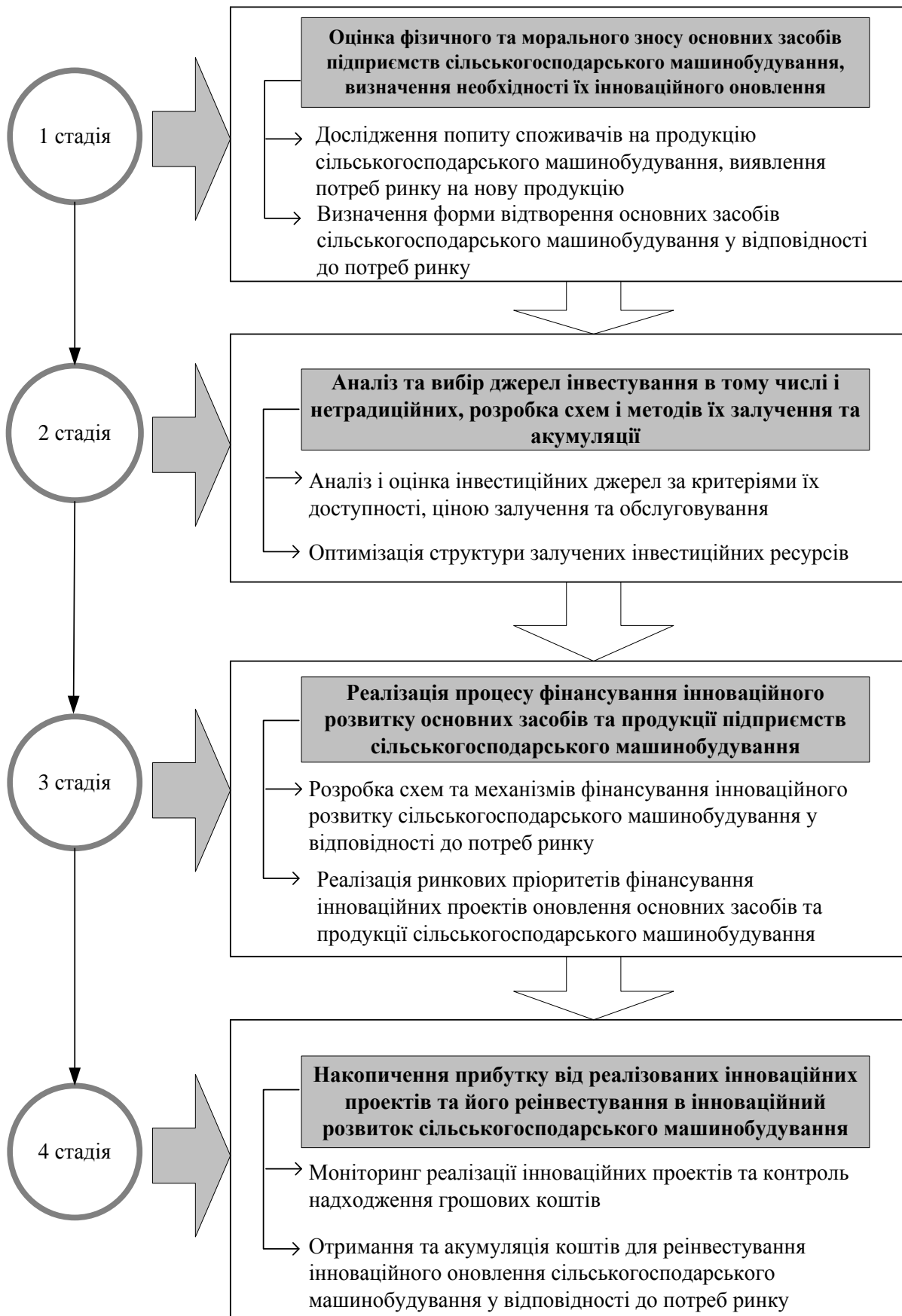

Рис. 1. Схема ринково-орієнтованої моделі фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування

Розв’язання проблем фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування пов’язане з реалізацією таких заходів:

- формування механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування з орієнтацією на використання нових інвестиційних технологій та накопиченого інноваційного потенціалу;

- удосконалення інституційного середовища, яке б створювало сприятливі умови для реалізації інноваційних проектів, комерціалізації наукових досліджень та розробок;

- активізація діяльності владних структур у створенні належного нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, яке б сприяло поліпшенню інвестиційного клімату в Україні та активізувало б інноваційну діяльність підприємств сільськогосподарського машинобудування;

- створення сприятливих умов для фінансового забезпечення інновацій в сільськогосподарське машинобудування, розширення можливості ефективного використання фінансових інструментів для залучення коштів як інституційних, так і дрібних інвесторів;

- удосконалення державної фінансової підтримки інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування, запровадження пільг і різних преференцій для активізації діяльності учасників інноваційного процесу.

Інвестиційна привабливість сільськогосподарського машинобудування знаходиться на досить низькому рівні, що підтверджується відсутністю належних обсягів інвестицій в його інноваційний розвиток.

Значним стимулом притоку інвестицій у сільськогосподарське машинобудування має бути рішення уряду щодо створення спеціального режиму інвестиційної діяльності в цій підгалузі машинобудування. Спеціальний режим інвестиційної діяльності створить сприятливі умови для інвесторів в плані надання пільг в сфері оподаткування, захисту інвестицій, інституціональної підтримки і т. ін., що має прискорити розвиток інноваційних процесів в галузі сільськогосподарського машинобудування.

Інноваційний розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування має орієнтуватись на досягнуту інноваційність світових лідерів виробництва машин та обладнання для агропромислового комплексу. Необхідно суттєво наростити інноваційний потенціал вітчизняного сільськогосподарського машинобудування для випуску продукції з високими експлуатаційними характеристиками, що підвищить конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Література:

1. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / [М. І. Диба, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.] ; за ред. д.е.н., проф. М. І. Диби і к.е.н., доц. О. М. Юркевич. – К. : КНЕУ, 2013. – 425 с.
2. Ільчук В.П. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємств реального сектору економіки / В.П. Ільчук, Т.О. Шпомер // Фінансове забезпечення розвитку суб’єктів підприємництва реального сектору економіки: колективна монографія / за заг. ред. В.П.Ільчука. – Чернігів : ЧНТУ, 2017. – С. 141 – 151.
3. Кирилова Л. Сільськогосподарське машинобудування в умовах глобалізації / Л. Кирилова, І. Шульга // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 12(1). – С. 140-144. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12\(1\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12(1)_29).

Вінтсі Ж.

аспірант

Університет економіки та права КРОК, м. Київ

КОМПАРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНИХ АГРОХОЛДИНГІВ

Друга хвиля економічної кризи, що почалась у 2013 році, досить негативно вплинула на ефективність фінансово-господарської діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання та на прибутковість їх роботи. Дослідження динаміки фінансових результатів до оподаткування підприємств в країні та українських сільськогосподарських підприємства у 2011 – 2015 роках, які базуються на статистичній інформації Держстату України [1], показали що економічна криза мала найменший негативний вплив на агровиробників, які весь період дослідження працювали прибутково на відміну від інших підприємств національної економіки, що у 2014 та 2015 роках генерували значні збитки (523 та 340 млрд. грн. відповідно). Можемо стверджувати, що саме аграрний сектор є локомотивом економіки України у сучасних умовах трансформації національної економічної системи і привабливим напрямом для вкладення як вітчизняних, так і закордонних інвестиційних ресурсів.

Оцінка сільського господарства країни дозволяє стверджувати, що ключовими виробниками тут є агрохолдинги, які у 2015 році обробляли 26,7 % земель сільськогосподарського призначення [2]. Також аграрні холдинги займають значну частку ключових ринків сільськогосподарської продукції у країні. Станом на 2015 рік вони займали: 24 % ринку пшениці; 37 % ринку кукурудзи; 18 % ринку соняшника; 38 % ринку свинини; 93 % м'яса птиці [3, 4]. Наведена ситуація свідчить про достатній рівень конкурентоспроможності та управління власною економічною безпекою у вітчизняних агрохолдингів.

З іншого боку, друга хвиля економічної кризи, що розпочалась у 2013 році суттєво підвищила вимоги до управління економічною безпекою та розробки і реалізації стратегій конкурентоспроможності. Частина агрохолдингів України не змогла швидко перебудувати власну фінансово-господарську діяльність згідно до кризових умов функціонування економіки держави і мала суттєві проблеми.

Спираючись на класифікацію агрохолдингів Українського клубу аграрного бізнесу [3] наведемо групи проблем, які зазнали вітчизняні агрохолдинги у 2013-2015 роках (таблиця 1).

Дані у таблицю 1 було взято за три роки (2013 – 2015 роки) і частина агрохолдингів України за цей період змогла виправити ситуацію та усунути повністю або частково власні проблеми. Між тим, даний аспект не зменшує наявні проблеми з економічною безпекою та конкурентоспроможністю вітчизняних агрохолдингів.

Важливим, у цьому контексті, буде дослідити та надати компаративну характеристику методам підвищення економічної безпеки, що їх використовують національні агрохолдинги в межах власної фінансово-господарської діяльності на міжнародних та вітчизняному ринках сільськогосподарської продукції.

Зазначимо, що за основу дослідження методів підвищення економічної безпеки національних агрохолдингів було взято наукову розробку О.В. Сусіденко [26, с. 46]. Таким чином, можна виділити наступні методи: створення системи резервів; моніторинг середовища підприємства; диверсифікація видів діяльності; диверсифікація збуту і постачань; диверсифікація кредитної заборгованості; диверсифікація інвестицій; розподіл відповідальності між учасниками; відмова від ризикових проектів.

Проблеми функціонування агрохолдингів України в умовах розвитку другої хвилі економічної кризи в державі

№	Проблема	Назва агрохолдингу та його клас
1.	Банкрутство	«Sintal» (1 клас), «Loture» (2 клас), «KSG Агро» (2 клас), «Креатив Груп» (3 клас), «Нафком» (4 клас)
2.	Технічне банкрутство	«Мрія» (1 клас), «Агротон» (1 клас)
3.	Закриття бізнесу або його продаж	«Valinor» (1 клас), «Інсеко» (2 клас), «Агрофірма Шахтар» (3 клас)
4.	Скорочення земельного фонду та втрата частини активів	«NCH Capital» (1 клас), «HarvEast» (1 клас), «Приват-Агрохолдинг» (1 клас), «BB Холдинг» (2 клас), «Alpcot Агро» (2 клас), «Trigon Agri» (2 клас), «East Capital Holding» (3 клас), «АгроІнвестГруп» (3 клас), «МК Group» (3 клас), «Герром Інвест Холдинг» (4 клас), «Agricole Укрзернопром» (4 клас).
5	Зниження вартості акцій	«Агродженерейшн» (1 клас), «МХП» (1 клас), «Астарта» (1 клас), «Індустріальна молочна компанія» (1 клас), «Авангард» (2 клас), «Укрпродукт» (3 клас), «Милкиленд» (4 клас)

*- Складено автором на основі джерел: [3].

Створення системи резервів передбачає формування, переважно матеріальних, у тому числі фінансових резервів для усунення та подолання негативних явищ у фінансово-господарській діяльності суб'єктів господарювання. Ключовою перевагою методу є значні можливості щодо боротьби з кризовими явищами у фінансово-господарській діяльності бізнес – одиниці. Головним недоліком є відволікання значної кількості ресурсів, і як наслідок, зменшення доходності та прибутковості суб'єктів господарювання.

Моніторинг середовища підприємства направлений на виявлення та локалізацію кризових явищ у його фінансово-господарській діяльності. Основною перевагою методу є можливість швидкої реакції на проблеми підприємства, і, як наслідок, зменшення витрат ресурсів на їх усунення. Ключовим недоліком є складність побудови ефективної системи моніторингу.

Диверсифікація видів діяльності передбачає зменшення ризиків за рахунок отримання доходів та прибутків від не характерних для підприємства видів діяльності. Головною перевагою методу є підвищення стійкості суб'єкта господарювання, а недоліком – складність та затратність реалізації методу.

Диверсифікація збуту і поставчань направлена на підвищення стабільності підприємства через відкриття нових ринків та залучення нових покупців. Основною перевагою методу є підвищення стійкості суб'єкта господарювання, а недоліком – складність та затратність реалізації методу.

Диверсифікація кредитної заборгованості передбачає зменшення ринкової влади кредиторів над підприємством. Ключовою перевагою методу є можливість управляти розмірами, строками та вартістю надходження кредитних ресурсів на підприємство, а недоліком – висока ймовірність помилки та залежність від кон'юнктури ринків позикових капіталів.

Диверсифікація інвестицій дозволяє отримати додаткові можливості для розвитку. Головною перевагою методу є можливість управляти розмірами і строками надходження інвестиційних ресурсів на підприємство, а недоліком – висока ймовірність помилки та залежність від кон'юнктури фінансових ринків.

Розподіл відповідальності між учасниками передбачає передачу частини ризиків фінансово-господарської діяльності контрагентам підприємства. Основною перевагою

методу є зниження ймовірності понесення збитків та недоотримання доходів (прибутку) суб'єктом господарювання, а недоліком – висока його вартість.

Відмова від ризикових проектів дозволяє підприємству управляти ризиками у власній фінансово-господарській діяльності. Ключовою перевагою тут є зменшення ризиків, а недоліком – недоотримання доходів (прибутку).

Дослідження фінансово-господарської діяльності вітчизняних агрохолдингів дозволяє стверджувати, що вони надають перевагу диверсифікації збуту і постачань, розподілу відповідальності між учасниками та відмові від ризикових проектів, що є недостатнім у сучасних умовах функціонування світової та національної економік та потребує оптимізації на основі наукових розробок.

Література:

1. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності у 2011 – 2015 роках. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Земельний фонд агрохолдингів України. Український клуб аграрного бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucab.ua/ua/lobiyuvannya/analitika>.
3. Найбільші агрохолдинги України. 2016 рік. Український клуб аграрного бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucab.ua/ua/lobiyuvannya/analitika>.
4. Ведение аграрного бизнеса в Украине. 2016 год. Ассоциация украинского клуба аграрного бизнеса. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucab.ua/ua/lobiyuvannya/analitika>.
5. Сусіденко О. В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства: дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.04 / Олексій Валентинович Сусіденко. – Хмельницький, 2015. – 220 с.

Драч О.В.

ст. гр. МЕ-15,

Глевацька Н.М.,

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки,

менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

За прогнозами ООН до 2050 року чисельність населення на нашій планеті досягне 9 мільярдів осіб, а потреби у харчових продуктах зростуть вдвічі [1]. Дане передбачення дає Україні впевненість, що сільське господарство ще довгий час буде актуальною галуззю, одним з перспективних напрямків розвитку економіки нашої держави.

Разом з цим сільське господарство України потребує значного осучаснення, впровадження інновацій. За різними оцінками частка впровадження високих технологій в агросекторі становить 5-10% на підприємствах нашої держави або 10-12% від показників світових лідерів [2].

Згідно [3] основними причинами, які спричинили відставання України є:

- зайва консервативність, закритість до інновацій вітчизняних фермерів;
- нестабільна економіка – політична ситуація в країні;
- відсутність дієвої програми підтримки національного виробника державою.

В агросекторі України найбільш розповсюдженими є такі інновації:

- використання дронів на полях, що здатні сканувати ґрунт, контролювати врожайність весь сезон. Користуватися такими дронами можна і вітчизняного виробництва. Українські екземпляри є одними з найпотужніших та експортуються за кордон;

- лабораторні дослідження ґрунту для отримання інформації про біохімічний склад. Це дозволяє контролювати вміст добрив та хімічних елементів, що призводить до зменшення витрат та підвищення врожайності;

- використання систем точного землеробства. Використання супутникових навігаційних систем для точного визначення географічних координат окремих ділянок поля, визначення дозованого внесення технологічних матеріалів: насіння, мінеральних добрив та засобів захисту. Основне завдання системи точного землеробства - покращення використання генетичного потенціалу рослин, раціональної експлуатації техніки. До таких систем можна віднести Global Positioning System (GPS), "Rapid Eye", CORINE Land Cover (Coordination of Information on the Environment). Також в УААН розроблено концепцію науково-технічної програми "Моніторинг агроресурсів та прогнозування їх стану з використанням даних дистанційного зондування "Агрокосмос", виконання якої стане сприяє координації космічних науковотехнічних робіт в аграрній сфері та створення державної інформаційної системи моніторингу ресурсів [4; 5];

- використання датчиків для моніторингу повітря та ґрунту. Це дає можливість слідкувати за станом господарства в реальному часі та вчасно реагувати на відхилення, негативні явища та чинники;

- застосування сучасних технологій мінімального обробітку ґрунту й точного землеробства, а саме: 1. "Mini-till", яка передбачає мінімізацію технікотехнологічного впливу на ґрунт під час його обробітку, що підвищує економічну ефективність й екологічність процесу вирощування сільськогосподарських культур за рахунок зниження погодно-кліматичного впливу, суттєвого зменшення рівня витрат палива, добрив, засобів захисту рослин, скорочення використання сільськогосподарської техніки, зростання врожайності, оптимізації сівозмін, покращення стану природного середовища тощо [6]. 2. "No-till" або "Zero-till" (технологія нульового обробітку) як спосіб обробітку ґрунту, що не пропонує механічних рішень для усунення ущільнень на глибині 30–35 см. Вона є ідеальною системою обробітку ґрунту для захисту поверхні від ерозії [7]. 3. "Strip-till" (смуговий обробіток ґрунту) – це система раціонального природокористування, за якої відбувається мінімальна обробка ґрунту. Вона поєднує в собі переваги звичайної обробки ґрунту, такі як просушку ґрунту і прогрів, із можливістю їх захисту при ріллі завдяки тому, що зачіпається лише та ділянка ґрунту, в яку закладається рядок насіння. Також ця технологія дає змогу успішно проводити підкорінне підживлення рослин із застосуванням як натуральних, так і органічних добрив при використанні відповідної техніки [8];

- створення умов для стабільного управління станом ґрунтів. У цьому аспекті провідна роль належить зрошенню та осушенню земель, використання яких мінімізують залежність сільськогосподарського виробництва від умов природного вологозабезпечення. Нині існує п'ять типів систем мікрозрошення, а саме: канално-міжрядні, кругові, краплинні, барабанні та лінійні [4].

Ці та інші нововведення допоможуть конкурувати Україні на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції та крокувати в ногу з часом в питаннях розвитку в агросекторі.

Наукові дослідження потребують щорічного масштабного фінансування і всебічної державної підтримки, оскільки від цього залежить науковий рівень та якість

новацій, що надзвичайно важливо в умовах поширення на українському ринку науково-технічної продукції конкурентоспроможних іноземних техніки й технологій, які за своїми техніко-економічними параметрами не поступаються, а часом і перевершують вітчизняні аналоги. Особливо це стосується імпорту сільськогосподарської техніки, насіння іноземних сортів культур рослин і засобів захисту рослин. Фінансова підтримка інноваційної діяльності необхідна також на інших етапах інноваційного процесу, оскільки стимулювання впровадження має забезпечити попит на вітчизняні наукові розробки [9].

Розвиток інноваційної діяльності в сільському господарстві України – важливий напрям по нарощуванню конкурентних переваг, оскільки аграрна галузь економічно розвинутих країн поступово перетворюється в наукомістку галузь виробництва.

Література:

1. «Система точного землеробства». Посібник. Циганенко М.О. – Х.: ХНТУСГ, 2015. – 80 с.
2. AGROREVIEW: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agroreview.com/ru/news/nykalnyj-ukraynskyj-dron-mozhet-osmotret-100-ha-polya-za-chas>
3. Dron Geek: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drongeek.ru/novichkam/chto-takoe-dron>.
4. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки : [монографія] / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдован, Б. Й. Пасхавер та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2012. – 496 с.
5. Крачок Л. І. Новітні технології в сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження / Л. І. Крачок // Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2013. – № 3.
6. Отвальний плуг, Mini-Till, No-Till. Плюсы и минусы трех технологий – какая технология перспективней? [Электронный ресурс] // Журнал "Зерно". – Режим доступа: <http://agro.upes.ua/articles/detail.php?ID=7507>.
7. Петров В. М. Технічне забезпечення інноваційних технологій у рослинництві / В. М. Петров // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 100.
8. Система нульового обробітку землі [Електронний ресурс] // Вікіпедія : [сайт]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%BC%D0%BB%D1%96>.
9. StudFiles: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5461658/page:3/>

Державне регулювання інноваційного розвитку економіки: вітчизняний та міжнародний досвід

Левченко О. М.

*доктор економічних наук, професор,
проректор з наукової роботи,*

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ

Сучасний стан інноваційного розвитку національної економіки можна оцінити за низкою світових рейтингів. Зокрема, за рейтингом глобального інноваційного індексу у 2017 році Україна посіла 50 місце серед 127 країн світу. Відзначимо, що за значенням Глобального інноваційного індексу у 2017 році (37,62) Україна суттєво відстає від розвинених країн Європи і світу. До п'ятірки лідерів за рівнем Глобального інноваційного індексу увійшли Швейцарія (67,69), Швеція (63,82), Нідерланди (63,36), США (61,40) та Великобританія (60,89). Натомість, нижчий за значення в Україні рівень даного показника зафіксовано у Молдові (36,84), Мексиці (35,79), Вірменії (35,65), Індії (35,47) тощо.

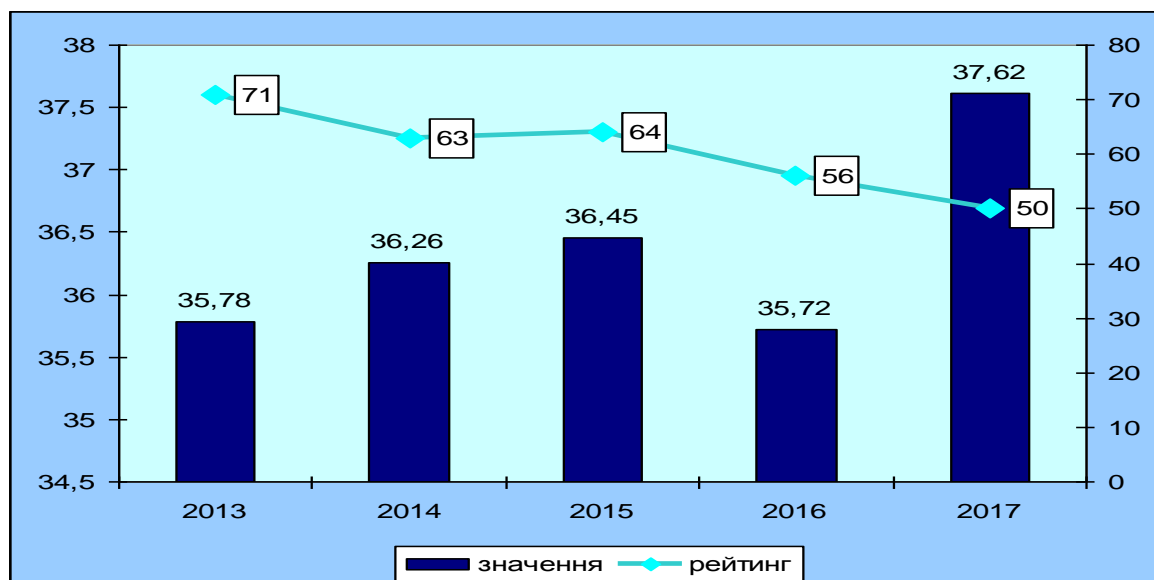

Рис. 1. Динаміка значень глобального інноваційного індексу України (2013-2017 рр.)

Щодо рейтингових позицій України за індексом глобальної конкурентоспроможності, упродовж останніх трьох років, мала місце негативна динаміка: 76 місце із 144 країн у 2014/15 рр.; 79 місце із 140 країн у 2015/16 рр. та 85 місце із 138 країн у 2016/17 рр.

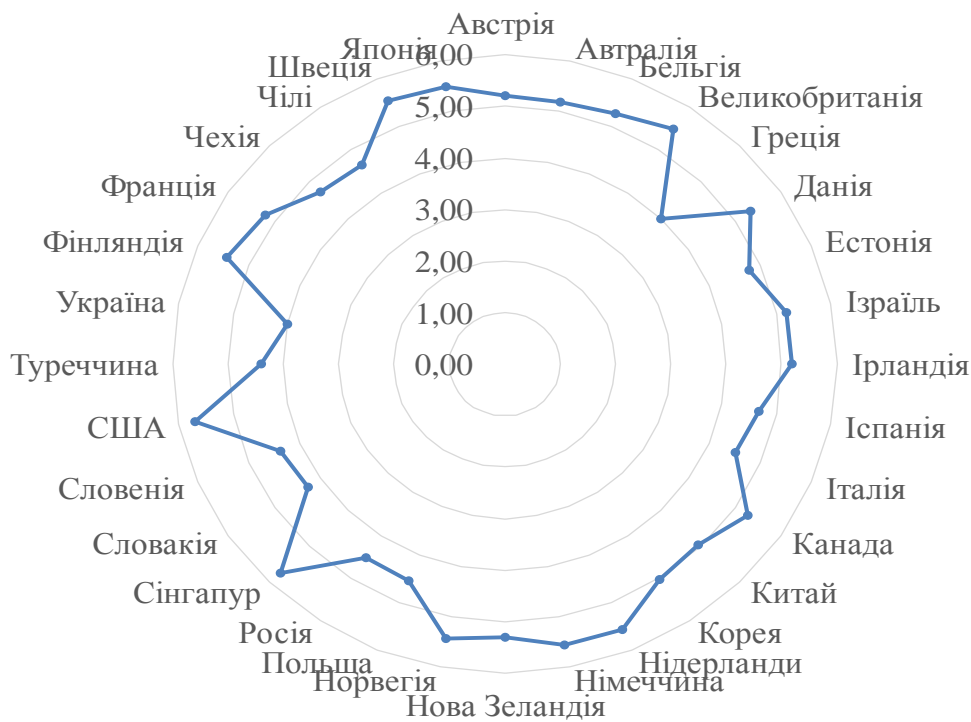

Рис. 2. Індекс глобальної конкурентоспроможності за країнами світу

Одним з найпоширеніших показників, що дозволяє отримати уявлення про відмінності між країнами світу, є індекс людського розвитку. Даний інтегральний індекс визначається на основі трьох видів показників (очікуваної тривалості життя, рівня грамотності населення та рівня життя, що визначається як Валовий національний дохід на одну особу за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США) і розраховується, починаючи з 1990 року.

У 2015 році Україна посіла 84 місце серед 188 країн світу за Індексом людського розвитку зі значенням показника 0,743 (рис. 1), межуючи з такими країнами, як Вірменія (0,743), Йорданія (0,741), Перу (0,740), Тайланд (0,740).

Динаміка зміни індексу людського розвитку за 25 років дозволяє констатувати, що Україна, маючи на старті у 1990 році приблизно однакові значення, наприклад, із сусідньою Польщею або ж Сінгапуром (0,706, 0,712 та 0,718, відповідно), характеризується зростанням індексу лише на 5%, тоді як у Польщі у 2015 році порівняно з 1990 роком відбулося зростання на 20%, в країні-лідері Норвегії – майже на 12%, в Сінгапурі – майже на 29%. Китай, де значення індексу людського розвитку у 1990 році складало лише 0,499, за 25 років продемонстрував зростання на рівні близько 48% (рис. 3).

Аналізуючи становище України за індексом людського капіталу у 2017 році, відзначимо достатньо високе значення даного показника (71,27). Україна знаходиться на 24 місці серед 130 держав світу, межуючи з Чехією (71,41), Великобританією (71,31), Францією (69,94). найкращі позиції Україна демонструє за рівнем освіченості населення, що зумовило зайняття відповідного місця у загальному рейтингу, однак за низкою показників рейтинг є значно нижчим: якість системи освіти – 51 місце в рейтингу, кількість здобувачів професійно-технічної освіти – 54 місце, різноманітність

навичок випускників – 57 місце, обсяг професійного розвитку персоналу – 89 місце, рівень безробіття у віці 25-54 років – 88 місце тощо.

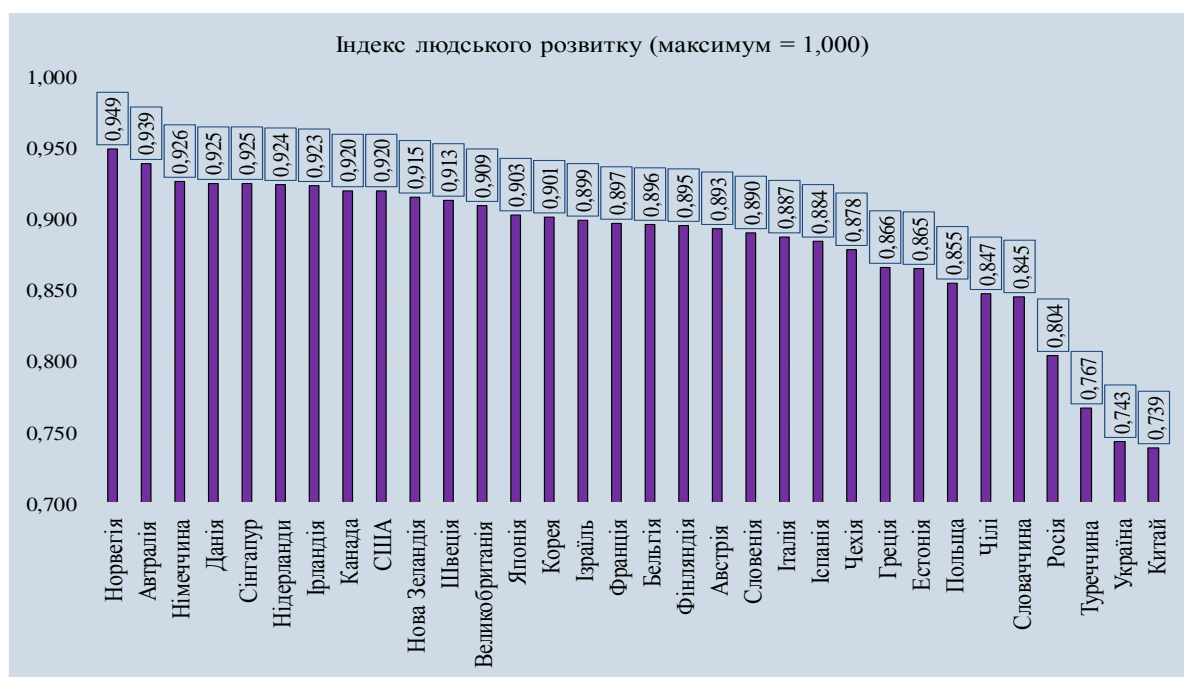

Рис. 2. Рейтинг країн за індексом людського розвитку у 2015 році

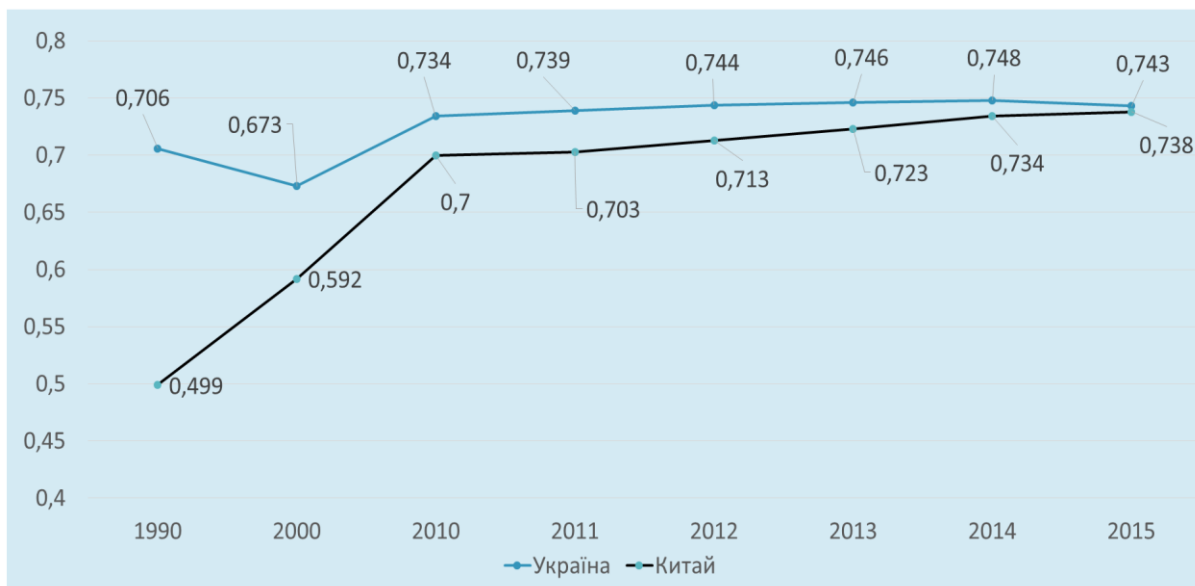

Рис. 3. Динаміка інтегрального індексу людського розвитку в Україні та Китаї у 1990-2015 роках

Тенденції зміни основних показників розвитку економіки України у 2005-2016 роках характеризуються переважно негативною динамікою. Так, обсяг валового внутрішнього продукту на одну особу (в доларах США за паритетом купівельної спроможності (ПКС) 2010 року) у 2015 році був на 1177 дол. нижчим, ніж у 2014 році та на 2486 дол. нижчим, ніж у 2013 році. Незважаючи на зростання

номінального значення середньомісячної заробітної плати в гривневому еквіваленті в останні роки, порівняльний аналіз її розміру в дол. США (за ПКС 2010 року) свідчить про зниження більш, ніж у два рази у 2015 році (192,0 дол. США) порівняно з максимальним значенням за досліджуваний період у 2013 році (408,5 дол. США). Крім того, у 2016 році зафіксовано найвищий рівень безробіття за весь період – 9,3% економічно активного населення. Темпи приросту промислової продукції у 2012-2015 роках характеризувалися від'ємними значеннями, а найбільший спад відбувся у 2013 році (-13,0% до попереднього року). Незначне покращення мало місце у 2016 році, коли темп приросту промислової продукції склав +2,8% до попереднього року. Прискореними темпами відбувається інфляція в країні, що призводить до постійного зростання рівня споживчих цін (максимальне збільшення мало місце у 2015 році – на 48,7% до попереднього року). На цьому тлі доволі низькою залишається інноваційна активність підприємств промисловості (18,9% у 2016 році), яка, незважаючи на її повільне зростання у 2015-2016 роках, залишається на рівні, недостатньому для забезпечення прискореного економічного розвитку національної економіки на інноваційних засадах.

Підсумовуючи позиції України у різних світових рейтингах, відзначимо, що майже єдиною конкурентною перевагою держави на даний час все ще залишається високий рівень освітньої підготовки населення. Водночас, негативними тенденціями характеризуються соціально-економічні та інституційні передумови розвитку людських ресурсів: політична нестабільність, низький рівень доходів, відсутність належної інноваційної інфраструктури, нерозвиненість фінансових та інших ринків.

Планування розвитку національної економіки у довгостроковій перспективі має враховувати найбільш імовірні зміни у всіх сферах економіки і життя суспільства, зокрема, перспективи все більшої експансії цифрових технологій, штучного інтелекту, роботизації, автономних транспортних засобів, інтернету речей, 3D-друку.

У сучасних умовах заходи щодо активізації інноваційного розвитку економіки України мають бути спрямовані, з одного боку, на подолання наявних негативних факторів впливу, а з іншого – на використання сучасного стратегічного інструментарію інноваційного розвитку (форсайт-дослідження, брендинг територій, територіальний бенчмаркінг, програмно-цільовий метод, метод сценаріїв та ін.).

До напрямів активізації інноваційного розвитку економіки України слід віднести:

1. Збільшення частки державного фінансування НДДКР до рівня 1,5%.
2. Встановлення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку країни.
3. Формування та розвиток інноваційно-інтегрованих структур (кластерів, венчурних фірм, наукових парків та ін.).
4. Розвиток територіальної та галузевої інноваційної інфраструктури.
5. Налагодження співпраці органів державної влади із освітніми закладами та бізнес-структурами на засадах соціального партнерства.
6. Інтеграція національної та регіональних інноваційних систем до глобалізованого світового економічного простору.
7. Підвищення якості та практичної орієнтованості професійної освіти.
8. Запровадження енергоефективних та ощадливих технологій.
9. Стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу.
10. Використання інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.
11. Сприяння формуванню на базі ЗВО потужних дослідницьких центрів.
12. Підвищення рівня інвестиційної привабливості держави.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Електронний ресурс] / К. Schwab // World Economic Forum, 2016. – 400 p. – Режим доступу: www.weforum.org/gcr.
2. Інноваційний вимір розвитку вищої освіти України: сучасний стан та перспективи : монографія / за заг. ред. О. М. Левченка. – Кіровоград : Ексклюзив-Систем, 2016. – Ч. I. – 580 с.
3. Human Development Report 2016 [Електронний ресурс] / S. Jaha // Canada, 2016. – 286 p. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org>
4. The Global Innovation Index 2017 [Електронний ресурс] / S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch-Vincent // Cornell University, INSEAD, and WIPO, Ithaca, Fontainebleau, and Geneva, 2017. – 433 p. – Режим доступу: www.globalinnovationindex.org.
5. The Human Capital Report 2016 [Електронний ресурс] / World Economic Forum, 2016. – 48 p. – Режим доступу: www.weforum.org.

Chkhaidze I.

*doctor of economic sciences, associate professor
Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia,*

Kintsurashvili S.

*Economics and Business Faculty
Doctoral student of business administration
Batumi Shota Rustaveli State University, Georgia*

REGULATED ROLE OF THE STATE IN IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE POLICY

Innovation, in economy, management science or in other sphere, in general, is a process, which combines various new ideas, that they have influence on society [1, p.7-10; 2,p.82] or it creates “social welfare” under the conditions of modern market economy, the creation of which is stipulated on the one hand for the purpose state “common social welfare” or for the purpose of high level of social life and on the other hand business sector with “individual welfare”, the latter is based on the creation of “personal welfare” and it takes on discount not only to obtain or keep the competitiveness on the market but to gain maximum profit on the basis of creation of “non-contradictory welfare” for the public.

For which, **the research purpose of the work** is not only to study-analyze only the existing **level of innovations** in the country but to show world trends in the direction of innovations. **The objectives, which should be carried out in accordance with the research purpose are:** to evaluate the existing level of innovations in the countries as a strategic element of globalization and the compatibility of innovative strategies with global challenges.

To study-analyze world trends in the direction of innovations has been carried out since 2012 year with annually published Global innovation Index (GII), which can be used to analyze the achievement indicators of long-term growth, productivity and growth of workplaces. To use the Global innovation index with seven components (1. Institutes/institutional arrangements; 2.Human capital and research; 3.Infrastructure; 4.market development level; 5.business development level; 6.Knowledge and production of technology; 7.Creative production) helps and gives advice to the countries what is necessary in order to develop the innovations, to create the necessary conditions/environment.

According the rating of 2016 year, Global innovation index is in the top of the list in Switzerland (Switzerland has already been the leader of rating for 6 months). It`s followed by Sweden, the United Kingdom and Finland.

In response to the world economy forum and “strategy and research”, more than half of the companies named innovation as the first strategic priority and evaluated as one of the most powerful stimulator for globalization. According to the data, published with the innovative development research, in the global market, among the respondents, innovations are given preference by: 45.2 % of the TOP companies, 30.4 % of medium-sized companies and 12 % of the others.

Global challenges, like the world’s other innovator countries strategy, corresponds the innovation strategy of China, because over the years, Chinese companies have been able to pass four main steps (1. Innovation, as a strategic element of globalization; 2 innovative strategy, which agrees global challenges; 3. Balance between the foreign and local innovative operations; 4. To develop long-term innovative opportunities for the development of globalization) of innovative globalization from the “thorough knowledge” to the “innovative economics” in order to create “personal and social welfare”.

In order to create “personal welfare”, Chinese companies will carry out the realization of three types of innovation strategy on foreign market and inside the country (1. Seeker of needs; 2. Market readers; 3. Developers of the technology). On the local market of China, by analyzing the result of the study, it’s established that 29 % of Chinese globalizers shares the strategy of the needs seeker, 23 % follows the strategy of market readers and on the contrary is on the foreign market, 38 % of Chinese globalizers chose the strategy of market reader and only 25 % joined the strategy of needs seeker.

World practice shows that one of the most important basis of involving Chinese companies in the innovative globalization is the innovation, set up by the government since 1990 year till now, which means “exit” policy and foresees the globalization of the capital of Chinese companies, technologies, equipment and globalization of his own skill, that’s why economically it’s second largest country after the united states of America by the favorable political environment, created for the companies by the Chinese government.

It’s difficult even for **Japan –which is named as one of the first innovator country in the world** (in 1990-ies years, when Sony and Nintendo appeared) to keep the positions. In 2007-2015 years, Japan permanently kept the place in the top five of innovative researches with the studies, carried out annually by the WEF, but by 2016 year it had lost this place. Like Chinese government, the relevant governmental policy enacted in **Taiwan** and on the basis of which, in 2014 year, 66.858 dollars award was announced in the country for such innovative ideas, the realization of which will contribute to increase the GDP in the country. **Finland** is also distinguished with financing of innovative projects.

According to the studies, carried out by the World Economic Forum (WEF) annually, Belgium, Austria, Great Britain, Taiwan, Singapore, Denmark, Finland, USA, Germany, Switzerland, Israel were named as the most innovator countries (the criteria, used to compile the innovator countries by WEF are the following: the quality of the produced product, the quantity of the company’s expenditure for studies and development, the level of co-operation between universities and enterprises, number of scientists and engineers and other). By the evaluation of WEF, in the list of innovative countries, leading position has **Belgium**, where selected environment for the innovations is insufficient, what is hindering factor for doing business. **Austria** is distinguished with the investments invested in the studies. However, financial crisis caused the reduction of expenditures. The following countries are distinguished with financial-technological innovations: **Great Britain** (the world’s leading financial-technological companies -Funding Circle and Transferwise – founded in London), **Norway** (state bank and investment company – Innovation Norway – was created in 2004 year), **Taiwan, Singapore** (are distinguished with multiplicity of patents). Among the global innovator countries, **Denmark** is distinguished with the highest rate of renewable energy development (in 2012 year, new innovative strategy was created),

Finland is distinguished by the number of scientists and engineers (in close collaboration between universities and companies); Most innovative technologies are created in the **United States of America**, here is located Silicon Valley, where most technological innovations of the world are created. **Germany** is a technological hub of Europe.

Along with many innovative activity, it should be noted that country is homeland of Soundcloud, **in Switzerland**, in parallel of the development of infrastructure, great attention is paid to the encouragement of talented people. **Israel** is distinguished with the number of technological startups (especially, in the direction of cyber security).

Like the world`s innovator countries, in the modern global conditions, Georgia is also joins the innovation challenges, which can be the basis of 2013-2013 year strategy of the development of our country, as a result of its implementation, by 2030 year, country will have become developed country. Consistent steps have been taken for the realization and the enactment of state policy started with the implementation of government programs. According to the years, on the analysis of the components of global innovative index, it has been determined that, since 2013 year, Georgia`s point (score) was characterized by the growing dynamics in the direction of human capital and research. But, in spite of the positive trend, in the mentioned component, Georgia has low result. Country had a steadily high result in the components of the institutions, with the great variability was distinguished by the market development. Despite of the fact that, in accordance with the data of 2016 year, the point (score) of the component of market development is the highest among other components, the above-mentioned indicator was very low in 2015 year.

Compared with 2015 year, in 2016 year in Global Innovation index, with the direction of innovation development, the indicator of Georgia was improved and it had 64th place in rating among 128 countries, while the above-mentioned country has 73rd place in the mentioned rating. According to the above-mentioned component, the strong sides of Georgia are the following components: business environment (country is on the 6th place with rating) and market development level (country has 7th place in rating), while the weaker sides are: education (country is on the 115th place with rating), research and development (country has 103rd place in rating), investments (country is on the 86th place with rating) and the level of employee`s knowledge (country is on the 91st place with rating).

In 2017 year, in the rating of global innovation index, Georgia came down with four steps compared in 2016 year, or among 127 countries, it was on the 68th place (with 34.4 points), on which, in the strategy, prepared for Georgia by the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), one of the most important place among the identified challenges had a low level of innovations in the country. In the strategy, it`s mentioned that, Georgia is far behind its innovation potential, as due to the low-innovative culture on the level of company, as due to the low development of information technologies and communication infrastructure.

In 2016 year, “Startup Georgia”, founded by the “Partnership Fund” is a part of economic reform of the country and aims to promote the development of startup (startups) business. According to Georgian specialists` evaluation, in Global innovation index, deterioration of the positions is caused not only with the internal processes of the country but with the improvement of the components of innovation in other countries. According to their assessment, this sphere is new for Georgia, let`s consider that it`s just very new and accordingly it faces before many challenges. Our project helps startup to improve the environment, which gives an opportunity many startups and venture capital to come in the country and to develop. It`s reasonable to activate private sector and to strengthen the communication in order to develop the ecosystem of startup and innovations in the country, because innovations are named as a fundamental factor in the activity of company under the conditions of strict competition in global environment. Up to this date, in our country under

the project “Startup Georgia”, in total 85 business is financed in high technological and innovations directions, many of them are already on the market, including, one of the “agropark project” interested foreign investors too.

The mentioned conclusion of Georgian analysts, we can also base it Global Competitiveness Index Indicators. Georgia is on the 67th place in the global competitiveness index in 2017-2018 year of world economic forum, what means that it fall eight places down compared with the previous years.

The important debatable is that rating point (score) of Georgia (4.3 point) of 2016-2017 year, was unchanged in 2015-200016 year, while in 2016-2017 year index -it has 59th place, and in 2015-2016 year index – it has 66th place. In the global competitiveness index indicator, the loss of place by our country is related to the fact that none of the major reform has been carried out in the mentioned period compared with the other country.

So, in the conditions of modern market economy, the role of innovations on the one hand is the most important in the business, because innovation gives an opportunity to the company to gain competitiveness, to create the barriers of entering the market and to take the leading positions quickly on the market. For which, the leading companies don't save time and finance in their own field of private activity, what is the basis of creation of their personal welfare. On the other hand, it clears up that, innovations are important not only for the purpose of gaining the company's profit, but innovations is important for the achievement of economic growth and the introduction of the innovations require to make encouraging measures.

The studies clear up that, for economic development, it's critical such features of the country as they're: the skill of innovation system development; good management skill; political system and openness of the economy. herewith, on the basis of analysis of the international practice, according the explorers` conclusions, for the economic development, from the criteria, at initial stage, it's important the development of innovation system and good management skill. [4.p.1417-1435] the development of innovation system is carried out on the basis of innovation system in successful countries. For Georgia, this fact has a particular importance in connection with Euro integration, because economic growth in Europe, to solve the social problem, to overcome the poverty, employment and eradicate backwardness of the regions, mainly, is provided with pursue of innovation policy [5].

As a result of analyzing the innovation processes in the field of innovation in Georgia and studying the innovation processes in the world, We can conclude, that the attitude towards the innovation policy in Georgia is positive. It was created the prerequisites for the development of innovation policy, the government has taken a number of practical steps towards the innovative development.

References:

1. Kokiauri L., Kokiauri N. Innovations–Tbilisi–2015. Pg.7-10
2. Baratashvili E.,Datashvili V.,Nakaidze G.,Kutatelidze R.,Management of innovations.–Tbilisi 2008.–pg.82.
3. Samadashvili A. Entrepreneurial and Technological Innovation Management,, Tbilisi 2009.
4. Jan Fagerberg and Martin Srholec. National innovation systems, capabilities and economic development. Research Policy, Volume 37, issue 9, October 2008, pages 1417-1435.
5. Shatberashvili O. Innovation processes and effective management of the country: opportunities in the framework of Eastern partnership.–Tbilisi -2010.
6. <http://forbes.ge/blog/221/globaluri-inovaciis-indeqsi-da-saqarTvelo>
7. <https://idfi.ge/ge/georgia-in-innovations-global-index>

Mikeladze E.

PhD in Economics, Professor at Georgian Patriarchate St. Tbel Abuseridze University, Khichauri, Georgia

THE ROLE OF JAPANESE STATE AND STRATEGIC APPROACH OF COMPANIES TO DEVELOP THE ECONOMICS

Review

The government of Japan develops the country according to the existing realities, having the reasonable planning. There is a strong public control imposed on the budget expenditure, public administration management is based on frequent consultations with small, medium and large businessmen. Speaking about the country's planned development the Japanese government meant equal development of its regions; this firstly would support the arrangement of the demographic situation. The government made an effort to place enterprises, cultural centers, educational institutions and state institutions throughout the country. There are a **small number of ministries**; therefore the number of people employed in them is not large too.

The main place in Japanese management belongs to permanent development and advancement. Permanent perfection is considered to be one of the main sources of sustainability of any enterprise. Kaiser begins with the recognition of the problem and, “if it exists, there is enough potential for development.”

One of the most interesting characteristic features of the Japanese enterprises is that it is difficult to distinguish a director, a worker or an engineer from each other, as they all are dressed in the same uniform. The same can be said about their lifestyle, etc. Japanese and American education systems have fundamental differences, namely: in Japan people try to get a job first, and then they are qualified and educated completely.

Employees in Japanese companies are to sing the state anthem of their country at the beginning of every working day.

Keywords: *hardworking skills; traditions; business-reality, export potential; total quality management; business administration; flexible and purposeful policy.*

In the 21st century the governments of European and American countries try to support the leaders of local companies and firms to learn about the peculiarities of Japanese management. The economical and scientific circles of the world do not think anymore that the Japanese success was only a historical contingency, and they explain it as the result of Japanese hardworking skills or fanaticism, economical values or old traditions, people's religious beliefs or ethnic traditions. That is why the answer may be different, for example: well-developed, scientifically approved methods of running are the strategy and tactics of the Japanese management that in its turn, serves to increase labor productivity and export potential. If before the World Word II Japanese production lagged behind the European analogues in quality, the following question can be asked: How was it able to become a superpower in such a short period of time? The answer can be the following: At the expense of total quality management system.

Japan's world recognition in business sphere is unimaginable without proper state business administration, business promotion and elastic and purposeful policy of its management. Business cannot be developed if there is no relevant economic environment in the country.

In addition to different tax benefits and financial incentives, which the Japanese government has been helping the business with for decades, it is important to promote the

implementation of scientific-technical and experimental achievements of the world-wide industry; as a result, these companies started manufacturing innovative products, making it easier for Japanese companies to enter the world market.

The Japanese state has taken a large scale scientific-technical progress in the country at the parliament level. The Prime Minister himself is the head of the most important science and technology board, members of which are the ministers of finance and education, as well as other state institutions.

The Japanese government develops the country according to the existing realities. There is a strong public control on the budget expenditures; state management is based on frequent consultations with scientific circles, small, medium and large businessmen. The Japanese government in the development of the country meant the equal regional development. This firstly supported the arrangement of demographic situation. The government attempted to place enterprises, cultural centers, educational institutions and state institutions throughout the country. **The number of ministries and the employees there is small** in the country. **The Ministry of Foreign Affairs and Industry** is distinguished by its magnitude and financial strength, which emphasizes the importance of foreign industry, or important export function of this sector.

The Ministry of Foreign Affairs and Industry in Japan is a specific and large-scale body of economic control that does not resemble any of the similar institutions of the developed European countries. It is responsible for all the major branches of the Japanese economy and performs the intensive economic activities in foreign countries. This Ministry has created a number of tax benefits for the development of the desired fields of economy. The government also helps companies with cheap credits and benefits, for example: eighty percent of the revenues made by ocean shipping are free of taxes. This encourages the owners to resume their expensive floating devices. The Japanese government itself opened state enterprises or the ones with mixed participation. Also the Ministry External Trade and Industry of Japan and the Government have spent huge energy and finances in order to obtain one-sided advantage over foreign markets. In addition, the home market was protected against foreign goods. With such protective support, the irritated Americans compared the Japanese government to "iceberg". Besides, the monetary policy of the Japanese state was an important instrument in increasing the competitiveness of local production. By the artificial reduction of the national currency rate in the 60-70s, it became easier for Japanese products to invade and establish on foreign markets. Also, the Japanese government supported export-oriented companies in the following manner - if the export of the company exceeded the previous year's exports, then 80% of the value of export was exempted from all taxes.

The Japanese state's assistance to local businesses was impressive. In the 60s, the state and companies took the course of their research and technology to the active development of scientific-technical potential. Educational reform was carried out in the 50s. In all Japanese prefectures, the number of universities and colleges has increased significantly. Total expenditure on Japanese SR and ECT totaled 5246 billion yen (SR for scientific research Experimental and ECT for Constructive Technologies). Also, the Japanese government has created different funds with a huge budget for maintaining local business protective policy and readiness for competitive battles with foreign monopolists.

The restoration of the quality of the Japanese industry was a burden for young administrators. For this period, Japanese business leaders became aware of the social responsibilities they had before the society; it referred to the creation of new conception of development and management of enterprises, which would be widely recognized all over the country. Every healthy deed relied on the healthy idea. A famous Japanese researcher Teruya Naghao denotes: New leaders were obliged to restore the political and social life of the country. Business leaders attempted to save their companies with the help of such people as

Kurrata (“Hitachi” company) and Isidzaka (“Toshiba” company). One of the business-leaders and distinguished theoretician S. Honda denoted that the head of a company should be a person who is able to justify his/her management skills absolutely. An American researcher Judith Nixon in her work “Management of Quality and Total Quality” denotes that “first of all it is necessary to sophisticate and keep the quality, but not to be oriented on the quantity of the produced items; this is our weak point and Japanese business-leaders have managed to use that in favor of their business policy. Japanese business leaders often visited foreign countries in order to obtain some experience to get over the quality issues. They used to invite foreign experts to deliver the lectures on quality management to Japan. The Japanese business leaders invited also the young foreign experts – Edward Damming, Joseph Jurraine, and Phillip Crobse.

Edward Damming, together with other specialists, on the public lectures shares his theory about the supervising methods of producing process using statistic data. The group of experts worked rather productively in Japan and created some special schemes giving the managers the opportunity to make statistic control of quality at all stages of producing process; They also developed the so called “theory of chain reaction”, according to which the expenses may be reduced together with rising up the quality of production and increasing the productivity. In their scientific works the Japanese researchers noted that improving the quality of production is more important than short-term financial success. They were concentrated on quality instead of quantity.

Joseph Jurraine was focused on the following conception: Concentration should be directed to the small problems with vital importance – in particular, 80% of issues in the enterprise are emerged from the 20 % of problems. He also remarked that time must not be saved until the last decision is made.

Phillip Crobse – in his innovative methodology made an accent on the profound prevention of the defect, but no improvement or correction. Crobse always claimed that the defect prevention was much cheaper for the company, than its discovery and improvement.

If the monopolistic unities like “Dzaiibutsis” were old styled and family-clannish inclination before the World War II, the modern “Keirutsis” were characterized with strong dynamic and flexible structures. The similar path was covered by the USA, where the syndicates, cartels and large unities were led by family-clannish mafia.

Accordingly, Japanese management is featured by specific management technology, in particular: they think only about export, get acquainted with the specific demands of consumers, try to localize producing spaces. At the same time, they follow the principle: “When in Rome, do as the Romans do”. Exactly such approach brought them great success in every direction of economics.

The Japanese companies usually use “Just-in-time” principle, that means providing the production process with all necessary details in the needed period of time and in the relevant amount. “Just-in-time method considers the storehouses as the source of losses for production. They tend to produce optimal number of semi-manufactured articles instead of overdemand producing and keeping in the storehouses. Over planned producing causes losses and extra expenses on the producing sites. In Lin management the term “Ghemba” means “the real place”, where all the problems can be evidently revealed and solved in the shortest period of time. Managers are obliged to visit the sites and study all the arisen issues, find the ways of solving them, search for all necessary information, get from the “GenchiGenbutsu”, that means “go and see”

Shingo explains that it is impossible to work without arising any issues, but the principle of “Poka-Yoke” should be implemented properly in order to get rid of the problems fast and in time. There are five fundamental Why? -principles of the Japanese management:

-My car does not start:

1. Why? – The battery is discharged;
2. Why? – The mechanism does not work;
3. Why? – The belt is torn;
4. Why? – The mechanism has never been changed;
5. Why? – I have never repaired the car periodically.

In general, the Why? Questions can be continued endlessly, but to find the key of the problem five questions are enough. The methodology of five Whys is the fundamental of the management of Toyota company as well as Five S, that means methodology of working place. This name is made according to first letters of five Japanese words: Seiri-Sorting; Seiton-Setting; Seiso-Cleaning; Seicetsu-Standardizing; Sitsuke-Self-Discipline

- a) Seiri – means to keep all the unnecessary things, tools and parts in the storehouses with proper sorting and card indexes;
- b) Seiton – By this time all the things have their proper place. Each place, where these things are put, is labeled. The appropriate tools or parts should be convenient to take as well as they should be stored near the working place they are usually used in;
- c) Seiso – working place should be tidy, clean and neat, after each shift everything is tidied up and cleaned, the tools are put away. Order should be everyday standard, but not an exception;
- d) Seiketsu – working procedures should be clear, obvious and standardized for everybody. The given work should be done under the common rule. Each worker should be able to do the same work with the same tools;
- e) Sitsuke – all the existing, accepted and approved standards are implemented with this method.

In his lectures Professor Otsubo develops the following ideas:

1. Good relationships are important for good business. Confidence is more than any contracts, receipts or juridical agreements. True, it takes time and patience to gain confidence, but no less time is spent on legal agreements;
2. Everyone should learn how to obtain the necessary information and know-how;
3. Stable and elastic relationships are needed, especially with clients, employees and investors;
4. Do not be separated from your employees and your clients, be among them.

The characteristics feature for Japanese is that it is hard for everyone to distinguish an engineer or a director from the ordinary worker of the enterprise. They are dressed in the same uniform. The same is true of lifestyle, etc.

There are fundamental differences in the Japanese and American education system, in particular: In Japan, first they get a job and then take care of their education and specialization.

There are two theories of Japanese management development:

The first, which gives little importance to the influence of Japanese culture and traditions on management development and develops the idea that it was due to the new methods of American management influencing on the development of Japanese companies management techniques;

According to the second theory the role of influencing on Japanese culture and history has a great importance.

Japanese companies are permanently implementing two rules of recruiting staff:

- 1) Permanent employment, offered to top managers, mechanics, technicians and other professionals;
- 2) Short-term contracts for one-to-three-year for blue-haired employees.

For the Japanese entrepreneurs the term “Kaizen” means the constant improvement of the labor conditions in enterprise, producing methods, achievements of inventors and scientific researches. Practical introduction of Kaizen term in the company means the implementation of the following activity cycles:

- a) Provision of all operations and activities of standardization in the enterprise;
- b) Provision of contemporary or quantitative measurement of standardized operations;
- c) Timely change of standards already adopted on demand;
- d) Implementing innovations in order to improve productivity;
- e) Introduction of new improved operations and standardization;
- f) Repetition this cycle again and so on.

This cycle is called a Damming cycle in the USA.

Five main elements of the Kaizen methodology are:

1. Teamwork and dress for all employees;
2. Personal discipline and willingness to change for better;
3. Improved morale and best communication in the company;
4. Quality circles;
5. New innovative suggestions.

Kaizen's managing philosophy, logistics new type of self-producing in the Toyota enterprise was founded in 1948-1975 by Taichi Ono, Shingeo Shingo, Eiji Toyoda. This system is also called a just-in-time production.

For example, the following principles are based on the Japanese Toyota production system:

- Long-term perspective and approaches creating the basis for achieving the goals – decision for long-term achievement takeovers the desire of short-term perspective;
- Constant improvement of business operations -Constant innovations and evolution, correct actions always give results;
- Respect for employees, high moral climate, creation of common confidence, mutual understanding and comprehension environment;
- View and analyze problems and facts on site The first and most important priority is given to the quality
- Team work, maximization of personality perfection, continuous increase of professional and collective skills.

The main place in Japanese management is permanent development and improvement. Permanent perfection is considered one of the main sources of sustainability of the enterprise .Kaizen begins with the recognition of the problem and, “if it exists, there is enough potential for development.” In his research KodoYokozava notes that two important factors stipulate the successful transfer of Kaizen's: 1) organizational structure; 2) Organizational Culture.

Japan's economic miracle- This word about Japan is may be heard by everyone, including those who do not have any connection with the economy. But how do the majority of people explain this success in Japan?They say: "The Japanese are good because they work a lot." But this is a very sweeping and primitive explanation.

After World War II, Japan's economic infrastructure was totally ruined and almost all the towns were destroyed - and what?Japan's economy has shown steady growth trends in the 60s of the last century, and in the late 1970s-in American business circles, the alarm signal was given because of Japan's growing economy. By the end of the 80s, Japan was just behind the US economy.The development of Japan's economy has been stipulated by various factors, namely:

- 1) Such an increase in the economy would be impossible if every working day for every Japanese worker in bigger or smaller companies were not fortified by the belief in a stable future. This is due to the particular public belief.The fifth of the revenue the workers keep in the bank.This is the very strong leverage of the Japanese economy development in the hands of the government;

2) Classical economic management cornerstone of Japan is the team-working principle. The working groups were a feature of group integration and they still exist in Japan; it means that this is actually a big family.

3) In Japan almost all companies and enterprises are using so-called "Vital Employment Practice". The young men who are already in the enterprise, train and develop, and these people work until the retirement age, he knows that he will never lose his job. The belief in a stable future leads to a sense of gratitude towards his company.

4) "Vital employment" - added family relationship reveals paternalism - the relationship in which the government provides the need for citizens and in return the employers have the right to dictate their rules of conduct. In addition, they also offer other benefits, which suggest a variety of low-cost loans and grants. That has already become their national tradition. The head of the office is obliged to keep an eye on and help the low-ranking person. That's how career growth, experience and strong connections between generations and the economy are created.

5) Management cornerstone of Japan is represented by total control over the products produced, all stages of producing, as the labor group is the same as "family", if one employer makes mistakes and produces defect production, all members of the group is responsible for this, so every employee works as well as possible and considers himself as the only person responsible for his work.

6) It is interesting to know how typical Japanese enterprise is organized. This is actually a three-stage pyramid-like structure where the low-ranked workers are in the fundament, on the second stage there is the average level of governance, which consists of three groups: heads of departments, heads of sectors and staff, on the third stage there is the highest administrative body. Japanese economists are considered as the most mobile and less bureaucrats.

7) The long-term economic strategy, which is constantly following the Japanese government, is based on the economical use of energy resources, high level of competitiveness and the Japanese inner demands to recognize the scientific-technical progress.

In Japanese companies, the spirit of teamwork and collective work is preserved, which does not violate the harmony of relationships in terms of any changes, even though these changes come from the lower rank of employees. Such attitude is the basis of teamwork, in this case it is not only a specific person but also the whole collective is responsible for the failure of the project.

In Japanese enterprises, young people are invited directly from school, college and universities. They not only pay attention to their special knowledge but also their personal dignity, hardworking skills in labor and learning, loyalty, morality, and try to grow them as professionals and company members in the firm.

Japanese companies make great investments in teaching and training the employees. In practice, they use horizontal and vertical rotations and allow staff to develop skills.

Japanese companies do their best to ensure that the core of the staff is guaranteed to have a permanent job until retirement age (55 years). During the economic decline, companies are releasing seasonal workers, part-time staff, while the main staff is transferred to the country's outlying districts and branches.

President of the Fuji Company Ietaro Kobaya says that he and his managers have been studying in the United States for years how to implement long-term strategic planning in the company.

Japanese researcher Hadeek Yoshihara's work "Study on Japanese Management Methods in Foreign Countries" was based on the survey of top managers and firm leaders in

20 companies of automobile and household electronics manufacturing. The study identified six characteristics of Japanese enterprise management:

1. **Japanese managers pay much attention to the fact that no matter what the economic crisis may be, even the dismissal of employees be avoided.** Japanese high echelons management believes that stability of the workforce improves all the indicators of the company, strengthens the sense of corporate unity, promotes trust and good relations between managers and personnel. Stability and the guarantee of employment have a primary importance for employees. Their slogan is the following: “We will not allow any dismiss in the country during the economic crisis”;

2. **Head staff constantly present side by side with employees at the enterprise district.** Matsusita’s representative says: “We are not interested in getting managers to sit in the cabinet and wearing ties, we’re not getting this type of people because we do not need them”. Also HydiqueYosikhara emphasizes that “Japanese companies do not need such managers who do not like to be in the production area”. Controlling management room in Toyota Company is always full of managers and engineers, as soon as the work fails, they immediately go to the certain site to eliminate the problem. Such operative and team work promotes innovative proposals and inventions.

3. **Information publicity in company and respect for moral values.** Different types of meetings and systematical informing the employees makes an impression that the service personnel’s opinion is taken into consideration and respected. The meetings are more important for the company’s structural interactions;

4. **Management, based on quick exchange of information.** A great importance is given to the timely and thorough collection of all data for the improvement and perfection of production process. The rapid response system allows the company to correct deficits in time and take appropriate measures. Another important factor in collecting data system is monthly accounting reporting;

5. **Management is focused on quality.** The main focus is to collect all the data about the product, which relates to the quality. The representative of SANYO ELECTRONICS says: I do not worry about increasing labor productivity at my site, because our enterprise system is arranged so that productivity is automatically rising, on the other hand our forces are directed not to release defective goods”.

6. **Perfect cleanliness and order.** HydekiYosakhara notes that “the detailed analysis of the Japanese management system of foreign branches clears up that these methods of management are not something unusual and unheard”. Japanese methods of management separately are not “unusual novelty, but good managers make their methodological, measurable, targeted, and operative turns to produce the results that are so successful in Japanese enterprises.” Cleanliness and order in the production areas and warehouses creates a positive environment where the management of the collective is increased, the responsibility of the employee and the workforce is high.

There is an ordinary worker at the Japanese economic miracle center. A Japanese worker, an engineer, or an executive is known as a “biorobots” in the world. They really work selflessly for 6 days a week, and their vacation is only 7 days a year. Beyond their inhumane force, the great love of the motherland and nationality nation is hidden. Japanese people, with their “feudal psychology”, are similar to us. Labor and hard work is the prayer for the motherland, and care for the strength of the country. They are devoid of cold pragmatism which is natural for Anglo-Saxon race.

Conclusion

The government of Japan develops the country according to the existing realities. There is a strong public control imposed on the budget expenditure. Public administration management is based on frequent consultations with small, medium and large

businessmen. The Japanese government is oriented on the equal development of its regions; this firstly would support the arrangement of the demographic situation.

Japanese management is characterized with specific technology of management, particularly they mostly think about export. They get acquainted with specific requirements of customers, try to localize enterprises. They follow the principle: "In Rome do as the Romans do". Such kind of activity made the country successful in all directions of economy and social life.

If the production in Japan was behind the European ones in quality before the World War II, an interesting question should be answered: How could they manage to become a super state in such a short period of time? There is only one reply: at the expense of total quality management system.

In Japanese companies, the spirit of team and collective work is maintained, which does not disturb the harmony of relationships even if the change comes from lower echelon of employees. Such attitude is the basis of team work; in this case it is not only a particular person but the entire collective is guilty if the project fails.

Literature:

1. Kutateladze G.; [Japanese Management and its Theoretical-empirical Possibility in Georgia] Georgian Patriarchate St. Andrew Apostle Georgian University, Tbilisi, 5015
2. Gugeshashvili M. [Staff Management in Japan], Tbilisi, 2004
3. Iashvili I., [Labor and Labor Relationship in Japan], journal "Social Economy", 2010 №5
4. Kravtsov I., [Japanese Government as a Manager] journal "Economics" 1993, №8-9
5. Meskhia i., [Japan and Japanese Management] journal "Economics" 1992, Volume 1.
6. Kupunia G., [National Features of Japanese Management], journal "Economics" 1992 №8-9
7. Kupunia G., [Social Orientation of Japanese Management] journal "Economics" 1992 №5-6
8. Keshelashvili G., [Management Quality and its Influence on Company's Success] journal "Economics and Business" 2009 №3
9. Arskaya L.P., ["Open Economy" and Working Class] Moscow, 1972
10. Millner B.Z., [Japanese Paradox] Moscow, Publish House "Misl", 1985
11. Japan, Modern Monopoly Capitalism, Moscow
12. Watanabe T., Recent Trends in Japanese Human Resource Management: The Introduction of a System of Individual and Independent Career Choice, *Asian Business & Management*, 2002, 2(1). 200
13. Tsutsui W. M., *Manufacturing ideology: Scientific Management in Twentieth Century*, Japan, Princeton University Press, 1988.
14. Itagaki H., *Japanese Multinational Enterprises: The Paradox of High Efficiency and Low Profitability*, *Asian Business and Management*, 2002, 1(1).

Makharadze N.
Doctor of Economics,
Assistant Professor of Batumi Shota Rustaveli State University
Georgia

CALCUANION METHOD OF THE COMPETITIVENESS POLYGON

In order to improve innovative activities in modern conditions, the majority of enterprises will have to conduct complex marketing studies on the market, which will help companies to effectively evaluate and use competitive advantages. In order to comply with the competitiveness of goods, it is important to have a competitive level scale and polygon that can be implemented and used by marketers in practice not only for the purpose of assessing the competitiveness of the goods but also the region and the country.

Having taken this factor into consideration, the research presents the following:

- Parameters determined for determining stuff innovation for the assessment of innovative activity of the industries: quality, level of the novelty, external condition and area of distribution;
- Experts assessments for calculation of innovative parameters and their definitions;
- The scale elaborated for assessment level of competitiveness on the basis of innovative parameters with the interval: 1 - 10 ($1 \leq i_n \leq 10$) and are classified three levels of competitiveness;
- New model for determining competitiveness of the stuff and industries – a polygon of competitiveness – which involves three levels according to definitions of the innovative parameters.

When applying new technologies, the manufacturer must know exactly which novelty parameters in the goods should be determined for achieving success on the market. That is why it is important for the marketing assessment of the innovative activities of enterprises to determine the innovation parameters that should be taken into consideration by the manufacturers in the process of introduction and development of new goods. Despite the many methods of determining competitiveness in the marketing research system, I think it is practical for marketers to use the innovation parameters. When building a model of competitiveness polygon, we used an expert method. Because the expert method allows to quickly assess the problem, using the experience of professionals and the level of qualifications, as the researchers' opinion allows us to get comparative and sometimes the only possible information on the study object.

Expert methods of research are focused on the specific number of professional specialists. The research revealed that key reasons for most of the enterprises were backward technologies and equipment, and it was necessary to restructure them in order to find the way out of the crisis.

The main problem of the expert method is the selection of experts. In the determination of innovative parameters the experts were selected by the formation of leading scientists, specialists and production heads of the Autonomous Republic of Adjara (total of ten). An individual expert survey was conducted with an expert group, which represented the expert's individual work independently from other members of the expert group. Within the formation of such a group we may use an interview with experts, analytical card (card) or survey.

The regional enterprises are divided into three groups: the enterprises, which used and introduced the new technologies; the enterprises, which made significant changes to the technologies, the enterprises, which have not made any kind of technological changes (though retain ability of functioning).

The consideration emphasizes on the fact that for determining the level of competitiveness on the basis of the innovative parameters an entrepreneur, when introducing new technologies should have a formulated knowledge - to which parameters of novelty to pay attention in the production. For this reason, it is advisable to determine the parameters of innovation.

An individual survey was conducted on the basis of a personal survey. In addition, the experts worked on the job group independently from other members of the expert group. The board of experts graded on the basis of a ten point system the preliminarily selected parameters for determining innovation in the production: **quality of production, level of novelty in the production, appearance of the product (package, design), cost of the production, advertisement and selling of the production (See the table1).**

Table 1

Results of evaluation innovative parameters

#	Innova tive	Experts										Total	Average
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1.	Quality of production X1	10	10	9,5	10	10	10	8	10	9	10	96,5	9,65
2.	Level of novelty X2	10	0	9	10	5	6	5	10	10	10	75	7,5
3.	appearance X3	8	10	8	10	8	8	1,5	10	10	8	81,5	8,15
4	Cost X4	8	10	10	5	10	9	4	10	8	8	82	8,2
5.	Advertisement X5	5	10	9,5	8	9	7	2	10	10	5	75,5	7,5
6.	Selling of the production X6	5	8	8	7	6	6	2	10	8	4	64	6,4
Total		46	48	54	50	48	46	22,5	60	55	45	474,5	

We used the formula to calculate the weight of the given parameters: [4. p. 311] :

$$a_i = \frac{\sum_{j=1}^m (P_{ij} / P_{cj})}{m}$$

In which a_i – is a parameter weight, i – is a number of the parameter; j – is a number of the expert; m – quantity of experts in the group; P_{ij} – points given by the j expert on parameter i ; P_{cj} - total number of points parameters assigned by j experts to the parameter.

From the results obtained, the indicator of weight of production of goods was equal to 0,214; The next parameter can be considered the price of the goods which weight indicator is equal to 0,174 ($a_4 = 0,174$); At the third stage An innovative parameter is the appearance of the product, which weight indicator is equal to 0,166 ($a_3 = 0,166$); The fourth innovative parameter is the level of novelty in the commodity, which weight is 0.161 ($a_2 = 0,161$) respectively; The coefficient of the advertising weight equals to 0,154 and weight of the production distribution area equals to 0, 131.

The final calculations show that among the most weighted innovative parameters, the quality of manufacturing of goods is 7,8; The next parameter is the novelty level weight - 7,0; The weight of the price of goods is equal to 6,4; The weight of appearance of the product (decoration, design) is 6.0, the weights the ad and distribution of goods in accordance are 5,4 and 3,4.

According to the innovative parameters (In) obtained as a result of research, we have developed a product range of competitiveness, which is characterized by interval between 1 and 10 ($1 \leq in \leq 10$).

- ✓ With a low competitive, innovative option from 1 to 4 points;
- ✓ Average competitive, with innovative option to 4 to 7 points;
- ✓ Highly competitive, with innovative option to 7 to 10 points (World analogue parameter);

Innovative parameters do not require a lower level of competitiveness in the demand market. The innovative parameters of the product use the average level of competitiveness on the domestic market and the innovative parameters of the product can be considered as the

world's best commodity analog, which can satisfy the foreign market requirements. According to the innovative parameters, the level of competitiveness of the product and the method of its development makes it possible to build a model through the above innovative parameters, namely:

According to innovative parameters, the model of the product competitiveness polygon will adopt such a look (see Figure 1), which is based on the parameters of innovative parameters and consist of three levels:

- **I level** - with low innovative parameter value from 1 to 4 points; The main innovative parameters of the first level include: the area of distribution of goods.
- **II level** – with the average innovative parameter is 4 to 7 points. The main innovative parameters of the second level include: advertising; Price; The appearance of the product.
- **III level** - with the value of high innovative parameters from 7 to 10 points. The main innovative parameters of the third level include the quality of manufacturing of goods and the level of novelty in the products.

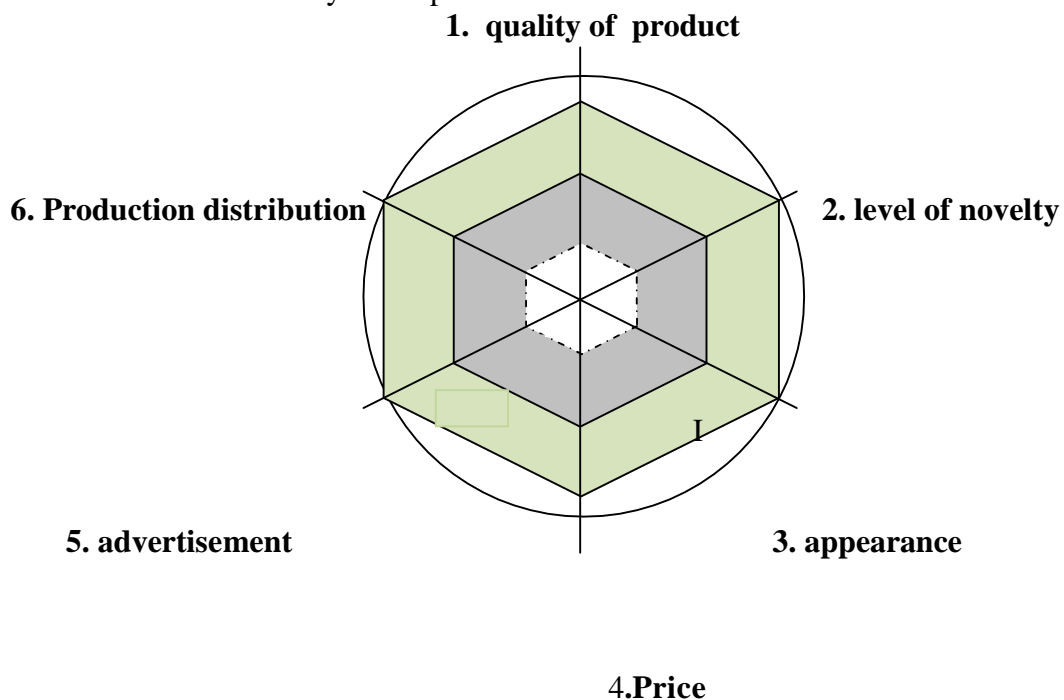

Figure 1. The competitiveness polygon model

Competitiveness polygon can be used to evaluate the competitiveness of the goods according to which the main directions of the introduction and implementation of new goods can be determined, which in turn leads to success of the companies in the competition in the market. Competitiveness polygon gives an opportunity to evaluate not only goods but also the competitiveness of enterprises.

References:

1. Makharadze N., Todua N., Baratashvili E. (2004). Estimating competitiveness of enterprises according to innovative parameters. Journal. Economics. Tbilisi #3, p. 176-181.
2. Kotler P, Armstrong G. (2008). Principles of Marketing. 12Ch.
3. Roger A. Kerin, Robert A. Peterson. (2007). Strategic Marketing Problems. 11Ch.
4. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг. М., ЗАО «Бизнес-школа «Энтел-Синтез», 2000. С. 311-314.

Герасименко О. О.

кандидат економічних наук, доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНІ ПРІОРИТЕТИ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Випереджальний та збалансований розвиток країн на зламі тисячоліть, забезпечення конкурентоздатності їх економік значною мірою залежить від інноваційної складової, яка, у свою чергу, формується на основі якісної освіти і результативної науки. В умовах становлення нової економіки – економіки знань – суттєво посилюється роль освіти у формуванні високоінтелектуального людського капіталу, який закладає передумови позитивної динаміки інноваційного розвитку та інноваційної привабливості національної економіки.

Формування політики соціально-економічного розвитку в переважній більшості країн світу відбувається на засадах визначальної ролі освіти і науки. При цьому успіх стратегії в галузях освіти та науки залежить від досконалості державної політики щодо системи освіти. Такі зміни в суспільному розвитку дають змогу розглядати освіту як домінанту та пріоритет державної соціально-економічної політики. Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства – зазначається в законі України «Про освіту» (ст. 5) [7].

В Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні зазначається, що головним рушієм подолання негативної спадщини минулого, здійснення модернізаційних процесів на інноваційній основі з метою набуття прискорення, характерного для глобального світового поступу, завжди були і незмінно залишаться люди – компетентні і кваліфіковані, конструктивні і конкурентоспроможні, компромісні і консенсусні. У розвитку людського потенціалу, людського капіталу ключову і, головне, безперервно зростаючу роль відіграє освіта, звісно, освіта сучасна, що відповідає найкращим стандартам якості [1, с. 4].

З метою забезпечення підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір розроблено Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [6]. Зазначена стратегія конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти у XXI ст. [5], за якою освіту визнано основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, оскільки саме освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Особлива роль в забезпеченні передумов інноваційного розвитку економіки належить вищій освіті, оскільки вищі навчальні заклади як суб'єкти наукової і науково-технічної діяльності мають реальну можливість для здійснення інноваційних процесів від стадії фундаментальних досліджень до реалізації наукоємної продукції та технологій на основі високого рівня інтелектуального потенціалу, міжгалузевого характеру вузівської науки, тісної інтеграції наукової і науково-технічної діяльності з підготовкою фахівців, розміщення вищих навчальних закладів у різних регіонах України, взаємодії вищої школи через випускників з різними регіональними та галузевими структурами, використання налагоджених міжнародних науково-технічних

зв'язків. Так, законом України «Про вищу освіту» передбачено, що національним закладам вищої освіти, які забезпечують проривний розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяють її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір, мають визнані наукові здобутки, може надаватися статус дослідницьких університетів. При цьому наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Провадження наукової і науково-технічної діяльності університетами, академіями, інститутами є обов'язковим [2].

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [3] констатує: вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу, на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Згідно із зазначеною програмою серед пріоритетних напрямів реформування вищої освіти визначено:

- прогнозування потреб держави, регіонів, галузей економіки та культури у фахівцях з різними рівнями кваліфікації;
- створення державної системи добору і навчання талановитої молоді, розроблення і запровадження механізмів її державної підтримки;
- оптимізація мережі вищих навчальних закладів та їх структури, проведення організаційно-структурних змін у системі вищої освіти, спрямованих на розвиток навчальних закладів різних типів, підвищення ролі і значущості університетської освіти у реалізації стратегічних цілей освіти;
- створення умов для розширення можливостей громадян здобувати вищу освіту певного рівня за бажаним напрямом;
- розроблення нових моделей різних рівнів вищої освіти;
- широке інтегрування в міжнародну систему освіти;
- оновлення змісту вищої освіти, запровадження ефективних педагогічних технологій; створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення вищої школи; входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації;
- демократизація, гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал;
- організація навчання як безперервної науково-виробничої діяльності з найповнішим використанням наукового потенціалу вищої школи;
- ефективне використання кадрового потенціалу вищої школи у навчально-виховному процесі та науковій роботі, залучення до педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах талановитих учених академічних та галузевих науково-дослідних інститутів, провідних фахівців різних галузей виробництва і культури.

Підвищенню рівня доступу молоді до якісної освіти та створенню умов для її зайнятості сприятиме реалізація Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки [4], метою якої є створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості.

Розбудова системи освіти на модернізаційних засадах має стати основою відтворення інтелектуального потенціалу українського суспільства, виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, забезпечення інноваційного та конкурентного розвитку національної економіки.

Література:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 448 с.
2. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>.
5. Про Національну доктрину розвитку освіти. Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
7. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Парубець О.М.

доктор економічних наук, доцент

Чернігівський національний технологічний університет,

м. Чернігів, Україна,

Сугоняко Д. О.

кандидат економічних наук, доцент,

Чернігівський національний технологічний університет,

м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФОНДУ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ЗРОСТАННІ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Реалізація євроінтеграційних намірів України потребує переходу від інфляційно-стримуючої стратегії до стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку, досягти якої без соціально-економічного зростання регіонів неможливо. Для подолання диспропорцій в розвитку регіонів необхідна державна фінансова підтримка і функціонування відповідних цільових фондів. Одним серед таких фондів є створений у 2012 р. Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР). Зазначений фонд є бюджетним і входить до Державного бюджету України. Згідно до Бюджетного Кодексу України [1] кошти ДФРР спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 р. та відповідних стратегіях розвитку регіонів.

Розпочата у 2014 р. реформа децентралізації передбачає добровільне об'єднання територіальних громад з метою підвищення їх фінансової спроможності. На початок 2018 р. в Україні налічується 770 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), згідно до планів Уряду їх кількість повинна зрости до 1172 од. Тобто реформа децентралізації набирає обертів і подальша активізація процесів об'єднання територіальних потребує

значної державної підтримки їх розвитку, розбудову об’єктів інфраструктури, які виділяються по лінії ДФРР. Розмір коштів ДФРР визначається в законі про Державний бюджет на відповідний період. Обсяг коштів зазначеного фонду, як фінансового інструменту регіонального розвитку, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Обсяг коштів, виділених на реалізацію проектів регіонального розвитку з ДФРР

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Сума коштів, млн грн	2900	3000	3500	6000
Частка коштів ДФРР в загальному обсязі державної фінансової підтримки, %	78,0	41,0	22,0	31,0
Кількість проектів, од.	876	810	803	–

Складено авторами на основі [2].

Фондом передбачено фінансування проектів, замовниками яких є місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування і які реалізується у таких сферах економічної діяльності, як дорожньо-транспортна інфраструктура, газо-, тепло-, енергопостачання, екологія. Значна сума коштів ДФРР спрямовується на реалізацію проектів місцевого значення, що мають соціальну спрямованість, наприклад, будівництво і реконструкція соціальних об’єктів, удосконалення систем водопостачання і водовідведення тощо.

Не дивлячись на це не всі регіони України розробляють інвестиційні програми і проекти, що планують реалізувати за рахунок коштів ДФРР. Так, у 2018 р. не подали проекти Вінницька, Івано-Франківська, Одеська, Чернівецька та Чернігівська області [2].

Досліджуючи ефективність механізму державної підтримки регіонального розвитку автори роботи [3] виділяють наступні проблеми: недоліки в діяльності регіональних комісій, непрозорість та політизація процесу відбору проектів; недостатній рівень відповідальності заявників проектів, низька якість проектних заявок; значні витрати місцевих бюджетів на розробку проектно-кошторисної документації; спрямування отриманих коштів не на економічний розвиток територій, а на латання «бюджетних дірок» та ін. Також однією з основних проблем є формування ДФРР в розмірі, меншому за законодавчо визначену величину (1 % прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України), що призводить до зменшення обсягу державної підтримки соціально-економічного зростання регіонів.

Виходячи з цього механізм державної фінансової підтримки регіонального розвитку не є досконалим і потребує реформування на основі використання позитивного зарубіжного досвіду. Інструменти фінансування інвестиційно-інноваційного розвитку по лінії відповідних фондів є дієвими і ефективними в багатьох країнах світу. Враховуючи асоційоване членство України в ЄС та напрямки подальшої інтеграції в європейський економічний простір доцільним є дослідження діяльності Європейського фонду регіонального розвитку, який був створений у 1975 р. В основному кошти зазначеного Фонду використовуються на *підтримку розвитку інфраструктури, інновацій, цифрової економіки, фінансування проектів спрямованих на диверсифікацію економіки особливо підтримку розвитку малого і середнього бізнесу.*

Тобто на відмінну від вітчизняної практики, де по лінії ДФРР в основному фінансуються проекти локального характеру, переважно соціального спрямування, кошти Європейського фонду регіонального розвитку спрямовані на реалізацію масштабних глобальних економічних проектів. Виходячи з цього на державному рівні необхідно розробити дієві механізми підтримки регіональних ініціатив в напрямку забезпечення прозорості процесу відбору та фінансування інвестиційних проектів та програм, створивши стимули для першочергового розгляду проектів спрямованих на розвиток економічного потенціалу регіонів та збільшення обсягу місцевих фінансових ресурсів.

Література:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. – Режим доступу: <http://dfrr.minregion.gov.ua/>.
3. Чи ефективно регіони використовують кошти ДФРР ? Результати дослідження [Електронний ресурс] / Асоціація сприяння самоорганізації населення. – Режим доступу: https://issuu.com/irf_ua/docs/_d0_90_d0_bd_d0_b0_d0_bb_d1_96_d1_8.

Nabulsi H. N.

postgraduate

*Central Ukrainian National Technical University,
Kropivnitskiy, Ukraine*

INTERNATIONAL APPROACHES TO REGULATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

The global socio-economic transformations and development of the market relations in Ukraine are raising the question of the transformation of the role and place of the state and private business in the process of the regulation of the market economy, especially at the regional level. Despite the global reforms, the state still serves as the main subject of the regulation of all spheres of life. However, in terms of the development of the democratic principles, the objective need appears more sharp for the active and effective participation in the regulation of the economic processes by the public organizations of businessmen and consumers, creating a full-fledged system of the public-private partnership (PPP). At present, a complete system of social organizations that represent the interests of the business community in a dialogue with the state has not yet formed in our country; many of the mechanisms of the interaction between business and the state are not worked and not legislatively fixed. At the same time, the adequate evaluation and use of the foreign PPP experience, considering local realities, has special importance.

In the foreign economic science, in the works of Donahue J., Eisner R., Lehman C., Schumpeter J., Wilson J., et al., the basic theoretical approaches to the development of the PPP are developed, models, forms and mechanisms of the most productive interaction between the government and business are approved. Consideration of these issues in the Ukrainian reality is still at an early stage, and is new to the economic science. Most profoundly, by now, the issues of the cooperation between the state and small business, formation and activities of its corporate alliances are investigated.

Especially we note the important contribution of such known scholars as, A. Akintoye, L. Bing [3], P. Burger [4], C. Clement-Davies [5], J. Delmon [7], C. Duffield [8], E. Engel [10], E. Farquharson [12], B. Flyvbjerg [15], D. Grimsey [16], J.T. Hodges [18], T. Irwin [19], P.L. Posner [29], A. Sanghi, A. Sundakov [31], G. Schwartz [32], E. R. Yescombe [33], H.K. Yong [34]. Fundamental researches in this area are conducted by several other scientists.

Acute problems and prospects of the incipience of the PPP are also highlighted in the works of the Ukrainian scientists. However, despite these studies, the problems of the adaptation of the advanced foreign experience to the domestic realities are still insufficiently highlighted.

The aim of this publication is to summarize the methodological approaches to definition of essence of the category “public-private partnership” and the content of the mechanism of the regulation of its development in Ukraine; improve the classification of the forms and methods of the regulation; generalize the current international experience of using different forms of the regulation for its use in the economy of Ukraine; explore the features of the application of the various forms of the PPP at macro level and mesosystem of national economy related differences in terms of evaluating their effectiveness; explore the methodological and managerial aspects of the increasing of the efficiency of impact of the mechanism of the regulation to solve issues of the social and economic development by preventing the inherent risks; to develop strategic directions for using the foreign experience of building the regulation mechanism in Ukraine; to develop proposals for the organization of monitoring of the PPP procedures.

It is stated that the economic management on the part of the public administrative bodies (PAB) is implemented through the regulatory impact on the system of relations between subjects of regulation (state – corporations – public associations of the industrialists and businessmen – consumers of goods and services) that interact within a limited economic space to achieve the objectives and conditions of the social production. If in the process of regulation, the question of the need for combining tangible and intangible resources of society (represented by the PAB) and private sector funds to create public goods or the provision of public services raises, then in the current situation of the national economy it is mainly in the form of the PPP. Thus, the PPP is the process of combining efforts and resources, balancing the interests, finding the socio-economic compromise between partners to meet the challenges of the infrastructure demonopolization of the public appointment.

Using the systematic approach to the analysis of variants of the PPP regulation stipulated the need to generalize the international experience and improving the classification of certain forms, that reflect the legal aspects of the degree and extent of the cooperation between the state and objects of the partnerships in the form of service contracts, management, leasing, product distribution, joint ventures, joint-stock ownership, options of concession, agreements on cooperation, agreements on participation in research and innovation collaboration.

The detailed analysis of the national models of regulation of the PPP, implemented through the main options for partnership in the coordinates “source of investments – risks, liabilities, duration of the cooperation” is done.

The expediency of defining the essence of the category “the mechanism of regulation of the PPP” as an ordered system of measures of the administrative and management influence of the PAB on a set of mutually beneficial relations between the government, business, civil society institutions, local communities from the redistribution of powers in the production of goods and services, which now are mostly implemented by the state enterprises and institutions.

The effective use of the mechanism of regulation ensures the optimal nature of cooperation between the parties agreeing a wide range of issues: responsibilities, risks,

financial security, design, construction, exploitation, ownership, participation in the management and profits distribution, which are based on the principles of equality, transparency, non-discrimination, competition, efficiency, minimization of risks and costs.

It is established that due to the direct and indirect impact of legal and organizational nature' reasons, the list of the used PPP in Ukraine is significantly narrowed. The international experience of using PPP models is much more significant and covers a much wider range of the infrastructure objects. Therefore, we stated the necessity of introducing in the practice the PPP domestic regulation international experience of the cooperation between the PAB and private investors, which, considering the results of the SWOT-analysis of the practice of the partnership provides the implementation of the measures for its reforming.

Further development of the PPP practice requires expanding the list of indicators of evaluating its effectiveness. Calculation of the indicators of the fiscal, social and financial efficiency, methods of technical and economic analysis of risks at the stage of the consideration of the competitive options for implementing the PPP projects is advisable to supplement with the assessment procedures for the practical implementation stages of the project and the stage of analysis of the implemented project and its completion.

In the context of improving the efficiency of the mechanism of regulation of the PPP in Ukraine in terms of the decentralization and transition to the models of the enhance autonomy during the formation and use of the local budgets, significant importance is the diversification process of the recommended to use models of the partnership in separate regions of the state. For this in work we made the integral assessment of the actual state and prospects of the PPP distribution consisting of the indicators of the regional level of the formation: the gross regional product (GRP); production specialization by industry sector in the real economy; population and income levels; the level of infrastructure; the level of investment activity; sources of the formation of the local budget. Per the results of assessment, the priority actions of the regulatory impact of the PAB on the realization of the procedures of the partnership for the implementation of all stakeholders were proposed.

It is argued that the modernization of the PPP projects in Ukraine in conditions of strengthening of the globalization challenges and increasing international competition for the best rational use of limited resources should be based on the following principles: clarification of the essential characteristics of the partnership projects considering all peculiarities of the functioning of the national economy; rationalization of the national model of the development of the PPP; update the list of goals of the realization of the PPP policy; expansion of the list of the economic activities that are within the practice of the implementing cooperation agreements; expansion of the list of varieties of the legal registration of transactions; review of the approaches to expanding the list of entities that can initiate the conclusion of partnership agreements; expansion and clarification of the content of the individual stages of the implementation of the PPP; improving current legislation on the regulation of the PPP; expanding the powers of the parties involved in the transaction; improving the means and methods of the risk management transactions of the PPP; development of an effective mechanism to guarantee the return of the invested funds of the cooperation agreements of the PAB and private business; organization of the continuous monitoring of the PPP projects.

It is proved that the effective mechanism of regulation of the PPP in Ukraine is influenced by the characteristic for all the countries factors of the risk and failure of the parties to the partnership agreement due to the previous economic interests. Since the regulation of the economic development of the region pursues the objective of the fulfilling the vital needs of not only the parties' partnerships, which are in commercial relations, but all public stakeholders (primarily, the population as a supplier of all kinds of resources – production, labor, money) preliminary examination of the partnership projects should provide required mandatory calculations: (a) cash flows (from operating and investing activities) and

social indicators of the investment projects of the PPP (payback period with and without considering factors of discounting cash flows, internal rate of the effectiveness, profitability index of the discounted investments, profitability index of the discounted costs); (b) cash flows from operating, investing and financing activities at the stage of the determination of the commercial viability of a similar list of indicators; (c) cash flows from operating and investing activities in the evaluation of the budget efficiency of the PPP project in calculations of the budgetary effect, discounted budgetary effect considering the distribution ratio, profitability index of the budget guarantees, internal rate of the budget efficiency.

We developed maps of the elimination of threats of the implementation of the partnership projects on the places of dislocation in the course of the regulatory actions of the authorities forecast inclusion in the arsenal of overcoming systemic and non-systemic manifestations listed above in the “matrix of risk” their specific manifestations list of measures of the feasibility studies, legal expertise, audit in transaction pricing, system of the non-financial criteria for evaluating private partners, time management, engineering expertise, crisis management, competencies, operational management, management of emergency situations, the use of new financial instruments, in-depth technical analysis, management of the framework agreements, guarantee of the unpredictable impact of the external risks and force majeure, managing constant changes.

From the organizational point we proved the necessity of expanding the list of stages of the implementation of the PPP projects, which differs from the current procedures a mandatory items that include: definition of interests of the cooperation with the purpose of electing a particular PPP mechanism; analysis of options to meet the needs of the project; preliminary analysis of the suitability of the object to the implementation; technical, legal, market, financial, environmental analysis of the project of the PPP; researching project at risk, profitability, availability and value to consumers; value research of the cooperation project for the market; conducting the mandatory tender; calculation of the volume of the public funding for the non-profit PPP projects; signing a contract of the implementation of the PPP project between the parties of the cooperation; enable monitoring of the PPP projects by the customer.

We developed adopted to the specific of the national legislation in the sphere of the PPP model MCLC (DBFM), in contrast to the traditional “contract of the life cycle” (CLC) – modification of PFI, which is analogous DBFO (Design – Build – Finance – Operate) PPP involves its use in the combination with “mixed structural and investment funds”, which are the prevailing within the EU during programming period 2014-2020. [9; 19; 20; 30;].

Per the developed model, DBFM is defined as a contractual form of the PPP, in which the public partner on a competitive basis with the private partner enters an agreement for the design, construction and operation of the facility throughout the life cycle of the project, pay installments of the project in equal parts only after its commissioning providing maintaining the private partner the facility in accordance with the specified functional requirements.

Attracting investment funds by one of five variants is governed by the analogy to the blending of the structural and investment funds with the PPP projects that are developed by the European PPP expertise center (Luxembourg) [9].

The advantages for the PAB in the case of the implementation of the model MCLC is the delegation of the charging process for socially important state functions to the private capital; minimizing risks of the poor design when restricting public partner functions only by defining technical and functional indicators of the object and control during operation; avoiding the risk of rupture of the responsibility of the private partner for the design and construction of the infrastructure; elimination of the financial risks of the improper use; postponing payment on a contract by setting several tranches; avoiding unexpected future costs of maintaining the infrastructure. The benefits of a private partner are the ability to

receive from the state a major contract for the lifecycle of the infrastructure, to be free in the choice of design and technical solutions; financial guarantees from the state in the process of raising funds to the private partner; avoiding the risk of demand; possibilities to reduce the costs on the construction and operation by the qualitative design and advanced technology.

Theoretical generalization of the approaches to define the current content of the category “the mechanism of the regulation of the PPP” allowed to formulate a definition of its nature as a system of measures of the administrative-prescriptive influence of the government on a range of mutually beneficial relations between the government, business, civil society, local communities about the redistribution of authority in the field of building of the infrastructure for the collective use, production of goods and services that are currently the monopoly of the state. Based on the analysis of the current practice of the regulation of the PPP, the classification of certain forms is improved that reflect the legal aspects of the degree and scope of cooperation between the state and objects of the partnerships in the form of service contracts, management, leasing, product distribution, joint ventures, joint-stock property specific options concession agreements on cooperation, agreements in the research and the innovation cooperation. The basic varieties are determined and the detailed analysis of the national regulation of the PPP models is made, implemented through the main options for the partnership of public and private sectors in the coordinates “investments – the risks, liabilities, duration of the cooperation”.

It is established that the successful development of the practice of the PPP in all areas of cooperation requires the extension of the list of indicators of evaluating its effectiveness. Calculation of fiscal, social and financial efficiency, methods of technical and economic risk analysis at the stage of the consideration of the competitive options for implementing the PPP projects proposed to complement the assessment procedures for the practical implementation stages of the project and the stage of analysis of the implemented project and its completion.

The study found that adequate to the current state and the requirements of the PPP in Ukraine, taking into account the international experience, is an expanded list of the stages of the implementation of the PPP projects, involving compliance with standard PF2 on the funding of projects to ensure the proper level of the transparency, efficiency of service (production of goods), flexibility of service, risk prevention, financing possible debts in future, efficiency and added value for the users, they can gain for money.

Flow-chart of the algorithms of monitoring the progress of the implementation of the PPP, which meets the requirements of the simultaneous control of target parameters of the project, periodic inspection of requirements in the regulatory impact, fully meets the requirements of monitoring the achievement of the expected level of social, commercial and budgetary effects of the cooperation.

References:

1. Abrantes de Sousa, M. (2011). *Managing PPPs for Budget Sustainability: The Case of PPPs in Portugal, from Problems to Solutions*. Retrieved from <http://voices.washingtonpost.com/blog-post/2010/10/24-week>, October 30.
2. Hemming R., Schwartz, G. & Akitoby, B. (2007). Public Investment and Public-Private Partnerships, *International Monetary Fund, Economic Issues*, 40. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=18456>.
3. Bing, Li, Akintoye A., Edwards P.J. & Hardcastle C. (2005). The allocation of risk in PPP/PFI construction projects in the UK. *International Journal of Project Management*, 23.
4. Burger, P. & Hawkesworth I. (2011) How to Attain Value for Money: Comparing PPP and Traditional Infrastructure Public Procurement. *OECD Journal on Budgeting*, 1.
5. Clement-Davies, C. (2007). *Public-Private Partnerships in central and eastern Europe: structuring concessions agreements*. European Bank for Reconstruction and Development.
6. Daube, D., Vollrath S. & Alfen H. W. (2007). A Comparison of Project Finance and the Forfeiting Model as Financing Forms for PPPs in Germany. *International Journal of Project Management*, 28.

7. Delmon, J. & Delmon V.R. (2012). *International Project Finance and PPP: A legal guide to key growth markets*. V.R. Delmon (Ed.) (3rd ed.), Kluwer Law International.
8. Duffield, C. (2008). *Report on the Performance of PPP Projects in Australia when compared with a representative sample of traditionally procured infrastructure projects*. University of Melbourne, Australia.
9. European PPP Expertise Centre (2014). *Managing PPPs during their contract life: Guidance for sound management*. Luxembourg: EPEC.
10. Engel, E., Fischer R. & Galetovic A. (2013). The Basic Public Finance of Public-Private Partnerships. *Journal of the European Economic Association*, 11(1), 83-111.
11. Farlam, P. (2005). *Working Together: Assessing Public-Private Partnerships in Africa*. NEPAD Policy Focus Series. Cape town: South African Institute of International Affairs.
12. Farquharson, E., Torres de Mästle C., Yescombe E.R., & Encinas J. (2011). *How to Engage with the Private Sector in Public-Private Partnerships in Emerging Markets*. Washington, D.C.: World Bank.
13. Fischer, R. (2011). *The Promise and Peril of Public-Private Partnerships: Lessons from the Chilean Experience*. London: International Growth Centre, LSEPS.
14. Funke, K., Irwin T., & Rial I. (2013). Budgeting and reporting for public-private partnerships. *OECD/International Transport Forum Joint Transport Research Centre Discussion Papers*.
15. Flyvbjerg, Bent (2007). Policy and Planning for Large Infrastructure Projects: Problems, Causes, and Cures, Environment and Planning B. *Planning and Design*, 34, 578-597.
16. Grimsey, D., & Lewis Mervyn K. (2005). Are Public Private Partnerships value for money? Evaluating alternative approaches and comparing academic and practitioner views. *Accounting Forum*, 29(4), 345-378.
17. Harris, C., & Tadimalla, S.K. (2008). *Financing the Boom in Public-Private Partnerships in Indian Infrastructure: Trends and Policy Implications, Gridlines 45*. Washington, D.C.: World Bank/PPIAF.
18. Hodges, J. (2003). Unsolicited Proposals: The Issues for Private Infrastructure Projects. *Public Policy for the Private Sector, Note 257*.
19. Irwin, T.C. (2003). Public Money for Private Infrastructure: Deciding When to Offer Guarantees, Output-Based Subsidies, and Other Fiscal Support. *Working Paper 10*. Washington, D.C.: World Bank.
20. Istrate, E., & Puentes, R. (2011). *Moving Forward on Public Private Partnerships: U.S. and International Experience with PPP Units*. Washington, D.C.: Brookings Institution.
21. Johnston, J., & Gudergan, S.P. (2007). Governance of Public-Private Partnerships: Lessons Learnt from an Australian Case? *International Review of Administrative Sciences*, 73(4).
22. Kerf, M., Gray R.D., Irwin T.C., Levesque C., Taylor R.R., & Klein M. (1998). Concessions for Infrastructure: A Guide to Their Design and Award. *Technical Paper*. Washington, D.C.: World Bank.
23. Jay-Hyung, K., Jungwook K., Sung Hwan, S., & Seung-yeon L. (2011). *Public-Private Partnership Infrastructure Projects: Case Studies from the Republic of Korea. Institutional Arrangements and Performance*. Manila: Asian Development Bank.
24. Malakhovsky, Y., & Nabulsi H.N. (2014). The analytical framework regulation the efficiency of the public health system. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho university – The Collection of scientific Works of Kirovograd National Technical University. Economic Sciences*, 25, 59-63.
25. Malakhovsky Y.V., & Nabulsi H.N. (2015). Maximizing the value of entities of the region in the implementation of public-private partnerships. *Naukovyi visnyk Uzhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Uzhorod National University Herald. Series: International Economic Relation and World Economy*, 5, 95-100.
26. McKee, M., Nigel E., & Atun R. (2006). Public-private partnerships for hospitals. *Bulletin of the World Health Organization*, 84 (11), 890-896.
27. Marin, P. (2009). *Public-Private Partnerships for Urban Water Utilities: A Review of Experience in Developing Countries*. Washington, D.C.: World Bank/PPIAF.
28. Menzies, I., & Mandri-Perrott C. (2010). Private Sector Participation in Urban Rail. *Gridlines 54*. Washington, D.C.: World Bank/PPIAF.
29. Posner, Paul L., Kue Ryu S., Tkachenko, A. (2009). Public-Private Partnerships: The Relevance of Budgeting, *OECD Journal on Budgeting*, 1.
30. Quick, R. (2003). Long-term ties: Managing PPP contracts. *Public Infrastructure Bulletin*, 1.
31. Sanghi, A., Sundakov A., & Hankinson D. (2007). Designing and Using public-private partnership units in infrastructure: Lessons from case studies around the world, *Gridlines 27*. Washington, D.C.: World Bank/PPIAF.

32. Schwartz, G., Corbacho A., & Funke K. (2008). *Public Investment and Public-Private Partnerships: Addressing Infrastructure Challenges and Managing Fiscal Risks*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
33. Yescombe, E. R. (2013). *Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance* (2nd ed.). Oxford: Elsevier Science.
34. Yong, H. K. (Ed.) (2010). *Public-Private Partnerships Policy and Practice: A Reference Guide*. London, Commonwealth Secretariat.
35. Zevallos, U., & Carlos J. (2011). *Concesiones en el Perú: Lecciones Aprendidas [Concessions in Peru: Lessons Learned]*. Lima: Fondo Editorial de la USMP [in Spain].

Haidura H. M.
postgraduate

*Central Ukrainian National Technical University,
Kropivnitskiy, Ukraine*

REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM' RESEARCH SECTOR

The aim of this thesis is to generalize and deepen the scientific approaches to defining the essence of the state regulation of the innovative development of the research sector of the higher education system (ID RS HES); to develop the classification of the forms and models of the regulation of the ID RS HES; to explore the main areas of the state regulation of the ID RS HES; to summarize the current national and international experience of using forms of the regulation of the ID RS HES to use it in the economy of Ukraine and Lebanon; to analyze and evaluate the features of the regulation of the ID RS HES the interregional and regional levels of the national economy; to develop the author's model of rating evaluation of the competitive positions of the universities oriented on the innovative development; to develop the strategic directions of the ID RS HES in Ukraine; to develop the proposals for improving the organizational and economic bases (mechanism) of the adjustment of the ID RS HES; to form the financial conditions for the innovative leading of the higher education institutions in terms of the research activity under conditions of the integration processes in the higher education system.

During the study of theoretical and methodological foundations of the regulation of the ID RS HES in Ukraine the theoretical bases of the innovative development of the system of higher education institutions (ID SHEI) are investigated, the classification criteria of the applicable forms and models of the state regulation of the practice of their scientific research sector (SRS) are defined, the peculiarities of the international experience of the state regulation of the ID SHEI in terms of the transition to the global model of the post-industrial knowledge economy are generalized.

The definition of the category "scientific research sector of the system of higher education institutions" (SRS SHEI) as a set of units of universities of the III-IV levels of the accreditation engaged in scientific, technical and innovative activity, technology transfer within the organization of the activity of the system of the providers of the educational services with the goal of implementing the research component in the process of quality assurance of higher education, is formulated.

The theoretical generalization of the category "the innovative development of the scientific research sector of the system of higher education institutions" (ID SRS SHEI)

allowed to formulate a definition of the nature of its state regulation as practical organizational, administrative and management influence of the government on the relations, processes and structural elements of the national economy (NE), which covers the scientific research activities SHEI, in order to arrange them, saving and transforming forms, which relies on the powers of the state, creating conditions for lasting and smooth functioning in order to obtain the expected significant social and economic results.

It is proved that the basis for the state regulation of the ID SRS SHEI, that only under certain conditions acquires characteristics of the perfect consistency and functions as a multi-level, hierarchical, partly self-regulatory, needing forecasting and management of the long-term economic development set of the interrelated elements, should be based on the process of the planned development of the SRS consisting of the commercial, marketing and investment components of the integrated innovation potential, as well as the set of the methods of solving tasks of the strategy development, mechanisms, tools and forms of the development of the research activity with the possibility of receiving world-class results and their further use in the profile (educational) activities. During the effective regulatory intervention, the possibilities to adjust the direction, speed of the implementation and the nature of target marks of the development of the SRS as an object of control are realized, there is their assessment in terms of the compliance to the requirements of the satisfaction of the economic interests of stakeholders.

It is determined that as the strategic directions of the activity of the public administration bodies (PAB) in the process of implementation of their regulatory functions, including the SRS SHEI considered: the creation and implementation of the legislative framework and the legal field for the free development of the subjects of the economic process, combined with the control of the compliance with the regulatory acts; creating and ensuring conditions of fair competition by means of price regulation policies; selective stimulation of producers of the strategic goods (services); implementation of the effective social policy by means of the regulations of the level of employment, distribution of resources and income between the individuals; realization of the effective state policy of adaptation of the subjects of activities to changing conjuncture in the markets including creation of the favorable conditions for the activation of industrial activity.

It is established that the state regulation of the ID SRS SHEI is based on the universal methods – means of influence of the PAB on its object: the direct administrative influence in the form of the regulatory instructions with the status of the compulsory execution, which aims the operative obtaining economic result (payments, contributions, purchases); indirect methods to create conditions for the independent choice by objects of management options for action that meet the strategic goal of the economic policy of the state (programming, informing).

Based on the analysis of the experience of the regulation of the ID SRS SHEI we drew conclusions about the suitability of using the specific form of the direct, indirect or intermediate variant of the intervention of the PAB in the process, depending on the positioning of their degree and extent of participation in the development of the advanced technologies, and interest in their dissemination in the business sector of the NE.

We justified the statement that the main directions of the state regulation of the innovation development of the scientific research sector of the system of higher education institutions that guarantee the realization of their objectives to reform and reorganize management system of the research activities, transformation of the universities into the innovation active competitive institutions which effectively and dynamically linked to the labor market, adapted to the requirements of the world and European educational and scientific space and in perspective fully integrate with them, they are able to achieve this goal: to ensure absolute leadership in science, the implementation of targeted projects, covering all

stages of the research and production process; to promote the development of the innovation infrastructure, adapting advances of the global STP; to ensure the diffusion of the innovation, to create a favorable environment for the innovation rationalization of the structure of the NE in compliance with the post-industrial model of its functioning.

During the development of proposals for the improvement of the state regulation of the innovative development of the scientific research sector of the system of higher education in Ukraine we based the strategic directions of the ID SRS SHEI at the regional level; the suggestions for the improvement of the organizational and economic foundations of the mechanism of the implementation of this process on the mesoeconomic level of the national economy were worked out; the conditions of the financial leading of the innovation-active universities were defined and the process-oriented model of financing the research and development involving levers of the tax regulation of the ID SRS SHEI was done.

In the basis of the study of the strategic areas of the regulatory activity of the PAB, the list of tasks of reforming activity of the SRS SHEI on the innovative principles based on the principles of the human-centrism, scientific studies, constant readiness for the systemic change, realistic and phased implementation was put. In line with these objectives a system of the organizational and financial mechanisms for regulating was formulated.

Meaningful transformation of the scientific and research activity of the institutions together on the updated principles in the activity of the PAB in the sphere of the ID SRS SHEI provides a clear statement of purpose, objectives, principles, detailed content monitoring and auditing of the developed indicators of the evaluation of the degree of achieving the goal of reform.

The author's view was proved on the need for monitoring and auditing indicators of the level of the autonomy of the innovation active universities in the research component (11 positions), the state of transformation activity of universities in the integration of education and science (7 positions), status and achieved level of the fair competition among the innovative active universities (5 positions), status and level of the competition among the universities with regard to their ability to ensure proper tightness of links between labor market needs and the number of graduates who are actively involved in research (8 items), success of the adaptation of the research universities to the requirements of the world and European education space (7 positions).

The variants of the formation of the fundamental models of the organization of the cooperation of the SRS SHE and local PAB were described, that provide varying degrees of involvement in the economic development of the region: from models with a prevalence of the innovative initiatives of the universities, local authorities, to the models of the bilateral cooperation, with emphasis on the development of the programs of the development of real projects or just normatively-legal framework of joint activities.

Besides satisfying the traditional analytic needs of the PAB, monitoring and auditing of the indicators of functioning of the SRS SHEI also acts as an element of the regulation of the university on mesoeconomic level – regional educational systems, public university associations (for example, human, technical) innovation and education clusters (IEC), technology parks, technology platforms etc.

Regulation forecasts in this case the development and implementation the sequence of phases of the control of the SRS SHEI in the point of view so-called “meso-economic slice of the innovation activity”. The sequence of the implementation of the procedures is detailed and the opportunity of the indirect influence on the part of the PAB into separate processes of the objective (market) evaluation of results of the consistent flow forecasting and programming stages (indicative planning) of the ID SRS association HEI is based; monitoring, accounting and legal protection of the results of the innovation activities of the universities; selection of projects with commercial potential; organizational and legal support for R & D selected to

commercialize the results of the activity of the SRS HEI; developing a business plan for the project; practical commercialization of the scientific research units of universities that provides mandatory profit of HEI; scientific, technical and personnel support of the innovative project; complex functional-cost analysis of the activity of the SRS HEI for the selected period of time.

The features of the state regulation of the ID SRS SHEI for the case of the participation of the university in the activity of the technology platforms (TP) are observed. Focusing the intellectual efforts and funding of the financial agents – budget entities and business groups / private structures – on the priority “focus” technologies developing within the TP, the PAB can indirectly regulate their activities using the financial techniques, leverages, regulatory legal enforcement and information and methodological providing. The main mechanism of the investment attraction of the private sector thus acts the public-private partnership (PPP), which is under the auspices of the PAB capable of applying various forms of tax incentives for the innovative activity partners. We consider the possibility of using the model of tax incentives in the management of the ID SRS SHEI that flexibility considers the phase of the life cycle of innovative products production, a specific stage of R & D structure raised for the project PPP funds, the amount of the total debt for them, the nature of taxes (conditional permanent or conditional variables), depending on the amount of revenue.

A financial mechanism was proposed for the commercialization of the results of the innovative activity in the case of universities participating in IEC activities both during the implementation of R & D, and at the stage “startup” creating an innovative production company with the differentiation of the sources of attracting and refunding costs. Features of the financial mechanism of the regulation of the universities participating in the operation IEC are defined with the features of the methods of raising funds: government funding for the non-repayable basis; raising funds through banking mechanisms; funding from the commercial sector; investors transfer ownership interest in implementing small enterprises to raise capital. The same variety of the variants options refunds differ – means of the market implementing ideas, “know-how”, patents, utility models, software, copyright works; market implementation of the patents on methods and means of their realization; the market realization of the right on the research (signal) samples of products; by the transfer to end users the innovative products at a special price; by the market realization of the right on the industrial product samples and more.

Certain positions concerning the regulation of innovation development activity of the unit of the scientific research activities (SRA) HEI consisting of commercial, marketing and investment components were detailed. We defined the ways and mechanisms of expansion of the spheres of activities including in its list the interrelated processes of methods and means of commercialization of scientific and technological development, mechanisms of interaction with businesses, institutional and infrastructural development of mechanisms of interaction with the academic sector of science, formation and increasing staff potential unit of the SRA, the development of logistical and laboratory, regulatory and financial framework of activities and fundraising.

The necessary conditions for the effective management of the process-oriented approach to increase the investment attractiveness of the sector of the SRA of the HEI that, unlike the current procedure, fully meet the modern realities of the limited funding from the state budget and the need of crowdfunding by private investors determined: usage of the compulsory procedures for evaluating the general efficiency of each individual innovation, developed by universities; commercial effectiveness calculation for the HEI as a whole and its specific programs; identification of the organizational and economic mechanism of introducing innovations (innovative project); installation of the level of the commercial viability of the project for the customer; assessment of the likelihood of the realization of the

variants of support of the investment project; writing, by conventional methods, business plan of the implementation of the potentially profitable process of the investment of the commercial innovation. The sequence of calculating the cost and price of the research, providing the effective material incentives of the innovative development of the sector of the SRA of the innovation-active universities is provided.

In the research process it is found that the adequate current state and requirements of the research sector of the higher education system in Ukraine is a set of tools to stimulate the innovative activity, which includes in its list: the organizational mechanisms to attract leading scientists and teachers with experience in scientific, research and institutional collaboration with leading universities in the world; management of the IHE involving stakeholders and based on the collective and manager approaches; providing academic and financial autonomy of the state universities with forming their status as beneficiaries of the budget while preserving all the benefits of the budgetary institutions, but with the gradual transfer of the property order in the property; the regular diagnostics of the labor market in terms of the rational use of the budget funds to finance the university; ensuring the competition in the education market based on the quality evaluation of the educational activities (QEEA) and financial mechanisms of the transformation of budget financing of universities based on the competitive approach and objectify QEEA evaluation system; facilitating the integration of universities and research institutions; increasing of the social status of the educational and scientific researchers engaged in the innovative activities; concentration of the budgetary resources of the state in major university centers combined with funding of the industry leading regional universities; encouraging the private investment in the higher education and research.

In the process of determining the financial conditions for the innovative leading for SRS (D) of the IHE it is found that it is advisable to put the process of the innovation and technological budgeting of R & D into its basis, considering the specifics of the limited funding from the budget. The creation of the conditions for the leading provides the implementation of the comprehensive assessment of the efficiency levels of the development process and the implementation of the innovative product. There is laying the basis for the profitable economic mechanism of SRS (D) well-grounded by the author of the methods of calculating costs and prices of the research.

Алебі Кансо А.А.

аспірант

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

МЕЗОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Розвинута Й. Шумпетером ідея еволюційних макрогенерацій концентрується у сформульованому ним визначенні економіки, яка постає у вигляді комплексу правил поведінки щодо поділу праці, формування організаційної структури управління в умовах домінування приватної власності, вільної конкуренції, системи обміну результатами діяльності, що розвивається протягом тривалого періоду часу, як унікального способу мережного комбінування елементів продуктивних сил, що сприяє створенню споживчого продукту [1]. Секторальна структура національної економіки (НЕ) в умовах постіндустріального устрою системи господарювання передбачає

необхідність вивчення сукупного впливу на рівень кінцевого споживання ВВП реального та трансакційного секторів. Функціональним призначенням останнього є сприяння взаємодії економічних суб'єктів у процесі зміни форм власності на шляху просування продукції/послуг до споживача.

Соціальний капітал національної економіки (СК НЕ) – сукупність структурованих соціально-економічних відносин, реалізація яких здійснюється через систему мережевих зв'язків, дотримання котрих приносить вигоду суб'єктам відносин у вигляді доступу до ресурсів виробництва, соціальної підтримки учасників процесу, а також соціальної ренти, що виражає розмір заощадження коштів від реструктуризації інституціональних установ та організацій на основі чіткої специфікації прав власності, створення організаційних структур, що забезпечують їх ефективний обмін, порівняння та економію витрат, що виникають у ході цього процесу.

Елементи СК спричиняють опосередкований вплив на розмір трансакційних витрат, що, з точки зору формування можливих підходів до регулювання, досить тяжко піддається квантифікації (рис. 1). Функціями СК, з точки зору структурного устрою, а також потреби формування державної політики регулювання, є: зниження трансакційних витрат за рахунок підвищення рівня довіри; забезпечення доступу суб'єктів до благ та цінностей, суттєве підвищення цінності наявних ресурсів, зниження витрат, що пов'язані з отриманням доступу до них; полегшення доступу, подолання явищ недовершеності ринкової інформації, її недоступності, закритості, односторонності; підвищення довіри до державних інститутів, консолідація суспільства, зростання рівня соціальної стабільності, прискорення економічного розвитку.

ЕЛЕМЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ (СК) ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ (ТВ)

ЕЛЕМЕНТ СК	ВПЛИВ НА ТВ	НЕДОЛІКИ
ДОВІРА	ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ОПОРТУНІСТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ	ЗНИЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЮРИДИЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ УМОВ УГОДИ
	ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ	
РЕПУТАЦІЯ	РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	МОЖЛИВІСТЬ НЕПРАВИЛЬНОГО РОЗУМІННЯ ІНФОРМАЦІЇ
	ЗМЕНШЕННЯ ВИТРАТ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ	НЕМОЖЛИВІСТЬ ВІДРІЗНИТИ ОПОРТУНІЗМ ВІД НЕСВІДОМОГО НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
ПРАВИЛА НОРМИ САНКЦІЇ	ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ СПЕЦИФІКАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНОСТІ	ЗБІЛЬШЕННЯ ВИТРАТ ВІДМОВИ ВІД УГОДИ
	ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ ЩОДО МАЙБУТНЬОЇ ПОВЕДІНКИ	
ЦІННОСТІ КУЛЬТУРА	ПОЛЕГШЕННЯ ПЕРЕДАВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ	ТРИВАЛІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ НОРМ ТА УЯВЛЕНЬ
	СТВОРЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ	

Рис. 1. Засоби впливу елементів СК на рівень трансакційних витрат

Головними інструментами вимірювання соціального капіталу, детально описаними у спеціалізованих виданнях, є методики, що сьогодні широко застосовуються міжнародними та національними інституціями [2].

У критичному аналізі перелічених концепцій, що здійснено фахівцями Національного інституту статистики та економічних досліджень Франції (France Institut National de la Statistique et des Études Économiques) зазначено, що головним недоліком розроблених концепцій є неможливість на їх основі емпірично обґрунтувати і, як наслідок, розробити прикладні інструменти для вимірювання соціального капіталу. З точки зору проведеного нами дослідження зазначимо, що вірогідними шляхами вирішення зазначених труднощів є: по-перше, зосередження на вирішенні конкретної проблеми формування соціального капіталу, а не його теоретичної гносеології; по-друге, найбільш загальні конструктивні побудови повинні бути тісно пов'язані з іншими аналітичними конструкціями, серед яких соціальний капітал виступає у якості додаткового пояснювального фактора; по-третє, слід сформулювати чіткі гіпотези, згідно яких змінні величини СК повинні бути виміряні, а також для розуміння порядку їх залучення до аналізу.

Здійснюючи концептуалізацію СК, визначимо у його складі три інгредієнти: вбудовані у соціальну структуру ресурси; доступність ресурсів для індивідуумів; використання/мобілізування зазначених соціальних ресурсів індивідуумами у ході цілеспрямованих дій.

Проводячи уточнення визначення, з точки зору можливості вимірювання феномену, сформулюємо вектор функціонування СК, що розгортається з метою перетворення нерівних передумов та факторів (ступеня довіри, норм, структурних та позиційних особливостей агентів) шляхом капіталізації їх елементів (створення умов для доступу до місць розташування та ресурсів мереж, мобілізації – у процесі використання контрактів або ресурсів контрактів) у ефекти та вигоди суспільного значення (інструментальні – добробут, влада, репутація; відчуттєві – фізичне, ментальне здоров'я, задоволення життям).

Результативні підходи до процесу гармонізації процедур вимірювання та оцінювання наслідків взаємодії бізнесу та громадського суспільства може бути реалізовано на засадах ідей проекту т. з. Протоколу соціального капіталу [3].

Найбільш привабливо, з точки зору досягнення інструментально забезпеченого результату дослідження, виглядає концептуальний підхід до кількісного вимірювання соціального капіталу, що сформульовано робочою групою канадського уряду під назвою Policy Research Initiative (PRI) [4]. Вимірюванню показників, що проявляються на мезоекономічному рівні функціонування, присвячено ґрунтовне дослідження з детально описаною методологією опису моделі СК та встановленням кількісного впливу на нього рівня громадської активності [5]. Прикладні розрахунки показників СК мезоекономічного рівня для Австралії [6], Італії [7], Нідерландів [8] також здатні озброїти дослідників детальним переліком індикаторів вимірювання ступеня пов'язаності соціальних зв'язків з політикою та громадськими інституціями. Яскравим прикладом квантифікації прямого, непрямого та індукованого впливу соціальних мережеских інституцій (на прикладі сучасного університету) на економіку району локалізації, регіону та НЕ виступає дослідження [9].

Підводячи проміжні підсумки дослідження, маємо підстави стверджувати, що панівними підходами до вимірювання соціального капіталу є: (а) підхід, що базується на мережному підході до його формування (network-based approach to social capital) та (б) методологічна стратегія вивчення соціального капіталу в контексті публічної політики (studying social capital in a public policy context).

Узагальнені розрахунки прямого, непрямого та індукованого впливів структурних елементів СК мезорівня може бути суттєво розширено у випадку запровадження спеціальних обчислюваних процедур із залученням інструментарію системи національних рахунків, сателітних субрахунків, інверсійних матриць Леонтьєва тощо.

Література:

1. Schumpeter J.A. The theory of economic development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle (1912/1934). Translated from the German by Redvers Opie. With a New Introduction by John E. Elliot [Електронний ресурс] / Joseph A. Schumpeter. – Transaction Publishers: New Brunswick (U.S.A) and London (U.K). – 2011. – Режим доступу: <https://books.google.ca/books?id=-OZwWcOGeOwC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f>.
2. Measurement of Social Capital: Reference Document for Public Policy Research, Development, and Evaluation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publications.gc.ca/collections/Collection/PH4-27-2005E.pdf>.
3. Building the Social Capital Protocol: Insights into employment, skills and safety [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///WBCSD_Building_SCP_Employment_Skills_Safety_2016.pdf.
4. Browne G. 2002. Measuring Integration within a Network of Services. System-Linked Research Unit Working Paper #S02-04.
5. Joonmo Son, Nan Lin (2008). Social capital and civic action: A network-based approach [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://courses.washington.edu/pbafadv/examples/social%20capital%20networks.pdf>.
6. Johnson D., Headey B. & Jensen B. (2005) Communities, social capital and public policy: literature review [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/05_2012/prp_no_26.pdf.
7. Righi A. Measuring social capital: Official statistics initiatives in Italy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ac.els-cdn.com/S1877042813002887/1-s2.0-S1877042813002887-main.pdf>.
8. van Beuningena J., Hans Schmeetsa H. Social capital in 2009: An index for the Netherlands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813002930>.
9. The impact of universities on the UK economy (April 2014). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2014/the-impact-of-universities-on-the-uk-economy.pdf>.

Плинокос Д.Д.

*докторант, кандидат економічних наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОСНОВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Питання держаного регулювання інноваційної сучасної економіки в наші дні пов'язане з фундаментальним переосмисленням місця та ролі держави, бізнесу та людини. Відповідно до нового доповіді, який представив Римський клуб - «Come On! Капіталізм, короткозорість, населення і руйнування планети» (Weizsaecker E., Wijkman A. «Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet») сучасна економічна і політична модель багатьох капіталістичних країн стикається з великими викликами. Частково ці проблеми пов'язані з перенаселенням, надмірним споживанням, екологічними забрудненнями та стрімким впровадженням новітніх технологій. Але найбільша проблема знаходиться в фундаментальних основах.

Класичні теорії Адама Сміта та Давіда Рікардо повинні бути переосмислені, так Адам Сміт виходив з існування перш за все фундаментальних основ - закону і моралі в суспільстві при яких відбуваються ринкові взаємовідносини. В класичній теорії Рікардо абсолютні та відносні переваги мають країни лише за умови стабільності капіталу і робочої сили в країні. За умови вільного руху капіталу, робочої сили абсолютні переваги будуть мати країни (або транснаціональні корпорації), що сконцентрували значні ресурси. За таких умов та нео-ліберальної моделі економіки питання захисту національних інтересів та виробництво суспільного блага в деяких країнах неможливо, або суттєво обмежено. Виробництво товарів і послуг на території країни може привести до збільшенню сукупного ВВП країни, але в той же час привести до поступового зубожіння населення, значних екологічних втрат та відсутності суспільного блага в цій країні.

На більш фундаментальному рівні загроза для країни та світу йде від редукаціоністського типу мислення і фрагментації знань. Нові моделі державного регулювання економіки повинні ґрунтуватися на ідеях холістичності світу, еколого-економічної моделі розвитку та докорінних змін в освіті і науці.

Сучасна модель економіки країни повинна прагнути до стійкості, а не зростання і збільшувати загальне благо, а не максимізувати приватну вигоду. Такі зміни потрібно починати з освіти, освіта яка готує до майбутнього, а не вчить минулому.

Саме за новими принципами можливо побудувати економіку яка зможе забезпечити стійке зростання добробуту населення, забезпечити виробництва суспільних благ та економіки побудованої на ощадності та екологічності, впровадження новітніх технологій повинно відбуватися поступово та раціонально.

Безумовно ці виклики та фундаментальні перетворення неможливо здійснити в одній країні або групі країн, це потребує зусиль всіх країн світу та докорінних, фундаментальних зрушень в економіці, освіті.

Україна на сьогоднішній день продовжує трансформувати свою економіку, обираючи економічну модель, що дозволить їй розвиватися. Тому тенденції розвитку світу окреслені Римським клубом, та виклики і варіанти вирішення суспільних проблем повинні бути враховані при формуванні державної політики, захисту суспільних інтересів та розбудови ефективного економічно-активного суспільства.

Красножон Н.С.

*кандидат економічних наук, старший викладач
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ У КОНТЕСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Інноваційний вимір розвитку економік країн світу вимагає зміни підходів до умов господарювання, які видозмінюють не лише процеси та функціонування середовища, а й форми – шляхом поширення більш прогресивних та адаптивних сучасним реаліям [2].

В умовах наступу глобальних тенденцій інноваційного розвитку перспективи утримання конкурентних позицій у світі для кожної країни вже визначаються не кількістю наявних природних ресурсів, здобутої нафти або обсягами видобутку вугілля, а передусім, перевагами у розвитку знань, високих технологій, інформатизації суспільства, забезпеченні якості життя населення на основі розробки та впровадження різноманітних інновацій. Пріоритетного значення, передусім, набувають такі інноваційні фактори розвитку як науковий рівень виробництва, технологічний рівень капіталу, висококваліфікована робоча сила, економія ресурсів і новаторський стиль управління.

Такий шлях обумовлює необхідність істотних перетворень в інституційному середовищі ведення бізнесу, зокрема в Україні, формування сприятливого інноваційного клімату, активізації досліджень і розробок, здійснення прориву у сфері використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Проте, нашій державі належить подолати значне відставання за рівнем інноваційної активності підприємств порівняно з розвиненими країнами світу і, насамперед, своїми сусідами – країнами ЄС. В Україні цей показник не перевищує 20% (за даними обстежень інноваційної діяльності), тоді як середній показник по ЄС, вже не кажучи про країни, які є інноваційними лідерами, становить 44%. Не відповідають інноваційному курсу і низькі витрати на дослідження і розробки, особливо у промисловості України [1, с. 7].

Дотепер спостерігається значне відставання України від економічно розвинених країн за інноваційним розвитком. Відповідно до даних Інноваційного індексу європейського інноваційного табло, ефективність інновацій в Україні протягом 2008 - 2015 рр. знизилась на 1,1 % [6]. Відставання українських показників від середньоєвропейського рівня (більш ніж удвічі) зумовлене здебільшого низьким відсотком інноваційних упроваджень у малі та середні підприємства, зниженням експорту середньо- і високотехнологічного продукту, незначним обсягом експорту наукомістких послуг.

Низька результативність інноваційної діяльності значною мірою зумовлена відмінностями в темпах соціально-економічного розвитку, напрямках структурних перетворень та нагромадженому економічному потенціалі. У 2015 році ефективність інновацій в Україні в 3,1 рази поступалася аналогічним показникам Ірландії, у 3,0 – Швейцарії та 2,7 – Великої Британії. За рейтинговою оцінкою агентства Bloomberg, Україна характеризується як держава з недостатнім використанням вітчизняного інноваційного потенціалу. В цьому рейтингу Україна посіла 41 місце серед найбільш інноваційних економік, в той час як за показниками продуктивності – лише 50 [7].

Сумарний індекс інновацій збільшувався у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (з 32,6 % у 2010 – 2012 рр. до 36,7 % у 2012 – 2014 рр.), виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (з 34,8 до 46,5 %) [3]. Натомість інноваційна активність значно знизилася у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів (з 16,8 до 12,1 %), виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення (з 53,3 до 45,1%), виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (з 33,1 до 24,9%); водопостачання, каналізації, поводження з відходами (з 17,0 до 8,9%) тощо [5].

Наразі макроекономічна нестабільність, реалії сучасної економічної ситуації в Україні зумовлюють недостатнього ефективного використання, зокрема інноваційного потенціалу. Ринок науково-технічної продукції поступово звужується внаслідок скорочення попиту на інноваційні розробки через низьку платоспроможність вітчизняних споживачів. У свою чергу, технологічні інновації у традиційних галузях можуть активно з'являтися у кризовий період, оскільки саме на етапі макроекономічної

стагнації найактуальнішими є проблеми запровадження технологічної модернізації для підвищення ефективності виробництва товарів та послуг, підвищення рівня інноваційної активності економіки.

Можливості розвитку інноваційної зайнятості в Україні обмежуються значним відривом науки від господарської практики, відсутністю матеріального та морального стимулювання наукових досліджень, браком інноваційної інфраструктури й механізмів комерціалізації науково-технічних розробок тощо.

На думку експертів, інноваційний продукт українських дослідників та сприятливі базові умови для зростання інноваційної результативності, якими, за результатами оцінок Індексу інноваційної ефективності, володіє Україна, посідаючи 15 місце серед 141 країни [8], формують потужний продуктивний вплив на економіку країни і дають змогу щорічно збільшувати обсяг ВВП на 4–7 % [4, с. 225].

Світова практика доводить, що країни з інноваційно орієнтованою економікою та розгалуженою системою зайнятості у цій сфері досягають вищого приросту валового внутрішнього продукту, доданої вартості, а відтак і рівня та якості життя населення країни. Інноватизація усіх сфер суспільного життя прямо чи опосередковано поліпшує основні показники соціально-економічного розвитку країни.

Іншими словами, у розвинених країнах, які обрали інноваційну модель розвитку, спостерігається зростаюча інтелектуалізація праці, крім традиційних видів трудової діяльності все більше виокремлюються її творчі, інноваційні види, метою яких стає створення нових ідей, технологій, послуг тощо. При цьому на ринках праці більшим попитом користується праця освічених, висококваліфікованих робітників та фахівців, вона цінується дорожче, ніж праця традиційних професій індустріального типу. Такі зміни мотивують найманих працівників, а також осіб, які шукають роботу, до опанування новими знаннями, до розвитку та реалізації творчих здібностей у праці, що загалом позитивно впливає на економічний розвиток розвинених країн, нарощування конкурентних переваг, піднесення добробуту населення.

Доцільна активна інноваційна політика держави, що дасть змогу розширити горизонт бізнес-планування та збільшити чисельність інноваційних проєктів із довгим строком окупності, що істотно стимулюватиме розвиток галузей економіки з високою доданою вартістю та гарантуватиме появу нових робочих місць, які відповідатимуть таким критеріям, як висока оплата праці, безпечність, привабливість для освічених кадрів.

Виходячи з цих міркувань, пошук шляхів виведення економіки України з кризи та забезпечення сталого економічного зростання на тлі глобальних трансформаційних процесів потребує дієвого налагодженого механізму підтримки інноваційного розвитку з боку місцевих органів самоврядування, значного розширення сфери прикладання праці в інноваційних секторах економіки. Розв'язання такого завдання є вкрай необхідним в інтересах більш ефективної реалізації трудового потенціалу населення України, формування конкурентних переваг держави у світовому поділі праці на основі засвоєння інноваційної моделі розвитку.

Література:

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Левченко О.М. Інноваційно-інтегровані структури в сучасній економіці: їх класифікація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=10&y=2017>
3. Методика розрахунку сумарного індексу інновацій, затверджена наказом Держстату від 28.12.2015 № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2015/368/met_rsii.zip.

4. Мусіна Л.А. Підходи, індикатори та методи оцінювання впливу науково-технічної діяльності на економічний розвиток : Монографія / Л.А. Мусіна, Т.К. Кваша. – Київ: УкрІНТЕІ, 2009. – 252 с.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]; Держслужба статистики України. – Київ, 2016. – 257 с.
6. European Innovation Scoreboard 2016 [Electronic resource]. – Available at: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en.
7. Jamrisko M. These Are the World's Most Innovative Economies / M. Jamrisko, L. Wei. [Electronic resource]. – Available at: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-01-19/these-are-the-world-s-most-innovative-economies>. – (Accessed 27 July 2016).
8. The Global Innovation Index 2015 [Electronic resource] – Available at: <https://globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2015-v5.pdf>.

Царенко І.О.

аспірант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Науковий керівник – д.е.н., проф. Левченко О.М.

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ЗАСАДИ МОДЕЛІ ПОТРІЙНОЇ СПІРАЛІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобалізаційні перетворення, інтенсифікація технологій та інновацій, інформатизація суспільства та його оцифрування посилюють вимоги до розвитку вищої освіти на сучасному етапі. Адже турбулентність середовища та подальший розвиток економіки, заснованої на знаннях та компетенціях здійснює виклик закладам вищої освіти, вимагаючи від них абсолютно нових підходів у процесі навчання, націлених на розвиток навичок адаптації до реальної економіки, швидкої реакції до будь-яких змін, майбутніх тенденцій та потреб.

Навчання на робочому місці, метод навчання, заснований на вирішенні проблем та практичні стажування - це лише деякі з методів, які отримали популярність у закладах вищої освіти, як важливі інструменти в межах концепції: навчання в процесі практичної діяльності, використання технологій та взаємодії [1]. З огляду на це, співпраця між університетами державою та бізнесом необхідна для пошуку достатньо релевантних реальних проблем в контексті практичного навчання [2].

Виходячи з даного аспекту концепція моделі потрійної спіралі (Triple Helix) стає вкрай актуальною в ході подальшого розвитку системи вищої освіти на сучасному етапі.

Під поняттям моделі потрійної спіралі (Triple Helix) розуміється тісна взаємодія університету, бізнесу та держави, що, в результаті, здатна генерувати засади формування екосистеми в цілому [3].

Цінність моделі потрійної спіралі (Triple Helix) є значимою не лише як спосіб підвищення професійного рівня науковців, викладачів, аспірантів університету, а й попиту на фахівців, які закінчили такий заклад вищої освіти та, в результаті, готові до ефективної роботи на високотехнологічних підприємствах реального сектора економіки, здатних до швидкої адаптації до кризових ситуацій та креативного

вирішення будь-яких проблем, що можуть виникнути при вирішенні тих чи інших завдань [4].

Подібного роду ефективна співпраця забезпечує оптимальні стимули для студентів [5]. Крім того, ідея моделі потрійної спіралі (Triple Helix) базується на концепції навчання в процесі практичної діяльності, використання технологій та взаємодії, що, в свою чергу, забезпечує ефективність не лише виробництва, а й навчання, зокрема[1].

Проте варто відзначити, що такого роду співпраця є, одночасно, й викликом для сучасних закладів вищої освіти, адже, натомість аби сконцентруватися на традиційних методах навчання та викладання, відбувається переорієнтування на комерціалізацію, все частіше актуалізується підприємницька функція університетів [5].

Отже, створюється не лише сприятливе середовище для навчання, а й передумови розширення традиційних функцій сучасних закладів вищої освіти, що може викликати й ряд загроз для останніх.

На рис. 1 представлені структурні елементи моделі потрійної спіралі (Triple Helix), яка передбачає співпрацю між університетом, бізнесом та державою [6].

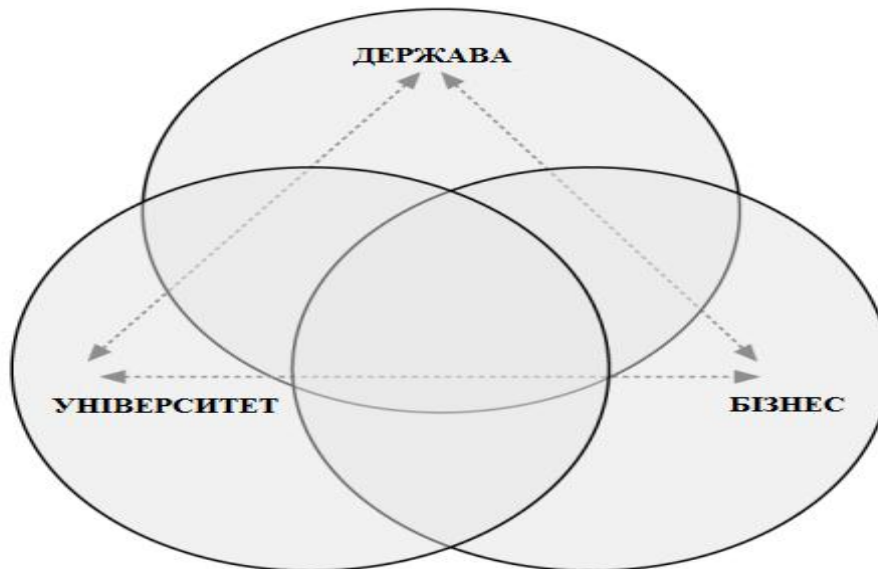

Рис. 1. Модель потрійної спіралі [7]

Ключовими особливостями концепції моделі потрійної спіралі (Triple Helix) виступають:

1) Компоненти: університет, бізнес та державні установи:

- роль університету: співпраця зі сферами бізнесу, щоб забезпечити можливість навчання на основі реальних проблем, які виникають в сферах економіки; навчання студентів відповідно до потреб ринку праці у тісній співпраці з роботодавцями; співпраця з бізнес-сектором та державними установами у створенні освітніх стратегій.

- роль бізнесу: співпраця з університетами з метою підвищення його інноваційних можливостей та їх впровадження в процес підготовки майбутніх фахівців, долучаючи студентів до реальних проектів та проблем. Крім того, очікується, що бізнес бере участь у формуванні навчальних програм, за якими готують майбутніх фахівців.

- роль держави: сприяти посиленню співпраці та взаємовідносин між університетом та бізнесом шляхом прийняття необхідних положень та нормативних актів; підтримка зі сторони державних фінансових установ.

2) Мережа: виходячи з певних потреб та цілей співпраці, створення мереж у формальних чи неформальних структурах на різних рівнях (регіональному, національному) як ефективних структур, які б реагували на турбулентність оточуючого середовища. Визначено, що науково-дослідні мережі мають вирішальне значення для суспільства, як політично так і економічно, генеруючи робочу силу поміж учасників мережі [4].

3) Функції:

- знання: являє собою поєднання генерації, передачі та розповсюдження знань серед усіх компонентів моделі потрійної спіралі (Triple Helix) [3].

- інновації: являє собою заходи, які заплановані та виконуються компонентами моделі потрійної спіралі (Triple Helix) відповідно до цілей та завдань їх співпраці.

- консенсус: являє собою комплекс заходів, які об'єднують компоненти моделі потрійної спіралі (Triple Helix) для здійснення мозкового штурму, обговорення та оцінювання пропозицій, їх трансформація в напрямку зближення та посилення співпраці [3].

Отже, з переходом від індустріального до інформаційного етапу розвитку суспільства, посилення вимог до майбутніх фахівців, зміни ролі закладів вищої освіти та все більшої турбулентності ринкового середовища впровадження ідеї моделі потрійної спіралі (Triple Helix) є не лише стратегічним ресурсом конкурентоспроможної моделі інноваційного розвитку системи вищої освіти, а й покликані підвищити ефективність функціонування усіх її компонентів (в т.ч. бізнесу та державних інституцій). З огляду на той факт, що ефективна співпраця не лише модифікує нові підходи у процесі навчання, а й сприяє підвищенню продуктивності праці як майбутніх фахівців так і можливості збільшення прибутку підприємства, комерціалізуючі нові наукові ідеї, згенеровані закладами вищої освіти. Таким чином, такого роду співпраця здійснює синергетичний ефект на економіку та створює можливості для підвищення соціально-економічного рівня населення країни в цілому.

Література:

1. Bennett D., Vaidya K., Meeting Technology Needs of Enterprise for National Competitiveness. Management of Technology. Vienna Global Forum. United Nations Industrial Development Organization. Vienna, Austria, 2001.
2. Katz, S. M., The Entry-Level Engineer: Problems in Transition from Student to Professional. Journal of Engineering Education, 83, 171-174, 1993.
3. Ranga, M., Etkowitz, H., Triple Helix Systems: An Analytical Framework for Innovation Policy and Practice in the Knowledge Society. Industry and Higher Education, 2013.
4. Shegelman, I., Shchukin, P., Vasilev, A., Integration of Universities and Industrial Enterprises as a Factor of Higher Vocational Education Development. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 112-118. Elsevier Ltd., 2015.
5. Ankrah, S., T., B., Grimshaw, P., Asking both university and industry actors about their engagement in knowledge transfer: What single-group studies of motives omit. TechnoInnovation, 50-65. 2015.
6. Dooley, L., D. Kirk, University-industry collaboration grafting the entrepreneurial paradigm onto academic structures, European Journal of Innovation Management, 316-332, 2007.
7. Bektas, C., Tayauova, G., A Model Suggestion for Improving the Efficiency of Higher Education: University-Industry Cooperation, 5th World Conference on Educational Sciences - WCES 2013.

Шелковникова О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
фінансовий директор*

Приватне підприємство „КОМПАНІЯ ШЕЛС”

м. Київ, Україна

Шелковникова В.С.

Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕДОВИХ КРАЇН ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Загальна проблема полягає у тому, що значна кількість засновників малого та середнього бізнесу України рано чи пізно приймають та реалізують рішення про відкриття підприємств за межами нашої країни. Як результат, з України відбувається: по-перше, витік вітчизняного капіталу у вигляді статутних фондів внесених у відкриття підприємств за кордоном та, по-друге, недоотримання доходів бюджетом у вигляді податків від прибутків (доходів) за реалізовані за межами нашої країни бізнес-ідеї наших підприємців. Отже, актуальним постає питання, яким чином створити привабливе середовище для розвитку підприємницької діяльності в нашій країні?

Наукові дослідження проблематики підприємницької діяльності України з оглядом на досвід зарубіжних країн здійснили чимало авторів. Так, Кашубою Я. М. [2] висвітлено систему оподаткування як чинник активізації підприємницької діяльності в Японії та Україні. Кміть В.М. [3] розглянув зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва в різних країнах, що можна застосувати в наших реаліях. Л.В. Рібун, Г.А. Лех, І.М. Васькович [6] приділили увагу зарубіжному досвіду розвитку малого бізнесу, який є підґрунтям для розвитку підприємницької діяльності в нашій країні. Автори наводять багато важливих проблемних питань, висновків та пропозицій щодо покращення підприємницького клімату в Україні, які заслуговують на увагу та можуть бути підґрунтям для подальшого дослідження.

Завданням дослідження є аналіз привабливості підприємницької діяльності за кордоном для вітчизняного бізнесу та розробка на цій основі дієвих пропозицій щодо покращення умов здійснення діяльності на території України для наших підприємств.

Аналіз привабливості європейських країн для нашого підприємництва, дозволив з'ясувати, що серед лідерів країн, де легко відкрити та вести власну справу виділяють Ірландію, Естонію і Швецію [1]. Крім того, згідно досліджень МБРР-МАР [7] систем оподаткування країн, рейтинг оподаткування вказаних країн 4, 14 та 27 відповідно зі 190 респондентів.

Дослідження різноманітних періодичних джерел за 2017-2018 роки вказує на те, що саме Естонія останнім часом все більше приваблює наших співвітчизників. Ірландія і Швеція також мають свої переваги, але там не поширена російська мова так як у Естонії, і є ряд інших чинників, які подобаються українцям більше у Естонії, а саме: середня заробітна платня найманим працівникам менша в 4 рази ніж у Ірландії та Швеції; відсутність податку на прибуток до розподілу; ставка ПДВ 20% менша ніж у Ірландії 23% та у Швеції 25%; ставка податку на доходи фізичних осіб 20%, а у Ірландії 41% максимальна ставка і у Швеції 57% також максимальна ставка.

Українці посідають перше місце за кількістю зареєстрованих юридичних осіб в Естонії - вже 314 українських компаній за допомогою карти е-резидента змінили прописку на естонську. А на розгляді в департаменті поліції та прикордонної охорони

цієї країни перебувають ще понад 1600 заяв із проханням про е-резидентство від наших співгромадян [9].

Таким чином, наше дослідження зужується до порівняння особливостей ведення бізнесу в Естонії та Україні. За результатами аналізу можна виділити наступні важливі моменти:

- наявність карти е-резидента, що дозволяє іноземцю користуватися державними послугами Естонії через мережу Інтернет незалежно від місця перебування. За допомогою карти е-резидента можна віддалено реєструвати компанії та керувати ними, підписувати електронні документи та договори, перевіряти справжність підписаних документів, користуватися онлайн-банкінгом, Pay-Pull і дистанційно проводити грошові перекази. Зареєструвати компанію при наявності карти е-резидента в Естонії можна за добу. Додатково до компанії можна дистанційно відкрити банківський рахунок в Естонії. Фактично карта е-резидента - це щось подібне до електронного цифрового підпису в Україні. На початку 2018 року Мін'юст України повідомив про запровадження нових стандартів ідентифікації громадян, включаючи Mobile ID. Завдяки механізму електронної ідентифікації Mobile ID українці зможуть отримувати через Інтернет державні послуги, посвідчувати документи, які матимуть таку ж силу, як і паперові з печаткою та підписом, користуватися комерційними сервісами. Також громадяни зможуть відкрити, внести зміни чи закрити бізнес; отримати виписки з реєстру нерухомості й бізнес-реєстру; отримати електронні послуги у земельній сфері тощо [8];

- корпоративний податок на прибуток становить 0% у випадку, коли фірма в Естонії не розподіляє прибуток між власниками в кінці звітного періоду, а також, якщо прийнято рішення вкласти прибуток в бізнес або реінвестувати. Тобто якщо компанія якийсь час не виплачує дивіденди, то й податок на прибуток не сплачується. В Україні податок на прибуток становить 18%, але Український уряд схвалив законопроект на початку жовтня 2017 року щодо скасування старого податку на прибуток та зміни його податком на виведений капітал, що відбудеться з 1 січня 2019 року [4];

- привабливим у Естонії є відсутність валютного контролю, а також жорстких каральних заходів щодо сплати податків і подачі звітності, останні замінені на попереджувальні повідомлення-листи. В Україні Нацбанк видав проект Закону про валюту, який передбачає ліберальну модель валютного ринку [5], а саме: повна відсутність валютних обмежень, принцип "дозволено все, що не заборонено", а також прості повідомлення НБУ про операції замість отримання дозволів. При умові доопрацювання проект може стати суттєвим кроком уперед для економіки України, допомогти компаніям інтегруватися у глобальні ринки, підштовхнути експорт, стати рушійною силою розвитку фінансового ринку;

- річні витрати часу на облік та звітність в Естонії складає 50 годин, а на підготовку і подання податкової звітності в Україні в середньому потрібно 327,5 години на рік, тоді як в ЄС цей показник – 161 година, а загальний світовий – 240 годин, свідчать дані рейтингу "Оподаткування-2018".

За результатами дослідження можна констатувати, що підприємницька діяльність в Україні має ряд позитивних рис: започатковано впровадження Mobile ID, розроблено законопроект щодо заміни податку на прибуток податком на виведений капітал та законопроект про валютні операції. Проте є багато не вирішених питань, що обмежують подальший розвиток підприємництва: повільне впровадження механізму дії електронного цифрового підпису, суттєвий податковий тиск на оподаткування прибутку підприємств до розподілу, складність ведення обліку та формування звітності платників податку на прибуток, жорсткий валютний контроль, значні штрафні санкції.

На підставі проведеного дослідження та з урахуванням аналізу досвіду Естонії нами розроблено наступні пропозиції щодо покращення привабливості підприємницької діяльності в Україні: забезпечити оперативну реалізацію на державному рівні можливості користуватися електронними системами для підприємництва за допомогою електронного цифрового підпису; розробити дієві заходи прискорення впровадження податку на виведений капітал замість податку на прибуток на підставі розробленого урядом законопроекту; здійснити спрощення процедур ведення обліку та формування звітності внаслідок виконання заходів щодо ліквідації податку на прибуток до розподілу; виконати узгодження та реалізація законопроекту про валютні операції запропонованого НБУ; забезпечити впровадження вільних розрахунків за відомими платіжними системами світу; знизити штрафні санкції щодо організаційних і податкових питань підприємницької діяльності на підставі розробки та реалізації механізму першочергового попередження.

Література:

- 1 Бізнес в Європі 2017: в якій країні відкрити свою справу? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://closeurope.com/biznes-v-evrope/>.
- 2 Кашуба Я.М. Система оподаткування як чинник активізації підприємницької діяльності в Японії та Україні [Текст] / Я.М. Кашуба // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №3(7). – С.133-138.
- 3 Кміть В.М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва [Текст] / В.М. Кміть // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – №3(08). – С.265-269.
- 4 Президент: законопроект про податок на виведений капітал готовий для розгляду в Парламенті [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vobu.ua/ukr/analytics/news/item/prezydent-zakonoprojekt-pro-podatok-na-vyvedenyi-kapital-hotovyi-dlia-rozhliadu-v-parlamenti>.
- 5 Новий закон про валюту від НБУ: до чого готуватися Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/17/628105/>.
- 6 Рібун Л.В. Зарубіжний досвід розвитку малого бізнесу [Текст] / Л.В. Рібун, Г.А. Лех, І.М. Васькович // Економічні проблеми макроекономічного та регіонального рівнів. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.2. – С.230-235.
- 7 Рейтинг стран по налогообложению [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploretopics/paying-taxes>.
- 8 Центр адмінпослуг буде в телефоні кожного українця завдяки технології Mobile ID [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vobu.ua/ukr/analytics/news/item/tsentr-adminposluh-bude-v-telefoni-kozhnoho-ukraintsia-zavdiaky-tekhnologii-mobile-id>.
- 9 Ясинчук Л. Бізнес в Україні, податки в Естонії [Електронний ресурс] / Л. Ясинчук. – Режим доступу: <http://expres.ua/news/2018/01/07/279541-biznes-ukrayini-podatky-estoniyi-pryvablyuyenashyh-pidpruyemciv-ciy>.

Грінка Т.І.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Сьогодні у світі найбільш динамічний економічний розвиток мають ті країни, де сформувалися промислові чи інноваційні кластери, які представляють собою географічну та цільову концентрацію взаємозалежних підприємств та організацій, які формують суміжні етапи створення та впровадження інновацій у галузях економіки:

ядро кластера (науково-дослідницькі центри, освітні установи (університети, бізнес-школи, бізнес-інкубатори, підприємства та компанії, венчурні компанії, патентні бюро) та інфраструктурна мережа, що формується навколо ядра кластера (спеціалізовані постачальники, сервісні компанії, технологічні посередники, страхові компанії, торговельні асоціації, соціально-побутова і природоохоронна сфери, органи державної влади та органи місцевого самоврядування тощо).

Інноваційні кластери сприятимуть досягненню цілей: зниження витрат і підвищення ефективності виробництва за рахунок упровадження інновацій та ефекту синергії і спеціалізації; підвищення конкурентоспроможності всіх учасників кластера за рахунок упровадження інновацій і передових технологій; консолідоване лобювання інтересів учасників кластера на різних рівнях державної влади; соціально-економічний розвиток країни (на інноваційні основи), підвищення рівня життя населення та розбудова України як держави добробуту; підвищення рівня екологічної безпеки країни на основі впровадження інновацій, виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері охорони довкілля, забезпечення збалансованого і невичерпного природокористування та ін.

Аналізуючи сценарій процесу кластеризації в Україні за останнє десятиріччя, слід підкреслити, що він відбувається за рамками Державного бюджету України. В число регіонів, що змогли досягти успіхів у формуванні кластерних об'єднань слід віднести Львівську, Івано-Франківську, Рівненську, Полтавську, Сумську, Харківську, Херсонську, Одеську і Миколаївську області. В той же час світова практика свідчить про те, що державна підтримка кластерних ініціатив, особливо на стартовому етапі формування кластерів, дає великий економічний ефект і швидко окупність державних витрат. Немає сумніву в тому, що при підтримці влади і належному фінансовому забезпеченні, розвиток інноваційних кластерів в Україні набуде нового прискорення.

27 червня 2017 року у Мінекономрозвитку перший заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі України Максим Нефьодов провів робочу зустріч щодо розробки кластерної програми як принципово нової стратегії розвитку національної промисловості України, де акцентувалася увага на "інших підходах" - розвивати промислові осередки там, де є підтримка місцевої влади та регіональні передумови для розвитку кластеру"[5].

На сьогодні особливістю розвитку кластерів в Україні є орієнтація більшості перспективних кластерів на традиційні галузі промисловості – легку промисловість, будівництво, АПК, металургію, тоді як пріоритетом європейських країн є розвиток насамперед високотехнологічних інноваційних кластерів у галузях машинобудування, біофармацевтики, електроніки. В Україні є всі передумови для розвитку інноваційних кластерів у високотехнологічних секторах на основі існуючих технопарків та індустріальних парків – біотехнологій, систем спеціального та подвійного призначення; ядерних технологій; електронної промисловості, автомобілебудування тощо. Розвиток інноваційних кластерів на базі технополісів вимагає збільшення прямого державного фінансування технопарків, індустріальних парків та бізнес-інкубаторів за прикладом європейських країн[6].

Важливою передумовою розвитку співробітництва приватного бізнесу з державою є запровадження інноваційного менеджменту на рівні центральних та регіональних органів державної влади. Світовий досвід свідчить про те, що одним з вирішальних чинників успіху державної політики формування інноваційних структур є впровадження інновацій в органах державного управління.

Доцільність державної підтримки розвитку інноваційних кластерів має базуватися на вивченні результатів їхньої діяльності. Світовий досвід свідчить, що ключовими критеріями оцінки діяльності інноваційних кластерів є наступні: - оцінка

інноваційної діяльності: кількість компаній кластера, які розробили та впровадили нові продукти/послуги; кількість компаній, які отримали нові знання, що можуть бути використані для створення інновацій; - оцінка співробітництва з науково-дослідними організаціями: кількість компаній кластера, які взяли участь у спільних проектах з науково-дослідними організаціями; кількість наукових установ, які є членами кластера; - оцінка міжнародного співробітництва: обсяги залучених іноземних інвестицій; кількість іноземних компаній або мереж, які є партнерами кластера; кількість організованих у рамках кластера комунікативних заходів за участі іноземних експертів та партнерів; - оцінка темпів нарощування членської бази: кількість компаній, які є членами кластера; частка малих та середніх підприємств, які є членами кластера; кількість компаній, які виявляють зацікавленість в участі у кластері; - оцінка набуття нових знань компаніями-членами кластера: кількість компаній, які взяли участь у конференціях, семінарах та інших комунікативних заходах, організованих мережею. На основі оцінювання ефективності діяльності окремих кластерів приймається рішення щодо доцільності їхньої фінансової підтримки з боку держави [6].

Ключовими принципами побудови державної програми розвитку інноваційних кластерів є наступні: - створення кластерних ініціатив у пріоритетних для держави напрямках, які мають найбільший інноваційний та виробничий потенціал; - державна підтримка має надаватись обмеженій кількості інноваційних кластерів, які демонструють найкращі результати; - фокус на залученні до кластерів малих та середніх інноваційних підприємств, які в усьому світі є найважливішими генераторами інновацій у промисловості; - забезпечення високої гнучкості кластерної програми та можливість її адаптації до мінливих соціально-економічних умов, здатність швидко реагувати на зміни у технологічному середовищі, відкритість до запровадження нових механізмів менеджменту; - забезпечення науково-дослідною базою для досліджень у рамках кластерів та впровадження інновацій, участь держави у здійсненні досліджень щодо економічної доцільності розробки того чи іншого інноваційного продукту та перспектив його комерціалізації; - інтернаціоналізація національних інноваційних кластерів та їхнє включення до глобальних інноваційних мереж через залучення прямих іноземних інвестицій, трансфер технологій та розвиток співробітництва з іноземними інноваційними кластерами; - визначення чітких критеріїв вимірювання поточних та кінцевих результатів діяльності кластерів, встановлення індикаторів виконання запланованих показників як на рівні окремих кластерів, так і на рівні програми в цілому [4].

Також слід виділити умови, за яких кластеризація економіки буде проходити в належний спосіб. Для цього необхідно, щоб Уряд України не намагався брати у свої руки пряме керівництво в кластерних ініціативах. Він повинен відігравати роль каталізатора або посередника, який сприяє реалізації кластерного та інноваційного процесів; політика держави має бути орієнтована на непряме стимулювання кластерних ініціатив, розроблених у регіонах на основі детальних ринкових і технологічних досліджень. Ефективна кластерна політика Уряду повинна базуватися на взаємодії дослідників, представників промисловості, бізнесу, громадських організацій з метою створення платформи для конструктивного діалогу з розвитку інноваційної економіки, заснованої на кластерній моделі виробництва. Політика кластеризації – це динамічний процес, який залежить від багатьох факторів і завдань соціально-економічного характеру, що передбачає довгострокову взаємодію всіх структур суспільства.

Література:

1. Бабенко І. Інноваційні кластери сприятимуть підвищенню конкурентоздатності економіки / І. Бабенко // Діл. вісн. – 2012.– № 1 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2012/dv1201232.ua.html> 2.
2. Варяниченко О. В. Формування інноваційних кластерів в Україні як інструмент розвитку та конкурентоздатності / О. В. Варяниченко // Науковий вісник НГУ. – 2011. – № 3. – С. 118-121.
3. Глушаниця Р. В. Кластерний принцип формування міжнародних стратегічних альянсів / Р.В. Глушаниця // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 3. – С. 38-43.
4. Інформаційно-аналітичні матеріали Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkni.gov.ua/2010-09-09-12-22-00/2010-09-09-12-25-43/235-2010-12-07-11-34-29>.
5. Інформаційно-аналітичні матеріали Прес-служби Мінекономрозвитку за 30.06.2017// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f52b4fa3-205d-4704-8060-9ca2eeae445&title=MinekonomrozvitkuRozpochaloObgovorenniaKlasternoiProgramiPromislovogoRozvitku>
6. Ковальов А.В. Інноваційні кластери промисловості України. Проблеми та шляхи їх вирішення. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/6096/c.%20129.pdf?sequence=1>

Фрунза С.А.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Для збільшення кількості, якості, новизни виробництва сільськогосподарської продукції Україна має потенційні можливості, але потрібні для цього новітні сучасні технології, а також значні інвестиційні ресурси. Крім того, ринкові умови вимагають впровадження інноваційних моделей розвитку організацій.

За рахунок власних коштів, більшість вітчизняних підприємств, намагаються впроваджувати інновації. Використання кредитних ресурсів досить не вигідні для цих підприємств. Тому, вони не можуть інвестувати в інновації достатню кількість грошей, як аграрні підприємства інших держав.

Причинами погіршення інноваційно-інвестиційного стану сільськогосподарських підприємств є: незадовільний інвестиційний клімат, непередбачувана державна політика, підвищений ризик аграрного виробництва.

Більшість економістів вважають, що саме держава повинна взяти на себе забезпечення фінансування інноваційних досліджень у аграрній сфері. [1, с. 29].

Відомий норвезький економіст Ерік Рейнарт у своїй книжці «Як багаті країни стали багатими... і чому бідні країни залишаються бідними» доводить, що жодна держава ще ніколи не ставала заможною завдяки сільському господарству. Навпаки, його розвиток завжди консервував відсталість. Виробники сільськогосподарської продукції, як і інших сировинних матеріалів, залежні від попиту тих, хто має сильну переробну промисловість, та від темпів їхнього зростання. Якщо останні потерпають від кризи, стагнації чи просто вповільнення, то перші стають заручниками низьких цін, доходів і темпів розвитку. Це означає те, що країни котрі роблять ставку саме на сільському господарстві, відсутні в переліку розвинених країн світу [4].

В Україні низька інноваційна активність підприємств, про це свідчать показники реалізованої інноваційної продукції. За результатами дослідження лише 3,8 % продукції мають ознаки інновацій. Також, спостерігається зниження рівня наукомісткості вітчизняної продукції, що обумовлює низьку рентабельність виготовлення сільськогосподарської продукції та призводить до послаблення конкурентних позицій відносно закордонних аналогів.

Крім того, більшість проблем, що пов'язані з інноваційно-інвестиційним розвитком сільськогосподарських підприємств, в першу чергу пов'язано з певними законами, які стосуються: оподаткування, кредитування, надання фінансової допомоги. Тому потрібна правова база, щодо формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату аграрних підприємств.

Високий є рівень державної підтримки аграрної сфери в США, Європейського Союзу, в Японії. Мінімальні суми для підтримки сільського господарства виділяють в Австралії та Новій Зеландії. Для прикладу, розглянемо особливості державного регулювання інноваційно-інвестиційної політики в США, яка застосовує специфічні підходи та механізми реалізації. Зокрема, постійно включаються спеціальні програми, пов'язані зі збереженням земельних угідь, водного і повітряного середовища. Здійснюється щорічне фінансування на будівництво місцевих доріг, об'єктів аграрної інфраструктури, на підтримку молодих фермерів. В Законі «Про сільськогосподарське удосконалення і реформування» аграрна політика характеризується такими механізмами, які стосуються:

- 1) прямих виплат;
- 2) компенсаційних ринкових та анти циклічних виплат, зумовлених низькими цінами, але не прив'язаних до поточного виробництва;
- 3) компенсаційні виплати по кредитах.

В ЄС розпочато здійснення стратегії ЄС під назвою «Горизонт 2020», метою якої є просування інноваційного, сталого та інклюзивного зростання в усіх сферах економіки. Сільськогосподарське Європейське партнерство з інновацій, сільськогосподарської стійкості та продуктивності (EIP-AGRI) було розпочато Європейською Комісією в лютому 2012р. і ставить своєю метою сприяння розвитку конкурентоспроможності і сталості сільського та лісового господарства, забезпечення стабільних поставок продовольства, кормів і біоматеріалів, як існуючих, так і нових, стійке управління природними ресурсами, від яких залежить сільське господарство, налагодження гармонії за навколишнім середовищем. В ЄС 75% продукції АПК припадає на 3 з 14 млн. агрогосподарств ЄС. Саме ці 3 млн. господарств (холдингів) і є головними новаторами, які розробляють інновації. Деякі фермерські господарства мають інноваційний бізнес.[2,3]

В Німеччині, Франції субсидують організації, які протягом певного часу надають «молодим» фірмам необхідні послуги, сприяють у фінансуванні нових підприємств та технопарків. Конкретний внесок у розвиток інфраструктури і будівництво парків з фондів центрального і місцевого будівництва становить у Франції – 74%, Німеччині – 78%, Бельгії – близько 100%, Нідерландах – приблизно 70%, у Великій Британії – 62% [4].

Загалом, досвід державного втручання засвідчує, що масштаби і можливості регулювання пропорційні до сили державної влади. Від здатності органів управління і влади контролювати ситуацію, щодо інноваційно-інвестиційного розвитку АПК залежить дієвість інструментів і механізмів регулювання.

Отже, економіка України в сучасних умовах більше аграрна, ніж індустріальна. Маючи переважно сільськогосподарську економічну орієнтацію, в Україні варто розвивати неконкурентний порівняно із США чи Європою сектор промисловості. Він

створює інновації, необхідні для розвитку сільського господарства. І лише інноваційно-інвестиційна модель розвитку аграрного виробництва в умовах глобалізації може принести економічний ефект за допомогою технологічного оновлення ресурсної бази та структурної перебудови на підприємствах сільського господарства. Вона передбачає перенесення акценту з традиційних науково-технічних рішень на використання принципово нових прогресивних технологій, які мають вирішальний вплив на процеси соціально-економічного розвитку розвинутих країн світу

Ще одним важливим напрямом удосконалення економічного механізму державної підтримки є підвищення доступності кредитів і позик, метою якого є зростання фінансової стійкості і спроможності галузі інноваційно розвиватись. Аграрії повинні створювати необхідні умови для розширеного відтворення за допомогою кредитних та пільгових ресурсів.

Література:

1. Дем'яненко І. В. Інвестиційно-інноваційний чинник економічного зростання / І. В. Дем'яненко, А.В. Буряк // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 11. – С. 3-11.
2. Мартин А.Г. Порівняльний аналіз системи управління сільськогосподарськими землями державної власності у країнах ЄС/Мартин А.Г., Копайгора Б.М. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2015. - №1. – С. 14-19.
3. Катерина О. Регулювання і підтримка інноваційної діяльності у сфері АПК в країнах Європейського Союзу/О. Катерина, Соловчук //Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс]. – 2015. – №3 (165). - С.62-68. – Режим доступу: file:///C:/Users/админ/Downloads/ape_2015_3_9.pdf
4. Кропивко М. Ф. Напрями реформування системи управління аграрним сектором в умовах євроінтеграційних процесі / М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2017. – №2. – с. 26–28.
5. European Commission (2012). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the European Innovation Partnership 'Agricultural Productivity and Sustainability'. Brussels, 29.02.2012, COM(2012)79 final // www.eea.europa.eu.

Золотарьов О.О.

ст. гр. МЕ-15,

Глевацька Н.М.

*к.е.н., доц., доцент кафедри економіки,
менеджменту та комерційної діяльності*

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Необхідність державного регулювання інноваційних процесів викликана їх зростаючим значенням для економіки і суспільства в цілому. Досвід розвинених країн світу доводить, що їхній значний економічний успіх досягається лише за умов запровадження ефективної державної політики у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності.

У сучасних теоретичних дослідженнях питання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств представлені працями багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких О. Амоша, Ю. Бажал, С. Валдайцев, Ю. Вербицька, І. Дем'яненко, В. Козик, М. Крупко, О. Кузьмін та ін.

В основі інноваційних процесів постіндустріального суспільства лежить орієнтація на випуск інтелектуальної продукції. Іншими словами, в умовах економіки

постіндустріального суспільства знання стають основним базовим ресурсом, що забезпечує розвиток країни [1].

М. Кастельс на прикладах з історії технологічної модернізації США, Китаю, Японії, Південної Кореї, Франції, Фінляндії, Індії, Бразилії, Чилі, країн Африки та інших держав доводить, що в усьому світі держава (а не винахідник) була ініціатором і головною рушійною силою науково-технічної революції [2].

Особливості державної участі в науково-технологічних змінах пов'язані з розвиненістю соціально-економічного середовища. Найважливішими факторами інноваційного середовища є розвинені підприємницьке, фінансове та науково-технологічне середовища. Розвиненість перерахованих факторів, забезпечена відповідними умовами – високим рівнем життя населення, розвиненістю соціальної і виробничої інфраструктури – створюють передумови формування інноваційного середовища економіки. Саме таким чином відбувалося становлення сучасної економіки США.

У розвинених країнах світу ефективним стимулом прискорення інноваційних змін є амортизаційна політика. Зокрема, законодавством Японії для стимулювання впровадження високотехнологічного та екологічно безпечного обладнання дозволяється в перший рік його експлуатації амортизувати 50 % його вартості. Крім того, для малих та середніх підприємств пільговий режим амортизації очисного обладнання: в перші три роки вони можуть амортизувати по 30% його вартості. В США строки амортизації науково-дослідного обладнання були скорочені до 3 років, іншого обладнання - до 5 років.

Для стимулювання інноваційної діяльності в світовій практиці широко використовуються податкові пільги :

- зменшення податку на приріст інноваційних витрат;
- зв'язок надання пільг з урахуванням пріоритетності виконуваних проектів;
- пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, «ноу-хау» та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності;
- відрахування з оподаткованого прибутку внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій.

Відмінності в рівні розвитку соціально-економічного середовища та національно-культурні особливості зумовили різні типи моделей державного регулювання інноваційного розвитку країни. В даний час виділяють три типи моделей інноваційного розвитку промислово розвинених країн (табл.1.).

Таблиця 1

Типи моделей інноваційного розвитку промислово розвинених країн

№	Країни	Типи моделей інноваційного розвитку промислово розвинених країн
1.	США, Англія, Франція	орієнтовані на лідерство в науці, реалізацію великомасштабних цільових проектів, що охоплюють всі стадії науково-виробничого циклу, як правило, зі значною часткою науково-інноваційного потенціалу в оборонному секторі
2.	Німеччина, Швеція, Швейцарія	орієнтовані на поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища, раціоналізацію всієї структури економіки
3.	Японія, Південна Корея	стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості до досягнень світового науково-технічного прогресу, координації дій різних секторів в галузі науки і технологій

Складено авторами на основі джерела [3]

Можна говорити і про формування четвертого типу моделі науково-інноваційного розвитку національних економік. У цій групі країн здійснюється модернізація економіки на основі запозичення досягнень світового науково-технічного прогресу.

Найважливіше значення набувають такі стратегії позитивних змін, як технологічна і освітня політика.

Література:

1. Карп'юк О. Національні моделі стимулювання інноваційного процесу. Стратегічні пріоритети. 2013. № 3. С. 47–49.
2. Петрова І.Л. Інноваційна діяльність: стимули і перешкоди [Текст]: монографія / І.Л. Петрова, Т.І. Шпильова, Н.П. Сисоліна. – К.: Дорадо, 2010. – 320 с.
3. Ключкова Н. В. Розвиток інноваційної діяльності: узагальнення зарубіжного досвіду [Текст] / В. Ключкова, В. А. Бердичівська // Вісник Іванівського державного енергетичного університету. - 2012. - № 1. - С. 78-82.

Герасимець Я.О.

*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: Іваницька О.М., д.держ.упр., професор

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД

У сучасних умовах існує необхідність в стратегічному підході до державного регулювання інноваційного розвитку економіки України. Питанням визначення результативності та ефективності механізму державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки присвячено чимало публікацій таких науковців, як А. Гальчинський, В. Геєць [3], А. Кінах, В. Семиноженко та ін. Однак лишається чимало проблем, які потребують системних досліджень у даній галузі наукового пошуку. Метою публікації є окреслення стратегічного підходу до забезпечення інноваційного розвитку економіки України.

XX ст. для України стало періодом соціальних і економічних реформ, масштабних політичних й інституційних перетворень, що відбулися на фоні тривалої системної кризи. Початок XXI ст. характеризувався позитивною динамікою основних макроекономічних показників, таких як індекс промислового виробництва, валовий внутрішній продукт, зовнішньоторговельний оборот, обсяг інвестицій в основний капітал тощо. Такі успіхи сприяли появі омани щодо настання періоду стійкого зростання економіки, що було загалом прикриттям існуючих гострих проблем в інноваційній сфері. Однак зазначимо, що перехід до інноваційного розвитку економіки вимагає розроблення ефективної стратегії державного регулювання інноваційної сфери. Це, в свою чергу, передбачає створення необхідних передумов - господарських, фінансових, організаційно-правових тощо.

На сьогоднішній день у світі найбільш динамічний економічний розвиток мають ті країни, де сформувалися певні кластери, тобто комплекси підприємств (промислових компаній, дослідницьких центрів, наукових установ), органів державного управління, громадських організацій тощо. Ці комплекси виступають альтернативою відомому

галузевому підходу. Стимулювання в них поширення нових технологій може дати високу конкурентоспроможність і стабільне економічне зростання. Найбільш життєздатні кластери інноваційної активності формуються на основі диверсифікованості міжгалузевих зв'язків [1].

Інноваційні кластери сприяють досягненню певних цілей. Зокрема, до них можна віднести: зниження витрат і підвищення ефективності виробництва за рахунок упровадження інновацій; підвищення конкурентоспроможності всіх учасників кластера за рахунок застосування передових технологій; можливість спільного лобювання інтересів учасників кластера на різних рівнях державної влади.

Для України стимулювання створення інноваційних кластерів є дієвим механізмом державного регулювання інноваційного розвитку економіки. Тобто, якщо зараз підтримка інноваційної діяльності в країні пов'язана, перш за все, зі стимулюванням створення високих технологій, то в перспективі такий підхід необхідно замінювати кластерними стратегіями, тобто створенням спеціалізованих мереж знань - інноваційних кластерів. Такий спосіб дозволяє отримати ефект синергії: об'єднати зусилля взаємозалежних підприємств та організацій на географічному рівні, що формують концентрацію цілей і завдань. Створення та впровадження інновацій у галузях економіки передбачає: ядро кластера (науково-дослідницькі центри, освітні установи різного спрямування); інфраструктурну мережу, що формується навколо ядра кластера (спеціалізовані постачальники, сервісні компанії, технологічні посередники, страхові компанії, торговельні асоціації, підприємства та організації соціально-побутової та природоохоронної сфери); органи державної влади та органи місцевого самоврядування тощо. Такий підхід сприяє інноваційному розвитку економіки та вирішенню соціальних й екологічних проблем суспільства.

Ураховуючи досвід розвинутих європейських країн, в Україні доцільно трансформувати програми мобільності наукових кадрів і субсидування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у комплексні програми по стимулюванню співпраці між дослідницькими центрами, університетами, групами підприємств, компаніями тощо [2].

Основними стратегічними напрямками вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку економіки України є: підтримка створення інноваційно орієнтованих об'єднань на базі провідних підприємств і закладів і формування на цій основі стійких інноваційних кластерів; сприяння залученню іноземних інвестицій для впровадження інновацій у реальний сектор економіки; запровадження механізму страхування ризиків, пов'язаних з реалізацією інноваційних проектів; підтримка підприємств промисловості, які здійснюють свою діяльність у високотехнологічній сфері; сприяння формуванню активної участі держави на ринку інновацій [4].

Державні органи мають здійснювати моніторинг особливостей інноваційного розвитку певних країн на предмет їх можливого застосування в Україні. Для переходу до інноваційності в Україні необхідно створити цілісну національну інноваційну систему з розвинутою інфраструктурою, цивілізованим ринком технологій. Тому тільки вдосконалення механізму державного регулювання такої діяльності та розвиток і впровадження спеціалізованих інститутів може сприяти інноваційному розвитку економіки України.

Література:

1. Україна на четвертому місці за кількістю ІТ-фахівців. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ua.comments.ua/ht/198566-ukraina-na-chetvertomu-mistsi-za-kilkisty.html>.

2. Инновационный менеджмент: концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития : учеб. пособ. / под ред. В. М. Аньшина, А. А. Дагаева. – 3-е изд., перераб., доп. - М. : Дело, 2016. - 345 с.
3. Стратегія економічного і соціальному розвитку України (2014 - 2016 рр.) «Шляхом європейської інтеграції» / за ред. А. С. Гальчинського і В. М. Гейця ; Мін-во з економ. та з пит. європ. інтегр. України. - К. : ІВЦ Держкомстату України, 2016. - 546 с.
4. Вітренко-Хрустальова Т. М. Напрямки вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку економіки України / Т. М. Вітренко-Хрустальова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/07.pdf>

Калашнікова А.К.
студентка гр. ОА-15
Центральноукраїнського національного технічного університету
Науковий керівник:
Назарова Г.Б. *к.е.н., доцент*

СВІТОВА ПРАКТИКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

З кінця ХХ століття стрімкий розвиток науки і техніки значно змінив структуру світового господарства і призвів до того, що сьогодні саме інноваційні технології, креативні ідеї стають чи не найголовнішим, при цьому – необмеженим, ресурсом сучасної економіки. Подібна трансформація відіграє величезну роль у розвитку всього світового господарства, оскільки відводить на другий план такі звичні фактори виробництва, як земля і капітал, що, у свою чергу, є вагомим кроком до подолання проблеми нестачі ресурсів.

Саме тому одним із пріоритетних завдань державної політики кожної сучасної країни має стати стимулювання інноваційних процесів та перехід до інноваційного розвитку економіки.

Ступенем втручання держави, рівнем науково-технічного прогресу та іншими особливостями, притаманними кожній окремій країні, різняться й методи державної політики у сфері підтримки інновацій. Так, можна виділити дві основні яскраво виражені моделі управління інноваційною діяльністю: англо-американську та франко-японську [1].

Першій притаманне панування ідей економічного лібералізму, за якого вважається, що саме в умовах вільної ринкової економіки можна досягти найбільш ефективного розвитку, оскільки ринок має власні регулюючі механізми, які сприяють прискоренню інноваційного процесу, а державне втручання в економіку лише погіршує існуючу ситуацію. Такі ідеї виражається зокрема і в мінімальному державному втручання як у сферу інновацій, так і в економіку в цілому. Держава в такій ситуації лише створює максимально сприятливі умови для підприємництва, уникаючи прямого втручання.

Друга модель, на противагу першій, вирізняється активними державними заходами з підтримки інноваційного процесу, що виражаються у вигляді надання різноманітних субсидій та дотацій інноваційним підприємствам.

Таким чином, перша модель передбачає застосування в основному непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності (надання податкових та кредитних пільг, страхування інноваційних ризиків, амортизаційні пільги, пільги щодо стимулювання НДДКР, формування резервних фондів тощо), тоді як друга

характеризується широким застосуванням сукупності методів прямого стимулювання інноваційного процесу [2, с.201].

Доцільно дослідити методи державної підтримки інноваційної діяльності на прикладі конкретних країн. Так, у США майже 80% федеральних витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи фінансуються згідно з програмно-цільовою формою державного регулювання інновацій, яка передбачає фінансування інновацій шляхом державних цільових програм підтримки нововведень, пільгового оподаткування, інвестиційних податкових кредитів, пільгового режиму амортизаційних відрахувань, надання субсидій. Держава створює та підтримує технополіси, науково-технічні парки, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми та організації, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, науково-інженерні центри, спільні промислово-університетські дослідні центри, венчурні фірми.

У Великій Британії підтримують низький рівень оподаткування корпорацій, вважаючи це потужним стимулом для ризикових технологічних змін. Інструменти урядової політики варіюються від стовідсоткового звільнення від податку витрат на дослідження і розробки до надання ризикового фінансування чи субсидій (грантів). Важливу роль у забезпеченні процесу передачі технологій у Великій Британії відіграє «Британська технологічна група», яка, по-суті, є посередником між продавцями й покупцями нових технологічних розробок. Створення інноваційної інфраструктури у вигляді технополісів, малих інноваційних фірм, науково-технічних парків, венчурних фірм, науково-дослідних консорціумів.

В Японії інституційною підтримкою займаються Державні фонди для заохочення науково-дослідної діяльності, Фонд сприяння малим і середнім венчурним підприємствам, Корпорація фінансування малого бізнесу, Центр сприяння розвитку підприємств. Державою надаються пільгові кредити та субсидії, застосовується пільгове оподаткування.

У Німеччині, Іспанії та Італії низькі ставки базових податків доповнені спеціальними системами стимулювання впровадження ризикових проектів. У Німеччині надаються цільові безоплатні субсидії, дотації, оплата витрат на технічну експертизу, пільгові кредити, система страхування кредитів, податкові знижки і пільги, прискорена амортизація, цільові банківські кредити [4, с. 123]. У Франції ж застосовують іншу комбінацію: високі податки для всіх і різні спеціальні стимули в інноваційному підприємстві [2, с. 202], серед яких можна виділити дотації, субсидії, довгострокові позики, податкові кредити, кредитні гарантії, пільгове оподаткування.

Канада надає позички на пільгових умовах, субсидії, технічна допомога, податковий кредит, пільгове оподаткування, створює Технополіси, науково-технічні парки, малі інноваційні фірми, венчурні фірми, науково-дослідні консорціуми [4, с. 123].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про існування в світовій практиці великого різноманіття механізмів державного регулювання та стимулювання інноваційної діяльності, досвід застосування яких можна використати для розвитку інноваційної економіки в країні.

Література:

1. Голляк Ю.Б. Інноваційні перетворення української економіки в контексті міжнародної конкуренції / Ю.Б. Голляк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №7 (61). – С.43-55
2. Касьяненко В.О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні / В.О. Касьяненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4(2). – С. 200-204. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2011_4%282%29__29

3. Скавронська І.В. Детермінанти кластеризації креативних індустрій в міжнародному контексті/ І.В. Скавронська, І. І. Синківський // Молодий вчений . – 2017.– №4. – С. 752-757. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_176

4. Шмігельська З.К. Зарубіжний досвід управління інноваційною діяльністю малих і середніх підприємств та можливості його адаптації в ринковій економіці України / З.К. Шмігельська // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №2 (3). – С. 119-128.

Карасенко В.О.

студентка групи УФЕБ-17м

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Досвід розвинених країн світу доводить, що їхній значний економічний успіх досягається лише за умов запровадження ефективної державної політики у сфері інноваційної діяльності, урядові та законодавчі органи створюють для цього максимальні умови. Адже для забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому ринку головною умовою є інноваційна активність підприємств. Тому в умовах інтеграційних процесів, що на сьогодні відбуваються в Україні потрібно приділити значну увагу використанню перспективних інвестиційних та інноваційних програм економічного розвитку.

Проведення ефективної інноваційної діяльності вимагає значних фінансових вкладень. Проблема пошуку джерел фінансування та кредитування інноваційного розвитку набула сьогодні особливої гостроти і потребує здійснення комплексних досліджень у цьому напрямі.

Питаннями фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств займалися провідні науковці, а саме: Л. Л. Антонюк [1], О. О. Єрмак [4], О. А. Кирик [7], Г.Т. Пальчевич [8], та інші. Їхні наукові розробки містять серйозні напрацювання стосовно теорії методик та організації фінансового забезпечення інноваційної політики. Разом із тим слід зауважити, що до цього часу багато проблем, пов'язаних з активізацією інноваційного розвитку, не знайшли свого остаточного вирішення.

Загалом, підприємство вважається інноваційним, якщо воно впроваджує будь-яку інновацію. Здатність підприємства освоювати інновації дає змогу протистояти конкурентоспроможному середовищу і створює різнопланові переваги. Саме від масштабності введення інноваційних технологій буде залежати подальший розвиток підприємства. Одним із провідних факторів, який характеризує інновації на промислових підприємствах України, є інноваційна активність.

В Україні показники інноваційної активності знаходяться на досить низькому рівні в порівнянні з іншими країнами [3]. За даними дослідницького інституту INSEAD, який визначає рейтинг ефективності інноваційної діяльності у 128 країнах світу, Україна у 2016 р. займала 56 місце у Глобальному інноваційному індексі.

За даними, наведеними у табл. 1, на 2016 р. в Україні в галузі промисловості інноваційною діяльністю займалися лише 18,9 % із усіх обстежених підприємств. Зростання частки інноваційних підприємств в Україні у 2016 році в порівнянні з 2013 роком складає 2,1%, що можна було б вважати позитивною тенденцією. Але, якщо брати до уваги світовий досвід, доля інноваційно-активних підприємств є у рази вищою

та в середньому складає 60–70 % від загальної кількості підприємств [10, ст. 161-168]. Це ще раз говорить про недосконалість інноваційної політики України та недостатнє регулювання фінансування інноваційної діяльності підприємств державою.

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових підприємств в Україні за 2013 – 2016 р.р.

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі:				
			Дослідження і розробки	Придбання інших зовнішніх знань	Підготовка виробництва для впровадження інновацій	Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	Інші витрати
	%	млн. грн.					
2013	16,8	9562,6	1638,5	87,0	-	55466,3	2290,9
2014	16,1	7695,9	1754,6	47,2	-	5115,3	778,9
2015	17,3	13813,7	2039,5	84,9	-	11141,3	548,0
2016	18,9	23229,5	2457,8	64,9	-	19829,0	878,4

Джерело: на основі сайту Державної служби статистики України [2]

Отже вцілому в Україні, першопричиною невеликої кількості інноваційно-активних підприємств є саме недостатність фінансування. Загалом в літературі виділяють такі основні джерела фінансування інноваційної діяльності (рис. 1):

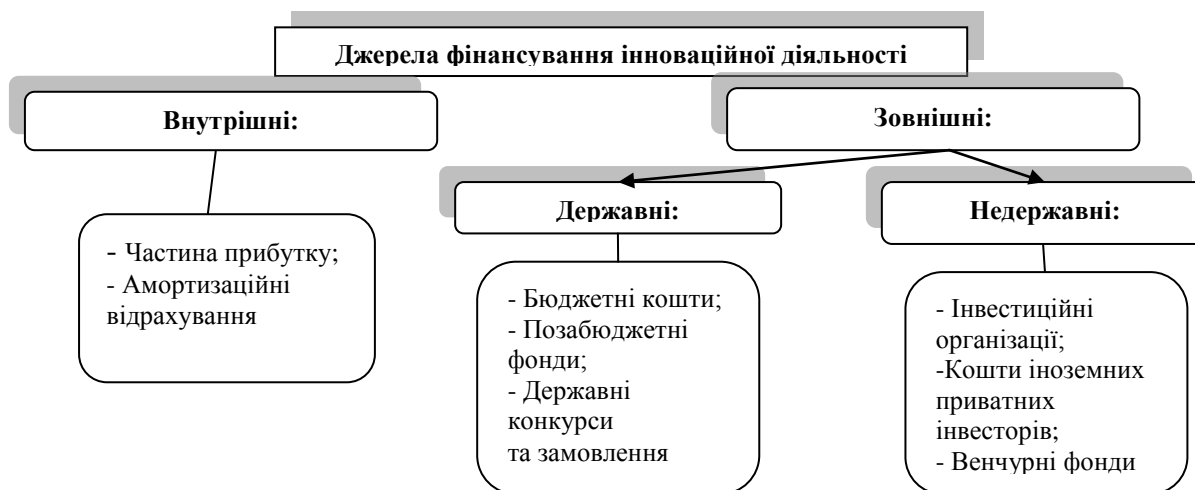

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств

Джерело: складено автором за [1]

В Україні також класифікація джерел фінансування інноваційної діяльності закріплена і законодавчо. Основними нормативно-правовими актами, що регламентують таку, є:

- Закон України «Про інноваційну діяльність» [5];
- Закон України «Про інвестиційну діяльність» [6].

Згідно із законодавством функціональну роль на організацію фінансування інноваційної діяльності покладають насамперед на державу.

У таблиці 2 визначено структуру джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2013–2016 рр., наведено частку фінансових ресурсів, які виділяла держава.

З таблиці видно, що у структурі джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні стабільно переважали власні кошти, крім того їхня частка характеризувалася тенденцією до зростання: з 2013 року – 72,9 %, а у 2016 року – 94,9 %.

Рівень фінансування інвестиційної діяльності за рахунок держави дуже низький. У 2013р., 2015 р., та у 2016р., його частка не склала навіть 1% від усіх джерел надходження. Найбільшу суму коштів на інноваційну діяльність впродовж періоду 2013-2016 р.р. держава виділила у 2014 році - 4,5% від усіх джерел фінансування.

Таблиця 2

Структура джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2013-2016 р.р.

Джерела фінансування	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Усього (%)	100	100	100	100
Зокрема за рахунок коштів:				
Власних	72,9	85,0	97,2	94,9
Державного бюджету	0,3	4,5	0,6	0,8
Іноземних інвесторів	13,1	1,8	1,2	0,1
Інші джерела	13,7	8,7	1	4,2

Джерело: складено автором на основі сайту Державної служби статистики України [2].

Значно зменшилась і кількість іноземних інвестицій в інноваційну діяльність в Україні. В період з 2013 року по 2016 рік їх частка зменшилась із 13,7% до 0,1%. Це пов'язано насамперед із нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні.

Хоча в чинних нормативно-правових актах і прописана провідна роль держави у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств, але як показує статистика в економічних умовах, що склалися на сьогодні в Україні, розраховувати на значне бюджетне фінансування інноваційної діяльності неможливо. Тому для більшості підприємств основним джерелом фінансування інноваційних проектів є власні кошти.

Останнім часом в Україні активізувався такий тип фінансових інвесторів, як бізнес-ангели. Ними є заможні люди з багатим практичним досвідом у певній галузі економіки, які мають можливість і бажання, з різних причин, ризикнути частиною власних коштів.

В Україні було створено Українську асоціацію бізнес-ангелів (UAngel), що об'єднує підприємців та інвесторів на місцевому та міжнародному рівнях, а його головною ціллю є пошук проектів для спільного інвестування. Це зменшує ризики для кожного ангела та заодно підвищує шанси на успіх стартапу – завдяки спільному досвіду та знань ангелів.

Кожен третій вітчизняний бізнес-ангел «вклав» в технологічні компанії до півмільйона доларів за час своєї інвестиційної діяльності, вважаючи, що сильними боками українських інноваційних проектів є технологічна експертиза та вдала ідея. Протягом останніх років члени UAngel вклали гроші в 87 проектів на загальну суму 7 млн дол. З червня 2014 р. асоціація збільшилася в три з половиною рази, і на цей момент об'єднує 35 інвесторів [9].

Отже, для здійснення інноваційної діяльності необхідно використовувати різні джерела фінансування, оскільки кожне з них має свої переваги та недоліки. Однак

вирішальну роль у джерелах фінансування інноваційної діяльності підприємств відіграють власні фінансові ресурси. Державна допомога має незначні за питомою вагою розміри, що негативно впливає на розвиток інновацій у нашій країні. Тому фінансове забезпечення розвитку інноваційної сфери повинно стати пріоритетним завданням інноваційної політики, що має ґрунтуватися на діяльності в таких напрямках:

- забезпечення удосконалення податкового законодавства в контексті сприяння інноваційній діяльності господарюючих суб'єктів;
- збільшення обсягів державного фінансового забезпечення інноваційної діяльності, наукових розробок за визначеними пріоритетними напрямками;
- активізації мотиваційних важелів інноваційної діяльності для національного та іноземного інвестора;
- сприяти формуванню системи підготовки кадрів для реалізації інноваційних процесів.

Література:

1. Антонюк Л. Л. Інновації : теорія, механізм розробки та комерціалізації : підручник / Л.Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.;
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>;
3. Дослідження INSEAD: Глобальний індекс інновацій 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2016/article_0008.html ;
4. Єрмак О. О. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні / С. О. Єрмак, О.О. Лісніченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=4034> ;
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 16.10.2012 № 5460-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40>;
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 №1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> ;
7. Кирик О. А. Джерела фінансування інноваційної діяльності авіакомпаній / О. А. Кирик // Сталій розвиток економіки. – Хмельницький, 2015. – № 1 (26). – С. 269–274.;
8. Пальчевич Г.Т. Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності та механізми їх залучення / Г.Т. Пальчевич // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – № 18. – Ч. I. – С. 23–26 ;
9. Українська асоціація бізнес-ангелів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uangel.com.ua/#third> ;
10. Ястремська О. М. Інноваційна діяльність промислових підприємств: результати оцінювання / О.М. Ястремська, П. О. Доуртмес // Бізнес Інформ. – 2016. – № 4. – С. 161–168.

Формування та розвиток сучасних інноваційно-інтегрованих структур

Пугаченко О.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ВИДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Науково-технологічний та інноваційний розвиток є невід'ємною складовою частиною задоволення широкого комплексу національних інтересів держави, адже реальну незалежність і безпеку мають лише країни, які здатні забезпечувати оволодіння новими знаннями та ефективно їх використання.

Згідно обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією), упродовж 2014-2016 рр. частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, за рекомендованими видами економічної діяльності становила 18,4%, у т.ч. здійснювали технологічні інновації – 11,8% (5,7% – продуктові та 10,3% – процесові), нетехнологічні – 13,4% (8,7% – організаційні та 10,2% – маркетингові). Щодо видів економічної діяльності, то протягом 2014-2016 рр. найвища частка інноваційних підприємств була на підприємствах інформації та телекомунікації (22,1%), переробної промисловості (21,9%), фінансової та страхової діяльності (21,7%) та діяльності у сфері архітектури та інжинірингу (20,1%). При цьому вища за середню по країні частка підприємств із технологічними інноваціями була серед підприємств переробної промисловості (15,6%), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (12,6%), а також підприємств, які займалися діяльністю у сферах архітектури та інжинірингу, науковими дослідженнями та розробками, рекламною діяльністю – 13,2%; з нетехнологічними інноваціями – серед підприємств фінансової та страхової діяльності (18,0%), інформації та телекомунікації (17,3%), переробної промисловості (15,3%). За даними обстеження 2014-2016 рр., найвищий рівень інноваційної активності спостерігався на підприємствах Рівненської, Харківської областей та м. Києва. Найвища частка технологічно інноваційних підприємств – у Рівненській (19,1%), Харківській (18,7%) та Кіровоградській (14,7%) областях; нетехнологічно інноваційних підприємств – у м. Києві (17,8%), Івано-Франківській та Київській областях (по 15,1%) [9, с. 1-2]. Вказані дані свідчать про поступове зростання інноваційної спрямованості діяльності вітчизняних підприємств, проте фактичний рівень все ще залишається замалим.

Результатом інтеграції є формування інтегрованих структур, які відрізняються принципами, напрямками та метою об'єднання, сферою або галуззю інтеграції, географічною локалізацією, особливістю юридичного оформлення, організаційною формою тощо [1, с. 32]. Свою історію великі інтегровані структури ведуть з 70-х років XIX століття. Аж до початку 50-х років минулого сторіччя в розвинутих країнах панувала тенденція укрупнення виробництва, що супроводжувалася процесами інтеграції. Наслідком була поява безлічі різноманітних форм організації господарської діяльності. Інтегрування йшло шляхом вертикальної і горизонтальної консолідації

капіталів, різні сполучення яких давали безліч варіантів побудови інтегрованих корпоративних структур [14].

В умовах посилення інноваційної активності підприємств та переходу до інноваційної моделі розвитку економіки України, аспект функціонування інноваційно-інтегрованих структур у різних країнах світу є досить актуальним, а їх класифікація – необхідною [7]. У таблиці 1 нами згруповано види інноваційно-інтегрованих структур у різних законодавчо-нормативних актах і літературних джерелах.

Ми погоджуємось з думкою, що термінологічне розмаїття у назвах, видовій структурі та призначенні окремих організаційних форм інноваційної інфраструктури стають на заваді як її утворення, так і ефективного функціонування [10, с. 237].

Таблиця 1

Види інноваційно-інтегрованих структур

Види	Закон України «Про інноваційну діяльність» [4]	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [5]	Саламанович О.Г. [11, 12]	Левченко О.М., Ткачук О.В., Царенко І.О. [7]	Скібіцький О.М., Матвеев В.В., Скібіцька Л.І. [14]	За ред. Кіндзерського Ю.В. [10]	Під заг. ред. Чепурди Л.М. [6]	Ганушак-Єфіменко Л.М. [2]	Сизоненко В.О. [13]
Науково-технологічний парк	-	-	+	-	-	-	-	-	+
Технопарк	+	-	+	+	-	+	-	+	-
Технологічний парк	-	+	-	-	-	-	-	+	-
Науковий парк	-	+	-	-	-	+	-	+	-
Асоціація інноваційних фірм	-	-	+	-	-	-	+	+	-
Консорціум	-	-	+	-	+	-	+	+	-
Науково-технічний альянс	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Науково-технологічний центр	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Бізнес-альянс	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Технополіс	+	+	+	+	-	+	-	+	+
Інноваційний бізнес-інкубатор	+	+	+	+	-	+	-	-	+
Кластер	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Інноваційний кластер	-	+	-	+	-	-	-	-	-
Інноваційний центр	+	+	-	+	-	+	-	+	-
Венчурна фірма	-	-	-	+	-	+	-	-	+
Венчурний фонд	-	+	-	-	-		-	-	-
Центр трансферу технологій	-	+	-	+	-	-	-	-	-
Регіональний фонд підтримки підприємництва	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Регіональні об'єднання виробників	-	-	-	-	-	+	-	-	-

Види	Закон України «Про інноваційну діяльність» [4]	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [5]	Саламанович О.Г. [11, 12]	Левченко О.М., Ткачук О.В., Царенко І.О. [7]	Скібіцький О.М., Магвєєв В.В., Скібіцька Л.І. [14]	За ред. Кіндзерського Ю.В. [10]	Під заг. ред. Чепурди Л.М. [6]	Ганущак-Єфіменко Л.М. [2]	Сизоненко В.О. [13]
Спінаут-компанія	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Спінофф-компанія	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Технологічна платформа	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Зона розвитку нових і високих технологій	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Регіон науки і технологій	-	-	+	+	-	-	-	-	-
Фонд взаємного кредитування	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Картель	-	-	-	-	+	-	+	+	-
Синдикат	-	-	-	-	+	-	+	+	-
Концерн	-	-	-	-	+	+	+	+	-
Трест	-	-	-	-	+	-	+	+	-
ТНК	-	-	-	-	+	+	-	+	-
Фінансово-промислова група	-	-	-	-	+	+	+	+	-
Конгломерат	-	-	-	-	+	+	+	+	-
Наукоград	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Стратегічний альянс	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Холдинг	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Франчайзинг	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Пул	-	-	-	-	-	-	+	+	-

Джерело: розробка автора

У роботі [7] представлено ґрунтовне дослідження класифікації інноваційно-інтегрованих структур у сучасній економіці та вказано, що найбільш поширеною формою виступають наступні види: технопарк, інноваційний кластер та інноваційний центр (проте, в Україні, останні види не набули широкого поширення на даний час). Використання інноваційно-інтегрованих структур малого підприємництва в ринковій економіці розглянуто у статті [11] та окремо виділено види інноваційних структур та інноваційно-інтегрованих структур. До інноваційних структур віднесено науково-технологічні парки (технопарки) та асоціації інноваційних фірм; інноваційно-інтегровані структури – асоціації інноваційних фірм і консорціуми. Крім того автор вважає, що окрім асоціацій, технологічних парків, консорціумів доцільно створити фонд взаємного кредитування на умовах, розроблених у межах чинного законодавства членами об'єднання інноваційно-інтегрованих структур малого підприємництва [11, с. 191]. У роботі [3] відзначається, що серед інноваційних структур, які добре себе зарекомендували у міжнародній практиці, головне місце займають організації 4 типів:

бізнес-інкубатори та бізнес-центри; технопарки; технополіси; регіони науки. У статті [8] вказано, що законодавством України передбачається також створення таких основних видів інноваційних структур, як інноваційні бізнес-інкубатори, інноваційні центри, технопарки, технополіси, ефективність яких доведена досвідом розвинених країн. У роботі [13, с. 85] окрім представлених у таблиці 1, пропонується виділяти ще квазіризикові форми організації корпорацій, малі інноваційні форми та спільні промислово-університетські дослідні центри.

Дуже доречним є твердження, що спільною рисою для всіх видів інноваційно-інтегрованих структур є те, що комплекси об'єднують, концентруючи на певній території, підприємства, установи чи організації з метою трансферу нових ідей чи розробок у безпосередній процес їх перетворення на нові наукоємні види товарів чи послуг та впровадження високих технологій. При цьому, кожен із видів має принципову різницю, а тому, й свої переваги та недоліки, які вирізняють їх між собою та дають змогу обирати найбільш оптимальну форму інноваційно-інтегрованої структури для кожної країни, зважаючи на стан середовища [7].

Для забезпечення ефективного розвитку інтеграційних процесів, формування інтегрованих структур важливо створити стабільні та передбачувані відносини бізнесу і влади, законодавчу основу для захисту прав власності. Об'єднання структур має відбуватись на правовій основі, при додержанні інтересів кожної із сторін [10, с. 319]. Крім того, доцільним буде удосконалення існуючого законодавчого забезпечення створення і функціонування інноваційно-інтегрованих структур, а також розробка варіантів розвитку інноваційно-інтегрованих структур для забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах соціально-економічної нестабільності.

Література:

1. Буснюк С.В. Фінансовий капітал кластерів: особливості формування та використання: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Буснюк Світлана Володимирівна. – Луцьк, 2015. – 229 с.
2. Ганущак-Єфіменко Л.М. Інтегровані структури бізнесу та їх роль в економіках країн світу / Л.М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 11 (25). – С. 121-128
3. Гришко Н.С. Новітні інноваційні структури як запорука розвитку національної інноваційної системи / Н.С. Гришко, Ю.В. Лещенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NII_2008/Economics/35190.doc.htm
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04 липня 2002 року № 40-IV (зі змінами і доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15/conv>
5. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08 вересня 2011 року № 3715-VI (зі змінами і доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
6. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : [Навч. посібник] / Л.М. Чепурда, С.С. Беляєва, М.В. Плахотнікова та ін.; Під заг. ред. Л.М. Чепурди. – К.: Професіонал, 2005. – 272 с.
7. Левченко О. М. Інноваційно-інтегровані структури в сучасній економіці: їх класифікація / О.М. Левченко, О.В. Ткачук, І.О. Царенко // Ефективна економіка. – 2017. – № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5791>
8. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення / В. Нежиборець. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndiiv.org.ua/ua/innovatsijna-infrastruktura-problem/>
9. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
10. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / Відпов. ред. канд. екон. наук Ю.В. Кіндзерський. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.
11. Саламанович О.Г. Використання інноваційно-інтегрованих структур малого підприємництва в ринковій економіці / О.Г. Саламанович // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 635. – С. 187-191

12. Саламанович О.Г. Інноваційно-інтегровані структури малого бізнесу в машинобудуванні: види і тенденції розвитку / О.Г. Саламанович // Економічні науки: зб. наук. праць. – Чернівці: ПВНЗ «Буковинський університет», 2010. – Випуск 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znpen/2010_6/30_ПСМ.pdf
13. Сизоненко В.О. Фінансування інноваційно орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності / В.О. Сизоненко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 80-89
14. Скібіцький О.М. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності : [навч. посібник] / О.М. Скібіцький, В.В. Матвеев, Л.І. Скібіцька. – К. : Кондор, 2011. – 912 с.

Лисенко І.В.

кандидат економічних наук, доцент

Лисенко Н.В.

аспірант

*Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЕНЕРГЕТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Показники існуючої в Україні енергомісткості виробництва свідчать про надвисокий рівень втрат електричної енергії, низьку ефективність функціонування енергетики та недостатнє використання енергозберігаючих технологій, що зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів оптимізації та раціоналізації споживання енергоресурсів [7].

За умови стабільного економічного та політичного становища і покращання умов фінансування проектів відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), Україна зможе значною мірою модернізувати та забезпечити енергонезалежність електричної та теплової генерації за рахунок технологій відновлюваної енергетики.

Слід зауважити, що на сьогодні в Україні створюються передумови щодо формування та розвитку інноваційно-інтегрованих структур у галузі енергетики. Такими структурами виступають екоенергетичні кластери, використання яких в країнах з розвинутою економікою довело свою ефективність [3; 8; 9].

В Україні сьогодні є невелика кількість установ та програм спрямованих на фінансування проектів ВДЕ. За оцінками міжнародного агентства IRENA, Україна має один з найбільших серед країн Південно-Східної Європи технічний потенціал використання ВДЕ (без урахування великих ГЕС). Найбільшою є технічна можливість застосування вітрових та сонячних електростанцій: 321 ГВт та 71 ГВт відповідно [1].

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) станом на 2016 рік галузь ВДЕ в Україні налічувала понад 170 компаній та 291 об'єктів енергетики. Протягом 2016 року найбільший приріст продемонструвала сонячна енергетика – 36 нових суб'єктів і 47 нових об'єктів електрогенерації [2].

Основним стимулюючим інструментом державної політики з розвитку ВДЕ є система «зелених тарифів». Згідно закону України про електроенергетику: зелений тариф – це тариф, за яким оптовий ринок електричної енергії України зобов'язаний закуповувати електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії [5].

Динаміка розвитку сонячної електроенергетики є найбільшою серед ВДЕ в Україні. У 2016 році встановлена потужність сонячних електростанцій збільшилась на

23%. Такий розвиток сонячних електростанцій в Україні обумовлений відносною простотою реалізації проектів (порівняно з іншими технологіями ВДЕ) та короткими строками реалізації проекту (6 місяців разом з проектуванням).

На початку 2017 року сонячні потужності в світі перевищили 300 гВт, що еквівалентно 50 атомним електростанціям типу Запорізької, яка є найбільшою в Європі.

Ситуація в сегменті вітряної енергетики сьогодні в Україні менш динамічна, ніж у сонячній. Вітроенергетика генерує 1% у загальному виробництві електроенергії в Україні. Оскільки вітрові електростанції потребують досить великих капіталовкладень та відносно багато часу на реалізацію проекту (2-3 роки), тому досить складно розвивати проекти в умовах економічного спаду та низької інвестиційної привабливості України.

У вітчизняній вітровій енергетиці теж діє зелений тариф. Отримати його має можливість будь-який інвестор незалежно від того, яке обладнання він встановив.

У Миколаївській області запустили другу чергу найпотужнішої в Україні вітроелектростанції – Тузлівської ВЕС. А міжнародна компанія Euro Cape New Energy планує будівництво на березі Азовського моря вітрової електростанції потужністю 500 мВт, яка буде однією з найпотужніших вітроелектростанцій в Європі. Розташована вітрова електростанція буде на території Приазовського та Мелітопольського районів Запорізької області.

На сьогодні в Запорізькій області вже працює одна велика вітрова електростанція – Ботієвська (ДТЕК). Її було введено в експлуатацію в 2014 році і на сьогодні вона є найбільшим вітропарком на території України, який включає 65 вітрових турбін сумарною потужністю 200 мВт [4].

Ще одним прикладом впровадження відновлювальних джерел енергії є енергетичні культури, які є джерелом біомаси, що використовують в багатьох європейських країнах. Серед них – Італія, Німеччина, Швеція. В Україні є близько 4 млн. га малородючих земель, які підходять для вирощування енергокультур, зокрема в Київській, Житомирській, Чернігівській та Львівській областях.

На заході України представили успішний приклад вирощування енергетичної верби компанією «Салікс Енерджі». Площа плантацій складає 1700 га, урожайність – 34000 т/рік, а заміщення газу – 10 млн. м³ газу/рік. Також у Львівській і Житомирській областях вирощують енергетичну тополь. Зараз Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України спільно з Біоенергетичною асоціацією України (БАУ) розробляє законодавчу базу для створення електронної платформи торгівлі біопаливом, яка допоможе пришвидшити розвиток цього сектора [6].

У зв'язку з необхідністю підтримки екологічної безпеки країни слід впроваджувати нові технології по впровадженню відновлювальних джерел енергії, розробляти комплексні регіональні програми підвищення енергетичної ефективності держави, спрямовані на зниження енерговитратності, модернізацію житлово-комунального господарства та впровадження енергозберігаючих технологій на промислових підприємствах.

Такий підхід вимагає зміни принципів державної регіональної, енергетичної, екологічної, промислової політики, політики в сфері науки та освіти та інших.

Отже, питання в енергетичній сфері потребують нових підходів та застосування більш ефективних шляхів досягнення економічної та екологічної безпеки. Міжнародний досвід країн, свідчить, що в цій сфері може бути ефективним шлях формування і впровадження інноваційно-інтегрованих структур – екоенергетичних кластерів, які дозволять покращити екологічний та економічний стан України, а також підвищити соціальні стандарти життя.

Література:

1. The International Renewable Energy Agency (IRENA) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irena.org/>
2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) - [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/?id=16021>
3. Ільчук В.П. Модернізація продуктивних сил проблемних регіонів на основі кластерів: монографія / В.П. Ільчук, І.В. Лисенко. – Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015 – 248 с.
4. Ecotown – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecotown.com.ua/news/SSHA-nadast-150-mln-kredytu-na-budivnytstvo-vitroelektrostantsiyi-v-Zaporizkiy-oblasti>
5. Закон України Про електроенергетику - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80>
6. Ecotown – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecotown.com.ua/news/Vyroshchuvannya-enerhokultur-v-Kyuyivskiy-Zhytomyrskiy-SHernihivskiy-i-Lvivskiy-oblastyakh-zaoshchady/>
7. Теплоенергетический кластер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucluster.org/>
8. Економіко-екологічні аспекти сталого розвитку: колективна монографія / під заг. ред. Ж.В. Дерій. – Ч.: ЧНТУ, 2017. – 156 с. Концептуальні засади розвитку екоенергетичних кластерів в Україні / Дерій Ж.В., Лисенко І.В., Лисенко Н.В. – С. 44-59.
9. Iryna Lysenko, Nataliia Lysenko. Environmental safety as a part of national security of Ukraine / Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів та студентів, присвяченої 85 річниці заснування ХНАДУ (05 листопада 2015 року). – Харків: ХНАДУ, 2015. – 499 с. – С. 242-243.

Харченко І.В.

доц., канд. екон. Наук,

Романюк Л.М.

доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ В СВІТЛІ ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Економіка України стає більш відкритою. Закордонні виробники вільно входять на вітчизняний ринок та вільно реалізують власну продукцію, спричиняючи конкурентний тиск на вітчизняного виробника. Зосередимо увагу на продукції промислового призначення – будівельній, дорожній та сільськогосподарській техніці. Українська продукція значно дешевша, але вибір споживача не на її користь. Це приводить до занепаду економіки країни. Як долати ці проблеми?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даній проблема присвячено багато публікацій. О. Карпець констатує, що «... йде активне витіснення з ринку вітчизняного виробника». Далі: «... в деяких сегментах причіпної техніки вітчизняні виробники успішно розвиваються..., то виробники самохідної техніки, передусім тракторів і комбайнів, безнадійно відстали» [1]. А. Сотніков наводить дані про частку обсягу промпродукції у розвинених країнах і Україні. Висновок – Україна сильно відстає від розвинених країн [2]. Тарабан К.С. бачить основні проблеми промпідприємств в недостатній модернізованості і малій чисельності інноваційно активних підприємств.

[3]. Амоша О.І. зі співавторами співставляли головні тенденції промисловості України з світовими. Вони зазначають, що розвиток промисловості стає фактором світового лідерства, і є загроза його втрати США і Європою від перенесення підприємств на Схід. «Глобальна фінансово-економічна криза 2007-2008 рр. та подальша рецесія наочно продемонстрували, що ті країни, які мають розвинену сучасну промисловість, спроможні успішніше долати випробування та виходити з них сильнішими: «.. промисловість є генератором НТП та інновацій в економіці..» і « виступає як драйвер економічного зростання» [4, стор. 4]. Дана робота написана в 2013 році, але окреслені нею проблеми актуальні і на даний момент і тільки загострились.

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. Попитом на внутрішньому ринку користується закордонна і певна частка вітчизняної техніки. Не завжди зрозумілі критерії вибору споживача. В якому напрямку повинні удосконалюватись українські виробники? Яка роль в цьому вчених і бізнесу? Чи може промисловість сподіватись на закордонні інвестиції разом з технологіями, які виведуть країну на передові рубежі науки і техніки?

Основні результати дослідження. Аналіз постачання закордонної техніки в Україну свідчить, що вітчизняний ринок заповнений закордонною продукцією, і обсяги її реалізації зростають. Співставимо це з виробництвом в Україні власної сільськогосподарської та будівельно-дорожньої техніки [9].

Таблиця 1

Імпорт зернозбиральних комбайнів в Україну 4 квартал 2016 рік

Торгова марка	б/в, шт	Митна вартість \$	нові, шт	Митна вартість \$	Разом, шт	Митна вартість \$
Підсумок	101	4 429 677	106	18 987 344	207	23 417 021

Таблиця 2

Виробництво деяких видів техніки в Україні

Види техніки/Рік	2013	2014	2015	2016	2017
Зернозбиральні комбайни	68	0	100	0	0
Сівалки точного висіву	3589	3023	3511	4352	3365
Трактори, шт	3194	2736	3819	3312	Даних немає в звіті
Плуги, шт	6203	4446	3672	3572	Даних немає в звіті
Розпушувачі, культиватори, шт	4358	3739	3672	3798	Даних немає в звіті
Борони дискові, шт	1975	2044	2252	2859	2390
Екскаратори	0	0	0	0	0

Таблиця 3

Імпорт тракторів в Україну 4 квартал 2016 року

Торгова марка	К-ть	80-100 к.с.	100-200 к.с.	200-300 к.с.	> 300 к.с.	Вартість, \$
Всього	1 785	1 324	172	118	171	62 080 899

Зазначимо, що коштує закордонна техніка значно дорожче. Трактор ХТА-300-03 з двигун Д 262 250к.с. коштує 93000 дол. США (новий), аналогічний John Deere 7930 (2010 р. в.) - 194 000 євро. Якими мотивами керуються вітчизняні аграрії? Логічно припустити - економічними. Чи економічно використовувати дорогу закордонну техніку а не дешеву вітчизняну? З теорії відомо, що нова техніка повинна бути

економічно ефективніша, ніж застаріла. Критерієм економічної ефективності техніки і технології є питомі приведені витрати, тобто приведені витрати в розрахунку на одиницю продукції. Ми провели опитування кіровоградських фермерів щодо їх критеріїв при виборі техніки. Наведемо окремі думки - Середенка М. Б., Кравчука Д. В., Ровенського Ю. В. Вони подібні - закордонна техніка набагато якісніша і надійніша. У Середенка М. Б. спочатку працювало 15 Т-150, які він замінив на 5 John Deere. Його висновки : «Починають зранку працювати 15 тракторів Т-150, а до вечора залишається один працюючий. Це диверсія, а не техніка.». Далі : «Якщо John Deere відпрацює 500 годин, то йому треба замінити тільки моторну оливу, а на Т-150 за такий час треба міняти всю гідравліку». Фермери не володіють методикою розрахунку економічної ефективності, але на своєму кармані це відчують. При вищій ціні ця техніка має набагато вищу продуктивність, надійність, моторесурс та мінімальні втрати врожаю. Методика визначення економічної ефективності може довести переваги закордонної техніки цифрами. Разом з тим поруч з раціональними міркування фермери керуються і загальними міркуваннями, як-то: відома фірма, доступність сервісу, а інколи не раціональними, як-то колір трактора і т.ін. Це видно з того, що з закордонної техніки не завжди купують найбільш економічно вигідну техніку. Річард Талер, Нобелівський лауреат з економіки 2017 року, вивчав поведінкову економіку. Його основні ідеї: 1). «Теорія обмеженої раціональності» 2) Відсутність самоконтролю. Ми піддаємося короткостроковим спокусам, які погрожують довгостроковому благополуччю. Є «дуалізм» - поєднання раціонального і «обмеження раціональності» [10]. Тому економісти, інженери і маркетингологи при дослідженнях дадуть відповідь про критерії відбору і напрямки удосконалення техніки. Чи успішні на даний час дії вітчизняних підприємців у відповідь? Цифри доводять - ні. Згорнуто виробництво українських комбайнів, падає виробництво тракторів, проблеми з реалізацією гідравліки на ринки далекого зарубіжжя. ПАТ «Гідросила» реалізує свою продукцію в 30 країн.[8] Обсяги постачання в Європу - кілька десятків агрегатів на рік, що не є успіхом. Фірма Volvo намагалася працювати з ПАТ «Гідросила», але не влаштувала якість продукції. Довелось піти з китайського ринку. Аналогічна ситуація з ринком будівельно-дорожньої техніки: кранів, бульдозерів, екскаваторів. Який вихід? Як висловився академік Амоша: « успіхи промисловості залежать, у першу чергу, від дій бізнесу, який несе відповідальність за розвиток продуктів, процесів і майстерності робітників, необхідних для збереження наявних і відкриття нових ринків у глобалізованому світі, пошуку нових можливостей зростання з урахуванням вимог корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку» [4].

Висновки. Йде конкурентна боротьба на знищення і перемагає якісна техніка. Позиції виробників країн СНД є слабкими. Сподівання на прихід закордонних інвесторів, які принесуть новітні технології і техніку, є мало обґрунтованими. Після кризи 2008 року розвинені нації зрозуміли, що передова економіка – це економіка з працюючими підприємствами. Відставання можна подолати за рахунок розгортання НДДКР та впровадження його результатів а практику. Зазначимо, що результативні НДДКР – дуже складна річ. І головне тут – людський потенціал, його спроможність давати результати. В СРСР в найкращі часи лише 8% науковців створювали нові знання. Решта їх в кращому разі лише дублювали. Питання – хто буде фінансувати? Український бізнес. Корпорація John Deere витрачає 3,5 млрд дол. на за 5 років, не чекає коштів від держави. Так діють інші всесвітньо відомі виробники . Те ж повинен робити і український бізнес. Чи є кого фінансувати? Відповідь – так. Приклади - розробки проф. Черновола М.І. та Кулешкова Ю.В., які розробили нові конструкції гідравлічних машин [5]. Відомі роботи проф. Сисоліна П.В., Сала В.М. та інших. Створено уніфіковану ходову систему для сімейства зернових та пропашних сівалок,

сімейство зернотукових сівалок, сімейство ґрунторозпушувачів.[6]. Відомі роботи проф., д.т.н. Ауліна В.В. по проблемам трибохімії, удосконалення сг машин і т. ін.[7]. Неможливо перерахувати всі роботи українських вчених, які заслуговують на увагу бізнесу. Від активізації інноваційної діяльності виграють всі – наука, бізнес, країна.

Література:

1. Карпець А. Корупція в лизинг. Як добивають сільхозмашиностроение України Режим доступу: https://fraza.ua/analytics/211396-korruptsija_v_lizing_kak_dobivajut_selhozmasinostroenie_ukrainy
2. Тарабан К.С. Стан та перспективи розвитку машибудування в Україні. Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. №8 2014 с. 60-64
3. Сотніков А.Сучасний стан машинобудівної галузі України та перспективи впровадження прогресивних систем управління. Економічний аналіз, 2013 випуск 12 частина 4 с. 60-64
4. Амоша О.І., Вишневський В.П., Збараська Л.О. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь.; Донецьк: НАН України, Ін-т економіки пром-сті. 2014. 200 с.
5. Черновол М.І., Кулешков Ю.В. Оптимізація зубчастого зачеплення шестеренного насоса типу НШ у напрямі підвищення його питомого об'єму Вісник аграрної науки, травень 2011 № 5 – с. 42-45
6. П.В.Сисолін, В.М. Сало, Л.І Серєда, А.С. Ляшенко, керівник П.В.Сисолін . договір № 539/46 між КІСМ та ВАТ «Червона зірка » на виконання робіт тимчасовим творчим колективом (ТТК) про розробку, виготовлення, випробування та впровадження зернотукової сівалки. Кіровоград 1.10.1997р
7. Dykha, V.Aulin, O. Makovkin, Determining the characteristics of viscous friction in the sliding supports using the method of pendulum // Eastern-European Journal of Enterprise Technoljgies. – 2017. Vol. 3/7(87) (2017) ISSN 1729-3774 - P. 4-10.
8. <http://www.hydrasila.com/products/gear-pumps/>
9. www.ukrstat.gov.ua
10. MLA Style: "Richard H. Thaler - Interview". Nobelprize.org. Nobel Media AB 2014. Web. 2 Nov 2017. Режим доступу : http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2017/thaler-interview.html

Орлова А.А.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Прагнення молоді української держави до реальної, а не декларованої незалежності зустріла суттєвий опір з боку північного сусіда. Наслідком цього стала анексія Криму та розгортання бойових дій на окремих територіях певних східних областей. Поява нових загроз національній безпеці зумовили необхідність пошуку нових методів для їх мінімізації, зокрема посилення інноваційної конкурентоспроможності шляхом створення інноваційних кластерів.

В сучасних умовах перед Україною постає нова проблема: посилення власної обороноздатності у військовому, інформаційному, науковому, дипломатичному та економічному протистоянні з Російською федерацією в умовах обмеженості наявних коштів, суттєвому обсязі державного боргу та величезному обсязі економічних проблем [4].

Військові дії на сході України обумовила появу нових загроз для існування України які, втім, виникли внаслідок тривалої орієнтації не лише на економічний

устрій пострадянської Росії, а й на її побутовий та суспільно-політичний уклад. Такі загрози у часовому вимірі наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Стратегічні загрози для України в умовах сьогодення,
їх передумови та можливі наслідки**

Передумова	Стратегічна загроза	Гіпотетичні наслідки
Підготовка спецоперації щодо анексії Криму починаючи з 2005 року, викликана побоюваннями щодо виходу України з „кола впливу” РФ	1. Бойові дії на сході України і тимчасова окупація Криму	Можливість остаточної втрати певних регіонів як унаслідок бойових дій, так і нерозумної економічної політики, що зачіпає тимчасово окуповані території
Низка об’єктивних та суб’єктивних причин: бойові дії, втрата економічного потенціалу східних областей, нагромаджений державний борг, перерозподіл бюджетних коштів унаслідок зміни влади тощо	2. Низька платоспроможність населення	Економічні: скорочення обсягів споживання, а відтак і інвестування коштів у національне виробництво, скорочення надходжень до бюджету і внаслідок цього урізання заходів у сфері соціальної політики. Політичні: остаточна втрата довіри до української влади та прагнення її позбутись у різні способи
Системні спроби побудови класового суспільства за азіатською моделлю: в сферах розподілу та перерозподілу національного багатства та дотримання законодавства і прав людини. Олігархічний уклад економіки за російським зразком	3. Великий рівень розшарування населення за рівнем доходів	Системна суспільна та економічна криза, що може призвести до припинення існування української держави як системи суспільно-економічних відносин
Відсутність розуміння ролі інтелекту та людського капіталу в сучасній економіці представниками так званої „еліти”	4. Втеча кваліфікованих працівників за кордон	Остаточний та незворотний перехід до сировинної моделі економіки, поступова руйнація території через експорт природних ресурсів за кордон та виснаження довкілля
Тривала системна робота російських „органів впливу”, формування ними залежності обсягу прибутків українського олігархату від рівня енергетичної залежності України	5. Енергетична залежність від РФ та окупованих територій	Необхідність залучення величезного обсягу інвестицій для зміни структури паливного балансу України та формування особистої енергетичної стратегії
Орієнтація на російський експортний ринок та ринок країн СНД, відсутність потреб здійснення інвестицій через отримання надприбутків за рахунок експлуатації радянського економічного потенціалу	6. Низький рівень інноваційної конкурентоспроможності	Всеохоплююча соціально-економічна деградація, остаточна залежність від російської економіки, втрата перспектив цивілізаційного розвитку

<p>Тривала та системна діяльність російських та окремих українських ЗМІ, що належать представникам місцевого та російського олігархату. Відсутність національної ідеї України, стратегії національного розвитку та відродження української культури</p>	<p>7. Збереження значної частки населення з радянською ментальністю</p>	<p>Втрата національно-ментальних переваг, необхідність витрачання значних ресурсів (не лише матеріально-грошових) на формування національної свідомості у сферах освіти, дошкільного виховання, побутового обслуговування та державного управління</p>
---	---	--

Джерело: розроблено автором.

Кластери – це сконцентровані за географічними ознаками групи взаємопов’язаних компаній, спеціалізованих постачальників та постачальників послуг; фірм у відповідних галузях, а також пов’язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агенцій із стандартизації, а також торгових об’єднань) у певних галузях, що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу [5, с. 206].

Принципове значення для України на сучасному етапі є посилення розвитку класичних, промислових кластерів з метою стимулювання виробництва продукції військово-оборонного комплексу та розвиток інноваційних кластерів, які сприятимуть впровадженню результатів НТП у виробництво, в тому числі у в сфері виробництва зброї [4].

У той же час кластеризація економіки спроможна формувати якісні умови для дрібних компаній, які посилюватимуть свою конкурентоспроможність за рахунок нововведень, а не бюджетних коштів, як це часто-густо відбувається з крупним бізнесом. Для успішного створення кластера необхідними є наявність приватної власності, конкуренції без монополії, принципу вільного ціноутворення, стабільності грошового обігу, економічної самостійності та відповідальності підприємців [2].

Сам по собі інноваційний кластер об’єднує в собі компанії, які переважно не ведуть конкурентної боротьби між собою, вони, навпаки, доповнюють один одного тим, що виробляють свої продукти і послуги для різних елементів кластера, тобто для різних секторів [3, с. 9]. Проте ця проблема може ускладнитись, якщо до структури кластера будуть включені один або декілька елементів з іноземним капіталом (наприклад російським), діяльність яких буде спрямовуватись на ускладнення чи ліквідацію існуючого кластера.

Військові дії на сході України створюють безпосередню загрозу не лише діяльності та розвитку, а й фізичному існуванню Інноваційного кластеру за участю Приазовського державного технічного університету „Маріупольський локомотив”. Не виключено, що такі дії агресора спрямовані на формування нових кластерів, які можуть виникати шляхом залучення ресурсів на територіях, які він планує окупувати. Саме на формування певних територіально-виробничих комплексів у економічній системі була спрямована системна агресія СРСР на країни Балтії, Польщі, Чехії, Угорщини. Пізніше цю „естафету” підхопила РФ втручаючись у справи вже незалежних Молдови, Грузії, Азербайджану, України. Кластери відіграють важливу роль у вивченні конкурентоспроможності, і за останні десятиліття багато дослідників запропонували підхід, за якого кластери мають вирішальний вплив на економічні показники, маючи на увазі те, що кластери переважно формуються на рівні регіональних територій, а не цілих націй [1, с. 282].

Отже, національна безпека країни напряму пов’язана з інноваційною складовою розвитку економіки. Загрози, зазначені у таблиці 1, поряд з нерозвинутістю

інноваційної інфраструктури, низьким рівнем фінансування НДДКР, технологічним відставанням промислового комплексу, стають серйозною перешкодою на шляху до формування економіки інноваційного типу. Для нейтралізації таких загроз доцільним є створення та подальший розвиток інноваційних кластерів. Особливу увагу слід приділити впровадженню результатів НТП у виробництво продукції військово-оборонного комплексу як зростаючому фактору впливу на національну безпеку країни.

Література:

1. Pitic G. The influence of clusters strength and specialization on regional innovativeness: comparative analysis of Hungary, Bulgaria, Greece, Romania and Serbia / G. Pitic, N. Savic, M. Dzunic // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1 (151). – С. 281–288.
2. Вечкинзова Е.А. Кластерная форма индустриально-инновационного развития территорий / Е.А. Вечкинзова // Вопросы управления. – Выпуск № 2 (8). – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/klaster-naya-forma-industrialno-innovatsionnogo-razvitiya-territoriy>.
3. Никитина М.Е. Сравнительный анализ моделей формирования инновационных кластеров и обоснование условий их применения в российских регионах: магистерск. дисс. : 27.04.05 / Никитина Мария Евгеньевна, М., 2016. – 104 с.
4. Орлова А.А. Досвід формування та розвитку кластерів у постсоціалістичних країнах у контексті національної безпеки України [Електронний ресурс] / А.А. Орлова, М.В. Бугаєва // Ефективна економіка. – 2017. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5892>
5. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

Малаховський Ю.В.

к. е. н., доцент,

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький

ФАКТОЛОГІЧНА ОСНОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

Система національних рахунків (СНР) призначена для макроаналізу стану ринкової економіки та процесів, що в ній відбуваються. Практика використання цього інструменту аналізу відбувається в атмосфері креативного “зняття” протиріччя між потребою конкретизувати інформацію щодо окремих сторін продуктивної діяльності в макроекономічних масштабах, яка потребує проведення деталізованих мезо(суб)розрахунків, та необхідністю досягнення високого рівня узагальнень показників галузевої кон’юнктури в національних рамках, що повинно забезпечити агрегацію показників та інтегрування комплексної системи статистичної інформації до складу таблиці міжгалузевого балансу типу “Затрати-випуск”.

В межах реалізації макроекономічного підходу статистичного оцінювання туристичної діяльності, що базується на попиті, проводиться вимірювання економічного ефекту від діяльності подорожуючих осіб в місцях відвідування. Вимірювання витрат подорожуючих осіб, які переміщуються з однієї країни до іншої за межами країни постійного проживання, знаходить своє відображення в категорії “подорожі” в рамках платіжного балансу [1]. На відміну від подорожуючих, туристична діяльність здійснюється відвідувачами у процесі підготовки до поїздки, а також безпосередньо у ході її здійснення. Окрім характерних для туризму видів діяльності (огляд ландшафтів, пам’яток, прийняття сонячних ван, відвідування цікавих місць),

одним з його елементів можуть виступати поїздки з метою підприємництва, отримання освіти, професійної підготовки, якщо вони відповідають наведеному вище обмеженню. Економічний статус “відвідувача” передбачає тимчасову витратну діяльність особи протягом періоду перебування в місцях відвідування (за межами середовища перебування у звичайному житті) в контексті конкретної поїздки, а також пов’язані витрати інших осіб в їх інтересах. В залежності від головної мети, конкретні поїздки можуть переслідувати особисті цілі відвідувача (відпочинок, дозвілля, рекреація; відвідування знайомих або родичів; навчання та професійна підготовка; охорона здоров’я і лікування; релігія/паломництво; здійснення покупок; транзит; інші цілі); його ділові та професійні цілі. Основоположний елемент у визначенні туризму – звичайне середовище проживання – слід відрізнити від країни постійного проживання [1] і місця постійного проживання у країні [13]. Після завершення поїздки статус відвідувача втрачається.

Туристичні витрати – сума грошових коштів відвідувачів, інші витрати, оплачені/відшкодовані іншими особами, що витрачаються з метою придбання споживчих товарів/послуг, цінностей для особистого споживання або використання у якості подарунку до/після туристичної поїздки.

Більш широка категорія “туристичне споживання”, що формально визначається аналогічно до категорії “туристичні витрати”, окрім перелічених статей грошових операцій, повинна включати до свого складу послуги, які пов’язуються з проживанням протягом відпочинку власним коштом, туристичні соціальні трансферти у натуральній формі та інші форми умовного споживання. Оцінювання такого різновиду операцій здійснюється на підставі джерел інформації про обмін житлом, оцінювання розмірів орендної плати у випадку використання будинків для відпочинку, розрахування показників вартості непрямих послуг з фінансового посередництва (ПФП) [7, пп. 6.163-6.169].

Особливостями розрахунку обсягів туристичного споживання, на відміну від однойменних витрат, є: вихід за рамки грошових операцій (бартер, операції за власний рахунок, оплата в натуральній формі та інші натуральні трансферти, соціальні трансферти в натуральній формі); необхідність врахування частини вартості проміжного споживання (ВПС) виробників туристичних послуг; виключення покупок з метою здійснення неорганізованої зовнішньої (“човникової” торгівлі; включення до складу вартості придбання товарів, які мають певну цінність, без врахування їхньої вартості, що не відносяться до категорії споживчих товарів, з однієї сторони, виключення витрат, які не пов’язані з придбанням товарів/послуг (трансфертні платежі, податки (за виключенням тих, що входять до ціни купівлі), банківський відсоток), з іншої сторони; виключення з рахунків туристичного споживання витрат на придбання та капітальний ремонт будинків для відпочинку, на які розповсюджуються нові форми власності (timeshare, shared ownership, fractional property ownership, equity ownership, co-ownership [8]), пов’язані з цим особливості розрахування елементів валового нагромадження основного капіталу у сфері туризму; реалізація підходу до оцінювання туристичного споживання як такого, що відбувається у випадку передавання прав власності на товари або при наданні послуг, що може не співпадати у часі з моментом здійснення платежу (варіанти авансових платежів та використання у подальшому кредитних карт, запозичень тощо); включення до категорії туристичних витрат і споживання коштів, які витрачаються як у ході підготування до поїздок так і протягом часу їх здійснення.

Прикладна цінність концепції туристичного споживання особливо виразно проявляється у ході визначення обсягів ВДВБТ та ВВП.

Валове нагромадження основного капіталу (ВНОК), яке визначається через встановлення загальної вартості основних фондів (за вирахуванням реалізованих) у звітному періоді, плюс деяке збільшення вартості невиробничих активів, що відбулося внаслідок виробничої діяльності інституційних одиниць, а також аналіз обсягів і потоків фізичних інвестицій у сфері туризму, пов'язується з трьома основними категоріями: специфічними туристичними основними фондами, які складно трансформувати для використання в якому-небудь іншому секторі економіки; інвестиціями підприємств туристичної сфери, які не відносяться до категорії специфічних туристичних; пов'язана з туризмом специфічна інфраструктура, яка створюється ОДУ з метою сприяння розвитку туризму. ВНОК в секторі туризму в межах аналізованої економіки відноситься до вироблених основних фондів, які експлуатуються місцевими виробниками, і не враховує рухомі фонди, які експлуатуються в рамках конкретної економічної території нерезидентами (крім будинків для відпочинку) (літаки, поїзди, пороми, круїзні судна, автобуси тощо).

Вимагає проведення спеціальних обчислень визначення обсягів витрат ОДУ на колективне споживання, які у подальшому не перерозподіляються споживачами і обліковуються як фактичне кінцеве споживання ОДУ в рамках СНР. Колективні неринкові послуги, які носять назву колективного туристичного споживання, можуть містити державні витрати в інтересах як споживачів, так і виробників, а також витрати лише в інтересах виробників.

В межах реалізації макроекономічного підходу, що базується на пропозиції, реалізуються підходи щодо ідентифікації продуктів (типових туристичних, інших та неспоживчих товарів), характерних для сектора напрямів діяльності (галузей туризму) з використанням прийнятих на міжнародному рівні класифікацій товарів [2] та видів виробничої діяльності [3].

Основними агрегованими показниками, на підставі яких формується уявлення про значимість туризму в економіці країни, є: споживання, а також витрати основних категорій відвідувачів на споживчі продукти, а також вироби, які мають певну цінність, що стосуються туризму всередині держави (за виключенням витрат з бронювання місць); ВДВГТ; ВДВБТ; ВВПБТ.

Повний перелік перемінних, які характеризують галузі туризму в рамках концепції пропозиції товарів та послуг, включає до свого складу:

- ВДВ – вартість кінцевої продукції за вирахуванням ВПС, показник, який характеризує виробничий процес у цілому (комбінацію всіх, а не конкретних, витрат, засобів виробництва, праці та технологій з метою отримання кінцевих продуктів), розмір доходу, який сформувався в процесі оплати і використання факторів виробництва;

- чисту додану вартість (ЧДВ) – ВДВ за вирахуванням споживання основного капіталу (СОК);

- ВДВГТ – суму показників ВДВ всіх галузей туризму;

- ВДВБТ – показник зв'язку між попитом (туристичним споживанням), а також пропозицією зі сторони національних виробників;

- зайнятість – перемінну величину, яка передбачає облік кількості робочих місць, загальної кількості відпрацьованих робочих годин, робочих місць в еквіваленті повної зайнятості (ЕПЗ), у т. ч. за гендерною ознакою;

- ВНОКГТ – величина, яка враховує процес ВНОК галузями туризму в межах створення специфічних для сектора туризму активів, а також у формі інвестиції галузей туризму в інші виробничі активи специфічних нетуристичних продуктів, які не розглядаються у якості типових для туризму;

- колективне туристичне споживання (КТС) з визначенням витрат з надання неринкових послуг [2] за рівнями ОДУ (національний, субнаціональний (регіональний), адміністративно-територіальних формувань (місцевий));

- загальний обсяг попиту, що стосується туризму всередині країни, показник “заснованого на витратах кількісного оцінювання величини ВВПБТ” – сума споживання, що стосується туризму всередині держави, ВНОКГТ, КТС.

Тобто, застосовуваний у практиці діяльності статистичних органів табличний опис функціонування галузей туризму, в цілому, забезпечує узагальнене відображення того, з яких продуктів складається кінцева продукція, які продукти входять до складу вихідних ресурсів, як саме проводиться плата за використовувані виробничі фактори, тим самим дозволяє уникнути дублювання при порівнянні та агрегуванні окремих видів діяльності.

Реальний розрахунок обсягів ВНОК у секторі туризму галузей туризму та інших галузей здійснюється у розрізі специфічних туристичних основних активів (у складі 5 підкатегорій – розміщення відвідувачів; інші нежилі приміщення та споруди, що відносяться до галузей туризму; обладнання для пасажирського транспорту, що використовується у туристичних цілях; інші машини та обладнання, які спеціально призначені для виробництва типових туристичних продуктів; благоустрій земель, які використовуються з метою туризму), а також інвестицій галузей туризму в інші вироблені активи специфічних нетуристичних продуктів.

Одночасно, галузева картина ВНОК у сфері туристичної діяльності України є неповною, адже містить лише у формі пункту меморандуму дані про операції з нефінансовими невиробленими активами (наприклад, земля), а також нематеріальними невиробленими активами (для прикладу, права на землю, права на використання торговельних марок тощо).

На етапі розрахунку ВНОК проблема встановлення його величини виходить за межі галузевої і постає елементом визначення сукупного національного багатства країни. Її успішне вирішення вбачається у розробці та практичній реалізації чіткої послідовності складання балансу активів і пасивів (БАП) національної економіки. Це видається можливим у випадку дотримання загальних принципів вартісного оцінювання для нефінансових та фінансових активів: БАП повинен погоджуватись з рахунками нагромадження СНР (СРР), для чого оцінювання активів та пасивів повинно бути проведено за набором цін, що відносяться до їх конкретних різновидів, бути поточними на дату складання балансу; найбільш придатним для здійснення адекватної оцінки джерелом спостереження за цінами є дані фондової біржі, де кожний актив функціонує у якості повністю однорідного, продається часто, у значному обсязі, а ринкова ціна включається до лістингу через регулярні проміжки часу; ще одним прийнятним методом визначення вартості є встановлення теперішньої (дисконтованої) вартості майбутньої економічної вигоди, що очікуються від даного активу (ліси, корисні копалини).

Взагалі, ННА – активи, що створені поза процесу виробництва, тобто шляхом юридичних або облікових дій. У ідеальному варіанті, найбільш повною формою представлення вартісної оцінки ННА з розподілом їх між інституційними секторами, мав би бути рахунок операцій з капіталом [7], що балансується з нульовим підсумком на рівні розрахунку показника чистого кредитування/ чистого запозичення.

За чинною версією СНР, відображення у ній отримують три різноманітних типи ННА: природні ресурси; контракти, договори оренди та ліцензії; гудвіл та маркетингові активи. Зауважимо, що лише ті природні ресурси, які належать інституційним одиницям (ІО) або їх групам, у відношенні яких може бути встановлено права власності і забезпечено їх дотримання, класифікуються як економічні активи і відображаються в

БАП. При цьому, природні активи повинні забезпечувати вигоди своїм власникам з врахуванням технології, наукових знань, економічної інфраструктури, наявних ресурсів та відповідних цін на дату складання балансу. Природні активи у формі біоматерії є відновлюваними. Якщо відновлення ресурсів відбувається під контролем, відповідальністю або управлінням ІО, вони розглядаються як культивовані, а діяльність відображається в межах границь сфери виробництва в СНР. Зростання біоматерії в дикій природі, або нарощення некультивованої рослинності не розглядається в рамках вироблених активів. Якщо ж аналогічний процес відбувається на підконтрольній території, приносить вигоду його власнику, то він розглядається у якості економічного активу.

Витрати колективного туристичного споживання, тобто органів державного управління (ОДУ) на виробництво колективних неринкових послуг, включають до свого складу видатки з надання послуг за чотирма основними підкласами КВЕД: (а) рекламних у сфері туризму; (б) інформаційних для відвідувачів; (с) державних адміністративних, які відносяться до роздрібної та оптової торгівлі, системи підприємств громадського харчування, готелів та ресторанів; (д) державних адміністративних, які відносяться до справ у сфері туризму [4].

Частково до цієї категорії витрат також відносяться бюджетні видатки: з дослідження ринку та опитування громадської думки; на організацію діяльності органів поліції та протипожежної служби; інші у сфері освіти та професійної підготовки, які не включено до інших категорій; допоміжні у сфері освіти.

Окремо визначаються негрошові кількісні показники: поїздок і проведених ночей з виділенням видів туризму та категорій відвідувачів; прибуттів та проведених ночей з виділенням видів транспорту для в'їзних туристів; закладів та можливостей з розміщення з виділенням його окремих форм; закладів у галузях туризму, що відрізняються за кількістю робочих місць.

Підводячи підсумки викладеного, зазначимо, що безумовним фактом є наростання ступеня впливу туристичної сфери на розвиток економіки всіх рівнів господарювання. Для більш чіткого уявлення про динаміку зростання та пропорції між окремими агрегованими показниками, з метою запровадження методів ефективного регулювання галузю (особливо, на національному та субнаціональному рівнях), необхідним є подальший розвиток інструментальних методів визначення величини прямого, непрямого та опосередкованого впливу в контексті універсального аналізу витрат та результатів туристичної діяльності.

Моделі, що засновані на аналізі витрат та результатів, забезпечують можливість відобразити кількісні зв'язки між виробленою продукцією (з виділенням продуктів/видів діяльності), обчисленою в базових цінах, та проміжним споживанням (з виділенням продуктів/видів діяльності), в номінальних цінах покупців, у вигляді технологічних коефіцієнтів. Матриця таких коефіцієнтів витрат i -го ресурсу на виробництво j -ї одиниці продукції галузі, хоча і слугує основою для формування математичної моделі технологічного устрою туристичної діяльності [12], передбачає потребу її коригування з врахування цілого ряду суттєвих припущень. Крім того, її використання потребує максимальної деталізації СНР, виділення для кожного стільника імпортованого компоненту, а також внутрішнього туристичного споживання (загального внутрішнього попиту в секторі туризму). Це стосується також показника ВНОК.

Складні мультиітеративні обчислювані оптимізаційні моделі загальної рівноваги в умовах коливання цін потребують для своєї побудови підготовки спеціально пристосованих даних, пояснення використовуваних припущень та відрізняються

своєрідною структурою. Для проведення міжнародних порівнянь їх використання видається проблематичним, адже залучені для побудови дані не є стандартизованими.

Наближене оцінювання залежності доданої вартості, зайнятості, рівня державних доходів від первісних туристичних витрат може бути здійснено на основі використання коефіцієнтів-мультиплікаторів. Система таких коефіцієнтів дозволяє перетворити показники обсягу туристичного споживання (сукупного або з виділення окремих продуктів) в показники непрямого або опосередкованого впливу. Суттєвою пересторогою на шляху використання таких мультиплікаторів є спрощений характер їх агрегування, недостатній ступінь врахування специфіки туризму в конкретній країні, часте запозичення із зовнішніх джерел.

З метою територіального локалізування обрахунків туристської діяльності на субнаціональному рівні в Україні може бути реалізовано як міжрегіональний (“зверху донизу”) підхід, побудований на основі районування СРТ [9; 11], так і “строго” регіональний (“знизу доверху”) підхід, який в установленому, хоча і спрощеному у порівнянні з СНР, порядку відображатиме особливості організування галузевої діяльності з врахуванням специфічних ситуацій та відмінностей конкретних територій [10].

Окремі рекомендації та міркування щодо можливостей поліпшення рахівництва у сфері обчислення сукупного внеску ПТТ до ВВП та зайнятості, обчислення ВНОК, врахування при цьому даних про операції з нефінансовими невикористаними активами (ННА), а також нематеріальними невикористаними активами (НМНА), містяться у Допоміжному рахунку [4], ESA-2010 [10], публікаціях відомих дослідників [5].

Література:

1. Зарубежная недвижимость: Купля-продажа, аренда, передача по наследству и другие аспекты владения / Под ред. Кристиана Келина; Пер. с нем. – М.: Альпина Паблишер, 2011. – 811 с.
2. Организация Объединённых наций. Департамент по экономическим и социальным вопросам. Статистический отдел. Статистические документы. Серия М №77/ Версия 1.1. Классификации основных продуктов (СРС, Версия 1.1) – ООН, Нью-Йорк, 2005 год [Електронна версія] URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_77ver1_1r.pdf.
3. Организация Объединённых наций. Департамент по экономическим и социальным вопросам. Статистический отдел. Статистические документы. Серия М №4/ Rev. 3.1. Международная стандартная отраслевая классификация всех видов экономической деятельности (МСОК). Пересмотренный вариант 3.1 – ООН: Нью-Йорк, 2005 год [Електронна версія] URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/seriesm_4rev3_1r.pdf.
4. Организация Объединённых наций. Департамент по экономическим и социальным вопросам. Статистический отдел. Методологические исследования. Серия F №80/ Rev. 1. Вспомогательный счет туризма: рекомендуемая методологическая основа, 2008 год. – Люксембург, Мадрид, Нью-Йорк, Париж, 2010 год [Електронна версія] URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesF/SeriesF_80rev1r.pdf.
5. Пасхавер Б. И. Аграрный сегмент национального богатства / Б. И. Пасхавер // Экономика Украины. – 2013. – №12 (617). – С.50-58.
6. Руководство по платежному балансу и международной инвестиционной позиции. Шестое издание (РПБ6). – Вашингтон: округ Колумбия: Международный Валютный фонд, 2012 [Електронна версія] URL: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/bop/2007/bopman6r.pdf>.
7. СНС 2008. Нью-Йорк, 2012 [Електронна версія] URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf>.
8. Davis, John Emmeus (2006), Shared Equity Homeownership: The Changing Landscape of Resale-Restricted, Owner-Occupied Housing, National Housing Institute [Електронна версія] URL: www.burlingtonassociates.com/files/6413/4463/0462/3-SharedEquityHomeownership.pdf.
9. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division. Studies in Methods. Series M No.83/Rev.1. International Recommendations for Tourism Statistics 2008 [Електронна версія] – URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_83rev1e.pdf.
10. European system of accounts. ESA 2010. Eurostat. European commission [Електронна версія] URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5925693/KS-02-13-269-EN.PDF>.

11. Eurostat. Manuals and guidelines. Methodological manual for tourism statistics. Version 3.1. 2014 edition [Електронна версія] URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/6454997/KS-GQ-14-013-EN-N.pdf/166605aa-c990-40c4-b9f7-59c297154277>.
12. Flegg Anthony T. Estimating regional input coefficients and multipliers: The use of the FLQ is not a gamble / Flegg Anthony T., Tohmo Timo // Economic working paper series, 1302 [Електронна версія] – URL: <http://www2.uwe.ac.uk/faculties/BBS/BUS/Research/Economics13/1302.pdf>.
13. UN Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division. Statistical papers. Series M No. 67/ Rev. 2. Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses. Revision 2 [Електронна версія] URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_67rev2e.pdf.

Агура Ю.О.

студентка групи гр. МЕ-16

Сторожук О.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР

Як свідчить досвід розвинених країн світу, інноваційно-інтегровані структури створюються з метою інтенсифікації розроблення, виробництва та впровадження наукомісткої конкурентоспроможної продукції або послуг і спрямування взаємоузгоджених дій наукових організацій, закладів освіти, промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання на задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортного потенціалу країни чи регіону. До таких структур належать: інноваційні кластери, наукові парки, бізнес-інкубатори, бізнес-парки, венчурні фонди, технопарки, технополіси, технологічні платформи, інноваційні центри тощо.

Проблеми розвитку інноваційно-інтегрованих структур досліджують такі вітчизняні науковці: М.П. Войнаренко [1], О.Є. Кузьмін [2], С.І. Соколенко [4], Л.І. Федулова [6], О.М. Левченко [7], О.В. Ткачук [7], І.О. Царенко [7], О.В. Сторожук [5; 8], О.В. Заярнюк [5; 8], О.А. Мазур [3], В.С. Шовкалюк [3] та інші. Однак, не применшуючи ролі проведених досліджень, варто відмітити, що питання вивчення конкурентних переваг учасників інноваційно-інтегрованих структур в сучасних умовах економічного розвитку України залишаються актуальними та потребують дослідження.

В умовах глобалізації та посилення конкурентної боротьби розвиток економіки окремих регіонів та країни загалом залежить від їхнього вміння виявити та реалізувати свої специфічні можливості з метою досягнення конкурентних переваг. Вирішення цього завдання можливе шляхом запровадження інноваційних форм організації соціально-економічних відносин, використання нових технологій управління конкурентоспроможністю регіону. Одним із способів підвищення конкурентоспроможності економічного розвитку регіону є створення на його території інноваційно-інтегрованих структур.

Для формування інноваційно-інтегрованих структур на регіональному рівні необхідне об'єднання зусиль держави, бізнесу, науки та освіти. Даний процес вимагає систематизації наукових уявлень про такі структури, їх характеристики, етапи розвитку та особливості територіального розміщення з точки зору стратегії розвитку регіону. Окремим важливим питанням є необхідність вивчення конкурентних переваг інноваційно-інтегрованих структур для усіх учасників. Найбільш вагомими

конкурентними перевагами для учасників інноваційно-інтегрованих структур на регіональному рівні, з нашої точки зору, є наступні (табл. 1).

Таблиця 1

Конкурентні переваги інноваційно-інтегрованих структур

Учасники інноваційно-інтегрованих структур	Конкурентні переваги
Держава (місцеві органи влади)	<ul style="list-style-type: none"> - реалізація державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки; - формування в регіоні стійкої системи поширення нових технологій, знань, продукції (інформаційно-технологічної мережі), яка спирається на спільну наукову базу; - встановлення постійного діалогу всіх учасників процесу – підприємств регіону, наукових установ, закладів освіти; - ефективне використання трудових та матеріальних ресурсів регіону.
Бізнес	<ul style="list-style-type: none"> - доступ до висококваліфікованих кадрів; - розвиток інфраструктури для досліджень і розробок; - розширення доступу до нових ринків збуту; - доступ до інформації про маркетинг, технології, поточні потреби покупців; - можливість мінімізації витрат на впровадження інновацій; - забезпечення (особливо для суб'єктів малого бізнесу) високого ступеня спеціалізації при обслуговуванні конкретної підприємницької ніші; - полегшення доступу до капіталу; - активний обмін ідеями та прискорення процесу передачі знань від науковців до підприємців.
Наукові організації	<ul style="list-style-type: none"> - матеріально-технічна підтримка в питаннях опублікування кращих наукових результатів; - прискорення процесу комерціалізації результатів наукових досліджень та підвищення ефективності комерціалізації інновацій; - розвиток науково-інноваційного потенціалу; - започаткування нових напрямків розвитку науки і техніки; - створення сприятливого інноваційного клімату в межах інноваційно-інтегрованих структур; - забезпечення розповсюдження знань і технологічного трансферу; - правова підтримка захисту інтелектуальної власності; - розробка та реалізація спільних дослідницьких проектів учасників інноваційно-інтегрованих структур; - формування малих інноваційних підприємств для реалізації інноваційних проектів.
Заклади вищої освіти (університети, академії, інститути)	<ul style="list-style-type: none"> - матеріально-технічна підтримка в питаннях опублікування кращих наукових результатів, матеріального заохочення молодих вчених, талановитих студентів; - цільова підготовка студентів; - залучення роботодавців до процесу навчання студентів; - підвищення можливостей успішного працевлаштування випускників закладів вищої освіти (ЗВО); - збільшення чисельності потенційних абітурієнтів; - можливість для реалізації ідеї безперервного навчання та підвищення рівня кадрового потенціалу ЗВО за рахунок розвитку необхідних специфічних компетенцій викладачів.

Джерело: складено авторами.

Суспільні, економічні і політичні реалії сьогодення вимагають визначення конкретних пріоритетів та підвищення якості життя громадян України. Під час ринкових трансформацій все більшої ваги набуває питання єдності та згуртування

інноваційно-інтегрованих структур підприємництва, як основного чинника подальшого становлення державності та посилення економічної могутності України. Тому сприяння розвитку інноваційно-інтегрованих структур має стати невід’ємною складовою інвестиційної політики для створення сприятливого інвестиційного клімату як на регіональному так і на державному рівнях, оскільки навіть при достатньо низькій інвестиційній привабливості країни існують регіони, які мають доволі високий рівень привабливості для іноземних інвесторів.

Проведений аналіз конкурентних переваг інноваційно-інтегрованих структур дозволяє зробити висновок про те, що метою розвитку таких структур є впровадження сучасних інформаційних технологій, інтелектуальних продуктів, провідних наукових досягнень, обмін знаннями. Характерною є тісна інтеграція закладів вищої освіти, наукових установ, які виконують роль потужних дослідницьких центрів, та підприємств реального сектору економіки.

Вкрай важливою є державна підтримка процесу формування і розвитку інноваційно-інтегрованих структур в економіці регіонів України, оскільки лише виключно за державної підтримки можливе створення середовища, найбільш сприятливого для становлення і розвитку специфічної інфраструктури інноваційної діяльності. Важливою також є роль держави у налагодженні зв’язків та в усунуванні бар’єрів між підприємствами, фірмами та закладами вищої освіти і науковими установами.

Отже, в межах інноваційно-інтегрованих структур усі учасники розвиваються і взаємодіють у таких сферах, як маркетинг, проектування та виробництво продукції, експорт, науково-технічні розробки, підготовка кадрів та багатьох інших сферах, отримуючи конкурентні переваги.

Перевагами інноваційно-інтегрованих структур загалом також є ефект охоплення, що виникає при існуванні фактора виробництва, який може бути використаний одночасно для виробництва декількох видів продукції. При об’єднанні підприємств, ЗВО, наукових установ у інноваційно-інтегровані структури ефект охоплення значно посилюється, оскільки виникає можливість використання багатофункціонального фактора на різних підприємствах при мінімізації транзакційних витрат. Інноваційно-інтегровані структури сприяють зниженню сукупних витрат на дослідження і розробку нововведень за рахунок підвищення ефекту зміни економічного простору, що дозволяє учасникам такої структури стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу. Переваги існування інноваційно-інтегрованих структур сприяють зростанню конкурентоспроможності економіки, що доведено світовим досвідом. Передумовою створення та розвитку інноваційно-інтегрованих структур в регіонах України є розробка та впровадження відповідної державної політики.

Література:

1. Войнаренко М. П. Кластерні моделі об’єднання підприємницьких структур у туристичній галузі та сфері розваг / М.П. Войнаренко // Вісник ДІТБ. – 2007. - №11. – С. 13-19.
2. Кузьмін О.Є. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства / О.Є. Кузьмін, Л.О. Саталкіна // Бізнес Інформ. – 2013. – №4. – С. 127-134.
3. Мазур О.А. Технологічні парки. Світовий та український досвід / О.А. Мазур, В.С. Шовкалюк. – К. : Вид-во "Прок-бізнес", 2009. – 70 с.
4. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів [Текст] / С.І. Соколенко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : зб. наук. праць / НАН України / відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів: Вид-во ІРД. – 2008. – Вип. 3 (71). – С. 18–30.

5. Сторожук О.В. Передумови формування інноваційного кластера в регіоні / О.В. Сторожук, О.В. Заярнюк // Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету: Економічні науки. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – Вип. 32. – С. 69-78.
6. Федулова Л.І. Інноваційні кластери – ядро регіональних інноваційних екосистем / Л.І. Федулова // Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки : Матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, 10-11 вересня 2015 р.). – К.: КНЛУ, 2015. – С. 95-99.
7. Levchenko O. The Impact of Cluster Development on the Countries' National Competitiveness / O. Levchenko, O. Tkachuk, I. Tsarenko // Science and Education a New Dimension (Index Copernicus)
8. Storozhuk O.V. Staffing for the Innovative-Integrated Structures / O.V. Storozhuk, O.V. Zaiarniuk // Business Inform. – 2017. – №9. – Р. 80-86.

Ковальчук Г.В.

студент 5 курсу ФСП

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Науковий керівник: Іваницька О.М., д.держ.упр., професор

РОЗБУДОВА «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі інноваційний розвиток економіки належить до головних державних пріоритетів реалізації внутрішньої політики таких високорозвинутих країн як США, Японія, країни Європейського Союзу та низка країн Південно-Східної Азії.

Група економістів-екологів у 1989 році вперше ввела в обіг термін «зелена економіка» в рамках консультації щодо забезпечення сталого розвитку. «Зелена економіка» розуміється як система відносин, пов'язаних з ефективним використанням природних ресурсів, виробництвом, розподілом і споживанням товарів і послуг, що призводять до мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, добробуту людини та водночас не наражають майбутні покоління на негативний вплив значних екологічних ризиків.

У подальші роки ці ж автори запропонували план програми «Екологізація економіки світу», де наголос був зроблений на глобальних екологічних проблемах. До них було віднесено вирубку тропічних лісів, зміну клімату, виснаження озонового шару тощо. Також було зазначено про необхідність перегляду традиційної економічної моделі розвитку.

У 2008 році відбулася глобальна фінансово-економічна криза, наслідки якої відчули на собі всі країни світу. Почалося стрімке зростання безробіття, рецесія економіки. Тому Програмою ООН з навколишнього середовища цього року було запропоновано модерний вектор спрямування - Глобальний зелений новий курс. У нових документах відзначався перехід на шлях екологічно чистого і стабільного розвитку, долання рецесії в економіці та безробіття, сприяння удосконалення фінансової системи.

Фактично, «зелену економіку» слід розглядати як шлях до сталого розвитку.

Результатом переходу до «зеленої економіки» буде підвищення стандартів, що матиме серйозні наслідки для експортерів країн, що розвиваються. Задля мінімізації ризиків, ці країни мають розробити відповідні заходи щодо сприяння створенню національної системи сертифікації й тестування товарів. Також лібералізація торгівлі є

одним із стимулів розвитку «зеленої економіки», фактором збільшення торговельних потоків товарів. Зазначене прискорить введення нових технологій і зменшить рівень забруднення довкілля.

Україною був схвалений документ Конференції ООН "Ріо+20" – Майбутнє, якого ми прагнемо", що підтвердило курс на екологізацію економіки. Також підписана Угода про асоціацію з Європейським Союзом, де було зазначено, що країни сприятимуть реалізації цілей як сталого розвитку, так і запроваджуватимуть положення «зеленої економіки».

До основних завдань, які необхідно вирішити у процесі становлення «зеленої економіки» в Україні, належать такі:

- формування нових «зелених» виробництв;
- модернізація чинних виробництв в напрямі суттєвого збільшення їх ресурсної ефективності/продуктивності за одночасного зменшення відходів, викидів та скидів, які негативно впливають на здоров'я людей і стан навколишнього природного середовища;
- впровадження моделі сталого виробництва та споживання;
- формування «зеленої» інфраструктури як системи інституціональної підтримки «зеленого» розвитку загалом і з акцентом на пріоритетні види економічної діяльності;
- забезпечення якісного прогресу в модернізації системи стандартів та їх широкого впровадження суб'єктами підприємництва;
- підтримка інноваційного розвитку (в частині розроблення та впровадження екоінновацій);
- розвиток «зеленої» зайнятості та розширення «зелених» робочих місць [1, с. 119].

Для цього пропонується забезпечити:

- концентрацію ресурсів і заходів на технічному та технологічному переоснащенні виробництва, його модернізації на засадах підвищення екологічної безпеки та ресурсоефективності;
- цільове спрямування ресурсів державного і місцевих бюджетів, а також коштів, залучених підприємницьким сектором під державні гарантії та з наданням державної підтримки в рамках міжнародних проектів тощо;
- надання підтримки приватному «зеленому» інвестуванню;
- забезпечення організаційної та фінансової допомоги підприємствам у запровадженні на виробництві систем екологічного управління, екологічного маркування, енергоефективності та управління якістю продукції;
- розвиток «зелених» державних закупівель;
- формування системи економічних інструментів, застосування яких сприятиме скороченню обсягів та оптимізації структури відходів;
- сприяння розвитку системи стандартів;
- запровадження програм, спрямованих на підвищення рівня суспільної екологічної свідомості [1, с. 119-120].

Отже, перехід на «зелену економіку» вимагає системних кроків української держави у різних сферах економічної та виробничої діяльності, прийняття виважених стратегічних рішень та ефективної їх реалізації.

Література:

1. Інноваційна Україна 2020: Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с. : табл., рис.

Щербина С.В.

студент групи АДМ-17-М

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР

Сьогодні завдання щодо розроблення й упровадження інноваційних інструментів та інноваційно-інтегрованих структур у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування є принципово новим напрямом наукових досліджень. Його розв'язання спрямоване на вдосконалення механізму публічного управління та регулювання, організаційне впорядкування управлінської діяльності, раціональне використання соціально-економічного потенціалу територій, створення сприятливого інноваційного середовища в системі органів державної влади та місцевого самоврядування. Інноваційна за змістом і характером динаміка світових тенденцій розвитку суспільних процесів потребує від України впровадження відповідної високоефективної системи органів державної влади та місцевого самоврядування, яка дасть можливість здійснити в усіх галузях діяльності процес випереджального розвитку та забезпечити приєднання України до держав із високоефективною системою державного управління.

Аналіз сучасного стану розвитку системи органів державної влади та місцевого самоврядування дає змогу зробити висновок про необхідність її переорієнтації на інноваційний тип, зокрема через наявність сукупності негативних тенденцій: невідповідність інституціональної структури державного управління потребам суспільству, бізнесу, внутрішнім та зовнішнім пріоритетам держави; висока вартість державної влади, його недостатня керованість; низька якість і прозорість надання публічних послуг; сучасна структура органів публічної влади обмежує можливості для економічного, соціального та людського розвитку; дефіцит висококваліфікованих фахівців в органах державної влади та місцевого самоврядування; недостатнє застосування результатів наукових досліджень під час вироблення та реалізації державної кадрової політики; високий рівень корупції в органах державної влади; низький рівень конкурентоспроможності країни, зокрема за показником якості державних інституцій, внутрішньої та зовнішньої безпеки; дефіцит інформації про відповідні практики; бюрократичні перешкоди щодо впровадження інновацій у систему органів державної влади України; низький рівень задоволеності громадян діяльністю органів публічної влади; депопуляція, старіння населення, бідність, міграція кваліфікованої робочої сили за кордон, маргіналізація підготовлених фахівців; приватизація більшості промислових підприємств, нерухомого майна, розпаювання землі сільськогосподарського призначення. Ці та інші проблеми зумовлюють сучасний стан речей у сфері органів державної влади та місцевого самоврядування та потребу у її модернізації й науковому переосмисленні концептуальних підходів до її розвитку.

Як показує світова практика, лише інноваційно-інтегрований розвиток системи органів державної влади та місцевого самоврядування є необхідним складником забезпечення ефективності політичного розвитку країни, а також важливим елементом конкурентоспроможності національної економіки та всіх інших сфер життєдіяльності суспільства. Перехід від традиційної управлінської парадигми до інноваційного типу передбачає заміну жорстко бюрократичного складника на інноваційну, що цілком

відповідатиме завданню адаптації діяльності органів державної влади до мінливого ринкового середовища його функціонування [1].

Отже, на нашу думку, процес розвитку інноваційного складника в системі органів державної влади є важливим і водночас багатогранним, оскільки передбачає впровадження інноваційних технологій, методів та інструментів, урахування взаємозв'язку та взаємовпливу різних рівнів управління як між собою так і з кінцевим споживачем управлінських послуг – суспільством.

Як показує зарубіжний досвід, упровадження інновацій та новітніх технологій стимулює інноваційний розвиток усіх сфер публічного управління, а також здешевлює утримання державного апарату та поліпшує його роботу. Сьогодні світова практика пропонує широкий спектр інноваційно-інтегрованих інструментів, підходів до управління, які можна використовувати в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Такими інноваціями в державному управлінні є:

- аутсорсинг (outsourcing) – передача організацією визначених функцій іншій компанії, що спеціалізується у відповідній сфері;
- бенчмаркінг (benchmarking) – використання найкращого досвіду;
- врядування (governance) – управління без уряду;
- електронне урядування (e-government), яке охоплює такі складники:
 - «уряд – урядові» (government to government);
 - «уряд – громадянам» (government to citizens);
 - «уряд – бізнесу» (government to business);
- збалансована система показників (Balanced Score Card, BSC);
- концепція ощадливого управління (lean management);
- нове державне управління (new public management);
- підприємницький уряд (reinventing government);
- реінжиніринг (reengineering);
- управління за цілями (management by objectives);
- управління за результатами (management by results);
- управління проектами (project management) та ін. [2, с. 155–156].

Використання того чи іншого інструменту на практиці повинне базуватися з урахуванням накопиченого світового досвіду та наявних фінансових ресурсів, що забезпечить ефективність та результативність управління в органах державної влади.

Окрім задоволення кінцевих споживачів (суспільства), публічне управління спрямоване ще на забезпечення чіткої взаємодії інтересів бізнесу, політики та суспільства й прийняття стратегічно важливих рішень на базі використання сучасних вищезгаданих інноваційних управлінських інструментів та технологій. Варто підкреслити, що впровадження будьякої інновації у сфері органів державної влади та місцевого самоврядування вимагає відповідних знань і навичок персоналу, який є ключовим стратегічним ресурсом для досягнення цілей державного управління та забезпечення якісних управлінських послуг. Розвиток людських ресурсів систем державного управління є основним чинником формування постсучасної системи управління, а створення можливостей для розкриття креативного потенціалу державних службовців стає головним системним завданням управлінських інновацій [3].

Разом із тим, необхідним є дієве заохочення творчості й ініціатив щодо нових способів розв'язання суспільних проблем, використання наявного творчого і компетентісного потенціалу його працівників, поліпшення інформаційного середовища та формування нової управлінської культури. Крім сфери мотивації творчої діяльності персоналу органів державної влади та місцевого самоврядування, інноваційні зміни повинні також торкатися орієнтирів і показників виконання

обов'язків державними службовцями та керівниками, питань корпоративної культури з формуванням нової етики публічної служби.

Таким чином, до першочергових заходів забезпечення інноваційно-інтегрованого розвитку органів державної влади та місцевого самоврядування можна віднести: створення в країні належного забезпечення: нормативно-правового, кадрового, науково-методичного, інформаційного, фінансового та мотиваційного; створення ринкових умов конкуренції та залучення інвестицій; забезпечення приватизаційних процесів; створення відповідних умов для вироблення й упровадження інновацій, інноваційних рішень, інструментів та методів управління на різних рівнях та гілках влади.

Література:

1. Левченко О. М. Інноваційно-інтегровані структури в сучасній економіці: їх класифікація [Електронний ресурс] / О. М. Левченко, О. В. Ткачук, І. О. Царенко // Ефективна економіка. – К., 2017. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5791>.
2. Федорчак О.В. Інноваційний механізм державного управління: підходи до формування / О.В. Федорчак // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 33. – С. 150–157.
3. Malakhovskiy Y., Nabulsi H. N., Savitska I. Features of financing of the innovative-oriented structures using mechanisms of the public-private partnership. – Baltija Publishing, 2017.

Роль територіальних громад у забезпеченні інноваційного розвитку

Зайченко В. В.

*кандидат наук з державного управління, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПРИСКОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Фундаментом економічного розвитку територій має стати їхня самостійність щодо визначення цілей свого розвитку та можливості фінансування заходів для їхньої реалізації, передусім – за рахунок власних джерел та залучення інвестицій. Основою політики економічного зростання на рівні окремих територій і територіальних утворень повинно стати раціональне використання трудового потенціалу та виробничих ресурсів, максимальне сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, забезпечення раціонального використання навколишнього середовища. Визначений стратегічний підхід передбачає підвищення ролі та відповідальності місцевих органів влади за майбутнє території, необхідність пошуку нових інструментів стимулювання економічного розвитку, зокрема об'єднання зусиль місцевого бізнесу громадськості, самоврядування та держави [1].

Основними положеннями економічної теорії щодо визначення ролі та місця державного управління у господарському житті країни є наступні:

- децентралізація управлінського процесу. Перенесення центру ваги у прийнятті життєво важливих рішень для забезпечення ефективного господарювання суб'єктів підприємництва на регіональний рівень;
- підвищення дієвості та ініціативності регіональних управлінських структур, включаючи розподіл повноважень між регіональними органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування з наданням першочергового значення останнім;
- формування державної економічної політики за ініціативою знизу, від регіональних та місцевих пріоритетів до загальнодержавних інтересів;
- активізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств на основі формування децентралізованої системи вибору зовнішньоекономічних інтересів і диверсифікації міжнародних економічних зв'язків регіонів [2].

На основі аналізу динаміки територіальних громад у їх взаємодії із середовищем, розрізняють три типи регіонів залежно від ставлення їх населення до інноваційного процесу: креативні та інноваційні; адаптивні; консервативні.

Населення регіонів першого типу, демонструючи переважно креативну та інноваційну соціально-економічну поведінку, забезпечує науково-технічний прогрес, формуючи імідж “регіону-ядра”. Громади регіонів другого типу проявляють переважно адаптивну соціально-економічну поведінку, якій притаманна здатність широко впроваджувати інновації на етапі їх масового поширення. Це сприяє формуванню регіонів напівпериферійного типу. Водночас територіальні громади, яким властива консервативна поведінка, не приймають багатьох інновацій. Такі території належать до периферійних.

Виходячи із цього прослідковується кореляція між домінуючою формою соціально-економічної поведінки територіальних громад і типом регіону. Отже, конкретний зміст інноваційної, адаптивної та консервативної форм поведінки територіальних громад має розрізнятися залежно від циклу соціально-економічного розвитку, що проходить у відповідному регіоні [4].

До критеріїв оцінки результатів впровадження децентралізації в Україні можуть бути віднесені: перерозподіл повноважень; фінансова база органів місцевого самоврядування; прозорість, підзвітність і участь громадськості; сталий розвиток і конкурентоспроможність регіонів; якість і доступність публічних послуг; управління і координування реформ (рис. 1).

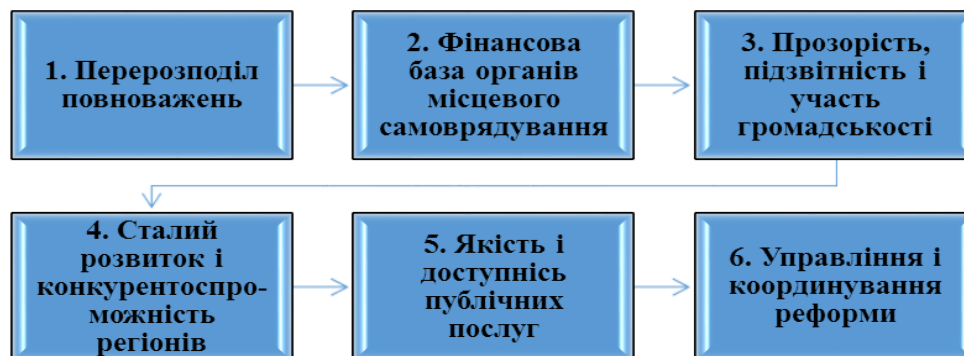

Рис. 1. Критерії оцінки результатів впровадження децентралізації в Україні

Джерело: складено на основі [3]

До ключових аспектів прискорення інноваційного розвитку територій в умовах децентралізації можуть бути віднесені: законодавчі (вдосконалення діючої в Україні законодавчої бази, що регламентує діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, перерозподіл функцій між ними в умовах децентралізації; гармонізація вітчизняної нормативно-правової бази зі світовими стандартами); інформаційні (сприяння поінформованості громад стосовно можливості їх участі в управлінні територією, підвищення обізнаності громадян щодо сучасних методів, форм і важелів управлінського впливу); організаційно-економічні (налагодження міжрегіональної та міжнародної співпраці щодо реалізації програм, проектів, ініціатив); фінансові (диверсифікація джерел фінансування; обов'язкова оцінка ефективності витрачання бюджетних коштів) та ін.

Література:

1. Поважний О.С. Стратегія державного управління структурно-інноваційним розвитком територіальних утворень: інституційний аспект / О.С. Поважний, І.В. Шкрабак // Прометей. – 2013. – № 1. – С. 16-21.
2. Жаворонкова Г.В. Стратегічне управління розвитком регіону / Г.В. Жаворонкова, В.О. Жаворонков // Науковий вісник інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. – 2010. – №1. – Том 1. – С. 26-31.
3. Крилова О. Рада донорів з питань децентралізації в Україні. Аналіз виконання роботи [Електронний ресурс] / О. Крилова, 18 жовтня 2017 року. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/oleksandrvinnyk/ss-82207756>
4. Шарий В. Сутність муніципальної політики як системи стратегічного управління самоврядною діяльністю / В. Шарий // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – Вип. 4. – С. 171-177.

Шалімов В.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО- ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Питанням, які стосуються місцевого оподаткування та напрямів вдосконалення даної сфери, за часів незалежності України завжди приділялася підвищена увага. Зараз проблеми забезпечення ефективності місцевого оподаткування та, в першу чергу, використання їх як важеля впливу на активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання регіону за умов проголошення стратегічного курсу державної політики в напрямку гармонізації з європейськими цінностями територіального самоврядування та бюджетної децентралізації підсилюються.

Інновації та інноваційно-орієнтована модель розвитку регіону має стати ключовим елементом підвищення його конкурентоспроможності та фінансової самодостаности. Але інновації потребують великої кількості інвестиційних ресурсів різних джерел фінансування. Держава практично не здійснює прямого фінансування інноваційної діяльності підприємств, але можливим доцільним є використання непрямих методів фінансування інновацій, зокрема, податкове стимулювання інноваційної діяльності.

Саме податкові преференції можуть стати додатковими впливами, що можуть допомогти підприємствам в їх інноваційній діяльності. Зокрема, акцентується увага на необхідності запровадження системи інвестиційно-інноваційних податкових кредитів як ефективного інструменту стимулювання ділової активності [7]. Існує думка, що в першу чергу мають бути прийняті податкові преференції щодо податку на прибуток, для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, та податку на доходи фізичних осіб, що є зайнятими в інноваційному процесі, а також можливим є використання податкових преференції стосовно ПДВ як непрямого податку [6]. Але і система місцевого оподаткування повинна не лише забезпечувати потреби місцевих бюджетів у надходженні коштів, а й враховувати необхідність стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання регіону.

Згідно із Податковим кодексом України [1] до місцевих податків відносять два податки та два збори: податок на майно, який складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку, плати за землю; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Ефективність місцевого оподаткування має визначатися виходячи з принципів оподаткування. Так, Податковим кодексом України [1] визначено такі засади оподаткування в Україні: загальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів. Серед цих принципів відсутній принцип

стимулювання, але беззаперечним є факт, що податки в цілому та місцеві податки та збори зокрема як фіскальні інструменти мають сприяти стимулювання та активізації економічної діяльності.

Серед основних проблем місцевого оподаткування у контексті необхідності стимулювання інноваційної діяльності варто відзначити відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податкових преференцій на своїй території. На даний час, місцеві органи самоврядування позбавлені права впливу на елементи місцевих податків, що звужує потенціал місцевого оподаткування, особливо в сфері стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання регіону з метою посилення інноваційного та інвестиційного потенціалу регіону. Органи місцевого самоврядування об'єктивно змушені посилювати дієвість місцевих податків і зборів як інструментів регулювання за допомогою розширення кількості їх платників та збільшення об'єкту оподаткування, що досягається в основному за рахунок підвищення ефективності адміністрування вказаних податків і зборів.

Законодавче регулювання місцевого оподаткування базується на наступних принципах: податкова система України має два рівні: державний та місцевий; розмежування сфери дії державної та місцевої податкової системи здійснюється на основі конституційного закріплення та законодавчого регулювання основних принципів; принципи, за допомогою яких відбувається розмежування сфери дії державної та місцевої податкових систем, підлягають неухильному дотриманню в рамках реалізації податкової дисципліни; податкова політика, яка проводиться органами державної влади та місцевого самоврядування, є основою забезпечення єдності податкової системи [5, с. 434-435].

Фактично механізм місцевого оподаткування може бути охарактеризований такими вимогами Податкового кодексу України:

1) передбачено чіткий перелік місцевих податків і зборів, а установа млення місцевих податків та зборів, не передбачених Кодексом, забороняється;

2) до повноважень Верховної Ради України належить визначення переліку місцевих податків та зборів і їх основних елементів, установа млення яких належить до компетенції сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад,

2) передбачено, що місцеві ради обов'язково установа млюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю) й вирішують питання щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору;

3) до повноважень сільських, селищних, міських рад щодо податків та зборів, зокрема, належить встановлення ставок місцевих податків та зборів у межах ставок, визначених Податковим кодексом;

4) не дозволяється сільським, селищним, міським радам та радам об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, встановлювати індивідуальні пільгові ставки місцевих податків та зборів для окремих юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців і фізичних осіб або звільняти їх від сплати таких податків та зборів.

Основні принципи формування фінансових ресурсів місцевих та регіональних органів самоврядування визначені у Європейській хартії місцевого самоврядування [2] та рекомендаціях Ради Європи [4]. У пункті 3 статті 9 хартії зазначено, що хоча б частина фінансових засобів органів місцевого самоврядування має надходити за рахунок місцевих податків чи зборів, ставки яких ці органи визначають у межах закону,

а органи місцевого самоврядування мають право в межах закону самостійно визначати ставки місцевих податків і зборів [2]. Рекомендації Ради Європи, серед іншого, передбачають: наділення органів місцевого самоврядування правом встановлювати розміри ставок в певних, але суттєвих межах, достатніх для забезпечення фінансування місцевих програм; визначення пільг та звільнень щодо місцевих податків та зборів виключно рішеннями представницьких органів місцевого самоврядування, а не законом [4]. Закон України «Про місцеве самоврядування» [3] в складі повноважень сільських, селищних та міських рад передбачає загальні положення: встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України, прийняття рішень щодо надання згідно чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельного податку. Отже, ці повноваження є обмеженими.

Відсутність у органів місцевого самоврядування можливості впливати на визначення пільг та ставок місцевих податків і зборів з метою активізації інноваційної діяльності не сприяє підвищенню конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіонів. Україна повинна здійснювати податкове стимулювання інноваційної діяльності на державному та регіональному рівнях. Для цього необхідно вирішити питання, по-перше, розширення повноважень місцевих органів самоврядування, місцевих органів влади та територіальних громад щодо встановлення елементів місцевих податків і зборів, по-друге, розробки механізму інвестиційно-інноваційних податкових кредитів та інших видів податкових пільг, які б сприяли активізації інноваційної діяльності.

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VII (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
4. Recommendation Rec (2005) 1of the Committee of Ministers to member states on the financial resources of local and regional authorities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=812131>
5. Податкове право України: Кредитно-модульний курс: Навч.посібник [для студ. вищ. навч. закл.] /за ред. Л.К.Воронової, М.П.Кучерявенко. – К.: Правова єдність, 2009. – 485 с.
6. Желізняк Р.Й. Податки, що впливають на інноваційну діяльність підприємств [Електронний ресурс] / Р.Й. Желізняк – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>
7. Мельник М. Напрями підвищення податкового потенціалу стимулювання ділової активності в Україні / М. Мельник // Економіст. – 2011. - №5. – С. 28-32.

Гора А.В.

кандидат економічних наук, ст.викладач

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
м. Кропивницький, Україна*

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Після Революції Гідності в Україні розпочалася низка реформ у різних сферах. Одна з перших – реформа децентралізації. Утворюються об'єднані територіальні громади, які отримали значні управлінські та фінансові повноваження. Реформа децентралізації дає управлінську свободу і фінансові ресурси для облаштування якісного життя людей, які мешкають в об'єднаній територіальній громаді.

Освіта для самоврядування є одним з основних завдань. Не тільки тому, що потребує найбільше коштів, дає місце праці значній кількості мешканців, чи стосується усіх громадян. Освіта – інвестиції у майбутнє. Кожен хоче, щоб його дитина не змарнувала свої таланти, самореалізувалася, була успішною і щасливою у подальшому житті.

На жаль, у сфері освіти у сільській місцевості є низка проблем. Якість освіти є нижчою, ніж у містах. Наявні малокомплектні школи, неефективна мережа, низький рівень матеріально-технічного забезпечення сільських шкіл, часом відсутні кваліфіковані вчителі. Утворення об'єднаних територіальних громад є шансом для серйозної модернізації шкіл, забезпечення їх інноваційного розвитку. Очевидно, що обрана людьми влада буде більш чутливою до проблем громади і тому сільська школа буде в центрі її уваги. Впровадження прямих бюджетних стосунків з громадами, зростання дохідної частини місцевих бюджетів дає можливість об'єднаним громадам модернізувати та зміцнити матеріально-технічну базу шкіл.

Зниження якості освіти в сільських школах, як порушення принципу рівності для громадян України незалежно від місця їхнього проживання, стало результатом взаємно посилюваних негативних чинників (вимушеної внутрішньої міграції сільського населення, застарілої інфраструктури, кадрового дефіциту, неефективної структури самоврядування та надмірної бюджетної централізації).

Упродовж більш ніж 25 років у сільських регіонах України накопичувалося безліч соціально-економічних проблем (у тому числі у сфері середньої освіти), які неможливо вирішити в короткі строки. Тому реформи Уряду щодо децентралізації повинні мати довгостроковий і послідовний характер.

Неузгодженість управлінських повноважень між районними радами і районними адміністраціями породжувала різні протиріччя. Ще більше проблем виникало при спробі вирішення довгострокових завдань, у тому числі розробці та затвердженні плану оптимізації шкільної мережі району. Зіткнувшись з необхідністю впорядкування мережі шкіл, відділи освіти районних державних адміністрацій часто наштовхувалися на протидію з боку депутатів районних рад. Тому якість освіти у малокомплектних школах погіршувалась, а оптимізація мереж навчальних закладів відкладалася на невизначений строк. Як наслідок, стрімко зростало навантаження на місцеві бюджети, що призводило до зменшення ефективності використання коштів. Створення об'єднаних громад надає жителям сіл широкі можливості для формування своєї унікальної та ефективної системи управління освітньою сферою, яка, в кінцевому рахунку, допоможе підвищити якість освітніх послуг і заощадити кошти громади.

З першого дня створення об'єднаної громади органи влади стикаються з низкою питань щодо управління освітньою сферою. Завдання ускладнюється тим, що на всі питання необхідно оперативно знаходити відповіді в умовах безперервного навчально-виховного процесу, розробити згідно з чинним законодавством місцеві нормативно-правові акти, узгодити комунікацію та кадрові призначення.

Повноваження щодо менеджменту мережі освітніх закладів, її оптимізації, підвищення якості освітніх послуг є головною функцією органів управління освітою об'єднаної територіальної громади, яка відрізняє її від органів управління освітою в структурі районної державної адміністрації.

Існують певні очікування мешканців, що створення об'єднаної територіальної громади справді допоможе поліпшити їхнє життя, зробить публічні послуги (включаючи послуги шкільної освіти) з боку влади більш якісними та такими, які будуть відповідати рівню європейських країн.

У процесі створення системи управління освітою об'єднаної територіальної громади важливо, щоб керівники органів управління освітою громади разом із фахівцями департаментів/управлінь освіти і науки ОДА, ППО регулярно вдосконалювали методику оцінювання якості освіти в навчальних закладах.

Залежно від ситуації з кількістю шкіл, дошкільних та позашкільних установ, їх географічного розташування, система менеджменту освітою об'єднаної територіальної громади може мати різні структурні форми та відповідні назви, штат працівників. Але враховуючи, що ОУО ОТГ є новим і достатньо складним завданням, буде більш ефективно будувати різні форми конструктивного партнерства з профільними органами виконавчої влади різних рівнів (органи управління освітою сусідніх громад, районні державні адміністрації, обласні державні адміністрації тощо).

Важливим елементом створення ефективної системи менеджменту закладів освіти об'єднаної територіальної громади є максимальне делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень на рівень навчальних закладів у поєднанні з належним управлінням усередині самого закладу.

Ефективність діяльності органу управління освітою (у тому числі в реалізації плану оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів) буде залежати від того, наскільки вона буде зайнята виконанням функцій, які мають пряме відношення до забезпечення якості освітніх послуг (комплектація педагогічними кадрами, затвердження навчальних планів закладів освіти, тарифікація, організація курсової підготовки педагогічних працівників, матеріальне забезпечення навчально-вихованого процесу тощо).

Методисти не повинні виконувати функцію контролю навчального процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Діяльність методичної служби може стати першим прикладом того, як система управління освітою у громаді почала змінюватися. Тому перш за все необхідно визначити нову структуру методичного супроводу, розробити кваліфікаційні вимоги до методистів нового складу і підготувати попередній список кандидатів на посаду методистів. Важливо, щоб нові методисти мали професійність та повагу серед учителів свого профілю у громаді. Пропозиції відділів освіти районних державних адміністрацій щодо кількості методистів в об'єднаних територіальних об'єднаних громадах мають рекомендаційний характер.

Серед напрямів діяльності, завдяки яким жителі громади справді можуть відчутти практичні результати нових органів управління освітою, слід виділити забезпечення послуг позашкільної освіти. Основою метою цього напрямку має стати запровадження такої моделі, в якій, з одного боку, зберігаються попередні досягнення і охоплення позашкільною роботою дітей, а з іншого - забезпечується рівний і реальний доступ усіх

дітей до послуг позашкільної освіти незалежно від того, де живе дитина: чи в адміністративному центрі, чи у віддаленому селі громади.

Для того, щоб забезпечити формальну основу постійної методичної підтримки з боку департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, рекомендується включити до Положення про орган управління освітою об'єднаної територіальної громади відповідні пункти, які регламентують (за згодою) виїзну участь фахівців та методистів обласного рівня

Вочевидь, що жителі об'єднаних громад чекають від новообраного місцевого самоврядування позитивних змін, у тому числі у питаннях якості освіти. Це означає, що орган управління освітою, з одного боку, повинен створити нову шкільну мережу, яка «по кишені» місцевому бюджету, а з іншого боку, виправдати очікування жителів і почати істотну модернізацію системи освітніх послуг у громаді. Таким чином, треба констатувати, що суттєві зміни в освітній системі ОТГ незворотні. Цей процес важкий, довготривалий і соціально чутливий для громади. У будь-якому разі, в ситуації, що склалася, органи самоврядування громад повинні відмовитися від кулуарного й адміністративного розв'язання проблем освіти в громаді. Це означає, що на зміну т. зв. «директивному» методу управління, владі ОТГ необхідно впроваджувати менеджмент на основі методів місцевої демократії. В основі цих методів – широкий діалог і партнерство з усіма зацікавленими сторонами (вчителі, батьки учнів, учні, шкільні адміністрації, депутати, старости і т. п.). Для цього наявні, як мінімум, три причини:

Причина 1. У виконавчих органів влади громад немає значних адміністративних ресурсів, щоб розв'язувати тільки своїми силами всі накопичені проблеми у сфері освіти. Партнерство – це додаткові ресурси для впровадження змін.

Причина 2. Як уже згадувалося, освіта – соціально-чутлива сфера. Тому всі ініціативи влади повинні бути забезпечені достатнім рівнем інформування жителів про її зміст, користь для дітей, ризиків і т. п. Причина 3. Якщо місцеве самоврядування починає розробку і реалізацію Плану оптимізації (або Стратегію освіти), ініціатива влади повинна з самого початку мати підтримку різних груп населення, що забезпечить сталість її впровадження. Очевидно, що процес оптимізації зіткнеться зі спробами протидії з боку місцевих політиків-популістів. У цьому разі рівень залучення громади та активна підтримка з її боку прямих отримувачів освітніх послуг (учнів та батьківської громадськості) буде вирішальним чинником, щоб досягти головної мети – підвищення якості навчання у школах громади. Тому питання створення ефективної комунікації та залучення громадськості до спільного розв'язання накопичених проблем і подальшого розвитку системи освіти громади набуває особливого значення у діяльності органу управління освітою.

Література:

1. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. — К., 2017. — 128 с.
2. Порядок фінансування навчального закладу після створення об'єднаної територіальної громади - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/analytika-pulsu/poryadok-finansuvannya-navchalnogo-zakladu-pislya-stvorenniya-ob'yednanoi-teritoryalnoyi-gromady>

Соціально-економічні важелі забезпечення конкурентоспроможності суб’єктів господарювання в умовах становлення інноваційної парадигми розвитку

Каленюк І.С.
д.е.н., професор,
директор НДІ економічного розвитку
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ФОРМИ ТА СУЧАСНІ ТРЕНДИ

Формування глобального ринку вищої освіти супроводжується загостренням конкуренції між країнами та університетами, зміною позиції між основними регіонами-конкурентами. ХХІ століття принесло нові хвилі та процеси розвитку вищої освіти та глобального ринку освітніх послуг. Це - стрімкі процеси та беззаперечні тенденції глобалізації, інтернаціоналізації вищої освіти, поширення її масового характеру та загострення конкуренції на всіх рівнях тощо. Ці тенденції були настільки чіткими, що їх визначили як динамічні вектори розвитку вищої освіти.

Першим підтвердженням цього стало стрімке зростання чисельності іноземних студентів у світі, причому темпами вищими, ніж зростала загальна чисельність студентів. Чисельність іноземних студентів повільно зростала з 0,8 млн. осіб у 1975 році до 1,7 млн. у 1995 р. З початку ХХІ століття вона набуває стрімкої динаміки: 2005 р. – 3,0 млн., 2010 р. – 4,2 млн., 2011 р. – 4,4 млн., 2014 р. – 4,6 млн. осіб. В табл. 1 представлені дані щодо загальної та регіональної динаміки чисельності іноземних студентів у світі:

Таблиця 1

Динаміка чисельності іноземних студентів у регіонах світу [1]

Регіони	2000	2010	2012	%
Африка	100 031	178 716	196 568	197
Азія	334 562	726 054	806 281	241
Європа	935 879	1 984 442	2 160 874	231
Північна Америка	569 640	880 427	961 967	169
Латинська Америка і Кариби	28 945	76 041	71 468	247
Океанія	118 646	350 165	330 886	279
Весь світ	2 087 702	4 195 845	4 528 044	217
ОЕСР	1 604 601	3 181 939	3 415 975	213
ЄС	822 025	1 686 734	1 822 330	222
G20	1 730 913	3 432 928	3 712 641	214

Останніми роками у глобальному освітньому середовищі відбуваються бурхливі турбуленції, які стрімко змінюють співвідношення сил та викликають появу нових процесів та явищ. Це проявляється, перш за все, в скороченні частки ринку країн ОЕСР. В цілому частка країн ОЕСР скоротилася з 76,4% до 71,9% протягом 2007-2014 років. Позиції багатьох активних діячів (Австралії, Австрії, Німеччини, Франції,

Великобританії та інших) зменшилися або залишилися на тому ж рівні, хоча в цілому кількість іноземних студентів збільшилася.

Основним суб'єктом залучення іноземних студентів залишаються США, поки що вдається зберегти свої лідерські позиції завдяки дуже активним діям по залученню іноземної молоді. Водночас, політика президента Трампа внесла свої корективи і за останній рік Сполучені Штати зазнали різкого скорочення притоку іноземної молоді.

На цьому фоні поліпшують свої позиції Канада та європейські країни. З'являються нові активні актори в 2007-2014 рр: Китай (збільшив свою частку з 1.4 до 2.5%, а загальна кількість іноземних студентів в 2,5 рази - з 42,1 тис. До 108,2 тис.), Саудівська Аравія (з 0.6% до 1.7%, кількість студентів зросла більш ніж в 4 рази - з 17,7 тис. до 71,8 тис.), РФ (з 2% до 5%, кількість студентів в 3.5 рази - з 60,3 тис. до 213,4 тис.) та інші. Загалом серед країн – лідерів світового ринку освітніх послуг знаходяться: США, Велика Британія, Австралія, Німеччина та ін. (таблиця 2).

Таблиця 2

Чисельність іноземних студентів в деяких країнах світу та частка світового ринку (%), 2000 - 2011 [2]

Країна	Чисельність іноземних студентів, 2011	Частка світового ринку			
		2000	2005	2010	2011
1	2	3	4	5	6
Австралія	262 597	5,6	6,5	6,6	6,1
Австрія	70 558	1,6	1,3	1,7	1,6
Бельгія	51 572	2,1	1,7	1,3	1,2
Канада	203 823	6,1	2,8	4,7	4,7
Франція	268 212	7,3	8,7	6,3	6,2
Німеччина	272 696	10,0	9,5	6,4	6,3
Італія	73 461	1,3	1,6	1,7	1,7
Японія	151 461	3,6	4,6	3,4	3,5
Нова Зеландія	72 796	0,4	2,5	1,7	1,7
Швеція	50 078	1,4	1,4	1,1	1,2
Швейцарія	58 943	1,4	1,4	1,3	1,4
Велика Британія	559 948	11,9	11,7	13,0	13,0
США	709 565	25,3	21,6	16,6	16,5
Всього в країнах ОЕСР	3 316 209	85,5	84,2	77,3	77,1
Країни — не члени ОЕСР	982 199	14,5	15,8	22,7	22,9
Росія	171 499	2,2	2,9	3,9	4,0
Південна Африка	82 553	0,8	1,9	1,5	1,9
Україна	42980	1,0	1,0	0,9	1,0

Інтернаціоналізація освіти знаходить прояв не тільки у зростанні чисельності іноземних студентів. Академічна мобільність як прояв інтернаціоналізації вищої освіти сама по собі надзвичайно різноманітна і має такі форми: виїзд науковців за кордон на роботу, стажування, викладання (на короткий термін), для участі в конференціях; спільна наукова робота (написання статей, монографій, виконання дослідницьких

грантів); участь студентів, аспірантів і викладачів у різноманітних короткострокових навчальних програмах (курси, сертифікатні програми, літні школи тощо).

Важливим показником експортної орієнтованості економіки виступає співвідношення іноземних студентів і загальної чисельності студентів в своїй країні. Серед країн ОЕСР кількість іноземних студентів щодо загальної чисельності студентів в країні - є найбільшою (44%) в Люксембурзі. Цей показник становить 19% в Новій Зеландії, 18% - в Австралії і Великобританії, 17% - Швейцарії, 15% - Австрії. В середньому в країнах ОЕСР 6% іноземних студентів, в ЄС22 - 8%. [1]

Важливою особливістю світового ринку освіти виступає те, що відсоток іноземних студентів, як правило, у всіх країнах підвищується разом з рівнем освіти. Найменшим він є для короткострокових і бакалаврських програм вищої освіти, тоді як істотно вище - для магістерських та докторських програм, що наочно видно за даними таблиці 3:

Таблиця 3

Міжнародна мобільність студентів в країнах ОЕСР, % [1]

країна	Частка іноземних студентів на різних рівнях вищої освіти					% росту, 2014/2013
	Вся вища освіта	Короткострокові програми	Бакалаврські програми	Магістерські програми	Докторські програми	
Австралія	18	13.3	13.1	40	34	6
Австрія	15	1.0	18.6	18	25	8
Бельгія	11	4.9	8.2	20	37	24
Канада	10	9.0	8.1	14	27	12
Данія	10	13.1	5.5	17	30	2
Фінляндія	7	-	5.2	12	19	4
Франція	10	4,4	7,3	13	40	3
Німеччина	7	0	4,4	12	7	7
Ірландія	7	1,1	5,8	14	23	11
Японія	3	3,4	2,5	8	19	2
Люксембург	44	11,3	25,3	68	85	3
Нова Зеландія	19	27,4	14,3	23	45	18
Швеція	6	0,2	2,4	9	33	0
Швейцарія	17	0	9,9	28	53	5
Великобританія	18	5,5	13,7	37	42	3
США	4	2,0	3,5	9	35	7
ОЕСР	6	3,0	4,9	12	27	5
ЄС22	8	4,5	6,1	13	22	4

Примітка: * - дані недоступні

Дані наступної таблиці 4 демонструють тенденції розвитку інших форм академічної мобільності: загалом скорочується чисельність науковців, які виїжджають за кордон працювати та водночас зростає внутрішня активність: протягом 2000-2015 років в 2,5 рази збільшилась кількість міжнародних конференцій в Україні, на 63% зросла кількість міжнародних грантів, позитивною є динаміка виїздів науковців на стажування. Ці дані засвідчують, що у нашої країни є великий потенціал для подальшого розгортання міжнародної діяльності та більш ефективної інтеграції до світової освітньої спільноти.

Таблиця 4

Міжнародне співробітництво освітніх і наукових організацій України, 2000 – 2015 рр.[3]

	2000	2005	2010	2011	2015
Кількість проведених міжнародних конференцій, одиниць	1 031	1768	2201	2516	2321
Кількість грантів, отриманих від міжнародних фондів, одиниць	1 138	1464	1723	1727	1882
Кількість наукових працівників, які виїжджали за кордон, всього		9 922*	9 898	10 264	10 453
У тому числі з метою:		2 793*	3 933	3 787	3 399
- Стажування		419*	574	489	343
- Викладацької роботи		5 710*	5 391	5 988	3 335
- Проведення досліджень					
Кількість виїздів науковців на міжнародні конференції за кордон		10 943*	9 737	11 369	7 573

*- 2006 р.

Безумовно, для кожної країни є важливим питання не тільки залучення іноземних студентів в свою національну систему освіти, а й динаміка виїзду своєї молоді на навчання за кордон. Слід зазначити, що цей показник знаходиться під впливом безлічі факторів. Збільшення потоку виїжджають за кордон на навчання далеко не завжди пов'язане з неблагополучною ситуацією в країні. Вплив глобалізації проявляється в тому, молодь все більш активна в пошуку. В результаті, в лідерах країн-імпортерів ми можемо побачити як країни, що розвиваються, так і розвинені країни. У таблиці 5 представлені дані щодо чисельності іноземних студентів за країною походження. Серед основних лідерів країн-імпортерів ми бачимо досить різні країни: Китай, США, Саудівська Аравія, Туреччина, Японія, В'єтнам, РФ і т.д. Характерно, що динаміка виїзду молоді за кордон з метою освіти також дуже різна в різних країнах. У таких країнах як Греція, Туреччина, Японія, Великобританія чисельність виїжджають студентів має тенденцію до зменшення. Тоді як, такі країни, як Саудівська Аравія, В'єтнам, Бразилія, РФ, Мексика, Україна, США, Грузія, Таджикистан і інші, демонструють явну тенденцію зростання.

Таблиця 5

Чисельність студентів, що навчаються за кордоном, - вихідців з країни походження [4]

	1998	2000	2005	2010	2015	2017	%, 2017/ 1998
Китай	151 055	165 348	407 520	570 449	818 803	847 259	561
США	38 208	43 482	52 699	57 506	67 356	68 580	180
Саудівська Аравія	9 941	10 626	12 398	42 651	86 223	85 277	858
В'єтнам	7 858	9 148	20 801	47 268	68 038	70 328	895
РФ	26 096	28 634	39 508	50 403	57 332	56 915	218
Туреччина	51 067	51 604	55 408	51 885	45 921	45 331	89

Україна	13 064	20 891	26 698	36 203	68 279	76 181	583
Греція	62 059	63 676	41 687	29 226	37 092	37 484	60
Латвія	2 875	3 005	3 486	5 064	5 804	5 737	200
Японія	57 088	59 302	69 273	40 330	30 491	30 850	54
Бразилія	15 596	17 274	19 424	27 753	42 645	43 438	279
Великобританія	28 142	22 328	23 053	24 600	31 433	33 109	118
Мексика	13 149	14 230	23 048	26 072	30 194	30 646	233
Таїланд	21 553	21 007	25 618	28 304	28 672	29 768	138
Швеція	12 819	12 601	13 350	15 540	17 378	17 567	137
Азербайджан	4 882	4 862	4 125	14 302	39 970	41 762	855
Грузія	3 857	4 367	7 374	8 736	8 888	9 084	236
Таджикистан	1 292	1 396	3 022	8 342	15 677	20 623	1596

В Україні чисельність іноземних студентів демонструє високу, але не стійку динаміку (табл. 5), оскільки з 2000 по 2014 рік вона зросла більш ніж у три рази – до 60 тисяч чоловік. Але з 2014 року, з настанням драматичних подій на півдні та сході країни, число іноземних студентів постійно зменшується. Серед іноземних студентів – 1,3 тис. з Китаю, 3,7 тис. – з Туркменістану, 7,7 тис. – з Індії, 6,7 тис. – з Азербайджану. Поряд з цим, спостерігається інша тривожна тенденція – різке збільшення відтоку української молоді до навчання за кордоном. Якщо раніше їхня кількість була на рівні чисельності іноземних студентів в країні або навіть менше, то на початку 2017/18 навчального року вже 76 181 українців (більш ніж у 1,5 рази більше за чисельність іноземних студентів в Україні) вже навчалися за кордоном.

Таблиця 5

Чисельність іноземних студентів в Україні, 2000 – 2017 [3, 4]

	2000	2005	2010	2012	2013	2015	2016	2017
Чисельність іноземних студентів в країні, всього	17 210	29 614	38 166	49 044	59 391	53 493	52 147	48 991
у % до загальної чисельності студентів в країні	0,8	1,0	1,3	2,3	2,9	3,33	3,3	3,2
Чисельність українських студентів, що навчаються за кордоном, всього	20 891	26 698	36 203	37 425	42 441	68 279	76 185	76 181
у % до загальної чисельності студентів в країні	1.0	0.9	1.2	1.8	2.1	4.3	4.8	5.0

Таким чином, розвиток сучасного ринку освіти на глобальному рівні характеризується активною динамікою і складними структурними процесами, пов'язаними із загостренням конкуренції між країнами. Сформувалися основні центри і, відповідно, країни-лідери з експорту освітніх послуг. Жорстка конкуренція постійно змінює позиції, проте, безумовними лідерами залишаються: США, Великобританія, Австралія, Франція, Німеччина, РФ, Японія, Канада. Стрімко увірвалися і поступово витісняють лідерів нові актори: Китай, Туреччина, Саудівська Аравія, Корея, Південна Африка та ін. Найбільш привабливими для іноземних студентів є навчальні програми магістерського і докторського рівнів. Змінюється також і ландшафт імпорту освітніх послуг. Найактивнішими донорами іноземних студентів виступають дуже різні країни: сильні країни (США, Великобританія, Японія), успішні країни, що розвиваються

(Туреччина, Бразилія, Мексика) і також країни, які мають певні проблеми в розвитку (Україна, В'єтнам, Грузія і т.д.)

Сфера вищої освіти зазнає кардинальних трансформацій в сучасному глобальному середовищі, що знаходять прояв в зростанні її масштабів, формуванні світового ринку освітніх послуг, загостренні конкуренції. Ці процеси потребують дослідження не тільки з метою наукового аналізу сучасних тенденцій, а й з точки зору вироблення державної стратегії розвитку вищої освіти в складному глобальному середовищі. Реалізація мети ефективного включення у світове співтовариство можлива тільки на основі встановлення чітких конкретних цілей щодо інтернаціоналізації: стратегії щодо розвитку експорту – імпорту послуг вищої освіти, державної підтримки академічної мобільності.

Література:

1. Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.187/eag-2016-en> Education at glance 2016. OECD indicators. Режим доступу: www.oecd.org/publishing/corrigenda/.
2. Education statistic. – Electronic resource. [Available mode]: <https://knoema.com/WBEDS2017/world-bank-education-statistics?region=1002250&indicator=1036270>
3. Education statistic. – Electronic resource. [Available mode]: http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=EDULIT_DS&popcustomise=true&lang=en#
4. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року // режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Michal Šoltés
doc. Ing, PhD.

*Faculty of Economics, Technical University of Košice
Košice, Slovak Republic*

THE ECONOMIC ASPECTS OF SOCIAL SERVICES DEVELOPMENT IN SLOVAK REPUBLIC IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC CHANGES

The development of social services in Slovak Republic follows to the National Priorities of Social Services Development for 2015 – 2020 (hereinafter the National Priorities) that also represents a tool of state policy for provisioning the social services system in the country.

The National Priorities are drawn up in accordance with an activity of the Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic as well as the Strategy for Deinstitutionalization of Social Services System and Foster Care in the Slovak Republic [5]. They are based on the identified needs in the national and European context with an emphasis on availability and accessibility of social services and their long-term financial sustainability and efficiency (National Priorities). Similarly, the social services represent a significant part of primary aims of the Europe 2020 strategy.

The main mission of the social services in Slovakia is a support of integrating people into society, social cohesion, routing to the services that are provided on the community level and developing of their potential in the field of employment and employability. The dependence of people on public and especially social services is created as a result of their unfavorable social situation. The citizens have their right to live free and independent life with a support of society on the basis of non-discriminatory principle. Many international

documents have built their primary platform on respecting human rights and fundamental freedoms.

The National Priorities of Social Services Development in Slovakia reacts to current challenges of social help for citizens, where especially belongs a development of various care services at community level, including the needs of social services modernization. In Slovakia, there is a long-term lack of social services capacities that are provided in natural (home and community) environment of citizens, as well as insecure sustainability of the social services financing and their quality.

The National Priorities for 2015 – 2020 aims at providing of social services availability in accordance with community needs, supporting of social services recipients' conversion from institutional care to community care, supporting development of social services available for people who remain in a spatially segregated location where a concentrated poverty and generational reproduction of poverty are present and increasing the quality of provided social services.

These aims may be accomplished when the present status of social services necessity, their development, determinants, as well as legal and other barriers are known.

The present structure of social services in Slovakia is mainly influenced by demographic development, which is influenced by historical aspects as a consequence of significant differences' formation in the Regions' facilities of social services. In Slovakia, the social services do not cover a current need of the Slovak nation and they face an uneven allocation and insufficiency of financial resources for a very long time.

In recent years, the system of the Slovak health care had been declined, including treatment and rehabilitation wards and long-term care institutions. Similarly, there absents a sufficient support from home nursing care in the natural (home) patient's environment. Homes of social services (HSS) are providers of social services exclusively, there absents their interconnection with health care. It is inevitable to build a system of effective and available nursing and rehabilitation care that would be connected with care and other services in order to help a disabled patient in his/her natural home environment as well as for long-term and seriously ill patients.

Agencies of home nursing care (AHNC) that have a form of health facility, which provides a complex home nursing care, play a significant role. At present, their significance increases in accordance with a tendency of decreasing the number of hospitalization days in residential health facilities as well as moving a health care from hospital bed environment to home environment.

In Slovakia, their insufficient support and financing present the main issue. Inevitable condition of existence of social services facilities is a management, available sources and effective economy of social services facility which will be set correctly. As available studies declare, almost 70 % of expenses of social services facilities are personal expenses. Financial evaluation of their employees is undersized now. Organizations which accept the social services facilities obligation often require grants prompts and projects as a consequence of providing the existence of such facility, while they do not have any resources for investment and development activities. Frequent changes in legislation, which amends an existence and function of these important 22 services, represent an obstruction in formation of stable links in the social system of the country [1].

An overview of main factors of SWOT analysis of social services development in Slovakia was created on the basis of available resources and results of our own research and seminars of long-term health care. These factors were divided into three blocks: procedural, structural and score (Table 1):

1. The procedural factors convey an activity – process that lasts for a certain period/of time and whose positive (strength) or negative (weakness) effect is significant and

quantifiable. It is easier to implement measures on such factors that would lead to a development or improvement of social services quality in the regions or country.

2. The structural factors indicate current or so-called margin of manoeuvre in the process of development or improvement of social services quality. Many times, they are a result of procedural activities and they have a form of, so-called “opportunity” or “threat” of social services development in Slovakia.

3. The score factors are a consequence of terminated procedural activities that were realized in a specific place, i.e. either available opportunities were used in their realization or they were influenced by negative factors from external environment of a social system (in the Table written as “threats”).

Table 1

Factors of SWOT analysis of social services development in Slovak Republic

Factors of SWOT analysis		S	W	O	T
Increasing demand for social services	C	x			
Activities' networking between the SSP and founder	A	x			
Wide network of public and private SSP (especially residence)	C	x			
Support of community types of social services at regional and national level	A	x			
Possibilities of social services co-financing	A	x			
High rate of the SSP residence in comparison to field or outpatient	C		x		
Insufficiently developed social services at community level	C		x		
Concept's discrepancy – community plans and the National Priorities	C		x		
Insufficient development of strategic documents of social services (absence of strategic framework of social services development in Slovakia)	C		x		
Absence of long-term care of deprived persons concept	C		x		
Non-system financing of social services, absence of unified approach to financing from a point of view of citizens and the SSP	A		x		
Low level of accessibility and debarrierization	A		x		
Low awareness of citizens to exercise their rights	C		x		
Insufficient level of education of social services employees	C		x	x	
Existing platform for formation of relevant strategic documents in social services development	B			x	
Support of innovation, modernization and integration of social services from the EU resources	B			x	
Possibility of participating approach of actors in formation of conceptual materials at national and regional level	B			x	
Formation of social services co-financing, while maintaining the law of choosing the social services providers by social services recipient	B			x	
Strong current potential of the private SSP to provide high quality social services	B			x	
Employees' interest in social services continuing education	B			x	
Transformation and deinstitutionalization processes	B			x	
Development and use of volunteering in social services	B			x	
Development of community centers	B			x	
Possibility to finance the projects from structural funds	B			x	

Existing platform for formation of economic incentives to develop community centers	B			x	
Fast process of global aging and increasing demand for demanding social services, increasing rate of socially excluded citizens	B				x
Permanent lack of financial resources to provide social services	B				x
Insufficient inter-departmental cooperation	B				x
Reluctance to finance innovative, alternative or pilot projects	B				x
Constant preference of institutionalized services from recipients' side	B				x
“Institutional“ social care in the social services facilities and constant “institutional“ thinking of employees	B				x

Notes: A - Procedural factors, B - Structural factors, C - Score factors, S - Strengths, W – Weaknesses, O - Opportunities, T - Threats.

Source: own elaboration on the basis [2] [3] [4][5]

The given factors and their aggregation into the structural, procedural and score groups help to find their continuity with the National Priorities of Social Services Development aims in Slovakia. These are focused on the aspects of social services availability in accordance with needs, but also requirements to form and maintain the necessary forms of social services and their quality.

Also the National Priorities for 2015 – 2020 deals with the issue of supporting development and availability of social services in the areas of concentrated poverty. Aging index development in Slovakia is determined by a poverty risk that was faced by almost three-quarters of a million of people in 2011 (according to EU SILC 2011). It is inevitable to set an efficient system of pensions' provisioning that would prevent an elderly to fall below the poverty line, but also other social transfers, or other social protection tools in the process of its elimination. Significant factor in a given issue is a gender structure of poverty in Slovakia. There is recorded a growth of total rate of poverty risk since 2008 (poverty risk present more in women than men).

Population aging is presently a global demographic process that is evident in many developed countries all over the world. Change of demographic behavior was caused by a fast process of population aging during the last decades. It is inevitable to solve the issues connected to the consequences of population aging in economic and social area, health condition of elderly, the remaining years in health, or disease, life quality of elderly, as well as elderly health care and demand for social and health services with regard to demographic process.

Thus, the negative consequences of population aging may be expected in economic and social sphere in a form of non-sustainable public systems – of pension payment and health care. Therefore, it is necessary to draw attention to the tools of state policy, such as the National Priorities of Social Services Development for 2015 – 2020. Municipalities, cities and self-governing Regions should elaborate these National Priorities in their conceptual and planning documents, while the outcome should be an analysis of a status of social services provisioning in the Regions, and requirements and needs of their recipients.

References:

1. ARNOLD, J., HOPE, T. Accounting for Management Decisions, 2nd edition, Prentice Hall International (UK) 1990. ISBN 10: 0130043915
2. BARTÁK, M., GAVUROVÁ, B. Economics and social aspects of long-term care in the context in the Czech Republic and the Slovak Republic EU membership. In: 12th International Scientific Conference

- “Economic Policy in the European Union Member Countries: Conference Proceedings: 16. - 18.9.2014: Karviná: Silesian University Opava, pp. 52-61. ISBN 978-80-7510-045-0
3. GAVUROVÁ, B., ŠOLTĚS, V., ŠOLTĚS, M. Meranie zdravia a zdravotných rizík vo vybraných rómskych osadách na Slovensku – fakty a reflexie. In: Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku 2: Zborník statí z 2. medzinárodnej vedeckej konferencie: Košice, 22. - 24. októbra 2014, Košice: TU, pp. 188-201. ISBN 978-80-553-1909-4.
 4. GAVUROVÁ, B., ŠTEFKO, R., BAČÍK, R. The Analysis of Social Services' Structure in a Specific Region and its Significance for Health and Social Policy in Slovakia. In: Polish Journal of Management Studies, 2014, Vol. 10, Iss. 2, pp. 43-53. ISSN 2081-7452.
 5. THE NATIONAL PRIORITIES OF SOCIAL SERVICES DEVELOPMENT FOR 2015 – 2020. Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic. [cit. 2016-01-21]. Available at WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/narodne-priority-rozvoja-socialnych-sluzieb.html>>

Сторожук О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного технічного університету*

ЕКОНОМІЧНА І ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Забезпечення конкурентоспроможності економіки України в глобальному конкурентному середовищі є однією з умов реалізації національних інтересів країни. Успішний конкурентний розвиток має ґрунтуватися виключно на врахуванні інтересів національної безпеки, найважливішими складовими якої є економічна і демографічна безпека.

Окремі аспекти проблем економічної та демографічної безпеки у взаємозв'язку досліджують у своїх працях українські вчені І. Гнибіденко [1], Е. Лібанова [8], О. Малиновська [5], Н. Рингач [56], Л. Хомич [7] та інші. Утім сутність економічних і демографічних загроз, їх взаємовплив та механізми їх мінімізації залишаються ще не достатньо обґрунтованими, що надає даному дослідженню особливої актуальності.

На сучасному етапі основними загрозами економічній безпеці України є:

- глибока структурна криза та тотальне згорання виробництва і зниження конкурентоспроможності; нарощення тенденції деіндустріалізації національної економіки, несформованість нових конкурентних, інноваційних драйверів її розвитку [11];

- значне збільшення диференціації рівня доходів і життя людей (за оцінками ООН, 60% українців живуть за межею бідності, при цьому особливо складним є соціально-економічне становище внутрішньо переміщених осіб – переселенців із зони АТО, яких в Україні близько 1,7 млн. осіб та людей з обмеженими можливостями (майже 2,8 млн) [16]);

- посилення асиметрії економічного розвитку регіонів;

- криміналізація українського суспільства, викликана зниженням якості життя населення та збільшенням обсягів безробіття;

- зниження науково-технічного потенціалу України;

- тривалий військовий конфлікт на сході країни;

- значні обсяги трудової еміграції (за оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень масштаби чисельність українців, які працюють за кордоном становить близько 2,5-3 млн. осіб [8]);

Економічної і демографічна безпека тісно взаємозалежні і взаємообумовлені. Демографічна безпека є відносно новим об'єктом соціально-економічних досліджень, актуальність якого пов'язана із загостренням демографічних проблем нашої держави, таких як депопуляція, старіння населення, зростання демографічного навантаження, збільшення рівня розлучуваності, вичерпання потенціалу демографічного зростання. Це впливає на стан національної безпеки, визначає геополітичні та гео економічні стратегії країни. Загрозами демографічній безпеці України на сучасному етапі є:

- зменшення чисельності населення за рахунок скорочення народжуваності (встановленням моделі одnodітної сім'ї) та значного міграційного відтоку населення;

- загальна криза інституту сім'ї, що має свій прояв у високому рівні розлучень (коефіцієнт розлучуваності у 2016 році становив 3,3 розлучення на 1000 наявного населення [3]), а також у зростанні кількості проблемних сімей, поширенні соціального сирітства;

- старіння населення і збільшення навантаження на його працездатну частину (так, за статичними даними, на 1 січня 2017 року чисельність осіб у віці 0-15 років становила 16,2% загальної чисельності постійного населення, у віці 60 років і старше – 22,5%, у віці 16–59 років – 61,3% [3]);

- високий рівень смертності населення (загальний коефіцієнт смертності у 2016 році склав 14,7% і залишається одним з найвищих у Європі. В структурі смертності перше місце займають хвороби системи кровообігу (67,2% загальної кількості померлих), друге – новоутворення (13,5%), третє – зовнішні причини смерті (5,4%) [3]);

- погіршення здоров'я населення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС (лікарі вважають вибух на атомній станції головною причиною поширення онкологічних захворювань, т.ч. Україна - на другому місці в Європі за темпами поширення раку, щороку від цієї хвороби помирають близько 90 тисяч осіб, з них 35% - люди працездатного віку [3]);

- посилення впливу екологічних чинників на здоров'я і тривалість життя українців внаслідок забруднення навколишнього середовища; глобальних змін клімату; руйнування біосистем під впливом антропогенних забруднень; скорочення території біоприродних заповідників і рекреаційних зон тощо (щорічно по всій Україні підприємства чорної металургії, енергетики, вугільної промисловості, хімічної та нафтохімічної промисловості, ТЕЦ, автомобільний транспорт виділяють в атмосферу близько 17 млн тонн шкідливих речовин [13]);

- людські втрати внаслідок АТО (за офіційними даними Україна втратила у війні на Донбасі понад 7000 осіб – 1432 військових і понад 5600 цивільних [14]; за іншими джерелами втрати є набагато більшими і сягають 50 тисяч осіб [15]).

Важливо відзначити, що «Стратегія сталого розвитку Україна-2020» передбачає певний набір рішень, спрямованих на забезпечення безпеки держави. Так, вона складається з чотирьох векторів руху: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливість; гордість за Україну в Європі та світі [12]. Разом із тим, з нашої точки зору, у даному документі наведений дещо звужений зміст вектору безпеки, який зводиться до проведення реформи системи національної безпеки й оборони, реформування судової та правоохоронної системи, реформи публічного управління, збереження навколишнього середовища. Шляхи нейтралізації економічних та демографічних загроз не знайшли свого відображення в Стратегії. У більшості регіональних стратегічних документів також не сформульовані цілі та завдання щодо забезпечення економічної і демографічної безпеки. Так, у Стратегії економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року та Плану заходів на 2018-2020 роки із реалізації Стратегії розвитку

Кіровоградської області на період до 2020 року термін «безпека» вживається лише в контексті продовольчої, екологічної безпеки та безпеки дорожнього руху [9; 10].

Отже, економічна та демографічна безпека є фундаментальними складовими успішного розвитку країни і невід'ємною частиною її національної безпеки. Економічна та демографічна безпека становлять сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, що сприяють ефективному динамічному зростанню національної економіки, її здатності забезпечувати конкурентоспроможність на світовому ринку, що гарантує захист від зовнішніх і внутрішніх загроз і втрат. Формування державної політики має передбачати дії, спрямовані на нейтралізацію економічних та демографічних загроз, розробку системи заходів і механізмів, що реалізуються на основі якісних і кількісних індикаторів соціально-економічного та демографічного розвитку. Ураховуючи виключну важливість призначення Стратегії розвитку України як засобу забезпечення стабільного соціально-економічного поступу країни та регіонів, необхідним є її доопрацювання в напрямку уточнення вектору безпеки. Необхідною є також розробка стратегій (програм, планів) регіонального розвитку на довго- та середньострокову перспективу щодо забезпечення економічної та демографічної безпеки регіонів.

Література:

1. Гнибіденко І. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І. Гнибіденко // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 5. – С. 11–18.
2. Демографічна політика в Україні: чи варто платити більше? / Прес-реліз Міжнародного центру перспективних досліджень. – 30 березня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icps.com.ua>
3. Демографічний щорічник «Населення України» за 2016 рік - Київ, Державна служба статистики України, 2017. – 134 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm
4. Закон України «Про демографічну безпеку України» (проект від 15.10.2003 № 4269) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JD3AL001.html
5. Малиновська О.А. Міжнародна міграція як чинник демографічної безпеки / О.А.Малиновська, Л.А.Журавська // Стратегічна панорама. – 2007. – №2. - С. 172-184.
6. Рингач Н. Мінімізація демографічних загроз як необхідний компонент політики забезпечення національної безпеки України / Н. Рингач // Ефективність державного управління. – 2008. – Вип. 14/15. – С. 140–145.
7. Хомич Л. Проблеми та шляхи оптимізації державного регулювання демографічних і міграційних процесів в Україні / Л. Хомич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/30.htm>
8. <http://asn.in.ua/ua/news/interview/75247-ehlla-libanova-v-ukraine-demograficheskij-potenci.html>
9. <http://kr-admin.gov.ua/start.php?q=Comitet/Ua/rozv/main.html>
10. http://www.kr-admin.gov.ua/DPI/Ua/2016/s09_rish03plan.pdf
11. http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuku_zagrozu1-bab4e.pdf
12. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
13. <https://ecology.unian.ua/1304769-vbivcha-priroda-yak-zabrudnennya-navkolishnogo-seredovischa-vplivae-na-zdorovya.html>
14. https://ukr.lb.ua/society/2015/02/07/294817_poroshenko_ukraina_vtrabila_viyni.html
15. https://ukr.lb.ua/society/2015/02/08/294833_lyudski_vtrati_donbasi_syagayut_50.html
16. <https://www.unian.info/society/1850781-nearly-60-of-ukrainians-live-below-poverty-line-un.html>

Сочинська-Сибірцева І.М.
кандидат економічних наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАДІЙНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВАЖІЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вітчизняні підприємства сьогодні працюють у динамічному непередбачуваному середовищі, яке створюється нестабільними ринковими відносинами, нестійкими політичними, економічними та соціальними процесами. Необхідність вирішення численних проблем адаптації підприємства до економічних, науково-технічних, технологічних, інформаційних і соціальних змін в суспільстві спонукає менеджерів до впровадження ефективних технологій управління надійністю персоналу.

Слід мати на увазі, що ступінь надійності залежить від різних причин і може змінюватися у людей у зв'язку зі зміною умов, виникненням нестандартних і особливо екстремальних (надзвичайних), кризових ситуацій. У цих ситуаціях дуже ймовірний прояв ненадійності у тих людей, які не вважають себе зобов'язаними по відношенню до моральних вимог або ж володіють деякими особистісними недоліками.

Як свідчать результати дослідження Міжнародної аудиторської компанії PricewaterhouseCoopers (PwC), опубліковані у «Всесвітньому огляді економічних злочинів» («The 2016 Economic Crime Survey»), 80% збитків матеріальним активам підприємства наносять власні співробітники і лише 20% спроб злому мереж і отримання несанкціонованого доступу до інформації виникає ззовні. За даними експертів компанії найбільш поширеними видами економічних злочинів є незаконне привласнення активів (69%), шахрайство при закупівлях (29%), хабарництво і корупція (27%), кіберзлочини (24%), а також фінансові махінації (22%) [1].

Відсутність теоретично обґрунтованої та практично апробованої системи, яка б враховувала особливості соціально-економічної та політичної ситуації в суспільстві й об'єктивні можливості активізації резервів «людського фактору», негативно відбивається на виконанні головного завдання системи управління персоналом – забезпечення високого рівня професіоналізму, надійності та конкурентоспроможності персоналу.

Дослідженню теоретичних, методичних і практичних питань управління конкурентоспроможністю присвячені наукові праці провідних зарубіжних вчених: Г. Асселя, Ф. Котлера, Г. Мінцберга, М. Портера, Ф. Тейлора, А. Сміта, А. Файоля, Р. Уотермена, Е. Чемберлена, Й. Шумпетера та ін.

Широке коло питань, пов'язаних із характеристикою складових елементів конкурентоспроможності підприємства, оцінкою факторів впливу на конкурентоспроможність продукції, розглянуто такими українськими вченими, як О. Амоша, Д. Богиня, А. Воронкова, В. Герасимчук, О. Грішнова, С. Довбня, М. Дороніна, Ю. Іванов, М. Кизим, А. Колот, Н. Лук'янченко, О. Новікова, Л. Фільштейн, Н. Чумаченко, Г. Щокін, О. Ястремська та ін.

Незважаючи на значні досягнення в теорії та практиці управління конкурентоспроможністю підприємства, є ряд проблем, які залишаються предметом дискусій вчених-економістів. Зокрема, у більшості наукових праць недостатньо систематизоване поняття «конкурентоспроможність персоналу», до кінця не визначені шляхи підвищення конкурентоспроможності персоналу, відсутня методологія оцінки

впливу цієї складової на конкурентоспроможність підприємства в цілому.

Актуальність поставленої проблеми, її теоретична значимість і практична цінність обумовили вибір теми дослідження.

Метою дослідження є визначення сутності економічної категорії «конкурентоспроможність персоналу», виокремлення найбільш значимих факторів впливу на конкурентоспроможність персоналу та визначення конкретних шляхів підвищення конкурентоспроможності персоналу за рахунок забезпечення надійності працівників підприємства.

До сьогодні в економічній літературі не існує єдиної думки щодо трактування сутності категорії «конкурентоспроможність персоналу», про те більшість науковців переконані, що саме конкурентоспроможність персоналу є визначальною складовою конкурентоспроможності підприємства.

Українські вчені у своїх роботах виділяють такі підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства: компаративний, ресурсний та системний [2]. Нашу увагу в межах даного дослідження привернув ресурсний підхід, оскільки його сутність полягає у тому, що конкурентоспроможність базується на потенційних можливостях підприємства, зумовлених рівнем розвитку і використання стратегічного потенціалу.

Отже, конкурентоспроможність підприємства ми визначаємо як одну із найважливіших категорій ринкової економіки, яка характеризує можливість та ефективність адаптації підприємства до умов конкурентного середовища, що змінюється шляхом раціонального використання наявних ресурсів, серед яких пріоритетним виступає персонал.

Конкурентоспроможність персоналу – це складна економічна категорія, сутність якої розкривають такі концептуальні підходи до її визначення:

- здатність персоналу генерувати ідеї з використанням усіх можливостей, які виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі; своєчасно виявляти та усувати загрози для діяльності підприємства; винаходити й швидше за конкурентів впроваджувати інновації на всіх стадіях життєвого циклу товару; забезпечувати досягнення поставлених цілей та виконання підприємством своєї місії;

- здатність якісніше, порівняно з іншими претендентами на посаду, задовольняти вимогам роботодавців за рівнем знань, вмінь, навичок;

- вміння проявити свої особистісні, професійні та ділові якості, швидше і краще за інших працівників реалізувати власний потенціал, що дає можливість отримувати відповідну винагороду, досягти відповідного соціального статусу та забезпечити службово-професійне зростання;

- вміння ефективно виконувати управлінські функції та своєчасно приймати кваліфіковані рішення з метою розробки, виробництва та реалізації високоякісної з особливими споживчими властивостями продукції за умов ефективного використання всіх видів ресурсів (матеріальних, організаційних, фінансових, інформаційних, трудових).

Побудова в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки вимагає нових якостей від персоналу: підвищення ініціативності, креативності, відповідальності та надійності. Менеджери підприємств намагаються мати у своєму підпорядкуванні не лише вдалий склад працівників, які б максимально відповідали поставленим завданням, але й шукають можливості для його збереження, розвитку та підвищення надійності. Надійність є однією з важливих складових професійної придатності співробітників. Працівники, що володіють такою якістю, зберігають моральну стійкість і лояльність до підприємства, відчують себе «прихильними» до нього, сама робота представляє для них високу мотиваційну значимість, а її втрата оцінюється як серйозна життєва

невдача [3].

Забезпечити надійність персоналу з метою підвищення його конкурентоспроможності можливо шляхом використання сучасних технологій професійного відбору працівників та подальшого впливу на соціально-психологічний клімат в колективі.

Слід зазначити, що традиційним технологіям психологічної і психофізіологічної діагностики, які використовуються кадровими службами у процесі професійного відбору персоналу, бракує науково-методичного обґрунтування. Кадрові служби застосовують, як правило, застарілі методики та програмно-технічні засоби оцінки кандидатів на посаду. Заходи щодо підвищення якості пошуку та відбору працівників мають фрагментарний характер. Все це свідчить про нагальну потребу впровадження нових технологій управління персоналом, які дозволять якісно змінити, істотно вдосконалити і стандартизувати процедуру професійного відбору працівників, оперативного моніторингу надійності людського фактору.

З цією метою доцільно відтворити та активізувати функціонування в структурі кадрового підрозділу психологічної служби, яка на основі професіограм і психограм буде здійснювати діагностику нейродинамічних, індивідуально-типологічних та особистісних характеристик людини.

Ефективна технологія управління конкурентоспроможністю персоналу передбачає впровадження в процедуру професійного відбору спеціальних психофізіологічних досліджень, які дозволять алгоритмізувати процес розробки скринінгових (поліграфних) перевірок, тобто виявляти інформацію про кандидата, яку він з певних причин намагається приховати під час обстеження та вивчення його даних.

Таким чином, ступінь надійності персоналу значною мірою залежить від обраної технології професійного відбору працівників. Одним з перспективних шляхів удосконалення системи професійного відбору, є впровадження спеціальних психофізіологічних технологій, у тому числі поліграфних. Використання комп'ютерних поліграфів в процесі відбору персоналу необхідно розглядати як важливу умову створення дієвої системи забезпечення надійності персоналу підприємств.

Подальші дослідження доцільно проводити у напрямку розробки методики оцінки рівня надійності персоналу і побудови регресійних моделей залежності конкурентоспроможності підприємства від рівня надійності персоналу.

Література:

1. Global Economic Crime Survey 2016 // PricewaterhouseCoopers [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.pwc.com/CRIMESURVEY>
2. Іванов Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток / Ю.Б Іванов, П.А. Орлов, О.Ю. Іванова; НАН України, НДЦІПР. – Харків: ІНЖЕК, 2008. – 352 с.
3. Сочинська-Сибірцева І.М. Забезпечення надійності персоналу як фактор підвищення конкурентоспроможності // Науковий журнал «Проблеми економіки» №4, 2013. – С. 299-304.

Шаумян О. Г.

к. псих. н.,

доцент кафедри соціальної роботи

Приватного вищого навчального закладу

Кропивницького інституту

державного та муніципального управління

м. Кропивницький, Україна

СОЦІАЛЬНІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КЕРІВНИКІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ

Успіх супроводжує діяльність тих організацій, керівництво яких не тільки вчасно та вміло реагує на ті зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі, а й вміє заздалегідь передбачати їх. Крім інтуїції, набутого практичного досвіду при формуванні та реалізації управлінських рішень, головні менеджери мають опиратися на всебічно обґрунтовану методологічну базу управління, а саме на соціальні норми, власні зусилля, вміння аналізувати ситуацію та передбачати довгострокові наслідки рішень, які приймаються сьогодні. Розвиток цивілізації, науково-технічний прогрес приводять сучасного менеджера до потреби у розвитку духовної культури і навіть до того, щоб у трудовій діяльності вимоги високої культури, етики були пріоритетними щодо вимог інноваційної парадигми розвитку економіки. У професійній діяльності це пов'язано передусім з усвідомленням власного внеску в діяльність як потрібної і корисної для суспільства в цілому. Сучасний світ вимагає від суспільства змін щодо прийняття соціально важливих рішень, від управлінця – креативного мислення, формування нових підходів до виконання безпосередніх обов'язків, спрямування на виживання в складних умовах життєдіяльності організацій, більш відповідального ставлення до результатів діяльності тощо.

Також важливим є вибір механізмів й інструментів державного регулювання інноваційної сфери, тому що саме проблема вибору значно впливає на демократичний устрій в суспільстві. Разом з тим слід зауважити, що особистості керівника в організації, приділяють незначну увагу, зокрема тому, як він на фоні соціально-політичних подій має реагувати на зміни в державному регулюванні, на переживання підлеглих стосовно власного майбутнього, дій уряду в сфері розвитку інновацій тощо. Орієнтація на потреби соціуму, адекватне ставлення до кількості виборів, наданих індивіду з боку соціокультурного характеру цілісності, узгодження з ним напрямів розвитку самореалізації, дотримання правил і приписів, які стають у певну мить гальмом і тягарем, пріоритети репрезентації себе через домовленість, а не руйнацію відносин й усамітнення, і, як результат цих дій, підсилення соціально значущих тенденцій у суспільстві – стислий опис індивідуального шляху менеджера в складному загальному процесі розвитку інноваційної діяльності. Необхідно підкреслити, що одночасно зростає і соціальна відповідальність менеджера в процесі прийняття управлінських рішень. Хоча етика діяльності організації стосується не лише проблеми соціально відповідальної поведінки. Вона зосереджена на широкому спектрі варіантів поведінки управлінців і підлеглих. Крім того, у фокусі її уваги – цілі і засоби, що використовуються для їх досягнення тими й іншими.

Діяльність і поведінка керівника обумовлюється не лише внутрішнім механізмом мотивації, взаємодії потреб, інтересів, цінностей особистості. Ззовні на поведінку керівника впливають існуючі у суспільстві соціальні норми як типовий

зразок дії, еталон поведінки, що приписується індивіду, який діє у певній ситуації. Виходячи із власної системи цінностей та враховуючи соціальні норми, що ззовні регулюють поведінку керівника, управлінець визначає спрямованість своїх дій, свою активність. Соціальні норми регулюють соціальні взаємодії, існують об'єктивно стосовно керівника. Соціальна норма охоплює такі явища й процеси, що є закономірними для даної суспільної системи.

У психологічній літературі саморозвиток особистості розглядають у контексті розвитку діяльності, відстежуючи при цьому розвиток мислення, самосвідомості, самовизначення. Американський соціальний психолог Ч. Кулі стверджував, що суспільство є органічним цілим, яке розвивається. Розглядаючи свідомість як суспільне явище, науковець ототожнював суспільство і свідомість, з чого випливає його психологізація суспільних відносин [1].

Залежно від ситуації та обстановки, що складається, від роботи механізму цілепокладання свідомості формується образ потреби. Зовнішній образ потреби пов'язаний з абстрагуванням, зі стратегічними цілями керівника, внутрішній — з конкретним періодом життя, із щоденною тактикою. З точки зору Дж. Міда, розвиток ідентичності відбувається від неусвідомленої ідентичності до усвідомленої. Аспекти «І» та «Ме» позначають співіснування принципів соціальності та індивідуальності. Тобто, з одного боку, суспільство визначає ідентичність людини, задаючи норми та закони її існування, а з іншого боку, індивід створює власне оточення в процесі вибору, мети, цінностей, потреб. Разом з тим є автори, які доповнюють особистісну та соціальну ідентичності такою підструктурою, як ціннісна такими ідентичність. Ціннісна ідентичність відображає індивідуальні цінності, які вони є, і такими, якими б індивіду їх хотілось бачити. Так, англійським соціолог К. Камільєрі уточнює, що ці два виміри більшою мірою співпадають, але завжди мають дискретний характер. Відповідно, індивід прагне цей розрив скоротити [4; 6]. Згідно з його підходом, саме взаємодія цих процесів формує як особистісну, так і соціальну ідентичності.

До того ж воля керівника як складова волі ідентичності особистості підтверджувати є здатністю підтверджувати соціальне самовизначення в діяльності, у спілкуванні, забезпечувати постановку цілей, формулювання завдань, визначення норм. Воля керівника визначає, як він діє — використовує старі норми чи модернізує їх, зберігаючи намічені цілі. Воля є відносною щодо соціальної норми, принципу, цілі, які були прийняті людиною в процесі соціалізації. Розвиток волі пов'язаний із соціалізацією використовуваних способів мислення, з розвитком рефлексивно-критичних здібностей, зі свідомістю і самосвідомістю суб'єкта.

Рефлексивне супроводження суб'єктивної діяльності дає можливість виявити невідповідність нормативним вимогам, скоригувати поведінку, залучити механізм саморозвитку. Систематичне самокоригування при реалізації норми є основою вольової самоорганізації. Вольовий прояв концентрує роботу свідомості, самосвідомості, самовизначення. Він спрямовує мислення, рефлексію в нормативно-реалізаційному процесі.

Для формування становлення інноваційної парадигми розвитку керівникові необхідно:

- створити відповідні умови у внутрішньому і зовнішньому середовищах, активізуючи об'єктивні закони організації праці менеджера як біосоціальної та духовної системи, що дає можливість використовувати механізми дії законів управління для розвитку ;

- здійснювати цілеспрямовану самоуправлінську діяльність з використанням відповідних методів самоуправління, технологій, впливаючи на інформаційні та енергетичні потоки, що циркулюють в організмі й забезпечують гармонізацію

життєдіяльності та «пробудження» психофізіологічних резервів;

- плануючи реалізацію стратегічних життєвих цілей, враховувати наявність генетичної, настановної і свідомої програми життя;
- здійснювати стратегічну, повсякденну організацію діяльності менеджера;
- виявити професійну, особисту і духовну складові, визначити їх відповідності обраному шляхові і розвитку [2; 3].

Отже, для забезпечення конкурентоспроможності керівників в умовах розвитку інноваційної парадигми слід формувати новий погляд щодо розвитку особистості в нових умовах суспільства, її самореалізації, системи інновацій в цілому. Але для цього потрібна трансформація вимог до роботи керівників різних ланок управління, наприклад, пропонуємо наступні:

- нетривале обіймання керівної посади чи керування в одному підрозділі;
- зосередження на автономії із врахуванням часу роботи й адаптуванням до специфічних вимог;
- можливості розвитку, самостійного управління організацією власної праці, самореалізації й вчитися у інших;
- прагнення поваги й виконання роботи за умови високої культури праці [5].

Література:

1. Кули Ч. Социальная самость. Американская социологическая мысль: тексты / Ч. Кули ; [за ред. В.И. Добренъкова]. – М.: МГУ, 1994. – 495 с.
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Перспективні напрями розвитку соціальної психології в контексті реальних потреб суспільства / Л.Е. Орбан-Лембрик // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 3-20.
3. Скібіцька Л.І. Тайм – менеджмент: [навч. посібник для студ. екон. вузів] / Л.І. Скібіцька. – К.: Кондор, 2009. – 528 с.
4. Baławajder K. Umiejętności interpersonalne w pracy menedżera. Psychologia w pracy menedżera. – pod redakcją B. Kożusznika. - Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1994. – S. 112 – 117.
5. Jemielniak D., Koźmiński A.K. Zarządzanie wiedzą. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 2008. – 561 s.
6. Tajfel H. Individuals and groups in social psychology // British Journal of Social and Clinical psychology. – 1979. – № 18. – P. 183-190.

Гмиря В.П.

кандидат економічних наук, доцент

*Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Черкаси, Україна*

АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аграрне виробництво є стратегічно вагомою галуззю в економіці України, оскільки разом з харчовою промисловістю формує ринок харчових продуктів і забезпечує державні резерви аграрною продукцією. Від рівня якості аграрної продукції залежить продовольча безпека країни, на яку в останні роки вплинуло скорочення виробництва вітчизняних продуктів харчування та зростання обсягів імпорту.

Наявне зниження обсягів виробництва аграрної продукції було викликано рядом факторів, серед яких недостатня матеріально-технічна оснащеність виробництва новою технікою та технологіями, висока ступінь зносу основних фондів, низька якість продукції, непривабливість упаковки та слабка асортиментна політика, високі ціни, недоліки управлінських та маркетингових навичок, відсутність ефективних механізмів

регулювання тарифів природних монополістів, обмежений захист внутрішнього ринку продовольчих товарів і інші [1].

За останні роки в розвитку аграрного виробництва досягнуті визначені позитивні результати. Тим не менш залишається більшість проблеми, від рішення яких залежить стійке функціонування даного сектора та забезпечення конкурентоспроможності його під комплексів. В даний час необхідним умовам ефективного функціонування аграрного виробництва виступає раціональне поєднання організаційних та економічних складових [2].

Однією з базових галузей аграрного виробництва є тваринництво, яке розвинене у всіх регіонах України. Дана галузь орієнтована, перш за все, на задоволення продовольчих потреб населення на внутрішньому ринку, а також на реалізацію сировини як всередині країни, так і за її межами. Основні види виробленої продукції - м'ясо, молоко, яйце. Розвиток галузі в сучасних умовах і на перспективу пов'язано з підвищенням продуктивності всіх видів тварин, з покращенням селекційно-племінної роботи, технології утримання та годівлі.

В даний час для підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва, в тому числі і молочної, в Україні необхідно:

- вирішити проблему зниження якості тваринництва. Сьогодні розвиток тваринництва відчуває великі труднощі, пов'язані з відсутністю племінної роботи в сільгосппідприємствах і зниженням поголів'я племінної худоби;

- впровадити передові технології утримання, догляду та годування тварин. Для цього необхідне будівництво нових і реконструкція існуючих тваринницьких ферм;

- вирішити проблему технічного переозброєння та реконструкції приміщень для зберігання кормів;

- підвищити мотиваційні стимули працівників, зайнятих у вирощуванні аграрного напрямку, в тому числі і вирішенням проблеми власності на засоби виробництва і результати праці [3].

Особливу увагу в тваринництві необхідно приділити створенню високопродуктивного молочного стада з використанням вітчизняних і зарубіжних племінних ресурсів. Молочний під комплекс, на відміну від інших продуктивних під комплексів АПК, є найбільш складним та характеризується високою трудомісткістю, капіталоємністю, несвоєчасною реалізацією, яка призводить до великих втрат.

Стрижнем молочного під комплексу є галузі сільського господарства та молочної промисловості, такі як молочне тваринництво, кормовиробництво (зокрема, для молочного стада), молочна промисловість, виробнича інфраструктура (системи заготівлі, транспортування, зберігання, реалізації молока і молочних продуктів) і деякі інші галузі, де виробляється кінцевий продукт.

Способом збільшення продуктивності основного капіталу в АПК є впровадження у виробництво інновацій (як технологічних, так і організаційних) і відповідна інвестиційна діяльність. Для розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в АПК потрібно кілька складових. Перш за все, слід визначитися з джерелом інвестицій - державні або приватні. У разі визначення основних джерел інвестицій - приватні кошти, то необхідно підвищити інвестиційну привабливість підприємств аграрного виробництва, посилити роль приватної власності та системи економічних стимулів регулювання агропромислового комплексу. Для розвитку інноваційної діяльності, по-перше, необхідна державна підтримка наукової діяльності в сфері, застосовної в АПК. По-друге, важливим є розвиток співпраці наукових організацій, держави і підприємств для розробки і впровадження інновацій. [4]

Вивчення проблеми забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва дозволило обґрунтувати найважливіші напрями підвищення

конкурентоспроможності та розвитку процесів інтеграції у формі підприємницьких об'єднань. Як конкурентоспроможна форма взаємодія аграрних підприємств може бути агропромислове підприємницьке об'єднання (АПО), яке представляє собою довгострокову угоду про співпрацю незалежних суб'єктів господарювання в сфері агропромислового виробництва, що відносяться до загального процесу формування доданої вартості та які визначають відносини, що забезпечують синергійний ефект у вигляді додаткової цінності для споживача аграрної продукції.

Підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції дозволить посилити позиції українських товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, сприятиме нарощуванню їх виробничого потенціалу. Формування конкурентних переваг аграрних підприємств на базі розвитку процесів інтеграції в формі підприємницьких об'єднань, дозволять максимально використовувати агровиробничий потенціал, забезпечуючи підвищення конкурентоспроможності, продовольчої та економічної безпеки України.

Література:

1. Бричко А.М. Конкурентоспроможність як фактор адаптації сільськогосподарських підприємств до умов глобалізації / А.М. Бричко // Вісник Сум. нац. аграр. ун-ту. Серія "Економіка і менеджмент" : наук. журн. / Сум. нац. аграр. ун-т. – Суми, 2012. – Вип. 11(54). – С. 121–124.
2. Кузубов О.О. Управління конкурентоспроможністю агропромислових підприємств / О.О. Кузубов // Економіка АПК. – 2015. – № 7. – С.85–89.
3. Непочатенко О.О. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств України / О.О. Непочатенко, С.А. Чекалюк // Економіка АПК. – 2015. – № 7. – С.41–46.
4. Рябоконт В.П. Управління конкурентоспроможністю агропромислових підприємств / В.П. Рябоконт, О.О. Кузубов // Економіка АПК. – 2015. – № 7. – С. 85–93.

Барабаш Л.В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна,*

Копитіна І.В.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна*

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні економічні умови, що склалися в Україні, складно охарактеризувати як сприятливі для розвитку бізнес-середовища. І незмінно, протягом багатьох років, одним з найвагоміших гальмівних факторів розвитку даного сегменту називають оподаткування.

Численні зміни, що протягом останніх років вносяться до Податкового кодексу України, безперечно, змінюють окремі умови функціонування суб'єктів господарювання, особливо активно вони вносять корективи у діяльність підприємств аграрного та малого бізнесу. Однак умови оподаткування, які діють в Україні, значно лояльніші за зарубіжні вимоги. Тому вважаємо, що варто прослідкувати динаміку одного з основних критеріїв оподаткування – показника податкового навантаження, – розрахованого за даними результатів діяльності вітчизняних бізнес-об'єктів.

Найцікавішими для порівняння є дані за 2013–2016 рр., оскільки 2013 – це останній рік докризового періоду, а 2014–2016 рр. – період новітньої кризи. Зазначений період вирізняється ще й тим, що саме на даний час припадає внесення та впровадження низки поправок до Податкового кодексу, про які вже згадувалося вище.

Показник податкового навантаження може бути як уніфікованим, так і деталізованим за видами податків. До останніх відносимо три найвагоміших податки: на додану вартість, на доходи фізичних осіб, на прибуток підприємств. Для підприємства доцільно обрати як першу, так і другу методику, однак ми наразі зосередимося на вивченні рівня податкового навантаження на діяльність підприємств у розрізі трьох основних податків.

Як вже згадувалося, податок на прибуток підприємств є основним для платників, що перебувають на загальній системі оподаткування. Відтак коефіцієнт податкового навантаження з податку на прибуток підприємства вважаємо за необхідне розраховувати за формулою:

$$ПН_{ПнП} = \frac{ПнП}{ФР} \times 100\%, \text{ де} \quad (1)$$

$ПН_{ПнП}$ – податкове навантаження з податку на прибуток;

$ПнП$ – сплачений підприємством податок на прибуток;

$ФР$ – фінансовий результат діяльності підприємства.

Показник податкового навантаження з податку на додану вартість обчислюється наступним чином:

$$ПН_{ПДВ} = \frac{ПДВ}{ОРП} \times 100\%, \text{ де} \quad (2)$$

$ПН_{ПДВ}$ – податкове навантаження з податку на додану вартість;

$ПДВ$ – сума ПДВ, сплачена підприємством;

$ОРП$ – обсяг продукції (товарів, послуг), реалізованих підприємством.

Вагомою частиною витрат підприємства є заробітна плата та податки, що сплачуються суб'єктом господарювання як податковим агентом. Відтак важливо мати уявлення, яким є податкове навантаження на підприємство за даною статтею витрат:

$$ПН_{ПДФО} = \frac{ПДФО}{ВПерс} \times 100\%, \text{ де} \quad (3)$$

$ПН_{ПДФО}$ – податкове навантаження з податку на доходи фізичних осіб;

$ПДФО$ – сума сплаченого податку на доходи фізичних осіб;

$ВПерс$ – витрати підприємства на утримання персоналу.

Протягом досліджуваного періоду загальна кількість підприємств зменшилася на 87,08 тис. одиниць.

Таблиця 1

Вихідні параметри для розрахунку показників податкового навантаження [1, 2]

Показник	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	Відхилення (+,-) 2016р. до 2013р.
Кількість підприємств, тис. одиниць	393,5	341,2	343,6	306,5	+87,0
Витрати на персонал, млрд грн	402,6	378,4	413,4	456,6	+54,0
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд грн	4153,1	4319,9	5319,0	6387,9	+2234,8
Фінансовий результат до оподаткування, млрд грн	29,3	-523,6	-340,1	-22,2	-51,5

Сума сплаченого податку на прибуток підприємств, млрд грн	55,0	40,2	39,1	60,2	+5,2
Сума сплаченого податку на додану вартість, млрд грн	181,7	189,2	246,9	329,9	+148,2
Сума сплаченого податку на доходи фізичних осіб, млрд грн	72,2	75,2	100,0	138,8	+66,6

Однак зросли витрати на персонал (+54,0 млрд грн), які беруться до розрахунку показника податкового навантаження з податку на доходи фізичних осіб й обсяг реалізованої продукції (+2234,8 млрд грн), що стає визначальним при розрахунку податкового навантаження з податку на додану вартість. Негативним є кінцевий показник фінансових результатів підприємства, який у кризові роки характеризується значним зниженням.

Зважаючи на наведені вихідні параметри та запропоновані методики розрахунків, одержано наступні дані (рис. 1):

Рис. 1. Динаміка показників податкового навантаження на підприємства у розрізі основних податків у 2013–2016 рр., %

Зважаючи на те, прибуток підприємства отримали лише у 2013 р., показник з податку на прибуток розраховувався також лише за даний період і склав він 4,3%. Коливання рівня податкового навантаження у межах від 4,3% у 2013 р. до 5,2% у 2016 р. було зафіксовано з податку на додану вартість. Найвищим і найпрогресивнішим був показник рівня податкового навантаження з податку на доходи фізичних осіб: він зріс з 17,9% у 2013 р. до 30,4% у 2016 р. Проте слід пам'ятати, що підприємство не є безпосереднім платником даного податку, воно виступає лише податковим агентом.

Відтак, якщо взяти за основу, що загальний рівень податкового навантаження можна розрахувати, як суму аналогічних показників за окремими податками і платежами, то його рівень є відносно невисоким. А отже діюча система оподаткування не є занадто жорсткою до підприємств і цілком може сприяти їх розвитку.

Література:

1. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» за 2016 р. (за ред. М.С. Кузнецової) / Державна служба статистики України. – ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 629 с.
2. Бюджет України // Електронний ресурс «Ціна держави» URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>

Власюк С.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Бондаренко Н.В.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна*

РОЛЬ АВАРІЙНИХ КОМІСАРІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Агрострахування, в нинішніх умовах господарювання, є одним із основних важелів нівелювання ризиків втрати майна суб'єкта господарювання (внаслідок несприятливих погодних умов, хвороб, пожеж, протиправних дій третіх осіб), а також підтримання фінансової стійкості та стабільності сільськогосподарських товаровиробників. Погода – це той фактор, який має значний вплив на урожайність будь-якої культури, та може призвести до отримання збитків від діяльності. Саме тому, одним із найдієвіших інструментів забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання, мінімізації негативного економічного ефекту вважається агрострахування.

Виклики сьогодення зумовлюють детальний розгляд діяльності ринку агрострахування та пошук альтернативних шляхів покращення механізму його функціонування. Проте, відзначаючи переваги агрострахування, слід зауважити, що страховий ринок залишається малорозвинутим, що зумовило актуальність даного дослідження.

Нині, ринок агрострахування не завжди виконує свою головну функцію – управління ризиками, для ефективного провадження діяльності сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення сталого розвитку аграрної сфери України. Разом з тим, процес страхування сільськогосподарських ризиків в Україні є необхідним, ринок агрострахування поступово розвивається, хоча, в силу своїх специфічних особливостей, досить повільно.

Ринок агрострахування наочно демонструє тенденцію до повільного скорочення, так за 2007-2017рр. зменшилися усі реальні показники його діяльності: кількість укладених договорів на 3440 шт., об'єм застрахованих площ на 1703 тис.га та зібраних страхових премій у реальному вимірі [1].

Ризики в сільськогосподарському виробництві носять катастрофічний характер, страхові інституції, які в основному, керуються своїми власними інтересами встановили монополію на надання страхових послуг аграрним товаровиробникам. Через це сільгоспвиробники, зазвичай, вимушені страхувати майно передане в заставу на вимогу кредиторів та інших фінансово-кредитних установ, які забезпечують доступ до фінансових джерел.

Під час розрахунку сум страхових виплат страховою компанією, виникають певні проблеми при визначенні підстав при настанні страхового випадку та обчисленні обсягів заподіяної шкоди. Нагальним, в даному випадку, є рівень кваліфікації відповідних спеціалістів, які провадять відповідну діяльність.

Страхування сільськогосподарських товаровиробників як один із найбільш ефективних засобів управління ризиками, поєднує інтереси всіх учасників страхового ринку: страховика, страхувальника та вигодонабувача. Умови сьогодення викликали у сільгоспвиробників необхідність перегляду системи захисту власних інтересів під час визначення причини страхового випадку (стихійні лиха, нещасні випадки та ін.),

розміру заподіяних збитків та залучення експертів, практична робота яких жодним чином не пов'язана з трудовими відносинами страхових компаній і є незалежною. Саме тому, актуальним і ефективним як для діяльності страхової компанії, так і для агровиробників є необхідність впровадження аварійних комісарів як дійових осіб страхового ринку, які здатні діяти незалежно та об'єктивно.

Головна місія аварійних комісарів – це узгодження інтересів як страховика, так і страхувальника. Проте, це є можливим лише за умови, коли саме аварійні комісари будуть висококваліфікованими, об'єктивними, неупередженими та незалежними.

Вперше дефініція «аварійний комісар», зазначено у словнику страхових термінів, які тлумачать його, як особу (фізичну або юридичну), послуги якої використовують страховики для захисту прав при настанні певного страхового випадку із майном [2].

Проведення діяльності аварійних комісарів в аграрній сфері, нині знаходиться на стадії розвитку. Нормативно-правовою базою України визначено їх основні площини, зокрема: Закон України «Про страхування» [3] та Типове положення про організацію діяльності аварійних комісарів [4] характеризують аварійних комісарів як осіб, які мають займатися визначенням та з'ясуванням наслідків виникнення страхового випадку та розміру отриманих збитків, та відповідають характеристикам, що встановлені нормативно-правовими актами України.

Для виконання повноважень та вимог Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [5], зараз виникла першочергова необхідність в кваліфікованих аварійних комісарах для діяльності у сфері агрострахування.

Поява аварійних комісарів у вітчизняному агрострахуванні була не випадковою. Оскільки, сільгоспвиробники досить часто виявляли недовіру до страхових компаній. Саме тому ринок потребував незалежних страхових експертів, які б діяли чітко за нормативно-правовою базою. Така їх неупередженість має гарантувати їх об'єктивність. Проте, відсутність нормативного документа, який надає їм право робити відповідні висновки щодо страхових випадків зазвичай ставляться під сумнів. Через це необхідним є забезпечення нормативно-правового регулювання діяльності аварійних комісарів, яке дасть їм змогу об'єктивно і неупереджено, окремо від умов страховика і страхувальника робити оцінку страхового випадку.

Отже, аграрний сектор України нині є інвестиційно привабливим, бюджетоутворюючим та перспективним. Проте, в даній галузі спостерігається незначний попит на страхові продукти, через високу їх вартість в зв'язку з специфічними умовами господарювання. Таким чином для реалізації державної підтримки сільгоспвиробників необхідним є залучення аварійних комісарів, які взаємодіючи із безпосередніми учасниками страхових договірних відносин неупереджено та об'єктивно оцінять страхову подію та розрахують рівень завданих збитків на умовах платності.

Література:

1. Ринок агрострахування України у 2017-му андерайтинговому році [Електронний ресурс]. URL: <http://agroinsurance.com/wp-content/uploads/2017/11/Ryynok-agrostrahovaniya-Ukrainyi-za-2017-god.pdf>
2. Словарь страховых терминов / под ред. Е. В. Коломина, В. В. Шахова. М. : Финансы и статистика, 1991. 336 с.
3. Про затвердження Типового положення про організацію діяльності аварійних комісарів : постанова від 05.01.1998 р. № 8 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/8-98-%D0%BF>.
4. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 41. Ст. 491.

Сисоліна Н.П.

кандидат економічних наук, доцент,

Чумаченко О.С.

кандидат технічних наук, доцент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційний розвиток підприємств як основи формування конкурентних переваг в ринкових відносинах є актуальним питанням.

В «ланцюгу цінностей» формування конкурентних переваг підприємства менеджмент персоналу посідає одне з ключових місць: політика підбору кадрів, селекції талантів і обдарованих особистостей, довгострокові програми перепідготовки і підвищення кваліфікації персоналу, ефективність систем мотивації праці [1; 2].

Традиційна модель управління передбачає, що ініціатива йде згори вниз. В той час, коли практично ефективний є світовий досвід ініціативи знизу вгору та впровадження корисних пропозицій співробітників. Найкраще знає шляхи виправлення і покращення процесу той, хто перебуває в цьому процесі, а не той, хто не знає суті процесу. Відповідно, важливо для керівника активізувати персонал думати, вирішувати, що покращити та реалізовувати ці завдання. Це дозволить вивільнити час керівника для розробки стратегії і побудови довгострокової перспективи, яку реалізують своїми активними діями співробітники.

Проте необхідно враховувати, що кожна стадія життєвого цикла будь-якої організації відображається певним стилем управління або їх комбінацією від авторитарного до демократичного, що впливає на методи управління.

Цікавим поглядом на стилі управління є погляд І. Адізеса, за яким стилі управління визначаються кодом (РАЕІ). Будь-який варіант сполучення функцій (РАЕІ) з врахуванням ефективності їх виконання – який варіюється в діапазоні від 1 до 100 – являє собою окремий стиль управління. Так, менеджер достатньо компетентний у виробництві (Раеі). Інший менеджер може бути відмінним організатором (рАеі), третій – (раЕі) відчуває перспективні тенденції, а четвертий (раеІ) вмє створювати мотивацію. Це говорить про те, що окремий керівник в більшості випадків проявляє себе або як виробник (Р), або як адміністратор (А), або як підприємець (Е), або як інтегратор (І).

Код (РАЕІ) може застосовуватися не тільки для категоризації поведінки або стиля. Функції (РАЕІ) проявляються і згасають в прогнозованій послідовності протягом життєвого цикла будь-якої організації. Не всі функції представлені і розвинуті в повному ступені в період її становлення, з часом деякі з них можуть бути більш вираженими, а інші затухають. Це породжує проблеми, які можна передбачати і попередити, оскільки вони підпорядковуються певним закономірностям [3, с. 42].

Сучасним трендом є зайнятися бізнесом, проте, для цього недостатньо вириблення високоякісного продукту. Статистика закриття значної кількості новостворених підприємств свідчить, що для стійкого довгострокового успіху в умовах конкуренції необхідне глибоке знання системи даного бізнесу та створення відповідного колективу співробітників, що спроможні до створення і впровадження інновацій.

Більшість початківців відразу сподіваються відійти від оперативного управління і стати лише одержувачами прибутку, що практично не можливо. Коли підприємець вирішує, що може більше не розвивати бізнес, а все відбудеться саме по собі і втрачає

контроль над показниками фінансової діяльності підприємства, починається швидке руйнування бізнесу.

Існує ряд інструментів, застосування яких має свої результати. Як свідчить досвід багатьох підприємців [4], в більшості випадків мотивація перспективами, ідеєю та продуктом завершується розчаруванням. Мотивація грошима (переплачуванням) призводить до тимчасового підвищення ефективності. Мотивація довірою призводить до безладу і крадіжок. Колективні тренінги по згуртуванню також не сприяють кардинальному вирішенню проблем.

Сприяти підвищенню результативності праці на підприємстві може механізм стимулювання праці, центральним елементом якого є більш об'єктивна оцінка в комбінації з вчасним і достатнім стимулюванням [5, с. 238].

При цьому важливо досліджувати, які функції актуальні на певній стадії життєвого циклу певної організації, оскільки застосування загальних методик не може вирішити проблем, зокрема при її інноваційному спрямуванні, тобто ми знову повертаємося до особистості керівника та його (РАЕІ) функцій. А отже, для інноваційного розвитку підприємству необхідно підібрати команду однодумців-менеджерів, які можуть проявити креативні підходи та всі ці функції в комплексі, створивши сприятливу робочу атмосферу в колективі.

Література:

1. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства: моногр. / Я.Д. Качмарик, П.О. Куцик, Р.Л. Лупак, І.Я. Качмарик. – Львів : Літературна агенція «Піраміда», 2012. – 208 с.
2. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 892 с.
3. Адизес И. Идеальный руководитель: Почему им нельзя стать и что из этого следует / Ицхак Калдерон Адизес; Пер.с англ. – 9-е изд. – К.: Ника-Центр; М.: Альпина Паблишер, 2016. – 264с.
4. Лapidус В. А. Всеобщее качество (TQM) в российских компаниях / Гос. ун-т управления; Нац. фонд подготовки кадров / В.А. Лapidус. – М.: ОАО «Типография «Новости», 2000. – 432 с.
5. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: Монографія / Петрова І.Л., Шпильова Т.І., Сисоліна Н.П. За наук. ред. проф. Петрової І.Л. – К.: Дорадо, 2010. – 320с.

Тарасенко А.В.

*к.е.н., доцент кафедри
фінансово-економічної безпеки
м. Чернігів, Україна*

Дубина П.В.,

магістр

Чернігівського національного технологічного університету

ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРИРОДИ ФАКТОРИНГУ ТА ЙОГО РОЛІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Факторинг – фінансова послуга, яка складається із сукупності різних послуг відповідного характеру, основну роль серед яких відіграє послуга по викупу заборгованості, що знаходиться у власності фізичних і юридичних осіб, з одночасним отриманням ними більшої частини суми такого боргу та гарантій повного його погашення від фактора (фінансова установа), який одержує права власності на таку заборгованість і у майбутньому стягує її з боржника [3].

Враховуючи сутність факторингу визначимо його основні завдання. На наше переконання їх необхідно розглянути у двовекторній площині, розподіляючи на такі групи: завдання, які ця послуга виконує для виробника і завдання, які послуга реалізовує для її споживача.

Завданнями факторингу для виробника цієї послуги є такі: зростання доходу від надання додаткового виду факторингової послуги; диверсифікація шляхів надання активних послуг клієнтам та розширення способів формування доходу; підвищення конкурентоспроможності фінансової установи шляхом надання додаткових фінансових послуг клієнтам, задоволення їх потреб у даній послугі.

Завданнями факторингу для споживача цієї послуги є наступні: підвищення ліквідності підприємства шляхом зростання рівня сплати дебіторської заборгованості; зниження кредитного ризику неповернення платежів за товари; підвищення якості управління портфелем дебіторської заборгованості; зростання обсягів виробництва через наявність фінансових ресурсів; підвищення концентрації уваги виробника на процесі виготовлення продукції; прискорення товарообігу у межах підприємства, що позитивно впливає на економічні показники його розвитку.

Враховуючи наведені дані щодо природи факторингу, поглибимо теоретичні засади пізнання її сутності через ідентифікацію та опис функцій окресленої послуги. Саме через функції факторингу відбувається його вплив на всю систему національного господарства. Зауважимо, що Момот Л.В. пропонує визначати наступні функції факторингу: фінансування поставок товарів (послуг); управління дебіторською заборгованістю; покриття фінансових ризиків; оцінювання платоспроможності покупця [3, с. 102]. Версаль Н.І. та Дорош Т.В. при розгляді функцій факторингу розподіляють їх на три групи: функція фінансування, делькредерна функція, функція надання послуг [1, с. 370]. На наше переконання при ідентифікації та конкретизації функцій факторингу варто дотримуватися ширшого підходу до їх розгляду і серед таких функцій необхідно виділити наступні.

1. Функція мінімізації ризику – факторинг сприяє зменшенню кредитного ризику на підприємствах, оскільки дебіторська заборгованість переходить до факторингової компанії.

2. Функція зростання платіжної дисципліни – факторингова компанія, мета функціонування якої у переважній більшості випадків це робота з дебіторською заборгованістю та надання супутніх послуг, надаючи фінансову послугу, перевіряє кредитоспроможність клієнта, боржника, чітко фіксує необхідність повернення коштів, володіє більшим досвідом повернення боргів.

3. Функція підвищення фінансової стійкості підприємства – дозволяє власникам через налагодження процесу вчасного повернення коштів за поставлену продукцію здійснювати планування власної діяльності, прогнозувати рівень фінансового ризику.

4. Функція диверсифікації активів – стосується не клієнтів, які користуються послугами факторингу, а їх виробників – фінансових установ. Надаючи факторингові послуги, такі компанії мають змогу диверсифікувати власний портфель активних операцій.

5. Функція формування альтернативних джерел отримання доходів – факторинг дозволяє не лише залучати нових клієнтів фінансовим установам, але і формувати новий канал отримання доходу.

6. Функція підвищення конкурентоспроможності підприємств – дозволяє сприяти нарощенню конкурентоспроможності всіх учасників процесу надання факторингових послуг. Виробники продукції отримують можливість передати управління дебіторською заборгованістю за певну плату, що сприяє зростанню рівня їх фінансової стабільності.

7. Функція розбудови ринку фінансових послуг – факторинг сприяє не лише покращенню діяльності окремих суб'єктів господарювання, але і створює передумови для активізації розвитку всього ринку фінансових послуг.

8. Функція економічного розвитку – дана функція факторингу полягає в тому, що ця фінансова послуга при її поступовому розвитку у межах ринку фінансових послуг, активізації попиту на такі послуги, має здатність позитивно впливати і на економічний розвиток всієї країни.

Проте, звичайно позитивний вплив факторингу як окремої фінансової послуги на розвиток підприємств – клієнтів факторингових послуг та їх виробників можливий при дотриманні правил надання фінансових послуг, наявності поваги та довіри між споживачами цих послуг та факторинговими компаніями. Також цій послугі притаманний власний спектр різних ризиків, які потребують значної уваги з боку всіх учасників, користуються даною послугою.

Література:

4. Версаль Н. І. Теорія кредиту : навч. посіб. / Н. І. Версаль. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 483 с.
5. Дубина М.В. Аналіз сучасного стану ринку факторингових послуг в Україні / М.В. Дубина, А.В. Жаворонок, П.В. Дубина // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2017. – № 4 (12). – С. 134-145.
6. Момот Л. В. Розвиток факторингу в Україні / Л. В. Момот // Наукові праці НУХТ. – 2015. Том 21. – № 2. – С. 100-107.

Серета Н.М.

доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму

Льотна академія

Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ СИСТЕМИ НА МІЖНАРОДНУ МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Бурхливий розвиток міжнародних економічних відносин та формування консолідованого світового ринку товарів, послуг, капіталів та робочої сили за останні десятиріччя викликали небачений інтерес науковців та підприємців до широкого спектра проблем ефективного ведення міжнародного бізнесу.

Обов'язковою умовою розвитку міжнародного маркетингу в Україні є створення сприятливих макrorівневих умов для його активізації, пріоритетними серед яких є інституційне забезпечення інтеграції України в глобальну економічну систему перш за все через приєднання до Світової організації торгівлі; трансформація наявної інфраструктури підтримки експорту в національну систему сприяння розвитку міжнародної економічної діяльності; вдосконалення системи підготовки кадрів для міжнародної економічної діяльності, насамперед за рахунок підвищення їх кваліфікації та перепідготовки.

Процес приєднання України до СОТ слід розглядати як засадничий етап інтеграції у світову економічну систему та реальний крок до набуття загальноєвропейських прав членів глобальної системи торгівлі.

Формування глобальної торгової системи зумовило кардинальні зміни в національних системах підтримки міжнародної діяльності шляхом трансформації в комерційну діяльність підприємств. Наявність ефективних систем підтримки міжнародної діяльності стає однією з найважливіших умов формування національної конкурентоспроможності конкретного підприємства на світовому ринку та економіки країни в цілому.

Розвиток глобальної торгової системи під егідою СОТ має подвійний вплив на можливості розвитку міжнародної маркетингової діяльності: позитивний потенціал системи, побудованої на прогресивних принципах міжнародного економічного співробітництва та права з іншими країнами в доступі до зарубіжних ринків. Для мінімізації можливого негативного впливу згаданих винятків в умовах членства країни в СОТ необхідно опанування вітчизняними фахівцями форм і методів комерційного менеджменту, створення національної системи підтримки міжнародної економічної діяльності, розвиток та формування систем моніторингу міжнародного економічного середовища та єдиної системи управління бізнесом.

Угоди Світової організації торгівлі є міжнародними правовими документами, що детально регламентують всі можливі процеси і дії щодо предмету кожної конкретної угоди. Вони стосуються різних аспектів міжнародної торгівлі, але всі розроблені з урахуванням ключових принципів функціонування міжнародної торговельної системи. При цьому під принципами розуміються основні, вихідні положення, правила діяльності, що впливають на міжнародну маркетингову діяльність. Секретаріат СОТ виділяє п'ять ключових принципів міжнародної торгової системи: недискримінація; вільна торгівля; передбачуваність; справедлива конкуренція; сприяння розвитку та економічним реформам [1].

За даними Міністерства економіки, з моменту вступу України до СОТ країна отримує такі переваги як поліпшення умов торгівлі зі країнами-членами, на частку яких припадає понад 95% світової торгівлі.

Крім того, такий крок веде до зменшення тарифних і нетарифних обмежень на доступ українських товарів на товарні ринки країн-членів СОТ, до набуття офіційного статусу переговорного процесу зі створення зони вільної торгівлі з ЄС.

З іншого боку, всі країни-члени СОТ отримають однакові умови доступу до українського ринку, що загострить конкуренцію. Однак позитивним моментом буде те, що відповідно до міжнародних зобов'язань уряд повинен буде надати зарубіжним партнерам такий же режим, як і національним фірмам, а це передбачає ліквідацію пільгових умов функціонування значної кількості українських підприємств, створення однакових умов ведення бізнесу перш за все для резидентів.

Знання особливостей застосування механізмів ведення бізнесу в цілому та за конкретними параметрами цільових ринків дає змогу фірмам обґрунтовувати конкретні заходи міжнародних маркетингових планів та відстоювати ринкові позиції.

Найбільший вплив на міжнародну торгову систему справляє виключення “для митних союзів та зон вільної торгівлі”, оскільки ринки регіональних торговельних угруповань стають, як правило, недосяжними внаслідок утворення за рахунок підвищеного, порівняно з членами такої торговельної угоди мита, цінової не конкурентоспроможності товарів інших країн.

До позитивних аспектів світової торгової системи міжнародного бізнесу можна віднести наступні [3]:

1. Міжнародна стабільність: світова торговельна система сприяє збереженню миру, запобігає виникненню військових конфліктів внаслідок створення можливості розв'язання торговельних суперечок і гармонізації економічних інтересів.

2. Забезпечення рівних можливостей для всіх учасників: діяльність Світової організації торгівлі ґрунтується на правилах, вироблених і ухвалених всіма країнами-членами, а не на впливі (владі) окремих країн.

3. Зниження вартості життя: лібералізація світової торгівлі сприяє зниженню вартості життя (життєвого мінімуму).

4. Більш широкий вибір товарів і послуг: розвиток міжнародної торгівлі забезпечує споживачам можливість більш широкого вибору як за асортиментом, так і за якістю і ціновими параметрами товарів і послуг.

5. Підвищення доходів та зайнятості: правила сучасної торговельної системи сприяють зниженню бар'єрів у торгівлі, що обумовлює зростання її обсягів і, одночасно, доходів держави, виробників і громадян.

6. Підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності: реалізація основних принципів міжнародної торгівлі робить світову торговельно-економічну систему більш економічно ефективною.

7. Боротьба з корупцією: система міжнародних правил і норм щодо торгівлі і торговельної політики стимулює роботу урядів країн-учасниць, сприяє підвищенню дисципліни і порядку в діяльності державних установ, боротьбі з корупцією.

8. Захист від лобювання: механізми торговельної системи сприяють формуванню більш широкого погляду урядів на національну торгову політику, запобігаючи практиці реалізації інтересів в вузьких груп тиску[2].

Пріоритетними напрямками створення макрорівневих умов активізації маркетингової діяльності національних фірм на закордонних ринках є: інституційне забезпечення інтеграції України в глобальну економічну систему перш за все через приєднання до СОТ; трансформація наявної інфраструктури підтримки експорту в національну систему сприяння розвитку міжнародної економічної діяльності; формування кадрового потенціалу як за рахунок удосконалення системи підготовки, так і особливо перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Література:

1. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія / Кер. авт. кол. і наук. ред. Т.М.Циганкова. – К.: КНЕУ, 2003. – 660 с.
2. Hart M. A Trading Nation: Canadian Trade Policy from Colonialism to Globalization. – UBC Press, 2002. – 556 с.
3. Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: Тексти офіційних документів. – К.: “Вимір”, 1998. – 520 с.

Карпенко Н.М.

кандидат наук з державного управління, доцент,

Ямчук Г.М.

Запорізький національний технічний університет

м. Запоріжжя, Україна

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному інформаційному суспільстві все більше уваги приділяється питанню корпоративної соціальної відповідальності не лише як теоретичного базису сучасного розвитку економіки, а і як однієї із складових стратегій успішного ведення бізнесу. Світовий досвід розвитку корпоративної соціальної відповідальності спрямований на формування довготривалого партнерства між державою та бізнесом, роботодавцем і працівниками згідно декларації прав людини, що затверджена ООН. У вітчизняній практиці соціально-економічного розвитку даний напрям поступово поширюється, однак значна частина підприємців ще й досі сприймає соціальну відповідальність як додаткову непотрібну діяльність.

Корпоративна соціальна відповідальність – це відповідальність організацій за вплив її рішень і діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору і етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства [1, с. 90]. За версією Світової Ради Компаній зі Сталого Розвитку, Корпоративна соціальна відповідальність – це довгострокове зобов'язання компаній поводитися етично та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників та їх родин, громади й суспільства загалом [2]. Отже, соціальна відповідальність – це невід'ємний елемент філософії компанії, стратегія розвитку та діяльність, що характеризує її ставлення до суспільства, до власних працівників, до соціальних проблем. Функції корпоративної соціальної відповідальності суттєво направлені на питання ефективного управління персоналом підприємства та полягають у формуванні якісних і безпечних робочих місць, достойних умов праці, розробці та реалізації ефективних програм розвитку персоналу.

У світовій практиці підприємства в межах соціальної відповідальності турбуються про власний персонал. До цієї сфери прояву корпоративної соціальної відповідальності можна віднести діяльність компаній за багатьма напрямками (рис. 1).

Слід відмітити, що значна частка підприємств в економічно розвинених країнах, які вже тривалий час використовують корпоративну соціальну відповідальність як надійний інструмент розвитку, досягли зростання продуктивності праці, підвищення лояльності персоналу, зменшення плинності кадрів, формування його позитивного іміджу та бренду на ринку, поліпшення соціально-психологічного клімату та можливості залучення висококваліфікованих фахівців [3, с. 143-144]. Тобто корпоративна соціальна відповідальність сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

В Україні лише в останні роки окремі компанії почали робити певні кроки на шляху до власного бачення і використання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Сьогодні можна спостерігати часткові зміни суспільних пріоритетів і поряд з економічними чинниками велику роль у забезпеченні конкурентоспроможності та створенні іміджу компанії починають відігравати соціальні заходи – контроль якості товарів та послуг, соціальний захист працівників, впровадження екологічно безпечних технологій.

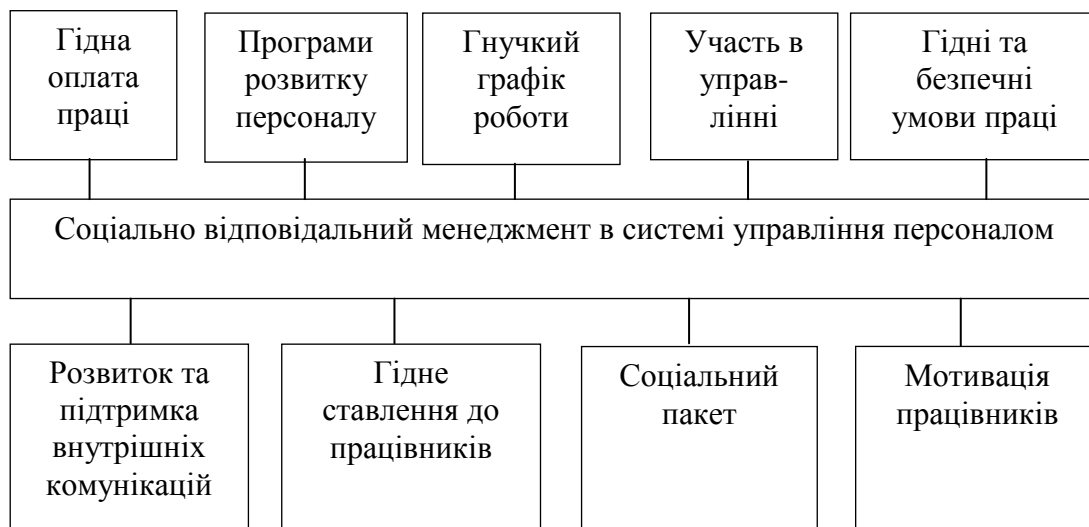

Рис. 1. Соціально відповідальний менеджмент в системі управління персоналом [3, с. 147; 4, с. 24]

Нажаль, головною проблемою більшості українських підприємств щодо організації роботи персоналу залишається практика переважно формального дотримання керівниками у своїй діяльності правових дій через відсутність стимулюючих заходів з боку держави. Це в свою чергу призводить до неефективного управління, спаду виробництва, зростання рівня безробіття, а також демотивації персоналу.

Отже, корпоративна соціальна відповідальність є важливим інструментом розвитку сучасного конкурентоспроможного підприємства. Саме тому формування соціально відповідальних підприємств шляхом впровадження стратегії та принципів корпоративної відповідальності, соціальних програм щодо персоналу та навколишнього середовища сприятиме якісному використанню людського капіталу і створить додаткові можливості для розвитку підприємницької діяльності.

Література:

1. Лазоренко Л. В. Корпоративна соціальна відповідальність як інноваційна стратегія бізнесу / Л. В. Лазоренко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2013. – № 1(14). – С. 89-96.
2. Необхідність регламентації даних не фінансової звітності як шлях активізації соціально-відповідального бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/23587/1/eui_2012_1_6.pdf
3. Олійник О. О. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління персоналом підприємства / О. О. Олійник // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. – 2015. – № 1. – С. 142-147.
4. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність у системі корпоративного управління / Д. Баюра // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 1. – С. 21-25.

Гребінчук О.М.

кандидат економічних наук

Центральноукраїнський інститут

Міжрегіональної академії управління персоналом

м. Кропивницький, Україна

МОТИВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сучасної ринкової економіки підприємець - це перш за все новатор, а підприємництво - будь-яка діяльність, яка приносить прибуток та задовольняє потреби суспільства в товарах і послугах. При цьому дві сторони сучасного бізнесу - прибутковість і спрямованість на задоволення потреб споживачів - взаємопов'язані одна з одною і визначають економічні та соціальні орієнтири його розвитку. Підприємництво є основною ланкою у формуванні економічних відносин, яка дозволяє з найменшими соціальними і економічними витратами перейти до цивілізованої ринкової координації всіх суб'єктів економічної діяльності.

У науковій літературі в залежності від сектора економіки виділяють характеристики підприємницької праці. Сфери застосування підприємницької праці визначають її типологію і конкретний зміст. Згідно профілю підприємницької діяльності виділяють класичну та інноваційну модель видів підприємницької праці. Відповідно до класичної моделі справа організовується з розрахунком на максимальну віддачу від наявних ресурсів; згідно інноваційної - діяльність ведеться на основі наявних ресурсів з розробкою альтернативних варіантів їх використання, та водночас здійснюється пошук нових шляхів розвитку виробництва [1].

Мотиви підприємницької діяльності за способом самореалізації поділяють на дві основні групи: матеріальний інтерес, за яким стоїть прагнення до володіння економічною і політичною владою, та самореалізація в формі потреби досягнення; почуття задоволення від ведення власної справи, відчуття радості творчості.

Для того щоб мати більш повне уявлення про підприємницьку працю, необхідно дослідження мотивів, які її спонукають. Різноманітність підприємств обумовлено різними мотивами підприємництва: мотиви створення дрібних підприємств включають мінімальний склад підприємницької психології, тоді як мотиви створення великих підприємств більш складні.

Поняття «мотивація підприємництва» трактується науковцями неоднозначно. Традиційним для вітчизняних дослідників вважається визначення мотивації як «пояснення внутрішніх факторів або психологічного стану і ставлення людини до того, що повинно бути зроблено або досягнуто в якості мети поведінки». У зарубіжній науковій літературі під мотивацією розуміють «процес спонукання себе та інших до діяльності для досягнення особистих цілей або цілей організації» [2]. На наш погляд, обидва ці визначення є недостатніми для пояснення поведінки підприємця, оскільки вона найчастіше буває ризикованою та непередбачуваною.

Розглядаючи підходи до оцінки мотивів підприємницької діяльності, виділяють три групи мотивів. До першої групи відносять задоволення потреб, яке не має впливу на економічну діяльність. До цієї групи належать ті підприємці, які ставлять за мету заснувати приватну довговічну «імперію». Мотиваційним імперативом їх підприємницької діяльності є потреба у владі, впливі, оскільки іншими шляхами вони б не змогли здійснити свою мрію і досягти високого становища в суспільстві.

Другу групу мотивів пов'язують з волею до перемоги, прагненнями до успіху, досягнутому як в боротьбі з конкурентами, так і з самим собою. Цю групу мотивів можна умовно назвати «потребою в досягненнях». Третю групу мотивів пов'язують з

радістю від творчості, яка проявляється і в інших ситуаціях, але тут стає визначальним акцентом поведінки людини.

Перша група мотивів відзначається таким істотним показником ефективності, як формування в результаті діяльності приватної власності, а критеріями успіху в двох інших групах є не стільки власність, скільки ступінь задоволення того, хто цього успіху досягає. Таким чином досягається створення сприятливого клімату в суспільстві для виявлення творчих здібностей підприємця. Суспільне середовище та соціальне положення особистості, пріоритети і потреби визначають мотиваційні засади підприємництва.

Стимулами підприємницької діяльності є неусвідомлені, які є спонуканнями, що формуються на підсвідомому рівні, та усвідомлені мотиви, які поділяються на три зазначені вище групи.

Виділяють окремі мотиваційні принципи та засади підприємницької діяльності. Основним є принцип споживання, згідно якого мірою нагромадження виступають матеріальні блага. За умов досягнення певного стандартизованого рівня споживання знижується потреба подальшого нарощування виробничих обсягів, зусилля спрямовують на підтримку якості та вдосконалення досягнутих рівнів.

Цей принцип вважають базовим на підставі об'єднання всіх мотивів – зростання прибутку, примноження капіталу, вихід на нові ринки збуту - матеріальним інтересом. На його засадах неможливо створити мотиваційну систему, яка буде змінюватись залежно від запровадження змін на виробництві.

Аналізуючи мотиваційні концепції, виділяють другу інтеграційну засаду - принцип активності, який базується на психології особистості і закладеному у ній джерелі мотивації. Третім базовим принципом підприємницької мотивації є надійність.

Таким чином, еволюція концепцій мотивації підприємництва демонструє два основні підходи до визначення цього поняття: локальний, що фокусується на індивідумі – підприємці, його підприємницькій діяльності, мотивах і характеристиках, та інтерактивний, згідно якого активізується взаємозалежність діяльності підприємця і середовища функціонування його підприємства.

Література:

1. Лугова В.М. Соціально-психологічні аспекти мотивації підприємницької діяльності / В.М. Лугова, О.А. Ермоленко. // *Problems of Economy*. – 2017. - № 4. - с. 296-301.
2. Проданова Л.В. Дослідження мотиваційного механізму підприємницької діяльності як умови ефективного інкубування бізнесу в національній економіці. / Л.В.Проданова, О.В.Котлярєвський. // *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. – 2017. - № 1. - с. 96-103

Балика О. Г.

к.е.н., викладач,

Сумський державний педагогічний університет

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку інтелектуального потенціалу України корпоративна культура набуває все більшого значення у досягненні позитивного соціального та економічного ефекту вітчизняних організацій. Умови праці, які традиційно є єдиним засобом залучення та утримання персоналу, не можуть бути унікальними, а отже, конкуренти мають можливість запропонувати більш привабливі, що становить ризик

для компанії втратити ключовий капітал. В епоху інформаційного суспільства інтелектуальний капітал конкурента отримати простіше, ніж матеріальний, який є власністю підприємства. У той же час інтелектуальний капітал працівників, які можуть вільно переміщуватись з одного підприємства на інше, може мати надвисоку цінність, оскільки, по-перше, підприємство, на якому працює людина-працівник інтелектуальної праці, вкладає кошти у її розвиток, а по-друге, високоосвічений та талановитий працівник або група працівників в інформаційному суспільстві все частіше становлять ключовий фактор успіху бізнесу. З огляду на це, компанії шукають нові фактори успіху, серед яких важливе місце належить корпоративній культурі. Підвищення ролі корпоративної культури в управлінні підприємством призводить до виокремлення функції стратегічного управління корпоративною культурою, яке стає цілеспрямованим та залежним від стратегічного управління бізнесом в цілому. Зазначена трансформація дає підставу змінити наголос у визначенні корпоративної культури саме на її ідеологічній, концептуальній природі, яка означає її цілеспрямовану розробку, запровадження, популяризацію та підтримку з боку керівництва з метою виконання культурою її функцій в організації. Отже, якщо у загальноприйнятому розумінні корпоративна культура є сукупністю цінностей, переконань, вірувань, уявлень, очікувань, символів, сталої практики, ділових принципів, норм поведінки, традицій, ритуалів і т. д., які склалися в організації або її підрозділах за час діяльності та які приймаються більшістю співробітників [1; 2; 3], то ми пропонуємо наступне визначення: «Корпоративна культура - це система концептуально оформлених ідей, цінностей, вірувань, очікувань, норм і правил поведінки, традицій, образу мислення і корпоративної символіки, що формуються в ході спільної діяльності для досягнення спільних цілей організації завдяки цілеспрямованому управлінському впливу».

Розглянемо заходи стратегічного управління корпоративною культурою, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності організації:

1. Формування та трансляція цінностей компанії, відповідних її стратегічним планам [4, с. 200]. Для забезпечення внутрішньої інтеграції слід розробити перелік цінностей у відповідності до ідеології бізнесу та його ключових конкурентних переваг.

2. Перегляд системи мотивації та соціальних програм. Система мотивації в організації має бути спрямована на досягнення корпоративних цінностей і підвищенню конкурентоспроможності організації та її працівників. Соціальний пакет в організації також має бути спрямованим на підсилення характеру та ефективності корпоративної культури.

3. Для комфортної та ефективної роботи персоналу необхідно звести до мінімуму ситуації невизначеності щодо дій кожного працівника. Для цього всі бізнес-процеси, які мають місце в компанії, а саме основні, підтримуючі і процеси управління, мають бути чітко формалізовані. Основні бізнес-процеси спрямовані на: створення доданої вартості продукту (послуги); створення продукту, що являє цінність для клієнта; формування таких споживчих якостей, за які клієнт готовий платити; отримання прибутку. Підтримуючі бізнес-процеси забезпечують: створення внутрішніх продуктів або послуг, необхідних для бізнесу; функціонування інфраструктури компанії. Процеси управління спрямовані на координацію решти груп бізнес-процесів з метою підвищення конкурентоспроможності організації.

4. Адаптація нових співробітників. Адаптацію нового співробітника можна здійснювати за допомогою розроблених буклетів, інформаційних матеріалів на корпоративних порталах, адаптаційних учбових курсів.

5. Розвиток лідерських якостей у керівника, формування репутації у лідера та членів групи уявлення про себе як про компетентну, надійну та відповідальну людину, з високою конкурентоспроможністю.

6. Розвиток каналів інформації: інтранет-порталу, друкованих ЗМІ. Кадрова служба повинна вміти інтерпретувати стратегічну лінію керівництва, транслюючи її мовою, зрозумілою для всіх рядових виконавців.

7. Формування позитивного бренду роботодавця як фактору його конкурентоспроможності на ринку праці.

8. Подолання опору змінам, які відбулись у внутрішньому середовищі компанії.

Література:

1. Задахайло Д. В., Кібенко О. Р., Назарова Г.В. Корпоративне управління: Навчальний посібник. – Х.: Еспада, 2003. – 688 с.
2. Пасека С.Р. Корпоративна культура в системі факторів забезпечення конкурентоспроможності банків / С. Пасека // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи; [зб. наук. праць]. – 2006. – № 18. – С. 96 – 100.
3. Хаєт Г.Л. Корпоративна культура: Навч. пос. / Під заг. ред. Г. Л. Хаєта / К.: Центр навч. літ., 2003. – 403 с.
4. Петрова І.Л. Стратегічне управління людськими ресурсами : навч. посіб. / І.Л.Петрова. – К.: КНЕУ, 2013. – 466, [6] с.

Гнибіденко О.М.

асистент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні принципово важливим питанням є створення ефективної системи надання соціальних послуг та забезпечення ними всіх хто їх потребує. Задоволення потреб соціальними послугами людей, що опинились в складних життєвих обставинах є одним із ключових завдань ринку соціальних послуг.

У всьому світі сфера маркетингу соціальних послуг переживає період майже революційних змін. Нововведення постійно привносять нові способи задоволення наших існуючих потреб і задовольняють потреби, про існування яких ми навіть не знали. Ринок соціальних послуг існує в єдності з ринком послуг і є його складовою частиною і одним з його різновидів. При цьому ринок розглядається як сфера обміну послугами, що є результатом роботи підприємств і організацій невиробничої сфери.

Придбання будь-якої соціальної послуги починається з наявності відповідної потреби у клієнта, користувача соціальної послуги. Соціальна послуга, як специфічна не існує окремо від того, хто надає послугу.

Споживання соціальних послуг прямо зв'язано з прямим задоволенням потреб людини – соціальних потреб. Останні і складають об'єктивну основу для формування ринку соціальних послуг.

Одним із складних питань у практиці маркетингу соціальних послуг є побудова ієрархічної структури потреб і соціальних послуг, їх задовольняючих. Для побудови ієрархії потреб і соціальних послуг можна використовувати класифікацію потреб, до складу якої входить чотири великі блоки: потреба в комунально-побутовому обслуговуванні, потреба в збереженні і відновленні здоров'я, потреба в соціальних послугах культосвітньої сфери і потреба в соціальних послугах керування, регулювання і обміну.

Згідно зі структурою потреб сформувалась і структура ринку соціальних послуг. Укрупнена структура ринку соціальних послуг надана на рис. 1 [3].

Рис. 1. Укрупнена структура ринку соціальних послуг

Ринок соціальних послуг існує в єдності із соціальною сферою і є одним з його різновидів, що розвивається в рамках загальних законів ринкової економіки. Разом з тим ринок соціальних послуг має ряд особливостей, що обумовлюють особливий підхід до підприємницької і маркетингової діяльності.

В системі органів праці та соціального захисту населення області соціальне обслуговування та соціальні послуги громадянам надаються через підрозділи територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

У складі відділів соціальної допомоги функціонують: стаціонарні відділення соціально-медичних послуг, відділення соціально-побутової адаптації, відділення реабілітації дітей-інвалідів, відділення з надання адресної грошової та натуральної допомоги.

З метою надання невідкладної соціальної допомоги одержувачам соціальних послуг відповідно до потреби, без складання індивідуальної програми і без укладення договору про надання соціальних послуг надаються термінові соціальні послуги:

- забезпечення одягом, взуттям та іншими предметами першої необхідності;
- сприяння в отриманні тимчасового житла;
- сприяння в отриманні юридичної допомоги з метою захисту прав і законних інтересів отримувачів соціальних послуг;
- сприяння в отриманні екстреної психологічної допомоги із залученням до цієї роботи психологів і священнослужителів;

- надання консультативної допомоги з питань соціально-побутового і соціально-медичного забезпечення життєдіяльності, психолого-педагогічної допомоги, соціально-правового захисту.

Основним законодавчим актом України, що регулює сферу надання соціальних послуг, є Закон України «Про соціальні послуги», який дає таке визначення: соціальні послуги – комплекс заходів із наданням допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв’язання їхніх життєвих проблем. Складні життєві обставини – обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров’я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті [2].

Невід’ємними компонентами системи надання соціальних послуг є суб’єкти, об’єкти та зв’язки між ними. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [2], суб’єктами, що надають соціальні послуги, можуть бути державні, комунальні, недержавні заклади й організації, фізичні особи.

Сучасних стан ринку соціальних послуг в Україні характеризується низкою проблем, серед яких виділяються:

- недосконалість законодавчої бази в даній сфері;
- слабка орієнтація на запити конкретних груп споживачів;
- низький рівень фінансування, слабка зацікавленість інвесторів та громадських структур у реалізації сучасних проектів, високі ризики;
- слабкість кадрового потенціалу;
- недосконала інституційна структура, інституційна нестійкість, що виявляється в «недовиконанні» наявними інститутами надання соціальних послуг своїх функцій або у виконанні їх неналежним чином;
- відсутність або необґрунтоване заниження стандартів з надання послуг соціального характеру, що призводить до відсутності можливостей реалізації захисту цілого комплексу прав (на працю, охорону здоров’я тощо)[1].

Таким чином, нагальною є потреба в модернізації ринку соціальних послуг в Україні, яка можлива тільки за активної соціальної політики держави. Одним із можливих напрямів реалізації такої політики є впровадження маркетингової моделі управління, спрямованої на розвиток ринково-регульованої системи надання соціальних послуг.

У сьогоднішніх умовах економічної і соціальної кризи в Україні потреба в якісному фінансовому забезпеченні ринку соціальних послуг є дуже високою. В Україні ринок соціальних послуг недостатньо розвинений та потребує вдосконалення законодавства, децентралізації функцій суб’єктів, що надають соціальні послуги, та тісної взаємодії державного та недержавного секторів.

Література:

1. Попова С.В. Проблеми та перспективи впровадження маркетингової моделі управління розвитком сфери соціальних послуг/ С. В. Попова // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – ж № 2 (21).
2. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.
3. Характеристика ринку соціальних послуг – Маркетинг [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1228112859263/marketing/harakteristika_rinku_sotsialnih_poslug .

Фабрикантов М. І.

Магістр факультету соціології і права,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Іваницька О.М., д. держ. упр., професор

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ КОМУНІКАЦІЄЮ ЗВО

У сучасних умовах розвитку освіти одним із основних інструментів довгострокового і ефективного управління навчальною установою стає маркетингова діяльність, орієнтована на дослідження потреб замовників освітніх послуг на основі комплексного дослідження ринку з метою отримання максимального економічного ефекту від освітньої діяльності. Серйозна конкуренція за потенційних абітурієнтів спонукає заклади вищої освіти (ЗВО) до формування актуальних і конкурентоспроможних освітніх програм, орієнтованих на сучасні потреби споживачів освітніх послуг.

Зростання динаміки підвищення інформатизації суспільства зумовлює різноманіття інформаційних каналів просування діяльності закладу в медіапросторі. Наслідком цього є те, що споживачеві стає доступним все більший обсяг маркетингової інформації, а її передача від суб'єктів ринкових відносин відбувається за допомогою спеціальної форми спілкування – маркетингових комунікацій. Маркетингові комунікації аналізуються як спосіб передачі цільовій аудиторії маркетингової інформації (Дж. Бернет) [1]. Іншим підходом є їх трактування як сукупності сигналів, адресованих організацією потенційній аудиторії, у тому числі клієнтам, спонсорам, органам управління тощо (Ж. Ламбен) [3]. В теорії управління організацією маркетингові комунікації – це «...процес передачі інформації про підприємство та його товар з метою впливу на цільову та інші аудиторії та отримання зустрічної інформації про реакцію цих аудиторій на здійснений підприємством вплив» [4, с. 294]. Традиційно до маркетингових комунікацій належать реклама, прямий маркетинг, стимуляція збуту, а також зв'язки з громадськістю. На думку Ж. Ламбена, до маркетингових комунікацій належать телевізійний маркетинг, виставки, ярмарки, пряма поштова реклама тощо [3]. Маркетингові комунікації вищого закладу освіти можна визначити як єдиний комплекс маркетингової діяльності, що об'єднує суб'єктів освітньої діяльності (замовників освітніх послуг, соціальних партнерів, адміністрацію і викладацький склад), канали і прийоми маркетингових комунікацій, що орієнтовані на формування та підтримку позитивного іміджу установи з метою підвищення споживчої привабливості і залучення актуальних і потенційних споживачів освітніх послуг.

Зазначимо, що основною метою формування громадської думки про вищий навчальний заклад є створення його міцної позиції в суспільстві і на діючих і потенційних цільових ринках. Це вимагає від освітніх закладів проведення заходів для формуванню сприятливого іміджу, а саме: Дні відкритих дверей, День народження навчального закладу, презентації освітніх програм, екскурсії по університету тощо. Такі заходи застосовуються у всіх освітніх установах, але частіше вони носять фрагментарний і безсистемний характер і, як правило, зводяться до рекламних повідомлень перед початком роботи приймальної комісії.

Як окремих спосіб просування освітніх послуг можна виділити виставково-ярмаркову діяльність, оскільки виставки та ярмарки привертають велику кількість потенційних споживачів, сприяють демонстрації нових освітніх програм, а також

просуванню власного іміджу ВНЗ. Крім того, однією з основних переваг виставки перед іншими способами маркетингових комунікацій є можливість спілкування і роботи з потенційними клієнтами безпосередньо. Також необхідним елементом в комплексі маркетингових комунікацій ВНЗ є особисті контакти. Зокрема, досить активну роль відіграє суспільно-побутовий канал комунікації, в якому беруть участь друзі, члени сім'ї, сусіди тощо.

Аналізуючи ринок освітніх послуг, зазначимо, що за сучасних умов розвитку суспільства вищі навчальні заклади об'єднують різні способи комунікацій. Це дозволяє передавати інформацію про освітні послуги через різноманітні комунікаційні канали, а застосування різних способів маркетингових комунікацій в комплексі здатне підвищити ефективність кожного з них і, в кінцевому рахунку, дозволити досягти бажаного результату.

Зазначимо, що управління маркетинговими комунікаціями у ВНЗ є основною стратегією для залучення потенційних споживачів освітніх послуг і різноманітних партнерів. Здійснення маркетингових комунікацій може стати для ВНЗ додатковим інструментом розвитку вищого навчального закладу. Адже за допомогою маркетингових комунікацій заклади вищої освіти здійснюють свою діяльність, орієнтовану на вигідне позиціонування своїх послуг із використанням маркетингового інструментарію на підставі визначення їх конкурентних переваг. Специфіка управління маркетинговими комунікаціями закладів вищої освіти визначається характером їх діяльності та проявляється через реалізацію бренду вищого навчального закладу, наявності державної акредитації, передової позиції у всезагальному рейтингу, визнання на міжнародному рівні тощо.

Не менш важливими характеристиками діяльності сучасного закладу вищої освіти є рівень задоволення набутих знаннями та можливість подальшого працевлаштування, рівень підготовки студентів, рівень розвитку соціальної інфраструктури, забезпечення різними формами соціальної підтримки, корпоративна культура закладу тощо. За таких умов соціально-економічні зміни на ринку освітніх послуг та підвищення вимог до якісного рівня освіти зумовлюють загострення конкуренції між вищими навчальними закладами. Тому успішність управління маркетинговими комунікаціями є однією з найголовніших векторів успішної діяльності закладів вищої освіти.

Стратегія держави має передбачати застосування спеціальних технологій підготовки населення країни до позитивного сприйняття обраної владою траєкторії розвитку [2, с. 25]. У першу чергу, це стосується проведення реформи системи освіти та зміни характеру відносин суспільства, закладів освіти та споживачів освітніх послуг.

Література:

1. Бернет Дж. Маркетинговые коммуникации: интегрированный подход / Дж. Бернет, С. Мориарти. – [Перевод с англ. под ред. С. Г. Божук] – СПб.: Питер, 2001. – 864 с.
2. Іваницька О.М. Державний маркетинг: витоки / О.М. Іваницька, О.В. Іваницький // Стратегія розвитку України. – 2017. – №2. – С. 25-28.
3. Ламбен Ж. Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок / Ж.Ж. Ламбен. – [Перев. с англ. под ред. В. Б. Колчанова] – СПб.: Питер, 2007. – 800 с.
4. Пацалюк К. Маркетингові комунікації в сучасному менеджменті / К. Пацалюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 1. – С. 294-295.

Ситник О.Ю.

кандидат економічних наук,

Шестіна Є.С.

студент факультету менеджменту

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВІАПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Становлення інноваційної економіки, заснованої на потоці інновацій, на постійному вдосконаленні, виробництві та експорті високотехнологічної продукції з дуже високою додатковою вартістю і самих технологій висуває нові вимоги для подальшого розвитку авіаційної галузі, яка є науко- та капіталомісткою.

Зауважимо, що базовим елементом авіаційно-транспортної інфраструктури є аеропорт - підприємство, що забезпечує наземне обслуговування авіаперевезень. В умовах глобалізації економіки наявність розвиненої виробничої інфраструктури аеропортів є істотним чинником економічного зростання країни.

Необхідність інноваційного розвитку авіаційно-транспортної інфраструктури доводять і методи розрахунку Глобального індексу конкурентоспроможності, де якісна й сучасна інфраструктура розглядається як базова вимога глобальної конкурентоспроможності країн, без досягнення якої національна економіка не може стати інноваційноорієнтованою [2]. Враховуючи місце якості виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у системі забезпечення конкурентоспроможності країн, можна стверджувати, що конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів – це керована інтегративна властивість інфраструктурних елементів аеропортів, яка сприяє розвитку як самих аеропортів, аеропортового сектору й інших галузей, так і економічної системи загалом.

Наголосимо, що конкурентоспроможність аеропорту як її порівняльна перевага відносно інших аеропортів, є системною, оскільки її визначальні фактори характеризуються взаємозв'язками між елементами, що формуються на різних рівнях агрегації економічної системи (рис.1). Відповідно, чинники конкурентоспроможності, на які керівництво аеропорту може вплинути: сертифікаційні можливості аеропорту, якість розвитку маршрутної мережі в / з аеропорту, пропускна здатність аеропорту та проблеми взаємодії з місцевим населенням в зоні розташування аеропорту.

Спільною умовою отримання конкурентних переваг за даними факторами є наявність високорозвиненої та ефективної інноваційної аеропортової інфраструктури. Адже навіть взаємодія з місцевим населенням в зоні розташування аеропорту залежить від забезпечення використання екологічно чистого альтернативного палива, застосування технологій для скорочення споживання енергії, викидів CO₂, забруднення поверхневих вод та зниження шуму.

Підвищення конкурентоспроможності аеропорту у світогосподарському просторі припускає своєчасну модернізацію і гармонійний розвиток об'єктів аеропорту відповідно до потреб ринку аеропортових послуг і на основі раціонального ресурсного забезпечення та ефективного управління майновим комплексом на всіх стадіях функціонування і розвитку.

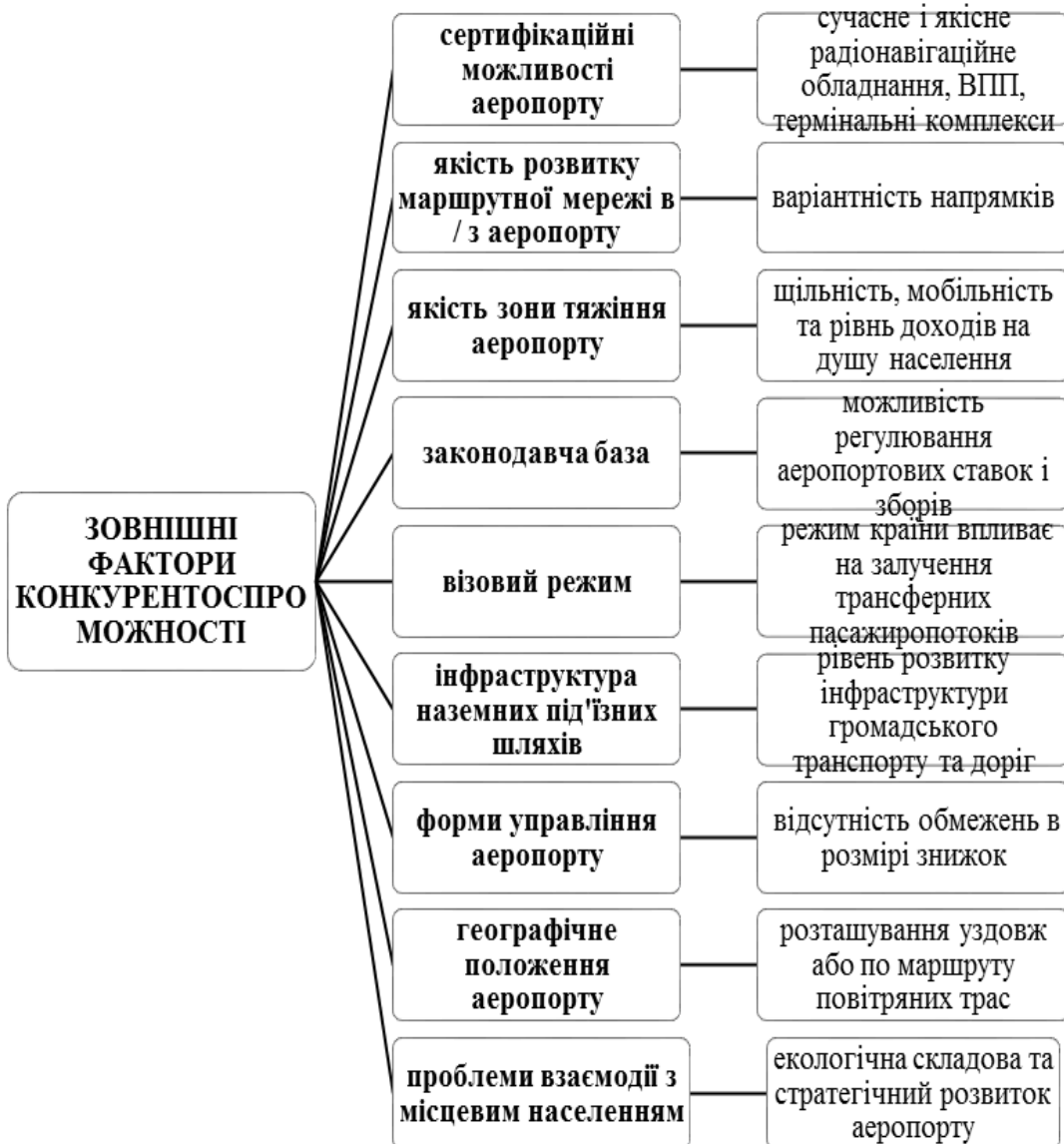

Рис. 1. Зовнішні фактори, що визначають конкурентоспроможність аеропорту

Складено авторами з використанням джерела [3].

Наприклад, аеропорт Бориспіль характеризується високим рівнем конкурентоспроможності і забезпечує близько 65% пасажирських перевезень України і щороку обслуговує понад 8 млн. чоловік. До його конкурентних переваг відносяться: вдале розташування на перетині багатьох повітряних трас, що з'єднують Азію з Європою і Америкою; зниження аеропортових зборів в лютому 2018 р. з метою збільшення пасажиропотоку та розширення мережі авіамаршрутів і залучення нових перевізників; підписання договору з відомим лоукостером Ryanair в березні 2018 р.; спрощення проходження контролю для трансферних пасажирів (з Тель-Авіва) для посилення конкурентоспроможності «Борисполя» як хаба. При цьому, аеропорт програє в сфері зовнішнього конкурентного середовища через відсутність надійного транспортного сполучення. Багато пасажирів міста Київ не обирають аеропорт через високий ризик запізнитися на рейс, потрапивши до дорожнього затору.

Зразком активного розвитку інноваційного та виробничого потенціалу аеропорту, як складової формування його конкурентоспроможності, є діяльність

найбільших аеропортів. Для прикладу, аеропорт міста Чангі (SAA), що очолює 10 найкращих аеропортів світу за 2016 р. З моменту його відкриття в 1981 р. аеропорт постійно був прикладом ефективного стратегічного управління в авіаційній індустрії. На сьогодні найголовнішим досягненням даного аеропорту є відкриття першої в світі Автоматизованої системи реєстрації при посадці на рейси без персоналу, де всі етапи оформлення документів перед посадкою на рейс виробляються автоматично. Нова система запрацювала з 1 листопада 2017 р., вона передбачає автоматичну реєстрацію пасажирів, паспортний контроль, перевірку безпеки і контроль багажу. Для цього там встановлені спеціальні пристрої з розпізнавання осіб [3]. Саме безперервне вдосконалення інфраструктури аеропорту дозволяє вкотре аеропорту не сходити з першої позиції найкращих аеропортів.

На сучасному етапі, важливим фактором конкурентоспроможності аеропортової виробничої інфраструктури є вдосконалення якості обслуговування учасників ринку аеропортових послуг. Зауважимо, що у процесі лібералізації світового авіаринку, необхідним стає необмежений доступ до інфраструктури та легкість входження на ринок для інших учасників аеропортового сектору, оскільки залучення нових провайдерів аеропортових послуг і надання конкурентоспроможного аеропортового обслуговування у підсумку призведе до структурної демонополізації авіапідприємств.

Потенційні можливості аеропорту визначають перспективи для його розширення з метою задоволення зростаючого попиту на авіаційні перевезення в майбутньому. В даному контексті важливим є наявність планів розвитку міжнародних аеропортів, які мають враховувати такий чинник, як адаптивність до нових технологій та інноваційних продуктів, проведення власних наукових досліджень, оскільки конкурентна перевага на міжнародному рівні в своїй основі випливає саме з нововведень і змін та підтримується тільки завдяки безперервним поліпшенням. Відзначимо, що інноваційні технології, які застосовуються останнім часом у системах обробки вантажів у провідних аеропортах із використанням мультифункціональних навантажувально-розвантажувальних засобів дозволяють значно спростити процес обробки вантажів, запобігти надлишковому переміщенню вантажної одиниці. Також у провідних аеропортах світу активно використовуються системи сортування та відстеження вантажних відправлень (на базі різноманітних системи сканування, поєднаних з інтегрованими системами передачі й обробки інформації). Необхідно зауважити, що системи сканування, які на даний момент використовуються, дають змогу не лише зчитувати маркування, але й визначати тип вантажного місця, вимірювати його габарити, компонувати завантаження й оптимізувати використання вільного місця у вантажних відсіках літака. Використання інформаційних систем передачі й обробки інформації дозволяє проводити відстеження вантажів при його переміщенні. З метою ефективного й швидкого обслуговування вантажних перевезень навантажувально-розвантажувальне обладнання, що використовується в аеропорту, повинно утворювати єдину систему. Це дає змогу більш якісно забезпечити процес комплектування та розкомплектування вантажних партій у вантажних комплексах аеропортів; оптимізувати транспортування завантаження від вантажного комплексу до аеропорту; покращити навантажувально-розвантажувальні роботи біля повітряних суден; удосконалити завантаження та швартування завантаження всередині повітряного судна [1].

Розвинена й ефективна виробнича інфраструктура аеропортів є однією з необхідних умов забезпечення ефективного функціонування економіки, оскільки являється важливим чинником визначення місця розташування економічної діяльності, секторів, які можуть розвиватися всередині країни. Інновації надають аеропорту можливості за їх використання мати стійкі конкурентні позиції. Отже, на сьогоднішньому етапі формування конкурентоспроможності аеропортів в умовах

інноваційної економіки необхідно впровадити зміни, що стосуються системи якості, відповідності європейським сертифікаційним вимогам, перекваліфікації кадрів, автоматизації всіх процесів та систем та вдосконалення техніки та технологій тощо.

Література:

1. Габрієлова Т.Ю. Організаційні засади використання інновацій у техніко-технологічних процесах обслуговування вантажів в аеропортах / Т.Ю. Габрієлова, І.В. Василенко.//Інститут економіки та менеджменту НАУ. – 2012. – С. 500.
2. Корж М.В. Конкуреноспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів як чинник соціально-економічного зростання в умовах глобальної конкуренції / М.В. Корж, К.В. Сидоренко // НАУ. – 2015. – №124.
3. Сагун А.О. Маркетинг зовнішньоекономічної діяльності авіаційних підприємств /А.О. Сагун, А.В. Залевский // Кропивницький: ЛА НАУ. – 2014. – 47 с.

Ситник О.Ю.

кандидат економічних наук,

Хван К.В.

студент факультету менеджменту

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЛОГІСТИКИ, ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВІАКОМПАНІЇ, В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

В умовах глобалізаційних процесів, ринок авіаційних перевезень є одним з найбільш динамічних сегментів світової економіки, про що свідчить щорічний приріст обсягу авіаперевезень більше ніж на 5% [1]. Проте відповідно до принципу оцінки авіапотоків, зростання ВВП на 1% спричинює приріст авіаційних перевезень на 1% [5], отже потенціал розвитку авіаційних перевезень використовується не повністю. В контексті зазначеного, зауважимо, що кількість перевезень пасажирів та вантажів саме авіаційним транспортом буде неухильно збільшуватись. Це пов'язано із різким пропорційним збільшенням шкідливого впливу авіатранспорту (у вигляді емісії двигунів та шумів) на навколишнє середовище, на який припадає 5% [1] від загальної кількості шкідливих викидів в атмосферу, які створюють в подальшому парниковий ефект та ведуть до глобального потепління. Наголосимо, в умовах інноваційної економіки підвищуються вимоги міжнародних організацій саме до екологічності авіаційного транспорту, тому перед авіакомпаніями постає питання необхідності підвищення власної конкурентоспроможності саме за рахунок екологізації логістичних процесів.

Зазначимо, що конкурентоспроможність послуг авіакомпанії - це її здатність до задоволення потенційних потреб в авіаперевезеннях порівняно з конкурентами на конкретному ринку за даний період [7]. На конкурентоспроможність послуг авіакомпанії впливає безліч чинників, а саме: безпека, регулярність, використовувана тарифна система, а також мережа маршрутів і розклад, аеропорт базування, канали продажів, сервіс в офісах продажів, аеропорту та на борту пасажирських літаків, імідж авіакомпанії, тощо[2]. Ефективне використання усіх перерахованих чинників уможливило збільшення конкурентних переваг компаній, проте не дає гарантій стійкої конкурентної позиції на ринку, адже в умовах розвитку інноваційної економіки

важливо враховувати вимоги до економії обмежених ресурсів та екологічності самої послуги. Саме тому необхідним чинником постає екологізація логістики, адже логістичні процеси відбуваються за участі фізичних осіб, які відчувають на собі його вплив і в свою чергу можуть впливати на нього. Отже екологічне забезпечення логістики - комплекс організаційних, технічних та наукових заходів, що визначаються теоретичної та прикладної екологією, виконання яких у певній сукупності і послідовності дозволяє досягти поставлені логістичні цілі і вирішити необхідні логістичні задачі у встановлений термін з мінімальними витратами для виконавця логістичних дій, а також залучених вільно чи мимоволі в цю дію всіх фізичних та юридичних осіб при мінімумі негативного впливу на навколишнє середовище [3]. Зазначимо, що екологічне забезпечення логістичних процесів неможливо ефективно здійснювати тільки в рамках державних кордонів, цей факт був порівняно давно усвідомлений світовим співтовариством, що знайшло своє відображення в розробці ряду міжнародних регламентуючих документів (міжнародні стандарти та рекомендована практика ІСАО, додаток 16 до Чиказької конвенції [6], так й в окремих рекомендаційних документах [4].

Вперше про екологічні проблеми в авіації було відмічено ще в Чикаго (7 грудня 1944 року), де була успішно підписана «Чиказька конвенція», в якій вводились екологічні стандарти в міжнародну авіацію, яка і сьогодні залишається надійною основою розвитку і узгодженого функціонування міжнародної цивільної авіації. Не менш важливим кроком стало встановлення в 2004 році ІСАО трьох основних цілей в галузі навколишнього середовища: обмеження або зниження впливу авіаційної емісії на місцеву якість повітря; обмеження або скорочення кількості людей, що піддаються значному впливу авіаційного шуму та обмеження або зменшення впливу емісії парникових газів на світовий клімат в результаті діяльності авіації.

Для вирішення даних завдань, за умови підвищення конкурентоздатності авіакомпанії, необхідно дотримуватись певних правил, та використовувати різні методи екологізації логістики авіаційного транспорту, а саме: зменшення ваги повітряного судна, використання біопалива, а також застосування особливостей пілотування та організації авіаційного руху.

Зменшення ваги повітряного судна обумовлюється закономірністю ваги повітряного судна та кількістю використаного пального, звідси випливає, що літаки першого, другого та третього класу (на яких виконується майже 95% усіх світових пасажирський та вантажних авіаперевезень) мають найбільшу емісію двигунів, а отже і найшкідливіший вплив на атмосферу. Проте збільшивши пасажиромісткість повітряного судна можна зменшити питому вагу викидів на 1 літр авіаційного палива [6]. Це можливо за рахунок: полегшення корпусу; меншої кількості фарби на фюзеляжах і крилах; проведення робіт за рахунок внутрішнього інтер'єру (зменшення ваги та шагу крісел); заміни алюмінієвих каркасів на вуглепластики; встановлення легкої сантехніки, тощо. За розрахунками маркетингового відділу компанії Боїнг, тільки обмеживши до мінімуму прикраси на фюзеляжі, можна заощадити колосальний обсяг палива [8].

Також відповідні зміни відбуваються і у авіабудуванні, що обґрунтовано вимогами щодо підвищення конкурентоздатності повітряних суден, а отже кожне нове повітряне судно відрізняється більшою енергоефективністю, тобто знижується споживання палива. Основним завданням екологізації авіаційного транспорту є впровадження інноваційних продуктів в операційну діяльність авіакомпаній, а саме біопалива. Перевага екопального в тому, що частина вуглекислого газу, що виробляється при згорянні, буде поглинатися рослинами. Зараз біопаливо виробляється з поновлюваних джерел - різних похідних рослин (відпрацьовані рослинні масла, тирса,

відходи сільського господарства та ін.) [5], але необхідно врахувати, що для авіакомпаній це можливість мінімізувати свої витрати на паливо, які в середньому становлять 25% від усіх операційних витрат (за даними компанії Boeing, використання відпрацьованого масла дозволяє знизити викиди вуглекислого газу на 50-80% в порівнянні з використанням гасу з нафти). Двома безумовними перевагами екопального є: відносно більша екологічність (у порівнянні з класичним) та його відновлюваність.

Варто зазначити, що перехід екопального полегшує і те, що поточні технології дозволяють заправляти літаки екопальним реконструкції існуючих двигунів. Однак слабким місцем екопального залишається ціна. За даними KLM, якщо в 2012 році ціна поновлюваного палива була в шість разів вище звичайного гасу, то зараз різницю вдалося знизити до 2-3 рази [5]. Проте на користь біопалива виступила міжнародна організація ІСАО, шляхом зміни податкового навантаження на ціну біопалива а також встановлення квот на емісію двигунів, що дало можливість експлуатантам повітряних суден із біопаливом мати цінові конкурентні переваги. Втім, майбутнє приєднання авіаційної галузі до системи продажу квот на парникові гази, а також удосконалення технологій виробництва біопалива з часом поступово приведе до того, що біокеросин стане більш вигідним для авіакомпаній, яким для уникнення покупки квот на викиди доведеться заморозити своє зростання або переходити на паливо, яке завдає меншої шкоди навколишньому середовищу.

Важливою складовою формування конкурентоспроможності авіакомпанії є активізації її кадрового потенціалу в умовах інноваційної економіки, шляхом навчання пілотів новим прийомам пілотування при зльоті, посадці; раціональна організація повітряного руху (траси так званого «мінімального шуму», організація польотів в нічний час, оптимальне співвідношення між інтенсивністю нічних і денних польотів). Прикладом успішного використання даного методу є Управління повітряного транспорту ФРН (DFS), яке, для зниження шумової емісії, встановило нову систему посадки повітряних суден в аеропорту Франкфурт. Дана система вибудовувала до злітно-посадкової смуги повітряні суда, які підлітають за єдиним маршрутом і точка, в якій літаки починають шикуватися в колону, розташовувалась набагато вище, ніж раніше, що дало змогу знизити рівень шуму на 15% в аеропортовій зоні [6]. Подібні системи ефективно функціонують в міжнародних аеропортах Осло, Франкфурт-на-Майні та Гатвік тощо.

Також існує і конструктивний підхід до зменшення шуму двигунів, з використанням двоконтурних турбовентиляторних двигунів, в яких частина всмоктуваного повітря, протікаючи всередині двигуна, обходить камеру згоряння, в результаті збільшується тяга, але зменшується шум. Для зменшення рівня шуму, двигуни необхідно робити якомога більшого розміру, що можливо без суттєвого збільшення ваги літака та зменшення максимально злітної ваги, за допомогою композитних матеріалів, які дають змогу поєднувати в собі невелику вагу, значні розміри і мал шумність [8].

Таким чином, одним з головних напрямів підвищення конкурентоспроможності авіакомпанії в умовах інноваційного розвитку економіки є екологізації логістики авіаційного транспорту, шляхом переходу на екопальне, використання композитних матеріалів та полегшення конструкції повітряного судна, а також інноваційних підходів до організації повітряного руху та пілотування.

Література:

1. Державна служба статистики – [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Жебка В. В. Особливості використання брендингу на ринку авіапослуг агенції повітряних сполучень/В. В. Жебка, О. В. Коваленко//Проблеми інформатизації і управління.–К.:НАУ, 2002. – Вип. 6. – С. 5–9.

3. Жебка В.В. Екологізація логістичного процесу //В.В. Жебка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stud.com.ua>
4. Матеріали 2-го совещания Комитета по охране окружающей среды ИСАО. – Монреаль, 1991. – 98 с.
5. Соколов М. Ориентируемся на оптимистичный прогноз // Информационное агентство ТАСС, 25 февраля 2015 г. – [Електронний ресурс].- Режим доступу: tass.ru
6. Охрана окружающей среды: Приложение 16 к Конвенции о международной гражданской авиации/ ИСАО. – Монреаль, 2001. – 123 с.
7. Юданов А.Ю. Теория конкуренции: учебно-методический комплекс/ А.Ю. Юданов. – М. : Финансовая академия, кафедра «Экономическая теория», 2004. – 304 с.
8. «Aviation and the Global Atmosphere» – [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ipcc.ch/ipccreports/sres/aviation/>

Степанюк Ю.С.

*студентка 4 курсу, факультету менеджменту
Запорізького національного університету*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку провідних галузей економіки країни ключовим фактором стала науково-технічна революція, під впливом якої оновлюється база виробництва і споживання, вдосконалюється вироблена продукція, і розробляються нові види продукції. Тому, для підтримки конкурентоспроможності підприємствам України необхідні інновації. Оскільки без інноваційної діяльності неможливо протистояти силам, що змінюють ринкові умови та активізують дії сил конкуренції [1, с. 274].

Основними джерелами фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні у 2010–2016 рр. є власні кошти підприємств, кошти державного бюджету, кошти іноземних інвесторів та інші джерела.

Найбільша питома вага із загального обсягу фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у Україні за період 2010–2016 рр. припадала на власні кошти підприємств у середньому за рік 67,6% від загального обсягу фінансування (або 4473,6 млн. грн.), на інші джерела в структурі джерел фінансування припадає в середньому 23,7% (або 1569 млн. грн), на кошти іноземних інвесторів в середньому 7,1 (або 469,9 млн. грн) та на кошти державного бюджету найнезначніша частка в середньому 1,6 (або 106,1 млн. грн) за рік.

У 2017 році основним джерелом фінансування інноваційної діяльності також залишалися власні кошти промислових підприємств 72,9% загального обсягу витрат (проти 63,9% у 2016 р.), фінансова підтримка держави 1,9% (проти 2,2% у 2016 р.), кошти вітчизняних та іноземних інвесторів 1,3% і 13,1% відповідно (проти 1,3% і 8,7% у 2016 р.) [3].

На сьогодні можна виділити такі основні проблеми, що перешкоджають активному інноваційному розвитку українських підприємств:

1. Недостатність фінансування інноваційної діяльності підприємств, пов'язаних з високою вартістю впровадження і освоєння нововведень, а також довгостроковістю вкладень. Підприємства не мають власних коштів на фінансування розробок, а можливість залучення фінансових коштів із зовнішніх джерел обмежена. Так, як у кредиторів немає гарантії повернення позик і отримання дивідендів, оскільки

інноваційна діяльність піддається набагато більшій кількості ризиків, ніж інвестиційна діяльність.

2. Відсутність в українських підприємств сучасної бази для впровадження розробок через знос або відсутність необхідного обладнання. Багато промислових підприємств характеризуються високою ресурсоемністю і енергоємністю виробництва, що посилюється високим рівнем зносу виробничого оснащення. В силу відсталості основного капіталу підприємств економіка в цілому виявляється несприйнятливою до вкладень в дослідження і розробки.

3. Брак персоналу, що здатний ефективно керувати інноваційним процесом, причому кадрова проблема відчувається на всіх рівнях управління, як країни, так і окремих підприємств.

4. Труднощі в проведенні маркетингових досліджень інноваційних продуктів. Нестійка економічна ситуація в країні ускладнює достовірну оцінку попиту на інноваційну продукцію.

5. Потреба у впровадженні відповідної організаційної структури для ефективної інноваційної діяльності на підприємствах України.

6. Недооцінений людський капітал, який не враховується ні при визначенні статутного капіталу, ні при обґрунтуванні інвестицій, ні при виробленні стратегії економічного суб'єкта, в той час як у світовій практиці широко використовуються системи з розвитку інтелектуального та людського потенціалу.

Згідно з останніми статистичними даними найбільшої інноваційною активністю володіють великі підприємства з чисельністю понад 1000 осіб [2, с. 612]. Це можна пояснити тим, що великі підприємства мають достатні як фінансові, виробничі, людські, так і політичні ресурси - можливість лобювати свої інтереси, від чого багато в чому залежить успішність в конкурентній боротьбі. Досвід зарубіжних компаній також доводить, що інноваційний розвиток зручніше здійснювати великим підприємствам і корпораціям.

Отже, нагальним є формування дієвої системи управління інноваційною діяльністю і освоєння технологій інноваційного менеджменту на тих підприємствах, які мають можливість здійснити інноваційну діяльність. Інноваційний розвиток на великому промисловому підприємстві може ефективно здійснюватися при активному включенні в роботу спеціальної організаційної структури, яку можна назвати центром інноваційно-технологічної підтримки.

Рекомендується створення підрозділів на підприємствах, які б відповідали безпосередньо за інновації та інноваційний розвиток. Можливе об'єднання в таких підрозділах функцій зі стратегічного та інноваційного розвитку, які тісно взаємопов'язані між собою.

Література:

1. Краснокутська Н. В., Інноваційний менеджмент. [навч. посібн.] / Н.В. Краснокутська, С. В. Гарбуз. – К. КНЕУ, 2005. – 274 с.
2. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств. [навч. посібн.] / Д.М. Черваньов. – К.: Знання-Прес, 2003. – 612 с.
3. Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства. [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. – Режим доступу: URL: [http://www.ukrstat.gov.ua /metaopus/2016/1-2_07_02_01_2016.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/2016/1-2_07_02_01_2016.htm)

Жуманазарова С. Ж.
*студент факультету менеджменту
Льотна академія
Національного авіаційного університету
м. Кропивницький, Україна*

ПОЗИЦІОНУВАННЯ ТОВАРУ В УМОВАХ ЗАРУБІЖНОГО РИНКУ

Однією з найважливіших проблем міжнародного маркетингу в умовах забезпечення інтеграції України в світову систему господарства є успішне позиціонування вітчизняних продуктів на світових ринках та формування сталого позитивного конкурентного іміджу.

Фірма, що спрямовує свою діяльність на вихід на зарубіжний ринок та обрала конкретний сегмент, постає перед питанням про проникнення на нього й здобуття конкурентних переваг. Перед цим потрібно дослідити позиції всіх наявних на ринку конкурентів і визначити своє місце на ньому.

Міжнародне позиціонування є складовою маркетингового управління продуктом в інтернаціоналізованому ринковому середовищі і виконує функції поєднання визнаних у світі параметрів конкурентоспроможності з вимогами реалізації міжнародної продуктової концепції. В цьому контексті доцільним стає аналіз теоретичних засад і практичних аспектів позиціонування товарів у конкурентному середовищі інтернаціоналізованих ринків, дослідження світового досвіду позиціонування в умовах глобалізації та фактори позиціонування українських товарів на зарубіжних ринках.

Єдиної думки щодо терміну «позиціонування» не існує, проте Е. Райс та Д. Траут, які вперше впровадили в теорію і практику маркетингу даний термін, впевнені у необхідності ментального підходу і дали таке визначення цьому поняттю: розробка та створення іміджу товару таким чином, щоб він посів у свідомості споживачів гідне місце, відмінне від позиції товарів-конкурентів. Товари і послуги, які не мають певних позицій в свідомості потенційних покупців і споживачів, не представляють для них якого-небудь інтересу і навряд чи можуть бути успішними. Тому одним з основних завдань фірми на кожному із зовнішніх ринків є створення в свідомості потенційних покупців відповідної думки про товар, здатної в процесі його споживання втілитися в ряд переваг.

Вибір країни і цільового ринку частково вирішує питання про позиціонування товару. Якщо сегментація дає характеристики, які повинен мати продукт з точки зору бажань і уподобань, то задача позиціонування – в укоріненні думки у споживачів, що їм пропонується саме той товар, який вони хотіли б придбати.

У реальній практиці позиціонування товару полягає в представленні однієї або декількох характеристик (властивостей) товару або його марки, використання яких в процесі відповідних комунікацій дозволяє з забезпечити конкурентні переваги товару в умовах споживачів.

Позиціонування включає комплекс маркетингових елементів за допомогою яких необхідно переконати споживачів, що мова йде про товар, створеному спеціально для них. При цьому можливі різноманітні підходи і методи, а саме: позиціонування на базі певних переваг товару, на підставі задоволення специфічних потреб або спеціального використання; позиціонування через певну категорію споживачів, що вже купили товар або шляхом порівнянь з товарами-конкурентами; позиціонування за допомогою стійких уявлень про придбаний товар..

Перш, ніж вирішити питання про позиціонування товару, слід визначити позиції аналогічних товарів конкурентів, а також з'ясувати положення фірм, що виготовляють дані товари. При цьому можна скористатися одним з трьох можливих підходів до позиціонування: аналогічне, конкурентне і унікальне позиціонування.

При аналогічному позиціонуванні місце товару визначається по аналогії з тим, як це зроблено для відповідного виду товару одного з конкурентів. Іншими словами, в свідомості цільової аудиторії створюється образ товару з аналогічним набором властивостей і переваг, властивих товару вибраного конкурента.

При конкурентному позиціонуванні товару фірма виділяє найбільш виграшні властивості або характеристики товару і починає виконувати необхідні заходи для завоювання відповідних позицій на ринку.

Унікальне позиціонування товару передбачає створення товару, що не має аналогів на зовнішніх ринках, в цілях завоювання певних позицій в умовах відсутності конкуренції.

Існує багато критеріїв позиціонування, які можуть висвітлювати найістотніші аспекти посилення позицій компанії та її продуктів на ринку. Зокрема, диференціація ринкових позицій може відбуватись за:

- характеристиками продукту або вигодою споживача;
- ціною і якістю;
- стилем використання або застосування;
- класом (класифікаційною групою) продукту;
- культурними символами та цінностями [1].

Процес позиціонування товару на кожному з цільових ринків включає дев'ять етапів.

1. Перш за все необхідно встановити, який вид товару і на якому зовнішньому ринку слід позиціонувати. Один і той же вид товару може по-різному позиціонуватись на різних ринках.

2. Обравши конкретний вид товару, необхідно з'ясувати, які запити і потреби стосовно даного товару і його властивостей існують на цільовому ринку.

3. Після цього слід провести дослідження конкурентів на обраних ринках, вивчити їх можливості задоволення виявлених потреб, що зумовили наявність виду товару, що позиціонувався.

4. Дослідження конкурентів дозволяють виявити й оцінити декларовані ними основні властивості пропонованих товарів і порівняти їх з властивостями даного товару.

5. Визначивши й оцінивши такі властивості, доцільно побудувати карту позиціонування.

6. На основі аналізу карти позиціонування і з урахуванням переваги окремих конкурентів в позиціях, що вони утримують, встановлюються найбільш перспективні конкурентні переваги і позиції для товару, що пропонується.

7. Після цього формуються і презентуються цільовій аудиторії властивості, що характеризують товар і що дозволяють завоювати конкурентні переваги в розумах споживачів.

8. Після цього проводять моніторинг позиції товару.

9. Завершальним етапом є аналіз положення товару на ринку і дослідження можливостей його перепозиціонування [2].

Міжнародне позиціонування, як управлінська функція, фактично зорієнтовано на порівняльний аналіз параметрів конкурентоспроможності продуктів на підставі вибраних властивостей, і може визначатись як "місце, яке товар займає у свідомості споживачів стосовно товарів-конкурентів" [1].

Література:

1. Каніщенко О. Л. Фактори позиціонування вітчизняних товарів в умовах інтернаціоналізації ринків / О. Л. Каніщенко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2007. – № 580: Логістика. – С. 48–54.
2. Новошинська Л. В. Міжнародний маркетинг: Навчальний посібник / Л. В. Новошинська. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 176с.
3. Циганкова Т. М. Міжнародний маркетинг: навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисц. / Т. М. Циганкова. К. : КНЕУ – 2005. – 236 с.
4. Черномаз, П. О. Міжнародний маркетинг: навчальний посібник / П. О. Черномаз. – К. : Академвидав – 2010. – 272 с.

Кількісні та якісні аспекти розвитку людського потенціалу в контексті інноваційно-інвестиційних трансформацій

Лутай Л.А.

*доктор економічних наук, професор,
Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості України
м. Київ, Україна*

ЄВРОПЕЙСЬКІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО УМОВ УКРАЇНИ

В теперішній час дуже гострою стає проблема регулювання ринку праці держави у відповідності з новими реаліями: світовою економічною кризою, збільшенням міграційних потоків громадян України до Європи, російською агресією на сході, анексією Криму, працевлаштуванням внутрішніх переселенців тощо. Дослідження міжнародного досвіду регулювання ринку праці дозволить адаптувати національний ринок праці України до кращих світових аналогів та зменшить негативний вплив кризових явищ на кожного громадянина України.

Сучасна система регулювання вітчизняного ринку праці досить повільно спирається на значні європейські та світові досягнення в даному напрямку. Тому необхідна розробка сучасної методики, яка б дозволила сформувати систему регулювання ринку праці нашої держави з урахуванням міжнародного досвіду.

Євроінтеграційний вибір України є складовою глобалізаційного процесу. Саме глобалізаційний фактор призведе до стрімкого підвищення потреби у професійному навчанні, перекваліфікації персоналу, що вивільнюється, підвищаться вимоги до оперативного інформаційного та організаційного забезпечення процесів пошуку роботи, росту обсягів витрат з державного та місцевого бюджетів, фондів соціального страхування при можливому одночасному зменшенні обсягів надходжень та скороченні зайнятості некурентоспроможних підприємств [1, с. 102-106].

Слід відмітити, що науковці мають різний підхід щодо визначення моделей регулювання ринку праці в Україні. В. Онікієнко наголошує на необхідності розглядати інтеграційні процеси на ринку праці при умові побудови соціально-орієнтованого ринку праці. Їм виділено наступні типи ринкових соціально-економічних моделей: континентальна (німецька), англосаксонська, середземноморська, скандинавська [2, с. 56-57]. С. Сушко додає в цей перелік американську та японську моделі [3].

Європейські країни формують нові підходи до регулювання національних ринків праці та сфери зайнятості в постійно мінливих умовах глобальної економіки. Спільний ринок праці у Євросоюзі регулюється відповідними угодами і передбачає ліквідацію будь-якої дискримінації працівника на ґрунті громадянства в питаннях працевлаштування, зарплати та інших умов роботи та найму; боротьбу з дискримінацією через релігійні та інші переконання, інвалідність, вік чи сексуальну орієнтацію право проживати у країні, де оселився громадянин після звільнення разом з родиною, яка не втрачає це право і після смерті особи.

Соціальний захист страхує людей від ризиків, яким піддаються люди при втраті роботи або працездатності. У ЄС соціальний пакет зберігає громадянам всі ці можливості на високому рівні. В цілому, політика ЄС спрямована на оздоровлення економіки і відновлення зростання на новому, більш якісному рівні.

Регулювання ринку праці в нових країнах ЄС має свої особливості, які пов'язані з політикою створення нових робочих місць. В Угорщині для створення нових робочих місць не передбачено мінімального обсягу інвестицій. Податкова пільга надається в розмірі 80% залежно від штату працівників та регіональних особливостей. Субсидії на навчання надаються у формі готівкових коштів незалежно від інтенсивності максимальних субсидій. Субсидія може досягати від 25 до 90 % від витрат на навчання.

У Чехії безповоротні кредити для створення нових робочих місць у найдепресивніших районах можуть сягати 50 тис. чеських крон (2 тис. євро) на працівника і/або 35 % вартості підготовки і перепідготовки фахівців. На навчання 10-50% загальної суми витрат може бути компенсовано державними субсидіями залежно від рівня безробіття та регіону.

У Польщі розмір таких грантів може дорівнювати до 4 тис. євро, або 50% видатків на перенавчання працівників. У Болгарії введено податкові пільги для інвестиційних проектів у регіонах з високим рівнем безробіття.

У Хорватії надається одноразова дотація в розмірі до 2 тис. євро на одного майбутнього працівника. Кількість працівників не може бути зменшена протягом принаймні трьох років. Також для розвитку заходів з підготовки працівників державою надається фінансування в розмірі до 50 % витрат на такі заходи [4].

Вивчення досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених щодо досвіду ЄС та європейських країн в галузі регулювання ринку праці дозволяє рекомендувати для використання в Україні такі інструменти (табл. 1):

1) політика створення нових робочих місць. Основними інструментами цієї політики є гранти, повне чи часткове зменшення видатків на навчання (перенавчання) працівників, безкоштовна допомога в пошуку потрібного персоналу, інші пільги з боку як структурних фондів ЄС, так і місцевих органів влади;

2) політика заробітної плати. В Україні має місце зарегульованість заробітної плати, тоді як у європейських державах питання заробітної плати вирішується шляхом колективних переговорів або індивідуально, на рівні підприємства. Як для деяких європейських держав, так і для України, є актуальним перехід від щорічних галузевих угод до середньострокових соціальних пактів.

3) політика трудових відносин. У більшості країн ЄС діють національні тристоронні органи, роль яких переважно консультативна і дорадча, тільки в окремих випадках вони мають повноваження приймати рішення (Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Угорщина, Чеська Республіка). Корисним є досвід Естонії, де крім офіційних сторін (уряд профспілки-роботодавці), до категорії учасників соціального діалогу включено добровільні професійні спілки, представники громадських організацій, а також інспекцій праці та судових органів.

На відміну від функцій Національної тристоронньої соціально-економічної ради в Україні, країни Європейського Союзу обрали надзвичайно широкі рамки національного соціального діалогу, що виходять далеко за межі обговорення більш традиційних питань, таких, як видатки на соціальні цілі, державні соціальні стандарти та рівень оплати праці, розробка проектів законодавчих та нормативних актів з питань соціально-економічного розвитку тощо.

— поєднання інвестиційної, кредитно-грошової, податкової, бюджетної політики держави з політикою зайнятості;

— регулювання безробіття: здійснення комплексу заходів активного і пасивного спрямування, які мають на меті збереження у безробітних і незайнятих громадян мотивації до праці та сприяють працевлаштуванню. При їх одночасному застосуванні перевагу слід надавати заходам активного спрямування, при цьому фінансова підтримка безробітних має бути помірною і стимулювати їх до вирішення проблеми працевлаштування [5, с. 167–170].

Таблиця 1

Складові використання європейських інструментів регулювання ринку праці в Україні

Інструменти регулювання ринку праці, згруповані за напрямками					
<i>Конвергенція</i>	<i>Державне регулювання</i>	<i>Професійна підготовка</i>	<i>Трудові права та гарантії</i>	<i>Програми зайнятості</i>	<i>Соціальний захист</i>
Конвергенція в євро-пейський ринок праці, обґрунтування законодавчих, нормативно-правових, організаційних, фінансових заходів для подолання системної кризи на ринку праці	Децентралізація законодавства про працю: регулювання зайнятості за допомогою місцевого самоврядування. Пільги роботодавцям з боку органів місцевого самоврядування щодо створення нових робочих місць	Гранти з боку держави на навчання, повне чи часткове зменшення видатків на навчання (перенавчання) працівників, безкоштовна допомога в пошуку потрібного персоналу	Вирішення питання розміру заробітної плати шляхом колективних переговорів або індивідуально, на рівні підприємства. Вивчення можливостей використання елементів повторного (вторинного) найму, «система-арбайто», «системи обов'язкового набору»	Створення економічних передумов зайнятості за рахунок розвитку нових, збереження ефективних робочих місць. Поєднання інвестиційної, кредитно-грошової, податкової, бюджетної політики держави з політикою зайнятості	Розширення категорій учасників соціального діалогу за рахунок добровільних професійних спілок, представників громадських організацій, інспекцій праці та судових органів. Перехід від щорічних галузевих угод до середньострокових соціальних пактів.

Дослідивши європейський досвід регулювання ринку праці, можна стверджувати, що в деяких європейських країнах використовуються саме активні заходи регулювання зайнятості. Досить вагома роль належить створенню нових робочих місць, що підтримується податковими пільгами, субсидіями та дотаціями. Щоб покращити ситуацію на вітчизняному ринку праці необхідно, в першу чергу, сприяти розвитку малого і середнього бізнесу, застосовувати до підприємств, які створюють додаткові робочі місця (особливо для жінок, молоді і людей з обмеженими можливостями) систему пільгового оподаткування. Разом з тим важливими напрямками є організація випереджального професійного навчання і стажування працівників, які перебувають під загрозою звільнення, а також сприяння залученню інвестиційних проектів, які за короткий термін здатні забезпечити створення привабливих нових і додаткових робочих місць.

Основним напрямом подальших досліджень теоретичних і прикладних підходів вдосконалення основ регулювання ринку праці має бути визначення й обґрунтування механізмів державного регулювання ринку праці в умовах інтеграції України у світову економіку на законодавчому, нормативно-правовому, організаційному, фінансовому рівнях.

References:

1. Volochko, A. S. (2014). Identifying problems at the system of the regulation of the labour market in conditions of European integration. *Visnyk berdyanskogo universytetu menedzhmentu i biznesu* Vol. 4, 28, 102-106.
2. Onikienko, V.V. (2013). *The labour market and social protection of population of Ukraine: retrievals, problems and solutions: monograph*. Kyiv: Instytut demografii i sozialnyh doslidzhen imeni M.V. Ptuhy NANU.
3. Sushko, S.V. (2014). International experience of regulation of the labour market. Youth economic digest: scientific electronic journal, Vol 1,1 <<http://www.med.kney.edu.ua>>(2015, October, 24).
4. Petrova, I. (2012). Social consequences of European Integration of Ukraine. *Rynok prazi*. Vol. 1. <<http://www.fes.kiev.ua/new/wb/pages/ukrajinska/vixidnidaniphp>>(2015, November, 15).
5. Stakanov, R.D. (2014). The formation of the EU labour market in the post-crisis period. *Visnyk ONU imeni Mechnikova*. Vol.2,1, 167-170.

Левченко А.О.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інноваційна парадигма економічного розвитку актуалізує питання підвищення ефективності використання людських ресурсів. За сучасних умов забезпечити високу конкурентоспроможність у стратегічній перспективі здатні економічні суб'єкти, пріоритетом для яких є систематичне зростання якісних характеристик людських ресурсів, трансформація підходів до стимулювання розвитку їх потенціалу, застосування новітніх інструментів управління знаннями й технологій трансферу знань.

Різноманітні аспекти розвитку людських ресурсів є предметом наукових пошуків багатьох вітчизняних дослідників, серед яких В. Брич, І. Каленюк, Н. Ковтун, О. Колодницька, І. Кравченко, О. Левицька, О. Левченко, Е. Лібанова, Л. Лісогор, С. Лучик, Н. Пазюра, С. Сардак, Л. Семів, М. Семікіна, Н. Ушенко та ін. На особливостях професійного розвитку людських ресурсів акцентують увагу О. Баніт, Л. Баценко, І. Гаврилюк, Н. Жиденко, А. Зленко, М. Морозова, Ю. Пługина, Є. Скляр, В. Ягупов та ін.

Еволюція розвитку економічної науки свідчить про багатогранність підходів до розуміння сутності людських ресурсів та їх розвитку. Так, С. Сардак надає загальне визначення людських ресурсів, характеризуючи їх як сукупність людей, що здійснювали, здійснюють та можуть здійснювати процеси життєдіяльності та є носіями здатності до існування й суспільної цінності [1]. Більш конкретизоване визначення бачимо в дослідженнях О. Левицької, на думку якої людські ресурси – це сукупність кількісних та якісних параметрів кадрового складу організації, робочої сили або трудових ресурсів галузі, території, регіону, країни в цілому [2].

Слід відзначити, що в умовах економіки інноваційного типу працівники повинні мати здатність до ефективної праці в умовах прискорених змін внутрішнього та зовнішнього середовища, володіти багатофункціональними міждисциплінарними навичками, здібностями до генерування і впровадження інновацій, бути

адаптованим до зміни професії чи виду діяльності, виконання професійних обов'язків в організаційних структурах різних типів [3, с. 190].

У сучасних умовах заходи щодо активізації розвитку людських ресурсів мають бути спрямовані, з одного боку, на подолання наявних негативних факторів впливу, а з іншого – на використання сучасного стратегічного інструментарію інноваційного розвитку (форсайт-дослідження, брендинг терит3ій, територіальний бенчмаркінг, програмно-цільовий метод, метод сценаріїв та ін. [4]).

Планування розвитку людських ресурсів у довгостроковій перспективі має враховувати найбільш імовірні зміни у всіх сферах економіки і життя суспільства, зокрема, перспективи все більшої експансії цифрових технологій, штучного інтелекту, роботизації, автономних транспортних засобів, інтернету речей, 3D-друку [5, с. 327].

Таким чином, напрями активізації людського розвитку в умовах безпрецедентних інноваційних змін у всіх сферах життя суспільства полягають у необхідності:

- створення і розвитку інноваційно-інтегрованих структур різних типів (інноваційні кластери, наукові парки, венчурні фірми тощо), які забезпечуватимуть формування попиту на висококваліфікованих фахівців;
- прогнозування кількісних і якісних потреб ринку праці у фахівцях з урахуванням вимог інноваційної моделі економіки як базису для внесення коректив щодо обсягів підготовки кадрів у майбутньому;
- запровадження інноваційних форм, методів і технологій навчання;
- застосування концептуальних положень менеджменту знань (сприяння трансферу професійних знань, реалізація моделі «потрійної петлі» знань, формалізація «невних» знань тощо);
- широке впровадження можливостей сучасних інформаційно-комунікативних технологій в процесі навчання і підвищення кваліфікації;
- підвищення рівня координації діяльності держави, освітніх установ та бізнес-структур в інтересах розвитку людських ресурсів;
- трансформація змісту професійної підготовки в контексті нових вимог до знань, умінь та навичок персоналу, появи нових професій, поширення дистанційних форм зайнятості та ін.;
- розширення співпраці з зарубіжними партнерами, обмін досвідом, впровадження кращих практик у сфері розвитку людських ресурсів;
- підвищення рівня інноваційної та інформаційної культури населення;
- сприяння поліпшенню соціально-трудова відносин, поширенню загальнолюдських цінностей і гуманістичного підходу в управлінні.

Література:

1. Сардак С.Е. Еволюція поглядів на зміст і роль людських ресурсів у суспільному поступі / С.Е. Сардак // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 12. – С. 132-139.
2. Левицька О. Сутність, генезис та еволюція поняття «людські ресурси»: системно-концептуальний підхід / О. Левицька // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 1. – С. 37-42.
3. Левченко А.О. Компаративний аналіз тенденцій освіти впродовж життя в контексті розвитку інноваційно-інтегрованих структур у світі / А.О. Левченко. – Соціально-економічні аспекти інноваційного розвитку людських ресурсів: колективна монографія / за заг. ред. М.В. Гудзь і А.В. Карпенка; Запорізький національний технічний університет. – Запоріжжя : «Просвіта», 2017. – С. 186-191.
4. Левченко О.М. Стратегічні аспекти розвитку інноваційно-інтегрованих структур в Україні: основні складові та сучасний інструментарій / О.М. Левченко, О.В. Ткачук // Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету: Економічні науки. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – Вип. 32. – С. 28-39.

5. World Development Report 2016. Digital Dividends [Електронний ресурс] / International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf>

Сибірцев В.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ

Необхідність прискорення реформ та подолання суперечностей в процесі розвитку національного ринку праці визначаються великомасштабністю прояву та складною природою виникнення кризових явищ. Серед ключових негативних і гострих виявів сучасного періоду системної трансформації ринку праці слід виділити такі: посилення соціальної диференціації та майнової поляризації населення, скорочення та обмеження потенціалу самореалізації членів суспільства; відсторонення та відчуження переважної більшості громадян від процесів ухвалення економічних та політичних рішень; посилення структурних диспропорцій на ринку праці, внаслідок чого відбувається звуження можливостей як для зростання добробуту населення, так і для індивідуальної самореалізації, а також в значній мірі втрачається контроль над рухом потоків внутрішньої та зовнішньої трудової міграції; збільшення сфер використання неформальних засобів та процедур здійснення економічних відносин (зростання масштабів «тіньового» сектору економіки та прихованої зайнятості; поширення корупційних проявів і т. і.). Описана ситуація нівелює цінність статусу людини в суспільстві, отже, люди не бояться його втратити, що зменшує вагу норм і правил суспільної поведінки; крім того, негативним наслідком виникнення зазначеної ситуації стає дефіцит людського капіталу, часткова деградація якого, в свою чергу, стає додатковою перешкодою для активізації процесів інноваційного розвитку.

Зауважимо, що в наявній науковій літературі існує значна кількість тлумачень категорії «розвиток», більшість з яких може бути адаптована до проблематики дослідження інноваційних трансформацій національного ринку праці. Звичайно зміст категорії «розвиток» трактується як цілеспрямований перехід до нового стану чи нової поведінки (О.В. Раєвнева [4, с.108]), динамічний процес, що розгортається у часі (Л. Мельник [3, с.20-22]), формування нових властивостей та параметрів системи (А. Гапоненко та О. Панкрухін [1, с.11]), підвищення упорядкованості через вирішення протиріч (Хакен Г. [5, с.35]) та як незворотні трансформації у вигляді кількісних, якісних й структурних змін системи (Б. Кучин та О. Якушева [2, с.4]).

Сучасні умови функціонування та розвитку національної економіки відзначаються появою великої кількості нових рис і особливостей в організації праці, управлінських відносинах, виникненням нових нестандартних форм зайнятості, продиктованих всебічним розвитком продуктивних сил, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, змінами у виробничих відносинах, посиленням конкурентної боротьби на світових ринках в умовах тенденцій глобалізації та постіндустріалізації суспільства. Поширення такого роду новацій суттєвою мірою позначається на розвитку національного ринку праці та призводить до виникнення

нових вимог відносно функціонування системи його регулювання, що вимагає докладного вивчення особливостей та наслідків процесу такого роду трансформацій. Отже, до складу закономірних тенденцій інноваційних трансформацій сучасного ринку праці слід віднести такі.

Перша тенденція характеризує прогрес кооперації праці, а отже, організаційно-економічних відносин, на базі відродження автономних команд (мікрокоманд) або бригад, що демонструють всі переваги колективної організації праці з її змагальністю, інновативністю, рухливістю взаємодії в творчому процесі.

Друга тенденція інноваційних трансформацій ринку праці полягає в розповсюдженні проектної форми організації праці робітників підприємств (як найманих робітників, так і самозайнятих), що характеризується процесами розмивання жорстких посадових інструкцій і чітких функціональних обов'язків. Дійсно, в сучасних умовах деякі види високотехнологічної продукції або послуг (особливо в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, проектування, інженерних розробок) можуть створюватися в рамках мобільної робочої групи, яка організується часто заради одного чи декількох проектів, в рамках однієї чи декількох організацій. Тобто, системоутворюючим виступає не організаційний, а ідейно-проективний фактор. Учасники проектної групи можуть належати до різних підприємств і галузей, локалізуватися у різних регіонах чи навіть країнах, а також виконувати неоднакові функціональні обов'язки в залежності від конкретного проекту. Основна відмінність від особливостей першої тенденції полягає в більш гнучкому, мобільному та непостійному характері робочих груп проектної форми організації праці.

Третю тенденцію можна охарактеризувати як рух організаційних форм виробництва та управління в бік становлення кластерно-мережових структур із горизонтальними зв'язками на протигагу жорсткій вертикальній ієрархічній системі, характерній для індустріального суспільства. Передбачається, що господарська діяльність вже здійснюється і здійснюватиметься надалі в організаційній формі мережевого підприємства, найважливішими ознаками якого є внутрішня пристосовність і зовнішня гнучкість, націлені на ефективність прийняття стратегічних рішень та глибоку організаційну інтеграцію всіх ланок виробничого процесу. Як наслідок, мережеве підприємство потребує відповідного мережевого робітника, трудовий процес якого організований за принципами нового поділу праці в межах типології, побудованої на базі трьох вимірів; такого поділу праці, що передбачає залучення робітників до виконання більшої кількості управлінських функцій, прийняття рішень, посилення взаємозалежності і співпраці з іншими ланками виробничого процесу.

Четверта з виділених вище тенденцій інноваційного розвитку ринку праці полягає у трансформації традиційного робочого місця, що проявляється у появі і збільшенні питомої ваги телероботи, телезайнятості (telework, telejob), тобто віддаленої зайнятості (remote work), в умовах якої трудовий процес здійснюється: а) вдома; б) не в межах офісу; в) у спеціально відведених центрах для віддалених робітників на умовах найманої праці або самозайнятості. В умовах поширення інформаційних технологій з'явилася можливість (особливо для галузей і виробництв сфери послуг – програмування, розробка Інтернет-сайтів, дизайн, електронна торгівля, переклад текстів, журналістика, консалтингові послуги, робота у колл-центрах та ін.) отримувати і виконувати робочі завдання, заробітну плату (або гонорар, винагороду – в залежності від типу виробничих відносин) та передавати готову роботу за допомогою комп'ютерних мереж, тому організація всіх або частини робочих місць підприємства (яке навіть може бути повністю віртуальним) не потребує просторової визначеності, локалізації в межах одного фізичного простору.

П'ята, надзвичайно актуальна тенденція полягає у зростанні питомої ваги самозайнятих та «фрілансерів» у структурі зайнятості розвинених країн, що прямують постіндустріальним шляхом розвитку. Як відомо, самозайнятість виділяється як одна з категорій зайнятого населення, поряд з робітниками найманої праці, студентами, військовослужбовцями, посадовцями. У сучасному виробництві, що характеризується бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, питома вага самозайнятості, її роль та значення збільшуються за рахунок розповсюдження у швидко зростаючих галузях (переважно, сфери послуг), пов'язаних з виробництвом, переробкою та використанням інформації, наданням висококваліфікованих послуг, соціальних і бізнес-послуг, консультаційних послуг, а також у журналістиці та перекладі.

Шосту тенденцію інноваційних трансформацій ринку праці можна охарактеризувати як посилення дестандартизації та флексибілізації зайнятості, тобто зростання питомої ваги нових нестандартних форм зайнятості, таких як: агентська (лізингова) праця; тимчасова (контрактна) зайнятість; часткова зайнятість (неповний робочий день); множинна (портфельна) зайнятість або робота за сумісництвом; розподіл робочого місця (job sharing), за умов якого на одне робоче місце наймаються два або більше робітників, які працюють по черзі; неформальна зайнятість.

Підкреслимо, що проаналізовані вище п'ять тенденцій змін у характері праці, тобто у організаційно-економічних відносинах, тісно пов'язані зі змінами у змісті праці в межах нового постіндустріального укладу, і виступають їх безпосередніми наслідками. На відміну від них, шоста тенденція - зростання частки нестандартних форм зайнятості – на поверхні економічних явищ також видається прямим наслідком поширення інформаційних технологій і автоматизації праці, які витискують робочу силу з традиційної постійної зайнятості в бік нестандартних форм. Однак, на наш погляд, цей зв'язок є опосередкованим, і насправді зростання частки незвичних форм зайнятості виступає найхарактернішим проявом загострення протиріч між розвитком продуктивних сил за принципами постіндустріального устрою і капіталістичними виробничими відносинами.

Таким чином, урахування розглянутих тенденцій інноваційних трансформацій, які розгортаються в сучасних умовах на ринку праці, є необхідною умовою при проектуванні інституціональних змін та державному стимулюванні перетворень суспільного механізму соціально-трудова відносин.

Література:

6. Гапоненко А.Л. Стратегическое управление / А.Л. Гапоненко, А.П. Панкрухин. – М.: Омега-Л, 2004. – 472 с.
7. Кучин Б.Л. Управление развитием экономических систем: технический прогресс, устойчивость / Б.Л. Кучин, Е.В. Якушева. – М.: Экономика, 1990. – 157 с.
8. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку / [за заг. ред. Л.Г. Мельника]. – Суми: Університетська книга, 2005. – 654 с.
9. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. / О.В. Раєвнева. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
10. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. – М.: Мир, 1980. – 406 с.

Смутчак З.В.

кандидат економічних наук, доцент

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Міграційні процеси в Україні сьогодні по різному справляють свій вплив на її демографічний розвиток, участь в міжнародному поділі праці, виході на європейський та світові ринки, соціальну та національну безпеку. Ця обставина зараз набуває особливої актуальності оскільки Україна у червні 2014 року підписала Угоду про асоціацію з ЄС. Слід зазначити, що основна стратегічна задача полягає в збереженні державного суверенітету, територіальної цілісності України і інтеграції в європейський економічний і міграційне простору, забезпеченні наближених до світових стандартів якості і тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян. Аналіз і облік сучасних міграційних тенденцій в нашій державі, в контексті участі України в європейському та світовому міграційному просторі, розглядається як один з важливих факторів формування власної національної політики. Ця проблема і безпосередньо, і опосередковано знаходиться в площині національної безпеки України.

Виходячи зі свого географічного положення та особливостей соціально-економічного розвитку, а також розвитку ринку праці і рівня заробітної плати в країні, Україна є активним учасником міжнародних економічних процесів і однією з найбільших країн - донорів робочої сили в Європі. В умовах соціально-економічної кризи роль трудових міграцій як джерела зниження напруги на місцевих ринках праці істотно зростає. Стрімка активізація міжнародної мобільності населення України, відбувається в умовах глобалізації та наростання інтенсивності світових міграцій, висуває актуальну проблему – регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного і неконфліктного характеру.

Щодо загальних показників міграції, то, за даними офіційної статистики, за часи незалежності в результаті міждержавної міграції, Україна втратила більше, ніж 500 тис. осіб. У перші роки розпаду Радянського Союзу відбувається активний міграційний обмін між його колишніми республіками. На початку цього періоду, в 1991 – 1992 рр., в Україні спостерігався найбільший за всю її післявоєнну історію міграційний приріст, тоді як наступні роки (аж до середини 2000-х років) характеризувалися масштабною еміграцією (рис. 1).

Концепція державної міграційної політики України спрямована на забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами, створення умов для сталого демографічного та соціально-економічного розвитку держави, підвищення рівня національної безпеки шляхом запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів та ліквідації їх наслідків, узгодження національного законодавства у сфері міграції з міжнародними стандартами, посилення соціального та правового захисту громадян України, які перебувають або працюють за кордоном, дотримання принципів захисту інтересів України, а також те, що становить загрозу національній безпеці країни: нелегальна міграція; загострення демографічної кризи; від'їзд за межі України вчених, фахівців, кваліфікованої робочої сили [2].

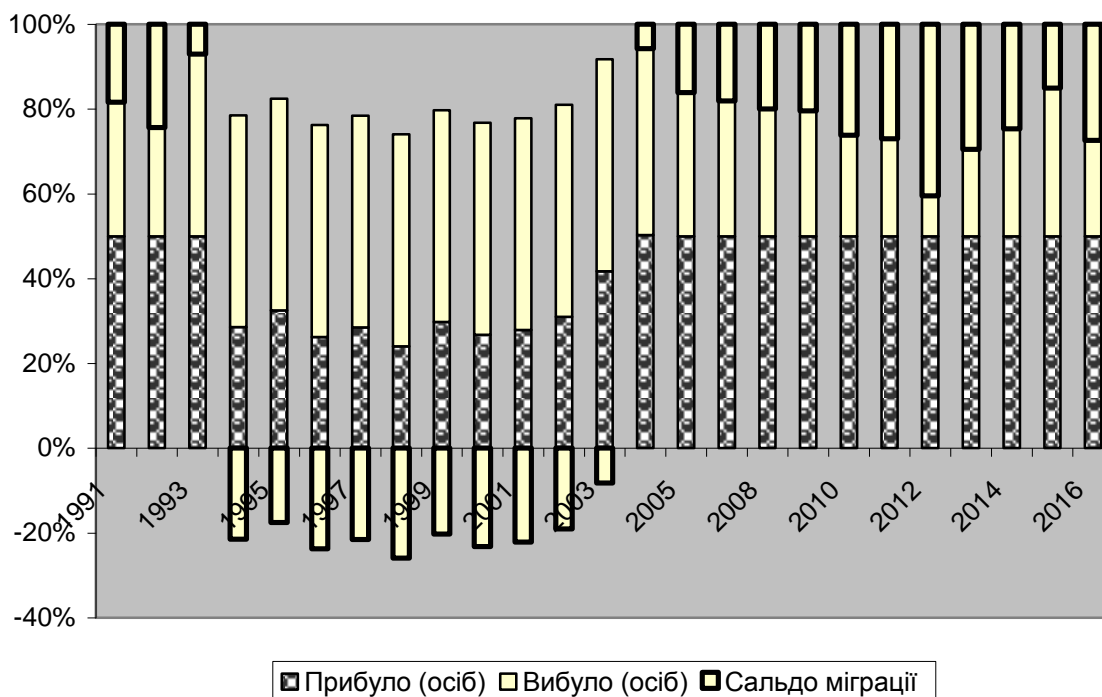

Рис. 1. Міграційний рух населення України (1991 – 2016 рр.)
складено з використанням джерела [1]

Розглядаючи наслідки трудової міграції та її вплив на людський потенціал, слід відзначити, що вони є як позитивні так і негативні (рис. 2). Для України, яка потерпає від економічної кризи, недостатнього соціального захисту та несформованого громадянського суспільства, наслідки в основному негативні. Як країна виїзду трудових мігрантів ми втрачаємо працездатне населення, що деформує статеву-вікову структуру, прискорюючи старіння населення.

Як доводять соціологічні дослідження, орієнтація на виїзд за кордон для постійного проживання більше притаманна особам, які мають досвід трудової міграції, ніж тим, хто такого досвіду не має, а з числа заробітчанин – тим мігранткам, котрі частіше і довше перебували за кордоном. Таким чином, трудова міграція виступає фактором, що підвищує ризик еміграції. Тобто, нинішні тимчасові поїздки на заробітки у майбутньому можуть перетворитися у незворотні втрати населення, причому ця перспектива стає більш реальною із збільшенням строків заробітчанинських поїздок, кращою адаптацією мігранток за кордоном, підвищенням внаслідок цього їх заробітків та покращення умов проживання [3, 5].

Сьогодні особливою актуальністю відрізняються проблеми щодо здійснення заходів з облаштування та працевлаштування вимушених переселенців з анексованого Криму, Донецької та Луганської областей, охоплених гібридною війною, підтримки українському, які проживають в країнах СНД, Балтії та далекого зарубіжжя, врегулювання статусу кримськотатарського народу, співпраці з міжнародними організаціями у протидії та боротьбі з нелегальною міграцією, облаштуванні кордонів, приведення українського міграційного законодавства до вимог міжнародних норм і принципів міграції, врегулювання інтенсивних потоків зовнішньої трудової міграції, соціальний і правовий захист українських громадян, які працюють за кордоном і попередження відтоку інтелектуального потенціалу.

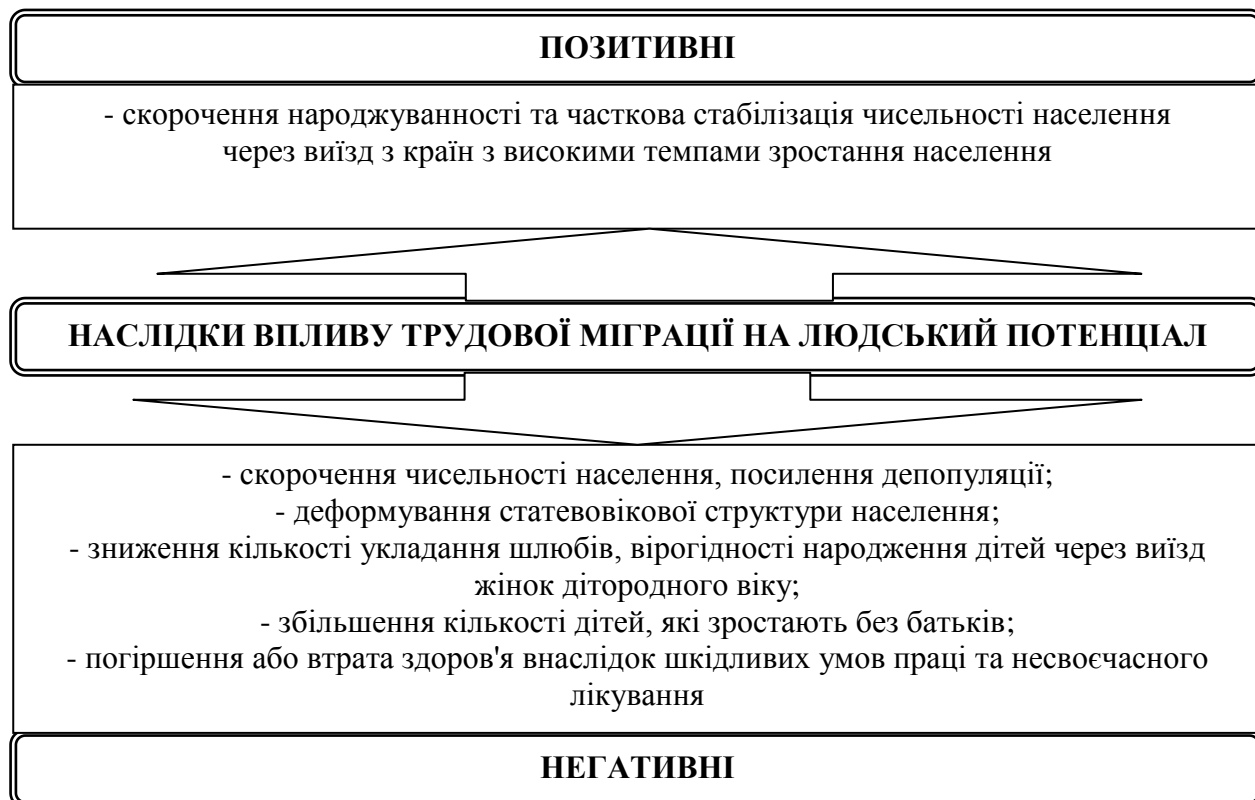

Рис. 3. Наслідки впливу трудової міграції на людський потенціал складено з використанням джерела [3, 4]

Вирішальна роль в регулюванні трудових міграційних процесів як в цілому в Україні, так і в її регіонах належить управлінню соціально-економічними факторами, тобто такими умовами життя і трудової діяльності людей, які можуть змінюватися в результаті перерозподілу коштів держбюджету, фонду заробітної плати, громадських форм споживання.

У нинішніх умовах міграційна політика держави повинна дуже ретельно відстежувати міграційні процеси, їх сучасні тенденції і явища, оперативно реагувати на зміни і контролювати їх з метою підпорядкування загальнонаціональним і регіональним інтересам, особистим потребам мігрантів і в цілому сприяти забезпеченню демографічного розвитку України.

З кожним роком чисельність українських трудових емігрантів збільшується. Україна по праву вважається однією з найбільших країн-донорів трудових ресурсів. Проблема полягає в тому, що в нашій державі не ведеться статистика щодо реальної кількості українських громадян, які працюють за кордоном. Немає також реальних даних щодо обсягів еміграції. Це спотворює картину еміграційних процесів в Україні, унеможливує ефективне їх регулювання і потребує більшої уваги уряду на цю проблему, що і визначає перспективи подальших досліджень.

Література:

7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: www.ukrstat.gov.ua
8. Про Концепцію Державної міграційної політики. Указ Президента України № 622/2011 від 30.05.2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>
9. Цвігун І.А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія / І.А.Цвігун. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. – 400 с.

10. Федосова В.І. Передумови, чинники та наслідки зовнішньої трудової міграції в Україні [Електронний ресурс] / В.І.Федосова // Збірник наукових праць ЛНТУ: Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». 2010 – Випуск 7 (28). – Ч. 2.- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_etei/2010_7_2/index.htm
11. Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема [Електронний ресурс] / О. Левцун. – Режим доступу: http://dialogs.org.ua/print.php?part=project_ua&m_id=4040

Козир І.С.
ст.викладач
Льотна академія НАУ
м. Кропивницький, Україна

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА КОРПОРАТИВНОМУ РІВНІ

Становлення інноваційно орієнтованої економіки з одного боку є результатом розвитку людського потенціалу країни, з іншого – є чинником активізації його зростання як необхідного ресурсу для забезпечення інноваційних перетворень. Інноваційно-інтегровані структури, що базуються на об'єднанні ресурсів кількох різноспрямованих підприємств з метою реалізації спільної з виробництвом наукової чи технологічної мети. Наразі, особливе значення в таких об'єднаннях мають зв'язки, довіра, спільні цінності та культура, що в сучасній економічній науці розглядаються як складові соціального капіталу.

Як і інші форми капіталу, соціальний капітал приносить дивіденди лише в разі його активного використання. На індивідуальному рівні до одержуваних вигод від наявності соціального капіталу належать рівень здоров'я, виховання і навчання дітей, можливості пошуку роботи, задоволеність життям, вивільнення часу (використання послуг), когнітивна простота світу (відсутність необхідності самостійно вирішувати всі проблеми), більш широка соціальна ідентифікація. На організаційному рівні – зниження плинності кадрів, спадкоємність персоналу, неформальні можливості підвищення кваліфікації, колективний приріст знань, спадкоємність організаційної поведінки. На рівні суспільства – полегшення соціального контролю і передачі соціального досвіду, солідарність, здешевлення бюрократичної машини. Важливою особливістю цього виду ресурсу є його невичерпність, але, у разі невикористання він втрачає свої властивості і змінює рівень і характер впливу. Тобто, якщо сформований позитивний капітал не використовувати на користь (власне – за призначенням) підприємства, країни, його рівень поступово знижується або має шанси перетворитися на негативний соціальний капітал.

Численні дослідження щодо факторів формування та наслідків функціонування соціального капіталу підтверджує високу кореляцію з політичними, економічними та соціальними процесами суспільства на різних рівнях. Так, використання соціального капіталу зменшує ризикованість підприємницької діяльності через наявність такої складової, як правила та довіра суб'єктів взаємодії. Розвиток соціальних мереж активізує та підвищує результативність комунікаційних процесів в суспільстві та відображається на якості корпоративного менеджменту.

Людський потенціал, що закладений в здібностях кожного працівника підприємства може бути перетворено у соціальний капітал корпоративного рівня за умови формування та реалізації політики управління людськими ресурсами через

трансформаційний ланцюжок «людський потенціал – людські ресурси – людський капітал – соціальний капітал».

Наявність мережі професійних зв'язків, атмосфери довіри та взаємопідтримки є показниками позитивного соціального капіталу та необхідними складовими функціонування кластерів, технопарків, бізнес-інкубаторів та інших диверсифікованих підприємств. Інноваційний процес являє собою процес взаємодії між такими суб'єктами ринку і різними джерелами знань і вимагає спілкування і співпраці на основі соціальних відносин. Тому одним з основних завдань керівництва сучасного конкуренто орієнтованого підприємства є формування соціального капіталу на основі всебічного врахування і використання наявного людського потенціалу.

Серед найбільш впливових детермінант, що є спільними для людського потенціалу та соціального капіталу є культурно-психологічні та соціально-демографічні характеристики індивідів. На рівні підприємства це, також, рівень заробітної плати, корпоративної культури, підвищення кваліфікації, ефективна командна робота, наявність неформальних груп та само мотивації до професійного розвитку у членів колективу, що закладаються багатьма роками цілеспрямованої корпоративної політики шляхом реалізації заходів щодо управління персоналом (рис. 1).

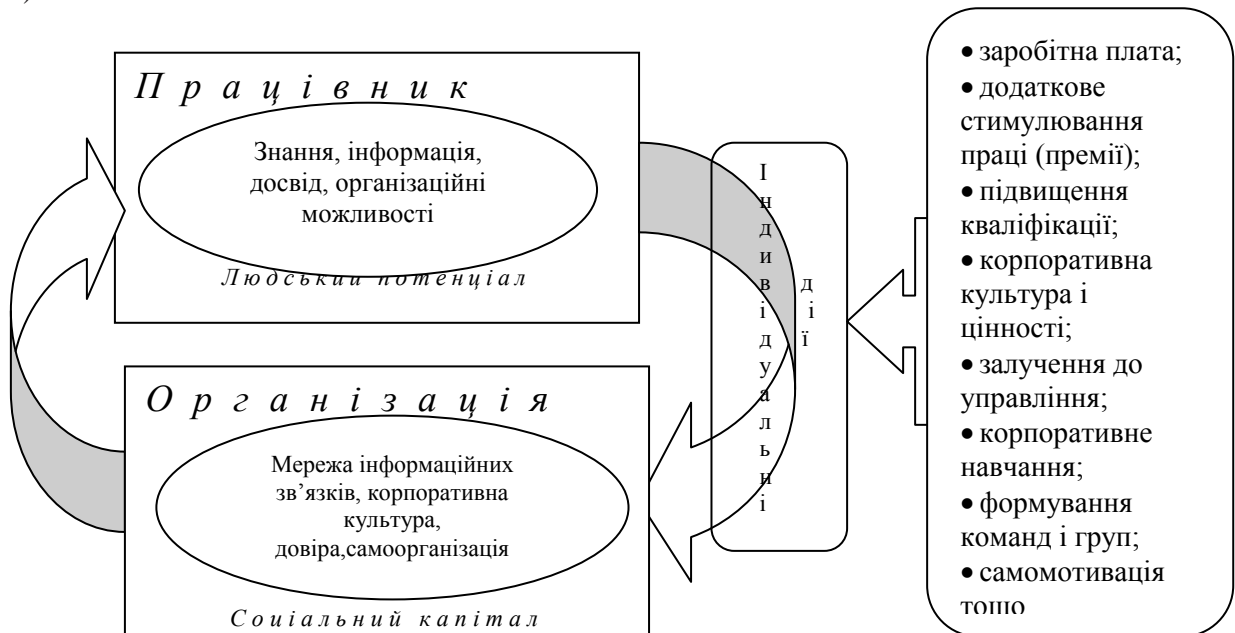

Рис. 1. Детермінанти формування і розвитку людського потенціалу та соціального капіталу

* Складено автором самостійно

З наведеної вище схеми можемо бачити, що людський потенціал та соціальний капітал є взаємовпливаючими елементами організації, що забезпечують її зростання і розвиток за рахунок управління поведінкою всіх працівників. Серед важелів даного механізму важливе місце займає мотивація та само мотивація працівників, зміна якої відбувається під впливом зміни цінностей, як внутрішніх (особистісних), так і зовнішніх (суспільних).

Таким чином, людський потенціал є необхідним базовим елементом, на основі якого створюється позитивний соціальний капітал підприємства, організації чи їх об'єднань. За умови активного впливу корпоративного менеджменту на процеси трансформації працівники досягають значного рівня інформаційних і соціальних

зв'язків, довіри один до одного як фахівців та представників окремих департаментів чи виробництв, високого рівня культури ділових відносин як результату взаємно визнаних правил та традицій, що в умовах інноваційної економіки забезпечує формування додаткового фактору конкурентоспроможності та успіху діяльності.

Запірченко Л.Д.

кандидат економічних наук, доцент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

Рябоволик Т.Ф.

кандидат економічних наук, старший викладач

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ЗМІНА ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ПРОДУКТИВНОСТІ

Сучасна інноваційна модель розвитку економіки, що спрямована на структурну перебудову економіки та налагодження партнерських зовнішньоекономічних зв'язків, потребує, у першу чергу, пошуку нових та вдосконалення існуючих шляхів зростання продуктивності праці. Високий рівень продуктивності праці виступає головною умовою ефективного функціонування підприємств в умовах інноваційного розвитку.

Підвищення продуктивності праці – це складне комплексне завдання, однаково важливе для суб'єктів господарювання, якщо вони планують досягти успіху в ринковій конкуренції. Підвищення продуктивності праці є безперечною умовою прогресу і розвитку виробництва. Зростання продуктивності праці означає збільшення обсягу вироблених благ без збільшення трудозатрат [1].

Серед причин низького рівня продуктивності праці науковці називають: слабкий розвиток виробництва засобів виробництва; недостатньо ефективна система освіти; низький рівень попиту населення на вітчизняну продукцію; високий ступінь зносу основних засобів виробництва; відсутність кваліфікованих кадрів у деяких галузях промисловості; низький ступінь мотивації працівників у підвищенні продуктивності праці; незадовільні умови праці; відсутність зацікавленості керівників підприємств у підвищенні продуктивності праці; невідповідність вітчизняної продукції структурі попиту.

На підставі статистичних даних (табл. 1) відображено продуктивність праці в динаміці (2005-2015 роки) [2].

Таблиця 1

Продуктивність праці на макрорівні

Показники	Роки				
	2005	2008	2012	2014	2015
1. Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах, млн. грн.	995630,0	2072172,0	3150653,0	2861396,0	3049659,0
2. Кількість зайнятого населення України, тис. осіб	20680,0	20972,3	20404,1	18073,3	16443,2
5. Продуктивність праці, тис. грн.	48,1	98,8	154,1	158,3	185,5

Джерело: розраховано авторами за даними [2].

Зростання показника продуктивності праці в 2005-2015 роках в своїй основі базується, в більшій мірі, на екстенсивних факторах, у тому числі завдяки неефективному використанню людського потенціалу на ринку праці; демографічним негараздам, неефективній державній економічній політиці.

Важливим елементом управління продуктивністю праці є пошук резервів, спрямованих на зниження рівня витрат в цілому, та на персонал, зокрема. Адже підвищення продуктивності праці є головним чинником приросту обсягу продукції, поліпшення економічної діяльності, зростання прибутків працівників, тому її планування займає центральне місце в системі управління на підприємствах [3].

Зростання продуктивності праці на підприємстві залежить від багатьох чинників – як зовнішніх, так і внутрішніх. До зовнішніх відносять: конкурентну боротьбу, завдання завоювання нових ринків, зміна політичної, демографічної, правової ситуації та ін.; до внутрішніх – несприятливі умови праці, зростання виробничих витрат. За рахунок вдалого поєднання в практиці управління продуктивністю даних чинників можна виявити резерви підвищення продуктивності праці.

Резерви підвищення продуктивності праці безмежні, як і науково – технічний прогрес та удосконалення організації виробництва, праці й управління. Тому, в кожний конкретний період потрібно використовувати ті резерви, що забезпечують максимальну економію праці за мінімальних витрат. Розглядаючи питання росту продуктивності праці, слід звернути увагу на необхідність удосконалення засобів праці та організації праці, що дозволяє забезпечити поєднання засобів праці і робочої сили. Таким чином, робоча сила є головним фактором, який забезпечує процес виробництва, а відповідно й ефективне використання засобів виробництва.

Для найповнішого використання резервів зростання продуктивності праці необхідно розробити програми управління продуктивністю, в яких визначатимуться види резервів, конкретні терміни і заходи по їх виявленню і реалізації, плануватимуться витрати на ці заходи і очікуваний економічний ефект від їх впровадження, призначатимуться відповідальні виконавці, розроблятимуться системи мотивації працівників до досягнення запланованого рівня продуктивності [4].

Зміна підходів до організації праці сприятиме зростанню продуктивності праці, що характеризується, перш за все, більшою гнучкістю та адаптивністю. Гнучкі умови праці передбачають плаваючий робочий час, альтернативні варіанти робочого графіка чи умов праці, телекомунікацію (дистанційне місцезнаходження на робочому місці), розподілення одного робочого місця між декількома робітниками та інші нетрадиційні методи організації праці. Дані статистичних досліджень з корисності та ефективності гнучких умов праці демонструють, що і підприємці, і робітники, і суспільство в цілому отримують від них багато користі. Гнучкі умови праці не просто приносять користь робітникам і підприємцям, вони також дають суспільству економію на інфраструктурі та енергії. Такі умови праці дають можливість:

- підвищувати прагнення робітника до самостійності і його відповідальності до роботи;
- утримати робітників і підвищити ефективність їх праці;
- залучати високо мотивований персонал і допомагають задовольнити потреби в робочій силі в періоди нестачі кваліфікованого персоналу;
- реалізувати задачі, направлені на збереження сімейних цінностей;
- скоротити кількість неявок на роботу [5].

Отже, формування оновленої системи організації праці сприятиме підвищенню рівня продуктивності праці і, як наслідок, розвитку підприємства в цілому. Зростання продуктивності праці, як одна з найважливіших складових конкурентоспроможності,

забезпечить збільшення реального продукту й доходу, що є важливим показником економічного зростання в умовах інноваційного розвитку.

Література:

1. Гончаров В.М. Концептуальні проблеми ефективності праці в Україні / В.М. Гончаров // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 2. – С. 33-37.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Національні рахунки. Наука, технології та інновації. Ринок праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Віссер Л. Продуктивність та система цінностей / Л. Віссер // Продуктивність. – 2007. – №1. – С. 12–16.
4. Гурков И. Стратегии выживания промышленных предприятий в новых условиях / И. Гурков // Вопросы экономики. – 1995. – №6. – С. 19-21.
5. Продуктивність праці в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / І. В. Заюков // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 2. – С. 236-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_2_38.

Дем'яненко А. А.
аспірант другого року навчання спеціальності 051 – Економіка
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Концепція людського розвитку є новою соціально-економічною парадигмою, основою для формування якої став перехід від традиційної моделі економічного розвитку до інноваційної. В умовах прогресивного розвитку науки і техніки, неминучою є інтеграція науки і виробництва, коли наука забезпечує теоретичну і практичну виробничу діяльність. Ці процеси поклали початок необхідності теоретичного переосмислення суспільних відносин та суспільного виробництва, зокрема виділення нового ресурсу, фактору виробництва – інтелектуально-творчих здібностей людини, що *знайшло своє відображення* у працях багатьох відомих учених: Д. Белла [2], Дж. К. Гэлбрейта [3], Й. А. Шумпетера [14], Ф. Х. Найта [10].

Так, у результаті зосередження уваги над важливістю ролі людських ресурсів в соціально-економічній сфері виникає новий тип суспільних відносин, де людина стає центром економічного розвитку як мета розвитку, можливість реалізувати основні людські цінності і права, розширювати свої можливості.

Формування та широке розповсюдження концепції людського розвитку безумовно викликане рядом об'єктивних взаємопов'язаних чинників. За допомогою використання історичного методу та методу наукового спостереження, автором виділено основні передумови формування концепції людського розвитку: історичні, економічні, соціальні та інституціональні.

1. Історичні передумови. Концепція людського розвитку почала формуватися у результаті і під час радикальних колоніальних перетворень та наукових відкриттів. З одного боку – процеси деколонізації, у результаті яких виникло близько сотні нових держав мало велике історичне значення, але ще більшого значення деколонізація набула у розвитку людської цивілізації в глобальному масштабі, оскільки змінила

вектор історичного розвитку багатьох країн; тобто, у народів незалежних держав з'явилася можливість самостійного розвитку [1; 13].

Незважаючи на визнання права на самовизначення та суверенітет постколоніальних держав існуючий міжнародний економічний порядок та фактична їх залежність від закономірностей розвитку економік потужних капіталістичних держав створювала суттєві перешкоди для їх вільного розвитку. В умовах фактичної економічної залежності новостворених держав, право на розвиток повинно було стати підставою отримання цими державами певних преференцій в міжнародному економічному конкурентному середовищі та ідеологічним засобом боротьби експлуатованих за новий міжнародний економічний порядок [9]. Таким чином, у результаті процесу деколонізації і появи незалежних держав Третього світу, виникає гостра необхідність вирішення соціальних, економічних, політичних та інших проблем з метою підвищення рівня життя населення та його розвитку [5].

2. Економічні передумови. У руслі вищезазначених історичних змін, науково-технічна революція висунула науку у якості провідного фактора економічного росту, що вплинуло на посилення ролі людини у виробництві. Саме в умовах масштабного науково-технічного прогресу в економіці постійно зростає роль і значення людини, рівня її освіти, кваліфікації, наукових знань, умінь і досвіду [7]. Г. Р. Салахова, працюючи над виявленням взаємозв'язку між цими процесами влучно зазначає, що ще у працях представників класичної політекономії: В. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо почали закладатися положення теорії людського капіталу, зокрема Дж. Мілль досліджував питання зв'язку знань і розумових здібностей людини та рівня продуктивності праці [11].

Загальновідомо, що формування концепції людського капіталу відбулось, головним чином, внаслідок бурхливого розвитку науки і техніки, основоположниками сучасної теорії людського капіталу є відомі учені Г. Беккер та Т. Шульц. Як зазначає Н. В. Кирлик, «теорія людського капіталу дуже стрімко розвивалась, досить швидко знаходились відповіді на «складні» запитання про роль людини на виробництві» [6], але варто відзначити, що теорія людського капіталу не втрачає своєї актуальності, а наукові дослідження у напрямку розвитку інтелектуального капіталу проводяться й досі. Так, сучасний економіст В. Леонтьєв влучно визначає освіту як «соціальне інвестування», накопичення якого веде до підвищення рівня життя населення та зростання рівнів доходів майбутніх поколінь [11]. Отже, варто відзначити, що об'єктивна реальність наголошує на важливості формування й ефективного використання людського капіталу, а значний науковий доробок з даного питання підтверджує тривалий процес еволюційного розвитку та актуальність даного питання незалежно від різних часових проміжків.

3. Соціальні передумови. У зв'язку з переосмисленням ролі людини у сфері суспільного життя, кругообігу відтворювальних процесів збільшуються і коло проблем, вирішення яких неможливе у рамках концепції людського капіталу. До ключових глобальних проблем людства, визнаних світовою спільнотою та представлених у Декларації тисячоліття ООН є високий рівень бідності серед населення та голоду; проблема з *доступу дітей до* початкової освіти; нерівноправність за статевою ознакою; расова, етнічна, релігійна дискримінація, високий рівень дитячої та материнської смертності, високий рівень поширеності захворювань ВІЛ / СНІДом, малярією та іншими захворюваннями; проблеми з *доступу населення до питної чистої води* [4]. В. Р. Сіденко [12], пропонує дещо інший «список» проблем, з якими має справу сучасний світ, як то: посилення демографічної кризи, пов'язаної з прискореним старінням населення, дитячої смертності; проблеми продовольчого забезпечення; погіршення стану здоров'я людини; загострення соціальної нерівності у світі, яке

досягло неприпустимо високих рівнів, і, як наслідок, поглиблення проблем бідності; поширення транскордонної злочинності тощо.

Але концепція людського капіталу у вирішенні глобальних проблем людства недостатньо ефективна, оскільки її положення не пропонують ані конкретних рішень зазначених проблем, ані нових шляхів розвитку соціальної підсистеми економіки у цілому. Більш того автор вважає, що у рамках концепції людського розвитку людина розглядається через призму економічних процесів: суспільного виробництва, відтворення, економічної діяльності. На нашу думку, саме це стало підґрунтям для стрімкого формування та поширення концепції людського розвитку [8]. Такої, що має посилену соціальну орієнтацію економіки та зосереджена на питаннях, пов'язаних із орієнтацією суспільства на зростання добробуту та підвищенні якості життя тощо.

4. Інституціональні передумови. Посилаючись на положення теорії інституціоналізму, діяльність ООН, як міжнародного інституту, сприяє співпраці між суверенними державами, вносить важливий внесок у розв'язання проблем сучасності і сприяє загальному світовому розвитку [17]. Так, вищезазначені тогочасні історичні та соціально-економічні процеси поклали основу формування теоретико-методологічних основ концепції людського розвитку, сформованої та обґрунтованої пакистанським економістом *Махбуб уль-Хаком та індійським економістом Амартія Сеном* – представниками Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (далі – ПРООН).

У рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй експерти розробляють нові принципи концепції людського розвитку. В офіційних документах ПРООН ([15], [16] та інші) доводиться, що справжній людський розвиток має бути орієнтований на людину, групи людей, соціальні системи суспільства, які повинні розглядатися не як засіб, не як один з наявних ресурсів економічного зростання, а як його найважливіша стратегічна суспільна мета. Вищевикладені передумови стали рушійною силою формування концепції людського розвитку. Так, з поступовим становленням концепції людського розвитку історичні, економічні та соціальні процеси у світі знайшли відображення у деклараціях і конвенціях ООН.

Таким чином, сучасне міжнародне товариство заперечує традиційне і одностороннє розуміння розвитку, як зростання обсягу матеріальних благ. Необхідність орієнтації суспільства на зростання добробуту та підвищенні якості життя зумовило стрімкий розвиток і популяризацію концепції людського розвитку. За допомогою використання історичного методу та методу наукового спостереження визначено основні передумови формування та широкого розповсюдження концепції людського розвитку, якими є історичні, економічні, соціальні та інституціональні чинники.

Література:

1. Алексєєнко І. В. Колоніалізм та расизм як засоби обмеження дії універсальних прав людини і прав народів / І. В. Алексєєнко // Права людини перед викликами ХХІ століття: матеріали І Всеукраїнської наукової конференції, (м. Бердянськ, 10 грудня 2012 р.). Бердянськ, 2013. – С. 6-13.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования : пер. с англ. / Д. Белл. – М. : Academia, 1999. – 787 с.
3. Гэлбрейт Дж. К. Новое индустриальное общество : пер. с англ. / Дж. К. Гэлбрейт. – М. : АСТ, 2004. – 225 с.
4. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций: принята Резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 г. // официальный сайт ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml. – Дата доступа: 01.03.2018.
5. Игнатъева А. А. «Зелёная» экономика: практический вектор устойчивого развития или политический компромисс? // А. А. Игнатъева – М. : МНЭПУ, 2011. – С. 28-60.
6. [K01] Кирлик Н. В. Этапы развития людського капіталу підприємств [Електронний ресурс] / Н. В. Кирлик // Становление современной науки - 2013 : материалы IX Международной научно-

- практической интернет-конференции (Praha: publishing house Education and Science s.r.o.). – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_SSN_2013/Economics/10_14599_6.doc.htm. – Дата доступу: 01.03.2018.
7. Лисак В. Ю. Сутність та основні положення концепції людського капіталу [Електронний ресурс] / В. Ю. Лисак // «Young Scientist». – 2016. – № 3 (30). С. 39. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/3/30.pdf>. – Дата доступу: 01.03.2018.
 8. Маркова Н. С. Взаємозв'язок концепцій людського розвитку та економіки знань: аналітична оцінка / Н. С. Маркова, А. А. Дем'яненко // Економіка і організація управління : зб. наук. пр. – Вінниця : ДонНУ, 2016. – № 2 (22). – С. 230-237.
 9. Муравьев А. М. Юридическая и социальная природа права на развитие / А. М. Муравьев // Социальное управление. Экономика и право. – 2011. – № 5. – С. 189-194.
 10. Найт Ф.Х. Прибыль / под ред. В.М. Гальперина // Вехи экономической мысли Рынки факторов производства. Т. 3. – СПб. : Экономическая школа, 1999. – 496 с.
 11. Салахова Г. Р. Выявление взаимосвязи между уровнем образования и производительностью труда на примере экономики России и Республики Татарстан [Электронный ресурс] / Г. Р. Салахова // Экономика, государство, общество. – 2013. – № 1. – Режим доступа: <http://ego.uara.ru/ru/issue/2013/01/02/>. – Дата доступу: 01.03.2018.
 12. Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей / Сіденко В. Р. // Український соціум. – 2014. – № 1 (48). – с. 7-21.
 13. Соловьева Р. Г. ООН: расстановка сил и дипломатия в 80-е годы. / Р. Г. Соловьева. – М. : Наука : Ин-т мировой экономики и международных отношений, 1990. – 174 с.
 14. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 355 с.
 15. Human Development Report 1990. [Electronic resource] // UNDP. – New York: Oxford University Press, 1990. – Available at: <http://www.hdr.undp.org/en/reports/>. – Access date: 01.03.2018.
 16. Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations [Electronic resource]. UNDP. – New York: Oxford University Press, 2010. – Available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_compl ete_reprint.pdf. – Access date: 01.03.2018.
 17. Walton H. Hamilton The Institutional Approach to Economic / Walton H. Hamilton // Theory, American Economic Review, 1919. – № 9 (1), Supplement. – P. 309-318.

Кравцов С.О.

кандидат соціологічних наук

Науково-дослідний інститут праці і зайнятості населення

Мінсоцполітики і НАН України

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ І ПОШУК ШЛЯХІВ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ²

Державна політика України у сфері зайнятості населення базується на таких основних принципах:

- забезпечення рівних можливостей усім громадянам, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної незалежності, віку, статі, політичних переконань, ставлення до релігії, в реалізації права на вільний вибір виду діяльності відповідно до здібностей та професійної підготовки з урахуванням особистих інтересів і суспільних потреб;

- сприяння забезпеченню ефективної зайнятості, запобіганню безробіттю, створенню нових робочих місць і умов для розвитку підприємництва;

² Тези є витягом НДР «Основні напрями реалізації державної політики розв'язання проблемних питань у сфері зайнятості населення в контексті проведення соціально-економічних реформ в Україні», в якій автор брав участь як співвиконавець (№ держреєстрації 0116U004068).

- координація діяльності у сфері зайнятості з іншими напрямками економічної й соціальної політики на основі державної та регіональних програм зайнятості;

- співробітництво професійних спілок, асоціацій підприємців, власників підприємств, установ, організацій чи уповноважених ними органів у взаємодії з органами державного управління в розробці, реалізації та контролі за виконанням заходів щодо забезпечення зайнятості населення;

- міжнародне співробітництво у розв'язанні проблем зайнятості населення, включаючи працю громадян України за кордоном та іноземних громадян в Україні.

Таке соціально-економічне явище як безробіття, його зростаючі масштаби та тривалість загострюють відповідальність діяльності Державної служби зайнятості. Особливо велике навантаження лягає на первинні ланки центрів зайнятості. Ефективними засобами організаційної роботи місцевих центрів зайнятості є забезпечення постійної взаємодії як з безробітними, так і з роботодавцями, тому для цього:

- проводиться інформування роботодавців про професійно-кваліфікаційний склад осіб, які зареєстровані в центрі і поки не працевлаштовані;

- вивчаються структурні зміни в економіці міста, робочих місцях і потреби підприємств щодо комплектування їх персоналом та організується необхідний професійний підбір кадрів на замовлення підприємств зі складу зареєстрованого незайнятого населення міста;

- проводиться постійне забезпечення консультаціями з питань законодавства про працю, зайнятість, обов'язки роботодавців та права осіб, що працевлаштовуються;

- на замовлення роботодавців ведеться підбір працівників з проведенням атестування за психодіагностичними методиками у відповідності до вимог роботи;

- ведеться постійний моніторинг регіонального ринку праці та чинників, що впливають на його тенденції;

- здійснюється забезпечення раціональних витрат з боку центру зайнятості коштів страхового фонду з метою ефекту за кожною статтею витрат.

У всіх країнах світу управління зайнятістю населення займає одне з провідних місць у механізмах реалізації державної політики. Це не випадково, оскільки стан ринку праці, забезпечення достатнього для конкретних демосоціальних умов рівня зайнятості населення характеризують загальний соціально-економічний стан країни, спроможність державної політики вирішувати найбільш гострі проблеми свого розвитку та соціальної безпеки.

На сучасному етапі досить поширеними є принаймні два механізми регулювання зайнятості: державно-централізований та децентралізований. Співвідношення чи перевага одного відносно іншого значною мірою залежить від технологічного, структурного та інституціонального складу економіки, положення у міжнародному розподілі праці, включення у процеси глобалізації. Але незалежно від цього, у кожній країні регулювання зайнятості, намагання підтримувати баланс на ринку праці є пріоритетним напрямом державної політики.

Провідна роль у регулюванні зайнятості населення належить державі. Для того, щоб воно було ефективним як в економічному, так і в соціальному аспектах, необхідно мати уявлення про рівень та динаміку зайнятості населення. Основними показниками зайнятості населення є чисельність зайнятих та рівень зайнятості.

На даний момент основний вектор державної політики щодо зайнятості населення, який визначає позицію держави у сфері зайнятості, можна визначити як низку теоретичних положень:

- економічне заохочення підприємців до створення нових робочих місць, розвитку гнучких форм зайнятості, створення робочих місць з неповним робочим часом;

- удосконалення форм соціальної підтримки незайнятих осіб, зареєстрованих у державній службі зайнятості, з метою повернення їх до продуктивної праці;
- гарантоване надання першого робочого місця випускникам навчальних закладів, підготовленим за державним замовленням;
- розвиток співпраці між навчальними закладами і підприємствами з метою формування, відтворення та збереження кадрового потенціалу, підвищення його кваліфікації;
- забезпечення економіки країни кваліфікованими кадрами з урахуванням потреб ринку праці та громадян;
- збалансування попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку економіки;
- удосконалення системи управління професійно-технічною освітою;
- розвиток соціального партнерства;
- залучення та участь роботодавців у підготовці і підвищенні кваліфікації робітничих кадрів, вдосконалення системи професійного навчання на виробництві і т. ін.

Проте державна політика зайнятості потребує додаткових важелів:

- здійснення моніторингу у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, аналіз і прогнозування розвитку процесів у соціально-трудовій сфері відповідної території;
- організація на засадах соціального партнерства проведення переговорів і укладення угод між місцевими органами виконавчої влади, об'єднаннями роботодавців та профспілок;
- внесення пропозицій до програм соціально-економічного розвитку відповідних територій щодо раціонального розміщення продуктивних сил, підвищення мобільності працівників, заохочення підприємництва, застосування гнучких режимів праці та праці на дому, розвиток тимчасової та самостійної зайнятості;
- організація розроблення та подання на розгляд держадміністрацій відповідного регіону територіальних програм зайнятості населення, спеціальних програм щодо стабілізації зайнятості населення з визначенням фінансового забезпечення для регіонів з кризовою ситуацією на ринку праці;
- аналіз демографічної ситуації, прогнозування її впливу на ринок праці та зайнятість населення;
- здійснення аналізу міграційних процесів на відповідній території, підготовка місцевим органам державної влади пропозицій щодо регулювання міграційних потоків тощо.

В умовах проведення децентралізації публічної влади, регіон як структурна державна одиниця набуває специфічної ваги в економічному сенсі, спостерігатиметься внутрішня конкуренція між регіонами за ресурси, у тому числі трудові. В цих умовах завданням уповноваженого органу державної влади має стати вирівнювання регіональних диспропорцій та запобігання надмірній концентрації ресурсів, зокрема, трудових, в окремих регіонах [1].

Література:

1. Україна: від кризи до економічного зростання. Проект плану модернізації України. – Федерація роботодавців України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://modernization.fru.org.ua/ua>.

Решитько Т.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ЩОДО СПРИЯННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

Ситуація на сільському ринку праці залишається досить складною. Особливе занепокоєння викликає молодіжне безробіття. Дані щодо обстежень економічної активності сільського населення свідчать, що у 2016 р. чисельність безробітної молоді у віці 15-34 р. складала 54,5 % всієї кількості безробітних. Найвищим був рівень безробіття молоді у віці 15-24 рр. - 22,0 %, а у віковій групі 25-29 рр. – 12,1 % [1, с. 51].

За нашими дослідженнями, головними причинами, через які молодь не бажає працювати на селі є невисокий рівень оплати праці, несвоєчасність її виплати або ж виплати у вигляді натуроплати, транспортна недоступність робочих місць, відсутність житла тощо. У 2016 р. номінальна заробітна плата у сільському господарстві складала в середньому 3916 грн. на місяць [2, с. 71].

Основні завдання Державної програми забезпечення молоді житлом залишаються невиконаними, тож і сьогодні житло для цієї категорії населення в країні є нагальною проблемою.

Не знаходячи роботи у формальному секторі економіки, найпродуктивніша сила суспільства молодь поповнює сферу самостійної зайнятості (35,9 % зайнятих у неформальному секторі економіки сільської місцевості складає населення у віці 15-34 рр.), або їде працювати за кордон, або ж стає на шлях дармоїдства, алкоголізму, наркоманії, проституції, шахрайства тощо.

Негативний стан зайнятості серед сільської молоді, яка вперше приступає до трудової діяльності, являє собою істотну державну проблему. Як показують дослідження, у 2016 р. в Україні 152,8 тис. молодих осіб закінчили професійно-технічні навчальні заклади і 386,7 тис. осіб – вищі навчальні заклади. Однак, їх працевлаштування є проблематичним, тому вони змушені звертатися за допомогою до державної служби зайнятості. За статистичними даними у 2016р. особи не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів складала 15,6 тис. осіб [1, с. 58].

Закон України „Про забезпечення молоді, яка отримала вищу освіту або професійно-технічну освіту першим робочим місцем з наданням дотацій роботодавцю” (2004р.) значно покращив мотивацію керівників підприємств до працевлаштування на своїх підприємствах молодих спеціалістів. Постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2010 р. № 577 [3] внесено зміни до аналогічного документу від 19.03.2008 р. № 223 „Деякі питання надання роботодавцям дотації для забезпечення молоді першим робочим місцем”. Затверджено новий перелік професій (спеціальностей), що значно розширює можливості працевлаштування випускників вищих навчальних закладів та ПТНЗ. Новий перелік професій (спеціальностей) розширений до 24 робочих професій і 33 спеціальностей [4]. Це безумовно сприяло покращенню працевлаштування сільської молоді, але на практиці положення цих законодавчих актів виконуються рідко.

Відповідно до ст. 57 Закону України „Про освіту”, педагогічним працівникам, які працюють у сільській місцевості та селищах міського типу і проживають у них, держава відповідно до чинного законодавства повинна забезпечувати безплатне користування житлом з опаленням і освітленням у межах встановлених норм. Але на

практиці ці положення закону не спрацьовують. Сьогодні на селі як і раніше не вистачає вчителів, лікарів та інших фахівців [5].

Практика показує, що більшість випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів, крім вчителів (постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2006 №1361 (1361-2006-п) „Про надання одноразової адресної грошової допомоги деяким категоріям випускників вищих навчальних закладів”) і лікарів (постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 №524 „Питання оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери”), які їдуть працювати на село, одноразову адресну грошову допомогу не отримують. Цей факт свідчить про недостатній рівень мотивації до роботи і проживання молоді на селі.

Попри всі заходи, що проводяться державою стосовно подолання молодіжного безробіття, ще не створено належних умов для закріплення та нормальної життєдіяльності молоді в сільській місцевості. Не вирішеними залишаються питання соціальної підтримки входження сільської молоді до трудової діяльності, її правового захисту, забезпечення житлом тощо.

З метою сприяння працевлаштуванню молоді та закріплення її на селі, вважаємо за доцільне здійснити наступні заходи:

- запровадити виплату одноразової грошової допомоги випускникам всіх вищих навчальних закладів денної форми навчання, що навчалися за рахунок бюджетних коштів, які приїдуть за направленням працювати у сільську місцевість.

- для молодих сімей, які виявили бажання проживати та самостійно створити собі робочі місця на селі, запровадити пільгове кредитування на облаштування їх житла. Зокрема, компенсувати їм за рахунок державного та регіонального бюджетів відсотки за кредити банків;

- при складанні державної та регіональних програм зайнятості, передбачити питання надання з місцевого бюджету фінансової допомоги під забудову житла молодим спеціалістам, які отримали направлення на роботу в сільську місцевість у розмірі 30-50 % вартості придбаних будівельних матеріалів.

Ми вважаємо, що запропоновані нами заходи дозволять значно зменшити безробіття серед сільської молоді.

Література:

1. Економічна активність населення України 2016. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 205 с.
2. Статистичний щорічник України за 2016 рік. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 611 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.07.2010 № 577 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19 березня 2008 р. № 223” // Праця і зарплата. – 2010. - № 27 (703). – С. 8.
4. Про дотації роботодавцям, які надаватимуть молодим фахівцям перше робоче місце // Праця і зарплата. – 2010. - № 32 (708). – С. 3.
5. Молодь України: від освіти до праці: [монографія] / С. Оксамитна, О.Виноградов, Л. Малиш, Т. Марценюк. – Київ: ВПЦ НАУКМА, 2010. – 202 с.

Шестаковська Т.Л.
кандидат економічних наук
Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

В умовах переходу економіки на інноваційну модель розвитку значно зростають роль і значення вищої освіти, яка покликана забезпечити якість людського потенціалу, ринок праці достатньою кількістю висококваліфікованих фахівців, що здатні, творчо, професійно, використовуючи для вирішення виробничих завдань технології світового рівня. Інноваційний напрямок розвитку вищої освіти в Україні на сучасному етапі – єдиний можливий спосіб забезпечити її нову роль як системи, підтримуючий випереджуючий розвиток всього соціального організму. Серед ознак інноваційно-освітньої системи слід виокремити: нову ідеологію освіти, а саме відмова від елементарного передавання знань студентів викладачем та перехід до всебічного розвитку особистості, її активізації, здатності гнучко і самонастроювано діяти; розробку освітніх регіональних програм і концепцій, відповідних етнокультурним та культурно-історичним особливостям, суспільним потребам кадрів відносно ринку праці.

У розвинених країнах світу визначальне місце посідають цілі й пріоритети людського розвитку, оскільки саме людський чинник є визначальним для посилення інноваційної та креативної складових національного зростання. Настав час визнати значущість раніше недооцінених його чинників, таких як рівень людського потенціалу, його якість, освіта й здатність до інновацій і креативності, що впливають на економічні результати та національну конкурентоспроможність. Важливість креативності для розвитку людства є ключовою для сучасної економічної трансформації. Саме людський потенціал і креативність є рушіями людського прогресу.

Витрати на освіту й науку розглядаються як інвестиції в знання, які у процесі реалізації капіталізуються і забезпечують тривалий ефект. Неефективне використання людського потенціалу в Україні певною мірою пояснюється перекосами у сфері підготовки наукових кадрів. Збільшення чисельності кандидатів і докторів наук гуманітарного напрямку, у сфері економічних, юридичних наук, політології, соціології, державного управління не забезпечує технологічного прориву країни. Крім того, в майбутніх науковців не формуються навички проведення наукових розробок та дослідних робіт, потрібні для здійснення інновацій.

За умов дефіциту людських ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки потрібне істотне реформування сфери освіти й науки, зорієнтоване на потреби практики. Очевидно, що ринок праці та ринок освітніх послуг наразі функціонують неузгоджено. В Україні тільки починає утворюватися ринок інноваційної праці, механізми функціонування якого ще не відпрацьовані [1].

Слід зазначити суперечність інтересів навчальних закладів та роботодавців у сфері підготовки працівників інноваційного типу, оскільки продуктом навчання є кваліфікація працівника, тоді як потребою роботодавця є специфічні компетенції. Різниця між здобутою кваліфікацією й потрібними компетенціями має спонукати навчальні заклади адаптуватися до запитів бізнес-середовища. Людський потенціал має розглядатися з позицій компетенцій працівника, які реалізуються в процесах створення благ з метою досягнення суспільних та індивідуальних цілей. Базою його формування є

сфери науки й освіти. Суперечливі тенденції розвитку цих сфер вимагають проведення ефективних регуляторно-управлінських заходів з метою забезпечення їх відповідності потребам формування високорозвиненого й продуктивного людського потенціалу, адекватного вимогам інноваційного суспільства. Насамперед необхідно знайти форми ефективного взаємозв'язку навчальних і бізнес-структур, або, ширше, механізму взаємодії ринку освітніх послуг і ринку інноваційної праці [2].

Основним методом поліпшення державного управління інноваційного розвитку освіти та науки повинна стати інноваційна стратегія, яка за основну мету мала б ставити не стільки розвиток самих інновацій у кількісному вираженні, скільки розвиток міжфункціональних зв'язків трикутника взаємодії «освіта – бізнес – наука». Така стратегія повинна вирішувати основні завдання такої взаємодії, тим більше, що основні елементи цієї взаємодії тісно переплітаються та проявляються у вигляді самих елементів освіти, де також присутній бізнес у вигляді приватних навчальних закладів та наука у вигляді науково-педагогічних кадрів. У процесі побудови стратегії поліпшення державного управління інноваційним розвитком освіти та науки необхідний комплексний погляд на інновації, які впроваджуються в самій системі та їх зв'язок з зовнішніми елементами. При цьому вкрай важливо оцінювати та здійснювати їх повне впровадження від початку проектування і створення та до кінцевого результату отримання вигоди для інших суб'єктів держави [3].

Центральним елементом моделі стратегічного державного управління інноваційним розвитком освіти та науки зі збереженням інтересів освіти, науки та бізнесу, на нашу думку, є інтереси населення загалом та окремої людини зокрема як споживача освітніх послуг і об'єкта, що дозволяє дотримуватись інтересів інших учасників – бізнесу, науки, освіти та держави. Для забезпечення інтересів усіх елементів моделі держава повинна проводити стратегічне управління розвитком системи освіти з поступовим зміщенням владно-функціональних повноважень до місцевого рівня. Відтак управління на даному інституційному рівні повинно приводити до балансу інтересів та забезпечувати соціально-економічний розвиток країни через задоволення попиту наукових установ, закладів освіти та бізнесу на освіченого, висококваліфікованого працівника [4].

Серед основних стратегічних проблем планування інноваційного розвитку освіти та науки залишаються концептуальні питання, які є невирішеними в нашій державі протягом тривалого часу, зокрема: подальший перехід до західної схеми науки при університетах; розробка продуктивних і реальних для слідування векторів взаємодії освіти, науки та бізнесу; стимулювання розвитку приватних навчальних закладів та приватної науки; розвиток малого та середнього бізнесу з активними взаємодіями із науковими й освітніми установами задля спільного проведення наукових досліджень як передумов ефективного впровадження інновацій.

Реалізація державної стратегії інноваційного розвитку освіти та науки повинна опиратись на економічні та математично-статистичні методи, які дозволять виробити правильні стратегії на основі наявних статистичних показників, корегувати етапи поліпшення управління цим розвитком та уточнювати отриманні результати для подальшого планування. Поліпшення плануванням потрібно впроваджувати на кожному етапі інноваційного розвитку з використанням відповідної моделі, яка повинна охоплювати весь цей процес – від генерації інновацій до оцінки ефекту від їх впровадження (табл. 1).

Етапи інноваційного розвитку вищої освіти та методи прийняття відповідних управлінських рішень у контексті забезпечення якості людського потенціалу

Етапи стимулювання інноваційного розвитку	Задачі	Методи прийняття управлінських рішень
I. Початковий етап	Стимулювання генерації інновацій розвитку освіти	Метод аналізу ієрархій
	Вибір інновацій для впровадження за оцінкою ефекту від використання	Метод розстановки пріоритетів, ABC аналіз, теорія рішень
II. Етап впровадження конкретних інновацій	Визначення плану та етапів впровадження інновацій	Теорія розкладів, імітаційне моделювання, планування
	Визначення обсягу фінансування, інвестицій	Динамічне моделювання, оптимізаційні методи, аналіз
	Планування ефективної взаємодії суб'єктів та об'єктів інновації	Мережеве планування та управління
III. Контроль за процесом та якістю впровадження, дотримання строків	Вибір черговості виконання робіт	Мережеве планування
	Контроль за дотриманням якості впровадження	Діаграми Парето
	Контроль за дотриманням строків впровадження	Мережеве планування, динамічне програмування
IV. Оцінка ефекту від впровадження інновацій	Оцінка ефекту від впровадження інновацій	Теорія корисності, SWOT аналіз
	Прогноз кількості та якості наступних впроваджень	Регресійний аналіз, метод Дельфі, модель Бокса-Дженкінса,

* Джерело: систематизовано автором

Отже, для забезпечення високої якості людського потенціалу необхідно виконати сукупність наступних дій: визначити перспективи розвитку людського потенціалу виходячи з моделей ключових компетенцій, потрібних для заповнення майбутніх робочих місць інноваційного спрямування, та переорієнтації освітніх закладів на створення підґрунтя для формування цих компетенцій; розширити участь держави та бізнесу в підготовці фахівців інноваційного профілю шляхом підтримки напрямів навчання для задоволення майбутніх потреб ринку праці; розширити права навчальних закладів у впровадженні нових форм навчання, розробленні інноваційних навчальних програм, залученні практиків для проведення тренінгів, курсів, майстер-класів тощо. посилити роль конкурсного державного замовлення в підготовці кадрів для інноваційної сфери економіки; залучати бізнес-організації до навчальних процесів через організацію бази практики для студентів технічного напрямку підготовки або створення власних навчальних підрозділів.

Література:

1. Петрова І. Л. Стратегічне управління розвитком персоналу в системі соціально- трудових відносин / І. Л. Петрова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – № 5 (50). – С. 128–132.
2. Шестаковська Т.Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти / Т.Л. Шестаковська // Науковий вісник Полісся. – 2015. – №1(1). – С. 34-41.

3. Мазур І. І. Стратегія розвитку партнерства вищої освіти, науки та бізнесу / І.І. Мазур // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. –2014. – № 165. – С. 6-11.
4. Холявко Н.І., Шестаковська Т.Л. Державне регулювання системи освіти в умовах ринкової економіки / Н.І. Холявко, Т.Л. Шестаковська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – №16. – С.32-35.

Миргородська О.Л.

кандидат педагогічних наук, доцент

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

Пропадуций А.М.

молодший науковий співробітник відділу історії

Кіровоградський обласний краєзнавчий музей

СТАН ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Населення – основна продуктивна сила суспільства, найцінніший ресурс будь-якої країни. Визнання цього факту цивілізованим світом обумовило впровадження з 90-х років минулого століття у щорічних звітах Програми розвитку ООН інтегрального показника – індекс людського розвитку (ІЛР). Цей показник застосовується для спостереження за динамікою розвитку окремих країн і людства в цілому. Складовою показника є оцінка стану здоров'я населення, зокрема через оцінку ступеня розвитку системи охорони здоров'я. Тож не випадково одним із першочергових завдань для українського уряду стало реформування системи охорони здоров'я в державі.

Аналіз статистичних даних свідчить про тенденцію до зменшення загальної кількості населення як в Україні, так і в Кіровоградській області. Зокрема, за період з 2001 по 2017 рік кількість населення в Україні зменшилася з 48,5 млн. осіб до 42,58 млн. осіб (тобто на 10,1%). В Кіровоградській області за цей же проміжок часу населення скоротилось із 1133,1 тис. осіб до 965,75 тис. осіб (тобто на 14,8%) [1].

Демографічна ситуація, що склалася в регіоні, цілком обґрунтовано викликає занепокоєння. Аналізуючи базові показники відтворення населення, слід зазначити, що в цілому загальна кількість померлих осіб перевищує загальну кількість новонароджених. У період з 2006 по 2014 рік, спостерігалось певне покращення ситуації за рахунок підвищення показників народжуваності в переважній більшості районів області, але це не компенсувало втрат від смертності. З 2014 по 2016 рік маємо тенденцію до скорочення як показників народжуваності, так і показників смертності населення області. Однак тенденція до скорочення загальної кількості населення залишається на загрозовано високому рівні (Див. табл. 1).

Основними причинами смертності населення нашої області, як і раніше, є хвороби системи кровообігу (63% померлих), новоутворення (12,8%, із яких 12,7% – злоякісні), зовнішні причини (отруєння, травматизм тощо – 7%). Починаючи з 2010 року кількість летальних випадків за основними причинами має тенденцію до скорочення.

В області склався регресивний тип вікової структури населення, про що свідчить співвідношення основних вікових груп: питома вага дітей (0 – 14 років) – 15,7%, працездатного населення (15 – 64 років) – 48,0%, старші за 64 роки – 16,3% [1].

Висока дітородна активність населення формується за рахунок молодших вікових груп населення. Тому, збільшення частки людей старших вікових груп в області

є важливим структурним фактором, який впливає на зниження загальних коефіцієнтів народжуваності та підвищення загального коефіцієнта смертності.

Таблиця 1

Основні показники відтворення населення Кіровоградської області

Показник	Рік											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість народжених, на тис. осіб												
Кіровоградська область	8,3	9,2	9,6	10,2	10,7	10,4	10,5	11,0	10,7	10,7	9,7	9,1
Кількість померлих, на тис. осіб												
Кіровоградська область	18,8	18,0	18,4	18,6	17,4	17,4	16,6	16,5	16,7	17,0	16,6	16,8
Природний приріст (скорочення)												
Кіровоградська область	-10,5	-8,8	-8,8	-8,4	-6,7	-7,0	-6,1	-5,5	-6,0	-6,3	-6,9	-7,7

Аналіз структури захворюваності дорослого населення Кіровоградської області свідчить про явне домінування хвороб системи кровообігу, на які припадає понад 43%. Найбільш поширеними серед хвороб цієї категорії залишаються артеріальна гіпертензія, ішемічна хвороба серця, стенокардія, гострий інфаркт міокарду. Показник первинної захворюваності на хвороби системи кровообігу становив у 2016 році 39,6 на 10 тисяч дорослого населення проти 40,5 у 2015 році та 42,1 у 2010 році. Тож можна констатувати певну позитивну динаміку [4].

Динаміка захворюваності органів дихання має іншу тенденцію. Показник первинної захворюваності (з урахуванням сезонних спалахів) змінюється хвилеподібно. У 2016 році він становив 298,4 на 10 тисяч дорослого населення проти 269,8 у 2015 році та 288,6 у 2010 році.

Занепокоєння викликає ситуація із рівнем захворюваності на активний туберкульоз. Серед вперше виявлених хворих на туберкульоз залишається високою питома вага бацилярного (легеневого) туберкульозу – у 2016 році вона склала 56,6%. Поліпшення організації лабораторної діагностики туберкульозу у лікувально-профілактичних закладах області сприяє своєчасному виявленню нових хворих. Нажаль дані статистичної звітності за 2017 рік говорять про зростання захворюваності на туберкульоз в обласному центрі (м. Кропивницький) на 25,4%. Якщо у 2016 році показник захворюваності становив 50,0 на 100 тис. осіб, то у 2017 році вже 62,7. По Кіровоградській області показник захворюваності у 2017 році дещо знизився і становив 64,1 на 100 тис. осіб проти 67,0 у 2016 році. Найвищі показники захворюваності зафіксовано в Знам'янському, Олександрівському, Долинському, Онуфріївському, Новоукраїнському, Петрівському, Кіровоградському та Добровеличківському районах [4].

Рівень онкологічної захворюваності в Кіровоградській області залишається одним із найвищих в Україні (поряд із Миколаївською, Херсонською та Запорізькою). У 2016 році показник первинної захворюваності становив 98,1 на 100 тисяч населення у порівнянні із 92,3 у 2015 році та 86,6 у 2010. У структурі захворюваності переважають рак легенів, рак шкіри та рак молочної залози [4].

Епідемічний процес ВІЛ-інфекції в області продовжує характеризуватися високою інтенсивністю. Щороку зростає кількість виявлених та зареєстрованих інфікованих і хворих на ВІЛ/СНІД. У 2017 році Кіровоградська область (поряд із Дніпропетровською та Вінницькою областями) мала один із найвищих в Україні темпів

зростання захворюваності на ВІЛ/СНІД – 40,7% у порівнянні із попереднім 2016 роком (Дніпропетровська область – 44,7%, Вінницька – 40,0%) [3].

Загальний стан здоров'я населення залежить як від своєчасної діагностики захворюваності, так і від надання якісної медичної допомоги у медичних закладах. Основою національної системи охорони здоров'я є лікувально-профілактична допомога, яка надається переважно за територіальною ознакою лікарями загальної практики. В Україні первинна медико-санітарна допомога представлена роздробленими структурами, що функціонально, організаційно та фінансово поєднані зі спеціалізованою амбулаторною допомогою

За кількістю лікарняних закладів на 10 тисяч населення Кіровоградська область в межах України, на жаль, знаходиться у числі аутсайдерів (40,0), поряд з такими областями як Рівненська (41,0), Закарпатська (43,0) та Волинська (43,0). Для порівняння у Дніпропетровській та Львівській областях аналогічні показники становлять 104,0 і 102,0 відповідно [2, с. 127].

Станом на 2016 рік у Кіровоградській області функціонувало 273 амбулаторно-поліклінічних заклади (у 2015 – 275) і 51 лікарняний заклад (у 2015 – 54). Тобто у порівнянні із попереднім роком їхня кількість несуттєво скоротилась.

Найбільша кількість поліклінічних закладів функціонувала у Кіровоградському, Олександрійському та Знам'янському районах області (відповідно 8,42%, 6,8%, 6,28% від загальної кількості закладів такого типу по області).

Найбільша кількість фельдшерсько-акушерських пунктів (ФАПів) фіксувалася в Новоукраїнському, Бобринецькому і Кіровоградському районах області [4].

За даними на 2016 рік в усіх закладах охорони здоров'я Кіровоградської області було зайнято 3400 лікарів (без зубних) і 9300 осіб середнього медичного персоналу. Аналіз даних за попередні роки показує скорочення загальної кількості медичних працівників. Якщо у 2010 році на 10 тис. осіб постійного населення області припадало 36,1 лікарів (без зубних), 105,1 середнього медичного персоналу, у 2015 вже 35,7 лікарів та 99,1 середнього медичного персоналу, то у 2016 році ці показники становили відповідно 35,4 та 96,6. Особливе занепокоєння викликає зменшення загальної кількості середнього медичного персоналу [4].

Узагальнюючи, робимо висновок про те, що Кіровоградській області, в тій чи іншій мірі, притаманні основні медико-демографічні проблеми України: – низькі темпи відтворення населення; – зростання показників старіння населення; – щорічне погіршення показників здоров'я населення в усіх вікових групах; – не висока середня тривалість життя; – недосконалість надання медичних послуг, в чому числі і через недостатню кількість кваліфікованих спеціалістів.

Вирішити означені проблеми можливо лише об'єднуючи зусилля центральних, регіональних органів законодавчої і виконавчої влади, профільних фахівців, громадськості. Дієвими мають бути кроки, щодо підтримки сімей із дітьми (в тому числі – фінансової). Більш зрозумілими мають бути дії влади у процесі реалізації реформи медичної галузі.

Література:

1. Головне управління статистики в Кіровоградській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.kr.ukrstat.gov.ua
2. Медико-демографічна ситуація та основні показники медичної допомоги населенню на регіональному рівні у 2014 році. – К.: Стафед, 2015. – 168 с.
3. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекцією в Україні станом на 01.10.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/uploads/documents/.../...a65.pdf>
4. Департамент управління охорони здоров'я у Кіровоградській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.health.kr.ua

Рингач Н.О.

*доктор наук з державного управління, с.н.с.,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України
м. Київ, Україна*

ЗДОРОВ'Я ЯК ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ЗАПОРУКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

В сучасних умовах глобалізації зростає усвідомлення важливості капіталу здоров'я для можливостей розвитку кожної конкретної держави і її конкурентоздатності, а також привабливості в якості об'єкту інвестицій на міжнародному ринку.

Компанія Bloomberg, яка є одним з провідних постачальників фінансової інформації для фінансових ринків світу, регулярно формує і оприлюднює рейтинг країн за станом здоров'я їх громадян, демонструючи цим економічну значущість цієї характеристики і затребуваність при плануванні фінансових стратегій та інвестування капіталу в певні країни. Рейтинг від Bloomberg базується на низці різноманітних показників: від інтегральних, на кшталт очікуваної тривалості життя, до більш конкретних, що демонструють, наприклад, рівні смертності у різних вікових групах та за причинами, або поширення ВІЛ серед населення. Певні характеристики, що використовуються, можуть відображати різні аспекти, корисні з огляду потенційних інвесторів. Наприклад, величина частки курців, окрім доведеного вищого ризику розвитку у людей серцево-судинної патології та раку легень і хронічних легневих захворювань, важливе свідчить одночасно і про вищу ймовірність пожеж на небезпечному щодо займань виробництві. Високий рівень вживання спиртних напоїв, та низький – фізичної активності, крім беззаперечної шкоди здоров'ю частини населення, якій притаманні такі поведінкові практики, сигналізує про можливу більшу частоту порушень правил безпеки, аварій, нещасних випадків на виробництві, нижчу можливість вчасно, адекватно і ефективно реагувати на надзвичайні ситуації. Зрештою, навряд чи можна очікувати на високу продуктивність праці в країні з нездоровим населенням. Також відносно коротше життя зменшує і ринок споживання.

У березні 2017 р. було оприлюднено рейтинг 163 країн світу за так званім індексом здоров'я Bloomberg Global Health Index. Рівень здоров'я (health grade) базується на оцінці здоров'я (health score), яку істотно можуть зменшувати наявні ризики для здоров'я (health risk penalties). Для цього індексу використовують такі показники як очікувана тривалість життя (від показника при народженні і аналогічного при досягнення пенсійного віку); смертність від інфекційних, хронічних неінфекційних хвороб та зовнішніх причин; ймовірність вижити у неонатальному, ранньому дорослому і пенсійному віці.

Також враховують поведінкові та ендегенні чинники ризику для здоров'я, зокрема, значна поширеність серед населення підвищених артеріального тиску, холестерину та цукру крові, розповсюдженість надмірної ваги серед всього населення (та низької ваги серед дітей), гіподинамії, тютюнокуріння та вживання алкоголю. Представлено і середовищні (екзогенні), серед яких фігурують забрудненість повітря, доступність безпечної води тощо.

Як правило, публікується список з п'ятдесяти найздоровіших країн світу [1]. Італія, Ісландія, Швейцарія Сінгапур та Австралія ввійшли у топ - п'ятірку. Україна ж

серед п'яти десятків представлених у рейтингу країн не фігурує, при тому, що сусідні з нею постсоціалістичні держави присутні: Чехія на 23-му, Польща на 39-му, а Словаччина на 46-му місцях. Однією з причин цього є низька очікувана тривалість життя, що зумовлено високим рівнем передчасної смертності українців, особливо чоловіків. Середня очікувана тривалість життя при народженні – визнане мірило людського розвитку та благополуччя, інтегральний показник здоров'я і довголіття – виступає також важливою складовою Індексу розвитку людського потенціалу (Human Development Index) наряду з вимірами, які відображають існування на гідному рівні (валовий національний дохід в розрахунку на одну особу) та можливість набуття та оновлювання знань. Здоров'я також є ваговою складовою (вага 10%) Індексу якості життя (Quality of Life Index).

Ще у одному рейтингу агенції Bloomberg, що оцінює ефективність системи громадського здоров'я The Most Efficient Health Care 2016, наша країна відсутня. Адже це дослідження охоплює 55 держав, критеріями потрапляння до переліку є чисельність населення понад 5 млн осіб (за яким Україна проходить), ВВП більше 5 тис. \$ на душу населення на рік (якому Україна, на жаль, не відповідає), та величина очікуваної тривалості життя при народженні понад 70 років. Зазначимо, що за даними Державної служби статистики України, остання у 2016 р. становила 71,68 року для обох статей (тобто ненабагато перевищувала мінімальну межу у 70 років), а для чоловіків взагалі "не дотягувала" – 66,73 року...

При цьому слід усвідомлювати, що через щонайменше дві причини (тривалий час, що пройшов з Всеукраїнського перепису, та розрахунки без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та адміністративних даних по частині зони проведення антитерористичної операції) можна припустити, що ці цифри можуть реально виявитись і нижчими.

Найвищу позицію у рейтингу The Most Efficient Health Care 2016 останні роки посідають азійські країни. Зокрема, лідер 2017 року – система охорони здоров'я Гонконгу – була оціненою у 88,9 балів з 100 можливих (у Російській Федерації – найнижче місце). В основі цього рейтингу три визначальні складові, які визначають результативність та ефективність охорони здоров'я конкретної країни, насамперед визнаний показник соціально-економічного розвитку та благополуччя, очікувана тривалість життя при народженні, а також державні витрати на охорону здоров'я, що вимірюються часткою ВВП на ці цілі, та вартість медичних послуг в перерахунку на душу населення. Найбільш вагомим показником (60% ваги) експерти Bloomberg визначили саме очікувану тривалість життя. Цей же показник враховано і при розрахунку Глобального індексу конкурентоздатності.

В Звіті щодо Глобальної конкурентоздатності, підготовленому Всесвітнім економічним форумом, перше місце (причому не один) рік належить Швейцарії [2]. Декілька останніх років рейтинг очолюють Швейцарія, Сінгапур та США, Україна ж посідала у ньому 81-е місце.

Таким чином, слід відходити від застарілих поглядів на систему охорони громадського здоров'я, та розглядати гарне здоров'я населення як неодмінну характеристику людського потенціалу країни і необхідну умову для економічного зростання. Тому сьогодні інвестування в ефективну систему охорони здоров'я слід розглядати як інвестицію в майбутній добробут населення, що має на меті покращання громадського здоров'я в цілому, та підвищення привабливості України для інвестицій в глобальному масштабі, зростання її конкурентоздатності – зокрема.

Література:

9. Italy's Struggling Economy Has World's Healthiest People - Bloomberg 24/03/2017 / by Wei Lu and Vincent Del Giudice. – URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-03-20/italy-s-struggling-economy-has-world-s-healthiest-people>. Дата останнього звернення 18.03.2018
10. Global Competitiveness Index 2017-2018 – URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-/competitiveness-rankings/> Дата останнього звернення 11.03.2018

Кравчун А.С.

*к.держ.упр., здобувач Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя, Україна*

СУТНІСТЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ В СТРУКТУРІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Парадигма розвитку світової фінансової системи, а зокрема й механізмів та інструментів залучення інвестицій, потребують розробки та впровадження інноваційних концепцій стосовно процесів управління як на рівні підприємства, так і на рівні національної, регіональної та світової економік. Одним із таких новітніх підходів є синергетичний, де розглядається процес самоорганізації, коли організаційно-структурні зміни на підприємстві, в галузі, або взагалі в народному господарстві, дозволяють забезпечити підприємство інвестиційними ресурсами на довготривалій період, оскільки практично всі існуючі інвестиційні механізми є неефективними в сучасних економічних умовах. Тому проблематиці аналізу та удосконалення механізмів самоорганізації суб'єктів господарювання з метою залучення інвестицій слід приділити більшої уваги. Дослідження процесів самоорганізації соціально-економічних систем мають міжгалузевий характер, оскільки характеризуються запозиченням інструментарію з природознавчих наук, перенесенням властивостей, закономірностей та методології з фізичних, біологічних об'єктів до соціальних та економічних.

Наявність широкого спектру форм, видів та процесів самоорганізації в природі та суспільстві сприяла зародженню та розвитку загальної теорії організації – тектології, в якій було описано процеси виникнення, існування, розвитку і розпаду різних організаційних утворень. У подальшому цей узагальнений підхід до проблем самоорганізації, розробки механізмів взаємодії структурних елементів системи продовжив своє життя в межах кібернетики і загальної теорії систем.

Так, засновник синергетичного підходу Г. Хакен, критерієм самоорганізації вважає здатність системи існувати без специфічного зовнішнього впливу, під яким розуміє такий, що нав'язує системі структуру та функції [5]. Тобто мова йде про те, що система здатна самостійно (без зовнішнього впливу) реалізувати певні процеси, що забезпечують її функціонування та розвиток. При цьому, на відміну від кібернетичного підходу, система не прагне досягти певної цілі. Такої ж думки дотримується й Л. Мельник, який визначає, що ключовими елементами змісту поняття самоорганізація є процеси, які забезпечують функціонування, розвиток та впорядкування системи в просторі та часі [4].

А. Бакурова говорить про те, що самоорганізація в соціально-економічній системі – це процес управління нею на основі синергетичного підходу, що полягає в забезпеченні її життєздатності, тобто умов існування та розвитку [2]. Спираючись на наведені підходи, слід сказати, що трактування самоорганізації здійснюється в широкому сенсі, а якщо розглядати її більш вузько, то вона розуміється як здатність

системи за рахунок внутрішніх факторів забезпечувати впорядкованість в просторі та в часі окремих її елементів або процесів [6]. Також вченими стверджується, що самоорганізація є процесом збільшення і підтримки взаємної координації елементів системи через підвищення її складності та нерівноважності, процесом виникнення упорядкованості в елементах, відносинах та властивостях системи. На думку В. Хиценко, отриманий в результаті такого процесу нерівноважний підсумок є достатнім для ефективного протистояння суттєвим змінам параметрів зовнішнього і внутрішнього середовищ [8].

Колектив авторів вважає, що системою, здатною до самоорганізації є така, в середині якої системоутворюючим чинником є наявність спільних цінностей та узгоджених цілей внутрішніх взаємодіючих компонентів, які контролюються за допомогою зворотного зв'язку, що забезпечує синергетичний ефект (відновлення стану після припинення дії фактора, який вивів з рівноваги) на підставі синтезу [9].

Таким чином, здійснивши критичний аналіз існуючих наукових підходів та концепцій, слід зазначити, що інвестиційна платформа є системою, здатною до самоорганізації, оскільки в структурі має декілька елементів (об'єктів), що утворюють цілісну та єдину систему. В такій системі взаємні дії та відносини направлені на досягнення певних цілей, а зміна її стану відповідає комплексним цілям та відбувається під впливом внутрішніх рушійних факторів та сил.

Такої ж думки дотримуються деякі дослідники, які говорять, що поштовхом для виникнення цього процесу є суб'єктивні фактори та особистість ініціатора. Наприклад, М. Туленков в своїй роботі зазначає, що «...самоорганізація в соціумі не є вільною від суб'єктивного фактора, що включає до неї процеси як організації, так і управління. З іншого боку, організаційні й управлінські відносини самі є похідними від самоорганізації і перебувають у формальних організаціях під впливом неформальних відносин, що самоорганізуються» [1]. Також самоорганізацію можна розглядати за певними ієрархічними рівнями: на мікрорівні (підприємства, фірми, установи тощо), на регіональному рівні, на рівні національної економіки (об'єднання суб'єктів господарювання у різних організаційно-економічних формах, фінансова або банківська системи) та на світовому (глобальному) рівні. При цьому слід розуміти, що функціонування системи вищого рівня забезпечується самоорганізацією на нижчому рівні, наприклад, регіональний та національний – для глобального. В таблиці 1 наведено результати аналізу наукових джерел щодо характеристики процесів самоорганізації на різних рівнях економіки.

Таблиця 1

Характеристика механізмів самоорганізації за рівнями економіки

Рівні економіки	Механізми самоорганізації	Форми самоорганізації
Світовий рівень (глобальна економіка)	Реалізується через глобалізаційний механізм, який встановлює новий глобальний порядок на принципах гетерархії, внаслідок, наприклад, світових криз різних ринків, змін в міжнародній спеціалізації та кооперації, переходу від монополярної світової економіки до біполярної (поліполярної) тощо.	Всі види мережевих організаційних форм Міжнародні організації (установи) Союзи країн Форуми (комітети, об'єднання)
Макроекономічний рівень (національна економіка)	Реалізується через ринок та інститути державного регулювання: ринковий механізм механізми державного регулювання економіки	Холдинги Альянси Союзи підприємців Економічні зони Кластери

		Співтовариства Асоціації Фонди Добровільні тимчасові об'єднання Спілки (галузеві, професійні)
Регіональний рівень (регіональна економіка)	Реалізується через регіональні ринки шляхом застосування: механізму самоврядування механізму кооперації механізму спеціалізації механізму добровільного об'єднання	Регіональні фонди Об'єднання підприємств регіону Спілки власників малого та середнього бізнесу регіону Територіальні громадські організації Бізнесові об'єднання та спілки Форуми (виставки, конференції)
Мікроекономічний рівень (економіка суб'єкта господарювання)	Проявляється в однорідних системах через внутрішньофірмову самоорганізацію груп та особистісну (кожного співробітника). Механізмами управління процесом самоорганізації можуть бути: управління структурою підприємства, формування команди, резонансний менеджмент.	Крос-функціональні команди Робочі групи Експертні групи Неформальні об'єднання Гурти якості Фрактальна фабрика Самоменеджмент

Джерело: складено автором за [3-4, 5, 7, 10]

Ще однією специфікою зазначеної ієрархічної системи є нестійкість до хаотичних впливів на неї на мікрорівні, що призводить до синхронних зрушень темпів розвитку всередині системи. Тобто самоорганізація характеризується асинхронністю на всіх вищезазначених рівнях. Наприклад, криза в окремій державі (дефолт), або в окремих галузях промисловості (енергетична криза), в окремих фінансових секторах (банківська система), на специфічних ринках (криза на іпотечному ринку) є локально випадковими, але глобально детермінованими. Отже, неможливо забезпечити стабільність розвитку на всіх рівнях одночасно, тому що різного виду дестабілізуючі фактори (політичні, технологічні) мають різну силу впливу на систему, яка внаслідок цього входить в стан біфуркації [7]. Таким чином, самоорганізація – це здатність системи створювати нові структури та форми поведінки на вищому рівні через певні механізми внутрішньої взаємодії компонентів нижчого рівня і без зовнішнього втручання.

Література:

1. Туленков М. Сутність і співвідношення понять «організація», «самоорганізація» і «управління» / М. Туленков // Політичний менеджмент. 2007. – №1. – С. 24-35.
2. Бакурова А.В. Самоорганізація соціально-економічних систем: моделі і методи : монографія / А.В. Бакурова. – Запоріжжя : КПУ, 2010. – 328 с.
3. Самоорганізація підприємств: тенденції соціалізації економіки : монографія / Т.В. Калінеску, Г.С. Ліхоносова, Г.О. Найдъон, С.П. Калінкаров. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. – 396 с.
4. Мельник Л.Г. Экономика развития : учебник / Л.Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2013. – 784 с.
5. Хакен Г. Информация и самоорганизация : Макроскопический подход к сложным системам / Г. Хакен ; пер. с англ. – М. : Мир, 1991. – 240 с.
6. Бевзенко Л.Д. Соціальна самоорганізація. Синергетична парадигма: можливості соціальних інтерпретацій / Л.Д. Бевзенко. – Донецьк : ІС НАНУ, 2002. – 437 с.
7. Шкодін І.В. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи / І.В. Шкодін // Економіка України, 2012. – №9(610). – С. 70-77.

8. Хищенко В.Е. Самоорганизация: элементы теории и социальные приложения / В.Е. Хищенко. – М. : Комкнига, 2005. – 224 с.
9. Учитель Ю.Г. Синтез управленческих решений в свете самоорганизации [Электронный ресурс] / Ю.Г. Учитель, М.А. Глазун. — Барнаул. – 2007. – <http://spkurdyumov.narod.ru/Kriz.htm>.
10. Варнеке Х.-Ю. Революция в предпринимательской культуре. Фрактальное предприятие : [пер. с нем.] / Х.-Ю.Варнеке. – М. : Наука- Интерпериодика, 1999. – 280 с.

Насипайко Д.С.

кандидат економічних наук

Резніченко О.О.

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Теоретично аналізуючи процеси відтворення людського капіталу, слід підкреслити методологічно важливий аспект: практичні дослідження відтворення людського капіталу мають розглядатися в світлі якості життя і змін механізму всього соціального розвитку як складових умов формування бажаної якості людського капіталу. Реальність переконливо показала, що економічне зростання і досягнення суспільством високого рівня споживання не позбавляють його від убогості, злочинності, забруднення навколишнього середовища і техногенних катастроф, не гарантують захист від глибоких соціальних потрясінь. Тому слушною є позиція більшості західних дослідників щодо необхідності вибору між необмеженим кількісним зростанням виробництва товарів, задоволення матеріальних потреб, заробітної плати, будівництва дешевих квартир тощо (які чинять в першу чергу короткостроковий вплив та структура ефекту яких більш відповідає етапу відновлювального, наздоганяючого розвитку країн третього світу), і якісним аспектом відтворення людського капіталу — освітою, охороною здоров'я, культурою, екологією, що безпосередньо впливає на якість і структуру такого капіталу не лише в короткостроковому, але і довгостроковому періоді.

Таким чином, можна дійти висновку про необхідність в умовах українських реалій зміни орієнтирів відтворення людського капіталу країни, які передбачатимуть (з урахуванням впливу наслідків системної кризи, обмеженості ресурсів, які можна спрямувати на розвиток людського капіталу) не лише подальше зростання насиченості товарами та їх споживання, а введення елементів споживання, збагаченого наявністю духовних, соціальних і культурних благ.

Одночасно це висуває на передній план за важливістю основних завдань проблему випереджаючого розвитку людського капіталу як продуктивного чинника і його складових, включаючи безпеку, ефективність інструментів і середовища функціонування, насамперед, високу якість життя. Звідси впливає доцільність використання для вимірювання якості людського капіталу, який є одночасно і оцінкою якості життя, загально визнаною методикою вимірювання, розробленою фахівцями ООН, індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП), в основу якого покладено визначення базових можливостей: можливість тривалого і здорового життя, можливості і здатності мати знання і доступ до ресурсів, необхідних для гідного рівня і якості життя. ІРЛП складається з трьох компонентів: очікуваної тривалості життя при

народженні, рівня освіти і рівня доходу, вимірюваного ООН за обсягом валового продукту на душу населення.

Відтворення людського капіталу економісти визначають як на макро-, так і на мікрорівні. Відтак, на макрорівні ми розглядаємо соціальні трансферти населенню як у натуральній, так і у грошовій формі, а також пільгове оподаткування, що є цільовими витратами держави. Також на макрорівні можливо застосування матриці соціальних рахунків, тобто розрахунок витрат у системі національних рахунків. При побудові матриці соціальних рахунків використовуються такі показники, як доходи підприємства, що спрямовуються в інвестиції в людський капітал, трансферти уряду, доходи домашніх господарств, що орієнтуються на формування та відтворення людського капіталу, а також ті, що характеризують міграцію населення.

Характеристика інвестування на макрорівні як один з основних параметрів економічного розвитку свідчить не лише про вплив на суспільство в цілому, а й той факт, за рахунок яких сукупних інвестицій відбувається відтворення людського капіталу. На макрорівні відбуваються самостійні процеси, які, у свою чергу, незалежні від процесів, що відбуваються на мікрорівні, проте впливають на них.

Як правило, в наукових дослідженнях та статистиці макросоціальні параметри країн не виділяються. Вважаємо необхідним їх виділити й почати з них як з узагальнюючих та визначальних щодо інших соціальних параметрів. В узагальненому вигляді до макросоціальних параметрів нами віднесено наступні:

- чисельність населення, що є мірою суб'єкта соціального розвитку й масштабів країни, а відповідно, і вихідним параметром, що багато в чому визначає місце країни у світовому співтоваристві;

- тривалість життя, яка узагальнено оцінює потенціал населення (рівень фізичного й психічного здоров'я людей), і підсумовує соціальні, економічні й політичні процеси, що відбуваються у суспільстві;

- освіченість людей, що характеризує та визначає рівень потреб і інтересів населення, інноваційний потенціал держави, ефективність життя людини;

- ВРП на одну особу, який одночасно має кардинальне соціальне значення, оскільки вимірює обсяги річних ресурсів країни для задоволення всіх поточних потреб населення, а також інвестицій для подальшого підвищення рівня і якості життя та необхідного захисту, а також продуктивність праці. При цьому, оскільки ВРП як соціальний параметр обчислюється на душу населення, то в ньому відбивається й зайнятість населення, що розширює його синтетичне макросоціальне значення;

- ІРЛП, який узагальнює вже зазначені параметри та може слугувати, на нашу думку, результуючим параметром функціонування економіки країни, однак не є таким, що повністю вичерпно охоплює характеристику процесів системних соціально-економічних зрушень у людському капіталі;

- особисте споживання у ВРП і по середньодушовому рівню в порівнянних оцінках, що узагальнюють рівень і якість життя;

- державне споживання, що характеризує роль держави в забезпеченні умов життя населення, включаючи соціальні заходи та оборону країни;

- диференціація доходів і витрат населення, що оцінює соціальне розшарування населення та слугує основним фактором масштабів бідності, що у світовій статистиці не має загально визначених методів виміру;

- внутрішні інвестиції — параметр, що виконує ключові соціальні функції оновлення та створення: по-перше, нових виробничих фондів, на базі яких виробляються й товари народного споживання; по-друге, невиробничих фондів (житло, транспортні засоби, медичне й культурне устаткування), що безпосередньо задовольняють потреби людей; по-третє, виробничих фондів, що забезпечують

динаміку всього національного виробництва, зайнятість населення та покращення умов праці;

– соціальна безпека (або якість соціальної сфери), що відбивають рівень умов праці, соціального захисту, фізичної й майнової безпеки членів суспільства, рівня криміногенності та соціально-політичного здоров'я суспільства і т. ін.;

– якість навколишнього середовища (або якість екологічного простору), що акумулює дані щодо забруднення повітряного простору, води, якості ґрунту, рівня біорізноманіття;

– сукупний рівень охоплення населення освітою (тобто частка населення, що одержує середню освіту);

– середню кількість років завершеної освіти для дорослого населення, для робочої сили або дорослого населення, що має початкову, середню або вищу освіту.

Отже, методичне забезпечення оцінки рівня відтворення людського капіталу покликано розкривати якісні особливості його формування, які включають рівень освіти та кваліфікації працівників, що пов'язано як з їх особистими здібностями, так і з результатами чинної системи освіти в країні. В цілому це сприяє виявленню причин різного рівня продуктивності праці та оцінюванню ефективності застосування людського капіталу. Це пов'язано з тим, що процеси становлення в нашій країні соціально орієнтованої ринкової економіки обумовлюють підвищення складності та багатогранності соціально-економічних процесів, що, в свою чергу, передбачає посилення відповідальності за управлінські рішення на всіх рівнях.

Чернушкіна О.О.

*кандидат економічних наук, доцент
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА МАШИНОБУДІВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Успішність функціонування будь-якої соціально-економічної системи неможлива без оптимального використання переваг, які криються у ефективній співпраці її учасників.

Найважливіша проблема будь-якого українського підприємства, що працює в ринкових умовах, – це проблема його виживання і забезпечення безупинного розвитку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні й реалізації конкурентних переваг, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі грамотно розробленої й ефективної стратегії розвитку підприємства. В умовах радикальних соціально-економічних змін корпоративна культура стала значущим фактором впливу на ефективну господарську діяльність та конкурентоспроможність машинобудівних підприємств.

Корпоративна культура розглядається як засіб створення сприятливих умов, що сприяють підвищенню ефективності управління підприємством і досягнення ним конкурентоспроможності на ринку товарів і послуг.

Питання формування, розвитку, визначення типу корпоративної культури та її оцінки як елементу системи стратегічного управління підприємством розглядали у своїх наукових працях зарубіжні вчені: Р. Акофф, Р. Амстронг, К. Камерон, А. Кеннеді, М. Мескон, Р. Моран, Н. Оучі, Дж. Стонер, Ч. Ханді, Е. Шейн та ін. Серед вітчизняних

вчених проблема набуває все більшої актуальності у міру того, як інтенсивно починає формуватись корпоративна культура на українських підприємствах.

Суттєвий вклад у розвиток теорії і практики корпоративної культури внесли вчені: І. В. Андрєєва [1], О. О. Білецька [2], О. С. Віханський, Г. М. Захарчин [3], Т.Б. Іванова [4], А. В. Ліпенцев, Л. С. Савченко, В. А. Співак, В. В. Стадник [5], О.Г. Тихомирова, Г. Л. Хаєт [6] та інші.

Разом з тим відкритим залишається питання моделювання розвитку корпоративної культури, що стримує подальший розвиток досліджень у напрямку впливу складових корпоративної культури на ефективну діяльність організації.

Важливою умовою ефективного розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств є пошук результативних методів управлінського впливу на персонал. Одним із важливих інструментів такого впливу є формування корпоративної культури, про що свідчать успіхи машинобудівних підприємств різних країн світу, які декларують основні норми, принципи, постулати та правила корпоративної культури, визнаючи її ключовим фактором розвитку та конкурентоспроможності. В Україні корпоративна культура найчастіше залишається поза увагою керівників підприємств.

Фактично відсутні фахівці з питань формування та розвитку корпоративної культури, не здійснюється їх підготовка, відсутні механізми розповсюдження передового досвіду у цій сфері. Один з найменш витратних і в той же час достатньо ефективних інструментів управлінського впливу використовується на дуже низькому рівні. Впровадження та застосування на вітчизняних підприємствах ефективних систем корпоративної культури дозволить вирішувати існуючі проблеми управління людськими ресурсами підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Для визначення стану та моделювання розвитку корпоративної культури машинобудівного підприємства необхідно провести аналіз факторів зовнішнього ділового середовища (PEST-аналіз) та аналіз ринкової ситуації щодо машинобудування за факторами потенціалу самої галузі та можливостей і погроз з боку ринкового середовища (SWOT-аналіз).

Враховання екзогенних факторів середовища поряд з комплексним аналізом ендогенних факторів і внутрішнього потенціалу веде до розвитку нових напрямів у стратегічному управлінні підприємством, де роль основного виробничого ресурсу відводиться персоналу, його інтелектуальному капіталу або ж лідерам, достатня кількість яких є запорукою успішної реалізації стратегії організаційного розвитку конкретного підприємства галузі машинобудування на перспективу.

Центральне місце в системі управління підприємством відводиться його корпоративній культурі. Розробка ефективної корпоративної стратегії підприємства ґрунтується на врахуванні його високоякісної ресурсної бази, конкурентних переваг, які проявляються в занятті конкурентних позицій, а також на побудові ефективної системи управління.

Під час моделювання розвитку корпоративної культури машинобудівного підприємства необхідно визначити, чи існує взаємозв'язок між її рівнем і різними показниками діяльності організації. Встановлення відповідної залежності між станом корпоративної культури й результатами діяльності підприємства можливо визначити за використання кореляційно-регресійного аналізу.

Формування та розвиток корпоративної культури матиме відображення на результативних трудових показниках діяльності підприємства. Для моделювання рівня корпоративної культури необхідно дослідити характер впливу показників, що характеризують стан використання ресурсів підприємства на результативний показник, що є узагальнюючим щодо оцінювання ефективності господарювання. Таким

показником для машинобудівного підприємства, яким є ПАТ “ЗАВОД “ТЕМП”, вважаємо чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг.

Для дослідження зміни чистого доходу від реалізації продукції нами було обрано такі фактори: середньооблікова кількість штатних працівників, фонд оплати праці штатних працівників, середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, продуктивність праці одного працівника, коефіцієнт плинності кадрів (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідна інформація для розрахунку параметрів рівняння множинної регресії

Роки	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	Середньо-облікова кількість штатних працівників, осіб	Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	Продуктивність праці одного працівника, тис. грн / особу	Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, грн / особу	Коефіцієнт плинності кадрів
	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
2012	44515	187	6560,2	238,05	2923,44	0,37
2013	17201	148	5625,3	116,22	3167,4	0,33
2014	82759	133	6614,5	622,25	4144,42	0,27
2015	30335	131	7595,0	231,56	4831,42	0,24
2016	25041	125	6535,2	200,33	4356,8	0,34

Рівняння множинної регресії залежності чистого доходу від реалізації продукції ПАТ “ЗАВОД “ТЕМП” матиме вигляд:

$$Y = -56914,05045 + 3,670473592X_2 + 138,5652475X_3 + 108642,0274X_5.$$

Оцінка $X_2 = 3,670473592$ показує, що збільшення фонду оплати праці штатних працівників на 1 тис. грн. при інших рівних умовах призведе до збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 3,670 тис. грн.; $X_3 = 138,5652475$ показує, що збільшення продуктивності праці одного працівника на 1 тис. грн. призведе до збільшення чистого доходу від реалізації на 138,565 тис. грн.; $X_5 = 108642,0274$ показує, що збільшення коефіцієнту плинності кадрів на 1 призведе до збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 108642,027 тис. грн.

Отже, ми отримали дані, які свідчать про те, що найбільше на динаміку чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) впливає коефіцієнт плинності кадрів.

Рівняння множинної регресії чистого доходу від реалізації продукції дозволить прогнозувати тенденції його зміни за відомих значень впливових на цей показник факторів.

Наступним етапом потрібно здійснити трендовий аналіз факторів та результативної ознаки, тобто спрогнозувати значення результативної ознаки (чистого доходу від реалізації продукції) у разі зміни значення факторної ознаки (фонду оплати праці, продуктивності праці, коефіцієнту плинності кадрів). Для складання прогнозу ми застосовували лінію тренду, яка вказує на тенденцію зміни даних.

За допомогою засобів Excel побудуються трендові математико-статистичні моделі для вибору оптимального виду рівняння, яке описує динамічний ряд. Адекватність (достовірність) трендових моделей оцінюється за допомогою розрахованих відповідно для кожної моделі коефіцієнтів кореляції та апроксимації.

Для ілюстрування економіко-математичної моделі залежності показників результативності діяльності персоналу від певних факторів корпоративної культури було здійснено дослідження впливу факторних ознак на результуючий показник діяльності для ПАТ “ЗАВОД “ТЕМП” (рис. 1).

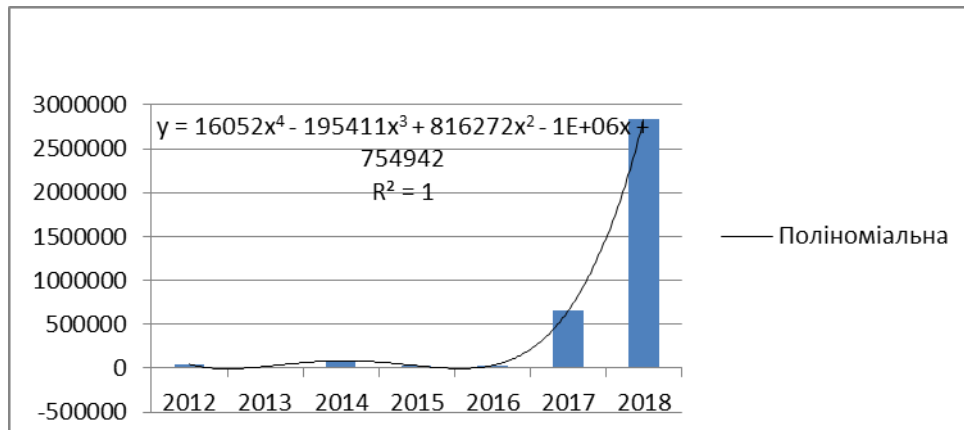

Рис. 1. Поліноміальна трендова модель чистого доходу від реалізації продукції, робіт, послуг ПАТ “ЗАВОД “ТЕМП”

Як видно із рис. 1, у 2017 – 2018 рр. можна очікувати збільшення чистого доходу від реалізації продукції підприємства.

Отже, для моделювання розвитку корпоративної культури машинобудівного підприємства потрібно дослідити характер впливу показників, що характеризують стан використання ресурсів підприємства на результативний показник, що є узагальнюючим щодо оцінювання ефективності господарювання.

Розвиток більш широкого погляду на можливості моделі формування і розвитку корпоративної культури підприємства полягає в концептуально поєднаних між собою і цілеспрямованих методологічних підходах, спроможних забезпечити адекватність моделі об’єктивним вимогам корпоративного управління.

Література:

1. Андреева И. В. Организационная культура : учебное пособие / И. В. Андреева, О. Б. Бетина, Г.Ю. Чуланова. – СПб., 2010. – 293 с.
2. Білецька О. О. Організаційна чи корпоративна культура: теоретичні підходи до тлумачення понять підприємства / О. О. Білецька, О. І. Синицька // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 5. – Т. 1. – С. 99–101.
3. Захарчин Г. М. Теорія та методологія формування і розвитку організаційної культури машинобудівного підприємства : монографія / Г. М. Захарчин. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 348 с.
4. Иванова Т. Б. Корпоративная культура и эффективность предприятия : монография / Т.Б. Иванова, Е. А. Журавлева. – М. : РУДН, 2011. – 152 с
5. Стадник В. В. Системне забезпечення мотивації інноваційного розвитку підприємницьких структур : моногр. / В. В. Стадник. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 271 с.
6. Хаєт Г. Л. Корпоративна культура : навч. посібник / за заг. ред. Г.Л. Хаєта. – Київ : Центр навч. л-ри, 2003. – 403 с.

Василичев Д.В.

кандидат економічних наук, доцент

Нєнова Л.І.

магістрант

Запорізький національний технічний університет

м. Запоріжжя, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВТІЛЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Інновації в управлінні персоналом – цілеспрямована діяльність керівників і фахівців організації щодо забезпечення ефективних темпів і масштабів відновлення кадрової роботи на основі нововведень у відповідності з перспективними і поточними цілями розвитку організації.

Підходи до управління персоналом в інноваційній організації зазнають значних змін в порівнянні з традиційним управлінням. Особливо це стосується системи набору працівників та їх розвитку. Тому сучасні методи підвищення ефективності діяльності компанії вимагають від служби персоналу в першу чергу – формування працездатної і ефективно функціонуючої команди [1].

Підвищення ефективності діяльності організації неможливе без запровадження інноваційних підходів до процесів управління персоналом. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки сучасної концепції управління персоналом, орієнтованої, перш за все, на розвиток особистісного потенціалу працівників.

На сьогодні сучасна економіка держави у своєму розвитку відстає в багатьох напрямках, зокрема і в управлінні персоналом організації. Інноваційні методи управління персоналом на жаль, мало застосовуються в практиці українських підприємств. Вивчення питань сучасних підходів до управління персоналу займались такі іноземні вчені як: Й. Шумпетер, Г. Беккер, Р. Шулер, С. Джексон, Г. Хофстеде, П. Друкер, та ряд відомих вітчизняних вчених-економістів, а саме Н.Л. Гавкалова, А.М. Колот, В.М. Геєць, Д.П. Богіня, О.А. Грішнова та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових робіт, які присвячені особливостям управління персоналом, цій проблемі приділяється недостатньо уваги. Тому інноваційні підходи до процесів управління персоналом необхідно розглядати, як політику та філософію, що спрямовані на залучення, розвиток, мотивацію та збереження працівників, які забезпечують ефективне функціонування та виживання організації [2, С.13-15].

Метою дослідження є необхідність вивчення сутності та визначення інноваційної ролі персоналу в сучасній організації. Виявлення основних проблем до впровадження інновацій в системі управління персоналом.

На сьогоднішній день методи та засоби управління, які були створені за часів планової економіки, перестали бути актуальними, орієнтація на них призводить до зниження ефективності функціонування всього підприємства і гальмує його розвиток, зокрема розвиток персоналу.

В даний час інноваційне управління персоналом – одне з основних напрямків підвищення результативності роботи організації в цілому. Розглядаючи систему управління персоналом як інновацію необхідно розуміти, що вона володіє особливостями, які притаманні будь-якому нововведенню.

Основною метою кадрових інновацій є забезпечення ефективних масштабів і темпів оновлення кадрової системи у відповідності з поточними та перспективними

інтересами і цілями підприємства, а також сучасними закономірностями розвитку. Інноваційні підходи до управління персоналом покликані:

- перетворити мислення, поведінку і діяльність працівників;
- розподілити повноваження і відповідальність;
- впровадити оптимальну систему мотивації і соціальних гарантій;
- сформувати сильну корпоративну культуру, тощо.

Кадрові служби сучасних організацій повинні залучати висококваліфікованих спеціалістів для забезпечення постійного підвищення продуктивності праці та якості послуг, які вони надають.

Крім традиційних якостей (досвід, працьовитість, теоретичні знання) потенційному працівнику необхідно володіти творчим потенціалом, гнучкістю і рухливістю мислення, умінням пристосовуватися до швидкозмінних умов, схильністю і здатністю до навчання та перенавчання.

Однією з вагомих складових розвитку кадрового потенціалу є запровадження на підприємстві постійного підвищення кваліфікації працівників з метою удосконалення знань, умінь та навичок, оволодіння новими функціональними обов'язками і особливостями трудової діяльності, освоєння основ менеджменту, маркетингу, удосконалення навичок управління сучасним виробництвом тощо. Використання отриманих знань у роботі – це важливий показник рівня реалізації кадрового потенціалу, що є чинником його збереження і розвитку.

Кожному працівнику, незалежно від займаної посади, необхідно надавати можливість кар'єрного зростання. Створення умов для розвитку шляхом проходження обов'язкового професійного та саморозвиваючого навчання.

На підприємстві необхідно створювати ефективну систему мотивації персоналу, які зацікавлені в результатах праці. Тут визначальну роль повинні відігравати методи та форми стимулювання їх праці з боку організації, спроможність підвищувати активність персоналу у пошуку нових ідей, стимулювати нові інноваційні рішення і підтримувати атмосферу творчості.

Найбільш поширені методи стимулювання персоналу до творчої діяльності це: «мозковий штурм», матеріальне та нематеріальне стимулювання, створення міждисциплінарних та міжфункціональних груп, навчання працівників задля розвитку творчого потенціалу й упровадження нових ідей. Ці методи стимулювання є передумовою створення інновацій.

Мотивація персоналу, зайнятого в інноваційному процесі, стає однією з основних проблем управління, яке визначає інноваційну стратегію розвитку підприємства. Але, як правило, персонал до нововведень відноситься дуже обережно, з побоюванням, тому чинять опір до їх впровадження. Опір нововведенням може бути викликано перш за все такими причинами, як невизначеність, відчуття втрат і переконання, що зміни не принесуть очікуваних результатів [4].

Крім цього причини опору працівників до нововведень умовно можна розділити на декілька груп:

- економічні, що пов'язано з потенційною можливістю втратити дохідів або його джерел;
- організаційні, що пов'язано з небажанням змінювати сформовану систему відносин, порушувати існуючу розстановку сил, побоювання за майбутню кар'єру, за долю неформальної організації;
- соціальні причини, що пов'язані з тим, що у нововведенні беруть участь новатори, організатори, які планують і фінансують розробку і забезпечення впровадження інновацій, а також користувачі, що працюють з нововведеннями, їх

інтереси можуть зливатися або розходитися. Тому, від зацікавленості всіх учасників інноваційного процесу залежить фактичний ефект реалізації нововведень;

– особистісні причини, що пов'язано переважно з психологічними особливостями людей (сила звички, боязнь перед новим, невідомим та ін.). В процесі змін неминуче виникає загроза пониження в посаді, побоювання втрати статусу, поваги в очах керівництва і товаришів по праці;

– соціально-психологічні причини: невдоволення методами здійснення перетворень, їх нав'язливість, раптовість; недовіра до ініціаторів змін; загроза руйнування існуючої організаційної структури цінностей; несприятливий морально-психологічний клімат; прагнення зберегти «старі», «добрі» порядки і традиції; впевненість більшості членів організації в тому, що ці зміни будуть відбуватися виключно в інтересах керівництва.

Готовність і бажання людини виконувати свою роботу є одним з ключових факторів успіху функціонування підприємства. Тому для ефективного функціонування в конкурентному середовищі, керівництво підприємства повинно в сучасних умовах об'єднувати воедино технічний та людський фактори. Підприємству необхідно намагатися задовольнити потреби очікування своїх працівників у визнанні і отриманні задоволення від роботи, а також у їхньому розвитку.

Для формування нової економіки необхідно, відповідна підготовка і «вирощування» фахівців і працівників нового покоління, що володіють високою кваліфікацією, здатних генерувати нові методи праці та управлінські рішення, що базуються на справедливих розподільних відносинах.

Оптимальним використанням кадрового потенціалу підприємства є: успішна результативність виробництва, повна соціальна захищеність, створення сприятливого морально-психологічного клімату, сприятливих умов праці, створення можливостей для самореалізації людини. У підсумку, це гідна якість життя, що збігається з потребами людини.

Література:

1. Інновації в управлінні персоналом / Інноваційне підприємство [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/21695/ekonomika/innovatsiyne_pidpriemnistvo
2. Касич, А.О. Інноваційні підходи в практиці управління персоналом конкурентоспроможного підприємства / А.О. Касич, О.А. Бурба // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Випуск 16, частина 1. – 2017. – С.13-15.
3. Правила инновационного управления персоналом, о которых гендиру стоит знать /Журнал «Генеральный Директор» – профессиональный журнал руководителя [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gd.ru/articles/9699-innovatsionnoe-upravlenie-personalom>
4. Сопrotивление персонала нововведениям и его причины. / Институт управления и оценки бизнеса. Учебные материалы для студентов и аспирантов [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://investobserver.info/soprotivlenie-personala-novovvedeniyam-i-ego-prichiny/>

Карпенко А.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Полежаєва К.В.

Запорізький національний технічний університет

м. Запоріжжя, Україна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ ТА КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

У сучасному постіндустріальному суспільстві поступово поширюються такі пріоритети як освіта, дослідження, підвищення якості життя, впровадження інновацій та формування нового інтелектуального класу. Талант, толерантність, знання технологій та унікальний людський капітал стають поштовхом для соціально-економічного розвитку, що ґрунтується на новій парадигмі креативної економіки.

Сьогодні креативна економіка визнається моделлю нової реальності, яку в світовій практиці вже давно оцінили і в національних масштабах, і в межах окремих регіонів, і міст. Креативна економіка стала тим механізмом, що дозволяє вивести країну із затяжної фінансової кризи, сформуванню позитивний імідж держави та закріпити лідерські позиції у світі. Оскільки в Україні визнаним є високий рівень людського розвитку, то саме зараз, в період тотальної глобалізації та поширення креативності у розвинених економіках, з'являється можливість використати їх досвід і стимулювати розвиток творчості людських ресурсів, сприяти формуванню креативних індустрій та забезпечити вихід країни на новий рівень світової співпраці та конкуренції.

Серед визнаних науковців питанням розвитку креативної економіки присвятили свої дослідження Дж. Хокінс, Ч. Лендрі, Р. Флоріда, Т. Флемінг, Дж. Поттс, П. Лінднер, М. Метьюс, Дж. О'Конор, Е. Мельвіль та ін. Незважаючи на глибину виконаних досліджень набуває актуальності вивчення досвіду становлення креативної економіки в різних країнах світу та обґрунтування напрямів розвитку креативності людських ресурсів в Україні.

В науковий обіг термін «креативність» вперше було введено ще в 2000 р. у журналі “Business Week”, яке розкрило новий характер та рівень взаємозв'язку між креативністю та економікою, в результаті якого створюються надзвичайні цінності.

Вивчення тенденцій розвитку креативної економіки, що досліджував С. В. Кирилюк, дозволяє виділити такі її особливості: на противагу обмеженим природним ресурсам, креативна економіка залучає практично безмежний ресурс – знання і креативний талант людини; креативне мислення є найважливішим джерелом новітніх, нестандартних рішень, що веде до створення нових товарів та послуг, пропагування ідей екологічного і сталого розвитку; темпи зростання креативних індустрій є вищими, ніж світової економіки в цілому; розвиток креативних індустрій забезпечує підвищення соціального добробуту через залучення робочої сили; креативний сектор визнається важливим фактором майбутнього глобального розвитку та висуває високі вимоги до якості людських ресурсів [1, с. 69]. Відповідно можна зазначити, що основними вимогами формування креативної економіки є високий рівень професійної підготовки людських ресурсів, здатність до творчого мислення та генерації нових ідей, прийняття оригінальних рішень і готовність до освоєння нових технологій. Креативний сектор працює з оригінальними ідеями, творчим потенціалом людини, його продукція унікальна, на відміну від серійної, що й формує інші вимоги до якості людських ресурсів.

Креативна економіка є одним з секторів глобальної економіки, що розвивається з найвищою динамікою, оскільки її річні темпи зростання удвічі перевищують темпи зростання сфери послуг і в чотири рази – сфери виробництва. Зокрема, темпи її зростання у світі коливаються від 4,3% до 17,6% (Близький Схід – 17,6%, Африка – 13,9%, Південна Америка – 11,9%, Азія – 9,7%, Океанія – 6,9%, Північна і Центральна Америка – 4,3%) [2]. Тобто визнання вищої прибутковості та перспективності подальшого зростання, а також з метою подолання наслідків глобальної фінансової кризи, яка поставила перед світовою спільнотою завдання пошуку новітніх шляхів розвитку, влада багатьох країн сприяє піднесенню креативної економіки.

Особливого поширення креативність набуває в найуспішніших транснаціональних корпораціях. Більшість з них вже перейшли від філософії виробництва стандартизованої продукції до креативного корпоративного мислення, згідно якого кожен працівник, навіть виконавець найменш кваліфікованої роботи, повинен максимально використовувати свій розумовий потенціал [3, с. 222]. Це доводить розуміння найбільшими світовими компаніями привабливості і вигід від володіння та використання креативності, яка стає якісною та конкурентною рисою людських ресурсів і визначає не лише їх власні зростаючі можливості, а і умови розвитку суспільства.

Погоджуючись з думками, що наведені у працях [3; 4] креативність українців можна віднести до стратегічних ресурсів України, оскільки на теренах нашої країни проживає величезна кількість талановитих особистостей, котрі здатні розвинути сотні мікробізнесів у потужну силу й мати суттєвий прибуток. Особливо відчутним це стало в сучасних економічних умовах, коли збільшилась кількість стартапів, що досить часто не мають аналогів, підвищилась якість вітчизняних інноваційних проєктів. Безперечно таких ініціатив ще замало, однак можна стверджувати, що креативні індустрії вже присутні в Україні, хоча й не завжди асоціюються з ними. Через зростання безробіття українці все більше обирають інноваційні види діяльності (вища оплата праці), або, на жаль, шлях трудової міграції. Тому на державному рівні необхідно завчасно здійснювати профорієнтацію молоді, підтримувати розвиток креативності, стимулювати підприємництво тощо.

Ефективне використання творчого потенціалу українців може відіграти значну роль у стабілізації соціально-економічної ситуації та формуванні конкурентних переваг вітчизняних суб'єктів господарювання, але за умови формування відповідних стратегічних пріоритетів, поступальній їх реалізації. Аби дійсно досягти якісних і високих результатів, необхідно сприяти зміні способу мислення людських ресурсів на користь інновацій, поєднавши стимулювання творчої складової з бізнес-мисленням. В цьому напрямі необхідно забезпечити подальшу трансформацію системи освіти, яка має поєднувати цілісність організаційних змін в напрямку формування креативних людських ресурсів. Загалом, важливим для формування та розвитку креативності в Україні є не лише державна підтримка, а і функціональна система захисту авторських прав та гарантована недоторканність власності. У сучасних вітчизняних реаліях мають бути забезпечені економіко-правові умови як на рівні держави, так і на регіональному рівні для розвитку креативних видів діяльності та формування соціальних стандартів належного рівня для працівників креативного сектору, що дасть змогу розвивати творчий потенціал українців.

Активна підтримка розвитку креативності людських ресурсів та формування креативних індустрій загалом відкриє для України нові унікальні можливості виходу на міжнародну арену, залучення інвестицій до країни, підвищення конкурентоспроможності та закріплення позицій у міжнародній торгівлі. Збільшення обсягів інвестування в креативну економіку в Україні може прискорити загальні темпи

розвитку української економіки, а також допоможе вирішити ряд соціальних проблем, зокрема скорочення виїзду талановитих людей з України закордон. Підґрунтям для такого сподівання є швидкі темпи росту креативних індустрій у світі, наявність в Україні необхідного для їх розвитку людського капіталу, а також поживлення вітчизняної економічної та інвестиційної діяльності.

Література:

1. Киризюк С. В. Міжнародні та вітчизняні тенденції розвитку креативної економіки / С. В. Киризюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 6 (1). – С. 68-72. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6%281%29_18
2. Мельничук О. Креативна економіка / О.Мельничук // Бизнес. – 2015. – №11 (1154). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.business.ua/management/Kreativna-ekonomika-228990>.
3. Брикова І. Роль креативних регіонів у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності країн в умовах глобалізації / І. Брикова // Міжнародна економічна політика. – 2011. – Вип. 1-2. – С. 211-245. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2011_1-2_10
4. Мельніков О. Н. Єдність та протиріччя понять «креативна економіка» і «творчі індустрії» / О. Н. Мельніков, В. Г. Ларіонов, Н. А. Ганькін // Креативна економіка. – 2015. – Т. 9. – № 3. – С. 265-278.

Запірченко Л.Д.

кандидат економічних наук, доцент,

Микитенко М.А.

студ. групи ЕОБ-16-2ск

Центральноукраїнський національний технічний університет

ПЕРЕДУМОВИ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ

Сучасний етап розвитку українського суспільства, перехід до ринкових відносин, інтенсивні зміни навколишнього середовища та геополітичних процесів, зростання темпів життя, соціально-економічна криза вимагають посилення уваги до проблеми безробіття серед молоді.

В сучасних умовах розвитку економіки існує безліч проблем із забезпечення зайнятості молоді, а саме: розбалансованість попиту та пропозиції на ринку праці через відсутність обґрунтованого державного замовлення на підготовку кадрів; небажання роботодавців приймати на роботу молодого фахівця; незадовільний рівень реалізації державної молодіжної політики. Незайнятість молоді є актуальною соціальною проблемою та потребує розробки дієвих заходів щодо її вирішення.

В умовах значного перевищення пропозиції економічно активного населення над попитом вступають в дію закони ринкової конкуренції. Роботодавець обирає на ринку праці тих кандидатів, які відповідають його точним вимогам щодо кваліфікації та досвіду роботи. Молодь не завжди за цими критеріями здатна на рівних конкурувати на ринку праці за існуючі вакансії. А це є причиною виникнення труднощів при подальшому працевлаштуванні, і, як наслідок, зниження мотивації молоді до суспільно корисної праці [1].

Підтримка молоді, її залучення до творчої, активної участі в житті суспільства – це інвестиції в розвиток стратегічних ресурсів держави. Молодь має досить великі та суттєві переваги порівняно з іншими віковими категоріями працездатного населення: більш тривалий період працездатності, кращий стан здоров'я, високий рівень освіти та мобільності. Нажаль, ядро молодіжних проблем складають безробіття (51,3%), падіння

рівня життя (41,1%), низька оплата праці (27,7%), які в найбільшій мірі перешкоджають значній частині молоді реалізувати свій потенціал.

Зіткнувшись з перспективою безробіття, молоді люди схильні шукати роботу за кордоном, для кращої освіти і зайнятості. У 2015 році майже 51 млн. міжнародних мігрантів були у віці від 15 до 29 років, більше половини яких проживали в розвинених країнах. Крім того, у 2015 році 20% світового молодого населення були готові переїхати на постійне проживання в іншу країну.

За даними Держкомстату, Україна має один із найвищих показників безробіття серед молоді до 25 років у Європі. У 2015 році непрацевлаштованими були 15,5% молоді порівняно з 9,1% серед усього населення, у 2016 році – 23,1% молодих українців, у 2017 ситуація дещо поліпшилася й складає 17,8%. Високий рівень безробіття обумовлений відсутністю у молодих людей необхідних професійних навиків та досвіду роботи, що значно знижує рівень їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Високий рівень безробіття серед молоді є актуальною проблемою не тільки для України, але й для більшості країн Європейського Союзу (рис. 1).

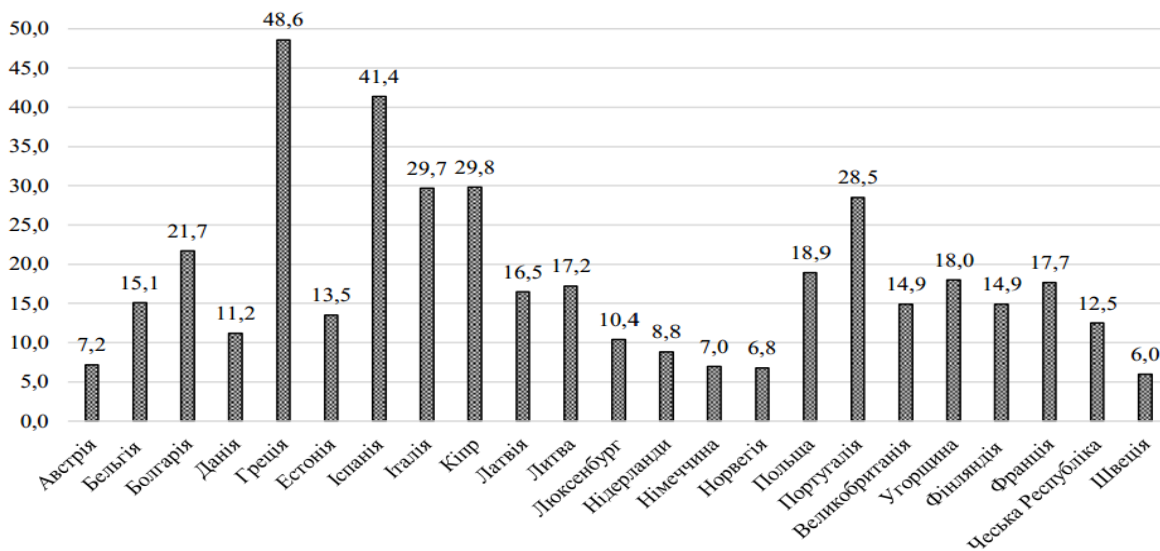

Рис. 1. Рівень безробіття молоді віком 15-29 років в країнах-членах ЄС у 2016 рр. (у % до економічно активного населення відповідного віку) [2]

Співвідношення молодіжного і «дорослого» безробіття свідчить про низьку конкурентоспроможність молоді на ринку праці, причинами якої є:

- недостатня профорієнтація, відсутність досвіду пошуку роботи, інформації щодо стану ринку праці, необізнаність щодо ефективності різноманітних шляхів пошуку роботи;

- недостатня мобільність;

- потреба додаткових прямих або непрямих витрат на спеціальну підготовку молодих спеціалістів до роботи на новому робочому місці для роботодавця.

За даними Державної служби зайнятості статус безробітних у 2016 році мали 669,1 тис. осіб віком до 35 років або 46% загальної кількості безробітних усіх вікових груп. Серед зареєстрованих безробітних у віці до 35 років 20,4% працювали у сфері оптової та роздрібною торгівлі, 19,3% - у сільському, лісовому та рибному господарстві, 16,5% молодих людей працювало в переробній промисловості, 8,5% – у сфері державного управління та оборони та 7,1% – у фінансовій та страховій діяльності [3].

Передумовами збільшення молодіжного безробіття на ринку праці є певні особливості соціального стану і трудової поведінки молодих осіб:

- якісний та кількісний дисбаланс попиту та пропозиції на ринку праці;
- низька адаптованість до економічного та соціального середовища;
- підвищені вимоги щодо працевлаштування, змісту, характеру та умов праці;
- висока професійна і територіальна мобільність, що зумовлено слабкістю економічних і соціальних зв'язків молоді людини.

Міжнародна організація праці визначає 3 необхідних напрями сприяння зайнятості молоді з боку урядів, роботодавців і профспілок:

1) розширення можливостей для працевлаштування молоді за допомогою заходів щодо зміцнення зв'язків між системою освіти та ринком праці, включаючи профорієнтацію, вдосконалення інформації про кар'єрні можливості та широкий доступ до неї, підтримку під час пошуку роботи та забезпечення гарантій зайнятості молоді;

2) заохочення молоді до підприємництва;

3) сприяння захисту трудових прав молодих людей з гарантуванням їм рівних прав у сфері праці, закріпленням їх у колективних договорах і забезпеченням належного соціального захисту [4].

Поліпшити ситуацію для молоді можливо шляхом відповідної соціальної політики та політики зайнятості молоді, що матиме основоположне значення для всебічного та сталого розвитку суспільства. Ринок освітніх послуг необхідно наближати до реальних потреб економіки. Безперечною та визначальною є роль місцевих органів виконавчої влади у реалізації державної галузевої політики на відповідній території.

Тому природно, що місцеві державні адміністрації повинні бути найбільше зацікавлені у застосуванні всіх можливих заходів для забезпечення позитивної динаміки розвитку. На жаль, оскільки місцеві державні адміністрації є місцевими органами виконавчої влади загальної юрисдикції, питання максимального залучення ними молоді до забезпечення соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці розглядається неналежно та без відповідної уваги.

Сприяння розвитку та поширенню саме молодіжного підприємництва передбачає пільговий підхід, як от у кредитуванні, більш лояльне ставлення до відкриття молодими людьми власної справи, тому у цьому контексті підтримка повинна тяжіти до надання всебічної інформаційної, юридичної підтримки, поширення набутого досвідченими підприємцями досвіду та практики.

Необхідно стимулювати молодь до виходу з «тіньового сектору». Встановлення додаткових соціально-економічних вигод, таких як перспектива отримання орендного житла, більшої вихідної допомоги та вищої доплати були б переконливим аргументом на користь укладення офіційного трудового договору.

Серед різноманіття форм та методів проведеної роботи у сфері подолання молодіжного безробіття доцільно виокремити наступні:

1) інформаційні термінали профорієнтації у школах, вищих навчальних закладах, на підприємствах, установах, організаціях тощо;

2) перенавчання молоді, оскільки спостерігається перенасичення ринку праці для деяких професій і катастрофічний дефіцит професій прикладного характеру;

3) молодіжні школи бізнесу, що передбачатимуть співпрацю з потужними підприємствами та дозволить задовольняти їх потребу у профільних фахівцях та, з іншого боку, знижувати рівень молодіжного безробіття;

- 4) інформаційні бюлетені, у яких напрацьовано усю методологію, подано зразки усіх необхідних для відкриття власної справи документів із посиланням на відповідні норми законодавства;
- 5) інформаційно-просвітницькі семінари для сільської молоді;
- 6) широке залучення громадських організацій, використання їх досвіду, можливостей для вирішення проблем молодіжного безробіття;
- 7) залучення інтелектуального та наукового потенціалу студентської молоді до потреб місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування – розробка програмного забезпечення, необхідного для організації діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Перехід на ринок праці молоді України / Е. Лібанова, О. Цимбал, Л. Лісогор, І. Марченко, О. Ярош, Міжнародне бюро праці, Програма молодіжної зайнятості, Департамент політики зайнятості. – Женева: МОП, 2014. – 93 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---.../wcms_302648.pdf
2. Статистична база ILOSTAT [Електронний ресурс] / Міжнар. орг. праці ІЛО. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/ilostat/>.
3. Kabachenko G. Features of formation and development of the youth segment of the regional labour market / G. Kabachenko // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 4 (42). – С. 191–195.
4. Глобальні тенденції зайнятості 2013 : відновлення після другого падіння робочих місць : [аналіт. доп.] – Женева : МОП, 2013.

Дудко С.В.
здобувач,

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СПЕЦИФІКА РЕГУЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Підвищення конкурентоспроможності країни потребує належних кадрових передумов, зокрема наявності працівників, готових до постійного навчання та перенавчання, та адекватної системи мотивації постійного професійного розвитку з ефективними соціальними та економічними стимулами [1-5].

Розвиваючи наукову думку, пропонуємо розуміти професійний розвиток персоналу (ПР) як процес постійного оновлення професійних знань та навичок, притаманних працівникам, навчання новим професіям та адаптації до зростаючих вимог, перенавчання та підвищення кваліфікації [1; 2; 3]. Професійний розвиток відбувається під впливом багатьох мотиваційних чинників, які стимулюють або гальмують такий розвиток (рис. 1).

Запропонована схема на рисунку 1 засвідчує, що для роботодавців і найманих працівників чинники формування і руйнації мотивів професійного розвитку не є однаковими. Практика свідчить, що на багатьох вітчизняних підприємствах існує різнополярність у формуванні зазначених мотивів, переважає вплив деструктивних чинників і нестача позитивних стимулів.

Отже, є логічною потреба у створенні дієвих регуляторів мотивації професійного розвитку, які впливатимуть як на роботодавців, менеджерів, так і на найманих працівників (табл. 1).

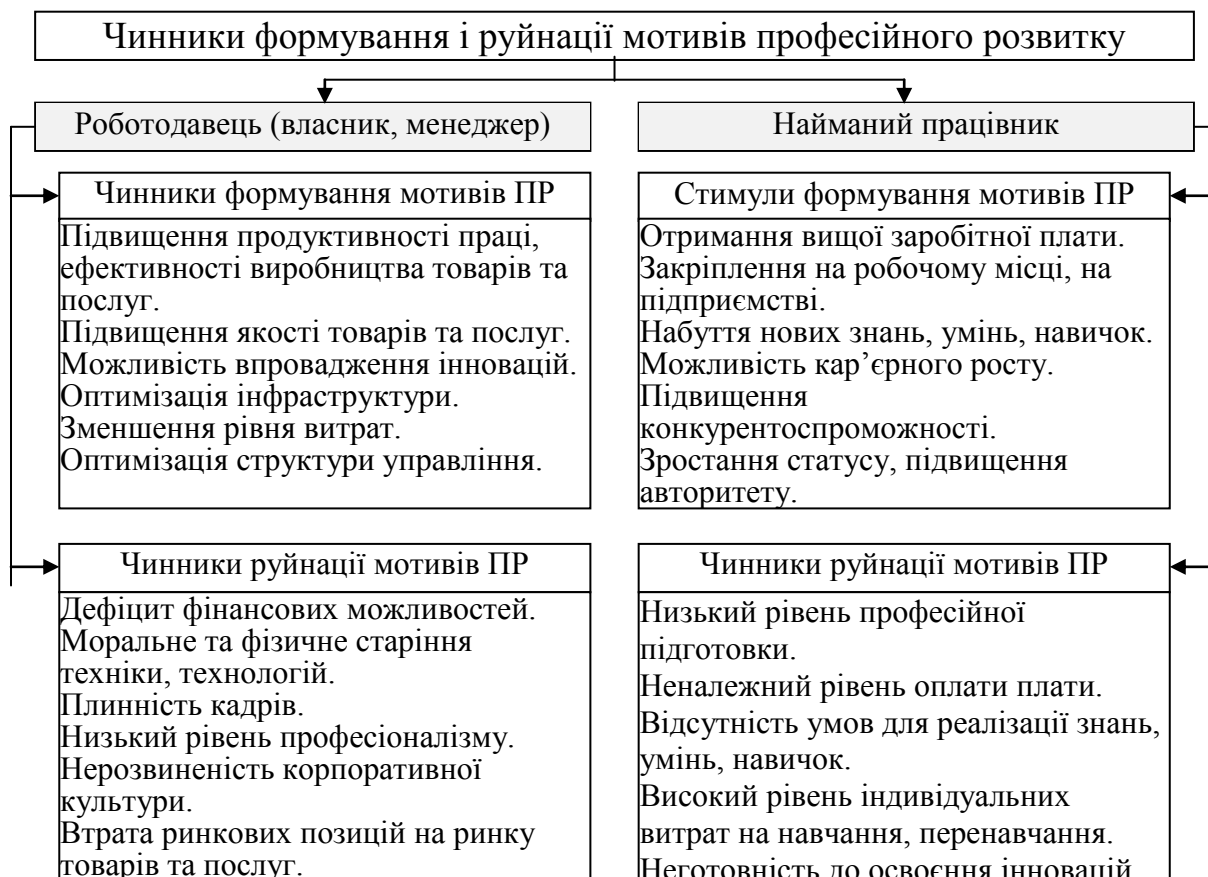

Рис. 1. Чинники формування і руйнації мотивів професійного розвитку

Таблиця 1

Регулятори мотивації професійного розвитку на рівні менеджерів підприємства і на рівні працівників*

Рівень роботодавця, менеджера		
Середовище діяльності	Винагорода	Визнання
<i>Ергономіка, дизайн, облаштування робочого місця, сприятливі умови праці та професійного зростання</i>	<i>Гідна оплата праці, компенсаційний пакет, соціальний захист, стимулювання освітньо-професійного розвитку</i>	<i>Повага, сприятливі соціально-трудова відносини, кар'єрне зростання.</i>
Рівень найманого працівника		
Можливості розвитку	Відчуття потреби	Інтереси, виклики
<i>Можливість навчатися. Кар'єрне зростання. Розширення відповідальності. Можливість прояву ініціативи. Можливість творчості. Можливість самореалізації у праці, набуття нових знань.</i>	<i>Потреби у своїх знаннях, навичках. Відчуття зацікавленості менеджерів щодо ідей, думок, діяльності працівника. Надання інформації щодо можливостей професійного розвитку. Співучасть у прийнятті рішень.</i>	<i>Наповнення діяльності змістом. Можливості удосконалення професіоналізму. Підвищення відповідальності. Вирішення нових завдань. Можливість збільшувати добробут завдяки професійному розвитку.</i>

*Розроблено автором.

Виходячи з аналізу розробленої таблиці, констатуємо, що оптимальним має бути такий комплекс сприятливих чинників та стимулів, які зможуть формувати у роботодавців і найманих працівників *спільну* зацікавленість у постійному професійному розвитку.

Поділяємо думку В. Савченка, М. Семикіної, С. Лучик, А. Орлової, О. Чернушкіної в тім, що для успіху професійного розвитку вирішального значення матимуть мотиватори соціально-економічного змісту (справедлива оплата праці, індивідуальні компенсаційні пакети, надання більшої самостійності, створення комфортних умов для творчості тощо), які позитивно впливатимуть на прагнення до професійного зростання та саморозвитку, цільові орієнтири зростання конкурентоспроможності [1; 2; 3; 4; 5].

Однак результати досліджень [3; 4] свідчать, що більша ефективність мотивації потребує не тільки фінансових коштів і більш досконалої системи оцінки та стимулювання праці. Дієва мотивація можлива лише в разі підвищення індивідуальної та колективної соціальної відповідальності за стан професійного розвитку працівників. Такої відповідальності сьогодні не вистачає в українському суспільстві.

Окремих регуляторів з боку держави потребує мотивація з боку власників підприємства (йдеться про заохочення власників до організації професійного розвитку найманих працівників шляхом надання відчутних податкових пільг з боку держави). Наявність множини таких регуляторів дозволить забезпечити синергетичний ефект у вигляді зростання рівня професійності населення, зайнятого підприємництвом, що позитивно впливатиме на розвиток підприємництва в країні загалом і дозволить нарощувати конкурентні переваги суб'єктів господарювання.

Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що забезпечення мотивації професійного розвитку варто розглядати як актуальну проблему, яку слід розв'язувати комплексно та системно, на засадах соціальної відповідальності. Від цього у значній мірі залежатимуть інноваційні зрушення в економіці, підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, забезпечення умов для постійного зростання конкурентоспроможності вітчизняних працівників.

Література:

1. Савченко В. А. Розвиток персоналу: підручник / В.А. Савченко. – 2-ге вид., перероб і доп. – К.: КНЕУ, 2015. – 505 с.
2. Семикіна М.В. Система професійного навчання робітничих кадрів: сутність, проблеми розвитку, напрями вдосконалення / М.В. Семикіна, А.А. Орлова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2012. — Т.2. — № 6. — С. 55—59.
3. Лучик С.Д. Професійне самовизначення і професійний розвиток молоді / С.Д. Лучик, М.В. Лучик // Вісник ЧТЕІ. Економічні науки. – 2017. – № III(67). – С.16 – 26.
4. Семикіна М.В. Соціально-економічна мотивація праці: методологія оцінки ефективності та принципи регулювання / М.В. Семикіна. – Кіровоград: ПВЦ "Мавік", 2004. – 124 с.
5. Чернушкіна О.О. Мотиваційні засади професійного розвитку персоналу / О.О. Чернушкіна підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 6. – Т.2. – С. 85 – 90.

Маклаков С.М.

аспірант,

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОТИВАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

В умовах руху України у напрямі євроінтеграції актуальним завданням є пошук ефективних механізмів, необхідних інструментів для забезпечення конкурентоспроможності персоналу підприємств. З огляду літератури можна побачити тісну залежність між питаннями забезпечення конкурентоспроможності працівників і станом мотивації. Зокрема на значимість соціально-економічної мотивації в цьому контексті звертають увагу у своїх працях О. Грішнова, А. Колот, Е. Лібанова, Л. Лісогор, І. Петрова, М. Семикіна, Л. Шаульська, С. Цимбалюк та інші українські вчені.

Мотивація у загальному сенсі є складним управлінським процесом, який об'єднує дію внутрішніх мотивів з зовнішніми цільовими впливами. Процес мотивації може мати різний вимір здійснення – людський і функціональний. Зокрема, у функціональному вимірі мотивація може спрямовуватись на процеси: мобільності (переміщення, професійний розвиток, (кар'єрне просування, неперервне навчання), економічної активності (підприємництво і самозайнятість, зайнятість в окремих видах діяльності); громадянської активності (голосування на виборах, участь у громадських, профспілкових організаціях і політичних партіях, участь у різних формах самоуправління територіальних громад); результатів праці (продуктивність, ефективність, інноваційність). Людський вимір розгляду мотивації передбачає можливість її впливу на окрему людину, групу людей (у т. ч. персонал підприємства чи організації, окремого виду діяльності чи цілої галузі), суспільну групу (соціум територіальної громади, населення регіону чи країни і т. д.).

Наше дослідження фокусує увагу на вимірі дослідження мотивації на рівні персоналу та з погляду впливу на результати праці. У даному контексті актуалізується дослідження соціально-економічної мотивації праці персоналу, яку доцільно розглядати у двовекторному ракурсі – з погляду застосування економічних та соціальних методів мотивації (внутрішньо-організаційний вектор) та з погляду економічного та соціального значення мотивації (зовнішньо-наслідковий вектор).

На рис. 1 подано схематичну інтерпретацію ідеї змістовної сутності соціально-економічної мотивації у двовекторному ракурсі.

З рис. 1 бачимо, що зміст соціально-економічної мотивації закладають методи її здійснення, які можуть бути різними за змісту та спрямованістю.

В умовах системної кризи, погіршення стану задоволення актуальних людських потреб звертаємо увагу на вагомість економічних методів мотивації, які все ж залишаються базовими, особливо для українського суспільства. В Україні наразі ситуація така, що розмір мінімальної заробітної плати залишається доволі низьким у валютному еквіваленті – станом на 2017 рік 117 доларів з дуже низьким значенням 2016 року на рівні 57 доларів [2]. Порівняння показника з іншими країнами підтверджує міграційні настрої економічно активного населення: коли у 2017 році мінімальна заробітна плата в Україні станом сягала близько 110 євро, то в таких країнах, як Польща 455 євро, Словаччина 435 євро, Угорщина 412 євро, Румунії 321 євро [3]. Хоча наразі дуже високою є тінізація ринку праці в частині оплати праці

(офіційне подання даних щодо мінімального рівня оплати з метою зниження податкових платежів), ситуація щодо економічної мотивації є дискусійною. Вона деформує ієрархію цінностей населення та послаблює потребу управлінців у пошуку ефективних методів мотивації окрім належної оплати праці без заборгованостей.

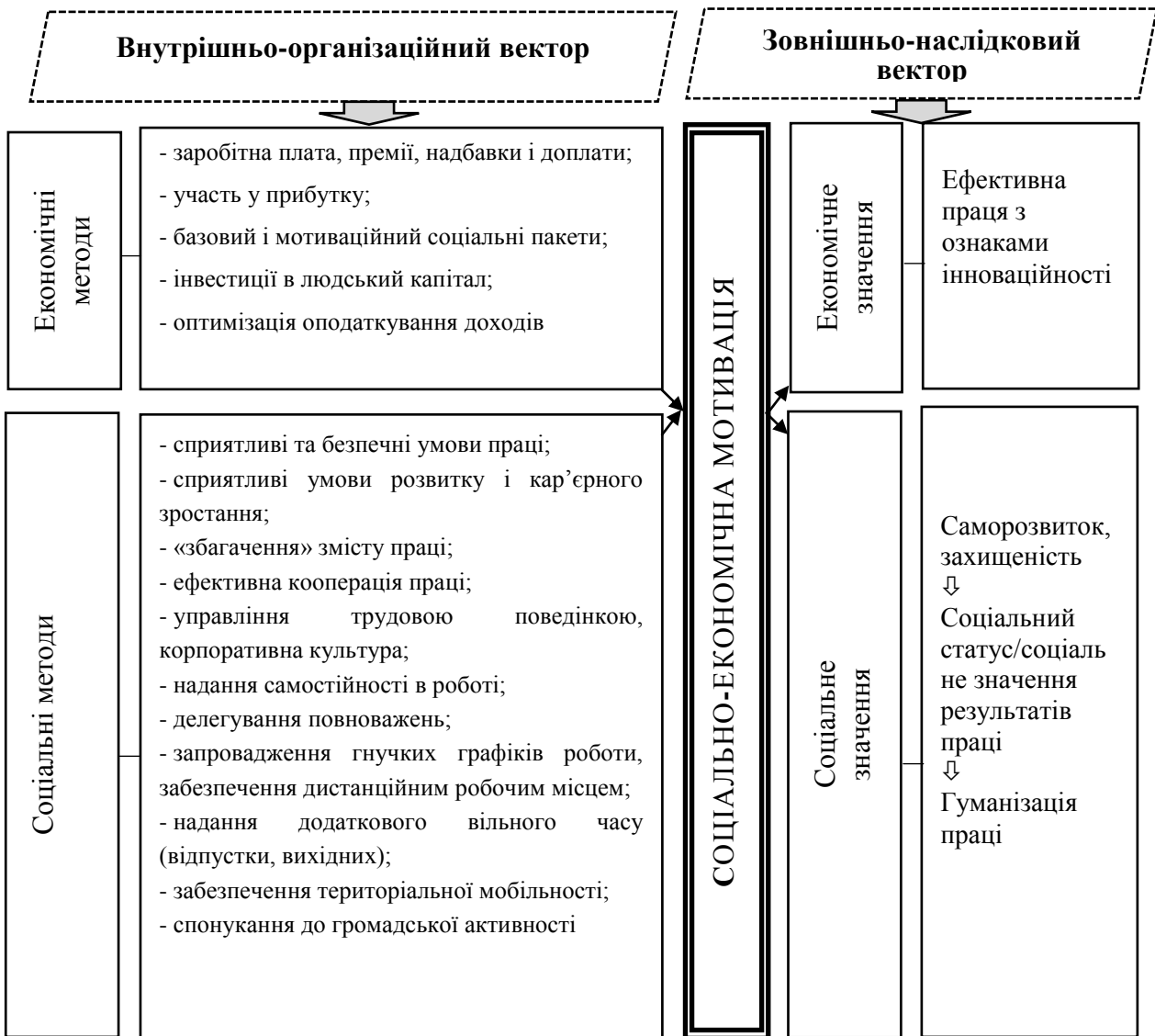

Рис. 1. Двовекторність розгляду сутності соціально-економічної мотивації
 Джерело: побудовано автором

У групі економічних методів, окрім заробітної плати, зберігають вагомість інші інструменти впливу. Зокрема, на окрему увагу заслуговують пільгові важелі соціально-економічної мотивації, які проявляються у формуванні базового та мотиваційного соціальних пакетів [4]. Особливого значення набуває компенсаційний пакет. Зокрема конкурентний його вид передбачає включення різних пільг, пов'язаних з забезпеченням здоров'я, відпочинку і розваг. Компенсаційний соціальний пакет включає різного роду відшкодування особистих витрат, які виникають у ході виконання професійних обов'язків. Для прикладу, це можуть бути витрати на транспорт, зв'язок, оренду або придбання житла в іншому місті та ін.

Соціальні пільги відносять до економічних методів, оскільки, незалежно від монетарної чи немонетарної форми, їх основою є реальне фінансове забезпечення.

Прикладами монетарних соціальних пільг можуть бути оплата лікарняних листків, доплати до пенсій, виплати у зв'язку з народженням дитини, оплата проїзду до місця праці, оплата транспортних витрат на подорожі, позики молодим сім'ям та ін. Приклади немонетарних соціальних пільг – надання туристичних путівок, знижки на придбання товарів підприємства чи ділових партнерів, безкоштовні абонементи (спортивні, культурно-розважальні заклади), безкоштовний мобільний зв'язок, доставка до місця праці й додому або надання у безоплатне користування автомобіля, що належить підприємству, комплексні обіди та ін.

Отже, соціально-економічна мотивація за своїм змістом передбачає поєднання економічних та соціальних методів впливу. Така мотивація робить акцент на можливості соціалізації особи через результати трудової діяльності. Здійснення соціально-економічної мотивації може бути доволі варіативним. На рівні підприємств й організацій має розроблятися механізм соціально-економічної мотивації з набором стандартизованих важелів та інструментів впливу, доповнений можливостями індивідуальної мотивації.

Література:

1. Семикіна М.В. Соціально-економічна мотивація праці: методологія оцінки ефективності та принципи регулювання / М.В. Семикіна. – Кіровоград: ПВД "Мавік", 2004. – 124 с.
2. Які професії будуть затребувані і де платять найбільше в Україні (інфографіка) : Дивись.інфо (26.04.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvys.info/2017/04/26/yaki-profesiyi-budut-zatrebuvani-i-de-platyat-najbilshe-v-ukrayini-infografika/>
3. Мінімальна заробітна плата з 2000 по 2018 : Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>
4. Волкова М. В. Особливості формування соціально-економічної мотивації праці персоналу підприємства / М. В. Волкова, В. С. Шевченко // «Глобальні та національні проблеми економіки». Електронне наукове фахове видання. – Випуск 9, лютий 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-9-2016>

Горпинченко О.В.

асистент кафедри економіки,

менеджменту та комерційної діяльності,

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап економічного та соціального розвитку характеризується глобалізацією та інтеграцією економічних процесів. У таких умовах вимоги до компетенції працівників постійно зростають, а перспективи їх кар'єрного росту, зростання доходів, здатності до адаптації до змінної середовища безпосередньо визначаються здатністю оволодіти новими знаннями та навичками, готовністю постійно вдосконалювати свої навички або змінювати свою професію. В результаті науково-технічного прогресу протягом століття, технології постійно оновлюються (і ці темпи прискорюються з кожним днем) і при цьому відбувається "старіння" знань та навичок. За таких умов складно підготувати працівника протягом одного навчального циклу: за оцінками аналітиків, щорічно оновлюються близько 5% теоретичних і 20% професійних знань. Одиниця вимірювання зносу спеціальних знань, яка була прийнята в США, - період

напіврозпаду компетенції, тобто 50% зменшення його компетенції через появу нових інформація показує, що в багатьох професіях цей період настає менше ніж 4-5 років. У зв'язку з цим, навчання протягом усього життя стає все більш актуальним з дня.

Работодавці більше не можуть покладатися виключно на випускників або нових учасників ринку праці як основне джерело нових навичок та знань. Натомість вони потребують працівників, які бажають і здатні оновлювати свої навички протягом усього життя. Країни повинні реагувати на ці потреби, створюючи системи освіти та навчання, які забезпечать людей відповідними навичками.

Навчання протягом усього життя стає дедалі важливішим для країн, які бажають бути конкурентоспроможними у світовій економіці знань. Отже, епоха XXI століття є не тільки новим значним розвитком, але, перш за все, трансформаційним зрушенням до інтелектуалізації як процес насичення інформаційного середовища інтелектуальними активами.

Таким чином, підсумовуючи сказане вище, ми повинні зробити висновок про наступне: розробка політики безперервного навчання є настільки важливою з точки зору інноваційної моделі економіки, насамперед, для "країн з перехідною економікою", оскільки це дозволить збільшити продуктивність праці завдяки до збільшення середньої заробітної плати для індивідуума та вартості ВВП на робочу силу для країни в цілому. Процес розробки політики безперервної освіти передбачає постійне навчання та перепідготовку праці шляхом модернізації та адаптації навиків до змін у світовій економіці в умовах інноваційної моделі, беручи до уваги аспекти швидких технологічних змін та збільшення частки важливість знання (нового знання) у виробничому процесі. Конкретні заходи щодо підтримки навчання протягом усього життя повинні включати: кращу співпрацю між університетами та бізнес-сектором, кращу адаптацію тренінгів та перепідготовку до існуючого попиту на ринку праці, вдосконалення освітніх програм та розвиток інформаційних послуг, консультування, посередництво та тренінги в рамках співпраці Державної служби зайнятості та роботодавців за концепцією безперервного навчання, організація навчальних курсів, залучення європейського фінансування для розробки навчальних програм, проведення навчальних програм для працівників, розширення співпраці між школами та університетами, проведення навчальних програм для працівників, розширення доступу до освіти шляхом збільшення кількості коледжів та університетів за рахунок бюджетних коштів, збільшення фінансової підтримки програм безперервної освіти, сприяння формуванню сучасних підходів до безперервного професійного розвитку із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, залучання всіх суб'єктів соціального партнерства (працівників, роботодавців, профспілок, держави) до формування культури та програм безперервного професійного розвитку працівників, створення солідарної системи безперервного професійного розвитку працівників, в якій мають приймати участь разом як сам найманий працівник, так і роботодавець й держава. Впровадження такої системи на державному рівні, як свідчить зарубіжний досвід, є більш ефективним, ніж витрати на утримання безробітного населення, а також недоотримання податкових платежів до бюджетів різних рівнів.

Запровадження заходів безперервного навчання країни можуть відновити прогалини у порівнянні з розвиненими країнами, а в результаті - зменшити нестачу кваліфікованої робочої сили, що має бажання постійно навчатися.

Література:

1. Левченко А.О. Особливості професійного розвитку найманих працівників в Україні Пріоритети розвитку підприємств у XXI ст. / А.О. Левченко, О.В. Горпинченко // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (12 квітня 2016 р.). – КНТУ. – Кіровоград, КОД, 2016. – 124 с.

2. Levchenko, A. Impact of lifelong learning on innovative processes in EU countries / A. Levchenko, O. Horpynchenko CEFE 2017 – Central European Conference in Finance and Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7170>
3. Levchenko, O.M., Levchenko, A.O., Horpynchenko, O.V., Tsarenko, I.O. (2017). The impact of higher education on national economic and social development: comparative analysis. Journal of Applied Economic Sciences, Volume XII, Summer, 3(49): pp. 850 – 862. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7154>
4. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

Корнєєва Т.С.
*асистент кафедри економіки,
менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

Особлива роль у досягненні ефективності діяльності підприємств належить методам розвитку персоналу, які забезпечують раціональне використання трудового потенціалу, виконання виробничих завдань. Сучасна практика розвитку персоналу зазнає радикальних змін у зв'язку з появою нових тенденцій у трудових відносинах, зростанням частки інтелектуальної праці, трансформацією ціннісних орієнтирів працівників.

В умовах глобалізації соціально-трудових відносин та їх розгалуження проблема розвитку персоналу є вкрай актуальною. Сьогодні вже недостатньо знайти висококваліфікованих працівників, їх потрібно вміти втримати, грамотно мотивувати і стимулювати до результативної праці, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Як наслідок, існуюча система розвитку персоналу потребує використання науково обґрунтованих підходів і методів управління, набуття вмінь якісного регулювання відносин у виробничій сфері, управління знаннями та успішного функціонування у кризових ситуаціях.

Вивченню комплексу питань, пов'язаних з розвитком персоналу, присвячено низку досліджень видатних зарубіжних та українських вчених-економістів, зокрема Н. Аймаутової, М. Армстронга, М. Білопольського, Д. Богині, О. Грішнкової, А. Колота, А. Маслоу, М. Мескона, Ю. Одегов, В. Травин, С. Шекшня та ін.

Метою роботи є дослідження методів розвитку персоналу та визначення потреби в інноваційних методах для підвищення трудових показників та зростання загальної продуктивності та результативності.

Окрім традиційних методів розвитку персоналу, існують інноваційні, які використовуються в практиці діяльності підприємств України.

До сучасних методів навчання персоналу відносять такі [1, с. 558]:

- відеонавчання - наочне навчання, яке реалізується за допомогою надання персоналу аудіо- та відеопрограм, електронних документів тощо;

- дистанційне навчання - використання телекомунікаційних технологій для навчання персоналу на відстані (найбільш застосовуваним його різновидом є Skype-навчання, або прослуховування вебінарів);

- модульне навчання - очне (прив'язане до навчального центру) навчання, що складається з окремих тематичних блоків (модулів), спрямованих на досягнення

певного результату (рішення конкретної бізнес-задачі, розвиток певних компетентностей тощо);

- кейс-навчання - розгляд практичних ситуацій з досвіду діяльності різних підприємств, що передбачає аналіз і групове обговорення гіпотетичних або реальних ситуацій;

- тренінгове навчання (основна увага приділяється набуттю практичних компетентностей, тоді як теоретичний блок є мінімізованим); метою тренінгів є моделювання наближених до реальності ситуацій з метою розвитку певних практичних навичок, освоєння нових моделей поведінки, зміни ставлення до виконання завдань тощо;

- мозковий штурм - метод, що дає змогу генерувати велику кількість ідей для вирішення проблемної ситуації за обмежений проміжок часу з подальшим аналізом і вибором найбільш доцільного варіанту управлінського рішення;

- метод поведінкового моделювання, заснований на пошуку прикладу для наслідування («поведінкової моделі»), її аналізу і відтворення на практиці;

- сторітеллінг (мотиваційна розповідь) - метод навчання нових співробітників організації для ознайомлення з організаційною структурою, корпоративною культурою, локальними розпорядчими документами тощо;

- екшн-навчання - метод навчання для вирішення реальних проблем на практиці в процесі діяльності організації; основою цього методу є створення робочої групи, яка вирішує поставлене завдання;

- баскет-метод - метод імітації ситуацій «керівної діяльності», за якого співробітник долучається до ролі керівника; цей метод застосовується до працівників, які претендуватимуть на керівну посаду;

- shadowing («стеження») - надання можливості працівнику, представленого до просування кар'єрними сходами, перекваліфікації, ротації, не менше двох днів бути «тіню» співробітника, що займає певну посаду;

- secondment (своєрідне «відрядження») є різновидом ротації, що передбачає тимчасове переміщення працівника на інше місце роботи, в інший підрозділ організації з подальшим поверненням до виконання попередніх обов'язків;

- buddying - метод, який полягає у закріпленні за працівником партнера (buddy), завданням якого є надання постійного зворотного зв'язку щодо дій і рішення закріпленого за ним співробітника з метою виявлення «вузьких місць» в його роботі; учасники є рівноправними, що відрізняє метод від наставництва;

- коучинг - метод консалтингу, в процесі якого людина (тренер), який зветься «коуч», допомагає підопічному працівнику досягти професійної мети, передаючи йому свій досвід за допомогою певних наглядів і навчань;

- майстер-клас - це одна з форм ефективного професійного, активного навчання, під час якого провідний (визнаний) спеціаліст розповідає і показує, як застосовувати на практиці нову технологію або новий метод.

Для кожної категорії персоналу доцільно застосовувати індивідуальні методи розвитку та підвищення кваліфікації, виходячи з попередньо описаних і проаналізованих традиційних та інноваційних методів розвитку персоналу.

Кожний із розглянутих вище методів розвитку персоналу має переваги та недоліки. До переваг можна віднести доступність, різноманітність, інноваційність, свободу вибору місця та часу проведення занять, широкий ринок вибору послуг. Недоліками є значні фінансові витрати, втрати робочого часу, ризик неотримання бажаного результату (неефективність) [2, с. 196].

Фактично сьогодні керівник компанії може втілити будь-яку ідею у сфері навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Важливо, щоб обраний метод відповідав цілям навчання і використовувався системно.

Таким чином, можна сказати, що застосування інноваційних методів розвитку персоналу є важливим чинником підвищення ефективності праці підприємств. Розвиток персоналу належить до одних з основних показників прогресивності суспільства та є вирішальним важелем науково-технічного процесу. Топ-менеджмент і власники підприємств не повинні заощаджувати кошти на системі розвитку персоналу та здійснювати неперервний розвиток своїх працівників.

Література:

1. Гетьман О.О. Інноваційні методи розвитку персоналу / О.О. Гетьман, А.О. Білодід // Електронне наукове видання Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. - Миколаїв, 2017. - Вип. 17. – С. 556-561. - Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-17-2017/26-vipusk-16-kviten-2017-r-2/3176-getman-o-o-bilodid-a-o-innovatsijni-metodi-rozvitku-personalu>.
2. Ткаченко А.М. Професійний розвиток персоналу – нагальне завдання сьогодення / А.М. Ткаченко, К.А. Марченко // Науковий журнал "Економічний вісник Донбасу". - 2014. - № 1 (35). - С. 194-197. - Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/88681?show=full>.

Кіріченко О.В.

асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В сучасних умовах господарювання більшість підприємців усвідомлюють, що без цілеспрямованого розвитку корпоративної культури неможливе ефективне впровадження нових систем і методів управління, підвищення конкурентоздатності продукції. Це наслідок того, що ринкове середовище і корпоративна культура підприємництва, як її складова, на вітчизняних підприємствах суттєво поступається вимогам цивілізованого ринку, в тому числі країн ЄС.

Аналіз численних зарубіжних і вітчизняних досліджень останніх років, присвячених організаційній культурі, показав, що досі залишається відкритим питання про взаємозв'язок організаційної ідентичності та організаційної культури. Це питання - центральне як в розумінні природи організаційної культури, так і в управлінні персоналом в цілому. Важливою характерною особливістю численних робіт, присвячених організаційній культурі, є розгляд даного феномена з позиції згуртованості. Управлінська наука наповнювалася знаннями переважно з соціальної психології, теорії групової динаміки, які визначають неформальний контур організації.

У сучасній науковій управлінській думці існує дуже мало концепцій, що розглядають організаційну культуру з позиції цілевідповідності. Тому прийняття формальних цілей і цінностей працівниками організації розглядається як пріоритетна умова ідентичності організаційної культури [2, с. 190].

Основу концепції управління персоналом, як системи теоретико-методологічних поглядів, принципів і методів, складають зростаюча роль особистості працівника, знання його мотиваційних установок, вміння їх формулювати і направляти відповідно до завдань, що стоять перед організацією. В таких випадках управління персоналом

набуває особливої значимості. При переході до ринку відбувається поступова заміна ієрархічного управління ринковими відносинами. Ринкова концепція управління персоналом вимагає переоцінки цінностей, орієнтації пріоритетів працівника на споживача, прояву ініціативи, а також переходу до соціальних норм, що базуються на здоровому економічному сенсі.

Основні завдання новітніх служб управління персоналом, створених на базі традиційних служб, в ринкових умовах полягають в координації діяльності з управління трудовими ресурсами організації, а також в реалізації кадрової політики підприємства. Кадрові служби розширюють коло своїх функцій і кадрових питань, переходять до розробки систем стимулювання трудової діяльності, управління діловою кар'єрою, попередження конфліктів, вивчення ринку трудових ресурсів тощо [1, с. 343].

Сучасний етап розвитку теорії підприємництва дозволяє розглядати велике підприємство як систему корпоративного підприємництва, в якій беруть участь акціонери та службовці. Існуючими підприємницька модель корпорацій при цьому наділяє підприємницької функцією тільки управлінське ядро, тісно зв'язує власника, рада директорів і топ-менеджерів. Сучасна концепція визнання людини потенційним «носієм» підприємницьких ідей робить актуальними питання розвитку внутрішньофірмового підприємництва. Сьогодні очевидно, що внутрішньофірмове підприємництво комплексно доповнює систему корпоративного підприємництва, надаючи їй цілісність і завершеність, замикаючи підприємницькі процеси на активізації підприємницького поведінки всіх працівників і залучення їх тим самим в загальнокорпоративну діяльність.

Важлива роль організаційної культури в розвитку внутрішньофірмового підприємництва підтверджується і при підході до даної проблематики з іншого боку: теоретичні дослідження та існуючий досвід дають можливість визначити внутрішньофірмове підприємництво як форму внутрішньої трансформації підприємства з метою підвищення ефективності та подальшого розвитку за рахунок використання підприємницького потенціалу співробітників. Така організаційна трансформація являє собою комплекс системних перетворень, націлених на докорінне оновлення і вдосконалення підприємства.

Дослідження феномена організаційної культури почалося давно і має сформовану історію. Однак саме зараз, коли людина визнана найважливішою ланкою в структурі організації, що визначає успіх чи невдачу її функціонування, організаційна культура стала основним показником, необхідним для правильного розуміння і ефективного управління організаційним поведінкою. До теперішнього часу не склалося єдиного визначення даного поняття; це пояснюється тим, що розробкою концепції культури організації займаються представники різних наукових напрямків. Різноманіття існуючих визначень призводить до розуміння того, що організаційна культура - складне, багатопланове і багатогранне явище, яке включає і матеріальне, і духовне в житті, діяльності і поведінці підприємства по відношенню до суб'єктів зовнішнього середовища і власним співробітникам. Неможливо привести будь-якої узагальнений перелік культурних феноменів, оскільки організаційна культура завжди є оригінальною сумішшю цінностей, відносин, звичок, традицій, форм поведінки і ритуалів, властивих тільки даній організації. Питання в тому, підтримує організаційна культура ефективну роботу організації або перешкоджає реалізації її цілей.

Формування особливої організаційної культури, що дозволяє розкрити і задіяти в повній мірі підприємницькі здатності кожного співробітника і є стимулом активної підприємницької поведінки, буде міцним фундаментом для розвитку внутрішньофірмового підприємництва.

Література:

1. Гришова І.Ю. Сучасне формування системи управління персоналом як конкурентної переваги національної економіки. / І.Ю. Гришова // Економічний форум. - 2016. - № 1. - С. 340-346.
2. Маковоз О.С. Корпоративна культура як складова управління підприємством / О.С. Маковоз // Проблеми та перспективи функціонування підприємства та підприємництва. – 2011. – № 2. – С. 187–191.

Коваленко С.В.

асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ЯКІСТЬ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Для економіки України поширення інноваційно-інтегрованих структур є першочерговою основою посилення конкурентоспроможності національної економіки. Особливо актуальним це питання є для АПК, де поширення інноваційно-інтегрованих структур виступає як інструмент, що дозволить зупинити спад виробництва в сільському господарстві і створити передумови для його зростання.

Як свідчить зарубіжний досвід [1], поширення таких форм господарювання має ряд переваг не лише для відокремлених суб'єктів господарювання, а й економіки країни в цілому, її національної безпеки, адже дає змогу таким суб'єктам забезпечити їх сталий розвиток та зміцнити конкурентні позиції шляхом підвищення продуктивності праці.

Оскільки основною передумовою виникнення інтегрованих структур, незалежно від сектору є, в першу чергу, їх якісне забезпечення, яке здатне генерувати інноваційні ідеї та продукувати нові товари та послуги, здійснювати трансфер технологій, то аспект якості трудового потенціалу є вкрай актуальним для АПК.

Формування інноваційно-інтегрованих структур потребує забезпечення кадрами з високим рівнем освіти, кваліфікації, достатньої мотивації та бажання працювати у сільському господарстві. На жаль, незважаючи на високий рівень безробіття в сільській місцевості, який теоретично повинен бути резервом для розширення виробництва і економічного зростання, інтегровані структури зіштовхуються з серйозними проблемами в пошуку кадрів. Зокрема, більшість з них, орієнтована на молодь, як кадри, які здатні більш швидко навчатися і переймати прогресивний досвід господарювання, є більш мобільними та ініціативними [2].

У більшості випадків, не знаходячи таких кадрів в місцях розташування підприємства, керівництво готове фінансувати програми з організації робіт вахтовим методом, а також програми з переселення на постійне місце проживання фахівців з інших регіонів та забезпечення їх житлом. Таким чином, у сільській місцевості досить багато безробітних і в той же час на роботу у високотехнологічну, високоефективну фірму найняти нікого. В результаті, економічно активне населення сільської місцевості характеризується: низьким рівнем життя, високою часткою бідного населення, високим рівнем безробіття, низькою часткою молоді в структурі населення, найбільш ініціативна і працездатна частина якої не планує працювати в сільському господарстві

та отримувати агрономічну освіту, низькою тривалістю життя та високим рівнем смертності працездатного населення.

Аналізуючи загальну чисельність наявного населення України, спостерігаємо наступне: станом на 1 січня 2017 р. - 42584,5 тис. осіб, в тому числі міського 29482,3 тис. осіб або 69,2% і сільського відповідно 13102,2 тис. осіб або 30,8%, що у порівнянні з 1991 роком, на 9359,9 тис. осіб менше [3]. Проте слід відмітити, що таке скорочення відбувається в результаті зменшення абсолютної і відносної кількості як міського, та і сільського населення.

В Україні проблеми трудової міграції є особливо гострими й неоднозначно впливають на рівень зайнятості та безробіття населення. З одного боку, триває виїзд висококваліфікованої робочої сили, найосвіченішої її частини, а також працездатного населення із західних регіонів (регіонів високого безробіття) до країн із вищим рівнем життя. З іншого боку, експортуючи робочу силу до розвинених країн, Україна імпортує іноземних робітників зі слаборозвинених країн, чия працю нині використовують на непрестижних роботах із важкими умовами та ручною працею.

Визначальний вплив на зайнятість населення у сільській місцевості справляє саме розвиток аграрного сектору економіки.

Чисельність зайнятого економічно-активного населення працездатного віку зменшилась на 816,8 тис. осіб або 14,4% (з 5671,4 тис. осіб – у 2005 р. до 4854,6 тис. осіб – у 2016 р.), що свідчить про погіршення демографічної структури носіїв трудового потенціалу села. Якщо у 2005 р. кожен 7-й носій трудового потенціалу був старше працездатного віку, то у 2016 р. – кожен 23-й. Кількісні та структурні зміни економічно активного населення села зумовлені як демографічними, так і соціально-економічними наслідками ринкових перетворень в економіці країни загалом [4].

До негативних змін у складі трудового потенціалу слід віднести збільшення кількості безробітних осіб на 37,7%, з 400,9 тис. осіб у 2005 р. до 550,3 тис. осіб у 2016 р., що свідчить про негативні тенденції у використанні трудового потенціалу сільського населення.

Більше того, аналізуючи середньомісячну номінальну заробітну плату штатних працівників за видами економічної діяльності, варто відмітити, що остання для сфери сільського господарства станом на кінець 2016 року становила 3916 грн., що становило 75,6% від середньомісячної заробітної плати в цілому по економіці України. Проте, незважаючи на те, що заробітна плата зростала у динаміці (з 1430 грн. у 2010 році до 3916 у 2016 році), її абсолютне значення є одне з найнижчих, після сфери тимчасового розміщення й організації харчування, значення заробітної плати якої становило 3505 грн. у 2016 році [5].

Однією із переваг інтегрованих структур, незалежно від видів діяльності, є інвестиційна привабливість. Саме незначний обсяг інвестицій притаманний сфері сільського, лісового та рибного господарства, зокрема: 502,2 млн. дол. США прямих інвестицій у початку 2016 року, що становить 1,3% від загального обсягу та 50484 млн. грн. капітальних інвестицій, що становить лише 14,1 % від загального обсягу інвестицій у 2016 році, відображає необхідність впровадження нових форм господарювання, які є більш ефективними в сучасних умовах [5]. Більше того, слід зазначити, що частка у загальному обсягу прямих інвестицій має негативну тенденцію: 1,7 % - у 2010 році до 1,3 % у 2016 році.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що саме створення високотехнологічних робочих місць на основі формування інноваційно-інтегрованих структур забезпечить поліпшення ситуації в агропромисловому секторі економіки України, що є вкрай необхідним для посилення його конкурентних позицій на глобальному ринку.

Отже, спостерігаємо, що вплив глобалізаційних процесів на структуру й динаміку зайнятості населення в Україні поки що має здебільшого негативне забарвлення, що виявляється в нераціональній структурі зайнятості, у високому рівні прихованого безробіття, в деінтелектуалізації праці, в недостатньому попиті на працю у сфері високих технологій, у відпливі висококваліфікованої частини трудового потенціалу і багатьох інших причинах. Окрім того, депопуляризація зайнятості в сільській місцевості призвела до того, що економічно зайняте населення є некваліфіковане, не здатне до самовдосконалення чи безперервної освіти з огляду на відсутність зворотного зв'язку з такими процесами, що, в результаті, стримує формування агрохолдингів чи інших інноваційно-інтегрованих структур міжнародного рівня.

Таким чином, якісному забезпеченню інтегрованих структур перешкоджають такі соціально-демографічні проблеми, як низький рівень життя, висока частка бідного населення, високий рівень безробіття, низька тривалість життя і високий рівень смертності працездатного населення. Вирішити завдання якісного забезпечення інтегрованих структур не просто, але можливо, реалізувавши наступний комплекс заходів: підвищення рівня заробітної плати яку інтегровані структури можуть виплачувати; орієнтація на випускників ВНЗ регіону, вихідців із сільської місцевості, яких на відміну від міської молоді ще приваблює сільський спосіб життя; ефективна професійна орієнтація в рамках шкільної програми; організація ефективної системи професійного розвитку на підприємствах та стимулювання працівників до підвищення свого професійного-кваліфікаційного рівня; поліпшення соціальних та побутових умов; популяризація сільського способу життя в засобах масової інформації.

Незважаючи на значну кількість проблем в області якісного забезпечення інтегрованих структур, в основному ресурсного характеру, запропонований комплекс заходів дозволить створити умови для нарощення якісного потенціалу сільських територій, що особливо важливо для формування інноваційно-інтегрованих структур на відповідних територіях.

Література:

1. Левченко О.М. Економічний механізм розвитку інтегрованих структур в аграрному секторі економіки [Електронний ресурс] / О.М. Левченко // Економіка аграрного сектору. – Режим доступу: http://chteiknteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2013/v4/NV-2013-V4_16.pdf
2. Коваленко С.В. Соціально-економічні передумови кадрового забезпечення інтегрованих структур в АПК: стан та перспективи розвитку в міжнародному контексті / С.В. Коваленко, І.О. Царенко // Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету: Економічні науки. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – Вип. 32. – С. 140-151.
3. Демографічна ситуація в Україні у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/dem_2016.pdf
4. Статистичні щорічники України за 2005, 2016 рр. – К.: Державна служба статистики України.
5. Сільське господарство України. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2017. – 246 с.

Сало А.В.

*аспірант кафедри фінансів та планування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИПУСКНИКІВ ВНЗ

Прогресивний розвиток економіки залежить перш за все від здатності створювати та використовувати на благо суспільства нові знання. Джерелом та провідником знань в сучасному світі виступають висококваліфіковані кадри, основним критерієм оцінки підготовки яких виступає рівень сформованості професійної компетентності.

Актуальність обраної тематики обумовлена стрімкими темпами розвитку науково-технічного прогресу і, як наслідок, постійно зростаючими вимогами до кадрів вищої кваліфікації, які працюють в даних умовах. Саме тому важливим напрямком дослідження є оцінка рівня професійної компетентності кадрів з метою визначення їх адаптованості до сучасних швидкозмінних умов.

Питання формування професійної компетентності а також її розвитку опрацьовували наступні вчені: Адольф В.А. [1], Молчанов С.Г. [2], Дружилов С.А. [3], Головань М. С. [4], Гончарова Н.Л.[5], Заблоцька О. С. [6].

Поняття «професійної компетентності» є вирішальною характеристикою, яка вигідно відрізняє висококваліфіковані кадри від звичайних працівників. Професійна компетентність висококваліфікованих кадрів, нерозривно пов'язана з ширшим трактуванням професійної компетентності, а саме включення до її складу таких самостійних типів компетентності як соціальна, особистісна та фахова, що пов'язано з висуванням дедалі вищих вимог до працівника, як спеціаліста високої кваліфікації [1, с. 118, 4, 5]. Всі моральні та професійні здобутки, отримані в процесі навчання, вкупі формують особливий нематеріальний багаж, який по закінченню університету студент буде використовувати для побудови власної кар'єри. З огляду на постійне розширення вимог, які висуваються до висококваліфікованих кадрів, ускладнюється, і без того не легкий, процес оцінки їх професійної компетентності.

Оцінка рівня сформованості професійної компетентності кадрів, в традиційному аспекті, розглядається як виведення у підсумку остаточного рівня отриманих знань та навичок, сталих якостей суб'єкта, який проходив навчання у рамках певного кваліфікаційного напрямку, а також успішність застосування ним здобутих навичок на практиці [2]. При цьому, варто брати до уваги, що професійна компетентність, з урахуванням її абстрактності, не підлягає кількісним розрахункам.

Даний факт призводить до необхідності пошуку альтернативних методів оцінки рівня сформованості професійної компетентності. З огляду на те, що професійна компетентність складається з показників фахової, соціальної та особистісної компетентностей [3, 6], оцінити рівень її сформованості можна через дослідження рівня розвитку кожної з її складових. З огляду на це, найоптимальнішими методиками для поставленої цілі, на нашу думку, є КОС В.В. Синявського та Б.А. Федоришина, тест Ф. Раховського, методика Тімоті Лірі, методика А. Реана. Вказані методики є різними варіаціями опитувальників, розроблені з метою самооцінки особи власних здібностей. Зупинимось окремо на кожній з них.

КОС (оцінка комунікативних та організаторських схильностей) В.В. Синявського та Б.А. Федоришина, в розрізі нашого дослідження, може бути

використана з метою отримання оцінки рівня сформованості соціальної компетентності [7, с. 339]. Безперечною перевагою даної методики є її орієнтованість на будь який вік, стать та стаж роботи респондента, а також особлива побудова питань, яка виключає ризик двозначного розуміння запитання. Окрім цього експеримент може проводитись як індивідуально, так і в групі. Дана методика дозволяє виявити показники комунікативних і організаторських схильностей особистості, що є невід’ємною складовою висококваліфікованого спеціаліста.

До недоліків вказаної методики можна віднести високий рівень складності проведення аналізу та обробки результатів.

Для дослідження комунікативних здібностей особистості, які є невід’ємною складовою професійної компетентності, найкращою методикою, на нашу думку, є тест Ф. Раховського. Крім того, тест дозволяє виявити слабкі сторони характеру особистості і вказує, над чим варто працювати. Анкетна частина методики Рахівського досить проста: необхідно відповідати на запитання тесту: «так», «ні» або «іноді». Запитання тесту досить прості. Єдиним негативним моментом даної методики є відсутність можливості перевірки чесності відповідей респондентів [8, с. 52-55].

Включення до списку рекомендованих методик визначення рівня професійної компетентності кадрів методики Тімоті Лері, яка представлена у вигляді стандартизованого комплексу психодіагностичних тестів, обумовлена можливістю отримання результатів самооцінки та взаємооцінки респондентів [9]. Використання даної методики дозволяє проводити автоматизовану та бланкову діагностику міжособистісних відносин, а отже є засобом визначення рівня сформованості соціальної компетентності суб’єкта. При дослідженні міжособистісних відносин автором методики виділяються два чинники: домінування-підпорядкування і дружельюбність-агресивність. Саме ці чинники визначають загальне враження про людину в процесах міжособистісного сприйняття. Опитувальник містить 128 оціночних суджень, з яких у кожному з 8 типів відносин утворюються 16 пунктів, упорядкованих по висхідній інтенсивності.

В основу методики А. Реана покладена концепція внутрішньої і зовнішньої мотивації [10]. Методика А. Реана спрямована на дослідження таких елементів характеру особистості, як мотивація, відповідальність, відношення до себе та оцінка власних сил. Таким чином, в загальному аспекті, дана методика направлена на визначення особистісної компетентності особистості (Додаток Ж). Недоліком даної методики, як і всіх інших, що включають в процес діагностування анкетування, є низька вірогідність отримання правдивих результатів за рахунок зведення до мінімуму контакту з респондентом.

Підсумовуючи можливі результати оцінки рівня сформованості професійної компетентності кадрів, отримані в результаті застосування вищевказаних методик, очевидним є той факт, що майже всі вони спрямовані на визначення особистісної чи соціальної компетентностей, а також дають однобічну (власну) оцінку якостей суб’єкта.

На думку автора, в процесі оцінки рівня сформованості професійної компетентності, важливим моментом є приділення рівної кількості уваги кожній зі складових професійної компетентності, а також різнобічна оцінка характеристик суб’єкта чи групи осіб, не тільки ними самими, але й третіми особами, які мають пряме відношення до процесу формування у досліджуваній категорії осіб, професійної компетентності.

Зводячи вказані пропозиції в рівень рекомендацій можемо сформулювати власний комплекс методик, спрямований на визначення рівня сформованості професійної компетентності у студентів чи кадрів вищої кваліфікації. Розподіл аудиторії

респондентів на студентів та кадрів вищої кваліфікації є необхідним з огляду на той факт, що процес формування професійної компетентності починається в університеті (рідко в загальноосвітніх закладах) і продовжується протягом всієї свідомої професійної діяльності особи.

Основним недоліком існуючих методик, є спрямування методики на одну групу респондентів, якою в більшості випадків виступають студенти. На нашу думку, комплекс методик оцінки рівня сформованості професійної компетентності має складатись з трьох анкет, кожна з яких розроблена для опитування однієї з груп респондентів, а саме – студентів/кадрів, викладачів ВНЗ та роботодавців. Розширення кола опитуваних осіб на три аудиторії зумовлений можливістю отримання об'єктивної оцінки рівня сформованості професійної компетентності, в результаті обробки та співставлення результатів анкетування, кожної з них. Опитування студентів/кадрів дасть суб'єктивну оцінку власних здібностей респондентів, опитування викладачів дозволить оцінити рівень професійної компетентності осіб з очки зору об'єкта, який безпосередньо бере участь у формуванні даної компетентності у студентів. Включення до групи опитуваних осіб роботодавців є важливим кроком, що дозволить отримати незалежну оцінку, як про існуючий рівень професійної компетентності у працівника так і оцінити темпи її росту.

В сучасних умовах важко переоцінити важливість наявності висококваліфікованих кадрів у економіці. Нині у вітчизняних просторах відбувається переосмислення значимості висококваліфікованих кадрів як самостійної категорії. Усвідомлення того факту, що на сьогодні кваліфіковані кадри є основною конкурентною перевагою України перед високо розвинутими країнами, є важливим кроком та головною умовою успішного переходу до інноваційної моделі економіки. З цього слідує, що пріоритетним напрямком роботи держави має бути забезпечення належних умов підготовки кваліфікованих кадрів, зважаючи на те, що саме кваліфіковані кадри визначають напрямки та перспективи розвитку України.

Література:

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя: монография / Красноярский Гос. университет / В.А. Адольф. – Красноярск: КрГУ, 1998. – 286 с.
2. Молчанов С.Г. Теория и практика аттестации педагогических и руководящих работников образовательных учреждений / С.Г. Молчанов: Монография. – Челябинск: ЧГУ, 1998. – 312 с.
3. Дружилов С.А. Обучение и стадии профессиональной компетентности / С.А. Дружилов // Непрерывное образование как условие развития творческой личности: Сб. по матер. Фестиваля педагогического творчества, 28-29 августа 2000 г. – Новокузнецк: ИПК, 2001. – 174 с.
4. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М.С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – с.23-30.
5. Гончарова Н.Л. Категория «компетентность» и «компетенция» в современной образовательной парадигме / Н.Л. Гончарова // Сборникна учнях трудов СевКавГТУ. Серия «Гуманитарные науки». – 2007. – №5:23
6. Заблоцька О.С. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти / О.С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. – 2008. – Вип. 39. – С. 52-56.
7. Истратова О.Н. Психодиагностика: коллекция лучших тестов / О.Н. Истратова, Т.В. Эксакусто. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 375 с.
8. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. - 2-е изд., перераб. и доп. / Е.И. Рогов. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 480 с.
9. Собчик Л.Н. Методи психологічної діагностики. Вип. 3. Діагностика міжособистісних відносин. Модифікований варіант інтерперсональної діагностики Т. Лірі. Метод. Керівництво / Л.Н. Собчик. – М., 1990.
10. Психология подростка / под ред. А.А. Реана. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2006. – 480 с.

Столярець Л.К.

*учениця 11-В класу Кіровоградського облкомплесу
(гімназія-інтернат-школа мистецтв)*

Шеремет П.М.,

*вчитель географії Кіровоградського облкомплесу
(гімназія-інтернат-школа мистецтв)*

Сторожук О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного технічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Темпи розвитку людства в новій історичній епосі ХХІ століття набули вражаючих катастрофічних рис. Так на сьогодні суспільство стоїть на межі глобальних демографічних перетворень, аналогів котрим не існувало за всю історію людства. Усе частіше вітчизняні вчені займаються виявленням тих чи інших чинників, характеристик, особливостей щодо демографічного стану в Україні. Демографічний чинник є одним з визначальних для забезпечення сталого й безпечного розвитку держави, а проблеми стабільного розвитку слід розглядати як першочергові інтереси держави.

Вивченням сучасних демографічних процесів в Україні, їх причин та наслідків, а також заходів щодо їх регулювання приділяють увагу вітчизняні вчені С.Ф. Биконя [1], Е.М. Лібанова [4], В.С. Стешенко [7], І.А. Цвігун [9] та інші. Водночас, сучасна демографічна ситуація в Україні, особливо в розрізі окремих регіонів, потребує вивчення і є гостро актуальним питанням.

Демографічна ситуація, що склалася на сьогодні в Україні характеризується депопуляцією, проблеми пов'язані з якою збільшуються з кожним роком через відсутність цілеспрямованої демографічної політики держави. Серед таких проблем: різке зменшення народжуваності, збільшення смертності, відсутність природного приросту; постаріння населення; зменшення кількості шлюбів, збільшення розлучень; погіршення здоров'я.

Так, в наслідок негативних чинників, які формували демографічну ситуацію в Україні, на сьогодні ми маємо такі показники. Станом на 1989 р. населення України складало 51,5 млн. осіб, але вже на 2017 р. загальна кількість населення України скоротилася до 42,6 млн. осіб. Загалом, за 28 років Україна втратила більше дев'яти млн. громадян. Вагомою причиною такого скорочення чисельності населення залишається висока смертність, яка в нашій державі стабільно перевищує народжуваність. Така демографічна ситуація створює реальну загрозу національним інтересам і безпеці України. Що стосується Кіровоградської області, то лише впродовж 2008 р., коли розпочалася світова економічна криза, демографічні втрати в області становили 7,6 тис. осіб. Загалом, з 1991 по 2017 рр. область втратила 274 700 осіб.

До основних показників, які характеризують демографічну ситуацію в державі, належить природний приріст населення. В Україні цей показник став від'ємним з 1991 р. Аналіз даних за останні два роки дає змогу зробити висновок, що лише дві області України мають додатній природній приріст (Рівненська – 1205 осіб, Закарпатська – 601 особа) [2].

Сучасна демографічна ситуація в Україні створює реальну загрозу національним інтересам. Так, для збереження відтворення нації коефіцієнт народжуваності повинен становити не менше 1,8%. Проаналізувавши показники України станом на 2016 р. лише одна область України здатна на відтворення – це Рівненська область 1,86 %. Попри це загальний коефіцієнт смертності постійно зростає. Найнижчий сумарний коефіцієнт смертності по регіонах України на 1000 жителів наявного населення має західна Україна, а саме Закарпатська область – 12,2%. Найбільший показник смертності має Чернігівська область – 18,5% [2].

Однією з фундаментальних основ формування демографічної безпеки є інститут сім'ї. Проблеми соціально-демографічного розвитку безпосередньо пов'язані з процесами утворення, функціонування, розвитку та трансформації сім'ї. Шляхом до створення нової сім'ї є шлюб, і від рівня шлюбності населення залежить, яка кількість нових сімейних осередків з'явиться у певному році. Проаналізувавши показники шлюбів та розлучень в Україні 1990-2016 можна простежити, що у 2017 р. загальний коефіцієнт шлюбності) становив 9%, що є одним із найвищих показників у Європі. У 2016 році найвищу кількість шлюбів зареєстровано в Дніпропетровській області – 18201 шлюб [2].

Але незважаючи на цю закономірність, шлюби в Україні характеризуються нестабільністю, високою ймовірністю розлучення. Хоча кількість розлучень характеризується тенденцією до зниження, проте кожен рік офіційно реєструється понад 180 тис. розлучень. У 2016 році перше місце за кількістю розлучень посіла Дніпропетровська область – 12567 розлучень

Ще одним чинником демографічного розвитку країни є міграційні процеси. Беззаперечно: міграція населення – важливий чинник демографічного та демоекономічного розвитку країни. З 1991-1993 рр. депопуляційні тенденції в Україні компенсувалися позитивним міграційним приростом населення. Але починаючи з 1994 р. міграційний приріст почав скорочуватися, досягнувши у 2016 р. показника 10620 осіб. Більшість областей України мають від'ємний показник, лише 8 областей мають додатній міграційний приріст це – Київська – 11402 осіб (м. Київ – 13288), Львівська – 4982 осіб, Одеська – 3380 осіб, Сумська – 1152 осіб, Харківська – 797 осіб, Івано-Франківська – 124 осіб, Житомирська – 59 осіб та Кіровоградська область – 24 особи.

Що стосується демографічної ситуації в Кіровоградській області, яка склалася на даний момент, вона зумовлена впливом різноманітних природно-екологічних, економічних, соціальних, культурно-релігійних та поведінкових факторів.

Чисельність населення на 1 січня 2017 р. в області склала 965,8 тис. осіб (2,3% від загальної кількості населення в Україні). За чисельністю населення область посідає 25 місце серед регіонів України. У Кіровоградській області, як і загалом в Україні, помітна негативна тенденція зростання демографічних втрат. За 2001-2017 рр. в результаті природного та міграційного скорочення населення області скоротилося на 167,3 тис. осіб, що є наслідком передусім глибокої економічної кризи в Україні. Зокрема, лише впродовж 2008 р., коли розпочалася світова економічна криза, демографічні втрати в області становили 7,6 тис. осіб. Загалом, з 1991 по 2017 р. Кіровоградська область втратила 274700 осіб.

Серед районів області у 2016 р. найбільший приріст населення зафіксовано у Світловодському, Олександрівському, Компаніївському, Долинському та Знам'янському районах. Найбільше зменшилась чисельність населення у Вільшанському, Голованівському, Гайворонському, Новоархангельському та Устинівському районах.

У Кіровоградській області щорічно народжується 28 тисяч дітей. Особливо високими темпами це відбувалося у 1990-х рр. Після тривалого падіння,

народжуваність почала входити в «еволюційне русло». Пожвавлення дітородної діяльності можна пов'язати зі зламом негативних тенденцій життєвого рівня населення, з поступовим включенням механізмів його адаптації до життя у складних умовах. До 2001 р. народжуваність спадала. Після 2001 р. дітей народжувалося все більше і у 2015р. показник народжуваності досяг рівня 1994 р.

Загалом, слід відзначити, що у Кіровоградській області формується нова модель демографічної поведінки, особливостями якої є відкладання на більш пізній вік шлюбу та народження першої дитини та постарішання материнства. Міграційний відтік людей репродуктивного віку посилює демографічні загрози для області. Як результат – зменшення народжуваності, повільне зростання середньої очікуваної тривалості життя, зниження демографічного потенціалу регіону.

Отже, наявними є низка ознак, які свідчать про демографічну небезпеку України загалом та Кіровоградської області зокрема.

В такій ситуації очевидною є необхідність активізації державної демографічної та соціально-економічної політики. У зв'язку з цим найбільш актуальними завданнями у сфері забезпечення демографічної безпеки держави повинні стати наступні: зниження смертності і підвищення народжуваності; збереження і зміцнення здоров'я населення, збільшення тривалості активного життя; розробка економічних і організаційних основ регулювання міграційних процесів, з урахуванням тенденцій розвитку економіки та соціальної сфери, в тому числі в умовах реалізації національних проектів; підтримка інституту сім'ї та стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги.

Як комплексні заходи, спрямовані на вирішення поставлених завдань, з нашої точки зору, можуть розглядатися наступні:

- програмно-цільове управління, орієнтоване на поліпшення демографічної ситуації, включаючи розробку і реалізацію довгострокових програм по зниженню смертності населення; профілактиці та виявленню на ранніх стадіях захворювань; зниженню травматизму на виробництвах і професійних захворювань, скорочення робочих місць з небезпечними і шкідливими умовами праці;

- розвиток соціальної реклами, спрямованої на популяризацію здорового способу життя;

- створення умов для збалансованого мотивованого суспільно і особистісно прийняттого дозвілля, в тому числі творчо-розважального дозвілля;

- зміцнення інституту сім'ї та підвищення її ролі в суспільстві і державі шляхом розробки і реалізації обласних середньострокових і довгострокових програм та проектів підтримки різних категорій сімей; підвищення якості надання кваліфікованих медичних послуг особам репродуктивного віку, сім'ям, жінкам в період вагітності; профілактики жорстокого поводження в сім'ї і сімейних конфліктів, що призводять до розпаду сім'ї;

- розробка і реалізація програм підтримки молодих сімей, особливо щодо забезпечення житлом, роботою за фахом;

- розробка механізму управління міграційними процесами, з урахуванням сучасних і прогнозованих стратегічних викликів, в тому числі шляхом розробки і реалізації цільових програм залучення мігрантів у сектора економіки і соціальної сфери з дефіцитом робочої сили, включно із залученням професійно-кваліфікаційних груп працівників з різних частин країни; залучення кваліфікованих іноземних фахівців для навчання і стажування.

Література:

1. Биконя С.Ф. Трансформація української економіки в аспекті нової інституціональної теорії // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Випуск 89–2. – Д.: ДонНТУ, 2005. – С. 102.
2. Демографічний щорічник «Населення України» за 2016 рік - Київ, Державна служба статистики України, 2017. – 134 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm
3. Джаман В. О. Демографія: навчальний посібник / В. О. Джаман, В. М. Круль. – Чернівці : Рута, 2009. – 160 с.
4. Лібанова Е. Як подолати демографічну кризу / Лібанова Е. // Праця і зарплата. – 2007. – № 12. – С. 4-5.
5. Людський капітал як чинник інноваційного розвитку національної економіки України / О.М. Левченко, Д. Д. Плинокос, О. В. Ткачук // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2015. - № 5. - С. 3-9.
6. Новіков В.М. Соціальна інфраструктура як фактор збереження демографічного потенціалу країни / В.М. Новіков // Демографія та соціальна економіка. — 2004. — № 1-2. — С. 27-36.
7. Стешенко В. Демографічна криза в Україні / В. Стешенко, В. Піскунов. – К.: Ун-т економіки НАНУ, 2001. – С. 467/
8. Сторожук, О. В. Вплив людського капіталу на соціально-економічну безпеку регіону / О. В. Сторожук, О. В. Заярнюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки : зб. наук. пр. - Кропивницький : ЦНТУ, 2017. - Вип. 31. - С. 95-103.
9. Цвігун І.А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія / І.А.Цвігун. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. – 400 с.

Онофрійчук А.В.

студентка,

Заярнюк О.В.

кандидат економічних наук, доцент,

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Останніми роками однією із тенденцій у сучасній економіці є підвищення ролі персоналу, а особливо його конкурентоспроможності. Це пояснюється поширенням економічних знань, розвитком людського капіталу тощо.

Конкурентоспроможність персоналу в умовах зростаючої конкуренції має вирішальне значення для ефективної діяльності підприємства, тому необхідно приділити особливу увагу чинникам, які її забезпечують.

Підвищення конкурентоспроможності персоналу вітчизняних підприємств надзвичайно актуалізується в умовах посилення ролі глобалізації та міжнародної конкуренції. Завдання євроінтеграції України та включення її у світову економіку об'єктивно висувають нові, підвищені вимоги до якості знань, професійної майстерності працівників вітчизняних підприємств, їх вмотивованості, здатності відповідати за результатами трудової діяльності на рівні світових стандартів [1, с. 62].

Вагомий внесок в розвиток наукових уявлень про конкурентоспроможність персоналу зробили праці Друкера П., Портера М., Стрикленда А., Томпсона А., та інших зарубіжних вчених. Серед українських науковців слід відзначити таких, як: Грішнова О.А., Дмитренко Г.А., Колот А.М., Кравченко І.С., Левченко О.М., Новіков В.М., Онікієнко В.В., Петрова І.Л., Пирожков С.І., Семикіна М.В. та інші.

Зважаючи на вирішальне значення цієї економічної категорії, комплексне теоретичне обґрунтування ролі конкурентоспроможності персоналу в подальшому ефективному розвитку підприємства залишається актуальним та визначає необхідність подальшої наукової роботи у цьому напрямку.

Використання людського капіталу містить великі резерви для ефективного розвитку організацій, дозволяє їм підвищувати прибуток, отримувати переваги на ринку. Менеджери підприємств, які починають це добре розуміти, намагаються залучити до роботи перспективних фахівців або самотужки ростити свої висококваліфіковані кадри [2, с. 165]. Передумовами виникнення поняття конкурентоспроможності персоналу підприємства є (рис. 1.):

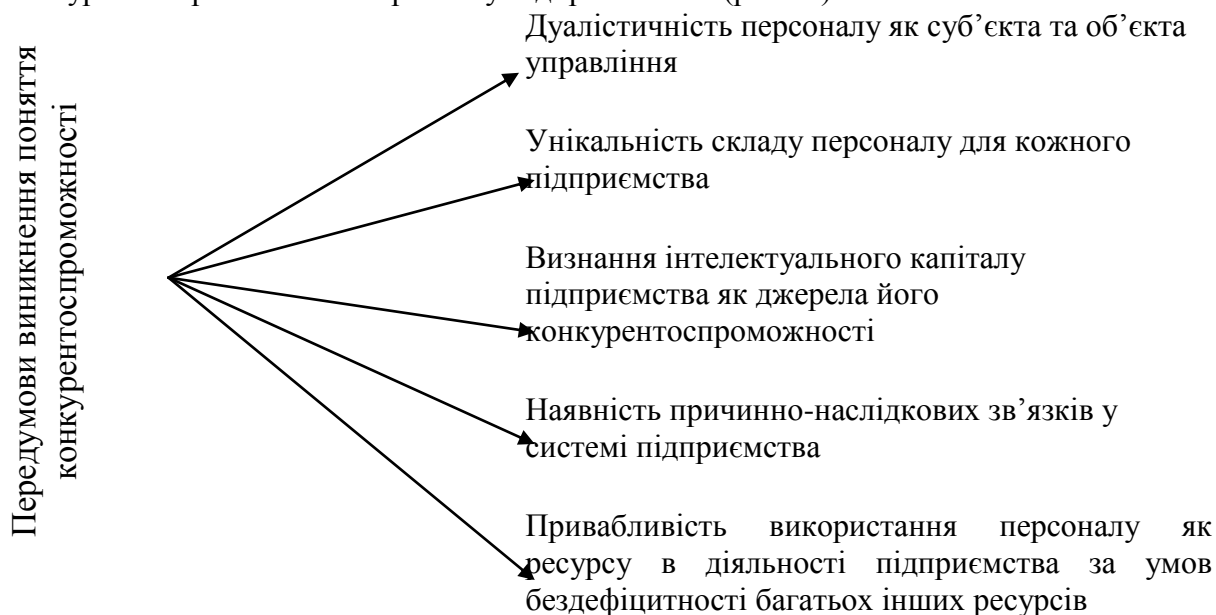

Рис. 1. Передумови виникнення поняття конкурентоспроможності персоналу підприємства

Дуалістичність персоналу водночас як суб'єкта та об'єкта управління проявляє себе в тому, що персонал одночасно виступає і як певний унікальний ресурс в діяльності підприємства, що робить його об'єктом цілеспрямованого управлінського впливу, і як суб'єкт управління, оскільки саме персонал забезпечує спільне гармонійне використання ресурсів інших видів. Це дозволяє зробити висновок, що персоналові властиві певні якості та характеристики, які стосовно діяльності підприємства одночасно мають і причинний, і наслідковий характер, що дозволяє розглядати такі якості порівняно із аналогічними якостями персоналу інших учасників ринку з позицій створення певних конкурентних переваг, тобто дозволяє обґрунтувати наявність конкурентоспроможності персоналу підприємства.

На відміну від багатьох інших ресурсів, які є неунікальними за змістом та сутністю, тобто можуть бути повністю відтворені на різних підприємствах, персонал, як ресурс, є унікальним, тобто різниться для кожного підприємства за своїм кількісним та якісним складом.

Конкурентоспроможність персоналу – це складна економічна категорія, сутність якої розкривають такі концептуальні підходи до її визначення:

1. Здатність керівників, професіоналів і фахівців генерувати ідеї з використанням усіх можливостей, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі; своєчасно виявляти загрози для діяльності підприємства; вирішувати

проблеми; винаходити й швидше за конкурентів впроваджувати нововведення на всіх стадіях життєвого циклу товару; забезпечувати досягнення поставлених цілей та виконання підприємством своєї місії;

2. Вміння ефективно виконувати управлінські функції та своєчасно приймати кваліфіковані рішення з метою розробки, виробництва та реалізації високоякісної з особливими споживчими властивостями продукції (послуг) за максимально ефективного використання ресурсів;

3. Здатність повніше, порівняно з іншими кандидатами на вакантні посади, задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, вмінь і навичок;

4. Вміння проявити свої особистісні, професійні та ділові якості, швидше і краще за інших працівників реалізувати власний потенціал за конкретних умов, які склались на підприємстві, що дає можливість отримувати відповідну винагороду, досягти відповідного соціального статусу та забезпечити службово-професійне зростання [4, с.118-119].

Конкурентоспроможність формується як інтегральний показник тих якостей, за рахунок яких конкретний працівник є кращим за інших на визначеній посаді з точки зору організації, і за рахунок яких організація надає йому перевагу [5].

Отже, персонал є «мотором» будь-якого підприємства. Без людського фактору ефективного функціонування організації неможливо. Без кваліфікованих спеціалістів жодна фірма не здатна досягти своєї мети.

Досвід багатьох зарубіжних компаній свідчить про посилення ролі управління людськими ресурсами в системі чинників, які забезпечують конкурентоспроможність. Для досягнення більш стійкого конкурентного становища підприємство повинне постійно розробляти програми розвитку персоналу, які б забезпечували працівникам задоволення багатьох потреб, розвиток і підвищення професійного й загальноосвітнього рівня [3, с. 167].

Підвищення конкурентоспроможності персоналу є процесом, до якого повинні прагнути і самі працівники, і організація, в якій вони працюють. Розвиток навиків і кваліфікації, набуття досвіду роботи відбувається об'єктивно і змінити можна тільки термін перебігу цього процесу. Тому для підвищення конкурентоздатності працівник повинен прагнути розширювати свої знання і кваліфікацію як у цій сфері діяльності, так і в інших сферах.

Література:

1. Близнюк В.В. Освітні послуги як детермінанти конкурентоспроможності людського потенціалу // Ринок праці та освіти: пошук взаємодії: Зб. наук. статей / Під наук. ред. І.Л. Петрової. – К.: Таксон, 2007. – С. 60-69.
2. Глушенко В.В. Теоретичні підходи до визначення сутності категорії «трудоий потенціал» / В.В. Глушенко // Економіка АПК. – 2011. – 3. – С.165-169.
3. Галаз Л.В. Роль конкурентоспроможного трудового потенціалу в інноваційному розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Л.В. Галаз. – 2008. – С. 167. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/1689>
4. Дяків Р.П. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / Р.П. Дяків. – 2000. – с. 706 с
5. Нестеренко Л.О., Чернякова А.І. Роль персоналу у підвищенні конкурентоспроможності підприємства. Режим доступу - http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Economics/10_81252.doc.htm
6. Левченко О.М. Якість трудового потенціалу як визначальна умова конкурентоспроможності робочої сили Україна: аспекти праці./О.М. Левченко.-1999.- С.12-16.

Кадомець А.О.

ст. гр. УП-17М

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ЛЮДИНИ

Сьогоднішня Україна характеризується дедалі швидшими темпами скорочення народонаселення, низьким рівнем професійної підготовки вітчизняної робочої сили, обмеженістю набутого професійного досвіду внаслідок як суб'єктивних, так і об'єктивних економічних чинників, низькою якістю освітнього рівня та рівня інформатизації населення. Ці чинники перешкоджають подоланню системної кризи, унеможливають посилення конкурентних позицій України на міжнародних ринках, призводять до психологічної зневіри окремих осіб.

Людський потенціал – це сукупна чисельність населення, що спроможна здійснювати економічну діяльність в якості споживання матеріальних і нематеріальних благ, забезпечення діяльності держави через фіскальний механізм, прийняття участі в процесі створення сукупного продукту в якості носіїв робочої сили, підприємницьких та творчих здібностей. Людський потенціал включає в себе все наявне населення, в тому числі безробітних та непрацевдатних.

Людський потенціал є найширшою соціально-економічною категорією, що характеризує участь людини в суспільних процесах, тому визначення саме його ролі спроможне до комплексного визначення принципів людського розвитку та політики в цьому напрямі.

В Конституції України підтверджено, що основою економіки є «людина-власник», «людина-виробник», а не держава. Але людський потенціал в багатьох випадках може виступати лише в якості споживача державної допомоги, у випадку невідворотних змін в структурі здоров'я або в загальній структурі народонаселення (йдеться про старіння та ранню втрату працевдатності).

Сучасні неокласичні моделі економічного зростання аналізують рівновагу між нагромадженням капіталу, збільшенням населення, інноваціями та людським капіталом [2, с. 26]. Людський капітал – це одна з форм прояву людського потенціалу. Реалізація людського капіталу стає можливою за умов відсутності високого рівня циклічного безробіття, також перетворення людського потенціалу на відповідний капітал вимагає певного часу, зокрема на отримання необхідних знань та навичок, одужання, зміцнення здоров'я, транспортування до нового місця роботи чи проживання, набуття стану психологічної зрілості, виховання відповідальності за власні вчинки тощо.

Безробіття є однією із найсерйозніших проблем соціально-економічного сектора України. Медичні дослідження довели, що безробіття призводить до суттєвого погіршення як фізичного, так і психологічного здоров'я: до зростання алкоголізму, збільшення кількості випадків серцево-судинних захворювань та самогубств.

На сьогоднішній день Україна не може дозволити собі надалі втрачати людський потенціал, оскільки таким чином вона поступово знищує себе, це вимагає не лише відповідної державної політики, а й суспільного усвідомлення зазначеної проблеми.

Слід ураховувати, що сьогодні частка, яку в обсязі ВВП розвинутих країн забезпечують технологічні інновації, основним джерелом походження яких є інноваційно орієнтовані фірми та корпорації, становить від 70 до 90% [6, с. 4]. Це зайвий раз свідчить про необхідність розвитку та удосконалення вітчизняного людського потенціалу. В той же час, дедалі менша кількість підприємств, впроваджує у

виробництво інноваційні процеси, і, як наслідок, їх низька рентабельність підтверджує, що вітчизняна наука має бути визнана вищим національним пріоритетом, ресурсне забезпечення якого слід здійснювати в першу чергу [5, с. 115].

Сьогодні технології розвиваються швидше ніж потреби ринку [3, с. 16]. Це певним чином змінює структуру та причини зростання потреб населення, що стосується як споживчого ринку, так і ринку праці. Р. Солоу підрахував, що збільшення удвічі валової продукції на одну витрачену людино-годину в США за період 1909-1949 рр. відбулося на 12,5% за рахунок зростання капіталоозброєності праці і на 87,5% за рахунок технологічних змін [1, с. 17]. Технологічні зміни того часу створювались в сфері науки, тобто безпосереднього джерела розвитку людського потенціалу. Зростання продуктивності праці на сьогоднішньому етапі в розвинених країнах здійснюється безпосередньо за допомогою людського розвитку, технологічні аспекти дедалі більше втрачають свої позиції.

Деякі вчені виділяють сім рівнів економічних відносин: наноекономіка фізичних осіб, номоекономіка домогосподарств, мікроекономіка фірм, мезоекономіка регіонів чи галузей, макронаціональна економіка, субекономіка транснаціональних корпорацій, мегасвітова економіка. При цьому фінансування розвитку людського потенціалу є можливим абсолютно на усіх рівнях, що доводиться практикою світового господарювання та діяльністю міжурядових організацій.

Що стосується мікроекономічного сектору, то дедалі більша роль у розвитку людського потенціалу покладається на особистість та домогосподарство.

Формування та розвиток людського потенціалу сьогодні в Україні характеризується доволі суперечливими тенденціями. Наявність неврегульованих проблем призвела до того, що сьогодні українські підприємці орієнтовані в основному на короткі схеми нарощування капіталу, в той час як організація інформаційно місткого, інноваційного та технологічно досконалішого виробництва вимагає довгострокового інвестування [4, с. 35]. Саме тому приватне підприємництво на сьогодні не є відповідним чином орієнтованим суб'єктом розвитку людського потенціалу в Україні.

Відтворення людського потенціалу – проблема не лише соціально-економічного прориву, а й фізичного виживання української нації. Дана проблема не повинна ігноруватись, необхідно розробити стратегічний план, комплексну програму, яка буде спрямована на підвищення рівня людського потенціалу України.

Література:

1. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Івашина О., Івашина С. Методологічні проблеми дослідження економічного зростання // Вісник Академії митної служби України. – 2007. – № 1. – С. 25-28.
3. Омельченко Р., Данилюк Н. Роль держави в інтенсифікації інноваційної діяльності національних підприємств // Збірник наукових праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – 2007. – Вип. 52. – С. 13-25.
4. Парубець О.В. Формування інноваційної моделі спеціалізації в Україні // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 5 (34). – С. 33- 38.
5. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської Інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
6. Федулова Л.І. Технологічний розвиток економіки // Економіка України. – 2006. – №5. – С. 4-10.

Пустовойченко А. О.
студент факультету менеджменту
Льотна академія Національного авіаційного університету
м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Ринкові перетворення, приватизаційні процеси в Україні призвели до появи нових підприємств та організацій малого та середнього бізнесу, формування класу підприємств-роботодавців. Зміни у соціально-трудова сфері зумовили нові процеси – з’являються нові відносини між працею і капіталом, які характеризуються конфліктністю та соціальною напругою. Власники підприємств малого та середнього бізнесу, створюючи робочі місця не завжди мають досвід роботи з кадрами і відповідне бажання працювати з найманими працівниками на засадах партнерства, укладаючи трудові угоди. З іншого боку економічний розвиток малого та середнього бізнесу залежить від ефективної кадрової роботи, якісного підбору, навчання та мотивації кадрів. Формування кадрових стратегій на підприємствах малого та середнього бізнесу набуває важливого значення, проте на практиці не вистачає методичних рекомендацій, адаптованих до умов перехідної економіки.

Зауважимо, що кадрова політика — система роботи з персоналом, що об’єднує різні форми діяльності й має на меті створення згуртованого й відповідального високопродуктивного колективу для реалізації можливостей підприємства адекватно реагувати на зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищах. Відповідно до загальних вимог кадрова політика має бути: узгодженою зі стратегією розвитку підприємства; достатньо гнучкою; економічно обґрунтованою, виходити з реальних фінансових можливостей підприємства. Вона має забезпечити індивідуальний підхід до своїх працівників через: демократизм управління, від якого залежить готовність до співробітництва; розуміння окремих людей та їхніх потреб; справедливість дотримання рівності й послідовності.

У разі пасивної кадрової політики керівництво не має чіткої програми дій стосовно персоналу. Кадрова політика зводиться до ліквідації негативних наслідків. Відсутні прогноз кадрової потреби в способах оцінки праці та персоналу й діагностика кадрової ситуації в цілому.

За реактивної політики — кадрові служби мають засоби діагностики наявної ситуації, здійснюють контроль за ознаками негативного стану в роботі з персоналом і причинами розвитку можливої кризи.

Для превентивної політики характерно, що кадрова служба має як засоби діагностики, так і засоби прогнозування кадрової ситуації. У програмі розвитку підприємств наявні короткострокові і довгострокові прогнози потреби в кадрах, а також сформульовані завдання з розвитку персоналу. Недолік полягає в тому, що керівництво не володіє засобами впливу на кадрову ситуацію.

Активна кадрова політика ґрунтується на тому, що керівництво має не лише прогноз, а й засоби впливу на ситуацію [1].

В умовах ринкової економіки одним з вирішальних чинників ефективності і конкурентоспроможності підприємства є забезпечення високої якості кадрового потенціалу.

Основними завданнями кадрової політики є: формування кадрового потенціалу, принципи та методи добору; навчання та розташування кадрів; профорієнтація та перепідготовка кадрів, проведення атестації та оцінки рівня кваліфікації; підвищення кваліфікації персоналу; підвищення освітнього рівня персоналу; аналіз плинності кадрів [2].

Робота з персоналом не починається з вакансії і не закінчується прийомом на роботу. Процес роботи з персоналом повинен бути побудований так, щоб найкоротшим шляхом приходити до бажаного результату відносно будь-якого питання або проблеми в кадровій сфері. Однак, для нормального розвитку підприємництва необхідно вирішити ряд проблем:

1. Відсутність кваліфікованих працівників, що призводить до низької якості виконаних робіт. Побутує думка, що виробництво відокремлене від професійного навчання. Ця позиція є помилковою, оскільки будь-яка трудова активність має починатися з концепції трудового виховання, яка включає: забезпечення професійно орієнтованої підготовки майбутніх кадрів шляхом наближення професійного навчання до виробничого процесу; залучення майбутніх кваліфікованих працівників до засвоєння початкових суспільних норм і виконання ними простих виробничих завдань; засвоєння елементарних моральних норм поведінки у колективі та самостійної трудової діяльності [3].

2. Висока плинність кадрів. Основна причина плинності – незадоволення працівників своїм становищем. Зокрема, мова йде про розмір заробітної плати, умови та організацію праці; невирішеність соціальних проблем; віддаленість роботи від дому; відсутність умов для відпочинку, дитячих установ; неповажне ставлення з боку керівництва, не виправданих домагань, нестійкості службового становища і неможливості зробити кар'єру. Таким чином, плинність кадрів пов'язана не тільки з соціальною та побутовою невлаштованістю, але і зі складнощами самореалізації або самоствердження. Для вирішення цієї проблеми потрібно усунути ряд вище зазначених недоліків.

3. Важливою також є проблема організації відбору і найму персоналу. У випадку перенасичення ринку праці робочою силою, підприємство повинне створювати всі умови для залучення таких працівників, навички та особисті характеристики яких найкраще відповідають його цілям. Здійснювати відбір і найм кадрові служби повинні виходячи з оптимальної чисельності персоналу. Не повинно бути як нестачі працівників, що може призвести до зменшення продуктивності праці, збільшення травматизму, конфліктних ситуацій у колективі, так і надлишку, який може спричинити збільшення грошових витрат на фонд оплати праці, зменшення зацікавленості в якісній праці, відтік кваліфікованих працівників.

Для підвищення ефективності кадрової політики вітчизняним підприємствам слід інтенсифікувати власні зусилля у таких напрямках роботи з персоналом як: створення центру навчання; підготовка та перепідготовка кадрів; проведення атестації керуючих працівників, спеціалістів та службовців, результати якої використовуються з метою забезпечення відповідності кадрів до зростаючих вимог; робота з резервом кадрів; систематична оцінка кадрів; розвиток корпоративної культури та стимулювання працівників; розширення переліку видатків на соціальну підтримку співробітників, а саме: страхування життя для окремих категорій співробітників, робота яких пов'язана з ризиком для життя; виділення засобів на підтримку ветеранів; виділення коштів на пільгові обіди, на відпочинок, придбання спеціального одягу; витрати на навчання співробітників, підвищення їхньої кваліфікації; витрати на рекламу про набір спеціалістів на конкретні місця, оплату праці психологів [4].

Вирішення ряду зазначених проблем, стосовно формування кадрової політики призведе до ефективного процесу реалізації поставлених цілей підприємства, значно покращить процес підбору та розташування кадрів, покращить процес роботи з персоналом та зменшить рівень плинності кадрів. Адже ефективність сучасної кадрової політики в управлінні підприємствами та фірмами позначається на успішності праці, а також на рівні задоволеності робітників своєю працею і морально- психологічною атмосферою в колективі.

Література:

1. Електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/>
2. М.О. Жуковський Трудові ресурси як складова конкурентоспроможності підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2007 – №2. – С.54 – 58
3. Миша В.П. Кадрова політика на підприємстві: проблеми і перспективи // Актуальні проблеми економіки. – 2008 – № 6. – С. 165 – 168
4. Виноградський М.Д. Управління персоналом: навч. посіб. / М.Д. Виноградський, Є.В. Беляєва, А.М. Виноградська, О.М. Шкапова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 504 с.

Храмова А. Ю.

студент факультету менеджменту

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА РОЗВИТОК І ЗБЕРЕЖЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Успішна реалізація стратегічних і тактичних завдань підприємства можлива лише за відповідної мотивації його персоналу. Сучасні власники, керівники, і менеджери всіх рівнів в рамках своїх посадових функцій повинні розуміти і враховувати в управлінській діяльності, що на діяльність конкретного працівника в процесі праці значний вплив мають різні мотиви, потреби, стимули, цілі (рис. 1).

Система мотивації повинна розвивати почуття належності до конкретної організації. Відповідне ставлення до праці та свідоме поведінка визначаються системою цінностей працівника, умовами праці й застосовуваними стимулами.

Рис. 1. Класифікація видів потреб

Складено автором за джерелом [1].

Сучасна система управління персоналом базується на тому, що люди є найважливішим економічним ресурсом підприємства, джерелом його прибутків, конкурентоспроможності та процвітання. За домінуючої ролі соціально-економічних умов у основу будь-якої моделі мотивації покладаються передовсім психологічні аспекти.

Слід зазначити, що провідна роль у процесі мотивації належить потребам людини, які в «укрупненому» вигляді можуть розглядатися як сукупність трьох основних груп: матеріальних, трудових і статусних. Тому мотивацію, доцільно поділяти на матеріальну і нематеріальну. Матеріальна мотивація – це найбільш очевидний спосіб винагороди працівників. Вона являє собою систему матеріальних стимулів праці, ціллю якої є забезпечення співвідношення заробітної плати працівників з кількістю і якістю праці. Під матеріальною мотивацією слід розуміти прагнення достатку, певного рівня добробуту, матеріального стандарту життя. Прагнення людини до поліпшення свого добробуту зумовлює необхідність збільшення трудового внеску, а отже, і збільшення кількості, якості та результативності праці. Особливо актуальною є проблема матеріальної мотивації для країн з ринковою економікою, до яких належить і Україна. Це зумовлене принаймні двома причинами: низьким рівнем доходів, деформаціями в їхній структурі та диференціації; необхідністю становлення нових за змістом форм і методів матеріального стимулювання зайнятих в економіці.

Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній формі доходу найманих працівників. По-перше, вищий рівень заробітної плати (проти середньоринкового її значення) сприяє зниженню плинності кадрів, а отже, забезпечує формування стабільного трудового колективу. У разі зниження плинності персоналу роботодавець має можливість скоротити витрати на його найм і навчання, спрямувавши вивільнені кошти на розвиток виробництва, що, у свою чергу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції. По-друге, проведення політики високої заробітної плати дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, продуктивність праці яких потенційно вища за середній рівень. Керівники повинні використовувати різноманітні методи матеріальної мотивації, тобто крім зарплати мають бути грошові виплати (премії) за результатами роботи чи спеціальні індивідуальні винагороди як визнання цінності того чи іншого працівника [2].

Слід зазначити, що сьогодні заслуговують на увагу сучасні системи мотивації персоналу, що застосовуються в західних фірмах, а саме матеріальні винагороди: ставка заробітної плати; додаткові виплати; участь в акціонерному капіталі; медичне обслуговування; страхування; відпочинок за містом. Не менш важливе значення відіграє нематеріальна мотивація. Вона направлена на підвищення лояльності співробітників до компанії одночасно із зниженням витрат на компенсацію співробітникам їх трудовитрат. Під нематеріальним ми розуміємо такі заохочення до високорезультативної роботи, які не видаються співробітнику у вигляді готівки чи безготівкових грошей, але можуть потребувати від компанії інвестицій в якість робочої сили, а саме: можливість розвитку і навчання, планування кар'єри, оздоровлення, пільгове харчування тощо. Основний ефект який досягається до допомогою нематеріальної мотивації – це підвищення рівня лояльності та зацікавленості співробітників в компанії.

Цікавим способом удосконалення мотивації праці є мотивація вільним часом або модульна система компенсації вільним часом. Особливість мотивації вільним часом полягає в тому, що розходження в навантаженні працівників, які обумовлені роботою в різний час доби і дні тижня, компенсуються безпосередньо наданням вільного часу, а не грошовими надбавками, як це прийнято в традиційній системі [1]. Ця форма

немонетарної мотивації поки не одержала поширення у практиці українських підприємств, але досвід використання її зарубіжними фірмами свідчить про необхідність впровадження системи компенсації вільним часом на підприємствах цих країн. Використання гнучких форм зайнятості (скорочений робочий день, збільшення відпустки, гнучкий графік роботи, надання відгулів та ін.) надає можливість вибору працевдатному населенню між робочим часом та відпочинком.

До моральних способів мотивації відноситься визнання заслуг (особисте та публічне). Суть особистого визнання полягає в тому, що працівники, які позитивно виділилися у справах підприємства, згадуються в доповідях вищому керівництву фірми чи особисто представляються йому, одержують право підпису відповідальних документів, у розробці яких вони брали участь, персонально вітаються дирекцією з нагоди свят чи сімейних дат.

Варто запропонувати наступні методи нематеріальної мотивації персоналу: постановка перед працівниками чітко сформульованих і досяжних цілей; систематичний аналіз успішно досягнутих працівниками цілей; залучення працівників до різних програм навчання і підвищення кваліфікації; створення якомога прозорішої системи оцінки і оплати їх праці; делегування працівникам управлінських повноважень; підвищення персональної відповідальності кожного працівника з наданням права вибору методів вирішення поставлених задач; публічне визнання успіхів працівників в роботі, підтвердження їх цінності для підприємства різними доступними для керівництва способами; увага безпосереднього керівництва до думки працівників; створення атмосфери відкритого суперництва з регулярним підведенням підсумків змагання; наділення працівників владними повноваженнями при проведенні невикористаних заходів.

Впродовж останніх років спостерігається тенденція застосування європейського досвіду щодо мотивування працівників. Оскільки дана система мотивації є дієвою та приносить довгоочікуваний результат.

Одним із сучасних нетрадиційних підходів до побудови системи матеріального стимулювання, який усе більше поширюється в зарубіжній практиці, є застосування моделей компенсаційної системи оплати праці, розрахованої на тривалу кар'єру працівника. Це пов'язане з намаганням роботодавця виконати одночасно такі завдання: урухомити економічні важелі посилення контролю за діяльністю працівників; знизити витрати на здійснення контрольних функцій; сприяти формуванню стабільного трудового колективу; зменшити витрати на навчання нових працівників через зниження плинності кадрів; підвищити мотиваційний потенціал оплати праці працівників, що становлять ядро організації [3].

Соціально-економічною основою поведінки та активізації зусиль персоналу організації, що спрямовані на підвищення результативності їхньої діяльності, завжди є мотивація праці, яка на рівні організації має базуватися на певних вимогах, а саме:

— надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;

— узгодження рівня оплати праці з її результатами та визнання особистого внеску в загальний успіх. Це передбачає справедливий розподіл доходів залежно від ступеня підвищення продуктивності праці;

— створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;

— підтримування в колективі атмосфери довіри, зацікавленості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками.

Отже, усі організації застосовують найрізноманітніші способи та методи стимулювання працівників. Проте, першочергову перевагу віддають матеріальній мотивації. Варто пам'ятати, що обираючи систему мотивації, слід неодмінно враховувати потреби та інтереси працівників. Процес впровадження даної системи має бути спрямований на досягнення певного результату – задоволених працівників, котрі віддали своїй роботі.

Література:

3. Черкасов В. В., Платонов С.В., Третьяк В.И. Управленческая деятельность менеджера. Основы менеджмента. К.: Ваклер, Атлант, 1998. – 470 с.
4. Сайт «Керівник інфо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kerivnyk.info/2012/05/korytko.html>
5. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства. Науковий посібник для студентів вищих навчальних закладів – К.: НМЦ «Укоопосвіта», 2000. – 268 с.

**Продкун В.М.,
Соколенко О.С.**

студенти факультету менеджменту

Льотна академія

Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У результаті невинної глобалізації та швидкого розвитку інноваційної складової економіки, вагоме місце в XXI столітті займає постіндустріальна соціально-економічна система, заснована на знаннях. Уряди країн з інноваційним типом розвитку національних економік сконцентрували свою увагу на створенні, застосуванні та розповсюдженні наукових знань, менеджменту, програмного забезпечення, освіти, масової культури, медичних, фінансових та інформаційних послуг. Саме розвиток цих сфер економіки зумовлює зміну структури зайнятості і приводить до формування інноваційної зайнятості.

В умовах формування інноваційної економіки головним об'єктом аналізу економічної теорії стає людина, розвиток її потенціалу та його реалізація. Це зумовлює перетворення зайнятості у соціальну потребу, тобто у реалізацію людського потенціалу через механізм інноваційної зайнятості.

Формування та розвиток інноваційної зайнятості є передумовою становлення національної інноваційної системи. Інноваційна зайнятість – це реалізація людського потенціалу інноваційної економіки, в тому числі людського інтелектуального потенціалу, у високотехнологічних галузях економіки (сфера матеріального виробництва і сфера послуг), що передбачає застосування складної праці і творчого підходу, продукування інновацій і характеризується високим рівнем створення доданої вартості. Інноваційна зайнятість характеризується певними особливостями, а саме:

- вимагає нових знань від працівників, тобто творчих здібностей, для застосування інновацій;

- передбачає появу нових форм зайнятості, особливо у галузях, які використовують інновації;

- сприяє необхідності постійного людського розвитку та навчання впродовж усього життя і отримання навичок;

- забезпечує ефективну реалізацію людського потенціалу [1, с. 324-326].

Світ стрімко змінюється і новітні технології все ширше впроваджуються у різних сферах нашого життя. Змінюється характер виробництва, й відповідно – робочі місця. Крім того, технологічний розвиток впливає й на характер трудових відносин.

Сучасна ситуація в сфері праці і зайнятості є дуже складною і суперечливою для української молоді. Багато молодих людей отримали нові можливості щодо самореалізації, підвищення свого життєвого рівня. Пристосовуючись до нових умов життя, вони починають займатися бізнесом, комерцією. Однак через послаблення державного контролю за працевлаштуванням молоді, скорочення робочих місць, відсутність програм соціального захисту загострилася незахищеність молоді на ринку праці, з'явилися нові проблеми щодо її працевлаштування, реальним стало молодіжне безробіття.

Аналіз статистичних і соціологічних даних свідчить, що головною ознакою становища молоді на ринку праці протягом останніх років є диспропорція між пропозицією та попитом на робочу силу. Більшість молоді в тому числі тієї, що навчається, прагне працювати і мати власні джерела існування. Однак у всіх вікових групах молоді існує значний розрив між рівнями економічної активності та зайнятості, що свідчить про наявність надлишку молодіжної робочої сили на ринку праці [1, с. 327].

За даними Державної служби статистики за 9 місяців 2017 року рівень зайнятості серед осіб у віці 25-29 років становив 69,5% та був вищим, ніж в середньому серед всіх вікових груп (56,3%), а серед осіб віком 15-24 роки цей показник склав лише 28,2% (рис.1) [3].

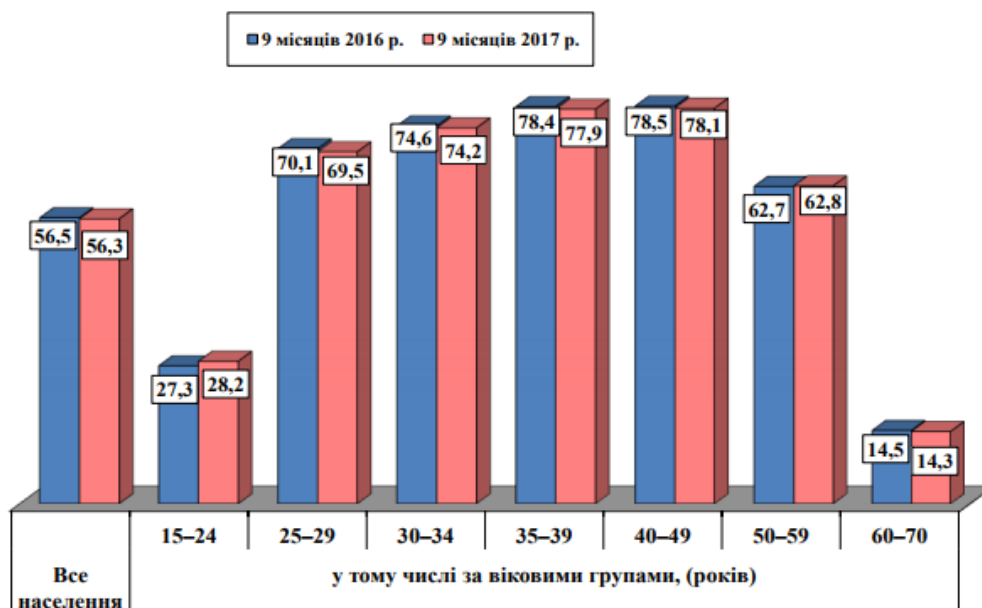

Рис. 1. Рівень зайнятості населення за 9 місяців 2016-2017 рр., % (за віковими групами)

Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП) серед молоді у віці 25-29 років за 9 місяців 2017 року становив 11,4%. Серед осіб у віці 15-24 роки цей показник становив 18,9% та був удвічі вищий, ніж цей показник серед всіх вікових груп. Високий рівень безробіття обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи [3].

Ринок праці не забезпечує повного та ефективного використання робочої сили молоді. В ньому існує розбалансованість за кількісними та якісними параметрами попиту та пропозиції робочої сили молоді. Внаслідок нижчої конкурентоспроможності молоді на ринку праці, недостатнього попиту на дану робочу силу, не привабливих для неї умов зайнятості значна частка молоді стає безробітною, або працевлаштовується у тіньовому секторі економіки. В сучасних умовах механізм працевлаштування молоді виштовхує значну її частку із офіційного ринку праці у тіньовий.

До найбільш розповсюджених форм нетипової зайнятості відносять:

- дистанційну роботу, «телероботу»;
- тимчасову та сезонну роботу;
- позикову працю (лізинг, аутстафінг та аутсорсинг персоналу);
- роботу за викликом;
- зайнятість за умов гнучких форм організації робочого часу;
- надомну працю та ін. [5].

В Україні широкого поширення набула позикова праця, яка включає в себе лізинг персоналу, аутстафінг персоналу та аутсорсинг персоналу.

Під аутсорсингом розуміють виконання окремих функцій (виробничих, сервісних, інформаційних, фінансових, управлінських і т.д.) або бізнес-процесів (організаційних, фінансово-економічних, маркетингових і т.д.) зовнішньою організацією, що має необхідні для цього ресурси, на основі довготривалих угоди [4].

Лізинг персоналу – це форма співпраці з працівником, коли роботодавцеві не потрібно укладати з ним трудовий договір: обидві сторони укладають договір з агентством. Від роботодавця вимагається тільки надання роботи і оплата послуг агентства.

Особливість лізингу персоналу полягає в тому, що лізингоодержувач бере певний штат співробітників як би в оренду. При цьому він спочатку домовляється з лізингодавцем про те, що через рік цей персонал переходить до компанії-замовника.

Аутстафінг – це вивід персоналу за штат компанії-замовника і оформлення його у штат компанії-провайдера. Його ідея полягає у тому, що співробітники, формально працевлаштовані в компанії-провайдера, але в той же час виконували свої обов'язки на попередньому місці роботи [5].

В останні роки значної популярності набуло фрілансерство. Фрілансер (англ. *freelancer* – «вільний митець») – вільнонайманець, який сам шукає собі проекти, може одночасно працювати на декілька фірм. Фрілансер виконує роботу без укладання довгострокового договору з роботодавцем, найманий тільки для виконання певного переліку робіт (позаштатний працівник). Також фрілансером є працівник, запрошений для виконання робіт в ході аутстафінгу. Будучи поза постійним штатом якої-небудь компанії, фрілансер може одночасно виконувати замовлення для різних клієнтів [2].

Таким чином, тенденції молодіжної зайнятості в Україні в умовах інноваційного розвитку економіки напряму залежить від загальних тенденцій ринку праці, політики заробітної плати, фінансових можливостей громадян в забезпеченні своїх повсякденних потреб. Виходячи із необхідності забезпечення інноваційного розвитку економіки України та підвищення рівня її конкурентоспроможності, на нашу думку, в першу чергу необхідно визначити додаткову потребу у фахівцях, що безпосередньо пов'язано із виконанням стратегічних програм, які визначають економічну політику країни та передбачають створення нових робочих місць, розширення існуючих потужностей у зв'язку з впровадженням новітніх технологій, переобладнанням та модернізацією виробництва.

Література:

1. Раєвнева О.В. Молодь на ринку праці в Україні: оцінка сучасного стану зайнятості / О.В. Раєвнева, І.Є. Нос // Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип.2. – 2014. – С. 322-327.
2. Державне управління фрілансовою діяльністю в умовах розвитку національного ринку: монографія / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.С. Скибінський, Л.О. Саталкіна, Н.Ю. Реверенда; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів: Центр Європи, 2016. - 166 с. - Бібліогр.: с. 141-160.
3. Молодь на ринку праці: стат. табл. та граф. матеріали. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350806>.
4. Манойленко О.В. Аутсорсинг як інструмент підвищення ефективності антикризового управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2006/06movcme.html>.
5. Щурина М. Аутстафінг и лизинг персонала [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.credere.ru/st1708.asp>.

Бляшук С.Г.
аспірант,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ SMART-ПРАЦІВНИКІВ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

В умовах формування інноваційної економіки предметом особливої уваги виступає ринок праці, що є одним із основних елементів національної економіки. Однією із проблем нестабільної економічної ситуації в країні є низька конкурентоспроможність працівників як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку праці.

Технологічні зрушення, автоматизація та комп'ютеризація економіки, зростання ролі інтелектуального капіталу, нові тенденції на ринку праці вимагають необхідності трансформації характеру праці, переходу до інноваційних методів управління, а також адаптації працівника до новим вимог інноваційної економіки.

Одним з ключових моментів забезпечення конкурентоспроможності ринку праці є smart-працівник, який відповідає попиту на ринку праці, та задовольняє вимоги роботодавців щодо кваліфікації та професійних здібностей.

Основою економічного зростання в сучасних умовах виступає інноваційна праця, яка є не просто інтелектуальною, творчою діяльністю людини. Це – свідомо доцільна діяльність на основі науково-технічних досягнень, спрямована на створення нових технологій, продуктів, послуг та інших нових споживчих цінностей, їх запровадження, використання, комерціалізацію у різних сферах з метою одержання корисного ефекту (економічного, соціального, екологічного та інших) та задоволення суспільних потреб [1, с. 169].

Під впливом якісних змін на ринку праці формується новий тренд smart-робота – діяльність на основі досягнень науково-технологічного прогресу, що спрямована на створення нових технологій, продуктів, послуг та робочих місць у тих сферах, де відбулась автоматизація виробничих процесів і які повністю відповідають викликам інноваційної економіки.

Під дією даного тренду формується нове поняття smart-працівник, який повинен: вміти швидко адаптуватись до нових вимог, що виникають на ринку праці;

мати набір компетенцій, які будуть повністю задовольняти вимоги роботодавці; орієнтуватись на результат; бути інноватором; розробляти та впроваджувати в практику нові методи та процеси задля покращення результатів діяльності компанії. Однією із характеристик smart-працівника також виступає професійна багатозадачність – можливість не тільки виконувати декілька завдань одночасно, але й досягати поставлених завдань в короткі терміни та з високим результатом.

Забезпечення конкурентоспроможності робочої сили можливе при наявності сприятливих умов праці, стимулюванні до використання інноваційних підходів у трудовому процесі, мотивації до генерування нових ідей та ефективного їх впровадження. Відтак, в умовах сьогодення важливим завданням ринку праці виступає необхідність запровадження нових, адекватних інноваційній економіці методів забезпечення конкурентоспроможності робочої сили, а також генерування нових ідей для всебічного розвитку працівників на основі досвіду провідних країн світу та можливості адаптації їх на українському ринку праці.

Однією з проблем розвитку smart-працівників є недостатність фінансування з боку держави для розвитку інновацій (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності за 2012-2016 рр. (млн. грн.)

	2012	2013	2014	2015	2016
Загальна сума витрат	11480,6	9562,6	7695,9	13813,7	23229,5
Власні кошти	7335,9	6973,4	6540,3	13427,0	22036,0
Кошти державного бюджету	224,3	24,7	344,1	55,1	179,0
Кошти іноземних інвесторів	994,8	1253,2	138,7	58,6	23,4
Інші джерела	2925,6	1311,3	672,8	273,0	991,1

*Джерело: складено автором за матеріалами [3].

Відповідно до даних наведених в таблиці видно, що дуже низька частка коштів державного бюджету виділяється на фінансування інноваційної діяльності підприємств. В основному ці витрати «лягають на плечі» власників компаній, а враховуючи нестабільну ситуацію в країні, підприємства не завжди можуть інвестувати в розвиток своїх працівників, через фінансові труднощі.

Для того, щоб зберігати високі позиції на внутрішньому та міжнародних ринках праці сучасні працівники повинні відповідати всім вимогам, які висувають потенційні роботодавці та які необхідні для ефективного виконання професійних обов'язків.

Відповідно до даних [3], прогнозується, що у майбутньому основними визначальними навичками для забезпечення конкурентоспроможності робочої сили будуть наступні (табл. 2):

Таблиця 2

Прогнозований рейтинг кращих навичок у 2020 році

Рейтинг	Навички	Рейтинг	Навички
1	Аналітичні здібності	6	Креативність
2	Когнітивні навички	7	Інформаційно-комунікаційна грамотність
3	Соціальні навички	8	Міжкультурні навички
4	Емоційний інтелект	9	Критичне мислення
5	Технічні навички	10	Міждисциплінарні навички

Таким чином, конкурентна позиція smart-працівника в умовах інноваційної економіки може бути підвищена шляхом забезпечення тісного зв'язку між всіма учасниками ринку праці. Роботодавці повинні забезпечити належні умови праці, в яких

працівник зможе повністю реалізувати свій потенціал, проявити креативні та професійні здібності. З боку держави необхідним є розроблення та впровадження системи всебічного розвитку працівників, через організацію професійного навчання та підвищення кваліфікації. Працівники повинні відповідати всім інноваційним трендам, що виникають на ринку праці, постійно оновлювати свої здібності та компетентності.

Література:

1. Петрова І.Л. Інноваційний сегмент ринку праці: оцінка тенденцій та перспектив / І.Л. Петрова // Демографія та соціальна економіка - 2018, № 1 (32) - С.166–180
2. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Smart work: The transformation of the labour market due to the fourth industrial revolution (14.0) / International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ijbesar.teiemt.gr/docs/volume10_issue3/smart_work.pdf

Ткачук О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного технічного університету*

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Інноваційний розвиток економіки вже зараз потребує виходу на ринок праці кваліфікованого та відповідального працівника з високим освітнім рівнем та ерудицією, новаторським та економічним мисленням, високою техніко-технологічною культурою, готовністю швидко адаптуватися до постійних змін на ринку праці, здатністю до сприйняття й відтворення нових знань, технологій та ідей. До спільних інтересів у структурі «держава – освіта – суспільство – бізнес» належать: забезпечення гідних умов праці; підвищення ефективності праці; розвиток людського капіталу; збільшення мобільності робочої сили; запобігання відтоку інтелектуального потенціалу країни; нарощення конкурентоспроможності; досягнення високих стандартів життя [1].

Для успішної інтеграції молоді в ринок праці потрібно продовжити реформування традиційної системи освіти, створювати професійно різні в структурному плані системи підготовки, здійснювати заходи по збалансованості потреб місцевої економіки і ринку праці з можливостями системи освіти і професійної підготовки. Також, слід ефективно і гнучко використати усі наявні ресурси і фінансові кошти, залучати до рішення вказаного кола проблем усіх суб'єктів молодіжної політики. Тому, особливе значення в школі повинна мати професійна орієнтація, яка допоможе школярам зорієнтуватися у вирі професій і вибрати професію на все життя [3].

На жаль, існуюча система професійної орієнтації молоді в Україні є доволі неефективною, про що свідчать дані офіційної статистики. Так, рівень безробіття серед молоді віком 15-24 роки (у % до економічно активного населення відповідної вікової групи) є найвищим порівняно з іншими віковими групами (рис. 1).

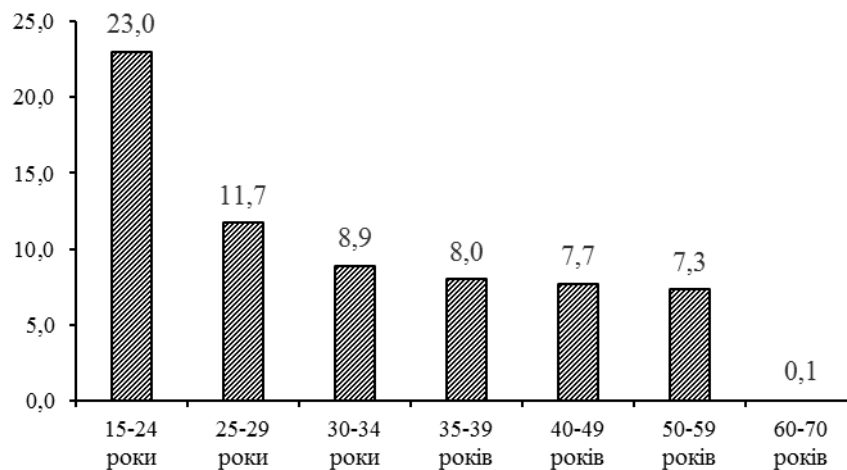

Рис. 1. Рівень безробіття населення за віковими групами у 2016 році, %
 Джерело: [2].

Як бачимо з рис. 2, рівень безробіття молоді віком 15-24 роки варіюється за регіонами України (від 0,8% у Харківській обл. до 35,1% у Чернівецькій обл.), проте майже скрізь перевищує середній рівень безробіття населення.

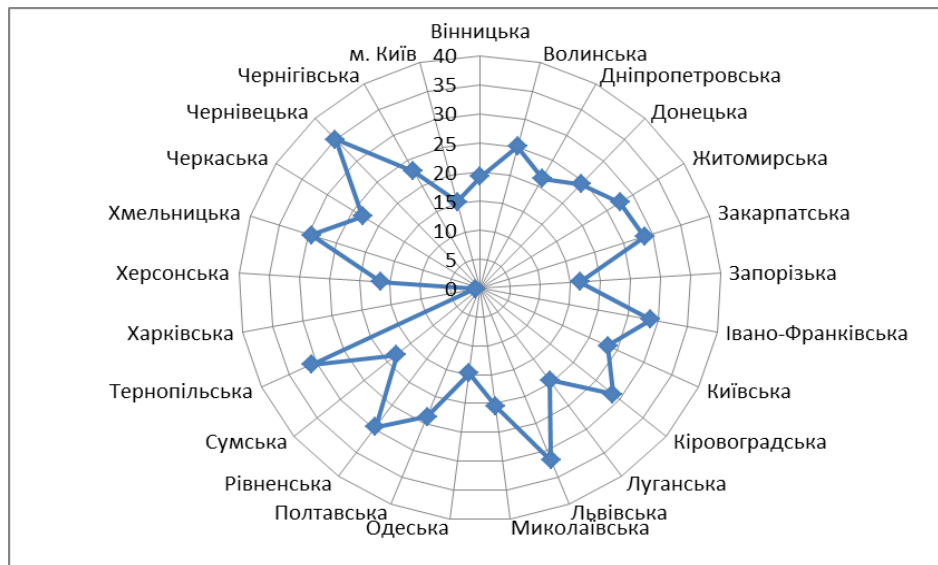

Рис. 2. Рівень безробіття молоді віком 15-24 роки за регіонами у 2016 році, %
 Джерело: побудовано автором за даними [2].

Загалом при виборі майбутньої професії випускники шкіл перш за все орієнтуються на заробітну плату (77,2%), привабливість роботи (53,9%), можливість кар'єрного зростання (37,5%), умови праці (29,4%), престижність професії (26,5%), те, що обрана професія уможливує започаткування власного бізнесу (16,5%), допоможе у працевлаштуванні (15,5%). Найменше молодь турбує можливість самореалізації (0,4%) та отримання задоволення від професії (0,3%) [1].

У контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки фахівці наголошують на необхідності індивідуалізації освітньої та професійної діяльності, основи якої мають закладатися у системі загальної середньої освіти, актуальності впровадження шкільного курсу з основ започаткування власного бізнесу [4].

До основних напрямів вдосконалення професійної орієнтації молоді в системі регулювання ринку праці в контексті інноваційного розвитку економіки вважаємо за необхідне віднести наступні:

- організація заходів, спрямованих на детальне ознайомлення молоді з особливостями певних професій (днів кар’єри, ярмарків вакансій, екскурсій, презентацій підприємств тощо);
- активізація взаємодії із центрами зайнятості, недержавними кадровими агенціями з питань інформування молоді про існуючі вакансії, рівень оплати праці, перспективи кар’єрного росту;
- розробка та реалізація державних та регіональних програм закріплення молоді на робочих місцях відповідних територій;
- поліпшення якості пропонуваного молодим фахівцям робочих місць;
- запровадження програм стимулювання талановитої молоді;
- ґрунтовне прогнозування кадрових потреб на рівні підприємств / галузей / регіонів / держави не лише на поточну й середньострокову, але й на довгострокову перспективи (враховуючи ймовірність появи абсолютно нових та зниження затребуваності існуючих професій) та ін.

Література:

1. Ільч Л. Ціннісні орієнтації молоді в освітньо-професійній сфері та шляхи мінімізації ризиків її соціального відторгнення на ринку праці / Л. Ільч // Україна: аспекти праці. – 2014. – №8. – С. 15-22.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Пильтяй О.М. Вплив ринку праці на професійну орієнтацію школярів в Україні / О.М. Пильтяй // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. – 2015. – Вип. 51. – С. 217-222.
4. Сторожук О.В. Вплив людського капіталу на соціально-економічну безпеку регіону / О.В. Сторожук, О.В. Заярнюк // Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету: Економічні науки. – Кіровоград: ЦНТУ, 2017. – Вип. 31. – С. 95-103.

Inna Savitska

*Assistant Lecturer at Department of Economics,
Management and Commercial Activity
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

THE DEVELOPMENT OF THE HUMAN CAPITAL IN TERMS OF THE FORMATION OF THE INNOVATION- INTEGRATED STRUCTURES AT THE PRESENT STAGE

In the conditions of strengthening of the innovative processes in the world, deepening of the informatization and intellectualization of all spheres of economies of the world, the problem of the emergence and spread of new forms of management, in particular, of innovation-integrated structures of different types, becomes more and more actual.

At the present stage of the development of the innovation-integrated structures, human capital plays a leading role in ensuring economic growth. Today in Ukraine there are many

problems in the field of the formation of the innovation-oriented human capital, and in the sphere of its use, which determines the need to find ways to efficiently manage these processes in order to ensure a balanced development of factors of production in the context of the emergence of an innovative economy in the country [2].

At the same time, innovation-integrated structures of all types so far have not become widely distributed in Ukraine. At the same time, a number of destructive processes are observed both in the field of innovation activity and in relation to the socio-economic development of the country as a whole, caused by many subjective and objective factors (the effect of financial and economic and military-political crises, the ineffectiveness of innovation policy, and the absence of the effective strategic approach to managing innovation at the state level and its territories, etc.).

World Economic Forum published this year's rating of the countries of the world on the assessment of human capital development, which marks the improvement of the situation in Ukraine, compared with 2015. The Human Capital Index is used when evaluating the rating, which takes into account the components that characterize the level of education in the country, vocational training, employment, lifetime, etc.

In 2016, according to the Human Capital Index, Ukraine ranked 26th among 130 countries, improving its position by 5 points per year. In 2015, according to the assessment of the human capital development, Ukraine ranked 31st out of 124 countries [6].

Finland, as in 2014, is the world leader in the human capital development. The top ten leaders also did not change - Norway, Switzerland, Japan, New Zealand, Denmark, the Netherlands, Canada and Belgium. The last ones in the rating are Mali, Nigeria, Chad, Yemen and Mauritania.

According to the research, in Ukraine, the number of working-age population has decreased to 30.9 million people, the share of employed was 60.3%, unemployment rate, as in the past year, is estimated at 7.2%. The average age of our population has increased from 39 to 40 years. (in Finland - 43, in Hungary - 41, in Poland - 40, in Russia - 39, in Turkey - 30, in India - 27 years) [5].

It should be noted that according to the Gross Domestic product (GDP) per capita among the population studied, Ukraine is at the lowest level - 2125.4 USD USA, which is 4.3 times less than in Russia, is 4.4 times less than in Turkey, 5.9 times less than in Poland, and ten times less than in developed countries of Europe and the world [6].

At the same time, as a part of "The Global Innovation Index 2017", INSEAD, as the level of employment in the field of intensive use of knowledge, Ukraine is characterized by the indicator (37.6%), comparable to the US (38.0%), Poland (37.6%), The Czech Republic (37.6%) and only 1.3-1.4 times lower than the leading countries of Sweden (50.4%), Norway (51.7%), Singapore (54.3%). However, due to low productivity in Ukraine and a number of negative factors economic environments is a rather high level of employment in the field of intensive use of knowledge has not become a catalyst for the development of the domestic economy and increase of its innovation [1].

Trends in changing the key indicators of Ukraine's economic development in 2005-2016 are characterized by a predominantly negative dynamics. Despite the growth of the nominal value of the average monthly wage in the hryvnia equivalent in recent years, a comparative analysis of its size in dollars USA (by PCP 2010) indicates a decrease of more than twice in 2015 (\$ 192.0) compared to the maximum value for the period under review in 2013 (\$ 408.5). In addition, in 2016, the highest unemployment rate for the entire period was recorded - 9.3% of the economically active population.

The analysis of Ukraine's development indicators in the field of education has shown that investment in human education is lagging behind most other countries. Ukraine is traditionally proud of the high level of education of citizens, worthy of training, despite the

fact that the average age of workers in the field of material production in Ukraine is 55 years, of which the share of high-skilled workers does not exceed 10% (in the USA - 43%, in Germany - 56 %) [3].

Consequently, the production exploits labor potential, which was created mostly in Soviet times, and training has undergone a significant transformation (in particular, the negative effect of reducing (limiting) investment funds allocated for vocational training (retraining) or to stimulate new employment) is exploited. Employees in Ukraine undergo retraining (advanced training) on average once in 13-15 years (in developed countries - every 3-5 years) [4], and if these trends continue to be maintained in 2015, the need for a national labor market in skilled personnel will decline by only 35-40% [3].

The saturation of scientific personnel in Ukraine is 6 people per 1,000 economically active population, while in Finland 15.4, Japan 11, 9.7 in the USA, 9.5 in South Korea, 8.8 in France, in Russia - 6.7 [4]. According to experts, in recent years in Ukraine fundamental science has greatly degraded. Moreover, largely due to the physical loss of human capital - the best scientists in the country are working abroad. Accordingly, without science, the sphere of education degrades, and at all levels.

Therefore, according to the analysis, we note that at present, Ukraine does not use its own innovative potential to a certain extent. In the state, there is a rapid depreciation and loss of human capital, due to migration processes, low quality jobs, the lack of skills and competences required by the population in the conditions of the innovative development of the economy.

At the present stage of the development of the human capital in Ukraine, the main paradox is the excessive quantitative development of the resources of people with secondary and higher education, while the inadequacy of the structure and quality of these resources to the needs of the market and public sectors [5]. The consequence of this paradox is the depreciation of the human capital in comparison with the excess of highly skilled labor, as well as the emergence of a new space for inequalities caused by the unemployment of educated people, which leads to disillusionment.

Another paradox of the development of the human capital is the inconsistency of incomes of the working population with the current standard of living which results in a significant part of the population of Ukraine is on the verge of poverty. Moreover, in a state close to poverty, there are representatives of the middle class, which potentially have to influence the formation of public opinion in society. According to the experts of the UN, in 2014 78% of population was below the verge of poverty. According to the poll of All-Ukrainian Sociological Service in 2016 only 6% of Ukrainians did not feel financial difficulties. 19% of respondents barely made ends meet, 38% had money for food, and buying clothes or shoes was hard, 35% of respondents did not have enough money to buy a TV or a refrigerator.

Paradox of the development of human capital in Ukraine can be seen as a reduction in the motivation for efficient and high-quality work under the conditions of "formal" wage growth, low level of real incomes of the majority of working population.

At the same time, according to the National Human Development Report in 2017 “Ukraine: on the path to social inclusion”, Ukraine in 2016 according to the index of human development (0.710) ranked 69th out of 169 countries and territories. The index of education level of the population of Ukraine was 99.4% and slightly exceeded the average index of Eastern European countries (99.2%) [4]. However, in spite of such generally positive parameters of the human capital of Ukraine, in relation to the requirements of implementing the model of innovation and investment development of the economy, the national labor force is not competitive.

At the same time, the analysis of indicators of the subsistence minimum and the minimum wage shows that the system of social protection and social security in Ukraine does not meet European standards. Despite the growth of these indicators, their ratio remains far from the standards of the European Social Charter, according to which the minimum wage must be not less than 2.5 living wage [5].

The low living standards of the population, and hence the low income level, are announced in September 2016 by Irish magazine "International Living" rating of the world's standards of living. So, according to the quality of life index, Ukraine scored 62 points out of a possible 100 and ranked 68th among 194 countries, ahead of other countries, with the exception of the Baltic republics and Moldova.

The main reason for a low standard of living is poverty of the population, because the poor financial situation determines the risk of loss of health, the inability to receive qualified medical aid, etc., or health problems lead to reduced capacity for work and income reduction.

Ukraine has significant potential for innovation-integrated structures both in the direction of developing new technologies and in traditional areas. Therefore, it is necessary to ensure the organizational, legal, financial, economic and institutional support of cluster initiatives by the state, promote the innovative development of the country's economy, increase the competitiveness of modern goods in the international market, and attract investment.

Thus, the provision of a modern economy with a sufficient number of skilled human resources is provided by investments in the human capital. At the present stage, the state is the main investor in the human development. Therefore, it is necessary to create conditions for a significant increase in investments by enterprises. This can be done on the basis of a significant increase in household incomes, an increase in the level of efficiency of enterprises and the introduction of modern personnel management aimed at personnel development. The application of these regulatory instruments can ensure the formation, reproduction and management of the human capital on an investment basis and due to the growing role of the factors of the information society.

References

1. Dutta, S., Lanvin, B., Wunsch-Vincent, S. (2017) The Global Innovation Index 2017. Ithaca, Fontainebleau, and Geneva: Cornell University, INSEAD, and WIPO. www.globalinnovationindex.org. Retrieved from www.globalinnovationindex.org. [in English].)
2. Levchenko, O. The impact of cluster development on the countries' national competitiveness/ O. Levchenko, O. Tkachuk, I. Tsarenko // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. - 2017. - V(23), Issue 139. – P. 90–93.
3. Malakhovskiy Y., Nabulsi H. N., Savitska I. Features of financing of the innovative-oriented structures using mechanisms of the public-private partnership. – Baltija Publishing, 2017.
4. Malakhovskiy, Y. State regulation of cluster' mesosystems in the structure of national economic / Y. Malakhovskiy, O. Lizunkov, I. Savitska // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки : зб. наук. пр. - Кропивницький : ЦНТУ, 2017. - Вип. 32. - С. 87-95.
5. The Global Innovation Index 2017 / S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch Vincent. – Cornell University, INSEAD, and WIPO, Ithaca, Fontainebleau, and Geneva, 2017. – 433 і.: www.globalinnovationindex.org.
6. The Global Competitiveness Report 2015-2016 // World Economic Forum. – Geneva, 2015. – 403 і. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www3.weforum.org/docs/gcr/20152016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf.

*Панченко Е.О.,
аспірант кафедри міжнародного менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ВАРТОСТІ ТНК

Інтелектуальний капітал ТНК є одним із ключових джерел її збагачення, дослідження ОЕСР підтверджують виключну роль інтелектуального капіталу для розвитку компаній, а основним завданням компанії визначають: збереження, збільшення, мотивацію працівників, розвиток лояльності клієнтів, підвищення конкурентоспроможності та ефективного використання ресурсів з орієнтацією на результат. Результатами управління інтелектуальним капіталом підприємства на високоефективних підприємствах стають інновації, що накопичують багатство. При цьому управління знаннями є важливим не лише для підвищення ефективності компанії, а і для створення нових знань в рамках компанії. Формування пакету знань відбувається не лише шляхом накопичення, а і шляхом створення в результаті колаборації працівників. Відповідно до цього кожна компанія повинна чітко розуміти перспективи розвитку інтелектуального капіталу та визначити свою стратегію розвитку знань та їх примноження. В результаті накопичення і втілення інтелектуальний капітал перероджується у структурний та у реляційний, і навпаки в результаті колабораційних та синергійних ефектів.

Накопичення інтелектуального капіталу транснаціональних корпорацій може відбуватися наступними основними шляхами: формування власного та залучення ззовні (що в свою чергу може здійснюватися через купівлю або оренду (лізинг)). Виходячи зі структури інтелектуального капіталу, який включає людський, структурний та організаційний капітал, варто виокремити ключові механізми його формування для кожного складового елемента. При тому, що ключові механізми для кожного із елементів є відмінними, загалом вони всі поділяються на два вищезазначені типи. В нинішніх соціально-економічних умовах інтелектуальний капітал і його складові є стратегічним активом, який відіграє домінуючу роль в забезпеченні стійкого економічного розвитку ТНК. Більше 80% транснаціональних корпорацій, які входять до рейтингу «Fortune–500», впровадили системи управління знаннями і продовжують активно розвивати цей напрям діяльності, орієнтований на накопичення, захист інтелектуального капіталу і підвищення власних ринкових позицій [1]. Так, за результатами дослідження KPMG основними джерелами розвитку компанії є формування чи залучення інтелектуального капіталу в тому чи іншому форматі (рис. 1).

Всі форми розвитку компанії ґрунтуються на використанні інтелектуального капіталу компаній, як власного, так і залученого. На думку аналітиків основним джерелом вартості є інтелектуальний капітал і більша частина вартості середньої компанії складається з інтелектуального капіталу. До 88% від середньої вартості компанії зараз є прямим результатом єдиного активного джерела інтелектуального капіталу - його людей [3]. Середній показник як мінімум перевищує 50%, що становить 4,4 трлн.дол. від вартості компаній лише в Dow Jones Intellectual Average (DJIA). Фактично, людський капітал є єдиним активним рушієм у створенні інтелектуального капіталу, і з часом фактично має суттєвий вплив на вартість. По своїй суті інтелектуальний капітал визначається у вартості компаній як доларовий внесок талантів і вимірює ринкову вартість компанії вище та за межі матеріальних активів,

включаючи внутрішньо розроблені бренди, патенти, технології та інші нематеріальні активи, які не відображені в звітах компанії, а також ті, що знаходяться в придбаних компаніях. У 2016 році основна вартість підприємства - в середньому понад 88% - була керована людьми компанії замість матеріальних активів. Аналіз також показує, що загальна вартість інтелектуального капіталу, орієнтованого на таланти, через компанії DJIA сьогодні становить більше 4,3 трильйона доларів - це зростання більш ніж на 300 мільярдів доларів у порівнянні з 2015 роком. До першої п'ятірки входять компанії, що керують найбільшою фінансовою цінністю завдяки своїм талантам та їх залученню до менеджменту - Pfizer, Boeing, Apple, Visa та Johnson & Johnson (табл. 1).

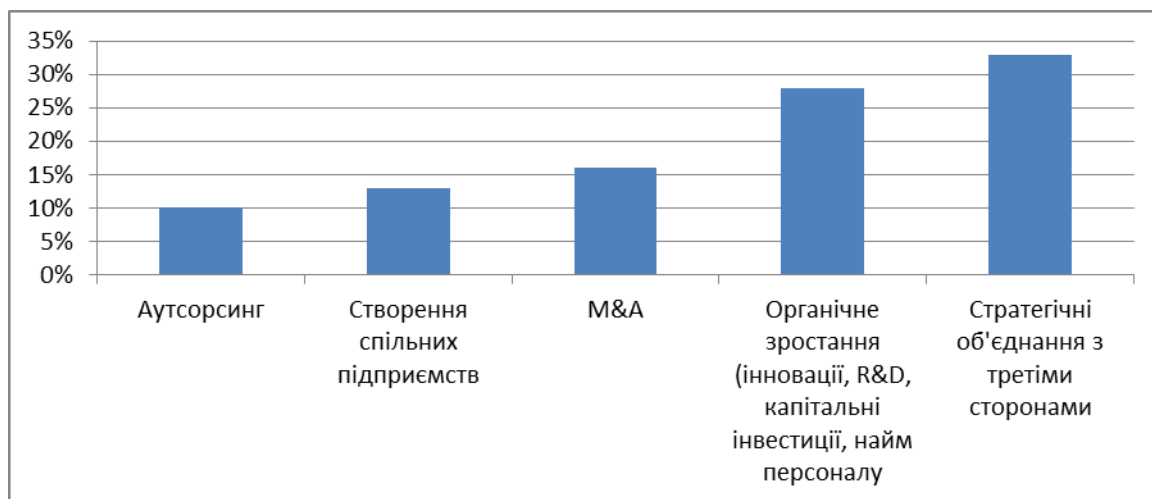

Рис. 1. Найважливіші стратегії забезпечення зростання ТНК протягом наступних 3 років [2]

Як бачимо, вартість інтелектуального капіталу в окремих компаніях значно вища за вартість самих компаній, зокрема у компаній-лідерів Pfizer, Boeing та Apple. У компанії Pfizer вартість інтелектуального капіталу на 11% перевищує ринкову вартість компанії. Компанія Boeing володіє інтелектуальним капіталом, що перевищує вартість компанії на 7,4% і Apple на 4,07%. Аналізуючи показники табл. 1, можна відмітити, що вартість інтелектуального капіталу транснаціональних компаній, що входять до даного рейтингу не є нижчою за 50% від вартості самої компанії, що підтверджує визначну роль саме інтелектуального капіталу у формуванні конкурентоспроможності.

Таблиця 1

Індекс інтелектуального капіталу DJIA, 2016 [3]

Назва компанії	Ранг		Вартість підприємств ва Млн.дол.	Інтелектуальний капітал, Млн.дол.	Індекс людського капіталу	
	2016	2015			2016	2015
Pfizer	1	2	221,390	245,411	1.11	1.04
Boeing	2	1	95,978	103,042	1.07	1.04
Apple	3	3	489,153	509,067	1.04	1.04
Visa	4	6	210,562	209,687	1.00	0.98
Johnson&Johnson	5	7	296,977	291,021	0.98	0.98

Таким чином можна стверджувати, що роль інтелектуального капіталу у формуванні вартості компанії є досить важливим елементом, що складний для оцінки

та обчислення в сучасних умовах господарювання, основою яких є забезпечення конкурентоспроможності компанії шляхом формування пакету проривних інновацій.

Література:

1. Fortune Magazine. Fastest-Growing Companies Report. 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://money.cnn.com/magazines/fortune/fastestgrowing/index.html?iid=F500_sp_toprr
2. Global 2018 CEO Outlook – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.kpmg.com/ua/uk/home/insights/2018/06/ceo-outlook-2018-ukraine.html>
3. Intellectual capital index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://talentgrowthadvisors.com/our-big-idea/ici>

Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку

Фоміна Т.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ

Якісне інформаційно-аналітичне забезпечення будь-якої діяльності у сучасних економічних умовах може стати запорукою надійного захисту і безпеки як держави та суспільства у цілому, так і окремого суб'єкта господарювання.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів – комплекс заходів, що координується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику щодо збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання покладених на контролюючі органи функцій [1].

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів визначено Податковим кодексом України як самостійний метод податкового контролю. Даний метод має загальні, притаманні всім методам контролю ознаки: по-перше, використовується у процесі здійснення державної діяльності з контролю за дотриманням вимог податкового законодавства; по-друге, здійснюється шляхом реалізації контролюючим суб'єктом контрольно-податкових повноважень; по-третє, становить собою зовні виражений владний контрольний вплив податкового контролю на підконтрольний об'єкт з метою забезпечення функціонування останнього відповідно до запрограмованої законодавцем моделі; по-четверте, здійснюється у правовій формі; по-п'яте, забезпечує вплив на підконтрольні об'єкти [2, с. 77].

Інформаційно-аналітичне забезпечення об'єднує у собі два взаємопов'язаних поняття – інформаційне забезпечення та аналітичне забезпечення. Виходячи із сутності виділених елементів, інформаційним забезпеченням можна вважати діяльність, пов'язану із пошуком, відбором, нагромадженням, узагальненням, групуванням, обробкою та збереженням відповідних даних. Аналітична складова інформаційно-аналітичного забезпечення передбачає підготовку на підставі зібраної інформації висновків про певні події та явища, тенденції їх розвитку, а також прогнозує та створює основу для прийняття рішень.

Для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючого органу використовується інформація, що надійшла від платників податків та податкових агентів, зокрема інформація:

- що міститься у податкових деклараціях, розрахунках, звітах про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації, інших звітних документах;
- що міститься у наданих великими платниками податків в електронній формі копіях документів з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинних документах, які ведуться в електронній формі, реєстрах бухгалтерського обліку,

фінансовій звітності, інших документах, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків і зборів;

- про фінансово - господарські операції платників податків;
- про застосування реєстраторів розрахункових операцій [1].

Також контролюючі органи можуть використовувати інформацію, що надходить від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національного банку України. Так, зокрема, від них надходить інформація:

- про об'єкти оподаткування, що надаються та/або реєструються такими органами. Зазначена інформація повинна містити, зокрема, вид, характеристики, індивідуальні ознаки об'єкта оподаткування (у разі наявності), за якими його можна ідентифікувати;
- про результати здійснення державного контролю за господарською діяльністю платника податків;
- що міститься у звітних документах (крім персоніфікованої статистичної інформації), які подаються платником податків органам виконавчої влади та/або органам місцевого самоврядування;
- про встановлені органами місцевого самоврядування ставки місцевих податків, зборів та надані такими органами податкові пільги;
- про дозволи, ліцензії, патенти, свідоцтва на право провадження окремих видів діяльності;
- про експортні та імпорتنі операції платників податків.

Від установ Національного банку України, банків та інших фінансових установ контролюючі органи отримують інформацію про наявність та рух коштів на рахунках платника податків. У даному випадку слід мати на увазі те, що контролюючий орган може отримати від зазначених установ інформацію про надходження коштів на рахунок фізичної чи юридичної особи, про перерахування коштів з рахунку і про залишки на такому рахунку тільки при наявності відповідного рішення суду. Таке рішення може бути отримане, наприклад, під час перевірки суб'єкта господарювання як платника податків або якщо у такої особи утворився податковий борг. Банки не зацікавлені у розкритті інформації про розрахунки суб'єктів господарювання і приватних осіб, адже умовна анонімність і банківська таємниця сприяють довірі між банками і їх клієнтами.

Контролюючі органи отримують інформацію від органів влади інших держав, міжнародних організацій або нерезидентів. Спеціальний запит про одержання або надання інформації з-за кордону – це запит про інформацію, яка може бути надана у результаті перевірки або розслідування дій платника податку щодо ухилення від сплати податків та інших порушень законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи ДФСУ, іноземному партнеру або іноземним партнером – державній фіскальній службі України. Спеціальний запит робиться у випадку, коли факти підтверджують, що необхідна інформація знаходиться за межами України, і всі зусилля одержати цю інформацію з джерел в Україні не призвели до бажаного результату. Форма та зміст спеціального запиту про одержання або надання інформації з-за кордону, встановлюється міжнародним договором. У випадку, коли форму та зміст спеціального запиту не встановлено, вони можуть бути встановлені за взаємною домовленістю компетентних органів та виконуються органами ДФС України лише за наявності міжнародних договорів, якими передбачено обмін інформацією [2].

Також контролюючі органи можуть отримувати інформацію за результатами податкового контролю. Для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності використовується й інша інформація, оприлюднена як така, що підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства та/або добровільно чи за запитом надана контролюючому органу в установленому законом порядку.

Періодична податкова інформація подається:

- про об'єкти оподаткування, що надаються та/або реєструються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, - зазначеними органами щомісяця протягом 10 календарних днів місяця, що настає за звітним;
- про дозволи, ліцензії, картки реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту), патенти, свідоцтва на право провадження окремих видів діяльності, що видаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, - зазначеними органами щомісяця протягом 10 календарних днів місяця, що настає за звітним;
- про встановлені ставки місцевих податків, зборів та надані пільги - відповідними органами місцевого самоврядування не пізніше 10 календарних днів з дати набрання чинності відповідного рішення;
- про дані, необхідні для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності платників податків, - органами державної статистики відповідно до плану державних статистичних спостережень;
- про експортні та імпорتنі операції платників податків Держмитслужбою у строки, визначені спільним наказом Держмитслужби та Державної фіскальної служби, але не рідше ніж кожні 10 календарних днів;
- про результати податкового контролю - митними органами у строки та у порядку, що встановлені спільним наказом Держмитслужби та Державної фіскальної служби;
- інформація, що міститься у документах з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинних документах, які ведуться в електронному вигляді, реєстрах бухгалтерського обліку, фінансовій звітності, інших документах, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків і зборів, - великими платниками податків в електронному вигляді щокварталу протягом 10 календарних днів після закінчення податкового (звітного) кварталу до спеціалізованих органів Державної фіскальної служби, де зареєстровані такі великі платники податків [3].

Державна фіскальна служба разом із суб'єктом владних повноважень визначає: опис податкової інформації, що подається; форму подання податкової інформації (звіт або масив даних); носії податкової інформації (електронні або паперові); режим доступу до податкової інформації (відкритий, конфіденційний, таємний); орган державної фіскальної служби, до якого подається податкова інформація.

Література:

4. Податковий кодекс України / Верховна Рада України // затв. Законом від 02.12.2010 р. № 2755-VI; (Редакція станом на 10.09.2017). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
5. Рева Д. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів як метод податкового контролю / Д. М. Рева // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2012. – Вип. 4. Том 2. – С. 77-80.
6. Порядок періодичного подання інформації органам державної податкової служби та отримання інформації зазначеними органами за письмовим запитом // затв. Постановою КМУ від 27.12.2010 р. №1245; (Редакція станом на 04.10.2011р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1245-2010-p>

Пілевич Д.С.

кандидат економічних наук, доцент

Університет ДФС України,

м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Інформаційна інфраструктура у сучасних умовах постійного зростання ролі інформаційних технологій поступово починає відігравати все помітнішу роль у функціонуванні економічних об'єктів різної природи та їх подальшому розвитку. Інформація, що пронизує всі складові діяльності будь-якого підприємства, роботу державних органів влади у сфері регулювання економічних процесів, часто визначає рівень функціонування зазначених суб'єктів. Така ситуація призводить до залежності ефективності розвитку суб'єктів господарської діяльності від якості тієї інформації, вчасності її опрацювання, яку вони отримують та мають змогу продукувати. Саме тому питання побудови системи інформаційної інфраструктури є нині актуальними та важливими з позиції забезпечення належних умов розвитку інших об'єктів дослідження.

Для реалізації даного дослідження визначення ролі інформації інфраструктури у розвитку різних економічних систем варто проаналізувати природу самої інфраструктури як універсального явища у межах нашої об'єктивної реальності. Для цього визначимо з початку зміст категорії «інфраструктура». У науковій літературі нині існує значна кількість трактувань цієї дефініції. Наведемо декілька з них. Зокрема, С. П. Сонько пропонує таке трактування інфраструктури: інфраструктура як складова економіки являє собою сукупність суб'єктів господарювання і специфічних акумульованих на певній території об'єктів загальноекономічного призначення, які задовольняють матеріальні, духовні і соціальні потреби людини через надання усього комплексу послуг з метою створення загальних умов для ефективного функціонування процесу суспільного відтворення і нормальної життєдіяльності людини [7, с. 88]. І. І. Рекуненко зауважує, що під інфраструктурою необхідно розуміти сукупність елементів (інститутів, установ, організацій, технологій, норм, систем), що забезпечують, регулюють та створюють умови для нормального, безперебійного, багаторівневого функціонування господарських взаємозв'язків та взаємодії об'єктів і суб'єктів ринкової економіки та руху товарно-грошових потоків [5, с. 61]. М. В. Дубина розглядає інфраструктуру таким чином: інфраструктура – складна, динамічна система, елементи якої мають спільну мету діяльності, яка полягає у формуванні та реалізації заходів з метою створення передумов функціонування певного явища, об'єкта, процесу, тобто сприяння розвитку іншої системи [8, с. 34]. Ю. М. Сафонов зауважує, що до інфраструктури ринку, як правило, відносять все, що забезпечує взаємодію основних його учасників (кредиторів, позичальників, інвесторів, емітентів, брокерів, дилерів, андеррайтерів) [6], а А. В. Мерзляк пропонує ринкову інфраструктуру розглядати як сукупність елементів (державних, установ, фінансових інститутів, посередницьких, консультативних, юридичних організацій тощо), які забезпечують функціонування суб'єктів господарювання на всіх рівнях національної економіки [3, с. 2].

Таким чином, інфраструктура – сукупність елементів, компонентів, складових, які можуть бути розглянуті як цілісна, єдина система й у взаємодії між собою створюють умови для функціонування та розвитку певного об'єкта, що досліджується.

У межах цього визначення інфраструктура розглядається з позиції використання абстрактного підходу до трактування її природи. Проте, розглядаючи конкретний економічний об'єкт та його систему інфраструктури, яка об'єктивно існує завжди, композиція такої системи стає конкретною та вичерпною стосовно об'єкта, що досліджується.

Розглянемо тепер природу інформаційної інфраструктури. У науковій літературі існують дослідження змісту зазначеного поняття, визначення його специфічних рис та ролі у функціонуванні об'єктів різної природи. О. Д. Довгань пропонує таке трактування: поняття інформаційної інфраструктури визначається як сукупність програмно-технічних засобів, інформаційних комунікацій, інших механізмів управління інформаційними ресурсами, напрацьованих суспільною практикою, організаційних систем збереження і використання наявних обсягів інформації, а також інститутів продукування нової інформації в інтересах суспільного розвитку, засобів нормативного забезпечення інформаційної діяльності, захисту вітчизняних інформаційних ресурсів від усіх видів загроз та негативних впливів [2, с. 64–65]. О. К. Волох зазначає, що під інформаційно-комунікаційною інфраструктурою слід розуміти сукупність територіально розподілених інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем, телекомунікаційних мереж, мереж поштового зв'язку, організаційних структур, нормативно-правових механізмів, що забезпечують її ефективне функціонування та управління нею [1, с. 31]. А. В. Лапін зауважує, що інформаційна інфраструктура підприємства є складною системою, що об'єднує управлінські, технологічні, економічні та соціальні компоненти в єдине ціле [3, с. 89].

Отже, інформаційну інфраструктуру як окрему підсистему, як цілісний об'єкт пізнання можна розглядати таким чином: інформаційна інфраструктура – окрема складова інфраструктури досліджуваного об'єкта, яка включає механізми створення, обробки, збереження, передачі, використання та захисту інформації різної природи, яка складається із сукупності програмного забезпечення, технічних засобів, сформованих правил роботи з такими даними у межах таких систем, і сприяють підвищенню рівня якості управління зазначеним об'єктом.

Враховуючи сутність наведеного вище трактування категорії «інформаційна інфраструктура», можна виділити деякі особливості його функціонування.

1. Інформаційна інфраструктура – окрема складова загальної системи інфраструктури і тому взаємодіє з іншими компонентами такої інфраструктури. Це дозволяє розглядати інформаційну інфраструктуру як окрему складову, використовуючи системний підхід для вивчення цього об'єкта.

2. Інформаційна інфраструктура з позиції використання системного підходу є складною системою, оскільки містить центри продукування інформації, способи її передачі, обміну даними, базові компоненти, що використовують інформацію різної природи і т. ін. В цілому досліджувана інфраструктура забезпечує складний процес обігу інформаційних ресурсів у межах конкретного об'єкта, що досліджується.

3. Інформаційна інфраструктура – притаманна функціонуванню всіх економічних явищ, оскільки у результаті їхньої діяльності продукується масив даних різного характеру і використовується інформація для розвитку таких явищ. Саме тому інформаційна інфраструктура розвивається постійно й об'єктивно існує у просторі функціонування економічних об'єктів.

4. Інформаційна інфраструктура – система, основна мета якої підвищувати рівень якості управління певним економічним об'єктом. Саме інформаційна система у межах функціонування, наприклад, конкретного підприємства будується для формування належного рівня інформаційної обізнаності його директорів та керівників середньої ланки, що дозволяє їм підвищувати вчасність прийняття рішень та

підвищувати їхню якість і позитивний вплив на роботу такого суб'єкта господарювання.

У межах будь-якого економічного об'єкта чи явища, що вивчається, існують завжди центри продукування та споживання інформації різної природи. Одразу зауважимо, що у такому контексті інформацію розглядаємо як сукупність даних, що відіграють роль, насамперед, у процесі управління таким об'єктом. Фактично у межах конкретної економічної одиниці можна виділити три сфери роботи з інформаційними ресурсами: 1) інформація, що продукується суб'єктом і призначена для внутрішнього використання; 2) інформація, що виробляється суб'єктом і надається зовнішнім користувачам; 3) інформація, що надходить із зовнішнього світу і використовується внутрішніми споживачами.

Кожний економічний об'єкт має справу з двома видами інформації: ендогенною, що не виходить за межі роботи такого суб'єкта, та екзогенною, що сприяє взаємодії із зовнішніми іншими суб'єктами. У підсумку формуються потоки окреслених видів інформації, що повністю пронизують всю діяльність економічного об'єкта, особливо під час розгляду його як окремої системи. Така ситуація приводить до утворення системи обігу управлінської інформації, який можливий виключно за допомогою існування інформаційної інфраструктури.

Отже, під час дослідження проведено пізнання теоретичної сутності інформаційної інфраструктури та визначено її роль у розвитку економічних систем. З початку проаналізовано наукові підходи до пізнання сутності категорії «інфраструктура», детальний аналіз яких дозволив сформуванню авторську позицію щодо сутності цієї категорії. Враховуючі отримані результати дослідження, розглянуто природу інформаційної інфраструктури, визначено її базові компоненти.

Література:

1. Волох О.К. Поняття і складові інформаційно-комунікаційної інфраструктури / О.К. Волох // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Вип. 29. – Ч. 2, т. 4/2. – С. 29–32.
2. Довгань О.Д. Сучасна інформаційна інфраструктура України і основні завдання щодо її захисту / О.Д. Довгань // Юридична наука. – 2015. – № 7. – С. 64–73.
3. Лапін А.В. Інформаційна інфраструктура вертикальних підприємств / А.В. Лапін // Вісник ЖНАЕУ. – 2015. – № 1 (48), т. 2. – С. 89–97.
4. Мерзляк А.В. Державне регулювання формування й розвитку інфраструктури ринку земель в Україні / А.В. Мерзляк, О.О. Кабанець // Теорія та практика державного регулювання. – 2015. – Вип. 4 (51). – С. 1–9.
5. Рекуненко І.І. Науково-методичні аспекти дослідження поняття „інфраструктура” як економічної категорії / І.І. Рекуненко // Экономика и управление. – 2012. – № 3. – С. 57–62.
6. Сафонов Ю.М. Функціонування інформаційних інститутів на фінансовому ринку [Електронний ресурс] / Ю.М. Сафонов // Ефективна економіка. – 2013. – № 7. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_3.
7. Сонько С.П. Інфраструктура в умовах транзитивної економіки : монографія / С.П. Сонько, М.М. Скринько. – Х. : Екограф, 2004. – 256 с.
8. Dubyna M. The scientific approach to the identification of the essence of the category „infrastructure” / M. Dubyna // Problems and prospects of economics and management. – 2015. – № (1). – Рр. 31–36.

Марченко Н. А.

*кандидат економічних наук, доцент
Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна*

Губко Н. В.

*студентка фінансово-економічного факультету
Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна*

ПРОНИКНЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

В умовах глобалізації економіки та стрімкого зростання конкуренції на світовому ринку, розвиток інновацій, можна вважати, основним напрямом виявлення потенційних можливостей економічного зростання країни. Інновації представлені новітніми технологіями, продуктами й послугами, що забезпечують підвищення ефективності та отримання конкурентних переваг в певній сфері економічної діяльності. Саме тому, важлива роль в житті суспільства належить високим та інформаційним технологіям.

Розвиток інформаційних систем і їх проникнення в фінансове середовище є каталізатором розвитку фінтех. FinTech (в перекладі з англійського) – фінансові технології, в літературі термін описує процес розробки новітніх технологій в сфері інвестування, фінансування і кредитування стартапів. Оскільки, пріоритетом для будь-якої розвинутої країни є стимулювання інноваційного розвитку економіки, то останніми роками спостерігається зростання попиту на новітні технологічні фінансові продукти. Серед українського суспільства фінтех лише починає набирати популярності, тоді як в розвинених країнах активно використовується для фінансування інноваційних проєктів. Найбільшого поширення набули, такі продукти фінтеху: краудсорсинг, краудфандинг, робо-адвайзинг, блокчейн-технології, іншуртех, B2B-фінтех стартапи, мобільні платежі, ритейл та інші. За даними дослідження, яке було проведено англійською компанією Accenture, у світі спостерігається стрімке зростання інвестицій у сектор фінансових технологій. Цей показник у 2016 році збільшився на 215 % і сягнув 1,48 млрд. дол.[1], венчурні фінансові технології показали максимальне зростання. У відносному значенні картина частки фінтех-стартапів розподілилися наступним чином (рис. 1).

Основна частка на ринку фінтех належить платежам, кредитуванню та інвестиційним платформам, а також вагомий внесок у фінтех індустрію внесли блокчейн-технології і криптовалюти. Тож, можна стверджувати, що в найближчі роки фінтех індустрія продовжить зростати завдяки появі нових технологій і широкій популяризації фінтех сервісів серед користувачів.

Рушійною силою швидкого розвитку фінансових технологій стала світова фінансова криза 2008 року. В цей час постала гостра потреба вирішення проблем пов'язаних з управлінням ризиками, зростанням якості наданих послуг, підвищенням рентабельності й прозорості операцій на фінансовому ринку. Це зумовило появу інноваційних сервісів у сфері кредитування, платформ інвестування та нових систем платежів і переказів. Саме в 2008 році було презентовано Сатосі Накамото концепт біткойн - цифрової валюти зі швидкою і надійною системою платежів. Введення крипто- валюти в обіг спричинило перебудову наявної грошової системи. Особливостями цифрової валюти є доступність і не підконтрольність державі, але

разом з тим прозорість розрахунків, анонімність, вільний вибір ступеня участі та надійність.

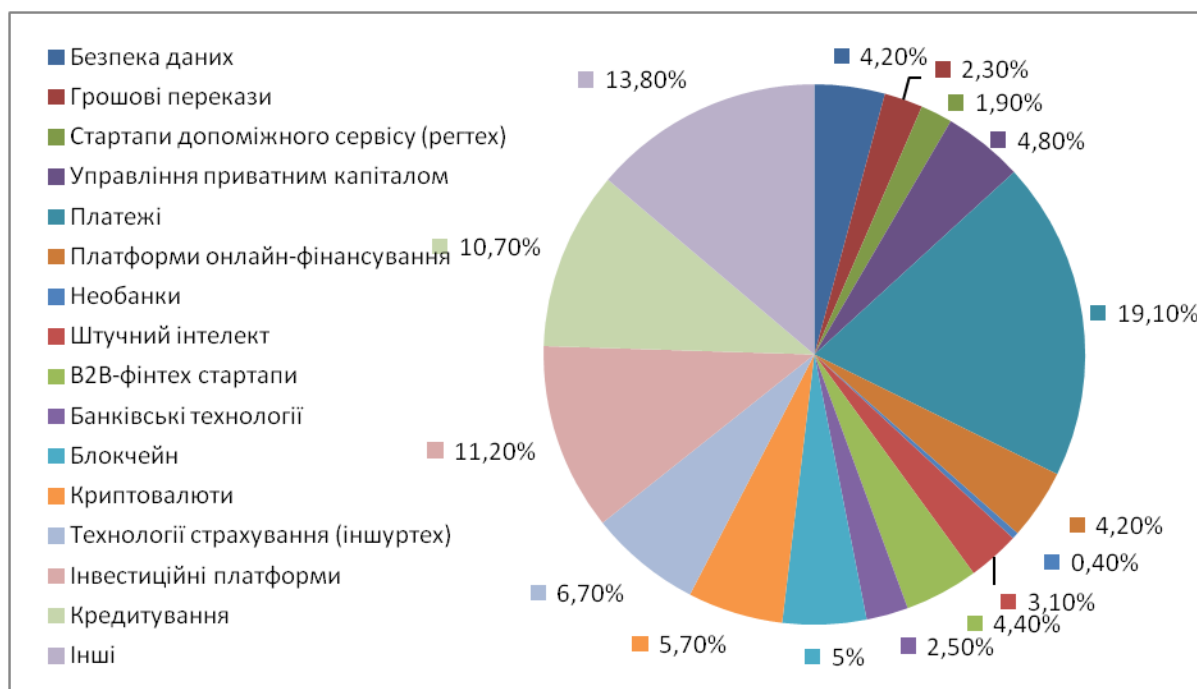

Рис. 1. Світова індустрія фінтех в розрізі новітніх продуктів 2016р.

Джерело: складено автором на основі [2].

Фінансові технології активно проникають в державний сектор, в основному через введення блокчейн-системи. Блокчейн представлено у вигляді ланцюжка блоків без центрального вузла, в кожному з них декілька операцій, при цьому кожен блок пов'язаний з попереднім, а їх сукупність становить базу даних системи. В Україні блокчейн технологія впроваджена на ринку оренди та продажу державного майна з метою уникнення бюрократизму. Застосування блокчейн не є обмеженим державним сектором, він поширений в банківському секторі, логістиці, енергетиці тощо. Також передбачено переведення SWIFT на блокчейн, що пришвидшить обіг грошей, а банки виведуть величезні суми з ностро-рахунків і спрямують їх на розвиток. Кембриджський центр по дослідженню альтернативних фінансових систем прогнозує, що до 2019 року 20% банків світу буде використовувати блокчейн [3].

Відбувається активне зростання ролі фінтех у сфері фінансування стартапів. Так, краудсорсинг завдяки інформаційним технологіям дозволяє генераторам перспективних ідей швидко залучати необхідні кошти від будь-якої зацікавленої особи. Краудфандинг є видом краудсорсингу і походить від англійського «crowd funding», що перекладається як «фінансування громадою», тобто спільне фінансування проєктів. Краудфандингові платформи - це спеціалізовані сайти для залучення великої кількості зацікавлених в інвестування нових ідей. В результаті успішної реалізації проєкту спонсори отримують нематеріальну винагороду у вигляді подарунків, безпосередньо пов'язаних з проєктом. Краудфандинг забезпечує не лише необхідними коштами для реалізації проєкту, але й одночасно рекламує ідею. Kickstarter є основною платформою спільного інвестування у світі для фінансування інтернет-стартапів. Ще одним з видів є краудінвестмент платформи (наприклад, Fundable.com), що передбачають отримання

інвестором в обмін на свій внесок акцій компанії. Останнім часом набув поширення краудлендінг – це відносини між фізичними і юридичними особами, з приводу надання або позички грошових коштів в борг. Першою краудфандинговою біржею була «Спільнокошт/BigIdea», заснована в 2008 році, з її допомогою більше ніж 11,5 тис. користувачів зібрали близько 3 212 тис. грн. та профінансували 54 успішні проекти[4].

З кожним роком зростає роль фінтеху в області кредитування, що пов'язане в основному з неспроможністю банків задовольнити потреби в фінансуванні позичальників з поганою кредитною історією і відсутністю доступу певних груп до банківських послуг. Інноваційною фінансовою послугою є P2P-кредитування – мікрокредитування в електронній формі однією особою іншої, при якому видача і погашення позичок здійснюється без участі банків. Серед P2P-майданчиків набули широкого використання: Fingoo, Loanberry, Webtransfer, WebMoney, а також створена в березні 2016 року ПАТ «ПриватБанк» і MasterCard платформа «Сервіс вигідних вкладень».

У сфері консалтингу фінтех представлений робо-адвайзингом, що передбачає використання робо-радіників непрофесійними учасниками для підбору оптимальної структури інвестицій на основі алгоритмів. Робо-адвайзинг дозволяє інвесторам сформувати свій портфель відповідно до стану фінансового ринку, ступеня ризику і цілей, при цьому клієнт має заповнити електронну анкету з необхідними даними для виведення декількох альтернативних варіантів вкладення коштів.

Отже, інноваційні фінансові технології кардинально змінюють традиційно прийняте ведення господарської діяльності, оскільки забезпечуючи доступ до широкого переліку фінансових послуг сприяють зростанню ефективності діяльності. Лідерами в розвитку фінтех є США і Китай, саме вони спрямовують найбільше інвестицій на фінансування фінтех-стартапів. Однією з найбільших компаній Китаю є Alibaba з платформами Ant Fortune, Alipay та Tmall. На ринку США в сфері фінтех домінують: PayPal, Amazon, Apple та Google. Тому світові тенденції наголошують на необхідності розвитку фінтеху для забезпечення зростання рентабельності економіки.

Література:

1. Звіт компанії Accenture. — Режим доступу: <https://newsroom.accenture.com/industries/financial-services/growth-in-fintech-investment-fast-est-in-european-mar>
2. Фінтех-ринок у 2016-му: підсумки й цифри. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/392674/finteh-rynok-v-2016-mu-pidsumkyi-tsyfry>
3. Блокчейн в Україні: Що це за технологія і чим вона корисна. — Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/blokchein-v-ukraini-shcho-tse-za-tekhnohiiia-i-chym-vona-korysna-417161.html>
4. Механіч К.А. Краудфандинг як одна з реальних можливостей фінансування стартапів та перспективам його розвитку в Україні. / К. Механіч. — Режим доступу: <http://www.studentalmanac.online/kraudfunding-jak-odna-z-realnyh-mojlyvostei-finansuvanny-startapiv-ta-perspektyvy-yoho-rozvytku/>

Мельник Т.А.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ НЕЧІТКИХ МНОЖИН ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (РЕГІОНУ, КРАЇНИ)

Інноваційний розвиток підприємства здійснюється в сфері реалізації взаємних інтересів колективу, фінансових менеджерів, власників, держави. Можливість ефективно реалізації інновацій часто залежить від розуміння та врахування взаємних інтересів, від уміння бачити реальну позицію країни, регіону, підприємства на ринку й оцінювати їх дійсний інноваційний потенціал.

Методи оцінки інноваційного потенціалу підприємства (регіону, країни), що застосовуються на сьогоднішній день, побудовані в основному на принципах закордонних методик, які складаються з певного набору економічних інтегральних показників.

Інтегральні методи мають право на існування, коли в наявності однорідність і репрезентативність подій. В реальній економіці дуже часто важко забезпечити однорідність і незмінність умов. Річ у тому, що розглядаючи окреме підприємство (країну, регіон) за інтегральним показником, аналітики з певною мірою вірогідності відносять його/їх до певної групи.

Індивідуальність підприємства (регіону, країни) зобов'язує аналітика придивитися детальніше, розкрити унікальність, специфіку, тобто діагностувати і описувати відмінності, а не шукати загальної схожості.

Аналітику необхідно вибрати ряд окремих показників, про які можна сказати, що вони найкращим чином характеризують окремі сторони діяльності підприємства (регіону, країни) і при цьому утворюють якусь закінчену сукупність, що дає вичерпне уявлення про підприємство (регіон, країну) як про ціле. Тому перед експертом постає важка задача відбору і ранжирування показників аналізу. Показники, класифіковані за групами, можуть утворювати ієрархію, але в найпростішому випадку вони просто складають нерегульований набір.

Причому у всіх інтегральних моделях за умовчанням припускають, що зростання окремого показника зв'язано із зниженням ступеня ризику. Якщо для показника спостерігається протилежна тенденція, то в аналізі його радять замінити іншим, з ним пов'язаним.

Вітчизняні методики передбачають розрахунок великої кількості показників, які характеризують інноваційну діяльність підприємства (регіону, країни). Отримані внаслідок такої оцінки великі масиви значень показників фактично не дозволяють зробити висновків про прийнятність отриманих значень коефіцієнтів для достовірного аналізу, дати відповідь, у якій мірі і наскільки вони відображають реальний інноваційний потенціал. Тому необхідне подальше їх оброблення із врахуванням специфіки окремих

Одночасно необхідно співвіднести отримані дані з даними по конкурентах. Щоб обґрунтувати висновки, аналітики повинні встановити чіткі зв'язки між причинами та

наслідками подій, навіть якщо ці зв'язки виражені мовою вірогідності і нечітких описів.

Також постає питання про якісну інтерпретацію тих або інших значень розрахованих показників. Адже природно, що лінгвістична оцінка сприймається людиною як виразний, чіткий і доступний сигнал та найкращим чином спонукає її ухвалювати необхідні рішення.

Але, щоб провести достовірну лінгвістичну оцінку рівня параметрів, треба зробити, принаймні, дві речі:

по-перше, визначити лінгвістичну шкалу для оцінки. Дуже часто застосовується пенташкала (п'ятирівневий класифікатор): «Дуже низький – Низький – Середній – Високий – Дуже високий»;

по-друге, зібрати всю необхідну інформацію для лінгвістичної оцінки. Сюди відносяться кількісні дані, зібрані по групі однотипних об'єктів спостереження, а також додаткові закономірності, властиві об'єктам дослідження, які можуть зробити вплив на загальну оцінку.

Важливо усвідомити те, що не може існувати жорстких однотипних обмежень. Те, що вважається нормальним в загальному значенні, може виявитися абсолютно ненормальним в конкретному окремому випадку.

Також є проблеми, пов'язані з вихідними даними для лінгвістичного аналізу.

По-перше, важко дотриматись умови статистичної однорідності.

По-друге, спірним є питання, чи можна об'єднувати при аналізі дані, що відносяться до різних часових горизонтальних зрізів нагляду.

Для кожного інтервалу аналізу побудуємо гістограму досліджуваного показника по вибраному переліку об'єктів спостереження. Контент з'єднаних даних в цьому випадку слідує визнати квазістатистикою для цілей лінгвістичного аналізу рівнів відповідного коефіцієнта [1, с. 24].

Для доповнення кількісного аналізу показників їх лінгвістичною характеристикою доцільно використовувати нечітко-множинний аналіз. Причин до цього кілька:

- нечіткі множини ідеально описують суб'єктну активність осіб, що приймають рішення;
- нечіткі числа (різновид нечітких множин) ідеально підходять для планування чинників в часі, коли їх майбутня оцінка ускладнена (розмита, не має достатніх підстав вірогідності);
- в межах однієї моделі можна формалізувати як особливості економічного об'єкта, так і пізнавальні особливості пов'язаних з цим об'єктом суб'єктів менеджера і аналітика;
- нечіткість параметрів розподілу обумовлена тим, що статистичної вибірки даних в класичному розумінні немає, і для аналізу використовується наукова категорія квазістатистики.

Кількісним прогнозам інноваційного потенціалу підприємства (країни, регіону) повинна передувати якісна, експертна модель підприємства (країни, регіону) з врахуванням макро-, мезо- та мікрооточення. Правильне розуміння процесів на якісному рівні сприяє достовірній кількісній оцінці.

Таким чином, на думку певних науковців [1, с. 23; 2, с. 60], для проведення якісної оцінки інноваційного потенціалу підприємств (країни, регіону) необхідно застосовувати математичний апарат теорії нечітких множин (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм обчислення інтегрального показника на підґрунті нечітко-множинного аналізу [3, с. 12]

Позитивною рисою наведеної методики, що суттєво відрізняє її від інших методик, які використовуються для проведення оцінки інноваційного потенціалу підприємства (країни, регіону), є отримання результатів, найбільш доступних для сприйняття та формування ефективного менеджменту. При цьому перелік показників, на підставі яких здійснюється оцінка інтегрального показника, є досить варіабельним.

Література:

1. Nedosekin A. Fuzzy Financial Management, Russia, Moscow. – AFA Library, 2003. – p. 157.
2. Великоіваненко Г., Долінський Л., Рудницькі Л. Рейтингове оцінювання надійності емітентів боргових інститутів на підґрунті нечітко-множинного аналізу // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №5-6. – С.59-64.
3. Семенович Т.А. Організаційно-економічний механізм стабілізації фінансового стану транспортних підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Т.А. Семенович ; Нац. транспорт. ун-т. - К., 2005. – 20 с.

Заярнюк О. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного технічного університету*

ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Забезпечення економічної безпеки регіонів України сьогодні набуває особливого значення, оскільки від рівня захищеності територій залежить цілісність всієї держави, її політична, економічна та соціальна стабільність. Однак рівень економічної безпеки регіону обумовлюють не тільки економічні фактори, але й інноваційні. Інноваційна конкурентоспроможність як здатність суб'єктів регіональної економіки створювати регіональні конкурентні переваги на основі інновацій є неодмінною передумовою забезпечення економічної безпеки регіону.

Питання економічної безпеки досліджуються в роботах багатьох українських вчених, серед яких Б. Андрушків [1], І. Манцуров [7], О. Нусінова [7], С. Шкарлет [9]. Значний внесок у розвиток наукових поглядів на вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності регіонів України здійснили: І. Бевз [2], З. Герасимчук [3], О. Гонта [4], О. Левченко [6], І. Сторонянська [8] та інші.

Водночас питання підвищення інноваційної конкурентоспроможності регіонів в контексті пріоритетів та ризиків зміцнення їх економічної безпеки залишаються мало дослідженими та актуальними.

Зазначимо, що під інноваційною конкурентоспроможністю нами розуміється здатність регіону формувати, використовувати і розвивати конкурентні переваги, засновані на узгодженій інноваційній взаємодії, для досягнення позитивних соціально-економічних показників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

В умовах розбудови інноваційної моделі економіки регіони країни можуть конкурувати в єдиному економічному просторі України:

- за розвиток кадрового та науково-технічного потенціалу території, ринку праці, залучення висококваліфікованих фахівців, зокрема, у високотехнологічний сектор регіональної економіки, привабливість регіону для талановитих людей;

- підвищення освітнього потенціалу регіону, що становить фундамент економіки знань, – шляхом розвитку мережі закладів освіти всіх рівнів (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти);

- розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, технологічним фундаментом якої є сфера інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури;

- частку вітчизняного і зарубіжного ринку інновацій, чому сприяє, з одного боку, підвищення науково-технічного потенціалу регіону та ефективності його використання, а з іншого – розвиток торговельних відносин регіону в міжрегіональному та міжнародному економіко-інноваційному просторі;

- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій з метою підвищення інвестиційно-інноваційного рейтингу регіону, реалізації інноваційних проектів і модернізації виробничого сектора економіки;

- грантове та венчурне фінансування, освоєння матеріально-технічної бази НДДКР (формування науково-дослідних комплексів і лабораторій, проведення досліджень з конкретних напрямків і тематик, реалізацію проектів державно-приватного партнерства тощо);

- створення сприятливого бізнес-клімату в регіоні з метою активізації інноваційної діяльності шляхом усунення надмірних адміністративних бар'єрів, організаційної та фінансової підтримки інноваційного підприємництва, вдосконалення законодавчих норм і податкової політики.

З урахуванням даних об'єктів конкурентоспроможності до інноваційних конкурентних переваг регіону можуть бути віднесені:

- просторове розташування території регіону (розвинена інформаційно-телекомунікаційна та інноваційна інфраструктура);

- інноваційна активність і високорозвинена промисловість – наявність високотехнологічних та інноваційно-активних підприємств в базових галузях регіональної економіки (машинобудуванні, АПК, електроенергетиці, хімічній, харчовій промисловості);

- високий науково-технічний потенціал;

- якість та рівень новизни вироблених в регіоні товарів і послуг (більш високі в порівнянні з виробленими в інших регіонах);

- сформована інфраструктура підтримки інноваційної діяльності у вигляді інноваційно-інтегрованих структур (кластерів, бізнес-інкубаторів, технопарків, інноваційно-технологічних центрів).

У загальному вигляді інноваційні конкурентні переваги – це сукупність техніко-технологічних, організаційно-економічних, науково-освітніх та інформаційних, інституціональних, соціально-культурних та інших умов, що склалися в регіоні і що вигідно відрізняють його від інших регіонів за показниками інноваційної активності та дозволяють більш ефективно функціонувати в національному та міжнародному конкурентному середовищі. Саме інноваційні конкурентні переваги регіону, на відміну від природно-географічних, що характеризуються вичерпністю природних ресурсів, здатні забезпечити сталий поступальний розвиток регіону в поточному і стратегічному аспектах і зміцнити його економічну безпеку.

Розглядаючи інноваційні конкурентні переваги Кіровоградської обл., слід звернути увагу на те, що у 2016р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися лише 17 підприємств або 17,9% обстежених промислових (у 2015р. – 24,8%). Для порівняння: у Черкаській обл. таких підприємств було 24; Житомирській – 34; Одеській – 40; Львівській – 64. У 2016 р. промислові підприємства Кіровоградської області впровадили 97 нових технологічних процесів, з них 17 – маловідходних, ресурсозберігаючих, 31 інноваційний вид продукції, з якого 7 – нові для ринку, 21 машину, устаткування, апарат, прилад, з яких лише 3 – нові для ринку [12].

За показниками чисельності фахівців вищої кваліфікації, які працюють в економіці, в регіональному розрізі Кіровоградська область знаходиться на останньому місці в Україні, т.ч. привабливість регіону для талановитих людей є низькою [5]. На міжрегіональному ринку людського капіталу найбільшим попитом користуються фахівці в тих областях наукового знання, які визначають перспективи інноваційного розвитку, головним чином, це математика, фізика, хімія, біологія, медицина, кібернетика. Проте такі фахівці в Кіровоградській області не завжди знаходять місце прикладання своєї праці, тому активно виїжджають на постійне місце проживання в інші регіони. В області відбуваються втрати перспективних фахівців, в тому числі, здатних до ведення професійної діяльності в науково-інноваційній сфері. Дефіцит ефективних працівників у Кіровоградській області викликаний міжрегіональною «відтоком мізків». Цей процес має негативні наслідки для соціально-економічної безпеки регіону-донора.

Рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Кіровоградській області є низьким. Так, за рівнем проникнення послуг та швидкості доступу до мережі

Інтернет серед регіонів Кіровоградська область займає останнє місце в Україні. Кількість абонентів фіксованого широкосмугового доступу (ШСД) до мережі Інтернет станом на 30 вересня 2016 року склала 27,9 тис. осіб (0,8% від загальної кількості абонентів в Україні) [10, с. 40].

За розвитком науково-інноваційної інфраструктури Кіровоградська область також перебуває серед регіонів-аутсайдерів. Переважна більшість науково-дослідних та інноваційних робіт виконуються науковцями закладів вищої освіти – Центральноукраїнського національного технічного університету та Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Серед провідних інноваційно-активних підприємств – ЗАТ «Науково-виробниче підприємство «Радій» та Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція Національної академії аграрних наук України. Тим часом, підвищенню рівня інноваційності промислових підприємств та поживленню інноваційного клімату в регіоні могло би сприяти створення нових організаційних структур, які здійснюють реалізацію інноваційних процесів (технополісів, технопарків, інноваційних центрів, інкубаторів бізнесу тощо). На жаль, на території Кіровоградській області таких структур поки що не створено.

Одним із здобутків області є процес формування інноваційного кластера «ІТ-Альянс 4.0», який створено влітку 2016 року для консолідації інтелектуального потенціалу регіону в світлі четвертої промислової революції. Учасниками ІТ-Альянсу 4.0 є: Кіровоградська льотна академія НАУ, Центральноукраїнський національний технічний університет, Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка, Науково-виробниче підприємство «Радій», ЗАТ «Гідросила-ГРУП», Onix Systems, Студія 200×300, Департамент освіти і науки Кіровоградської ОДА, Гімназія нових технологій навчання, Кіровоградська станція юних техніків, Вище професійне училище № 9, Загальноосвітня школа № 3 [11].

Найголовнішими факторами, що стримують інноваційне зростання підприємств Кіровоградської області, є фінансові обмеження; низький попит на нові товари, роботи, послуги; невизначеність економічної вигоди від використання інтелектуальної власності; значний дефіцит кваліфікованого персоналу, обмеженість інформації про ринки збуту і нормативно-правові документи про нові технології; обмежений доступ до іноземних ринків; нерозвиненість інноваційної інфраструктури, коопераційних зв'язків та інформаційно-маркетингових комунікацій між підприємствами, закладами вищої освіти, індивідуальними підприємцями, органами державного управління, громадськими організаціями; слабка адаптація підприємств та організацій до нововведень.

Інноваційна конкурентоспроможність регіону є здатністю суб'єктів регіональної економіки на основі забезпечення регіональними органами влади відповідного конкурентного, інституційного середовища, інноваційної системи та інфраструктури створювати регіональні конкурентні переваги на основі інновацій і в значній мірі вона формується внаслідок цілеспрямованої активної регіональної політики, яка дозволяє розглядати інноваційно-інвестиційні процеси, що відбуваються в економічному просторі регіону, як систему, яка включає завдання, спрямовані на поліпшення інвестиційної привабливості регіону, підвищення інвестиційної активності, формування і розвиток інноваційного потенціалу регіону та інституційної інфраструктури регіону.

Отже, на сьогодні інноваційна конкурентоспроможність Кіровоградської області є невисокою. Без цілеспрямованої інноваційної політики на державному рівні подолати існуючі тенденції неможливо. Необхідною є розробка програми інноваційного розвитку Кіровоградської області в довгостроковій перспективі, яка сприятиме формуванню та

ефективному використанню наявного інноваційного потенціалу, перетворенню його на конкурентні переваги регіону, і на цій снові – зміцненню його економічної безпеки.

Література:

1. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М. Андрушків. – Тернопіль: Вид. Терно-граф, 2008. – 424 с.
2. Бевз І. А. Вплив світових процесів глобалізації на диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів України / І. А. Бевз // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 175–179.
3. Герасимчук З.В. Маркетинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності регіону / З. В. Герасимчук, О. О. Яринюк // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. – 2014. – Вип. 11. – С. 75-84.
4. Гонта О.І. Транснаціоналізація економіки регіонів України: теорія, методологія, практика: Монографія / О.І. Гонта, З.В. Герасимчук. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. – 468 с.
5. Доповідь «Фахівці вищої кваліфікації України у 2014 році». – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Левченко О. М. Інноваційно-інтегровані структури як чинник розвитку людського капіталу Кіровоградської області / О.М. Левченко // Кіровоградщина – 2025: пріоритети і можливості розвитку: збірник тез доповідей науково-практичної конференції, 7 червня 2017 року, м. Кропивницький. – Кропивницький: “Ексклюзив-Систем”, 2017. – С. 7-11.
7. Манцуров І.Г., Нусінова О.В. Економічна безпека підприємства: сутність та види // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 4. – С. 75-78.
8. Сторонянська І. З. Процеси конвергенції / дивергенції соціально-економічного розвитку регіонів України: підходи до оцінки / І. З. Сторонянська // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 73–84.
9. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: Монографія / Шкарлет С.М. – К.: Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 432 с.
10. <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/03/Perspektivi-rozvitku-merezhi-shirokosmugovogo-dostupu-do-Internet-u-Lvivskiy-oblasti.pdf>
11. <http://it-kntu.kr.ua/2017/05/04/memorandum-z-it-alyans-4-0>
12. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Андрощук І.І.

кандидат економічних наук

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

Шалімова Н.С.

доктор економічних наук, професор

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗВІТІВ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ УЧАСНИКІВ РИНКІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ

Сучасному етапу розвитку економічних процесів в Україні притаманний еволюційний характер, а в умовах загострення конкурентних відносин на світових і вітчизняних ринках ресурсів вагомим чинником, який визначає розвиток економічних суб'єктів, є їх орієнтація на інноваційний розвиток. Ринок інноваційних продуктів зумовлює зростання потреби на інші види аудиторських послуг, не пов'язаних із

фінансовою звітністю, її компонентами, статтями та рахунками бухгалтерського обліку. Ця тенденція є логічною та передбачуваною, оскільки інформаційне суспільство вимагає від аудиторів розширення кола послуг і включення до кола його об'єктів будь-якої інформації. Розширення розуміння сутності аудиту призвели до того, що з 90-х рр. ХХ сторіччя широке визначення аудиту було поступово замінено на термін «завдання з надання впевненості», а структура аудиторських послуг – суттєво змінилася, а саме: відбулася трансформація інших видів аудиту (аудит на відповідність, операційний аудит, управлінський аудит, аудит ефективності тощо) в окремий вид завдань з надання впевненості (завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, або завдання з надання впевненості, інші ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації).

Ринок інноваційних продуктів є сферою, в якій залучення аудиторів для виконання завдань з надання впевненості, є актуальним та іноді навіть необхідним, враховуючи його специфічні особливості, зокрема:

– значний вплив мають процеси інтеграції та глобалізації, оскільки в будь-якій країні лише незначна частка інновацій є суто місцевим продуктом, найчастіше інновації мають глобальний характер, що зумовлює участь суб'єктів з різних країн, які вимагають підтвердження будь-якої інформації професійною особою (аудитором);

– на даному ринку використовуються специфічні форми та методи продажів, його характерною рисою є відсутність певного «місця», де завжди представлені інноваційні продукти або їх каналів збуту, що вимагає залучення аудиторів для підтвердження достовірності певної інформації.

Водночас його не можна віднести до категорії «простих» об'єктів аудиторських послуг, оскільки він характеризується значним різноманіттям товарів (робіт та послуг), що пов'язано з унікальністю інноваційних продуктів.

Головною метою виконання завдання з надання впевненості є висловлювання аудитором висновку щодо результатів оцінки або порівняння предмету завдання з відповідними критеріями (п. 7 Міжнародної концептуальної основи завдань з надання впевненості), а сам письмовий висновок у вигляді звіту є важливим елементом завдання з надання впевненості (п. 20). Головним (ключовим) результатом виконання завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, слід вважати звіт з надання впевненості, який, як і будь-яка інформація, має відповідати певним характеристикам, які визначають типи інформації, які, найімовірніше, є найбільш корисними для ключового користувача з метою прийняття рішень про суб'єкт господарювання на основі інформації, яка міститься в звіті з надання впевненості.

Тому як принципи підготовки та подання звіту з надання впевненості слід виділити такі:

1. Звіт має містити тільки об'єктивну інформацію, адже без дотримання принципу об'єктивності будь-які інші характеристики інформації втрачають сенс.

2. В звіті обов'язково має бути саме прагматична (корисна) інформації, яка сприятиме прийняттю певних рішень, а не просто описова інформація про аудитора та суб'єкт завдання з надання впевненості, їх права, обов'язки і відповідальність.

3. Звіт має містити як нову інформацію (сформовану думку аудитора про рівень відповідності предмета завдання визначеним критеріям), так і доказову інформацію, яка повинна бути достатньою для її обґрунтування.

4. При формуванні структури, змісту та порядку подання звіту слід забезпечити усунення «шумів». «Фізичний шум» може бути усунений через своєчасність представлення користувачам звіту в доступній та зручній формах, «семантичний шум» – застосуванням зрозумілої для користувачів форми висловлювань та доречної за

змістом і суттєвістю інформації, «прагматичний шум» – використанням нейтральних (неупереджених) висловлювань і недопущенням відволікання уваги користувачів звіту від розділу, присвяченого висновку аудитора, що може відбуватися з таких причин, як недоречна структура звіту та обсяг вступної інформації.

Звіт з надання впевненості має містити такі основні елементи (Міжнародний стандарт завдань з надання впевненості (МСЗНВ) 3000 «Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації»):

1. Заголовок, який чітко зазначає, що звіт є незалежним звітом з надання впевненості.
2. Зазначення одержувача.
3. Ідентифікація та опис інформації про предмет перевірки та, якщо доречно, предмет перевірки.
4. Зазначення критеріїв.
5. Опис будь-яких значних властивих обмежень, пов'язаних з оцінкою або виміром предмета перевірки за допомогою критеріїв.
6. Якщо критерії, використані для оцінки чи виміру предмету перевірки, доступні лише конкретним потенційним користувачам або відповідають конкретному призначенню, зазначення того, що висновок з надання впевненості призначений для обмеженого використання лише потенційними користувачами або лише за призначенням.
7. Зазначення відповідальної сторони та опис відповідальності відповідальної сторони та практика.
8. Зазначення того, що завдання виконувалося згідно з Міжнародними стандартами завдань з надання впевненості.
9. Стислий опис виконаної роботи.
10. Висновок аудитора.
11. Дата звіту з надання впевненості.
12. Назва фірми або аудитора та конкретної місцевості, яка, як правило, є містом, у котрому знаходиться офіс аудитора, що несе відповідальність за завдання.
13. Додатково. Інша інформація та пояснення, які не впливають на висновок практика.

Якщо порівняти зміст звіту за результатами аудиту фінансової звітності, який регламентується відповідними Міжнародними стандартами аудиту, та звіту з надання впевненості, то можна зробити висновок, що останній є більш інформативним. Це пояснюється тим, що критерії оцінки для аудиту фінансової звітності є чіткими, а для завдань з надання впевненості важливим є опис предмету завдання та обраних критеріїв оцінки.

Крім того, МСЗНВ 3000 рекомендує включати додаткову інформацію та пояснення. Фахівець – практик може розширити звіт з надання впевненості та включити до нього іншу інформацію та пояснення, які не впливають на висновок фахівця – практика. Приклади охоплюють: подробиці щодо кваліфікації та досвіду аудитора та інших осіб, задіяних у завданні; розкриття інформації про рівні суттєвості; отримані результати, пов'язані з конкретними аспектами завдання, та рекомендації. Рішення про те, подавати будь-яку інформацію чи ні, залежить від значущості потреб визначених користувачів. Додаткова інформація чітко відокремлюється від висновку аудитора та формулюється таким чином, щоб вона не впливала на висновок. І саме включення рекомендацій є основою для підвищення інформативності звіту з надання впевненості.

Отже, особливу увагу при виконанні завдання з надання впевненості необхідно приділяти складанню звіту, оскільки саме цей документ стає відомим користувачам,

коло яких може бути доволі значним. Важлива вимога часу полягає у поданні інформації в звіті з надання впевненості так, щоб це подання зменшувало інформаційний ризик користувачів щодо ступеня відповідності предмету завдання відповідним критеріям, забезпечувало впевненість аудиторів у адекватному сприйнятті такої інформації користувачами. МСЗНВ 3000 не містить стандартизованої форми висновку, а лише наводить перелік основних елементів висновку та вимоги щодо їх викладення. Важливим є правильний вибір виду звіту, що залежить від адекватного вибору та розуміння практиком рівня суттєвості впливу певного виявленого питання на предмет перевірки. Враховуючи те, що в МСЗНВ 3000 відсутні конкретні приклади різних видів звітів з надання впевненості важливим є подальші розробки прикладів тверджень, які слід використовувати практикам.

Література:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_1_2015.pdf
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 2, видання 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_2_2015.pdf

Куц А. Р.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Науковий керівник: Іваницька О.М., д.держ.упр., професор

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Система публічних закупівель в Україні знаходиться в інтенсивній розбудові й є найбільш впізнаваною реформою, демонструючи неабиякі зрушення в цій царині. За останні роки в публічних закупівлях з'явилося нове законодавство, низка технологічних рішень, оформлені принципово нові засади взаємодії між владою, бізнесом та громадськістю. Це зумовлено необхідністю переходу до моделі, яка орієнтована одночасно і на розвиток конкуренції, і на подолання обмежень ринку на основі цілеспрямованого формування відносин співпраці між всіма учасниками закупівельного процесу [7]. Великим надбанням став Закон України “Про публічні закупівлі”, який чітко регламентує всі процеси закупівель й низка законів, що надали йому більше можливостей [1-5]. У 2015-ому систему публічних електронних закупівель “ProZorro” запустили у вигляді пілотного проекту. Після його успішного тестування система була введена в обіг й від 2016-ого року стала обов'язковою до застосування. Закон України «Про публічні закупівлі» надає таке визначення публічним закупівлям - «Придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом».

Українська електронна система закупівель складається з веб-порталу [12], що знаходиться під егідою уповноваженого органу, ДП “ProZorro” і 23 акредитованих майданчиків. Технічне ядро системи складається з інструментарію OpenProcurement: Центральної бази даних (ЦБД) й API. OpenProcurement є інструментарієм для електронних закупівель з відкритим кодом, і він уперше був застосований для

“ProZorro” з використанням стандарту відкритих даних — Open Contracting Data Standard[14]. Система має гібридний тип, адже з однієї сторони, це - централізована організація закупівельного процесу з єдиною базою даних, що полегшує отримання доступу до даних закупівель, проте інтерфейс для входу знаходиться на кожному з приватних акредитованих майданчиків, що не тільки надає можливість учасникам обрати для себе більш зручний майданчик, але і сприяє їх кращій роботі, адже інтеграція майданчиків викликає між ними конкуренцію, що сприяє більш якісному наданню послуг. Така гібридна структура була представлена в суспільстві тезою: “всі бачать все!”: держава відповідає за встановлення правил, збереження даних, а бізнес надає послуги замовникам та постачальникам. Громадянське суспільство ж має змогу здійснювати моніторинг і контроль закупівель [9, с.20].

Моніторинг системи публічних закупівель став можливим завдяки модулю візуалізації та агрегації даних (BI) на базі програмного забезпечення QlikView[34]. Є дві версії – публічний модуль аналітики [11] та закритий модуль, для користування яким потрібна попереднє ліцензування користування. За наповненням модулі доволі схожі й представляють всю інформацію у вигляді візуалізованих даних центральної бази даних, проте, генерація нових даних є можливою лише у закритому модулі аналітики. Публічний модуль аналітики – це унікальний інструмент, за допомогою якого виникла можливість контролювати систему державних закупівель на основі систематизованих даних – відповідно до типів процедур, оголошення торгів, інформації про організаторів та учасників, аналіз тендерів, вимог і скарг. Закритий же модуль орієнтований на внутрішнє користування системою державними установами, правоохоронними органами, громадськими організаціями та журналістам-розслідувачам й надає змогу на основі всіх даних будувати власні графіки, таблиці чи показники.

Дієвим інструментом є і моніторинговий портал DoZorro [8]. Це платформа, на якій кожен учасник закупівельного процесу має змогу подати скаргу до контролюючого органу, проаналізувати закупівлі певної установи, оцінити конкретну закупівлю. Нині портал має кабінети замовників та моніторингових організацій, надає інструкції та шаблони звернень, має низку аналітичних інструментів. Відповідно до опублікованої статистики DoZorro, за перший рік роботи платформи було подано майже 6 тисяч відгуків, виявлені порушення у 2 680 тендерах, направлені звернення до контролюючих органів. За 1 рік роботи виявлено 711 випадків можливого уникнення торгів, 371 випадок дискримінаційних вимог в документації, 248 випадків необґрунтованого відбору переможця, 138 випадків змови між учасниками, 125 безпідставних кваліфікацій учасників. На основі отриманої інформації, було відкрито 109 кримінальних впроваджень, 25 справ про адміністративні правопорушення, накладено 5 штрафів.

Також розроблена й запущена в тестовому режимі система ризик-індикаторів [13]. Система покликана ідентифікувати тендери, за якими є підвищений ризик неефективності проведення процедури або ризик обмеження конкуренції й за допомогою автоматизованого аналізу виявляє потенційно небезпечні тендери ще на початковому етапі. Відповідно до прийнятого Закону №4738-д система ризик-індикаторів буде використовуватись ДАСУ, з метою запобігання та протидії корупційним діям.

На сайті DoZorro представлений Індекс найкращих практик, на якому вивантажуються для порівняння різні практики проведення типових закупівель, задля подальшої оцінки закупівельного процесу [6], командою Kyiv School of Economic розроблено інтерактивний інструмент для пошуку додаткових угод в “Prozorro”, що допомагає виявити завищення ціни тендеру вже після перемоги учасника. Окрім

вищезгаданих веб-інструментів дані з системи публічних електронних закупівель опосередковано використовуються низкою громадських антикорупційних ініціатив – це і комплексний аналітичний портал “Антикорупційний монітор”, і дослідження руху коштів через E-data, дослідження учасників через opendatabot та аналітична платформа YouControl.

Також в березні 2018-ого була запущена бета-версія CPVtool від Kyiv School of Economic[10]– інтерактивного інструмента, за допомогою якого можна проаналізувати ринок певного предмету закупівель. Інструмент допомагає розібратись в тому, який CPV-код треба обрати під конкретний предмет закупівлі, видає найпопулярніші коди класифікатора, за якими обраний предмет купують інші замовники, тендери з найвищим рівнем конкуренції та економії, надає список вимог до замовника щодо тендерної документації та ключові метрики по контрактам, які були укладені у вибраний період часу згідно з вашими параметрами пошуку.

Таким чином, використання інформаційно-аналітичних інструментів задля моніторингу публічних закупівель є не тільки перспективним напрямком реорганізації та оптимізації економічних процесів в державі, а й вже є функціонуючим ефективним рішенням, що може застосовуватись на практиці й забезпечує підзвітні, прозорі та ефективні закупівельні процеси.

Література:

1. Закон України “Про доступ до публічної інформації” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
2. Закон України “Про електронний цифровий підпис” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
3. Закон України “Про електронні документи та електронний документообіг” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
4. Закон України “Про запобігання корупції” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/1700-18>
5. Закон України “Про публічні закупівлі” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
6. Індекс найкращих практик DoZorro: <http://index.dozorro.org/>
7. Куц А.Р.: Переведення закупівель в електронний формат як ефективний інструмент боротьби з корупцією [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://www.knteu.kiev.ua/file/NjY4NQ==/492811d3af02d5f95c250fa699cc3fcb.pdf>
8. Моніторинговий портал DoZorro: <https://dozorro.org>
9. Нестуля В., Білик С., Павлюк С., Гоголь М., Аргат О., Лахтіонов І., Невдаха М.: “Реформа публічних закупівель в Україні та результати роботи електронної системи ProZorro (серпень – грудень 2016)” – 2017 – [Електронний ресурс] –Режим доступу: www.ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2017/05/serpen-hruden-16-ukr.pdf
10. Онлайн-сервіс аналітики закупівель CPVtool: <http://cep.kse.org.ua/cpvtool/index.html>
11. Публічний модуль аналітики: <https://bi.prozorro.org/>
12. Система публічних закупівель “ProZorro”: <https://prozorro.gov.ua>
13. Система ризик-індикаторів: <http://risk.dozorro.org/>
14. Уманців Ю.М. Роль держави у регулюванні макроекономічних процесів / Ю.М. Уманців // Суспільство, економіка та економічна наука в XXI столітті: зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. – К.: КНЕУ, 2017 – с. 120-122 – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/21543/1/120-122.pdf>
15. Centre of excellence in procurement in Kyiv School of Economics: Вплив ProZorro, 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: - www.cep.kse.org.ua/assets/img/articles/Prozorro_report_ua.pdf

Гончар Т.І.,
*старший науковий співробітник Кіровоградського науково-дослідного центру
продуктивності агропромислового комплексу,*
Тегляй О.М.,
*молодший науковий співробітник Кіровоградського науково-дослідного центру
продуктивності агропромислового комплексу*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ)

Головна мета функціонування агропромислового комплексу полягає в забезпеченні населення високоякісними продуктами харчування, зокрема м'ясом, особлива роль якого зумовлюється значимістю як основного джерела білків тваринного походження. Традиційно в забезпеченні населення м'ясом і продуктами його переробки значна роль відводиться свинарству як інтенсивній та ефективній галузі тваринництва. Свинина належить до групи найбільш енергетичних продуктів харчування, що дає змогу прискорено збільшувати добову калорійність спожитого продовольства.

За хімічним складом та енергетичною цінністю м'ясо свиней значно ризниться (табл. 1).

Виробництво продукції свинарства, завдяки сприятливим умовам кормовиробництва, цінним біологічним особливостям тварин, високій окупності кормів в належних умовах їх утримання та годівлі, традиційно вважалось не тільки економічно вигідною, а й високоприбутковою галуззю. Його виробництво в Кіровоградській області мало вагому частку в структурі м'ясного балансу та відіграло важливу роль у формуванні м'ясних ресурсів.

Таблиця 1

Хімічний склад та енергетична цінність м'яса свиней

Види м'яса за категоріями вгодованості	ВМІСТ			
	відсотків			енергетична цінність
	води	білків	жирів	у 100 г м'яса, кДж
Свинина (бекон)	54,8	16,4	27,8	1322
Свинина (м'ясна)	51,6	14,6	33,0	1485
Свинина (жирна)	38,7	11,4	49,3	2046

У 80-му році минулого століття галузь набула значних масштабів розвитку. У цей період в Кіровоградській області поголів'я свиней було найбільшим (1010,7 тис. гол). В той час, збільшувалися капітальні вкладення в галузь, визначено курс на створення спеціалізованих господарств. Велось будівництво великих свинарських комплексів. Крім будівництва нових комплексів, здійснювалась реконструкція свинарських ферм з запровадженням комплексної механізації виробничих процесів, що дало можливість зменшити значну кількість невеликих тваринницьких ферм, забезпечити ритмічне гарантоване постачання м'ясопереробних підприємств сировиною високої якості і вирішити питання забезпечення населення м'ясом та продуктами його переробки.

У 1990 році галузь досягла високих результатів, у всіх категоріях господарств було вироблено 67,5 тис. тонн свинини (у забійній вазі), у тому числі в

сільськогосподарських підприємствах вироблено 47,3 тис. тонн. Виробництво свинини (у забійній масі) з розрахунку на 100 га ріллі у 1990 році становило 38,3 ц.

Розрив господарських зв'язків, що склалися в агропромисловому комплексі після 90-х років, значне порушення паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію створили несприятливі умови для розвитку галузі свинарства. Багато свинарських комплексів і ферм промислового типу, які відігравали провідну роль у забезпеченні товарною свининою, припинили виробничу діяльність. Крім цього, відсутність державного регулювання ціни на зерно, стало не вигідним прибуткову продукцію – зерно використовувати на корм, та отримувати збиткову продукцію тваринництва. Протягом багатьох років виробники продукції рослинництва, які займаються вирощуванням зернових культур, мають більші можливості щодо вигідної реалізації своєї продукції порівняно з тваринниками. В наслідок чого в Кіровоградській області значно скоротилося поголів'я свиней, яке в 2016 році становило 239,5 тис. голів, що на 658,9 тис. голів менше проти 1990 року та 57,7 тис. голів проти 2000 року (табл. 2).

Значно скоротилося поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах. Якщо у 1990 році їх кількість становила 679,9 тис. голів, то в 2016 році – 134,8 тис. голів (на 80,2% зменшилося). Хоча, слід відмітити, що за останні шість років в цій категорії господарств поголів'я збільшилося на 26,3 тис. голів, разом з тим в господарствах населення даний показник зменшився на 63,5 тис. голів. Господарства населення виявилися стабілізатором виробництва свинини, в яких поголів'я свиней зменшувалося набагато нижчими темпами.

Основними причинами такого становища є: зменшення обсягів державної підтримки; зношеність устаткування галузі; відсутність коштів на освоєння інноваційних технологій; низький рівень розвитку власної кормової бази, свинарських комплексів промислового типу; підвищення цін на комбікорми.

Таблиця 2

Зміна кількості поголів'я свиней у Кіровоградській області за формами господарювання, (на кінець року, тис. голів)

Роки	Господарства усіх категорій	Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення	
		тис. гол	питома вага, %	тис. гол	питома вага, %
1990	898,4	679,9	75,7	163,2	18,2
2000	297,2	81,8	27,5	215,4	72,5
2010	276,7	108,5	39,2	168,2	60,8
2014	255,6	127,3	49,8	128,3	50,2
2015	253,8	137,2	54,1	116,6	45,9
2016	239,5	134,8	56,3	104,7	43,7
Відхилення (±) 2016/2010 р.	-37,2	-26,3	-80,2	-63,5	-28,1

Виробництво свинини (в забійній вазі) в усіх категоріях господарств зменшилося від 67,5 тис. тон у 1990 році до 27,5 тис. тон за 2016 рік та в сільськогосподарських підприємствах від 47,3 тис. тон до 14,5 тис. тон. Аналогічна тенденція мала місце в господарствах населення, де в 2016 році вироблено свинини менше, ніж у 1990 році, майже 1,5 рази (табл. 3).

Таблиця 3

Виробництво свинини за формами господарювання, (у забійній вазі) тис. т

Роки	Господарства усіх категорій	Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення	
		тис. т	питома вага, %	тис. т	питома вага, %
1990	67,5	47,3	70,1	20,2	29,9
2000	23,7	3,2	13,5	20,5	86,5
2010	21,3	5,6	26,3	15,7	73,7
2014	27,0	13,3	49,3	13,7	50,7
2015	29,2	14,0	47,9	15,2	52,1
2016	27,5	14,5	52,7	13,0	47,3

Якщо в 1990 році в усіх категоріях господарств з розрахунку на 100 га ріллі було вироблено 37,5 ц свинини і на одну особу 54,3 кг, тоді як у 2016 році дані показники становили відповідно 15,9 та 28,4.

Зміни в обсягах виробництва свинини зумовлено в основному зменшенням чисельності поголів'я свиней, яке в усіх категоріях господарств скоротилося від 898,4 тис. голів за 1990 рік до 239,5 тис. голів за 2016 рік (табл. 4). Аналіз динаміки свідчить, що зменшення поголів'я особливо негативно вплинуло на обсяг виробництва свинини в сільськогосподарських підприємствах, де у 2016 році виробництво становило 14,5 тис. т проти 47,3 тис. т у 1990 році.

Відповідно в усіх категоріях господарств скоротилася чисельність свиней з розрахунку на 100 га ріллі. Якщо в 1990 році цей показник становив 49,9 голів, то у 2016 році – лише 13,8. Аналогічна тенденція щодо наявності поголів'я свиней з розрахунку на душу населення. Якщо в 1990 році цей показник становив 0,72 голови, то у 2016 році – лише 0,25.

Таблиця 4

Виробництво свинини (в забійній вазі) на 100 га ріллі та на одну особу за формами господарювання в Кіровоградській області

Роки	Всі категорії господарств			у тому числі					
	всього, тис. тон	на 100 га ріллі, ц	на одну особу, кг	сільськогосподарські підприємства			господарства населення		
				всього, тис. тон	на 100 га ріллі, ц	на одну особу, кг	всього, тис. тон	на 100 га ріллі, ц	на одну особу, кг
1990	67,5	37,5	54,3	47,3	262,8	38,1	20,2	112,2	16,3
2000	23,7	13,4	20,5	3,2	18,1	2,8	20,5	115,7	17,7
2010	21,3	12,1	21,0	5,6	31,8	5,5	15,7	89,1	15,5
2014	27,0	15,3	27,4	13,3	75,4	13,5	13,7	77,6	13,9
2015	29,2	16,9	29,9	14,0	80,9	14,3	15,2	87,8	15,6
2016	27,5	15,9	28,4	14,5	83,8	15,0	13,0	75,1	13,4
Відхилення, 2016 до 1990 р., (±)	-40	-21,6	-25,9	-32,8	-178	-23,1	-7,2	-37,1	-2,8

Чисельність поголів'я свиней на 100 га ріллі свідчить, що кількість поголів'я з розрахунку на одиницю земельної площі безпосередньо впливає на збільшення виробництва продукції в аграрному секторі, вирішенні соціально-економічних проблем на селі.

Таким чином, ситуацію щодо виробництва свинини в Кіровоградській області можна вважати критичною. Завдяки ціновій кон'юктурі великий бізнес починає вкладати кошти у розвиток свинарства, зокрема у створення інтегрованих комплексів. Однак, на заваді стоїть відсутність ринку земель сільськогосподарського призначення, тому що для розвитку ефективного свинарства потрібні значні земельні площі. Також, на нашу думку, необхідно змінити систему державної підтримки виробників. Галузь має значні можливості переведення виробництва на промислову основу, що дозволяє максимально реалізувати потенціал інтенсифікації виробництва й ефективно виробляти свинину в спеціалізованих господарствах.

Література:

1. Дівель Л.Б. Статистичний щорічник Кіровоградської області / Дівель Л.Б. – Кіровоград.: Головне управління статистики у Кіровоградській області, 2016. – 499 с.
2. Зубець М.В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К. : Аграрна наука, 2009. – 448 с.
3. Місюк М.В. Регіональний вибір напрямів відродження свинарства / М.В. Місюк // Економіка АПК. – 2001. – № 10. – С. 117-120.

Наукове видання

***“Конкурентоспроможна модель інноваційного
розвитку економіки України”***

**Збірник тез доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
11 квітня 2018 року**

Тези доповідей надруковано в авторській редакції.

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Левченко О. М.

Формат 60Ч84¹/₈. Папір офсет.

Друк різнограф. Ум. друк. арк. _____

Тираж 100 екз. Зам. №

Надруковано:

Приватне підприємство “Ексклюзив-Систем”

Свідоцтво ДК № 4470 від 17.01.2013 р.

25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 25

тел. / факс 24-35-53